JAN 1931

STARI PISCI HRVATSKI

KŃIGA VII

DJELA MARINA DRŽIĆA

DRUGO IZDAŃE (SA DVIJE TABLE)

ZA ŠTAMPU PRIREDIO

MILAN REŠETAR

LIBRARY ... UNIVERSITY

NA SVIJET IZDALA

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

U ZAGREBU

TISAK NADBISKUPSKE TISKARE

1930

Popis i cijene publikacijâ

Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti od god. 1867. do kraja godine 1929.

A. Zbornici.

1. **Codex Diplomaticus Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae.** Sv. 1. nije još izdan; sv. 2. i 7. po D 50.—; sv. 3. D 60.—; sv. 4., 8. i 9. po D 70.—; sv. 5., 13. i 14. po D 80.—; sv. 6. D 90.—; sv. 10. i 12. po D 85.—; sv. 11. D 75.—; Index D 10:—.
2. **Građa za povijest književnosti hrvatske.** Sv. 1. rasprodan; sv. 2. D 30.—; sv. 3. i 5. po D 35.—; sv. 4. D 25.—; sv. 6. i 9. po D 40.—; sv. 7. D 45.—; sv. 8. D 50.—; sv. 10. D 80.—.
3. **Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.** Sv. 1.—9. i 25.—27. rasprodani; sv. 30. D 15.—; sv. 16. i 35. D 20.—; sv. 34. i 36. po D 25.—; sv. 13., 29. i 42. po D 30.—; sv. 15., 32ab i 41. po 35.—; sv. 19., 24., 33. i 37. po D 40.—; sv. 12. D 45.—; sv. 10., 14., 18., 31ab, 38. i 39. po D 50.—; sv. 11., 17., 20., 21. i 40. po D 60.—; sv. 22. i 28. po D 70.—; sv. 23. D 90.—.
4. **Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium.** Sv. 1.—4., 7., 15., 16., 18., 23., 26., 27. i 28. rasprodani; sv. 31. i 42. po D 20.—; sv. 33. D 60.—; sv. 29. D 65.—; sv. 6. i 32. po D 70.—; sv. 19., 36., 37. i 39. po D 80.—; sv. 35. D 85.—; sv. 8., 9., 10., 11., 17., 34. i 38. po D 90.—; sv. 40. i 41. po D 95.—; sv. 5., 12., 14. i 30. po D 100.—; sv. 43. D 110.—; sv. 13. i 24. po D 120.—; sv. 25. po D 130.—; sv. 21. i 22. po D 150.—; sv. 20. D 160.—.
5. **Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium.** Sv. 4. rasprodan; sv. 8. D 20.—; sv. 7. D 45.—; sv. 2. i 6. po D 70.—; sv. 10. D 75.—; sv. 1. D 90.—; sv. 3. D 95.—; sv. 5. D 140.—; sv. 9. D 150.—; sv. 11. D 100.—.
6. **Stari pisci hrvatski.** Sv. 5.—14., 18., 19., 21., 22. i 23. rasprodani; sv. 25a. D 50.—; sv. 3. D 75.—; sv. 15. D 90.—; sv. 2. i 4. D 80.—; sv. 16. D 100.—; sv. 17. po D 120.—; sv. 1. i 20. po D 110.—; sv. 24. D 190.—; sv. 25b. D 150.—.
7. **Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.** Sv. 1.—23., 27.—35., 37.—39., 52., 57., 59., 64., 80., 87.—89., 90., 97. i 121. rasprodani; sv. 137., 139. i 141. po D 15.—; sv. 113., 120., 123., 149., 213. i 215. po D 20.—; sv. 104., 109., 143., 154., 155., 163., 210., 217. i 221. po D 25.—; sv. 111., 117ab, 126., 128., 131. 135., 151., 167., 198., 200., 203. i 223. po D 30.—; sv. 26., 95., 106., 107., 133., 147., 156.—162., 165., 169., 171., 173.—175., 177., 183., 188., 195., 201., 202., 205., 206., 208., 209., 216. i 218. po D 35.; sv. 25., 164., 179., 190., 204., 207., 211., 220., 222. i 225. po D 40.—; sv. 219. i 226. po D 45.—; sv. 84. i 181. po D 50.—; sv. 224. D 55.—; sv. 43., 51., 58., 61., 65.—67., 73., 75., 76., 83., 91., 115., 118., 122., 125., 132., 134., 144., 146., 166. i 193. po D 60.—; sv. 40.—42., 44., 45., 47.—50., 53.—56., 60., 62., 63., 68.—72., 74., 77.—79., 81., 82., 85., 86., 92.—94., 96., 98.—103., 105., 108., 110., 112., 114., 116., 119., 124., 127., 129., 130., 136., 140., 145., 148., 150., 152., 153., 168., 170., 172., 176., 178., 180., 182., 184., 185., 192., 194., 199. i 212. po D 70.—; sv. 24., 46., 138., 142., 187., 191., 196., 197. i 214. po D 80.—; sv. 36., 186., 189. i 223. po D 90.—; sv. 228. i 237. po D 100.—; sv. 227., 229, 230, 231., 232. i 234., 235., 236. po D 120.—.
8. **Starine.** Sv. 1.—11., 13.—15., 16., 20., 22., 25. i 27. rasprodani; sv. 30. D 35.—; sv. 31. i 32. po D 50.—; sv. 35. i 36. po D 65.—; sv. 17., 18., 24. i 26. po D 70.—; sv. 12., 19., 23., 28. i 29 po D 80.—; sv. 34. D 130.—; sv. 33. D 200.—.
9. **Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena.** Sv. 2. rasprodan; sv. 4ab, 5ab, 6ab, 8ab, 9ab, 10ab, 11ab, 12ab, 13ab, 14ab, 15ab, 16ab, 20ab, 22., 23., 24. i 26a po D 50.—; sv. 1., 3ab i 21ab po D 55.—; sv. 17ab, 18ab, 19ab, 25a, 25b, 26b, 27a i 27b po D 60.—; sv. 7ab D 70.—.
10. **Zbornik jugoslavenskih pučkih popijevaka.** Knjiga I. Žganec, Međumurske narodne popijevke sv. 1. (svjetovne) D 150.—; sv. II. (crkvene) D 60.—.

STARI PISCI HRVATSKI

NA SVIJET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

KŃIGA VII

DRUGO IZDAŃE

U ZAGREBU
TISAK NADBISKUPSKE TISKARE
1930

DJELA MARINA DRŽIĆA

DRUGO IZDAŃE (SA DVIJE TABLE)

ZA ŠTAMPU PRIREDIO

MILAN REŠETAR

NA SVIJET IZDALA

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

U ZAGREBU

TISAK NADBISKUPSKE TISKARE

1930

EXCHANGE

PG 1613
S 631
v. 7
MAIN

PREGLED SADRŽAJA.

Uvod:

Strana

I. Što je ušlo u ovo izdańe, § 1.—8. 1

II. Izvori: rukopis A § 9.—16. (str. VII); izdańe B. § 17.—19. (str. XVIII); izdańe C i novija izdańa § 20. (str. XXIII); rukopis K. § 21. (str. XXV); rukopis D, § 22. (str. XXVII); rukopis M, § 23. (str. XXVIII); rukopis F, § 24. (str. XXX); rukopisi Du i Be. § 25. (str. XXXII); Đurđević i Della Bella, § 26. (str. XXXIV) VII

III. Novo izdańe, § 27. XXXVI

IV. Život Marina Držića: §. 28.—29. dosadańńe vijesti o ńegovu životu (str. XL); § 30.—31. D-ćeva porodica i godina rođeńa (str. XLII); § 32.—33. mladost u Dubrovniku do g. 1538 (str. XLVII); § 34.—37. boravak u Italiji g. 1538—1543 (?) (str. L); § 38. opet u Dubrovniku od g. 1544 (?) do g. 1567 (str. LXI); § 38.bis politička akcija g. 1566 (str. LXVI); § 39. obrazovanost i narav (str. LXXIV) XL

V. Književni rad Marina Držića: § 40.—41. *Pjesni ljuvene* (str. LXXV); § 42.—46. teatralne predstave prije D-ća (str. LXXIX); § 47.—50. razvitak D-ćeva dramatićarskoga rada i hronološki red ńegovih drama (str. LXXXVII); § 51.—52. tužba radi plagijatorstva (str. XCVII); § 53.—54. D-ćevi osakaćeni i izgubljeni radovi (str. C); § 55.—59. kako su se predstavljale D-ćeve drame (str. CVI); § 60. dosadańńe studije o D-ćevu radu (str. CXV); § 61. stariji književnici o D-ću (str. CXVIII) . LXXV

VI. Prilozi: 1. Crijevićeva biografija (str. CXIX); 2. Genealogija antuninska (str. CXXI); 3. Genealogija Držića (str. CXXVI); 4. D-ć se g. 1526 potvrđuje za rektora i opata (str. CXXVIII); 5. D-ćeva politička pisma (str. CXXXI) CXIX

Tekst:

Pjesni ljuvene	1	Skup	199
Venere	29	Dundo Maroje	255
Stanac	44	Arkulin	390
Tirena	63	Guho Kerpeta	429
Grižula	127	Pjerin	438
Mande	166	Hekuba	455

Faksimil lista 51.a rukopisa A (pri kraju knige) . . . . . Tabla I
Faksimil svršetka D-ćeva vlastoručnog pisma s ńegovim potpisom . . . „ II

807676

Ispravci.

(Pred znakom „=“ stoji kako je naštampano a za ńim kako bi trebalo da je.)

Str. XI, redak 2, odozgo: 61.b = 61.a;
„ XVI, „ 14, odozdo: sam = nam;
„ XLIV, „ 21, „ par = per;
„ XLVI, „ 8, odozgo: otac D-ćeve matere zvao se je Marin a ne Vlaho;
„ LII, „ 12, odozdo: sen(ensio) = sen(ensis);
„ LX, „ 9, „ 1553 = 1533;
„ LXXXVII, „ 10, odozgo: građanskih = svjetovnih;
„ CXVII, „ 17, „ Držićevi = Dvičini;
„ CXXI, „ 11, odozdo: Antuninîna = Antunina;
„ CXXIII, „ 14, odozgo: dall' = dell';
„ CXXVII, „ 10, odozdo: dignite = dignita;
„ 5, stih 23: scijeni = scieni;
„ 6, pj. 3, stih 5: sȃviti = sȃviti;
„ 7, redak 1, odozdo: mû = mu;
„ 28, pj. 27, stih 5: dal = dat;
„ 31, stih 36: t' je = ti 'e;
„ 40, „ 275: bi = bih;
„ 78, „ 304: posti = liposti;
„ 91, „ 697: Ne = Ńe;
„ 132, redak 14, odozgo, desno nami = meni;
„ 146, „ 5, „ ńim podi = ńim, podi;
„ 176, „ 6, „ žudjel = žudjeli;
„ 179, „ 10, „ tvojim *mjesto* mojim?
„ 225, „ 17, odozdo: Givo = Ǵivo;
„ 258, „ 15, odozgo: mojemuća = mojemuća;
„ 349, „ 10, odozdo: uboškȍga = uboškoga;
„ 351, „ 1, „ chioſſa = chioſſá;
„ 362, „ 3, „ maglo D = maglo E;
„ 395, „ 9, „ dol = doli;
„ 415, „ 9, „ *rost i* = *rostri*;
„ 433, „ 12, „ utješitt = utješit;
„ 434, „ 15, „ tvoja = tvoga;
„ 442, „ 1, „ *regbi,* | = *regbi,* l;
„ 486, stih 914: ćās = ćâs;
„ 496, „ 1202: bit = biti;
„ 502, redak 5, odozdo: zeml = zemli;
„ 536 stih 2309: Ziv = Živ.

Uvod.

I. Što je ušlo u ovo izdańe.

1. — Ima već nekoliko godina da je raspačana VII. knìga *Starih pisaca hrvatskih* gdje su g. 1875 za prvi put izdana zajedno sva sačuvana djela za koja se je tada mislilo da ih je napisao Marin Držić, pa je bila prijeka potreba da se spremi novo izdańe, tim više što je Fr. Petračić, koji je priredio to prvo izdańe, najviše s nepoznavańa staroga dubrovačkoga dijalekta, dosta slabo izdao najvažnije Držićeve stvari — ńegove drame u prozi, kojih on nije imao u kakvim starijim štampanim izdańima već samo u jednom jedinom rukopisu što je dosta trošan, te se stoga dosta često i teško čita. Zato se i ne može reći da je Petračić dao kritičko izdańe tih drama, o čemu će se svako lako uvjeriti ko isporedi ovo novo izdańe s ńegovim, pa stoga neću pomińati, ni ovdje ni u kritičkim napomenama, ona mnoga mjesta gdje je Petračić krivo pročitao ili krivo razumio što je u rukopisu napisano.

2. — Nego se novo izdańe razlikuje od prvoga i opsegom: u ń naime nije uzeto sve što je u prvome a dodano je nešto čega tamo nema. Nijesu u novo izdańe ušla oba crkvena prikazańa *(Porod Jezusov* i *Posvetilište Abramovo)* što ih je Petračić uzeo među Držićeva djela, oslańajući se na Appendinija *(Notizie* II, 283) koji tvrdi: „. . . avendo scritto un dramma sulla *Natività del Signore,* ed un altro sul *sacrifizio d' Isacco,* i quali forse più non esistono.“ Nego to isto, prije Appendinija, i nešto malo detańnije, tvrdi prvi dubrovački literarni historičar, pjesnik Igńat Đurđević (Đorđić), koji u svojemu djelu *Vitae et Carmina nonnullorum illustrium civium ragusinorum*[1] na str. 61 navodi kao Držićeva neizdana djela „octo comoediae soluta oratione; bucolicum item dramma Dominicae Nativitatis, mixtura prosae et carminis; tragicomoediam item Abrahami con-

[1] Izdano kao zasebni otisak iz II. knìge II. odjeleńa Зборника за историју, језик и књижевност срп. народа Srpske Akademije, ali ta knìga, zbog balkanskih ratova, nije nikada izašla na svijet; pobliže o ovom spisu i o ńegovu izdańu v. u *Star. pis. hrv.* XXV, CXXVI.

tractiorem versu, quam prius diffusiorem fecerat D. Maurus Vetranus.“ S tom se vijesti u Đurđevića doista slaže što se *Porod Jezusov* zbiļa sastoji iz proze i stihova, dok je za *Posvetilište Abramovo,* što je izdano pod Držićevim imenom, Petračić, na VIII. str. svojega izdańa, pokazao da je velika većina stihova Držićeva *Posvetilišta* uzeta iz Vetranovićeva. Što je rekao Đurđević, to ponavļa, možda po ńemu, S. Crijević (Cerva) u svojoj *Bibliotheca ragusina* (v. Prilog 1): i on, među sačuvanim djelima Držićevim, navodi pod br. 6 „Bucolicum dramma Dominicae Nativitatis, partim prosa, partim carmine editum“, a pod br. 7 „Tragicomoediam Abrahami filium Isaacum immolare cogitantis. De eodem argumento Vetranus poema ediderat; sed Darsii longe est contractius“, pa i Crijević pod br. 8 spomińe „Tandem ex multis comoedias VIII soluta oratione scriptas.“ I S. Slade (Dolci) u svojim *Fasti litterario-ragusini* (str. 40) navodi kao Držićeva neizdana djela osam komedija u prozi i oba prikazańa, samo što ne spomińe da je Vetranović bio sastavio opširnije *Posvetilište.* Dok dakle sva tri dubrovačka literarna ,historičara iz XVIII. vijeka složno tvrde da je Držić napisao oba prikazańa, a samo Đurđević za *Posvetilište* kaže, iako ne sasvim jasno, da je Držić skratio baš Vetranovićevo, to jest napravio iz ńega izvod, stariji rukopisi, u kojima sú nam se ta dva komada sačuvala, to ne potvrđuju: najstariji rukopis A (v. str. XI) iz sredine XVI. vijeka za *Posvetilište* nema nikakva natpisa, pa ni imena piščeva, a *Prikazańe od poroda Jezusova* bilo je u A u početku nepotpuno, te ga je tek kasnije popunio iz nekog drugog rukopisa O. Ivan Matijašević,[1]) koji je tomu natpisu dodao „složeno po Marinu Držiću Dubrovčaninu“, što će prije biti da je on sam dodao prema Đurđeviću itd. negoli da je našao u rukopisu iz kojega je prepisivao početak *Poroda,* jer je i u rukopisu F (v. § 24), gdje je i *Porod* bez natpisa kao *Posvetilište* u A, opet on dodao da je „složeno po Marinu Držiću Dubrovčaninu.“ Sam je pak O. Ivan Matijašević u rukopisu Du (v. § 25) iz rukopisa A prepisao (Držićevo) *Posvetilište* i u natpisu zabiļežio da je „skladjeno po Marinu Držiću Dubrovč.“ Biće pak da je, tek poslije O. Ivana Matijaševića, i Dum Pero Bašić g. 1785. oba ova prikazańa pripisao Držiću (v. § 26). Iz svega dakle izlazi da je Đurđević najstariji svjedok da je Držić pisao dva prikazańa s ovakim sadržajem, a da je O. Ivan Matijašević prvi

[1]) Isusovac O. Ivan Marija Matijašević (pisao se je talijanskim oblikom *Mattei),* neumorni istraživalac dubrovačke starine (g. 1713—1788); o ńemu v. Appendini, *Notizie* II, 304.

ustvrdio da su to ona dva prikazańa što je pak Petračić unio u prvo izdańe Držićevih djela; pa dok za Matijaševića možemo bar pomišljati da je on to ustvrdio povjerovavši starijim dubrovačkim literarnim historičarima, koje je on bez svake sumńe poznavao, ne možemo sigurno znati na kojemu je temelju Đurđević kazao da je Držić napisao ovaka dva prikazańa, ali je lako moguće da je on to učinio na temelju rukopisa A, koji je bio svojina ńegova prisnoga prijatelja Dum Đ. Matijaševića,[1] a u kojemu se ta dva prikazańa nalaze među Držićevim dramama u prozi i onima u stihovima, po čemu je valjada Đurđević pomislio da su i oba prikazańa Držićeva; to je mogao tim lakše misliti što se u A samo za jednu komediju *Grižulu*[2] u natpisu kaže da je „složena po Marinu", dabome Držiću, dok se ni za jednu drugu (kojima se je natpis sačuvao) ne kaže ko im je autor.

3. — Pa opet Držić nije sastavio ni *Porod Jezusov* ni *Posvetilište Abramovo;* to jest za ovo drugo prikazańe po riječima starijih dubrov. literarnih historičara naslućivalo se je a, po malo prije spomenutoj konstataciji Petračićevoj, znalo se je da je *Posvetilište* izdano pod imenom Držićevim samo vrlo skraćeni izvod iz Vetranovićeva, kojemu je izvodu samo dodan prolog i još nekoliko stihova, a inače su Vetranovićevi stihovi gotovo uvijek preuzeti bez promjene. Ali opet se je doslije mislilo da je sam izvod, pa ti dodaci i te promjene posao Držićev, te je zato bilo i opravdano što je ovo skraćeno ili, da opreznije rečemo, kraće *Posvetilište* ušlo među Držićeva djela. Pitańe o autorstvu nekih pjesama što su u III. i IV. knizi *Starih pisaca hrvatskih* izdane pod Vetranovićevim imenom a u VII.oj pod Držićevim potaknuo je Dr. M. Medini člankom „Pjesme Mavra Vetranića i Marina Držića" što je izašao u 176. knizi *Rada.* U ńemu se od naša oba prikazańa Medini bavi (na str. 158—160) samo *Porodom Jezusovim,* i na osnovu nekih metričkih osobina i nekih jezičnih oblika dokazuje da to prikazańe ne može biti Držićevo a može biti Vetranovićevo. Naprotiv, mnogo ne znači što Medini ističe da je jezik u *Porodu Jezusovu* mnogo narodniji

[1] Dum Đuro Matijašević (Mattei) stric O. Ivana i poznati dubrovački naučnik (g. 1670—1728), o kojemu v. Appendini, *Notizie* II, 303 i *Stari pisci hrv.* XXV, XX; za ńega mi je prof. P. Kolendić naknadno javio da se je rodio 2. januara 1670, a ne 1. januara 1669, kako je u dubrov. *Srđu* IV (1905), 134 i V (1906), 727.

[2] Tako zovem „IV. komediju" Petračićeva izdańa, koju Vodnik (*Povijest hrv. književ.* 166), a za ńim i Skok (ljubljanske *Razprave* V), zovu *Plakir;* jasno je naime da je baš Grižula u toj komediji glavno lice a ne Plakir, a Držić zove svoje drame po glavnim licima. Nikako pak ne mogu da odobrim što Skok (*o. c.* 15, napom. 28) hoće da Grižulu pretvori u *Gržulu,* jer u rukopisu uvijek piše *Grixula* ili, skraćeno, *Gri* a ni jedan put *Gar(xula),* kako bi trebalo da piše da bi se mogao stvoriti oblik *Gržula.*

*

negoli u Držića; pri tome je naime Medini metodološki krivo postupio: ispoređivao je jezik sasvim ozbiljnog crkvenog prikazańa, namijeńenog prostomu, ponajviše seoskomu narodu, s jezikom vesele komedije koja se je predstavljala pred gradskom inteligencijom, pa se razumije da je u oba komada drukčiji i ton i stil i leksikon. Naprotiv, ne razumijem kako je Medini, konstatovavši da je u *Porodu Jezusovu* „sve u čistu govoru dubrovačkog seoskog puka", mogao pitati „ima li u komedijama Držićevim mjesta gdje bi Držić tako govorio?", kad uistinu u Držićevim komedijama seljaci, koliko ih ima, govore zbilja također „čistim govorom dubrovačkog seoskog puka"; samo što je taj govor nategnut na šalu, da se tako postigne jači komički efekt. Svakako meni se čini da već to što je Medini iznio s metričke i gramatičke strane dovoljno dokazuje da *Porod Jezusov* nije Držićev, pri čemu naročito podvlačim metričke osobine, kojih je dokazna snaga vrlo jaka, jer pozniji prepisivači mnogo lakše i češće mijeńaju gramatičke oblike i cijele riječi negoli metar. Meni se dakle čini da je Medini i d o k a z a o da *Porod Jezusov* nije Držićev, a uvjeren sam da će se to lijepo potvrditi kad se bude temeljitije proučio jezik Držićev. Međutim, ja ću u potvrdu Medinijeve tvrdńe iznijeti s metričke strane još ovaj jedan jak argumenat: prof. P. Kolendić, ispoređujući u Izvještaju kotorske gimnazije za g. 1908/09 metriku Držićevu s Vetranovićevom, konstatovao je (str. 11) da prvi vrlo često spaja u jedan metrički slog posljedńi vokal jedne riječi s prvim vokalom druge bez obzira na broj slogova u obje riječi, dok je za Vetranovića već prije Medini (*Rad* 153, 105) našao da on tako spaja dva vokala samo ako je jedna od obje riječi jednosložna (može se dodati da je ta jednosložna riječ ponajviše proklitika ili enklitika, što dakle sačińava s drugom riječi jednu izgovornu cjelinu). Kad to znamo, onda je vrlo važno da u *Porodu Jezusovu*, koji broji ravno 1600 stihova, nema ni jednog sigurnog slučaja gdje bi se dva vokala sažimala u jedan slog na Držićev način; imamo doista ove primjere: „koje anđel 786, da je prava istina 796, niti imam 1057, koje suncu odsieva 1438", ali sva je prilika da su to prepisivači pokvarili a da treba čitati: „ko'e (kô) anđel, da 'e prava istina, nit imam, ko'e (kô) suncu odsieva", pa možemo slobodno kazati da *pisac* ovoga prikazańa nije ni jedan put metrički spajao dvije višesložne riječi. Karakteristično je nadalje za Držića da se on (Kolendić *l. l.*) gotovo nikada ne zadovoljava da se u ženskom rimu među dva posljedńa vokala slaže i samo jedan konzonant, kako se zadovoljava Vetranović (Medini u *Radu* 176,

106), pa i u *Porodu Jezusovu* nalazimo nekoliko takih rimova što Držić ne voli: dati + pasti str. 413, sazda + vlada, dopusti + puti str. 414, tutako + slatko stih 35, čezne + pelene 65, naviesti + svieti 127, najlipša + niša 137, prislavne + ostane 329, pa i mnoštva + robstva 17. Možemo dakle, već na temelju metrike, mirne duše izvaditi *Porod Jezusov* iz broja djela Držićevih.

4. — Ali to isto treba kazati i za kraće *Posvetilište Abramovo* što je izdano pod njegovim imenom, iako ne uzmemo u obzir da se preko 2 trećine svih njegovih stihova nalaze bez promjene u širemu Vetranovićevu *Posvetilištu*. Ako prebrojimo koji su stihovi u oba *Posvetilišta* jednaki, koji preudešeni a koji se nalaze samo u „Držićevoj" redakciji, pa ako i preudešene „Držićeve" pribrojimo k ovim posljednjim, izlazi da u Držićevu *Posvetilištu* ima oko 190 dvanaesteraca i 22 osmerca što bi mogli biti Držićevi. A kad bi se bar za tih 212 stihova moglo kazati da su Držićevi, onda bi se moglo misliti da je zbilja Držić sastavio ovo kraće *Posvetilište* uzevši preko 400 stihova iz Vetranovićeva, prekrojivši još neke njegove stihove a dodavši nešto svojih — jednom riječi, moglo bi se misliti da je Držić zbilja sastavio kraći izvod iz širega Vetranovićeva prikazanja. Ali to se ne može kazati, nego se naprotiv i za ove stihove može reći, već na temelju same metrike, da će prije biti Vetranovićevi negoli Držićevi: nema u njima ni jednog slučaja metričkog spajanja dviju višesložnih riječi, koje je kod Držića vrlo obična stvar, a naprotiv ima u prologu, koji broji samo 26 stihova a jedini je sasvim originalni komad u „Držićevu" *Posvetilištu,* ipak jedan put Vetranovićev rim *oca* + *konca* 11. Zato ja mislim da ima pravo Kolendić, koji mi je već prije podosta godina u razgovoru kazivao da on misli da to „Držićevo" *Posvetilište* nije ništa drugo nego jedna starija kraća redakcija Vetranovićeva prikazanja, tako da bi onda bilo (kako je opet Kolendić kazao u *Građi* 7, 160) bar pet raznih redakcija toga Vetranovićeva djela: Držićeva, Divkovićeva, zagrebačka, koja je od česti sačuvana u rukopisu Jugoslav. akademije I. a. 78 i u rukopisu Du (v. § 25), onda dubrovačka redakcija samoga rukopisa Du i napokon bečka redakcija rukopisa Be (v. § 25).[1] „Držićeva" redakcija *Posvetilišta* ne smije dakle da uđe među djela Držićeva, nego će se trebati na nju obazirati kad se bude nanovo izdavalo Vetranovićevo *Posvetilište Abramovo* i raspravljalo i rješavalo ovo zagonetno pitanje kako je to da je po

[1] Za ove redakcije v. moj članak u kn. 237. *Rada.*

svoj prilici sam Vetranović 5—6 puta davao dobrim dijelom drukčiji oblik jednog istog djela.

5. — Medini je u spomenutome članku *(Rad* 176, 155—158) posumńao i o tome je li i *Tirena* baš sasvim originalno djelo Držićevo, pa je, zbog savremenih glasova o Držićevu pļačkańu Vetranovićevih pjesama, mislio da bi moglo biti da je prvo Vetranović ispjevao dramu *Tirenu,* koju je pak Držić preradio za prva 3 akta svoje *Tirene* i dodao 4.ti i 5.ti akt. Meni se čini da je Medini slabo opravdao tu svoju misao; ali potańe o tome v. u § 51.

6. — Kao što je opravdano da se *Porod Jezusov* i (kraće) *Posvetilište Abramovo* ne uzimļu više među Držićeva djela, isto je tako opravdano i potrebno da se naprotiv među ńih uzme prijevod Dolce-ove tragedije *Hekuba* što je izdan kao Vetranovićeva stvar u IV. knízi *Starih pisaca hrvatskih.* To je najprije ustvrdio i ukratko opravdao Kolendić u *Srđu* IV (1905), 136—140, a onda i potpuno dokazao svojim člankom „Srpskohrvatski prevod Dolčeove *Hekube*" (u Izvještaju kotorske gimnazije za g. 1908/09). Neodvisno od Kolendića, a otprilike u isto vrijeme, došao je do istoga zakļučka i Medini u svojemu članku u *Radu* 176, koji je doista izdan tek g. 1909, ali je članak u Akademiji primļen već 7. jula 1906, pa i Medini, na temeļu metričkih i jezičnih osobina, tamo dokazuje da *Hekuba* „nije Vetranovićeva" a da „prevodilac *Hekube* drži se načina Marina Držića" (str. 147). A da je Držić bio poznat i kao tragički pjesnik može se izvoditi odatle što se on u Genealogiji ńegove kuće zove „poeta . . . non solamente lirico, ma Comico et tragico" (v. Prilog 3 pod br. 20); a i Nikša Gučetić čini se da je za živa Držića predstavļao u ńegovim komedijama i t r a g e d i j a m a (isp. Jagićev *Archiv* XXV, 285 u napom.).

7. — Uzeo sam napokon u izdańe i pjesmu za sestrinu svadbu (v. str. 28) koju sam ja izdao u *Građi* 9, 64 po rukopisu što ga je oko g. 1800 pisao poznati dubrovački kńiževnik Dum Đuro Ferić, koji baš i tvrdi da je Držićeva. Kako možemo vjerovati da Ferić nije bez razloga kazao čija je pjesma, a u ńoj nema ni u stilu ni u jeziku ništa s čega je ne bismo mogli pripisati Držiću, dok nalazimo sinereze *„miru uživala* 4, *božje ime* 24 i rimove *sada* + *da* 1—2, *da* + *roda* 7—8, kakve Držić voli, to mislim da treba i ovu pjesmu uvrstiti među Držićeve. Naprotiv, nijesam amo uzeo talijanski sonet što sam u *Građi* 9, 65 preštampao iz talijanskog zbornika od g. 1563, gdje se kaže da je taj sonet „di M[esser] Mario Darsa Raugeo", ja sam naime mislio da i tu, kao što

inače može da bude, „Mario“ stoji mjesto „Marino“; ali kad bi to bio naš pjesnik, koji je tada bio već svećenik, onda bi se po svoj prilici kazalo „di D[on] Mario“ a ne „di M[esser] Mario“, pa zato sada mislim, da će taj sonet biti Držićeva sinovca koji se je zbiļa zvao „Mario“ a nije bio svećenik.[1])

8. — Red pojedinih stvari u izdańu nameće se sam sobom: najprije pjesme što je izdao sam pjesnik, pa onda drame u prozi što su poslije ńega ostale u rukopisu a na posļedńemu mjestu prevedena *Hekuba;* samo što je, po Petračićevu primjeru, promijeńen donekle red pjesama izdanih od samog Držića, te su najprije uzete lirske *Pjesni* pa *Venere* i *Stanac,* a tek za ńima *Tirena,* dok je u pjesnikovu izdańu naopako, to jest *Tirena* na prvome mjestu; promjena je učińena zato da sve drame budu na okupu. Pjesmu za sestrinu svadbu metnuo sam kao posļedńu *Pjesan.*

II. Izvori.

9. — Glavni su izvori za Držićeva djela rukopis A i izdańa B i C. *Rukopis* A bio je negda svojina Pucićâ u Dubrovniku, te je poslužio i Petračiću; još ranije je pripadao Dum Duru Matijaševiću, koji ga je pri smrti ostavio s cijelom svojom bibliotekom Isusovačkoj

[1]) U genealogiji Držićâ što je sastavio Jireček (u Jagićevu *Archiv*-u XXI, 454) toga Marija nema, jer je Jireček tu genealogiju dotjerao samo do našega Marina, ali ga ima genealogija što je iznio N. Petrovskij u *Radu* 148 po rukopisu *Orrigine et descendenza della famiglia di darsa ch(e) al presente sono citadini di Raugia* u Frańevačkoj biblioteci u Dubrovniku pod br. 977 novim a 72 starim. Po genealogiji Petrovskoga vidi se samo da je najstariji brat našega pjesnika Vlaho, koji se je rodio g. 1503 a umro je g. 1567 (4 mjeseca prije brata pjesnika), imao sina Marija, ali po samom rukopisu (što sam, zahvaļujući ļubaznosti O. Urbana Talije mogao da proučim) znamo mnogo više: prije svega znamo da je taj brat našega pjesnika bio onaj „Biagio Drusiano (Darsa o Darscich)“ što ga Nikola Naļešković u svojemu djelu *Dialogo sopra la sfera del mondo* (Mleci 1579) hvali kao vaļanog slikara i urezivača u drvu „na damascenski način“ (isp. Appendini, *Notizie* II, 207), a o kojemu rukopis kaže „si dillettò molto della scultura et pitura, et fece di molte belle cose note ad ogniuno, fu chiamato sopranome Biagio Drusiano“; onda iz rukopisa znamo da je taj Vlaho neko vrijeme trgovao u Mlecima, tamo se oženio Mletkińom i s ńom imao dva sina, Marija i Jera, te se g. 1544 vratio s porodicom u Dubrovnik; znamo napokon da se ńegov sin Mario oženio g. 1574, a budući da se je rodio prije g. 1544, to je on lako g. 1563 mogao biti u Firenci kao trgovac ili na naukama. O ovome interesantnom rukopisu Petrovskij je već prije nešto više kazao u svojemu djelu О сочиненіяхъ Петра Гекторовича (Kazań 1901) na str. 15—17, gdje je iz ńega u cjelini izdao i kratku, ali važnu biografiju Gore i Marina Držića, pa ću samo dodati da za ovoga posļedńega u rukopisu dosta jasno stoji da je bio, kao što i smisao cijele rečenice ište, „musico eccelentiss(i)mo“ a ne „muraio“ (zidar!). Za rukopis se na tri mjesta (a ne samo na jednom) kaže da je pisan g. 1603, a sva je prilika da ga je pisao prije spomenuti Vlahov sin Jero, za kojega je druga ruka zapisala da je umro 7. augusta baš te godine 1603; i posļedńi mlađi zapis nije iz g. 1640 nego iz g. 1692, kada je za najmlađega Jerova sina Goru, koji se je najranije mogao roditi g. 1600, zabiļeženo da je umro na božić g. 1692.

kolegiji u Dubrovniku, gdje ga je pak imao u rukama ńegov sinovac Isusovac O. Ivan Marija; sada je u mojoj „Dubrovačkoj Biblioteci“ pod signaturom M. III. 8. U A nema doista ni *Pjesnî*, ni *Tirene* i *Hekube*, ali su zato u ńemu sve ostale Držićeve drame, čak i oba prikazańa što su mu se pripisivala, a ńegova je naročita vrijednost u tome, što su se samo u ńemu sačuvale Držićeve drame u prozi. Na žalost dosta je nepotpun: krń je u početku i pri kraju, a i u sredini na nekoliko mjesta. Pisan je na papiru u formatu male četvrtine (15 × 20 *cm*), i po svoj prilici bio je nekad uvezan, ali su mu bez sumńe korice kasnije skinute pa je, vaļada tek u XIX. vijeku, opet uvezan, i tada su mu prilijepļene meke korice od modrog papira. Kako je pak vrlo čvrsto vezan, tako se ne vidi, po koliko listova ima svaki tabak, a samo posļedńi (list 130—139), koji je ocijepļen od ostaloga rukopisa i potpun je, ima sigurno 10 listova. Kakav je sada, u A su najprije 23 lista što sam ja označio rimskim brojevima od I—XXIII; ti su listovi docnije dodani, i na ńima su, do $^3/_4$ predńe strane lista XX, izvodi Dum Dura Matijaševića iz nekih drama. Tek poslije tih novijih listova počińe se stari rukopis s arapskom paginacijom od 3—139; trebalo bi dakle da je u ńemu 137 listova, ali ih upravo ima samo 105, jer osim l. 1—2 fale još i l. 27—50, 93—98 i 121—124, a po dva su lista označena brojevima 11 i 13 (drugi put sa „11 : 2“ i „13 : 2“); kad je pak Petračić imao rukopis u rukama bili su pri kraju još l. 140—143, kojih ja nijesam više našao. Nego ova paginacija nije od prve ruke što je pisala rukopis nego od O. Ivana Matijaševića; istina, bila je i starija paginacija, ali ili je sobom izblijedjela, ili je otrgnut okrajak lista na kojemu je bila zapisana sasvim gore u desnome uglu, ili ju je O. Ivan jako prevukao svojim novim brojem — jednom riječju gotovo se nigdje ne vidi, osim što se na l. „13 : 2“ sasvim jasno vidi, kako je već opazio Petračić, broj 20 starije paginacije a na l. 14 stariji broj 21. Da se ta starija paginacija slabo vidjela dokazuje i to što O. Ivan u svojemu zapisu u rukopisu M (v. § 23) nije mogao kazati broj lista, jer nije bio još proveo svoju novu paginaciju rukopisa A. Prema tome su dakle sadašńi listovi 11, 11 : 2, 12 i 13 bili stari brojevi 16—19, a budući da među l. 10 i 11 fale bar 2 lista, koji su mogli biti stari l. 14 i 15, to su sadašńi l. 3—10 mogli biti stari l. 7—14, tako da se je onda pred sadašńim l. 3 izgubilo bar 6 listova a ne samo 2 kako bi izlazilo po novijoj paginaciji O. Ivana. Naravski, kad je O. Ivan imao rukopis u rukama nijesu falili l. 27—50, 93—98 i 121—124, jer bi inače trebalo kazati

da je pri novom paginovańu preskočio te brojeve, što se dabome ne može vjerovati; s istoga razloga treba uzeti da je on u početku imao još 2 lista, koje je on obiļežio brojevima 1 i 2; a je li imao još štogod poslije l. 143, toga naravski ne možemo znati. Da je pak zbiļa O. Ivan proveo tu novu paginaciju, sasvim se sigurno vidi po tome što on u Dum Đurovim izvodima iz A više puta naznačuje gdje se koja komedija počińe u A, pa se ti ńegovi brojevi uvijek slažu s brojevima te novije paginacije.

10. — U A stvari idu (poslije Dum Đurovih izvoda na listovima s rimskom paginacijom) ovim redom: najprije *komedije* u prozi, a kao prva na l. 3—10 komedija bez natpisa koja se, po glavnome licu, može zvati *Grižula,* a kojoj pri kraju fali samo nešto od posļedńih riječi kojim se Grižula oprašta s publikom; to što fali bilo je u vrhu prvoga lista koji je nestao poslije l. 10, jer je na l. 10 i stražńa strana sasvim ispisana, pa tamo nije bilo više mjesta. Naprotiv *Grižula* se počińe baš u vrhu l. 3[a], odakle slijedi da je na ono nekoliko (6?) listova što se je izgubilo pred l. 3 bilo nešto drugo — možebit opet kakva mańa komedija za koju je moglo biti dosta 6 listova, možda *Pjerin* od kojega nam se je sačuvao samo izvod Dum Đurov, i to baš kao prvi ńegov izvod iz Držićevih komedija. Ali u doba O. Ivana, kako smo vidjeli, od tih 6 listova bila su ostala samo dva (ńegovi l. 1—2), na kojima je dakle mogao biti samo fragmenat te komedije, pa zato on u spomenutom zapisu u M (v. § 23), ne obazirući se na taj fragmenat, govori da je *Grižula* na prvome mjestu. Poslije *Grižule* ide druga komedija bez početka, pa zato i bez natpisa, koja se može zvati *Mande*[1] a ide od l. 11—14; ńoj fali u početku cijeli prvi akt, pa prvi i drugi prizor i početak trećega prizora drugoga akta, a tako ju je krńu imao i Dum Đuro, koji u početku svojega izvoda iz ńe izrijekom kaže (na l. XIII[b]) „niti je nadpisa ni početka", a prve su riječi u izvodu „da mu izmamimo jedne deset pjeneza", koje su gotovo prve i u samoj komediji (v. str. 166), samo što je purista Dum Đuro talijansko *škudi* zamijenio s *pjeneza*. Za posļedńe riječi pri samom kraju *Grižule* i za početak *Mande* koji fali mislim da su među l. 10—11 mogla biti 2—3 lista, koji su već u Dum Đurovo doba bili nestali, ali više od toga neće biti tu nestalo, jer inače sadašńi l. 13 : 2 i 14 ne bi mogli imati staru

[1] Tako ju je prozvao prof. P. Popović u članku što je o ńoj napisao u *Nastavniku* g. 1905 u svesci za januar i februar; ja joj ostavļam to ime, premda mislim da bi je sam Držić radije prozvao *Tripe* po glavnome muškome licu u ńoj, što u komediji igra isto tako važnu ulogu kao i žena mu Mande.

paginaciju 20 i 21. Treća je po redu komedija *Skup* i obuhvaća l. 15—26, ali i ona je pri samom kraju krńa, te prekida baš ondje gdje sluga Munuo, koji je prouzrokovao cijeli zapletaj, razmršava ga i privodi cijelu stvar srećnomu kraju. *Skupa* je dakle mogla još biti najviše 1 strana, a Dum Đuro je svakako još imao l. 27 sa svršetkom *Skupa*, jer u svojemu izvodu iz te komedije on ima (na l. IX^{b}) još četiri rečenice kojih na l. 26 nema (v. str. 254). Na 24 lista što poslije *Skupa* fale (l. 27 do 50) bilo je dakle još obilno mjesta za dvije čitave drame kolik je *Skup,* ili za jednu veću kolik je *Dundo Maroje* koji, nešto osakaćen pri samom kraju, zauzimle 25 listova, to jest l. 51—75^{a}; po svoj prilici i u Dum Đurovo doba *Dundo Maroje* već je bio tako pri kraju krń, iako se to ne da zaključivati iz ńegova izvoda iz te komedije na l. XV^{b}—XX^{a}, jer je prije kraja l. XX.^{a} prekinuo taj svoj posao što ga je dotjerao do kraja drugog prizora IV. akta (posledńa je prepisana rečenica „Na što ti se će ono uńiganje obratit?“ v. str. 357), te nije ništa ispisivao odavle do 5. prizora V. akta. Najbole bi na ovo mjesto pristajala „komedija od Pometa“ kad se u prologu k *Dundu Maroju* kaže da je ova posledńa bila upravo nastavak *Pometa* (v. str. 259). I *Dundo Maroje* je dakle krń pri kraju, ali ni ńemu ne fali mnogo, jer se jasno vidi da se primiče kraju — glavni su momenti u razvitku radńe svi već prošli, i još samo preostaje da se vidi kako je baš stvar svršila. Ali dok su i *Grižula* i *Mande* i *Skup* nepotpuni zato što je ispao po koji list iz rukopisa, *Dundo Maroje* je krń pri kraju stoga što prepisivač nije dale u svojoj matici našao, jer doña trećina strane 75^{a} nije ispisana, pa je prazna i cijela strana 75^{b}, kao što su prazni i l. 76—80; očevidno je dakle da je te prazne listove ostavio prepisivač u nadi da će moći kasnije popuniti *Dunda Maroja* odakle drugovdje, dok je l. 81 po svoj prilici umetnuo O. Ivan, sigurno zato da on opet kasnije popuni *Arkulina,* koji je sakat u početku, — jer su l. 76—80 od istoga papira na kojemu je pisan rukopis A, dok je l. 81 od drukčijeg papira.[1]) Naprotiv nije krń *Dundo*

[1]) Da je l. 76—80 ostavio prazne baš prvi pisar, vidi se sasvim sigurno po tome što je ńihov papir isti koji je inače u A; to se pak razbira iz filigrana (vodenih znakova): papir staroga rukopisa kaže naime ili slova AP ili „jagańca božjega“, što drži barjačić. u dvostrukoj kružnici kojoj je na vrhu mali križ; naprotiv papir Dum Đurovih izvoda (l. I—XXIII) ima 7 vodoravnih pravaca i u l. XXI i XXIII još riječi ALAROSA; O. Ivan piše l. 99 na papiru s 9 vodoravnih pravaca i slovima AG. A ńegov će biti i papir l. 81 i 92 sa 6 vodoravnih pravaca. l. 92 još s velikom šeštokrakom zvijezdom među slovima G i S, sve u kružnici nad slovom F.

Maroje poslije l. 60ᵇ, premda je ostao l. 61ᵃ prazan, jer po smislu je sasvim jasno da u tekstu ništa ne fali među l. 60ᵇ i 61ᵇ. *Arkulinu,* što ide od l. 82—88ᵃ, fali u početku po svoj prilici prolog a svakako veći dio prvoga akta, pa je bez sumńe to u rukopisu falilo već kad ga je Dum Đuro imao u rukama, jer, iako toga ne spomińe u početku svojega izvoda na l. XIVᵇ, opet i u ńega su prve riječi „bob i leća korizmina hrana jes“ koje su i u samoj komediji prve (sačuvane!) poslije jedne talijanske rečenice (v. str. 390). Na l. 88ᵇ „počińe komedija de Ǵuho Kerpeta[1]) e de Hlad“, od koje se je u A sačuvao na toj strani samo nepotpun prolog, ali ju je Dum Đuro imao regbi još cijelu pred očima kad je iz ńe (na l. IXᵇ—XIIIᵇ) ispisao raznih rečenica na preko 7 strana, nešto malo mańe negoli iz *Skupa.* Poslije l. 88 imao je O. Ivan još 10 listova koje je on označio brojevima 89—98, ali su se sačuvali samo l. 89—92, koji su sasvim prazni — zašto? Najlakše bi bilo kazati da ih je O. Ivan umetnuo, da na ńima iz kojeg drugog rukopisa prepiše *Ǵuha,* od kojega je, poslije Dum Dura, našao samo prolog, ali tomu se protivi papir! l. 89—91 imaju filigranu što inače ima A a samo l. 92 od drukčijeg je papira! Ili je dakle od *Ǵuha* u A odmah iz početka bio samo prolog pa pisar ostavio nekoliko listova praznih, da ga popuni iz drugog rukopisa, a Dum Đuro je za svoje izvode zbiļa našao taki drugi rukopis, — ili je poslije l. 88 iz A ispalo nekoliko listova s nastavkom *Ǵuha,* ali tada ne znamo zašto je pisar ostavio prazne l. 89—91, dok bismo se mogli domisliti da je O. Ivan dodao l. 92 i još l. 93—98 (koji su kasnije nestali) baš u tu istu svrhu popuńavańa *Ǵuha.*

11. — S tom novom prazninom prestaju *komedije* a nastaju oba tobože Držićeva *prikazańa,* i to u prvome redu *Porod Jezusov,* koji ide od 99ᵃ—111ᵃ; nego i on je u A bio u početku krń, ali po svoj prilici tako krńa dobio ga je u ruke tek O. Ivan; svakako on je (kako se vidi po pismu) iz drugog rukopisa popunio na l. 99 ono što je falilo u pristupnoj igri do drugoga stiha što govori Tasovac drugi put (v. str. 414 Petračićeva izdańa), samo što je O. Ivan prepisao i prvu polovicu trećega stiha („ter božja taj sila“), po svoj prilici zato da se vidi da su oba posļedńa stiha, od ńega prepisana, u neposrednoj vezi s prvim stihom (trećim Tasovčevim) što je u samom vrhu na l. 100ᵃ, a da ne bi ko pomislio da što po srijedi fali budući da je na l. 99ᵇ poslije prva dva Tasovčeva stiha

[1]) U rukopisu uvijek piše tako sa *er* (a ne sa *ar* za vokalno *r*), kao što i u *Mandi* uvijek piše *Kerpe.*

ostalo nešto prazna prostora. Taj prazni prostor na l. 99^{b}, pa uopće to što O. Ivan šire piše negoli A, govori za to da u A početak *Poroda Jezusova* nije zauzimao cijeli jedan list, nego je možda na cijeloj predńoj strani bio svršetak jednog drugog komada. Nego matica s koje je ovo prikazańe prepisivao pisar A bila je i inače nepotpuna. Tako je na l. 100^{b} najdońa četvrtina strane prazna, a posļedńe riječi „*Vukas: (hvala* prevučeno) *Hvala ti na daru, Ugļeša brate*“ ponavļaju se u vrhu l. 101^{a}, pa se može misliti da je pisar A na tome mjestu isto tako postupao, kao što smo vidjeli da je činio O. Ivan nadovezujući svoj l. 99 na stari list 100. Sasvim je pak sigurno matica pisara A bila nepotpuna poslije stiha 1370, što ga je on (od 2 stupca na koje je razdijeļen l. 110^{a}) zapisao nekako u sredini a sve ostalo ostavio prazno, pa je na tome praznom prostoru lista 110^{a} druga ruka zapisala stihove 1370—1406 i prozu za ńima, a pisar A nastavļa na l. 110^{b} riječju „Prorok“. Ta druga ruka nije ni jednog ni drugog Matijaševića nego nekakva krupnija i grubļa iz XVII. vijeka, koja je opet pri dnu lista 111^{a} zapisala 4 posļedńa stiha 1513—1516 i riječ „Svrha“. Neposredno uz *Porod Jezusov* pristaje na l. 111^{b}—116^{a} drugo prikazańe, *Posvetilište Abramovo*, a to je jedina drama što je u A sačuvana baš potpuno, samo što na l. 111^{b} nema nikakva natpisa nego se počińe s prvim stihom prologa a da nema nad ńim ni te riječi „Prolog“. Završuju u A niz prepisanih drama obje Držićeve *Pripovijes kako se Venere božica užeže u ļubav lijepoga Adona* (na l. 116^{b}—118^{b}) i *Novela od Stanca* (na l. 118^{b}—120^{b}), koje su obje nepotpune zato što je otrgnuta najdońa trećina lista 118, pa zato *Veneri* fale na predńoj strani u lijevome stupcu proza poslije stiha 231 i stihovi 232—247 a u desnome posļedńe dvije riječi stiha 268 i 269 te stihovi 270 do 285, a na stražńoj strani (u lijevome stupcu) prve riječi stiha 309 i 310 te stihovi 311—322; *Stancu* je pak osakaćen natpis a fale stihovi 1—14; taj je list u A docnije zakrpļen praznim papirom za koji bih, po filigrani, rekao da ga je Dum Đuro prilijepio. Poslije *Stanca*, to jest poslije l. 120, fale opet 4 lista što su nosili brojeve 121—124, pa se ne može znati jesu li bili prazni ili je na ńima bilo što napisano, a ako jest, što je to moglo biti — nešto od Držića ili od kojeg drugog pjesnika? Ako je pak bilo nešto Držićevo, onda bi trebalo misliti prije svega na *Pjesni* ili *Tirenu* kojih u A sada nema; nego na 4 lista, dakle na 8 strana, na kojima A piše pjesme u 2 stupca obično sa 42—45 redaka, moglo je stati oko 720 stihova, pa *Tirena* sa svojih 1690 stihova nije

mogla nikako da stane, dok bi *Pjesni* sa svojih 735 stihova mogle da stanu, iako nešto zbijeno, a stale bi vrlo komotno ako bismo uzeli, što bi moglo biti, da su tamo bile baš samo *Pjesni Ļuvene* bez *Tužbe Ļubmira* i drugoga prologa *Tireni,* bez kojih *Pjesni* broje samo 530 stihova.

12. — Poslije te nove praznine slijede na posļedńim listovima neke druge stvari, koje su napisane od druge dvije ruke, ali na istome papiru na kojemu je inače pisan A, što dokazuje da i to pripada staromu rukopisu a nije kasnije s ńim sastavļeno: prva ruka, — koja nije nikako ni jednoga ni drugoga Matijaševića, a nije ni onoga pisara što je popunio *Porod Jezusov* pri kraju, nego će biti iz kraja XVI. vijeka ili iz samog početka XVII.^{oga} te piše tanka, među sobom nevezana ali poveća slova, — napisala je dvije Naļeškovićeve drame, a to su na l. 125—131^{a} „*Komedija arecitana u Mara Klaričića na piru*“ a na l. 131^{b}—136^{b} (na kojoj su posļedńoj strani samo 4 stiha i riječ „Svrha“) „*Komedija od lovaca*“; te su obje komedije izdane, po mlađim rukopisima i bez ikakva natpisa, u V. knźizi *Starih pisaca hrvatskih* kao „Komedija V“ (na str. 241 i d.) i „Komedija III“ (na str. 223 i d.). Od druge, mlađe i grubļe i vrlo nevješte ruke napisana je na l. 136^{b}—139 „*Intromedija od Parida i od pastira . . .*“, čemu je, opet nova ruka dodala „složen po Antunu Krivonosoviću“;[1] nego sada je i taj komad pri kraju krń, jer su otpali l. 140—143, a od Petračića znamo da je na l. 140 bio svršetak te „intromedije“ a na l. 141—143 tragedija *Dalide* od Savka Gučetića Bendeviševića, samo što, naravski, to je mogao biti samo početak *Dalide* s kakvih 500 stihova, dok ih *Dalide* (s dopunama u 9. knźizi *Građe*) broji oko 4000!

Ovo je dakle sadržaj rukopisa A: 1) l. I—XXIII (l. XX^{b}—XXIII prazni) izvodi Dum D. Matijaševića iz nekih Držićevih komedija; 2) l. 1—2, i još kakva 4 lista pred ńima, jedna Držićeva komedija, možda *Pjerin;* 3) l. 3—10 *Grižula;* 4) fale 2—3 lista sa svršetkom *Grižule* i početkom *Mande;* 5) l. 11—14 *Mande;* 6) l. 15—26 *Skup;* 7) l. 27—50 (fale) svršetak *Skupa* i *Pomet?* 8) l. 51—75^{a} *Dundo Maroje;* 9) l. 75^{b}—81 prazni za dopunu *Dunda Maroja* i *Arkulina;* 10) l. 82—88^{a} *Arkulin;* 11) l. 88^{b} prolog *Ćuha;* 12)

[1] I. Đurđević (*Vitae et carmina* u izdańu P. Popovića na str. 32—33) za ńega kaže: „Antonius Crivonosius, Thomae filius, satis eleganter dramma concinavit quod inscripsit Judicium Paridis“, iz kojega navodi prve stihove; Crijević, u svojoj *Bibliotheca ragusina,* to ponavļa drugim riječima a još samo dodaje da je Krivonosović umro g. 1638.

l. 89—98 (l. 93—98 nestali) prazni za dopunu *Guha?;* 13) l. 99ª do 111ª *Porod Jezusov;* 14) l. 111ᵇ—116ª *Posvetilište Abramovo;* 15) l. 116ᵇ—118ᵇ *Venere;* 16) l. 118ᵇ—120ᵇ *Stanac;* 17) l. 121 do 124 (nestali) *Pjesni* ?; 18) l. 125—136ᵇ dvije Naļeškovićeve komedije; 19) l. 136ᵇ—140 (l. 140 nestao) Krivonosovićeva „intromedija"; 20) l. 141—143 (nestali) početak Gučetićeve *Dalide.*

13. — Sve Držićeve drame u A, pa i oba prikazańa što su među ńima, dakle sve osim br. 1) i 18)—20), i osim dopunâ u br. 13), pisala je jedna ista ruka koja piše sitna i tanka, prilično pravilna slova što većinom nijesu povezana među sobom nego stoje svako za sebe, tako da ređe biva da su 2—4 slova ispisana jednim istim potezom pera, a samo iznimice biva da je tako ispisana cijela riječ s preko četiri slova (v. faksimil pri kraju knige). Pojedina slova i cijele riječi ponajviše su sasvim jasni, tako da se vrlo rijetko dešava da se koje slovo, a još ređe koja riječ teško čita; a gdje to ipak biva, tomu ponajviše nije kriv pisar nego ili mastilo, koje je gdjegdje izblijedjelo, ili papir, koji se je istrošio pa su se stvorile u ńemu rupe, ili napokon uvez, koji je zahvatio po koje slovo, te se samo od česti vidi ili čak ne vidi nikako. Pisar je jako štedio prostorom, pa je u ńega sve jako zbijeno, te zato prozu piše redovno bez prekidańa cijelom širinom strane, dok stihove piše u dva stupca. Broj redaka nije jednak kolebļe se među 40—46, ali ponajviše ih je 42—45; gdje pak na koncu rastavļa riječ, tu ne meće nikakva znaka nego naprosto na jednome retku piše neka slova a na drugome ostala, pri čemu se nikako ne obazire na slogove (v. i za to faksimil pri kraju knige). Što se pak tiče vremena kada je A pisan (a odslije razumijem pod A u prvome redu ono što je pisala ta prva ruka), ja mislim da imamo vrlo dobro svjedočanstvo na l. 51ª gdje je, nad natpisom *Dunda Maroja,* zapisano „laus deo 1550"; ja naime mislim da je to godina kada je pisar prepisao tu komediju a da nije godina kada je ona sastavļana ili prikazivana, premda znam da bi se protiv toga moglo iznijeti da bi to bio jedini primjer gdje je pisar A zapisao s v o j u godinu, i da se osim toga ne bi razumjelo zašto bi on svoj datum metnuo u sredini rukopisa a ne u početku; pa bi se moglo spomenuti i to, da je Dum Đuro Matijašević u svojemu izvodu natpis te komedije napisao (na l. XVᵇ) ovako: „Dalla comedia intitolata *Dundo Maroje,* prikazana u Vijećnici od kompańije *Pomet-družina* 1550.", izostavivši ono „laus deo 1550" nad natpisom, po čemu bi se reklo da je i on shvatio tu godinu 1550 kao godinu u kojoj se je *Dundo Maroje*

prikazivao. Ali u prilog mojemu mišljenu može se istaći to, da se u A, osim toga jednoga mjesta, nigdje ne govori koje je godine koja Držićeva drama prikazivana, pa zašto bi to bilo baš samo ovdje i na sasvim neobičan način? Jer inače, to nam je dobro poznato, kada se u dubrovačkim rukopisima bilježi godina prikazivanja, to se kaže u tekstu samog natpisa (kako je ovdje učinio i Dum Duro) a ne nad natpisom u zasebnoj bilješci, dok se baš zasebnom bilješkom izvan teksta kaže godina prepisivanja. Istina, tomu smeta okolnost da je Dum Duro zabilježio da je *Skup,* koji je u A pred *Dundom Marojem,* prikazan g. 1555; ako je to tačno (a o tome v. § 50), trebalo bi onda reći da su pojedine komedije u A svaka za sebe u razno doba prepisivane, pa da je pri uvezivanju rukopisa *Skup* došao pred *Dunda Maroja,* dok bi mu pravo mjesto, po vremenu postanja, bilo poslije njega. Možda treba tako tumačiti i to što se oba prikazanja sada nalaze među Držićevim dramama, ali i ako su ta dva komada zadržala svoje prvašnje mjesto, ne mislim da je time prepisivač rukopisa A htio pokazati da ih on pripisuje baš Držiću; u njegovo doba, dakle još za života Držićeva, bez sumnje se je dobro znalo što jest njegovo a što nije. Nego makar i ne bila g. 1550 godina u kojoj je pisan A, ipak on neće biti mlađi od sredine XVI. vijeka: to dokazuje prije svega njegovo pismo koje je dosta slično pismu Nikše Ranine koji je od g. 1507 dalje prepisivao pjesme Šiška Menčetića i Gore Držića (strica našega Marina) a od g. 1508 dalje dubrovački lekcionar, premda s druge strane sasvim je sigurno da N. Ranina nije pisao A. Da je A pisan oko g. 1550 potvrđuje nam i papir: kako je već kazano (v. str. X u napom.), u A gotovo svaki list ima filigranu (vodeni znak), i to ili monogram AP (obično u donjemu desnom kutu, ali okomito na desnu visinu) ili „jagańca božjega“ u dvostrukoj kružnici s križem na vrhu (uvijek u sredini lijevoga ruba, tako da se na svakom listu vidi samo, sad veća a sad manja, njegova polovica). Po C. M. Briquet-u (*Les Filigranes* I., Genève 1907) „jagańac božji“ nalazi se često kao filigrana na talijanskom papiru u XVI.om i XVII. vijeku, i to u mnogim varijantama; tako se u arhivu grada Fabriano našlo 13 raznih varijanta iz g. 1542 do 1586 (str. 19), — ali među slikama što ima Briquet na svojim tablama samo je broj 52 koji ima uz jagańca i monogram AP, a ta je dvostruka filigrana nađena na dokumentima pisanim g. 1551, pa je vrlo vjerovatno da je i papir rukopisa A iz iste fabrike i iz istoga vremena, iako slika jagańca u broju 52 u Briquet-a nije baš ista kao u A (kružnica je na pr. jednostruka),

ali je zato monogram vrlo sličan, i prečaga slova A slomļena je kao što je u rukopisu A.

14. — Za grafiku u A kazaću samo neke za taj spomenik naročito karakteristične osobine. U glavnome i on piše kako je dobro poznato da su uopće pisali stari Dubrovčani, i to kako su pisali prije Gundulića, to jest ne razlikujući redovno *s* od *z*, ni *i-u* od *j-v* već pišući bez razlike *s* ili ſ za *s* i *z*, *i* za *i* i *j*, *u* za *u* i *v*, a samo kao majuskule *J* za *I* i *J* a *V* za *V* i *U*; naprotiv razlikuje *š* od *ž* u toliko što, iako vrlo često piše *x* bez razlike i za *š* i za *ž*, opet ima i često *sc (sc)*, ali gotovo uvijek samo za *š*. Napose pak za *i* ima vrlo često i *j*, i to redovno na kraju riječi a samo iznimice u sredini. U red starijih spomenika ide A napokon i po tome što za *đ* piše uvijek *g* (sa *i* za ńim ili bez ńega), ne razlikuje dakle u pismu *đ* od *ǵ*, koji posļedńi glas ima vrlo često u talijanskim riječima; naprotiv vrlo lijepo razlikuje (kako inače i svi koji tako pišu *g* za *đ* i za *ǵ*) *ć* od *č* pišući ono prvo sa *ch* a ovo drugo sa *c(i)*. Rijetko A udvaja slova, i tada po pravilu piše dvostruki vokal za dugi vokal a dvostruki konzonant poslije kratkog vokala, naročito tako piše dvostruko *ss*, za koje se može konstatovati da ga u početku ređe upotrebļava negoli kašńe. Nema pak posla s kvantitetom što redovno piše dvostruko *u* za *v* pred konzonantom ili na kraju riječi; naprotiv *y* (obično s jednom tačkom ili, ređe, s dvije tačke nad ńim) uzimļe (upravo mjesto *ij)* kao dvostruko, dakle kao dugo *i*. Ali specijalno za kvantitet A je vrlo važan, jer vrlo često ima nad vokalom akut (koji je, istina, kašto tako sitan da izgleda kao tačka ili se jedva vidi), pa uz rijetke izuzetke taj akut biļeži dug vokal, te time sam vrlo lijepo pomaže da utvrdimo kvantitet dubrovačkoga govora XVI. vijeka. Majuskulâ A nema u tekstu nego samo u početku natpisâ, stihovâ i imenâ licâ što govore, a nema ih u tekstu zato što redovno nema ni interpunkcije; samo katkada dijeli dugim zarezom riječ od riječi, naročito prijedlog od riječi što ide za ńim ili s kojom je složen, a katkada ih dijeli također tačkom i zarezom. Treba napokon spomenuti i to, da A katkada na kraju retka poviše posļedńega sloga ili uza ń meće svoj akut, tako da bi se reklo da i tu hoće da time naznači dužinu vokala, dok uistinu tako biļeži samo svršetak retka. Nego o tome svemu v. sada moj članak *Kvantitet u djelima Marina Držića* u 233.[oj] knjizi *Rada* (isp. i § 19 i faksimil lista 51[a] na kraju knjige).

15. — Osim onoga što je prije spomenuto da su u A dopuńavali i dodavali neki pisari iz kraja XVI. vijeka i iz XVII.[oga], nešto su

s ńim imali posla u XVIII. vijeku oba Matijaševića. Za O. Ivana, isusovca, već je kazano da je on popunio početak *Poroda Jezusova* i da je proveo novu paginaciju u cijelome rukopisu; on je nadaļe, naročito u početku gdje su papir i pismo dosta stradali, precrtao crńim mastilom i pojedina slova a i cijele riječi, da se lakše čitaju, a s druge strane i jako zamrļao mastilom neke kletve koje su se ńemu činile nepristojne, tako da se samo neke mogu ipak pročitati. Inače nije dirao u tekst niti ga je ispravļao ni dotjerivao, samo što je, sigurno on, promijenio donekle natpis *Grižule* (v. str. 127). Osim toga je poviše natpisa *Venere* dodao da je to „Marina Držića Dubr.“ (v. str. 29) i dodao slično nešto na kraju *Stanca* (v. str. 62). Dum Đuro pak, — osim što je možda u početku *Arkulina* napisao „Komedija Arkulin“ (ali bi mogao to biti i O. Ivan, jer im je pismo za čudo nalik jedno na drugo) i vaļada zakrpio list 118 (v. str. XII), — nije nikako dirao u sam rukopis nego mu je sprijeda dodao 23 lista na kojima je, do l. XX.ª, ispisao neke rečenice iz nekoliko Držićevih komedija. Ti izvodi imaju na l. Iª natpis „A. M. D. G. — Adi 11. Giugno 1702. — Stracci di prose e di versi dalle Comedie di Marino Darſcich.“, a uzeti su iz 6 komedija: 1. na l. Iª—Vª „Dalla Comedª. intitolata Pjerin“; 2. na l. Vª—IXᵇ „Dalla Comedia intitolata Skup, prikazana u Saba Gajčina na piru godišta 1555 mjeseca marča“ (k čemu je O. Ivan dodao na rubu „Na listu 15 : 1 :“); 3. na l. IXᵇ—XIIIᵇ „Dalla Comedia intitolata Giuho Kaerpetta“ (a O. Ivan dodao na rubu „prikazana na piru u Rafa Gučetića. — Na listu 88 : 2.“) s datumom pri kraju izvoda „Adi 18. Giugno 1702.“; 4. na listu XIIIᵇ—XIVᵇ „Adi 18. Giugno 1702. — Niti je nadpisa ni početka“ (a O. Ivan dodao „Na listu 11 : 1.“, izvod je naime iz *Mande);* 5. na l. XIVᵇ do XVᵇ „Adì 19. Giugno 1702. — Dalla Comedia intitolata Arkulin“ (a O. Ivan dodao „Na listu 82. 1.“); 6. na l. XVª—XXª „Adi 20. Giugno 1702. — Dalla Comedia intitolata Dundo Maroje prikazana u Vijećnici od kompańije Pomet-družina. 1550.“ (a O. Ivan dodao „Na listu 51. 1.“). Po tim se izvodima vidi da je Dum Đuro ispisivao rečenice koje su mu se činile naročito interesantne bilo u pogledu smisla bilo u pogledu jezika, iako se za svaku lijepo ne vidi zašto je baš on o ńu zapeo; ispisivao ih je obično istim redom kojim su išle u matici, ali je opet katkada poremetio taj red, po svoj prilici samo zato što je redak napola prazan popuńavao kraćom rečenicom što je našao u daļemu tekstu; ne može se pak znati zašto se Dum Đuro nije držao reda kojim u A idu komedije jedna za drugom. Za nas ovi izvodi nemaju naročite važnosti, jer je

Petračić u svojemu izdańu spomińao rijetke slučajeve gdje se oni ne slažu sa A, pa tako sasvim jasno proizlazi da je Dum Đuro u glavnome savjesno ispisivao a samo je gdjegdje, biće često nehote, zamjeńivao starije Držićeve oblike svojim novijim, a smišļeno mjesto nekih talijanskih riječi uzimao narodne (na pr. u *Skupu* „blago“ mjesto „tezoro“). Ali je ipak taj Dum Durov posao u toliko važan što nam je sačuvao i nešto čega u A nema: *Pjerina* i *Ǵuha Korpete* (osim prologa) u A nikako nema, pa nam je izvod iz *Pjerina* vrlo dobro došao, jer je na ńegovu temeļu Budmani mogao u 148. kńizi *Rada* u glavnim crtama rekonstruisati tu komediju, a po izvodima iz *Ǵuha* možemo bar nagađati, da je to bio komad s nekom dvostrukom radńom iz kruga pastirske igre i građanske komedije; naprotiv od ono malo riječi na kraju *Skupa* što ih on ima a nema ih A, nema ni za nas nikakve pomoći. Pita se, otkle je Dum Đuro uzimao ono čega u A nema? Za svršetak *Skupa* sigurno je da ga je Dum Đuro još imao u A, jer su se na tome mjestu tek poslije O. Ivana izgubila 24 lista, ali, teško je izaći na kraj s *Ǵuhom*, jer poslije ńegova prologa već je pisar A ostavio nekoliko listova praznih (v. str. XI), a to bi značilo da i u ńegovoj matici osim prologa nije bilo ništa više; za *Pjerina* također teško je naći pravog mjesta: poslije *Skupa* bilo bi ga, ali tamo mislim da boļe pristaje *Pomet*, a u početku rukopisa teško da je on bio (premda je Dum Đurov izvod iz *Pjerina* baš na prvome mjestu), jer je O. Ivan imao pred očima posļedńa dva lista što su bili pred *Grišulom*, pa bi on sigurno opazio da se posļedńe rečenice u Dum Durovu izvodu tamo nalaze i to pribiļežio na rubu lista, kao što je učinio za ostale ńegove izvode. Nije stoga nemoguće da je Dum Đuro za *Pjerina*, a možebit i za još koju komediju, imao nekakav drugi rukopis; pa u prilog toj misli moglo bi govoriti to što za *Skupa* Dum Đuro u natpisu kaže da je prikazan „godišta 1555 mjeseca marča“, a toga u A nema; a za *Ǵuha* opet O. Ivan na rubu dodaje „prikazana na piru u Rafa Gučetića“, čega opet u A nema, — ako nijesu obojica to utvrdili prema biļeškama što su mogli naći u državnom arhivu (v. § 50).

16. — Iako dakle jako osakaćen, rukopis A je najvažniji izvor za Držićeva djela, jer je najpotpuniji i najstariji; naprotiv ne može se reći da je i najboļi: vidi se da je prepisivač brzo radio, pa je na mnogo mjesta morao da prevuče riječ zato što je u žurbi nešto krivo pročitao ili preskočio. Nego nije on svuda opazio i ispravio svoju pogrešku, pa je tako na mnogo mjesta ostalo ńegovih pogrešaka koje mijeńaju smisao ili ga uopće nemaju, a kojim se ne možemo

svaki put domisliti, niti ih možemo ispraviti s pomoću drugih izvora. Osim toga očevidno je da je prepisivač u jeziku ponešto i mijeńao, to jest mjesto nekih oblika koji su se u sredini XVI. vijeka u Dubrovniku u pjesmama pisali a u živom govoru nijesu govorili, on je uzimao — hote ili nehote — oblike živoga dubrovačkoga govora, naročito jekavske mjesto ikavskih. Sve te pogreške i sve te promjene naravski tačno se spomińu u kritičkim napomenama. Ne znam pak ima li se pripisati toj ńegovoj žurbi ili slabomu razumijevańu što riječi po pravilu piše doista odvojeno kako treba a samo akcenatske jedinice piše, po starom običaju, zajedno, ali opet vrlo često piše riječi tako da se čini da ih nije dobro razumio, te ih sastavļa ili rastavļa naopako; ali bih opet rekao da je tomu prije krivo to što on slova ponajviše piše odvojeno jedno od drugoga, pa se lijepo ne vidi gdje koja riječ baš prestaje.

17. — Uz rukopis A najvažniji su nam izvori *stara izdańa* nekih Držićevih djela — B od g. 1607 i C od g. 1630 —, u kojima su *Tirena, Pjesni, Venere* i *Stanac,* dakle lirske pjesme i drame u stihovima osim *Hekube.* Sigurno je bilo još jedno izdańe koje je priredio sam pjesnik g. 1551 (isp. *Građa* 9, 44—45), a to zato, što se je bar *Tirena* mnogo prepisivala, pa se on bojao „da bi ostala . . . razbijena i razdrta, da joj se ne bi znao početak ni svrha“ (v. str. 67), a regbi da je izdana od družine koja je *Tirenu* predstavļala na piru Vlaha Držića.[1]) Od toga izdańa na žalost nije nam se sačuvao ni jedan egzemplar; ali, kako su se priređivala nova izdańa naših pisaca prije našega vremena, možemo slobodno uzeti da — osim eventualno novog predgovora ili nove posvete (a katkada je, uz natpisni list, samo predgovor ili posveta bilo novo u „novom“ izdańu, dok su se inače uzimali za tekst neraspačani egzemplari staroga izdańa), — možemo dakle slobodno uzeti da među tim prvim izdańem i drugim od g. 1607 nije bilo znatnijih razlika, a to nam potvrđuje što ih nema ni među oba izdańa od g. 1607 i 1630. Sva je prilika dakle da je Držić g. 1551 izdao samo ono, i baš ono što imaju B i C, pa moramo u čudu da pitamo, a da zašto nije izdao i koju komediju u prozi, ili bar *Hekubu* što je također u stihovima? Istina, nešto od svega toga do g. 1551 nije bilo još ni napisano; jer, iako ne znamo baš sigurno koje su godine postala pojedina Držićeva djela, opet nema sumńe da naš pjesnik od g. 1551 pa do svoje smrti g. 1567, dakle za punih 16 godina, nije sigurno bio sasvim neplodan na kńiževnome poļu; nego bilo

[1]) Isp. *Jugoslav. Njiva* od 1. I. 1926, str. 36, napom. 7 i ovdje § 49.

je s druge strane i ńegovih stvari koje su postale prije g. 1551, pa ih Držić ipak nije uzeo u svoje izdańe: eto prije svega *Dunda Maroja*, jer ma kako mi tumačili godinu 1550 što je u A nad ńegovim natpisom — kao godinu kada je ta drama prikazivana ili kada je u A prepisivana, — ta je komedija svakako bila g. 1550 gotova, a onda je bio gotov i *Pomet*, jer je on sigurno prikazivan prije *Dunda Maroja*. Držić dakle g. 1551 nije izdao s v e što je do te godine napisao. A što Držić nije uzeo u svoju knigu *Hekubu* bilo je valada stoga što ju je preveo tek poslije g. 1551, a što nije uzeo ni svojih komedija u prozi (ukoliko ih je sigurno imao gotovih), to je po svoj prilici učinio zato što tadašńa čitalačka publika nije davala — a možda nije davao ni on sam — toliko važnosti baš tim najlepšim ńegovim proizvodima, samo zato što nijesu u stihovima!

18. — Od izdańa B sačuvao nam se je samo jedan egzemplar u biblioteci Jugoslavenske akademije pod signaturom VII. a. 89, a i on je na žalost krń i u početku i na kraju. To je knjižica (9·5 × 14 *cm*) koja se sastoji od dva dijela, od kojih svaki ima svoj natpisni list, svoju paginaciju i svoju signaturu tabakâ, a nema među ńima po srijedi kakvog zajedničkog tabaka na kojemu bi bio svršetak prvoga dijela i početak drugoga; tako su se u starije vrijeme često izdavale kao j e d n a tipografska cjelina knige što su se sastojale od raznih djela jednog istog pisca a i raznih pisaca. U B je dakle u prvome dijelu *Tirena* a u drugome su *Pjesni, Venere* i *Stanac;* prvi dio ima nabrojenih 70 strana, ali ih je upravo bilo samo 68, jer s broja 64 paginacija griješkom preskače na broj 67, pa i od tih 68 strana fale prve dvije, to jest natpisni list; a drugi bi dio trebao da ima 56 strana, ali ńemu fali opet posledńih 8. Taj je natpisni list prvoga dijela naknadio, rekao bih, poznati dubrovački prepisivač Marko Marinović,[1] dok je posledńih osam strana drugoga dijela, kako se po pismu sigurno vidi, dodao Dum Đuro Matijašević. Marinović je natpis bio napisao ovako: „*Tirena* skazańe složeno po Marinu Držiću — U Mletcijeh 1732. polak Marka Ginami", pa je regbi Kukuljević ispravio godinu na „1607." a mjesto „Marka Ginami" napisao „Frana Bariletta", što je sasvim opravdano, jer ne može biti sumńe da su oba dijela ove knjižice izišla u isto vrijeme iz iste štamparije, a natpis drugoga dijela glasi: „Pjesni Marina Držića ujedno stavlene s mnozim druzim lijepim stvarmi. — U Bnecijeh, M DC VII. Polak Frana Bariletta", prema tome je sigurno i na natpisu prvoga dijela stajalo „U

[1] Živio od g. 1792—1871 (*Srđ* IV [1905], 473, napom. 2).

Bnecijeh, M DC VII. Polak Frana Bariletta". U prvome dijelu 6 prvih strana nijesu označene brojevima: na str. 1 je (rukopisni) natpis, str. 2 je prazna, na str. 3 štampareva je posveta „g. Vlahu Jera Držić", koja je sakata, jer se ne nastavlja na str. 4 koja je ostala prazna,[1] na str. 5—6 Držićeva posveta „vlastelinu Maru Makuli Puciću", a na str. 7—70 *Tirena*. U drugom dijelu nisu označene brojevima prve 3 strane: na str. 1 je natpis, str. 2 je prazna, na str. 3—4 Držićeva je posveta „svojim prijateljem", na str. 5—31 idu *Pjensi* [sic] *Iuvene*; baš *Pjesni* (ńih 24, koje nijesu označene brojevima nego među jednom i drugom ima malo prazna prostora) idu do dna str. 23, gdje je riječ „Svrha", pa zatim ide na str. 24—25 *Tužba Ljubmira* a na str. 26—31 *„Prolog drugi" Tirene;* za *Pjesnima* je na str. 31—44 *Venere* a na str. 45—56 *Stanac*. U oba dijela glavni dio teksta, to jest stihovi, štampan je istim kurzivnim slovima kojim je štampana i Držićeva posveta u *Tireni,* naprotiv sve što je u prozi, pa natpisi, imena lica a katkada i prva riječ u stihu poslije proze štampano je ustavnom majuskulom. Sve je to po svoj prilici bilo i u izdańu od g. 1551, a nova je samo štampareva posveta *Tirene* Vlahu Jera Držića, za kojega štampar kaže da je „rodjak" pjesnikov,[2] jer ona nije mogla biti u prvome izdańu budući da se u ńoj naš pjesnik spominje kao pokojnik („dobre uspomene", v. str. 65); tu je posvetu napisao za drugo izdańe neko u Mlecima, i to neko, što je mjesto *sv-* u početku riječi izgovarao, pa zato i pisao *sf-*, čega inače u Držića nikako nema, a bez sumńe je samo pogreška štamparije što je ostala prazna str. 4 sa svršetkom te posvete. U B su nestale str. 49—56 s većom polovicom *Stanca* (od stiha 113 do kraja), pa je to Dum Đuro Matijašević svojom rukom dodao opet na 8 strana. Taj se njegov dodatak, kako se vidi iz kritičkih napomena u ovom novom izdańu, vrlo dobro slaže i s A i s izdańem od g. 1630 (C), ali ipak nije prepisan ni iz A ni iz C, jer su u ńemu stihovi 254—258 krńi, dok su u A potpuni, a Dum Đuro nije ih mogao prepisivati iz takoga egzemplara izdańa C u kojemu bi bio otrgnut komad lista na kojemu su bile riječi što u tim stihovima fale, jer tada

[1] Petračić na str. IX u napomeni kaže da je ta krńa posveta — predgovor „prilijepljen iz 4. izdańa od g. 1632", te se poziva na Kukuljevića *(Pjesn. hrv.* II, 74); ali Kukuljević toga tamo ne govori, nego kaže samo da je od *Tirene* bilo i 4.to izdańe od g. 1632, što ponavlja i u svojoj *Bibliografiji.* Toga 4.og izdańa nije vidio ni Kukuljević ni niko drugi, nego je Kukuljević iz one godine 1732 što je u B bila u natpisu iskombinirao tobožńe izdańe od g. 1632.

[2] Po rukopisnoj genealogiji Držićá (v. str. VII u napom.) do početka XVII. vijeka bio je samo jedan Vlaho Jera Držića, koji se je rodio 26. aprila 1587 a umro neožењen 21. marta 1639.

bi morali biti krńi i stihovi što im odgovaraju na drugoj strani lista, dok su poslije toga u (rukopisnom) B svi stihovi čitavi. Dum Đuro je dakle i za dopunu *Stanca* imao neki nama nepoznati izvor, za koji, po ńegovim varijantama, možemo samo kazati da se je negdje slagao sa A a negdje sa C; na pr. 123 „drugojzi“ BC — „a drugoj“ A; 130 „idoše dlake“ BC — „i kose dalek“ A; 132 „ptilica“ C — „plitica“ AB; nad stihom 237 „V[ila]“ ima AB — nema C i t. d.; iznimice pak (rukopisni) B ima nešto treće: 167 „ima ju pri sebi“ AC — „doniet će je tebi“ B, nad stihom 279 „M[askar]“ AC — „Vl[ašić]“ B.

19. — Vrlo bi važno bilo znati kako stoji B prema prvome izdańu od g. 1551 što ga je priredio sam Držić, pa ako uzmemo u obzir da je štampar trećega izdańa C bez promjene preštampao drugo izdańe, zadržavši i ńegove štamparske pogreške (i dodavši dabome i novih!), samo što je izostavio sve tri posvete (obje Držićeve i štamparevu), to je vrlo vjerovatno da i B sasvim tačno odgovara prvomu izdańu a da nije ništa mijeńano ni u tekstu, ni u jeziku, ni u grafici nego da je sve ostalo onako kako je to Držić napisao i udesio. Ako je sve tako, onda izlazi da je Držićeva grafika kakva je u A, jer i B, kao i A, ne razlikuje *i, u, đ, s* od *j, v, ǰ, z,* naprotiv, kao od česti i A, vrlo dobro razlikuje *š (sc* ili *ſc)* od *ž (x).* Razlikuje se pak B od A utoliko što on mjesto *i* (za naše *i* i *j)* nema nikada ni *j* ni *y,* pa zato ńemu je *I* veliko slovo i za naše *I* i za naše *J;* naprotiv po pravilu nema u početku riječi za naše *u* i *v* svoje *u* nego za jedno i drugo svoje *v,* dakle kao što je *V* za *V* i za *U.* Već je znatnija razlika u pisańu dvostrukih slova — B ih ima još mańe od A, naročito su rijetki dvostruki vokali, ali zato ima katkada *cch* za *ć,* čega u A, ako se ne varam, nema. Velika je pak razlika među oba spomenika u biļeženu dugih vokala akcentom: A ima u toj službi akut, i to vrlo često, dok B uzimļe za to teški akcenat, i to vrlo rijetko. Po tome bih rekao da to, u A tako često, biļeženе dužine nije došlo od Držića već od onoga koji je pisao rukopis A; pa zato možemo i razumjeti da to u A ide jednako od početka do kraja rukopisa, premda je ńegov pisar po svoj prilici imao pred sobom raznih matica za razne dijelove svojega rukopisa, kako se može suditi po tome što u početku ima mnogo ređe dvostruko *s* negoli poslije a naprotiv češće *y* s dvije tačke negoli s jednom.

Da se pak vidi u cjelini kakva je grafika i ortografija u A i B i čime se razlikuju, donosim iz oba izvora početak *Venere* tačno kakav je kod ńih:

A.	B.
Vu- Ah uinze gisdanó milotissi pitj	Vu. AH vinze gidano milotiſi piti,
tebetie prauo doneba slauitj	Tebetie prauo doneba slauiti;
Vodize studené menichiete oprostit	Vodize studene menichiete o proſtit
napyru umené nechiete ni prag prỳt	Napiru vmene nechiete ni prag prit;
Med nieký ushuále kakono slatku stuar	Med nieki vshuale kakono slatku stuar
pri uinzu ostálé slastissu saniscтár	Pri vinzu ostale slaſtisu ſanisctar;
Sctoie papar kỳ grie iciafran uesselỳ	Sctoe papar ki grieie, iciafran veseli
tko uinza nepié uasdausse dreselỳ	Tko vinza nepie vasdaſe dreſeli.
Ko- bogdá uukodlace koisse suinzem aruésc	K. Bog da Vukodlace kiſe suinzem aruesc
alie uinze iacé odkuda takoi gresc	Alie vinze iace; od kuda takoi gresc?
Vu- Jasam grissiuino aniesam uukodlak	Vu. Iaſam griſivino, a nieſam Vukodlak,
grisem xuem i iem uỳno bars kriepak hitar lak	Griſem, xuč, iem vino, bars, kriepak, hitar, lak.

Već po tim razlikama u grafici izgleda da A i B ne stoje među sobom u vezi, to jest B nije udešen prema A, nikako pak nije A, koji je svakako stariji od B, udešen prema ńemu. Ali ja bih rekao da A nije ni prepisivao iz prvoga izdańa od g. 1551 ono što je mogao u ńemu naći, to jest *Veneru* i *Stanca*, jer onda ne bi bilo toliko neslagańa, iako samo u detalu, u tim komadima među A i B; jer to se razumije samo sobom da ko prepisuje štampanu kńigu gotovo nikada ne dolazi u nepriliku kako mu treba koju riječ pročitati a prema tome i prepisati. Biće dakle da je i za te stvari A imao pred očima nekakav rukopis iz svojega, to jest iz Držićeva vremena.

20. — Od *trećega izdańa* C od g. 1630 sačuvala su nam se dva potpuna egzemplara — jedan u biblioteci Jugoslavenske akademije pod signaturom VII. a. 90 a drugi u Franevačkoj biblioteci u Dubrovniku pod br. 44 (novim a 1319 starim). I to je mala knižica sa oko 8·5 × 13·5 *cm* i broji 109 strana. U C je sve što je u B i u istome redu, premda natpis na str. 1 glasi samo „Tirena komedija Marina Držića. — Con Licenza de' Superiori et Privilegio — In Venezia, M DC XXX. Presso Marco Ginammi.“, str. 2 je prazna, onda ide na str. 3—60 „Tirena komedija Marina Držića“, na str. 61—78 „Pjensi [sic] Iuvene Marina Držića“, na str. 79—80 „Tužba Ljubmira“, na str. 81—85 „Prolog drugi“ *Tirene*, na str. 86—98 *Venere* i na str. 99—109 *Stanac;* izostavljene su dakle samo već spomenute tri posvete i zasebni natpisni list drugoga dijela, jer su ovoga puta oba dijela i izdana kao jedna kńiga s jednom paginacijom i jednim natpisnim listom. Inače, kako je već kazano, u C je tačno preštampano izdańe B, pa su, uz neke nove štamparske pogreške, zadržane i gotovo sve ńegove;

u tekst nije nimalo dirano, samo što su u C stihovi štampani ustavnim a ne kurzivnim slovima, i što je za naše malo *u* i *v* i u početku riječi uzeto *u*, dok je ostalo veliko *V* i za *V* i za *U*. I tako C ima za nas neku vrijednost samo stoga što nam je na str. 102—109 sačuvao, po svoj prilici bez ijedne znatnije promjene, originalni tekst prvoga izdańa za str. 49—56 koje su se u B izgubile.

Ima i nekoliko novijih izdańa. Najprije je g. 1853 izdana, pod Vetranovićevim imenom, *Hekuba:* „Mavra Vetranića Hekuba i Posvetilište Abramovo. — U Zagrebu. Tiskom i troškom Franje Župana. 1853.“, VIII i 179 str. na 8^{ini}; *Hekuba* je na str. 1—76 a izdana je po prijepisu načińenu u Zagrebu s rukopisa Du što ga je g. 1757 dao prepisati dubrovački vlastelin Gono Rastić a koji nije upotrijebļen za ovo novo izdańe, pa zato nije ni taj ńegov zagrebački prijepis (v. str. XXXII). Zatim su dvije komedije oštampane u dubrovačkom „zabavniku“ *Dubrovniku*, i to *Dundo Maroje* u kńizi za g. 1867 na str. 409—524 i *Arkulin* u kńizi za g. 1870 na str. 273—303; po opisu rukopisa, iz kojega su obje komedije uzete, na str. 413—414 što je potpisan slovom „B“, vidi se da je to bio rukopis A, a nema sumńe da je izdańe priredio prof. Jozo Bunić, koji je i uredio kńigu za g. 1870. Premda je izdavač imao dobar rukopis u rukama i bio Dubrovčanin, ne može se reći da je dobro svršio svoj posao: na mnogo je mjesta krivo ili netačno čitao što je u rukopisu, a često je ispuštao što nije razumio. Baš dakle za rekonstrukciju rečenicâ što su u A zbiļa iskrivļene ovo izdańe ništa ne pomaže, a ja samo za nekoliko težih mjesta u *Dundu Maroju* (za *Arkulina* mi ni toga nije trebalo) uzeo sam u kritičke napomene Bunićeve varijante, da se vidi kako je on tu čitao, te ih označujem slovom E. Po istim glavnim izvorima A, B i C priređeno je pak prvo Akademijino izdańe, koje je izašlo na svijet g. 1875 kao VII.ª kńiga *Starih pisaca hrvatskih* na vel. 8^{ini} sa XI i 480 str. i jednim listom bez broja; na str. V—XI Frańo Petračić, koji je priredio izdańe, kazao je nešto malo o M. Držińu i o svojemu izdańu, o kojemu sam već kazao nekoliko riječî i ja; gdje u kritičkim napomenama navodim iznimice varijante iz toga Petračićeva izdańa, biļežim ih slovom P. Poslije ńega izdana je još dvaput *Novela od Stanca:* g. 1904 (po katalogu Univerzitetske biblioteke u Zagrebu) izdala ju je kńižara L. Hartmana (St. Kugli) a g. 1915 (ili možda i nešto docnije) kńižara D. Trpinca u Zagrebu kao XXXVIII.ⁱ broj svoje „Biblioteke opernih i operetnih tekstova“, naime kao tekst opere Božidara Širole koja je prvi put pjevana u Zagrebu krajem

oktobra g. 1915; u oba ova izdańa protumačene su neke sada neobične riječi, a inače preštampan je tekst iz P.

21. — Osim rukopisa A i izdańâ B, C, E i P upotrijebio sam za ovo novo izdańe još ove rukopise:

Rukopis K Jugoslavenske akademije pod signaturom I. b. 86 a pod natpisom „Cvětje Pěsnikah Ilirskih sabrao Ivan Kukuljević Sakcinski 1840“ na 4^{ini} s 55 numeriranih listova i još 22 numerirane strane; u ńemu su na numeriranim listovima i ove Držićeve stvari: na l. 19^{a}—39^{b} *Tirena,* na l. 40^{a}—44^{b} *Venere,* na l. 44^{a}—51^{b} „Ļuvene Pjesni“, to jest prve 24 *Pjesni* od kojih su 23 označene rimskim brojevima od I—XXIII, dok 24.ta nema nikakva broja; 25.ta *(Tužba Ļubmira)* nalazi se pri kraju *Tirene,* gdje na l. 39^{a} poslije riječî „Svrha komedije.“ piše „Izvadak od komedije Tirene — Tužba Ļubmira“, tako da od *Pjesnî* u K fali samo 26.ta (Prolog drugi). Iako je dakle rukopis K pisan tek od Kukuļevića g. 1840, on ima svoju važnost. Prije svega, od 4 stvari što su u B i C on nema *Stanca;* drugo, i te tri stvari što su u ńemu idu drugim redom: *Tirena, Venere, Pjesni,* dok je u BC red *Tirena, Pjesni, Venere;* kod *Pjesni* pak K nema nikako *Prologa drugoga* a *Tužba Ļubmira* nije poslije 24.te *Pjesni Ļuvene* nego je došla na kraj *Tirene.* Nego sve bi to mogla biti samovoļa Kukuļevića, koji je htio da tako promijeni razmještaj stvarî što je inače prepisivao, recimo, iz B ili iz C; ali to baš nije: imamo naime u K nepobitan dokaz da je Kukuļević prepisivao iz nekog nama nepoznatog izvora, jer u K nema posvete pred *Pjesnima* ni štampareve posvete pred *Tirenom,* ali zato ima ipak dvije posvete pred *Tirenom,* jer pred Držićevom posvetom Maru Makuļi Puciću ima i druga posveta nekoga Maroja Vodopije „Silvestru Aldobrandinu kardinalu“ (v. str. 65—66); ta posveta nosi datum „u Dubrovniku 20. aprila 1607“ i u ńoj M. Vodopija kaže „odlučih ovu pripovijes pastijersku . . . dat je iznova na svitlos i vašemu je P. G. prikazati“, pa kaže i zašto je baš ńemu posvećuje — „budući se ganulo V. P. G. po naredbi svetoga otca pape Klementa VII. . . ., dunda vašega, taj [slovinski] jezik primiti, naučiti i ńim kako istijem materinijem govoriti.“[1] Kako pak te posvete kardinalu Aldobrandinu nema ni B ni C, ni rukopis D, nego je ima samo K, po tome se sasvim sigurno vidi da je K prepisivan s nekog nama nepoznatog rukopisa. A da je to tako, potvrđuje napomena u K na l. 36^{a} gdje u sredini lijevoga stupca

[1] Petračić ima samo pri kraju te posvete na str. 64: „Opazka. Ovo je iz rukopisa, prepisana g. Kukuljevićem.“, a nista ne govori koji je to rukopis, niti inace spominje K.

poslije stiha 1392 piše: „ovde faliju dva listovi koji ni su prepisani“, pa je stoga K ostavio prazan ostali dio lista 36ª i list 36ᵇ, da bi kasnije dopunio stihove 1393 (i prozu pred ńim)—1498 koji u ńega zbiļa fale. Ima pak u K još jedna napomena po kojoj se može naslućivati kakav je to rukopis bio što ga je K prepisivao: na l. 19ª ķ natpisu „Tirena Comedia*“ ima pri dnu strane ovo: „*Ova Comedia i ostale Pěsni koje slede, biehu iz novo prištampane u Mletcieh po francesku Bariletti God. 1607 — i pripisane su po franji Bariletti.“ Što znače te riječi koje je bez sumńe Kukuļević dodao? je li on sam prepisivao iz rukopisa što ga je Frańo Bariletti prepisao — onaj isti „Frano Bariletto“ što je g. 1607 izdao zbiļa u Mlecima drugo izdańe B? Inače ne znam kako bi se mogle razumjeti te riječi; pa bi tada trebalo kazati da je Kukuļević imao pred očima rukopis što ga je prepisao, ili još prije dao prepisati, mletački izdavač Bariletto, koji je htio bez sumńe da priredi još iste godine 1607 „novo“ izdańe koje će posvetiti kardinalu Aldobrandinu, te zato dao i napisati od Maroja Vodopije odnosnu posvetu, — ili je možda htio da kardinalu prikaže samo jedan rukopisni, po svoj prilici kaligrafski napisani egzemplar toga Držićeva izdańa. Ako je tako, tada možda idu na račun Barilettov sve one promjene u sastavu i u rasporedu teksta što smo vidjeli da su među B i K. To bi bila još najboļa solucija ovog zamršenog pitańa, pa nam je žao na Kukuļevića, — ako već nije „sačuvao“ tu svoju maticu, — što nam nije bar kazao nešto više i nešto jasnije o ńoj.[1]) Svakako K je u vrlo uskoj vezi sa B, kako to dokazuju (osim toga što se K s B, pa zato i s C, vrlo lijepo slaže) naročito besmislene štamparske pogreške što su iz B prešle u K, na pr. u *Tireni* 1279 ‚iesc‘ (mjesto ‚chiesc‘) BC — *jes* K; 1573 ‚diuigni‘ (mjesto ‚duigni‘) BC — *divigni* K; *Pjesni* 1, 20 ‚hudite‘ (mjesto ‚budite‘) BCK i t. d. Ali opet, iako nema znatnijih razlika u tekstu, ima ih podosta u detaļu, i tu ponajviše K ispravļa neke pogreške u B, na pr. *Tirena* 1233 ‚bigha‘ BC — *bih ga* K; 1308 ‚niechie‘ B — *neće* K; 1323 ‚bieše‘ B — *běše* K i t. d.; samo što ne znamo da li je to ispravļao Kukuļević ili onaj što je pisao ńegovu maticu, a može biti malo jedan a malo drugi, jer to stoji da je i Kukuļević štošta krivo prepisao ili hote mijeńao; tako je na pr. sasvim sigurno on u *Tireni* na kraju posvete kardinalu Aldobrandinu zamijenio dubrovačko ‚gospodina‘

[1]) Ne mislim da je Kukuļević tu posvetu prepisao iz onoga „Ulomka *Tirene* Marina Držića“ koji je bio u rukopisu pod br. 362 Frańevačke biblioteke u Dubrovniku (v. štampani katalog str. 136); toga je rukopisa na žalost nestalo.

svojim kajkavskim ‚gospona' (v. str. 66), a u prozi u početku *Venere* mjesto ‚šena' uzeo ‚kazalište'. — U K u drugome dijelu na numeriranim stranama 17—22 počeo je Kukuljević prepisivati „Posvetilište Abramovo skladjeno po Marinu Držiću Dubrovčaninu Lita Gosp: 1546.", ali od ńega je prepisao samo „Skazańe prvo", to jest do inkluz. stiha 196, a na str. 22 ima još samo „Skazańe drugo. — Govor parvi — na Gori — Abram i Šišman"; ostali dio te strane, i još nekoliko listova za ńom, prazno je. Nego taj dio rukopisa K nema za kraće (Držićevo) *Posvetilište* nikakve važnosti, jer ga je u ńemu počeo Kukuljević prepisivati iz rukopisa Du, kako se već vidi po onome dodatku „skladjeno" i t. d. u natpisu. Ali taj drugi dio rukopisa K Kukuljević nije mogao prepisati već g. 1840 kao što je prvi, nego ga je docnije dodão prvomu dijelu (pa zato i ima posebnu paginaciju!), jer je Kukuljević prvi put bio u Dalmaciji tek g. 1854.[1])

22. — Rukopis D imao je već Petračić; on je u Jugoslavenskoj akademiji pod signaturom I. b. 53, pisan je na 87 listova male 4.ine od ruke koja piše tanka nelijepa slova a često sama sebe ispravlja. U ńemu su *Pjesni* i *Tirena:* na l. 1a natpis je „Pjesni razlike gosp. Maroja Držića građani[n]a Dubrovčanina — U Dubrovniku MDCCLXXXI", a pri dnu (drugom rukom) „Jois [t. j. „Joannis", u P „Typis"!] Altesti", a na l. 2a opet zaseban natpis „Pjesni razlike g.a Marina Držića. — U Dubrovniku 1786.", zatim idu na l. 3—18 *Pjesni,* bez posvete, ńih 24, koje su označene rimskim brojevima od I—XXIV, posledńa je „Pjesan XXIV. — Tužba Ļubmira" koja je u B dvadeset i peta, a to zato što su u D pjesme 6.sta i 7.ma uzete kao jedna (kao VI.); l. 19 i 20 prazni su a na l. 21 je opet natpis „Tirena pripovijes pastijerska, složena po Marinu Držiću. — U Dubrovniku 1786.", pa onda, opet bez posvete, na l. 22—62a tekst *Tirene,* a na l. 62b—65b *Prolog drugi* pod natpisom „Drugi . . . ., ali prolog istoga prikazańa Tirene prikazane u Držića na piru", na praznom mjestu poslije „Drugi" prepisivač je htio prevesti riječ „Prolog", ali nije znao kako; zatim idu još druge neke pjesme koje s Držićem nemaju posla. Rukopis je dakle sigurno pisan g. 1786, a ono „MDCCLXXXI" na prvom listu sigurno je samo pogreška mjesto „MDCCLXXXVI." D se vrlo lijepo slaže sa C, pa pošto ima i nekoliko ńegovih štamparskih pogrešaka (kojih nema B), jasno je da je s ńega i prepisivan; to izlazi i odatle što su u ńega 6.a i 7.ma *pjesan* spo-

[1]) *Izvjestje o putovanju* . . . (Zagreb 1857), str. 1.

jene u jednu: u C naime, gdje *pjesni* nijesu označene brojevima, 6.ª *pjesan* se svršava pri samom dnu strane 65 a 7.ma se počiṅe u vrhu str. 66, i tako je D mogao uzeti da je ova druga pjesma nastavak one prve. Interesantno je vidjeti kako D na nekim mjestima mijeṅa Držićev tekst kako ga je bio već prepisao: u *pjesni* 18, 9 „ah tako“ ispravḷa, t. j. iskrivḷuje u „ak' budem“, u *Tireni* 805 „oćasti“ u „oholosti“; naročito su mu smetali stihovi 559 do 562, pa ih je pri dnu strane opet napisao u „decentnijem“ obliku te u prvome mjesto „leć jednome ja bih rad“ piše „stat sad [nad prevučenim „prem“] bih ja bio rad“, pa je i to na rubu zamijenio sa „steć ḷubav tvu [poviše „ja“] bih rad“, u trećemu je mjesto „da ležeš“ uzeo „da stojiš“, a u četvrtome mjesto „združit se“ napisao je „naći se“ nad prevučenim „biti sveđ“. — Treba pak napose istaći da obje rukopisne redakcije *Tirene* i *Pjesni* što su nam se sačuvale u K i D ne stoje među sobom u neposrednoj vezi, jer K ima posvetu kardinalu Aldobrandini i u *Tireni* stihove 427—428 i 1127—1130, čega svega D nema, a opet D ima u *Tireni* stihove 1394—1498 kojih nema u K, a napokon se i dioba u prizore (koje u B nikako nema!) u K i D ne slaže, pa se i po tome svemu vidi da su neodvisno jedan od drugoga potekli — K iz B a D iz C.

23. — Za komedije u prozi imamo, uz A, još samo rukopis M moje „Dubrovačke biblioteke“ pod signaturom M. E. 12. To je mali rukopis od 12 listova na cijelom listu, u kojemu je rukom Dum Dura Matijaševića ispisan na l. 3—12ª prvi i drugi akt i dvije trećine trećega akta komedije *Grižule*; pri dnu lista 12ª još je napisana, po starome običaju, riječ („neprijateḷa“) što je imala biti prva na l. 12ᵇ, ali taj je prazan, po čemu se vidi da nije rukopis nepotpun nego je tu Dum Duro ostavio prepisivaṅe. Poslije praznog l. 1 ńegov je sinovac O. Ivan na l. 2ª napisao natpis „Prikazanje složeno od Marina Držića Dubrovčanina, prikazano na piru Vlaha Sarkočevića“,[1] a na l. 2ᵇ zapisao je najprije ovo: „Pomena — Ovo prikazanje aliti komedija Marina Držića nahodi se izpisana prva među inijem ńegovijem skladaṅima u staromu rukopisu koji bi pok. D. Dura Mattei Dubrovčanina a sad je koleǵija Družbe Jezusove u Dubrovniku u Skladaṅâ različijeh slovinscijeh rukoveti na listu“ (bez broja lista), pa je isti O. Ivan kasnije (crńim mastilom) dodao još ovo: „Ovi pripis izet

[1] To ime O. Ivan piše „Sarkocevichja“, po čemu se vidi da ga je on izgovarao „Sarkoćevića“ a ne „Srkoćevića“, inače bi on napisao „Sarkocevichja“, kao što je napisao nad ńim „Dærſcichja“, jer on redovno piše ‚ær' za vokalno *r*.

je od istoga D. Dura Mattei iz kogagod drugoga rukopisa, erbo se u svemu ne pogađa s gorirečenijem rukopisom". I ovdje su se dakle opet našla oba Matijaševića, to jest rukopis M, što ga je prepisao Dum Duro, došao je poslije ńegove smrti u dubrovačku Isusovačku kolegïju, pa tako i u ruke O. Ivana kao što je došao i rukopis A. Ne može pak biti sumńe da je „stari rukopis", za koji O. Ivan u svojemu zapisu isprva govori da je iz ńega Dum Duro prepisao ovaj rukopis M, baš naš rukopis A; ali u dodatku k tomu zapisu O. Ivan ostavļa tu misao, jer je, isporedivši oba rukopisa, mogao konstatovati da se M „u svemu ne pogađa" sa A. A ipak je prva ńegova misao bila tačna — Dum Đuro je zbiļa *Grižulu* prepisivao baš iz A a nije iz kojeg drugog rukopisa! To se vidi očito po tome što gdje se u A, naročito u početku, koja riječ teško čita ili je uopće nestala, tu u M Dum Đuro nasumce čita ili popuńava. Ali je s druge strane istina da se M sa A „u svemu ne pogađa", štaviše razlika je dosta znatna. Prije svega M zamjeńuje — naročito u prozi a mnogo ređe u stihovima — starije Držićeve glasove, oblike i riječi svojim novijim, iako mu se to, bez sumńe bar od česti, i nehote potkradalo; u tome je pogledu interesantno da je u prvim stihovima, što ih u prologu govori Slava nebeska, na tri mjesta podvukao neke riječi i mjesto ńih na rubu ustavnim (a ne kurzivnim) pismom napisao druge, tako da se ovdje lijepo vidi što je M iz A prepisao, pa tek docnije (a ne odmah kad je prepisivao) mijeńao (v. str. 128); ali je svakako hote mnoge riječi pozajmļene iz talijanskoga zamjeńivao domaćim, kao što je hote na nekoliko mjesta i mjesto kletve „bogme" uzeo nedužno „žinti". Nego je M išao još dalje — on je htio dati i moderniju redakciju ove Držićeve komedije, pa je zato u prizoru među Grižulom i Omakalom (v. str. 139) mjesto Držićeva „Šile crjevjara" uzeo „Vitka crjevļara" zamijenivši Šilu, koji je živio u Držićevo doba, Vitkom što je možda i samomu Dum Đuru šio i krpio cipele, i okrenuvši stariji Držićev oblik *crjevjar* napola na svoj noviji *crevļar,* jer se u ńegovo doba nije više u Dubrovniku govorilo *crjevje* već *crevļe;* na istome je pak mjestu M i mjesto Držićeva trgovca „Ġan-Fiġina" uzeo nekog „Araba žudjela" iz svojega vremena. Čini se pak da je M mislio na to da bi se *Grižula* mogao još u ńegovo doba prikazivati na kojoj svadbi, i zato je izostavio natpis u A da je (prvi put) prikazan „u Vlaha Sarkočevića na piru" (to je u M docnije dodao O. Ivan), te odmah počeo pisati „Prolog. — Slava nebeska:", a u riječima što ih govori tu Vila zamijenio je imena „Vlaho Sarkočević" i samo

„Vlaho“ sa „N. N.“, tako da se do prigode može uzeti ime što treba (v. str. 127—128). U tehničkom pogledu pak je novo što je proveo do kraja diobu po kojoj je svaki akt (u A talijanski „atto“, u M „činjenje“) razdijeljen u prizore (u A samo u početku tal. „scena“, a u M „prikazanje“). Ali najjača je promjena koju je M izvršio ondje gdje se, po njegovoj diobi, svršava treći a počinje četvrti prizor I.ga akta: on je najprije na l. 5a napisao „Prikazanje četvrto. — Rade, Dragić i Mionica“, pa je ostavio prazna 3—4 retka na toj strani a na str. 5b otprilike dvije trećine, očevidno zato da tu nešto doda. I zbilja tu i jest nešto dodano, ali nije ni od njegove ruke ni od ruke O. Ivana nego od neke treće iz početka XVIII. vijeka, koja je, prevukavši maloprije spomenute riječi napisane od Dum Dura, napisala pjesmicu Remetinu u početku 4.oga prizora a poslije će opet napisala te prevučene riječi (v. str. 131—132).

Čudno je da je Dum Duro Matijašević počeo i praviti izvode iz A i prepisivati ga, pa oboje ostavio. Ja mislim da će prepisivanje biti stariji posao, pa kad je vidio da to polako napreduje, tim više što je, bar kod M, štošta u matici mijenao, onda se lati ispisivanja izvodâ, jer ono što je ostalo od toga njegova posla bilo je gotovo od 11.oga do 20. juna 1702. A što je i ovako ispisivanje prekinuo, biće da je tomu krivo što je posljednje vrijeme, prije nego se je g. 1710[1]) preselio za uvijek iz Dubrovnika u Rim, živio vrlo nemirno zbog svađe s arcibiskupom, a u Rimu pak nije više imao ni vremena ni volje da se bavi ovakvim poslom.

24. — Nešto malo od Držića i njemu pripisivani *Porod Jezusov* ima rukopis F, to jest br. 128 (novi a br. 16 stari) Franjevačke biblioteke u Dubrovniku s 95 listova male 4ine. U njemu su skupa vezana dva dijela što su i pisana od dvije razne ruke, naime: 1) na l. 1—25 čakavske lekcije za petak veliki i subotu veliku; 2) lijepom okruglom imitacijom štampe: *a)* na l. 26—52a „Glavosječenje navještitelja Jezusova Ivana Krstitelja slavnoga Pjesan Nikolice Giva Bunića vlastel. dubrov.“; nego taj je natpis na l. 26a napisao O. Ivan Matijašević, koji je na l. 52a poslije riječi „Svrha“ opet dodao „treće i najposljednje pjesni vrhu smrti S. Ivana Navještitelja spjevane po Nikolici Giva Vučićevića Bunića vlastel. dubrov. — Priminu slavni spijevalac zakovan u verigah u Silistriji God. Gosp. 1678“, čemu je druga ruka dodala „16. agosta“; *b)* na l. 52b—81 „Prikazanje od porodjenja Jezusova

[1]) Preselio se je u Rim, zato što ga je dubrov. arcibiskup progonio, odmah poslije 13. januara te godine (v. moj članak koji će izaći u 10.oj knjizi *Građe*).

složeno po Marinu Držiću Dubrovčaninu koji priminu oko G. G. 1580", pa je i taj natpis na l. 52[b] napisao također O. Ivan, a sam tekst se počiṅe na l. 53[a] u vrhu s prvim stihom Prologa bez ikakvog natpisa, tako da u F nema pristupne igre što je pred prologom imaju A i Du; *c)* na l. 82—95 „Kitica pjesniva iz razlicijeh spijevaoca skupjena", pa je i taj natpis napisao na l. 82[a] O. Ivan, a na l. 83—95 on je i numerirao 34 pjesme, ali ih ima uprav 36, jer poslije ńegove 11.[ste] i 27.[me] ima još po jedna koju on nije označio brojem. U toj *Kitici* imaju i tri stvari Držićeve: na l. 88[b]—89[a] br. 11 „Na[d]grobnice", čemu je Matijašević dodao „Marin Držić Pjesni lic. 19", to jest *Pjesan* br. 21 „Epitaphio" na str. 19 u B (v. str. 17); na l. 89[b] br. 13 uz biļešku Matijaševićevu „Marina Drže Pjesni na licu 18", to jest *Pjesan* br. 20 „U smrt od Fjore Martinove Šumičić" na str. 18 u B (v. str. 16); na l. 91[b] br. 19 uz biļešku Matijaševićevu „Ovo je početak od Tirene Marina Držića lice 14", ali to nije „početak" *Tirene* nego su to ńeni stihovi 215—228, koji su na str. 14 u B (v. str. 75—76).

Porod Jezusov u F nije prepisan iz A nego predstavļa zaśebnu redakciju toga prikazańa: prije svega u detaļu se oba rukopisa previše razilaze, naročito su didaskalije (proza što kaže razvitak radńe) u F duže negoli u A i prave utisak nečega naivnijeg i starijeg; u prologu je pak, čini se, Matijašević sa par slová naznačio koje lice govori koje stihove, jer prva ruka toga nije naznačila. Ali kad i ne bi toga bilo, činenica da F nema stihova 207—208, 211—216, 421—422, 567—568, 1298—1301 i 1495—1498 što ih ima A, a opet A nema stihova 596—597, 1055—1056 i 4 nova poslije 1244, sasvim sigurno dokazuje da A i F nijesu u neposrednoj vezi. To potvrđuje i mjesto što ga imaju stihovi 1383—1406; oni dolaze u F poslije stiha 1308, a u A poslije stiha 1382, pa je sva prilika da ih je autor smjestio ondje gdje su u F: osmeračkim stihovima 1253—1308 Šišman prikazuje Mariji darove pastirâ, na kojima ona zahvaļuje opet osmeračkim stihovima 1309—1332; poslije toga Kresoje dvanaestercima 1333—1346 moli Mariju da blagoslovi pastire, a ona taj blagoslov daje dvanaestercima 1347—1406. U A naprotiv Marija Šišmanu ništa ne odgovara nego, pošto je Šišman izgovorio, Kresoje moli za blagoslov, što ga Marija i daje, a tek poslije toga ona zahvaļuje na pastirskim darovima. Očito je dakle da je tu u A logički red poremećen; a da je to tako, vidi se i po tome što u A stihove 1309—1332 i stihove 1393—1406 pred ńima nije napi-

sala prva ruka nego neka druga na prostoru što je prva ostavila prazan. — A kako F nije *Porod Jezusov* prepisivao iz A, tako se čini da ni *pjesni* 20 i 21, a i onaj komad iz *Tirene* nije uzeo direktno iz B (ili C) ni iz kojeg drugog nama poznatog rukopisa: osim drugih sitnijih razlika, prva se dva stiha *pjesni* 21 dosta jako razilaze, a i u *Tireni* 220 samo on ima „davaju" mjesto „taj daju", ali to mnogo maňe znači. — Iz F je pak *Porodjenje Jezusovo* sasvim vjerno prepisano, ponajviše ne dirajući ni u ńegove česte besmislene pogreške, u rukopisu Franevačke biblioteke u Dubrovniku br. 193 (novom a 31 starom) na str. 261—324.

25. — *Hekubu* i *Posvetilište Abramovo* zajedno ima rukopis Du Franevačke biblioteke u Dubrovniku br. 309 (novi a 57 stari), koji se sastoji od dva dijela, od kojih je prvi pisan na papiru maňeg formata (14·5 × 20 *cm*) nepravilnom rukom iz kraja XVII. vijeka ili početka XVIII, drugi je pak pisao O. Ivan Matijašević na papiru većeg formata (18 × 26 *cm*). U prvome je dijelu „Hekuba tragedija" među dva prazna lista na 100 strana numeriranih od Matijaševića, koji je sprijeda dodao 4 lista svojega papira: prvi je prazan, na drugom je (od ńegove ruke) zajednički natpis „Prikazanja D. Mavra Vetrani Čavčića Dubrovčanina, opata melitenskoga. Priminu na 15. ģenara god. G. 1576 — Coll. Ragusini S. J.", na trećemu zasebni natpis „Hekuba, tragedija Euripida grčkoga spijevaoca, u slovinski jezik prinesena po D. Mauru Vetrani Čavčiću Dubrovčaninu, kaluđeru i opatu melitenskomu. Priminu na 15. ģenara 1576", a na četvrtom je ńegov „Predgovor", to jest sadržaj tragedije, što ga je izdao Daničić u *Star. pisc. hrv.* IV, IX—X; Daničić je naime upotrijebio ovaj rukopis za svoje izdaňe *Hekube,* i to pod oznakom „dubr." U drugom je dijelu rukopisa Du, poslije jednog praznog lista, na 55 listova *Posvetilište Abramovo* i Vetranovićevo i „Držićevo", naime na l. 1—45 Vetranovićevo a na l. 47 (46.sti je prazan)—55 „Posvetilište Abramovo, prikazanje skladjeno po Marinu Držiću Dubrovč.", ali tekst ide samo do stiha 587 inkluz., a posļedńa dva lista sa stih. 588—685 nalaze se, kako je pribiļežio Daničić pri kraju rukopisa Du, u rukopisu pod signaturom I. c. 23 (Kukuļevićevu br. 538) Jugoslavenske akademije, u koji ih je Kukuļević umetnuo (kao l. 8—9) među Vetranovićevo *Uskrsnutje Isukrstovo* i ńegovu *Suzanu čistu.* U Du nije nam sačuvan nov prijepis „Držićeva" *Posvetilišta* već ga je Matijašević prepisao iz A, kako se to vidi ne samo po tome što se s ńim slaže od riječi do riječi, nego još više po tome što je preuzeo i neke pogreške iz A, na pr. 354 „sadruži" protiv rima mjesto „sad ruči", 468 „stvorenja po-

mišļena“ protiv smisla i metra mjesto „stvor i pomišļena“, 608 „pripravno“ protiv rima mjesto „naredno“, 622 „čuju“ protiv rima mjesto „znaju“. Inače Matijašević, gdje se je dosjetio pogrešci, nije slijepo prepisivao nego je ispravļao kako treba, i to ne samo ondje gdje je pogreška očevidna (kao na pr. u stih. 2, 35, 75, 95, 136 itd.), nego i gdje je trebalo i malo misliti da joj se dosjetiš, na pr. 175 „tužbi“ mjesto „službi“, 289 „vrsi“ mjesto „Vaſsi“, 327 „neļubav“ mjesto ‚Neggliubauu‘ („neg ļubav“ P!), 595 „na časti“ (kako je u A i P) prevukao te, zbog rima, zamijenio sa „čestita“ i t. d. Kako je pak Matijašević vrlo savjestan prepisivač, to, ako nije kakav opravdan ispravak, vrlo rijetko ima nešto drugo negoli A: 86 „i dones'“ mjesto „dones' ga“ A, 141 „er ću s ćaćom poći“ mjesto „ere ću s ćaćom poć“ A, pa zato i 142 „brzo ću opet doći“ mjesto „. . . doć“ A. Matijašević je napokon ovo prikazańe razdijelio u tri „skazanja“ a svako „skazanje“ u „govore“. Ali opet, pored svega toga, ne mislim da je on imao uz A još koji rukopis „Držićeva“ *Posvetilišta,* jer bi inače to kazao i naveo najglavnije ńihove razlike, kao što je to učinio za Vetranovićevo *Posvetilište* u ovome rukopisu a za ńegovu *Suzanu čistu* u maloprije spomenutome rukopisu I. c. 23 Jugoslavenske Akademije. Treba pak istaći da on ovo prikazańe pripisuje bez oklijevańa Držiću, premda je on inače vrlo oprezan, pa u natpisu *Suzane čiste* u tome rukopisu I. c. 23 ne kaže čija je, nego na stražńoj strani (na l. 12[b]) ima ovu biļešku: „Ko je tvorac i spijevalac ovega prikazanja nije mi bilo naći, nu tvrdo sumńim da je D. Mauro Vetrani Čavčić, kaluđer i opat melitenski, ki priminu god. gosp. 1578, radi er mni mi se vidjeti vas ńegov način u složenjn. Samo me ištom smeta er se nahodi kojagod talijanska riječ umetnuta; ali zasve er u komugod ńegovu pismu tega se ne susreta, susreta se u inijeh. A budući on živio deri do pristarosti slovinske pjesni slagajući, nije čudit se da je kadgod štogod i promjene učinio, navlaš za ugoditi puku dubrovačkomu, ńecijem inostranijem riječim običnu.“

Hekubu je izdao kao Vetranovićevo djelo Daničić u IV. knjizi *Starih pisaca hrvatskih;* za svoje je izdańe on uzeo kao temeļ rukopis Du (u ńega „dubr.“), a pometao je u kritičke napomene varijante iz jednog rukopisa „Slovenske biblioteke“ u Odesi („od. a.“) i iz dva rukopisa Univerziteta u Odesi („od. b.“ i „od. c.“). Od ta 4 rukopisa upotrijebio sam za ovo novo izdańe samo dva, i to samo za varijante, naime Du i Daničićev „od. b.“ (što ga ja označujem sa O), koji je, po sudu Daničićevu, pisan u XVII. vijeku; nijesam

naprotiv trebao ńegov „od. a.“, što ga je g. 1757 dao prepisati dubrov. vlastelin Gono Rastić, jer je sam Daničić dokazao da je prepisan sa Du, a nijesam ni ńegov „od. c.“, jer je ovaj opet tek u početku XIX. vijeka prepisan sa „od. a.“. Kao temeļ novomu izdańu uzeo sam pak rukopis Be Državne biblioteke u Beču pod signaturom „Series nova 4472“, koji je došao u ńu iz biblioteke pok. prof. Vice Adamovića u Dubrovniku; taj je rukopis opisao Kolendić u 7. knizi *Građe* na str. 156—160, gdje je (na str. 160) i potkrijepio misao da je rukopis pisan „negdje između godina 1580 i 1590“; tamo je kazao i što najviše treba o ńegovoj grafici i ortografiji, po čemu se vidi da se u tome pogledu dobro slaže sa A. U ńemu je na l. 13—71 *Hekuba,* ali nije cijela. Kako je opet Kolendić pokazao u izvještaju kotorske gimnazije za g. 1908/09 na str. 5, pred l. 12 istrgnuto je nekoliko listova na kojima je bio natpis i prvih 275 stihova. Uzeo sam pak kao temeļ za tekst rukopis Be, jer je on ne samo stariji od Du i O nego je od ńih i boļi, premda i u ńega ima pogrešaka; za prvih 275 stihova, kojih nema u Be, uzeo sam tekst kakav je u Du i O, samo što nijesam ni ovdje navodio jekavske oblike kojima su u O zamijeńeni ikavski oblici što su u Du. Gdje je pak trebalo da se utvrdi koja je varijanta u našim rukopisima boļa, naveo sam u kritičkim napomenama pod T talijansku maticu s koje je prevodio Držić, to jest talijansku preradu Evripidove *Hekube* od Lodovika Dolce, koju sam imao pri ruci u mletačkom izdańu ńegovih *Tragedie* od g. 1566; iznimice sam upotrijebio T i za neka mjesta gdje se Držićev prijevod može tačno razumjeti tek uz pomoć talijanskog originala.

26. — Ponešto iz djelâ starih dubrov. pisaca ima i I. Durđević u svojim *Vitae et scripta,* a vrlo mnogo citatâ iz ńih nalazimo u Delabelinu rječniku, pa je dobro da se pogleda nijesu li možda oni za taj posao imali pri ruci kakav izvor što se nama nije sačuvao, — a dobro je da se to učini, jer je Dr. Prohaska u *Radu* 178, 184—185 iznio za Durđevićeve *Uzdahe Mandalijene pokornice* varijante po citatima u Delabelinu rječniku, po kojima sam opet ja (*Stari pis. hrv.* XXV, CII) mogao ustanoviti da je Della Bella uzimao svoje citate iz rukopisa koji predstavļa zasebnu redakciju *Uzdahâ* što se ne slaže potpuno ni sa štampanim izdańem ni sa inače sačuvanim rukopisima. Nego Durđević nam za Držića ništa ne pomaže; on naime ima samo (v. Popovićevo izdańe na str. 60) iz 24.ога broja *Pjesni razlikijeh* 6 stihova — 11—12, 15—16 i 43—44 — koji se potpunoma slažu s običnim

tekstom. Citatâ iz Držića ima u Delabele veliki broj: ja sam ih nabrojio (ako mi nije koji umakao!) 138 sa siglom „Tir.“ a 77 sa siglom „Dàrx. Razl.“; ali se pogdjekoji ponavlja pod 2 ili 3 razne riječi; sa „Tir.“ su označeni, razumije se, citati iz *Tirene* a sa „Dàrx. Razl.“ citati iz *Pjesni razlikijeh, Venere* i *Stanca*. Već po tome dakle što Della Bella nema citatâ ni iz komedija ni iz *Hekube* a niti iz prikazańa što se pripisuju Držiću, a uzimle zajedno pod „Razl.“ ono što se nalazi zajedno pod imenom *Pjesni razlike* u izdańima B i C, sasvim se jasno vidi da Della Bella nije uzimao svoje citate iz kakvog rukopisa kakav je A nego po svoj prilici iz jednog od štampanih izdańa. U prvom izdańu Delabelina rječnika od g. 1728 autor kaže na (4.om listu pred paginacijom) za svoje izvore samo to da je „Tir.“ = „*Tirena komedija* di Marino Držić“, a „Dàrx. Razl.“ = „Composizioni varie di Marino Držić“, ali u drugome izdańu od g. 1785 ńegov urednik Dum Pero Bašić[1]) tvrdi (str. XIII.) da su za *Tirenu* uzimani citati „ponajviše“ iz izdańa od g. 1607, dakle iz B, a „katkada“ iz izdańa od g. 1630, to jest iz C, dok za „Razl.“ kaže (na str. XI.) da su to „Le poesie di Marino Držić, cioè due drammi, uno che ha per titolo Abramo e l' altro la Natività di N. S. MS. Canzoni ed altre Rime amorose dell' Edizione Veneta di Marco Ginamo del 1630“. Vidi se dakle da je i Bašić imao pri ruci oba izdańa B i C a osim toga za oba prikazańa i nekakav rukopis, po svoj prilici A. Ali se je Bašić u pogledu prikazańâ prevario: među Delabelinim citatima nema naime ni jednog iz ńih nego su svi iz onoga što je izdano u B i C! Jedan je samo izuzetak: pod *pecoraro* (na str. 549.b) ima citat ‚Jošte ovčar ne izgońaše / tankiem prutom krotka stada. Dr. Raz.“, pa je tako ostalo i u drugome izdańu; ali te rečenice nema u drugom dijelu izdańa B i C nikako, a nema je, kako je Maretić zabilježio u Akad. rječniku pod *ovčar*, uopće u Držićevim djelima; tu je dakle neka Delabelina (ili slagareva) pogreška, pa mjesto „Dar.“ treba da dođe nečije drugo ime, kao što i citat „Veneru svak slavi, vi sanak

[1]) To znamo po Appendiniju (*Notizie* 2, 304), koji kaže da je Bašić preštampao rječnik „con notevoli aggiunte“; ja sam za sada mogao konstatovati samo to da je Bašić kontrolovao citate Delabeline, pa je ispravio pogreške što je u tome pogledu opazio ili mogao ispraviti; naročito treba istaknuti da je Bašić one mnogobrojne Delabeline citate iz Palmotića, za koje Della Bella ima samo jednu siglu „Palm.“, razvrstao na „Chr.“ *(Kristijadu)*, „Dan.“ *(Danicu)*, „Pavl.“ *(Parlimira)* i „Zapt.“ *(Captislavu)*. Za Delabelin rječnik mogu ovdje spomenuti da je dubrovački štampar Antun Martecchini htio da ga po treći put štampa, kako se vidi po egzemplaru u mojoj „Dubrov. Biblioteci“, koji potiče iz ńegove štamparije, a na kojemu je uredovni „Reimprimatur“ zadarske cenzure od 21. juna 1837.

spite“ (pod *dormire* na str. 278.[b]) nije uzet iz „Drž. Kom.“ (kako je ostalo i u drugom izdanju), to jest, kako bi trebalo misliti, iz njegovih komedija u prozi, već je to stih 160 iz *Venere*. Della Bella je dakle crpao iz B-C, i samo odatle; to nam jasno potvrđuje što se u njega dva puta nalazi štamparska pogreška iz B-C, naime on dva puta cituje stih 135 iz *Pjesni* br. 26 pod *bottigliere* na str. 146.[a] i pod *taverna* na str. 723.[b], pa oba puta ima „. . . od krčme Bolković“, tako sa *l*, kako što je i u B-C, dok A ima „. . . od krčme Bojković“, što je bez sumnje pravilno, jer u našem jeziku ima i *Bojko* i *Bojković* a *Bolko-Bolković* nema nikako (slučajno u Akad. rječniku nema za Držića ni jednoga ni drugoga oblika); po Genealogiji Držićâ „Pietro Boicho di Nenco“ uzeo je poslije 29. IV. 1493 Givu sestru Držićeva oca (*Rad* 148, geneal. tablica). Koje je pak izdanje Della Bella baš upotrijebio, ne može se kazati, kad su razlike među njima tako sitne da za tako razlikovanje vrlo slabo pomažu, ali bih opet rekao da je imao drugo izdanje B, jer i on pod *piatto* na str. 562.[a] navodi iz *Stanca* stih 132 te ima *plitica* kako je u B po prijepisu Matijaševićevu (i kako je u A), dok C ima ‚ptiliza‘, premda je to mogao Della Bella i sam ispraviti, jer je on u detalju i podmlađivao Držićev jezik. Nego, ili Della Bella uzimao svoje citate iz B ili iz C, opet izlazi da ni od njega nema koristi za tekst Držićev, osim možda onog jednog „plitica“ — ako ga je uzeo baš iz (potpunoga) B a ne iz rukopisnog dodatka Matijaševićeva, što bi također moglo biti.

Ovo su dakle skraćenice za izvore upotrijebljene za ovo novo izdanje: A = rukopis iz sredine XVI. vijeka (v. str. VII); B = izdanje od g. 1607 (v. str. XX); Be = rukopis iz g. 1580—1590 (v. str. XXXIV); C = izdanje od g. 1630 (v. str. XXIII); D = rukopis od g. 1786 (v. str. XXVII); Du = rukopis *Hekube* iz XVII. vijeka (v. str. XXXII); E = izdanje *Dunda Maroja* od g. 1867 (v. str. XXIV); F = rukopis iz XVIII. vijeka (v. str. XXX); K = rukopis od g. 1840 (v. str. XXV); M = rukopis *Grižule* oko g. 1700 (v. str. XXVIII); O = rukopis *Hekube* iz XVII. vijeka (v. str. XXXIII) i P = Petračićevo izdanje Držića (v. str. XXIV).

III. Novo izdanje.

27. — Između tih raznih izdanja i rukopisa trebalo je za ovo novo izdanje Držićevih djela izabrati kao glavni temelj one za koje se može misliti da najvjernije čuvaju tekst što je sam Držić dao, dok je trebalo unijeti u kritičke napomene razlike (varijante)

što ih nalazimo u ostalim dobrim izvorima a koje bi ipak mogle poticati od Držića, bilo zato što je možda i on sam štošta mijenao u raznim prijepisima koji su se pod ńegovom pažńom prireďivali, ili zato što je gdjegdje i slabiji (mlaďi) izvor zadržao bez promjene Držićev tekst, dok ga je boļi (stariji) izvor tu mijenao. Polazeći s toga stanovišta ja sam za *Pjesni, Veneru, Stanca* i *Tirenu* uzeo kao glavni temeļ izdańe B (popuńeno pri kraju izdańem C), jer, kako sam već kazao (v. str. XXII), mislim da je B sačuvao bez znatnijih promjena tekst prvoga (Držićeva) izdańa od g. 1551; za komedije u prozi morao se je uzeti rukopis A kao jedini izvor, napokon za *Hekubu* udesio sam tekst u glavnome prema najstarijemu i najboļemu rukopisu Be. U kritičke napomene pak naveo sam za A, B, C i Be svaku, pa i najmańu razliku, čak i štamparske i prepisivačke pogreške, jer se po ńima može uhvatiti veza među ńima i među mlaďim izvorima; naprotiv iz ostalih rukopisa naveo sam samo one varijante u pogledu teksta i jezika koje bi eventualno mogle biti Držićeve a nijesam one mnoge očevidno mlaďe glasove i oblike što ne mogu biti Držićevi, jer ih u vrijeme Držićevo nije bilo ni u živom dubrovačkom govoru ni u tadašńemu dubrovačkom književnom jeziku, pa ih zato u A, B, C i Be nema ni u Držićevoj poeziji ni u prozi. Mislio sam naime da je samo beskoristan balast nagomilavati take oblike za koje možemo pouzdano znati da ih Držić nije upotrebļavao. Da spomenem samo par primjera: ima smisla da se navodi gdje je u B ikavski a u A jekavski oblik, ili naopako, jer i jedno i drugo može biti Držićevo, ali kojega smisla ima navoditi one vrlo česte primjere gdje mlaďi rukopisi imaju jekavski oblik a stariji izvori ikavski? ili gdje ovi drugi imaju *lj-nj* (*veselje, čińenje* i t. d.) a oni prvi *ļ-ń* (*veseļe, čińeńe* i t. d.)? Spominati sve to ne znači nikako rekonstruisati Držićev tekst niti davati eventualne varijante ńegova teksta, nego to znači iznositi kako su mlaďi prepisivači samovoļno i prema svojemu, a ne prema Držićevu govoru, mijenali Držićev tekst.

Što se tiče samoga teksta nastojao sam da odgovara sasvim vjerno i tačno svojemu izvoru, samo što sam okrenuo staru grafiku na našu sadašńu; naprotiv nijesam dirao u ortografiju, pa s te sam strane proveo samo razlikovańe glasova *i, u, ť, s, š* od *j, v, ǰ, z, ž* prema sadašńemu pisańu, i gdje ih izvori u pismu ne razlikuju (v. str. XVI). U pogledu pak dugih slogova s praslavenskim ѣ, gdje sada pišemo *ije,* ostao sam pri onome što sam

proveo kod I. Đurđevića: u prozi i u rijetkim slučajevima gdje je u stihovima mjesto ńega dvosložno *ije,* tako pišem i u ovome izdańu, a gdje je mjesto ńega u stihovima jedan (dug) slog pišem *ie.* Najviše sam odstupao u pogledu grupâ gdje danas pišemo jedno ili dva *i* u vezi s jednim ili s dva *j;* u tim slučajevima na pr. A piše samo jedno *i* ili, ređe, *j* ili, ako je slog dug, vrlo često *y,* pa tako on biļeži na jedan isti način, i redovno samo jednim slovom, sve ove razne kombinacije: *a)* u jednoj istoj riječi (osim našega jednostavnoga *i* ili *j*): 1. *ij* na pr. u *skrij;* 2. *ji* na pr. u *mojih, tretji;* 3. *iji* na pr. u *stariji, Mariji;* 4. *jij* na pr. u *mojijeh, tvojijeh;* 5. *ijij* na pr. u *starijijeh, božijijeh; b)* među dvije riječi od kojih je druga redovno enklitika: 6. *i* + *j* na pr. *tebi je, vidi ju;* 7. *j* + *j* na pr. *moj je;* 8. *ji* + *j* na pr. *koji je.* U svim tim slučajevima ja prepisujem kako danas pišemo, a samo gdje A ima za te grupe više od jednog slova ili gdje u slučaju 6) i 8) druga riječ nije enklitika, to sve biļežim u napomenama, a u slučaju 7) pišem „mo[j] je“ (mjesto „moie“); u napomenama također biļežim kada *y* iznimice stoji gdje nema dugog *i.* To naročito napomińem, jer se po tome može vidjeti kako je nemoguće transkribirati jedan naš latinicom pisani stari tekst tako da se može po transkripciji za svaku pojedinu riječ znati kako je u originalu pisana; ako hoćemo to znati, onda je najpametnije da izdajemo ovake stare tekstove onako kako su pisani, jer inače bi trebalo razlikovati u transkripciji *k* od *c* kad jedno i drugo znače naše *k, gliu* od *glu* kad oboje znači naše *ļu, cia* od *ca* kad oboje znači naše *ča* i t. d. i t. d., pa kako bi izgledao tekst u kojemu bi se htjelo da se i sadašńom grańkom sve to razlikuje?! Zato sam samo neke neobičnije slučajeve biļežio u napomenama, na pr. gdje A ima „cia“ ili „zia“ za naše *ca,* pa prema tome i „ciar“ ili „ziar“ za naše *cr* (na istom l. 9.ª za *crn* ima „ciarn“, „ziarn“ i „zarn“! v. str. 156).

U transkripciji biļežim i kako se u A označuje kvantitet slogova, i to, po već utvrđenom običaju, uzimļem kurzivno slovo za ńegov dvostruki konzonant, koji redovno kaže da je vokal što je pred ńim kratak; samo za ńegovo „uu“ koje tako često stoji na kraju riječi i pred konzonantom mjesto *v,* a nema nikakvo značeńe za kvantitet, ne pišem kurzivno nego obično „v“. Isto tako uzimļem kurzivno slovo za ńegov vokal s akutom, na koji način A obično označuje dug vokal, a kurzivno slovo s akutom za ńegov dvostruki vokal, kako on ređe izražava tu dužinu, i to samo na kraju riječi, dakle na pr. „se*lo*“ = „sello“, „d*ar*“ =

„dár“, „já“ = „iaa“; specijalno pak za ńegovo *y* (s jednom ili s dvije tačke nad ńim), što redovno stoji na kraju riječi, a ređe u sredini, za dugo *i*, pišem kurzivno *i*, na pr. „m*i*r“ = „myr“. Ređe slučajeve biļežim u napomenama, naročito gdje A piše svoj dugi vokal, dakle vokal s akutom, mjesto d v a ista vokala od kojih se jedan nalazi na kraju jedne riječi a drugi na početku druge, na pr. „sáuanciat“ mjesto *za avancat*, „dóbjeda“ za *do objeda*, ili „sónjesieṃi“ za *so onjezijemi* (v. *Rad* 233, 194), jer A, kao donekle i N. Rańina prije ńega, katkada, kada prijedlog *s* ili *k* stoji pred riječju što se počińe s vokalom, uzimļe uz prijedlog taj vokal na pr. *so očima;* u napomenama spomińem i kada A iznimice piše dug vokal dvostrukim slovom i akcentom, na pr. „iaá“ za *jā*. O biļeženu dugih vokala treba napokon da spomenem i to, da u slogovima s dugim ѣ A gotovo nikada ne meće akut na *e* — samo 3 puta nalazi se kod ńega napisano *ié*; zašto je to tako, pokušao sam da protumačim u *Radu* 233, 162 i d. Zbog važnosti toga biļeženа proveo sam ga na gore označeni način i u *Veneri* i u *Stancu*, premda se inače za te dvije stvari držim teksta što ga imaju izdańa B i C. Samo za *Pjesni* i *Tirenu*, kojih u A nema, naznačio sam kurzivnim slovom dosta rijetke slučajeve gdje je dvostruki konzonant a još ređe gdje je na vokalu teški akcenat. Dvostruki konzonant i u drugim izvorima (B, C, Be) štampam kurzivnim slovom, a tako i vokal s teškim akcentom, kako se ne samo u B i C nego i u Be, iako vrlo rijetko, biļeži dug vokal, a osim toga još i *y* koje (u Be) stoji katkada mjesto dugoga *i*. A kad sam naš tekst štampao sadašńom grafikom mislio sam da treba i talijanske i latinske riječi i rečenice okrenuti na normalnu ortografiju; ali opet nijesam mijeńao i z g o v o r a, pa sam zato na pr. ostavio *abet* i *michi* mjesto *habet* i *mihi*, jer se po pisańu u A, a i po sadašńemu izgovoru Talijanaca, zbiļa izgovara *abet* i *miki* (pa je zato nekoliko puta u A i pisano baš tako „miki“). Stoga sam i pisao *š* mjesto *s* gdje u A piše ‚sc‘ pred *c, p, t,* a pometao sam, gdje treba, i dvostruke konzonante kojih A gotovo nikada ne piše, kao što ih ne piše ni u srpskohrvatskom tekstu, premda bi to moglo odgovarati i mletačkomu izgovoru koji ne zna dvostrukih (dugih) konzonanta.

Što god je u uglastim zagradama [ ], sve sam to ja dodao, naprotiv pojedina slova ili riječi što su u oblim zagradama ( ), to se u odnosnome rukopisu slabo vidi, naročito u početku *Grižule* koji je dosta istrošen, pa je to tamo popuńavano, u oblim zagradama, po M. Drugo je što mećem u oble zagrade cijele rečenice

što ih u komedijama po koje lice govori za sebe a zato da ih ne čuju druga lica što su na pozornici. Mislim napokon da neće biti na odmet što sam poslije natpisa dramâ što nemaju takog popisa dodao (u [ ]) popis licâ što govore, jer se u nekima lako zaboravi ko je ko. Napokon u cijeloj sam kńizi proveo modernu interpunkciju i modernu upotrebu velikih i malih slova.

IV. Život Marina Držića.

28. — O životu Marina Držića do najnovijega vremena nije se gotovo ništa znalo. Najstariji dubrovački literarni historičar, pjesnik i učeńak Igńat Đurđević, u svojemu spisu *Vitae et Carmina nonnullorum illustrium civium ragusinorum,* što ga je sastavio oko g. 1715—1720, nije umio da kaže (isp. str. I) nego par stvarî što je našao, upravo iskombinirao iz ńegovih pjesama: da je u Italiji zavolio mladu Toskanku, koje ni u domovini nije zaboravio — što je Đurđević izvodio odatle što je D. jednu svoju dramu prozvao *Tirena,* pri čemu je Đurđević mislio na *Τυῤῥηνοί,* grčko ime Etruščana, negdašńih stanovnika Toskane; da se je ta djevojka zvala Pavla, — a to je bez sumńe izvodio odatle što D-ćeva 18.sta *pjesan* ima akrostih PAVLA (v. str. 15)[1]; napokon da je učio u Italiji, pri čemu se pozivļe na riječi „in prologo Adonidis", t. j. *Venere:* „Držića svi znamo poboļe nego ti, / priko mora tamo ki üčî sviriti", dok su to upravo stih. 123—124 u drugom prologu *Tirene* (v. str. 27); Đurđević se naime prevario, jer je taj drugi prolog *Tirene* u starim štampanim izdańima neposredno pred *Venerom,* ali inače s ńom nema nikakva posla. Tim svojim kombinacijama Đurđević je još samo dodao vijest, upravo, kako ćemo vidjeti, tradiciju da je D. od stare porodice (a mislio je — vlasteoske) koja je izgubila vlasteostvo, ali nije znao da reče koje je to godine bilo, pa je zato zapisao „anno ' . . .". I to je sve!

Nešto je više umio kazati Crijević (Cerva) u svojoj na žalost još uvijek neizdanoj *Bibliotheca Ragusina,* u III. kń. od g. 1741 (v. Prilog 1). On je, kako nam je dobro poznato, imao Đurđevićeve *Vitae,* pa je iz ńih i uzeo ńegove kombinacije, čak i ńegov citat tobože iz prologa *Venere,* ali je imao i jedan izvor koji

[1] Osim toga možda i PAVA u stih. 13—20 3.će *pjesni;* drugog ženskog imena kao akrostih u D-ća ja ne nalazim, dok P. Popović (*Преглед срп. књиж.*[3] 119) tvrdi da ima „Paula, Pera i t. d.". Tačno je naprotiv da ima ńegovo ime kao akrostih: MARINA (*Ijesan* 13, 3—14), MAROVA (*P.* 16, 3—14), a osim tih imena oš LIPA SLAVNA (*P.* 2).

Đurđeviću nije bio poznat, a što ga on spominje pod imenom *Tiburtini cronologi;* to je tako zvana „Genealogija antuninska", na koju se valjada pozivlje samo za to, da je D. bio pop, jer ono što Crijević ima još nova prema Đurđeviću, to jest da je D. boravio nekoliko godina u Firenci i da je umro oko g. 1580, toga tamo nema.[1] Slade (Dolci)[2] ponavlja ukratko što je Crijević kazao, a tako i Appendini,[3] koji je samo Crijevićevo nagađanje da je D. umro oko g. 1580 pretvorio u tvrdnju da je to bilo baš te godine. A kada se je, u povodu za ilirskim pokretom, i izvan Dubrovnika počela proučavati njegova književnost, onda se u pogledu D-ćeva života nije koraknulo dalje od onoga što ostaviše Crijević i, po njemu, Appendini, jer naprosto nije bilo nikakvih novih izvora; pa tako u uvodu k prvomu Akademijinu izdanju Petračić je g. 1875 na j e d n o j (V.oj) strani iznio sve što se je tada znalo o D-ćevu životu.

29. — Nešto nova dao je i za D-ća tek Jireček; on je najprije g. 1897 u XIX.oj knizi Jagićeva *Archiv*-a na str. 74—75 dokumentarno utvrdio odnošaj građanske grane Držićâ, kojoj su pripadala oba pjesnika Gore i Marin Držić, prema vlasteoskoj porodici istoga prezimena, a onda je u svojoj vanredno bogatoj raspravi *Beiträge zur ragusanischen Literaturgeschichte,* koja je g. 1899 izdana u XXI.oj knizi istoga *Archiv*-a, na temelju podataka vađenih iz dubrov. arhiva, na str. 454 sastavio genealošku tablu za Goru i Marina, i za ovoga posljednjega na str. 456—457 jasnije mu odredio mjesto u njoj, a onda na str. 481—494 iznio što je o njemu našao u dubrov. arhivu. Važan je nadalje prilog dao pok. kazański profesor N. Petrovskij: on je u svojemu djelu *О сочиненіяхъ Петра Гекторовича* (Kazań 1901) na str. 15 svratio pažnju na „Genealogiju Držićâ" u rukopisu Franjevačke biblioteke u Dubrovniku *Orrigine* [sic] *et descendenza della famiglia di darsa ch(e) al presente sono citadini di Raugia*[4] i iz njega na str. 16—17 izdao gotovo u cjelini biografiju Gore i Marina D-ća. Na temelju pak te genealogije Petrovskij je sastavio svoj članak

[1] Genealogija kaže za D-ća samo „fu prete e Poeta insigne"; v. Prilog 2, gdje se i potanje govori o samoj Genealogiji.

[2] *Fasti litterario-ragusini* 46.

[3] *Notizie* II. 222.

[4] K onomu što je o ovomu rukopisu kazano u napomeni na str. VII može se dodati još ovo: Rukopis je sigurno pisan od nekog iz kuće Držića, jer kad spominje tu kuću kaže „n a š a kuća", a mogao je to biti D-ćev sinovac Jero, jer iako je ovaj umro 7. augusta one iste g. 1603 kada je rukopis pisan, opet je imao dosta vremena da sastavi ovu Genealogiju koja obuhvata samo 6 listova, a za koju je izvore bez sumnje imao pri ruci. U životopisu Gore i Marina D-ća Petrovskij je izostavio neke manje važne rečenice; njen prvi dio do našega pjesnika v. u Prilogu 3.

O genejalogiji Držićâ, koji je izašao u *Radu,* kń. 148 (g. 1902), 227—230 (s priloženom genealoškom tablom), a u kojemu je isporedio podatke ove genealogije s Jirečekovim arhivskim konstatacijama i pri tome našao da se u glavnome oba izvora vrlo dobro slažu, tako da se Genealogiji, sastavljenoj od D-ćeva sinovca, može u pogledu D-ća vjerovati i gdje Jireček za odnosnu vijest (kao na pr. za dan ńegove smrti) nije našao potvrde u dokumentima dubrov. arhiva. Kako je to gledište opravdano, dokazao je članak P. Skoka „Držićev *Plakir*" u ljubljanskim *Razpravama* V (1928), gdje se na str. 34—35 nalaze iz arhiva u Sijeni dokazi da je D. zbilja god. 1541 bio u sijenskom univerzitetu đak i rektor. Nema naprotiv ništa nova o D-ćevu životu u članku prof. Dr. Boranića *Marin Držić* (u zagreb. *Nar. Novinama* br. 35 od g. 1900), ni u članku prof. M. Medini *O životu i radu Marina Držića* (u dubrov. *Crvenoj Hrvatskoj,* br. 4 od 24. jan. 1905), jer su oba pisca samo htjeli da obavijeste širu publiku o novim momentima u životu D-ćevu što su iznijeli Jireček i Petrovskij.

To su dakle glavni izvori za D-ćev život što su nam bili doslije poznati. Ja sam ktomu dobio još nešto malo građe iz sijenskoga Državnoga arhiva, a mnogo više iz dubrovačkoga, iz kojega mi je prof. Jorjo Tadić s najvećom pripravnosti dao neke svoje bilješke i ispisao mi sve dokumente za koje sam ga molio, tako da je u prvome redu ńegova zasluga što mogu iznijeti dosta nova o životu D-ćevu, na čemu najtoplije mu i najiskrenije zahvaljujem.

30. — Marin *Držić*[1] pripadao je građanskoj („pučkoj")[2] grani stare dubrovačke vlasteoske kuće, koja se je u najstarije vrijeme zvala čisto slavenskim imenom **Držimir,* od kojega su se sačuvali samo latinski oblici *Dersimiri* (još g. 1295) i *Dergimiri* a usto (od g. 1246 dalje) skraćeni oblici *Derge, Derza, Dersa, Dersia,*[3] napokon *Derxa* (od g. 1480 dalje), koje treba izgovarati *Drža.*[4] U srphrv. se spomenicima oblik *Držimir* za ove Dubrovčane ne spo-

[1] Taj akcenat uzeo je Budmani u Akad. rječniku, i biće tako tačno, jer je *Držić* postalo bez sumńe od *Drža,* koje sigurno nije moglo imati nego silazni akcenat; samo je pitańe nije li vokalno *r* bilo, bar nekad, dugo, nije li dakle bilo **Drža,* a da je tek, prema sadašńemu dubrovačkom izgovoru, kao i inače svugdje, dugo vokalno *r* skraćeno; a što se danas, ako se ne varam, obično izgovara *Držić,* to je valjda prema glagolu *držati.*

[2] Za „građane"-„pučane" v. Prilog 2 u napom.

[3] Mislim da je tek klasičko navijańe što se naš pjesnik jednom latinski zove *Drusianus* (v. § 35) a ńegov brat Vlaho talijanski *Drusiano* (v. str. VII, nap. 1); valjda se je time htjelo dovesti ńihovo prezime (i porijeklo!) u vezu s rimskim plemenom *Drusi* i odatle načińenim pridjevom *Drusianus.*

[4] Jireček, *Die Romanen* 3, 23.

miñe nego samo *Držić,* i to prvi put g. 1326 u poveļi kraļa Uroša Dečanskoga: поклисаремь дѫбровьчскимь Жѫню Влькасовикю и Жѫню Дрьжикю[1]; a da se je u starije vrijeme skraćeno ime izgovaralo *Drža* i kad se je pisalo latinski ili talijanski, vidi se prije svega po tome što se je katkada pisalo tako da je očevidno da se je iza *r* izgovaralo *ž*; tako dubrovački anonimni Anali (iz XV. v.) pišu *Darsga* a N. Rañina u svojim Analima (iz XVI. v.) *Darxa*;[2] pa i Nikša Gučetić g. 1591 piše ga talijanski *Marino Darscia.*[3] To nam potvrđuje i pjesnik Gore Držić: on je u svojim pjesmama tri puta uzeo kao akrostih svoje prezime, i sva tri puta ga je uzeo u obliku DIRSA;[4] budući da se ñegovo prezime nije nikada tako pisalo ni latinski ni talijanski, a naprotiv sada znamo da je on vokalno *r*, bar od česti, pisao sa *ir*,[5] to nema sumñe da je on time htio izraziti srphrv. oblik svojega prezimena, tim više što je sva tri puta pred prezimenom i ime, i opet u srphrv. obliku: *Gore* prvi i treći put, *Goreta* drugi put; i sam Gore Držić izgovarao je dakle *Drža,* jer što za *ž* ima samo *s,* to ništa ne smeta, jer su i on i ñegov drug Š. Menčetić često tako pisali, kao što dokazuje Zbornik N. Rañine od g. 1507, gdje su i ñihove pjesme sakupļene, a gdje se često piše samo *s* i za *ž* i (kako što redovno ima Menčetić u svojim akrostisima za svoje ime *Šišmundo*) za *š*.[6] Kada je zametnut izgovor *Drža* i zamijeñen izgovorom *Darsa,* prema poznijemu talijanskom pisañu, neće se moći lako odrediti, jer i ko je pisao *Darsa* (sa *ar* za vokalno *r*) mogao je ipak izgovarati *Drža,* kao što je tako Gore Držić izgovarao svoje *Dirsa;* ali je sigurno da je još O. Ivan Matijašević u drugoj polovici XVIII. vijeka izgovarao *Drža* kad je uzimao iznimice taj oblik a ne i ñemu običniji oblik Držić (v. str. XXXI).

Po Jirečeku Držići su potomci suca Držimira *(Dirsemirus),* koji se spominje g. 1190—1199, i bili su ugledno vlasteosko pleme koje se je dijelilo u nekoliko grana, ali se je krajem XIV. vijeka istražilo: posļedñi je vlastelin ovoga imena Matko *(Matchus)* umro g. 1397 ili 1398. O ñihovu porijeklu anonimni Anali govore da su došli „di Cattaro“;[7] to su i pozniji dubrov. pisci primili, pa i obje spomenute Genealogije; možda je to samo kombinacija zato

[1] Miklosich, *Monumenta Serbica* 85.
[2] *Monum. Slav. Merid.* XIV, 152. 182.
[3] Jagićev *Archiv* XXV, 285 u napomeni.
[4] *Stari pisci hrv.* 2, 376. 397 i 402.
[5] *Slavia* VII, 640.
[6] Maretić, *Istorija hrv. pravopisa* 8—9.
[7] *Monum. Slav. Merid.* XIV, 152.

što je u Kotoru zbiļa bila vlasteoska porodica *Derza-Dersa,* koja se javļa već g. 1124 a g. 1221 tamo je više nije bilo,[1] tako da bi moglo biti da se je tokom XII. vijeka preselila u Dubrovnik.

U drugoj polovici XIV. vijeka javļaju se uz Držiće vlastele i Držići građani („pučani"); Jireček je konstatovao u to doba dvije grane Držićâ građana: jednu je osnovao *Lone* ili *Lunardo*[2] *Valis de Dersa,* koji se spominje g. 1356—1377 a bio je sigurno (zakoniti?) sin vlastelina *Vale* ili *Vallius de Dersa,* koji se često spominje g. 1312—1349; ta se je Lonina grana poslije zvala *de Lone* ili *Lonković* (‚Lonchouich') a i *Lonetić.*[3] Drugu je pak granu osnovao Givko (Živko), koji se spominje g. 1362—1391 a bio je *filius naturalis* (ili *bastardus*) vlastelina Maroja (‚Maroe') Držića koji je umro g. 1360; ovoj drugoj grani Držićâ građana, koja je uopće jedina grana Držićâ što je još bila živa u XVI. vijeku, pripadaju i oba pjesnika: taj je Givko Gori bio pradjed a Marinu šukundjed.

S ovim Jirečekovim arhivskim konstatacijama o postanku građanskih grana Držićâ ne slaže se dubrovačka tradicija. Anonimni Anali u popisu vlasteoskih porodica kaže za Držiće ovo: „Darsga, di Cattaro, al presente di popolani, perchè non volsero venire a Ragusa in tempo di peste 1399",[4] a N. Rańina ponavļa to gotovo istim riječima: „Darsca, da Cattaro, al presente plebei, par non esser venuti a Ragusa in tempo di peste"[5] bez ikakve godine. Genealogija Držićâ već zna pričati da je to bilo g. 1348 kada je po Dubrovniku morila kuga a vlada zabranila da iko bježi iz grada, pa je Marin Držić pobjegao i zato izgubio vlasteostvo, ali ipak od kuge umro; i zato su otada Držići, ńegovi potomci, prosti građani. Genealogija pak antuninska to malo drukčije priča: dva su se bogata Držića, *Leone* i Marin, te godine i na taj način ogriješili o tu zabranu, i tako su Držići prestali biti vlastelom; iz početka od žalosti („per dolore") često se nijesu ni pisali *Darsa* nego samo „Leone over figlio di Leone"; ova je Genealogija[6] dakle griješkom uzela da su bila braća ona dva Dr-

[1] Jireček, *Die Romanen* 3, 23.

[2] *Lone* (gen. *Loneta,* kao *dijete-djeteta*) dubrovački je umańeni oblik a *Lunardo* mletački oblik tal. imena *Leonardo* (Jireček, *Die Romanen* 2, 42 i Budmani u Akad. rječniku).

[3] Jireček, *o. c.* 3, 36; za ovo drugo ime v. i Лонетињь u Daničićevu Rječniku iz knjiž. starina; prvo je ime postalo od drugog umańenog oblika *Lonko* kojega nema u spomenicima, a drugo dabome od *Lone, -eta.*

[4] *Monum. Slav. Merid.* XIV, 152.

[5] *o. c.* 182.

[6] Pod „Genealogijom" bez dodatka inače razumijem uvijek Genealogiju Držićâ.

žića što su osnovali obje grane Držićâ građana.[1] Po svoj prilici tu su tradiciju, koja se tako slabo slaže s arhivskim podacima, stvorili u XV. ili XVI. vijeku sami Držići, da bi tako prikrili da su potomci nezakonitog djeteta; a što se tiče vremena kada je postala, svraćam pažnu na to, da time što se nalazi u popisu vlastele anonimnih Anala, nije već dokazano da je postala kad i sami Anali, to jest u drugoj polovici XV. vijeka, jer je popis vlastele i u tim Analima i kod N. Rańine iz poznijega vremena.[2]

31. — Naš je D. dakle pripadao onoj grani Držićâ građana koju je osnovao Ǵivko (Živko) D., nezakoniti sin vlastelina Maroja D-ća. Otac mu je bio također Marin (i to, opet kao i sin mu, Marin „drugi", jer je prije ńega bio u roditeļâ još jedan sin Marin koji je umro djetetom), koji se je (po Genealogiji Držićâ) rodio 12. XII. 1463 a umro je g. 1550 (Jireček nije mogao utvrditi ni jednog ni drugog datuma, te ima samo g. 1538 kao nesigurnu godinu smrti) i bio je mlađi brat pjesnika Ǵore (po Genealogiji r. 6. II. 1461, u. 26. IX. 1501). Otac D-ćev oženio se poslije 6. XI. 1496, kojega je dana sklopļen vjenčani ugovor, s Anuhlom,[3] kćerju dubrov. građanina Marina Kotruļevića (tal. Cotrugli), i rodio je s ńom (po Genealogiji) dvanaestero djece — šest muških i šest ženskih —, od kojih je Jireček našao u dubrov. arhivu 5 sinova (nije našao onoga prvoga Marina koji je umro kao dijete), a ni jedne kćeri (od kojih su također četiri umrle kao djeca). Ni za jednoga od sinova Jireček nije mogao utvrditi ni kada se je rodio ni kada je umro, a za pjesnika samo nagađa da je živio oko g. 1538—1561; Genealogija ima samo za jednoga sasvim tačno oba datuma: drugi sin Vlaho rodi se 20. XII. 1503 a umre 8. I. 1567, pa bi i to pokazivalo da je Genealogiju sastavio Vlahov sin Jero, koji je dabome mogao znati kojega mu se je dana otac rodio i kojega je umro; osim toga Genealogija još samo biļeži da se je treći sin Vice rodio g. 1505 (nema dana ni mje-

[1] Taj *Leone*, kojega u Genealogiji Držićâ nikako nema, sigurno je baš *Lone* ili *Lunardo Valis de Dersa*, koji je osnovao granu Lonkovićâ (Lonetićâ), jer se je u Dubrovniku kao lat. oblik za *Lone* uzimalo i *Leo-Leonis*, pa se na pr. jedan sin toga Lone g. 1406 piše „Nichola Leonis de Dersa" (Jireček, *Die Romanen* 2, 42).

[2] V. moj članak u *Glasniku dubrov. učenoga društva Sv. Vlaha* I (Dubrovnik 1929).

[3] Skok (*Razprave* V, 6) misli da je to latinski deminutiv od *Anna*, jer se u lat. spomenicima piše *Anucla* i *Anuchula*, ali ja mislim da je to slavenski deminutiv isto kao i *Anuša*, jer inače ne bismo imali u našim spomenicima *h* (ćir. Аноухла, lat. *Anuhla*, Jireček, *Die Romanen* 2, 22/23); nikako se pak po tome imenu ne može naslućivati da „i u Držića ima dalmatinsko-romanske krvi": i dandanas ima u Dubrovniku i *Anetâ* i *Marijetâ* (sa sigurno tal. deminutivnim sufiksom *-etta*) u kojih nema ni kapi talijanske krvi, pa je zato sasvim izlišno što Skok malo dalje pita „da li je njegova familija još govorila stari dalmatiuski govor".

seca) a da je pjesnik umro 2. V. 1567. I tako po Genealogiji možemo za D-ća samo to zaključiti, da je on po svoj prilici bio najmlađi između braće: ona naime redovno navodi sinove, kada ih ima više, redom kojim su se rodili, pa možemo vjerovati Jeru D-ću da je znao koji je od njegovih stričeva bio mlađi a koji stariji. Inače to se donekle potvrđuje i njihovim imenima: prvi po redu Niko nosi, po dubrovačkom običaju, ime očeva oca;[1] opet po tome običaju drugi sin Vlaho dobio je ime majčinog oca, a kako se po godinama rođenja slaže da je taj Vlaho (rođen g. 1503) stariji od Vice (rođ. g. 1505), to će se sigurno i slagati da je četvrti brat Givo (Ivo) bio mlađi od Vice a stariji od Marina „prvoga"; a kako se je naš Marin „drugi" dabome rodio tek poslije rođenja i smrti „prvoga", to je gotovo sigurna stvar da je on zbilja bio najmlađi od braće. Naprotiv ne može se znati kako D., po godinama, stoji prema sestrama, od kojih su četiri umrle kao djeca a samo dvije odrasle i udale se, jer obje Genealogije svaki put navode, gdje je bilo muške i ženske djece, najprije mušku a onda tek za njima žensku, te se zato ne može nikako reći da je D. bio stariji od obje udate sestre i odatle izvoditi kada se je mogao on sam roditi.[2] Ako su dakle tačni ti podaci, onda po Genealogiji možemo samo znati da su među Vicom, koji se je rodio g. 1505, i D-ćem bila svakako dva brata, a možda i koja sestra, tako da se je D. mogao najranije roditi g. 1508, nikako pak mnogo docnije, kako se to može zaključiti po tome kada se D. prvi put pominje (v. str. XLVII). Ali što je Kukuljević[3] nagađao da je to bilo oko g. 1520, to je on po svoj prilici kazao zato što je povjerovao Crijeviću da je D. umro oko g. 1580; nikako pak nema pravo Petračić koji čak misli da se je D. rodio poslije te godine, zato što u prologu *Tirene* (stih 119), koja je prikazivana g. 1548 (ili 1549), za sebe govori da je „jedan mlad djetić", premda sam Petračić priznaje da te riječi ne dokazuju baš mnogo. To su doista samo puke riječi, kao što u istome prologu malo dalje (stih 127) kaže da je „mladac", a u drugome prologu (stih. 90 i 113) da je „mladić", pa se na tome temelju ne mogu određivati D-ćeve godine, kao na pr. ni kada ga njegov prijatelj pjesnik A. Sasin u pjesmi o njegovoj smrti zove „mladićem",[4] kada je dakle tomu „mladiću" bilo preko 50 godina!

[1] Zato nije dobro što je Jireček u svojoj genealoškoj tabli metnuo Nika na četvrto mjesto, dok inače ima isti red kao Genealogija.

[2] To je pokušavao Kolendić *(Tri doslije nepoznate pjesme Dum Mavra Vetranića Čavčića* [Dubrovnik 1905], str. 15).

[3] *Stari pjesnici hrv.* 2, 72.

[4] *Stari pisci hrv.* XVI, 164.

32. — O prvim godinama D-ćevim ne znamo baš ništa; jer što Crijević priča da mu je učiteļem i odgojiteļem bio stric pjesnik Gore, to je dabome puka priča, jer se D-ćev otac oženio tek 5 godina prije Gorine smrti, a prije D-ća je bilo u roditeļâ bar petero djece; Crijević je to izvodio m o ž d a iz riječî u *Pjesni* 24, 5—7: „poslušaj . . . Držića . . . s kim ŏpćî i hŏdî njekada i Gore.“ Jireček ga je prvi put našao u knigama dubrov. arhiva tek g. 1538, kada se, kako Jireček ističe,[1] ne spominje još kao „klerik“, dok je uistinu D. tada već dvanaest godina bio i klerik i opat! Po onoj vijesti pri kraju ńegove biografije u Genealogiji Držićâ ja sam naime dao potražiti u knizi *Diversa Cancellariae* pod datumom 29. XII. 1530, i tu se je zbiļa našao važni akt što ga saopćavam ovdje u Prilozima pod br. 4. Po ovome aktu D. je 12. IV. 1526, već kao klerik, bio priznat i potvrđen od dubrov. arcibiskupske kurije rektorom crkve Svih Svetih u gradu,[2] a 16^{ога} novembra i od pape Klementa VII. Tada je dakle D. bio već klerik, to jest imao prvi stepen svećeničkoga zvańa, po čemu se može misliti da nije više bio dijete, jer djetetu ne bi se predavala uprava crkve niti bi za dijete papa izdavao zasebno pismo; možda se baš pričekalo dok D. bude punoļetan, pa se tada ńegov prethodnik, a to je bio ńegov stric Andrija,[3] odrekao na ńegovu korist; nevoļa je samo što ne znamo kada su u to doba mladi Dubrovčani postajali punoļetnim, ali po svoj prilici bilo je onako kako u starije vrijeme, za koje Bogišić kaže:[4] „Zakonite godine počinju za muškarce navršenom 14. a za ženske 12. godinom života. Ali naši zakoni na nekolikim mjestima u kojim je riječ o odnošajima, na koje godine života upliva imaju, navode često 18. a gdjegdje i 20. godinu ipak neoznačuje ih nikakvim imenom.“ Svakako i ovaj prvi pomen D-ćev iz g. 1526 potvrđuje da se je on morao roditi ili skoro poslije g. 1508, ili možda baš te godine, tako da mu je g. 1526 moglo biti 18 godina i time možda postigao godine potrebne da postane rektorom *Domina*. Kako proizlazi iz toga akta, Držići su „od pamtivijeka“ imali pravo da predlažu crkvenoj vlasti jednoga od oba „rektora“ koji su upravļali tom crkvom, dok su drugoga rektora predlagali vlastela Guče-

[1] Jagićev *Archiv* XXI. 482.

[2] Kako se izrijekom kaže u Genealogiji antuninskoj, to je crkva „vulgo detta *S. Domino*“, dakle crkva u dnu Čingrijine ulice koja se i danas zove obično *Dŏmino*.

[3] Bio je uprav nezakonito dijete, a čini se boležļiv, jer je 8. VIII. 1526 sastavio svoju oporuku, pošto je 12.og aprila te godine učestvovao kod toga kada je D. postavļen za ńegova nasļednika.

[4] *Rad* V, 134.

tići.[1]) Kad se dakle g. 1526 radilo o imenovanju nasljednika Andriji Držiću, dođoše u arcibiskupsku palaču kao „veri patroni“ polovice *Domina* D-ćev otac Marin i sam Andrija, njegov (nezakoniti) brat i stric D-ćev, pa D-ćev bratučed Niko, sin njegova strica Vlaha, koji je zastupao i, valjada odsutna, brata Pera, — a to su (osim D-ćeve braće, koji za živa oca nijesu imali pravo da se zasebno u taj posao miješaju) bili svi tada živi odrasli Držići, — te predložiše D-ća kao rektora za svoju polovicu; na što arcibiskupov vikar, uzevši u obzir „morum tuorum efficaciam et quod sis unus ex patronibus“ (koje riječi također pokazuju da je D. morao već biti odrastao i punoljetan), potvrdi D-ća za rektora sa svim pravima i prihodima skopčanim s tom službom, pošto je na vrata crkve dao pribiti oglas da se u zakonitom roku javi ako ko ima što da iznese protiv prijedloga patronâ. Akt ukratko kaže na koji se je način potvrda izvršila: vikar je D-ću na glavu postavio kapu i dao mu „poljubac mira“, pa je poslao s njim u crkvu svećenika Andriju Radulića, da ga uvede „u realni, tjelesni i aktualni posjed“ nove dužnosti i njenih prava, što je Radulić učinio predavši D-ću, pošto se ispjevala himna „Te deum laudamus“, ključe crkve i sliku (palu) oltara.

Rektor crkve Svih Svetih, koji je bio postavljen sa strane Držićâ, bio je u isto doba i rektor i opat crkve Sv. Petra na otoku Koločepu; to se doista ne kaže u aktu o D-ćevu imenovanju, ali izrijekom to potvrđuje Genealogija Držićâ, samo što se ovdje govori (i kod Gore i kod Marina) o „rektoratu i opatiji crkve Svih Svetih u Dubrovniku i sv. Petra na Koločepu“, dok je opatska titula bila vezana za ovu drugu crkvu, kako se vidi po tome što se D-ćev prethodnik piše „rector et abbas eccl(es)ie s(an)cti Petri de Calamota“ (v. § 33). Da je opatsku titulu nosio i rektor *Domina,* akt od g. 1526 to bi sigurno spomenuo; inače nije ni vjerovatno da bi ta crkva mogla imati tu titulu, jer ova je titula uvijek bila u vezi s crkvom koja je pripadala, bar nekad, nekomu manastiru, pa to kod *Domina* nije nikako bilo, dok je možda sv. Petar na Koločepu imao nekad uza se manastir, premda ni o njemu ni o „opatiji“ Sv. Petra nema više spomena. Što pak D-ćev akt ne spominje rektorat i opatiju Sv. Petra, to ne znači da nije D. u isto doba dobio i to, jer bez sumnje to se je računalo u „prava i prihode“ što su pripadali rektoru *Domina* u gradu. Tada

[1]) Bar je tako bilo g. 1458 kada su, zbog toga zajedničkoga patronata, vodili parnicu s Gučetićima otac pjesnika Gore (a D-ćev djed) Nikola i njegov brat Gore (Jagićev *Archiv* XIX, 75).

se ima uzeti da je D-ćeva titula samo skraćena kad se u aktu od 18. V. 1549 zove „rektor ili opat Sv. Domina“ (v. str. LXIV, nap. 1).

33. — Poslije g. 1526 za punih 12 godina ne znamo ništa za D-ća: tek 24. VIII. 1538 Senat je jednoglasno zaključio da se dade neka novčana potpora Dum Marinu D-ću, koji ide na nauke, ali da mora dati jamca da „ide na nauke ili u gimnaziju“, a 30.ogа septembra pribilježeno je da se je uhvatio jamac bogati i ugledni trgovac Bartuo de Zizeris, uz kojega se, kao drugi jamac, potpisao Niko Mažibradić.[1] U jeseni g. 1538 D. se je dakle spremao da ide, kad mu je već bilo gotovo 30 godina, na v i š e nauke, jer nema sumńe da se riječ „gimnazija“ nema uzeti u sadašńemu smislu nego u značeńu „viša škola“, kao što se je na pr. i padovanski univerzitet zvao „gymnasium“. Upada pak u oči da se u ovom zaključku Senatovu D-ću daje titula „Don“, jer se ona, po talijanskom običaju, od starine do današńega dana u našemu Primorju redovno daje samo zaređenim svećenicima, pa bi tada trebalo reći da je g. 1538 D. bio već svećenik; ali to ne bi bilo tačno, jer je D. postao uistinu svećenikom tek oko g. 1550 (v. str. LXIII, nap. 2), odakle slijedi da mu se je ta titula bez sumńe davala zato što je bio opat, iako još tek klerik, kao što se i ńegov prethodnik g. 1524 piše „D(omi)n(u)s Andreas Nicolai de dersa c l e r i c u s Ragusinus“ (v. doļe nap. 3).

Kad se dakle D. g. 1538 spremao da ide na više nauke, prihodi ńegova dvostrukog rektorata i ńegove opatije nijesu mu dopuštali, a ńegov otac nije mu mogao dati potrebna sredstva, da izvrši tu svoju namjeru. Ńegova, nekad bogata porodica bila je naime ekonomski stradala. Po Jirečeku znamo da su Držići bili bogata kuća što su posjedovali imańa u Konavlima, Gružu, Rijeci i Stonu;[2] otac pak D-ćev imao je zemļišta i na Koločepu,[3] a D-ćevi bratučedi Niko i Pero na izvoru Rijeke, u Gružu (s kućom) i kuću poviše Prijekoga u gradu.[4] Ali otac D-ćev i tri starija

[1] 24 aug. 1538. — P(rim)a pars est de succurend(o) cum aliquo subsidio pecuniario D^on^ Marino derxae eunti ad studium, cum hoc q(uod) teneatur dare plegiaria q(uod) se transferit ad studiu(m) seu gimnasiu — p(er) o(mn)es (sa 33 glasa). — Sa strane na rubu: Die ult.o sept. 1538 Bar.s de Zizeris se constituit plegiu(m) et pro d(ic)to D. Marino fuit contra(scri)pt(u)s Nicolaus Masibradich. — Cons. Rogat. kń. 44 (g. 1538—1540), l. 80; ispisao prof. J. Tadić.

[2] Jagićev *Archiv* XIX, 75.

[3] Die 13. octobr. 1524. — „Dns Andreas Nicolai de dersa clericus Ragusinus rector et abbas eccl(es)ie scti Petri de Calamota de jure patronatus laicor. de dersa“ dao je, u svoje ime i svojih nasļednika, nešto zemļe Sv. Petra na Koločepu u zakup na 500 godina svomu sinovcu Niku Vlahovu; ta je zemļa granićila s jedne strane sa zemļom D-ćeva oca. — Div. Not. kń. 98 (g. 1524—1526), l. 101, ispisao prof. J. Tadić.

[4] Dioba dobara među ta dva brata u istoj knńizi; javio prof. J. Tadić.

brata Vice, Ivo i Niko nijesu imali sreće, bez sumńe u trgovini, pa su se 13. VI. 1538 morali nagađati sa svojim vjerovnicima; a 26. XI. 1544 ta su tri brata definitivno bankrotirali, pošto se otac, vałada već prije g. 1541, povukao iz trgovine te ostavio cijeli posao ńima. Jedino se održao brat Vlaho, koji je po Genealogiji bio trgovac u Mlecima, tamo se oženio i g. 1544 vratio s porodicom u Dubrovnik: on se je 5. XI. 1541 nagodio s ona tri brata, i sigurno im novcem pomagao, jer je i on među vjerovnicima kad g. 1544 braća mu bankrotiraše.[1] Kod svega toga D. nije imao nikakva dijela, jer se on uopće, kao klerik, rektor i opat, sigurno nije ni smio baviti trgovinom; ali je zato bez sumńe posredno stradao od toga što su mu otac i starija braća, što su uz oca ostali, ekonomski propali; pa tako razumijemo da se je naš D., makar bio i rektor i opat, obraćao Senatu s molbom za potporu da može ići na više nauke. Vałada mu nije bilo lako naći jamca, pa je zato 5. IX. 1538 ustupio četvrtinu majčinoga miraza, što je imao dobiti tek poslije majčine i očeve smrti.[2] S novcem što je tako dobio i s potporom što mu je Senat dao, pošto se 30. IX. te godine našao jamac, D. je pošao na više nauke.

34. — Po svoj prilici D. je krenuo iz Dubrovnika još krajem te iste g. 1538, jer Genealogija Držića, koja ima o ńemu u glavnome tačne vijesti, kaže da je učio „mnogo godina“ u Sijeni, pa budući da je D., kako ćemo odmah vidjeti, najkasnije u jeseni g. 1545 opet bio u Dubrovniku, to za ńegove nauke izvan domovine ostaje slobodno najviše 7 godina, što nije nikako previše za izraz „mnogo godinâ“. Nego po Genealogiji D. je bio ne samo u Sijeni već i u drugim nekim mjestima, ali nije jasno hoće li se time kazati da je D. i u tim mjestima učio ili samo za neko vrijeme boravio. Đurđević pak nije iz Genealogije preuzeo tu vijest o učeńu D-ćevu u Italiji (jer bi inače sigurno spomenuo Sijenu), nego je to izvodio iz riječî samoga D-ća u drugom prologu *Tirene,* pa je po ńemu to ponovio Crijević, dodavši da je sigurno b o r a v i o nekoliko godina u Firenci, što je Crijević opet bez sumńe sam izveo odatle što je tobože D. prozvao *Tirenu* zbog mlade Toskanke u koju je bio zaļubļen (v. Prilog 1), te je zato Crijević uzeo da je D. neko vrijeme živio u glavnome gradu Toskane, inače i on bi spomenuo Sijenu, kad bi poznavao Genealogiju. Što pak Kolendić[3] kaže da je D. učio pravo u Sijeni

[1] Jagićev *Archiv* XXI, 482.
[2] *l. l.*
[3] *Jugoslav. Njiva* od 1. I. 1926, str. 35.

„i inače u severnoj Italiji“, to mi je on sam javio da za to nije imao kakvih drugih svjedoka osim Genealogije i Crijevića. Kako ćemo odmah vidjeti, sigurno je samo to da je D. učio u Sijeni: u Firenci nije uopće mogao, jer visoka škola (univerzitet), što je tamo bila osnovana g. 1348, prenesena je krajem XV. vijeka u Pizu, i tamo je i ostala. Ja sam dao tragati za D-ćem u starim spisima univerzitetâ u Pizi, Perugi, Bologni i Padovi, ali odnikud mi nije javljeno da mu se je našlo traga, istina najviše stoga što se nijesu sačuvali katalozi upisanih đaka, gdje bi se najprije mogao naći. Zato je ipak najvjerovatnije da riječi Genealogije treba tumačiti tako, da je D. b o r a v i o u nekoliko mjestâ u Italiji, ali da je učio samo u Sijeni. Nekoliko je mjestâ vidio već na putu od Dubrovnika do Sijene, naročito ako je krenuo preko Mletaka gdje mu je tada živio brat Vlaho, a, po svoj prilici vraćajući se kući, bio je i u Jakinu (v. str. LXI). Zašto je pak D. među raznim talijanskim univerzitetskim gradovima izabrao baš Sijenu u Toskani a ne na pr. Padovu, gdje bi i bratu bio mnogo bliži, to se ne može znati, ali treba svakako istaći.

35. — Biće dakle da je D., kada je prema koncu g. 1538 krenuo iz Dubrovnika, ravno pošao, iako obilaznim putom i ustavljajući se u nekim mjestima (kroz Crijevićevu je Firencu svakako morao proći), u Sijenu i tamo stigao ili samim krajem g. 1538 ili u početku g. 1539; ali ga tamo nalazimo tek g. 1541 kada Genealogija Držića kaže da je tamo učio i da je bio izabran rektorom tamošnega univerziteta (v. Prilog 3). Ja sam u maju g. 1929, s potporom Jugoslav. akademije, tragao za D-ćem u sijenskom državnom arhivu, gdje se nalazi i cijeli sačuvani stari arhiv tamošnega univerziteta, i pregledao sve knige od g. 1539 do g. 1545 u kojima se je moglo što naći o njemu; nešto sam i našao, a svakako se nadam da mi nije ništa izmaklo. Sve što se je našlo pada u godinu njegova rektorata — prvi put se on spominje kada je izabran za rektora a posljedńi put kada je ta njegova služba prestala.

D. u Sijeni spominje se dakle prvi put 12. VI. 1541: toga je dana naime imenovan kao „rector domus Sapientiae et vicerector Universitatis studii senensis“, najprije od Senata (obično lat. *consistorium,* tal. *concistoro*), a to je bila u Sijeni u prvome redu egzekutivna vlast, a onda (potvrđen) od „Općega vijeća“ *(consilium generale)* što je imalo u rukama vrhovnu, pa zato i zakonodavnu

vlast.[1]) Istina, kod toga se imenovańa spomińe samo „Marin Dubrovčanin“, kao što redovno i docnije, ali je već Skok sasvim tačno kazao da to ne može biti niko drugi nego naš D.; samo što neće biti da mu se prezime nije spomińalo zato što Talijanci ne bi mogli izgovarati *Držić* — latinski ili talijanski D. bi se naravski pisao *Darsa* ili *Dersa* —, nego se u to doba uopće vrlo često uzimalo samo lično ime i zavičaj, kao što je eto i treći kandidat kod toga izbora označen samo kao „Jakov (Frańov) Nijemac“. A da ono „Raugeus“ znači baš „Dubrovčanin“, vidimo po tome što se rektor 8. X. 1541 zove „Marinus de Rausio“ (v. str. LVII, nap. 3). Svaku pak sumńu o istovetnosti rektora Marina Dubrovčanina s našim D-ćem razbija okolnost da se taj rektor, posļedńi put kad se spomińe, zove „Marinus Drusianus Raugeus“ (v. str. LX, napom. 2), dakle *Drusianus* = *Držić*, kao što se jednom u Dubrovniku zove i D-ćev brat Vlaho (v. str. VII, napom. 1). Ali opet treba istaći da se u sijenskim dokumentima D. ni jedan put ne zove „clericus“ ni „abbas“, premda je to u Dubrovniku bio već prije dolaska u Sijenu, i premda je po svoj prilici i ostao klerik i zadržao svoju opatiju za vrijeme dok je bio u Italiji (v. str. LXIV).

D. je dakle 12. VI. 1541 bio „scolaris“, t. j. đak sijenskoga univerziteta i toga dana postao „rector Sapientiae et vicerector Universitatis studii senensis“. Kada je ušao u taj univerzitet, ne znamo, jer se nijesu sačuvali popisi sijenskih đaka iz toga vremena; najbliži je ńegovu vremenu popis od g. 1533, ali D-ća tamo naravski nema. Treba pak razjasniti što je D. toga dana postao, treba naime znati da je i u Sijeni (kao gotovo u svim tal. univerzitetskim gradovima) uz univerzitet („Universitas studii“ ili obično samo „Studium“) bio i đački konvikt „Domus sapientiae“ ili samo „Sapientia“, koji je osnovan g. 1393, ali je zbiļa otvoren

[1]) „Die XII. Junij [1541] — Fuit ultimo loco in dicto consilio factum scutiniu(m) solemne de tribus infra sc(rip)tis hon(orabilibus) uiris p(ro) faciendo et creando nouum rectorem domus sap(ientiae) et uicerectorem uniuersitat(is) studij sen(ensio) p(ro) uno anno s(ecundu)m forma(m) legis de materia loquent(is) — quoru(m) nomina sunt ista v(idelicet) — D(omi)nus Martinus lopes portugalen(sis) v(triusque) J(uris) doctor et ad pr(ae)se(n)s rector — D(omi)nus Marinus . . . raugeus scolaris — D(omi)nus Jacobus Franc(isci) teutonicus — Et tandem ex p(rae)dictis obtinuit D(omi)nus Marinus raugeus p(ro) dict(o) rector(e) & uicerector(e) cum off(ici)o et s(ecundu)m forma(m) legis.“ (Concistoro, kń. 1048, l. 40.a). Odluku „Općega vijeća“ izdao je već Skok (u [ub]. *Razprave* V, 34—35), i ona se, uz par sitnih razlika, potpuno slaže s odlukom „Senata“, samo što je u ovoj drugoj kod trećega kandidata izostavļeno očevo ime; ali Skoku su se potkrale dvije pogreške što kvare smisao: nije „scaphinium“ već „scuptrjniu(m)“ (po sijenskom izgovoru mjesto „scruptinium“ ‚glasovańe‘), a onda „. . . nouu(m) rectore(m) . . . et vicerectore(m)“ a ne „nomi(nare) . . . rectores . . . et vicerectores“.

tek g. 1404, i to u gotovo opustjeloj bolnici „Misericordia“ (s čega se katkada i zove „Domus misericordiae“); u početku je osnovan samo za 20 siromašnih đakâ iz Sijene i ńene okolice, ali skoro zatim broj đakâ se povisio na 30, a počeli su se i primati inostranci, koji su zato morali nešto plaćati.[1] Ti inostranci, koji su donosili i trošili svoj novac i u konviktu i u gradu, malo pomalo istisnuše iz konvikta siromašne domaće ļude, tako da u prvoj polovici XVI. vijeka regbi da u ńemu drugih nije ni bilo, bar od onih koji se po imenu spomińu ni jedan nije iz Sijene. Još je važnije to, da je to središte imućnih inostranskih đaka dobilo glavnu ulogu u sijenskom univerzitetskom životu, tako da je konvikt izbio na prvo mjesto pred univerzitet i iz ńega se upravļalo ovim drugim. U starije vrijeme univerzitet je naprotiv imao svojega rektora, ali u prvoj polovici XVI. vijeka nije se, čini se, više birao zasebni rektor za univerzitet nego je redovno rektor konvikta, kao vicerektor univerziteta, ńim upravļao, tako da se pod imenom „Studium“ počeo u prvome redu razumjeti konvikt kao glavni dio univerziteta. Zato u statutu konvikta od g. 1531,[2] u dodatku pod glavom „Del Rettore delo studio e sua elezzione“ kaže: „Se occorira trattarsi di fare il rettor(e) dello studio, el quale si dice ancora uicerettore del' uniuersita . . . e quello . . . sará meritame(n)te Rettor(e) delo studio predetto, e uicerettore del' uniuersitá“; pa tako razumijemo da se D. zove i „rector studii“ (v. str. LVII, napomenu 3), i možemo zato i slobodno uzeti da se on misli kada se spomińe, za vrijeme ńegova rektorovańa u konviktu, „rector studii“ bez ńegova imena (v. str. LIX); naš je D. dakle 12. VI. 1541 izabran za rektora konvikta a time i za (vice)rektora univerziteta sijenskoga.

Još u XVI. vijeku naime, a do kada baš, ne umijem reći, u talijanskim su univerzitetima rektora birali đaci, ali u D-ćeva doba izbor je bio prilično stegnut: po zakļučku Općega vijeća o izboru D-ćeva prethodnika g. 1540 izlazi da su tada samo konviktualci izabrali tri đaka inostranca koje su oni za

[1] Sve ove vijesti o sijenskom univerzitetu i konviktu, za koje se ne pozivļem na koji dokumenat sijenskoga arhiva, vadim iz djela „Zdekauer Lodovico, Lo Studio di Siena nel Rinascimento“ (Milano 1894), koje na žalost ide samo do kraja XV. vijeka.

[2] Pod signaturom „Studio 109“; glavni je dio, sa 19 glava, od 15. II. 1531 a za ńim je dodatak od nekoliko glava bez broja, pisan drugom rukom otpriliko u isto vrijeme; ima pak i nešto mladi statut od 17. II. 1541 („Studio 110“), koji je dakle sastavļen ni puna 4 mjeseca prije D-ćeva izbora, a sadržava samo jedan dio onoga što ima u starijemu.

tu čast predložili Senatu, a Senat je opet prijedlog uputio Općemu vijeću koje je definitivno izabralo jednoga od ta tri kandidata.[1] Po svoj prilici tako je izvršen i g. 1541 izbor D-ćev, jer i uz ńega su bili predloženi dva inostranca a prijedlog je došao pred Senat pa pred Opće vijeće, od kojih kandidata, kao što odgovara zahtjevu starijega statuta konvikta, jedan je bio rektor što je svršavao svoju godinu. Koji su uvjeti bili u D-ćevo doba da ko može postati rektor, nije poznato: stariji statut samo kaže da će đaci birati trojicu za koje misle da su sposobniji („quali giudicaranno essere piu jdonei"), ali za drugu polovicu XV. vijeka znamo da se je redovno tražilo da rektor bude neožењen[2] klerik što uči kanonsko pravo a već je bar za jednu godinu posjećivao koji univerzitet, — da bude klerik zato da ne bi đaci klerici došli pod vlast kolege laika. Ako su se ti uvjeti tražili i u D-ćevo doba, onda bismo odatle mogli izvoditi da je bio klerik i neožењen — što već znamo; da je bar već g. 1540/41 bio đak, valjada u Sijeni — što je sva prilika, i da je tamo učio kanonsko pravo, što je moguće, ali se ne može dokazati (v. str. LX). D. je dakle biran glasovima konviktualaca, pa je to baš donekle čudnovato, jer su konviktualci bez sumńe redovno birali jednoga između sebe za to vidno i donekle uplivno mjesto, a D., kad je od ńih biran, nije bio ńihov drug u konviktu. Što je dakle dalo povoda da su se konviktualci na ńega obazreli? ńegova marljivost u učeńu ili ńegova svetost u življeńu? Neće biti ni jedno ni drugo, nego će prije biti da ga je iznijela ńegova vesela ćud a, kozna, možda i ńegova vještina u priređivańu đačkih zabava, možda čak i teatralnih!

36. — Prva posljedica D-ćeva izbora bila je ta da je morao biti primljen u konvikt, jer po statutu rektor je morao dabome živjeti u konviktu, da može nadzirati konviktualce i uopće čuvati red u kući, a naročito je morao predsjedati kod svakoga obroka. Dva dana poslije izbora, to jest 14. VI. 1541, D. je primljen u konvikt „na pola vremena uz plaćańe i ostale obaveze po statutu".[3] Da je D. primljen „na pola vremena" valjada znači da

[1] „Anno D(omi)ni M.D.XXXX Indict(ione) XIII. & die XIX. Junij — Deinde uole(n)tes . . . deuenire ad Electione(m) nouj Rectoris studij nec no(n) uico rectoris Vniversitat(is) sen(ensis) . . . facto igitur solemnj scrutinio de tribus scolaribus forensibus porrectis Ill.mo consistorio p(er) scolares sapie(n)tinos p(ro) electione Rectoris predictj p(ro) uno anno p(roxi)me futuro p(er) plures uoces obtinuit & preualuit D(omi)n(u)s Martinus lupus portughesis" („Consiglio Generale", kń. 244, l. 132b).

[2] Celibat za rimsku katoličku crkvu definitivno i obligatorno uveden je tek na tridentinskom koncilu u sredini XVI. vijeka.

[3] „It(em) ch(e) sia aceptato m(esser) marino raugeo al p(re)sen(te) rectore della sapientia p(er) mezo tempo pagando secondo le forme delli stat(uti) et li altri

nije primljen na cijelo vrijeme za koje su se inače primali konviktualci, a koje je po statutu od g. 1531 trajalo 7 godina, po čemu bi se moglo reći da je D. zbilja već krajem g. 1538 stupio u sijenski univerzitet (v. str. L), tako da je u junu g. 1541 već svršavao svoju treću godinu učeńa, dakle bio otprilike na pola puta da dovrši učeńe. I to primańe D-ća u konvikt, koje je bilo potrebna posljedica ńegova izbora, kosilo se sa statutom od g. 1541 koji je u glavama XX i XXI određivao da u konviktu ne smije biti više od 40 đaka, a budući da ih je tada bilo više od toga broja, da se do kraja g. 1543 ne primaju novi. Po statutu pak od g. 1531 izlazi da se je redovno služba rektorova počińala 1.^{ega} jula, dakle svršavala 30.^{ega} juna; D-ću je ipak, kao znak ńegove nove časti, već 23.^{ega} juna predan „crveni statut" konvikta[1] po kojemu se je imao ravnati, ali zato mu je tek 30.^{ega} jula doznačena (možda neka nova) soba i određeno da dobija dvostruku porciju kod svakog obroka, što je išlo na štetu dvojice ńegovih sluga koji su zato dobivali smańene porcije![2]

Preuzevši rektorat, D. je po XXII. glavi statuta od g. 1541 imao vlast da kažńava đake; ta je vlast odlukom uprave konvikta od 30. VII. 1541 dana i D-ću: da može prekoravati i kažńavati sve đake koji bi se ogriješili o statut i o dobri red u kući, to jest u konviktu, ali tako da se time ne dira u vlast uprave;[3] u ńegovoj je vlasti bilo, kako ćemo vidjeti, i to da čak protjera pojedine konviktualce iz konvikta; naprotiv ne vidi se da li se je rektorova vlast protezala samo na konviktualce („scolares sapientini" ili „sapientiani") ili također i na ostale đake koji su živjeli izvan konvikta („scolares universales"). Nego D. je u konviktu, i u univerzitetu, imao uza se i druge neke vlasti koje treba ukratko spomenuti da se bolje razumije ńegov rad za vrijeme

---

oblighi co(n)ser(vando) da pagarsi in fin due mesi da oggi . . ." („Deliberazioni de' Savi dello Studio", kń. 4, l. 149.b).

[1] „Die 23 Junij [1541] — It(em) ch(e) lo statuto del rectore rosso sia co(n)segnato a m(esser) marino al p(re)sente rectore a beneplacito p(er)o del lor magistrato" (*ibid.*, l. 150.a).

[2] „Die 30 Julij 1541. — . . . It(em) ch(e) il mag(nifi)co cam(erleng)o habbi da dare al mag(nifi)co m(esser) marino rectore parte doppia in companatico e(t) parti migniole a due di sue seruidori come ebbe m(esser) lupo rectore passato. — It(em) ch(e) il mag(nifi)co priore gioua(n)bati(sta) e il mag(nifi)co cam(erleng)o insieme habbino autorita di far dare la camera . . . a m(esser) marino rectore . . ." (*ibid.*, l. 150.b).

[3] „Die 30 Julij 1541. — It(em) che sia data autorita a m(esser) marino al p(re)sen(te) rectore quanto ha tutto il collegio de sauj di gastigare riprendere e(t) punire tutti li scolari che transgrediran(n)o alli stat(ut)i co(n)stituzioni e(t) deliberazioni et a boni eser(ci)zi della casa no(n) preiudicando p(er)o ne leuando alcuna autorita del collegio de sauj." (*ibid.*, l. 150.a),

rektorovaña. Uz rektora je prije svega bio „il collegio dei savî dello Studio“, dakle kao „upraviteļi“, koji su, čini se, vršili vrhovni nadzor i nad konviktom i nad univerzitetom, tako da je rektor bio uprav kao ńihov eksponent (v. str. LV, nap. 3); bilo ih je 6, a birali su se u decembru na godinu danâ. Cijelu administraciju vodio je pak administrator („camerarius“ ili „camerlengo“); on je po starome statutu morao biti građanin, ali se na jednom mjestu kaže da ga biraju s v i đaci na godinu danâ a na drugome da ga bira Opće vijeće na tri godine. Napokon su uz rektora bili i ńegovi savjetnici: po starome statutu birali su i ńih s v i đaci („dali scolari sapientiani e da tutti gl' altri scolari scritti nella matricola“), a bilo ih je devet: trojicu su birali konviktualci a trojicu ostali đaci, a ktomu još svi zajedno tri građanina; s ńima zajedno rektor je sudio đacima koji su nešto skrivili,[1] a po Genealogiji Držića D. je imao „fra i suoi consiglieri il filosofo Fran(ces)co Picolhomeni“;[2] i po toj se sitnici vidi da je pisac te Genealogije bio vrlo dobro obaviješten, bez sumńe od samoga D-ća.

Što je radio D. kao rektor? Regbi da je kuburio, kao što je i prije i poslije toga, a sigurno se svađao i s ostalim vlastima i s đacima. Već to što mu je dozvoļen rok od dva mjeseca za isplatu kad je primļen u konvikt (v. str. LIV, nap. 3), kao da pokazuje da naš D. tada nije imao uza se mnogo novaca. Ali i ta dva mjeseca prođoše a naš D. regbi ne plati ništa, ili ne plati sve što je imao platiti, pa zato upraviteļi („savî“) 27.ogа augusta odlučiše da D. mora do 8. septembra platiti sve što bi bio dužan, inače da mu administrator ne da ńegovih obroka.[3] Među ostalim stvarima D. je bio još 14. XI. 1541 dužan da plati što je imao platiti svaki novi rektor za svoj izbor — vaļada kakav boļi objed ili večeru —, pa je zato Senat toga dana, saslušavši D-ća, upraviteļe i administratora, zakļučio da D. mora to platiti do kraja mjeseca[4] — baš bi se moglo kazati „tant de bruit pour

[1] „Die XIII.a Nouembris [1541] — ... q(uod) d(i)c(t)us d(omi)nus rector [Marinus raugeus] habeat sua(m) auctoritatem in procedendo et puniendo scolares s(ecundu)m formam statutorum dicte domus sapientie et presertim in contemnando cum consilio et consensu ac p(rese)ntia suor(um) consiliarioru(m) prout disponunt dicta statuta“ („Concistoro“, kń. 1051, l. 11.b).

[2] Rodio se u Sijeni g. 1510 i tamo i umro g. 1603; neko je vrijeme bio profesor logike u rodnom gradu, a onda filozofije u Maćerati, Perugi i Padovi.

[3] „Die 27. augusti [1541] — It(em) ch(e) si faci intender al rectore ch(e) p(er) tuto il di oto di setembre habbi da auer pagato in le mani del cam(erleng)o tutto quello ch(e) fosse debitore alla sapientia secondo la forma delli stat(ut)i li graui e(t) decreti al(iter) hora p(er) allora si faci p(ro)cesso al cam(erleng)o e(t) non li dia le parti“ („Deliberationi de saui delo studio“, kń. 4, l. 154.b—155.a).

[4] „Die XIIII.a Nouembris [1541] — Et auditis mag(nifico) D. Marino raugeo ... nec no(n) sapientib(us) uiris dicte domus sapientie et camerario ... Delibera-

une omelette"; inače bilo je po statutu od g. 1541 zabraňeno tražiti od novih konviktualaca da plaćaju starima užine.[1] Vaļada je tom prilikom D., koji je uvijek bio gladan i žedan novaca, tražio da mu se podvostruče, kao obroci, i neki prihodi što je možda kao rektor imao, jer su uz tu odluku mudri sijenski senatori odmah dodali drugu, da mu se davaju u dvostrukoj mjeri samo obroci.[2] Drugog karaktera bile su naprotiv svađe i raspre što je D. imao s upraviteļima i administratorom konvikta s jedne strane a s nekim konviktualcima s druge: u prvome slučaju radilo se o kompetenciji tih raznih vlasti u konviktu, u drugome o protivļeńu đakâ odredbama ńihova rektora. Te su svađe i raspre izbile, čini se, skoro pošto je D. postao rektorom, a trajale su do kraja godine 1541 — docnije im nema traga, ili što se nijesu biļežile u zapisnicima, ili što su se nekako odnosi sredili i prilike smirile. Ali iz početka D. se žestoko i često tužio na upraviteļe i administratora kod Senata i čak kod policije, dok je 8.oga oktobra došlo do dramatičkog „kraha": došao pred Senat D., a s ńim gotovo svi konviktualci, te iznio kako se je već često puta tužio „s raznih uzroka" na upraviteļe i na administratora i kod prethodnikâ sadašńih senatora (koji su se međutim izmijenili) i kod policije („officiales baliae"); pa, kako ni sada nije odmah dobio odgovora, tako se ražestio da je bacio „vestis" (vaļada kabanicu) i rektorski pas („becca" = pas od crne svile što se nosio preko ramena) te pobjegao. Tada se i đaci počeše tužiti na upraviteļe i administratora, ali neki i na rektora, dok se i među sobom počeše grditi, na što je Senat zaprijetio teškim kaznama đacima koji bi prouzrokovali nemire u konviktu.[3] Kako se ta raspra tada svršila, ne zna

---

uerunt q(uod) d(i)ctus D. rector teneatur et debeat dar(e) et soluere pro eletione sue dignitatis ad d(i)c(t)um offitiu(m) rectoratus quicquid tenetur ex forma statut(orum) dicte domus sapientie" („Concistoro", kń. 1051, l. 11.b).

[1] „Colationi no(n) si faccino: Considerato che no(n) fu mai p(er) legge ordinato ch(e) chi entra in sapientia facci o paghi le colationi a ueteranj" (Glava XXVI).

[2] „. . . et quantu(m) ad partes duas quas p(ro) eius iusta declaraeuerunt q(uod) no(n) habeat partes duas ni compañaticorum." („Concistoro", *l. l.*).

[3] „Die Octaua Octobris [1541] — Quoniam D(omi)nus Marinus d(e) Rausio Rector Studij co(m)paruit in Consist(ori)o & conquestus fuit astantibus et(iam) fere omnibus scolaribus sapientianis, multifariam de Cam(erari)o et sapientibus Studij multis d(e) causis asserens se sup(er) huiusmo(d)i negocijs al(ia)s conquestu(m) esse cora(m) d(omi)nis p(rede)cessoribus & cora(m) d(omi)nis o.(iciali)bus balie & i(n)ter loquendum ira inflam(m)atus et succensus nullo i(n) p(re)se(n)tiar(um) respo(n)so accepto exuit se veste et ut vulgo d(i)c(itu)r la becca et i(n) Consist(ori)o fuga(m) arripuit et Scolares qui i(n) Co(n)sist(ori)o adera(n)t ceperunt tumultuar(e) & et(iam) ipsi co(n)queri d(e) sapie(n)tibus et d(e) Cam(erari)o & aliq(uis) co(n)quer(i)t(u)r d(e) Rector(e) et ad inuicem iniuriosis uerbis i(n)surgere . . . Mandauerunt p(re)cipi omnibus scolarib(us) tam sapie(n)tianis q(uam) uniuersalibus q(uod) nil alius contra aliu(m) aut contra Cam(erariu)m innouent nec se offendant sub pena sapientianis priuationis domus et arbitrij (= druge kazne po uviđavnosti

se, ali 9.oga novembra opet se je D. pred Senatom prepirao s upraviteļima i administratorom o svojim pravima, pa je Senat zakļučio da obje stranke iznesu svoja (dokumentirana) prava i statute, a dva ńegova člana da to razvide te podnesu izvještaj.[1] Ali toga izvještaja nema u aktima, a svakako raspra se nije izgladila, jer se je opet, baš na božić, u Senatu o tome vijećalo, pa je sutridan opet izabran kao uži odbor koji će saslušati upraviteļe i administratora, te neke građane upućene u to pitańe, i odrediti što nađu da je pravo i korisno za konvikt, a te će odredbe vrijediti kao da su potekle od samoga Senata;[2] ni o toj drugoj istrazi nema u aktima više spomena.

37. — S druge strane D. je imao neprilika i s đacima; već smo vidjeli da su se 8.oga oktobra 1541 neki đaci i na D-ća tužili, a 12.oga novembra raspravļala se pred Senatom apelacija trojice đaka (jednoga Portugiza i dvojice Nijemaca) koje je, ne zna se zašto, D. bio protjerao iz konvikta. Senat odluči da se moraju ti đaci vratiti u konvikt, ali da se obje stranke ne smiju među sobom vrijeđati niti oružjem napadati, a sutridan da dođu pred Senat čuti ńegovu odluku,[3] — koje u aktima nema. Ali ako je onu D-ćevu raspru s upraviteļima i s administratorom možda on najviše skrivio, što je vaļada presezao preko granica što su mu statutom određene (svakako je karakteristično da je on uvijek sam protiv svih ostalih), opet ńegove neprilike s đacima idu možda više na račun đakâ, za koje se često u ovim spomenicima govori da su često uzrok neredima, protiv kojih se traži lijeka. Pa i posļedńi put kada D. nastupa kao rektor radi se opet o nekom đačkom neredu: 1. V. 1542 „D. Marinus rector studij senensis“

---

starješine), alijs aut(em) vniversalib(us) sub pena ut co(mun)iter d(i)c(itu)r dj quattro tratti di fune & del arbitrio“ („Concistoro“, kń. 1050, l. 28.b—29.a).

[1] „Die VIIII Nouembris [1541] — Audito . . . D. Marino raugeo super multis querelis per eum factis contra sapientes et camerarium dicte sapientie . . . Deliberauerunt citari dic(to)s magistratos pro prima et ambe partes portent secum iura sua et o(mn)ia statuta, et infra scripti audiant d(i)c(t)as partes et audeant earu(m) iura et referant . . .“ („Consistoro“, kń. 1051, l. 8.a).

[2] „Die XXVI decembris [1541] . . . super prouisionibus ordinandis circa autoritatem et iurisditionem sapientum et d(omi)ni rectoris domus sapientie de qua no(n)nunq(uam) litigant inter se . . . fuit deliberatum . . . q(uod) . . . priores (i još neki magistrati) accersiri faciant sapientes et Camerarium domus sapientie in consistorio et ab eis circa predicta contenta in dicta proposita se informent, nec non a plurib(us) ciuib(us) de predictis notitiam habentibus“ itd. („Concistoro“, kń. 1051, l. 60.a).

[3] „Die XIIa Nouembris [1541] — . . . auditis infra scriptis scolarib(us) domus sapientie se querelantib(us) per mag. D(omi)num Marinu(m) raugeum . . . et se appellantib(us) ad consistorium . . . ab sententijs latis contra eos per d(i)c(t)um d(omi)num rectorem . . . admiserunt d(i)c(t)am appellationem mandantes significari d(i)c(t)o d(omi)no rectori . . . nil innouet et permittat infra scriptos appellantes condemnatos star(e) in domo sapientie et habere partem in tinello p(ro)ut habebant ante condemnat(ionem) facta(m) . . .“ itd. (*ibidem*).

pozvan je u Senat da kaže koji je đak pred konviktom uvrijedio jednog činovnika, a na to D. imenuje đaka, ali izjavi da ga ne može predati pravdi, jer ga je nestalo iz konvikta; na što mu Senat zapovjedi da ga ne prima više u konvikt, a ako ga uzmogne uhvatiti, da ga preda vlasti.[1]

Nego D. kao rektor nije imao samo posla s tim rasprama, svađama i neredima, od kojih je sigurno samo jedan dio zabilježen u zapisnicima Senatovim, — on je u svečanim prigodama i zastupao sijenski univerzitet: početkom septembra g. 1541 imao je proći kroz Firencu papa Pavao III, koji je išao u Luku, da se tamo sastane s carom Karlom V, pa je Senat 2.ogа septembra zaključio da ga među ostalim dostojanstvenicima ima pozdraviti i „rector studii“;[2] a kad je 27. XI. 1541 došao u Firencu „D(omi)nus Nicolaus Pernot Fiandrius D(omi)nus de Grande Vel a Cesarea M(aiestat)e uice Imperator in Italia constitutus“, opet je bio „rector studii“ među onima što su ga u ime grada dočekali i pozdravili;[3] prema onome što je prije kazano (v. str. LIII) nema nikakve sumńe da je taj „rector studii“ bio naš D.

O ńegovu privatnom životu u Sijeni imamo samo jednu vijest, ali ta je najinteresantnija iz vremena ńegova tamošńega boravka: 10. II. 1542 sijenski policijski ured sudio je nekim građanima i građankama zato što su neki od ńih predstavljali a drugi gledali, u privatnoj kući, neku zabrańenu komediju; među gledaocima bio je i „M(esser) Marino Raugeo rector(e) di sapientia“, pa, dok su ostali gledaoci, sijenski građani, bili prognani iz grada na 4 mjeseca, D. je — bez sumńe iz obzira na ńegovu čast — bio samo pozvan pred policijsku vlast i ukoren.[4] Za nas je ta vijest važna, jer se odatle vidi — čemu smo se inače mogli nadati — da se je D. već u Sijeni interesovao za dramu i teatar, pa je bez sumńe odanle i donio pobudâ, a lako moguće i uzorâ, za svoj dramatičarski rad u domovini.

Nego dramatičkom umjetnosti D. se je u Sijeni bavio ex privata diligentia, a došao je tamo na više nauke, pa treba pitati čime se je baš u Sijeni „oficijalno“ bavio. Genealogija Držićâ kaže uopće da se je bavio učeńem literature („atese alli studij delle

[1] „Concistoro“, kń. 1054, l. 3.b.
[2] „Concistoro“, kń. 1050, l. 3.b.
[3] „Concistoro“, kń. 1051, l. 20.b.
[4] „Balia“, kń. 99, l. 39.a—40.b. — Ovu je raspravu izdao Skok (u ljubl. *Razpravama* V, 39—41) naznačivši kao datum samo „Die X. Februarij“; ona je među odlukama g. 1541, ali treba znati da se je u Sijeni (kao u Firenci i uopće u Toskani) godina brojila „ab incarnatione“, dakle od 25. marta, pa zato 10. II. 1541 po tome računu odgovara 10. II. 1542 po običnom brojeńu.

letere"), a Crijević da je učio filozofiju; Genealogiji se može vjerovati, ali ona ne kaže da se je literaturom bavio baš u Sijeni, a Crijević teško da je imao kakav dokaz za svoju tvrdnu. Prema tome što je D. bio već prije dolaska u Sijenu klerik i opat, i što je poslije povratka u domovinu, iako ne odmah, postao svećenikom (v. str. LXIII, nap. 2), trebalo bi reći da je on u Sijeni učio kanonsko pravo, tim više što je možda i u njegovo doba vladalo pravilo da rektor konvikta i univerziteta bude neoženen klerik, ali sigurno nije ni jedno ni drugo. Siguran bi nam dokaz dali samo popisi đakâ sijenskoga univerziteta, odakle bismo i vidjeli u kojemu je fakultetu D. bio upisan, ali se oni za vrijeme D-ćeva boravka na žalost nijesu sačuvali.[1] Jedino je sigurno da D. nije u Sijeni završio više nauke postigavši, kako što se je za to tražilo, titulu doktora, jer njega nema u popisu sijenskih doktora, koji se čuva u tamošnjemu arcibiskupskom arhivu. Osim učenja u univerzitetu ja bih rekao da se je D. u Italiji bavio i muzikom; Genealogija Držićâ naime kaže da je bio „izvrstan muzičar i da je svirao u svakojake instrumente", pa je sva prilika da je on tu vještinu stekao u Italiji; zato mislim da se one njegove riječi „priko mora tamo ki ŭčî sviriti" mogu slobodno uzeti i u pravome smislu, a ne, kako ih je već Crijević uzeo i kako se i inače obično uzimlju, kao dokaz da je bio na višim naukama u Italiji, — premda, to je istina, ono što slijedi za tim riječima jasno kaže da se one dale uzimlju s obzirom na poeziju (v. str. 27). Fakt je naime da muzika i u D-ćevim dramama igra dosta veliku ulogu, pa može biti da je on i komponovao što se je pri tome pjevalo i sviralo (v. § 59).

Bivši izabran rektorom u junu g. 1541 D. je svoj jednogodišnji rektorat svršio u junu g. 1542, pa je zato sijenski Senat 25.ogа juna te godine zaključio da se istoga dana, ako bi se Opće vijeće sastalo, raspravlja o izvještaju upraviteljâ univerziteta da je „Marin Držić Dubrovčanin" završio svoj rektorat,[2] to jest, drugim riječima, da se imenuje nov rektor. I bez sumnje je nov rektor bio i izabran, ali za čudo u zapisnicima Senatovim (koji su za g. 1542 jedini sačuvani) nije zabiležen, s čega i popis rektorâ

[1] Popis najbliži vremenu D-ćeva boravka iz godine je 1553; po njemu vidimo da su u Sijeni te godine, a sigurno i u D-ćevo doba, bila tri fakulteta: kanonskog prava (sa 23 đaka), civilnog prava (sa 96 đaka) i „vještinâ i medicine" („artes et medicina", sa 68 đaka), a osim toga, kao pripravni tečaj za univerzitet, „humanitas" (sa 59 đaka). („Studio", kn. 17, l. 89.a i d.).

[2] „De XXV Junij [1542] — Deliberauerunt q(uod) hodie casu quo consiliu(m) congregaret(ur) in eo proponatur sup(er) infras(cript)is prepositis u(idelicet) — Sup(er) Recordio Sapientu(m) Studij & de tempore in(d)e finito Rectoratus D(omi)ni Marinj Drusianj Raugei . . ." („Concistoro", kn. 1054, l. 40.b).

sijenskoga univerziteta, koji je na temelju arhivskih podataka sastavljen g. 1725, navodi da je 19. VI. 1540 izabran D-ćev prethodnik „M(esser) Martino Lupi Portoghese“ a 12. VI. 1541 „M(esser) Mariano [sic] Raugei“, ali poslije njega ima tek rektore od g. 1566 dalje.[1] Svršivši svoj rektorat, D. je valjda još neko vrijeme ostao u konviktu, ali ne znamo o tome ništa; ne pomaže nam pak u tome pogledu ni knjiga u kojoj je uprava konvikta od g. 1478 do 1547 bilježila koji je namještaj i koje rublje primao svaki novi konviktualac, te on svojim potpisom to potvrđivao, a katkada sam pisao i cijelu odnosnu priznanicu; premda naime ta knjiga obuhvaća i sve godine kroz koje je D. mogao biti u konviktu, nema ni jedne bilješke o njemu, nekmoli njegov potpis ili mali autograf.[2] Mogli bismo znati dokada je D. bio u konviktu kad bi on bio postao doktorom, jer po XVI. glavi Statuta od g. 1531 konviktualac je smio ostati u zavodu najviše mjesec dana poslije doktorata, ali D. nije postao doktorom (v. str. LX).

Kao što ne znamo dokle je D. bio u konviktu, tako ne znamo ni dokada je uopće bio u Sijeni. Sigurno ga nalazimo opet u Dubrovniku tek u decembru g. 1545, pa ako se uzme u obzir da je on, po Genealogiji Držićâ, „učio mnogo godina u Sijeni“, a on tamo nije mogao doći prije kraja g. 1538 (v. str. L), to bi trebalo reći da se je on malo prije kraja decembra g. 1545 vratio u domovinu. Nego ima jedan notarski akt koji je sastavljen u Jakinu 4. I. 1543 kojim D. priznaje da je dužan, zajedno s Alvizom Sarakovićem, jednomu Firentincu, nastanjenom u Jakinu, 100 zlatnih jakinskih dukata (v. str. LXIV, nap. 2), a onda je D. toga dana bio sigurno u Jakinu, jer se inače taj akt ne bi tamo sastavljao. Po svoj prilici dakle on je u to doba pošao iz Sijene, da se vrati u Dubrovnik, ali mu na putu nestalo novaca, te se morao u Jakinu zadužiti, a Saraković, koji je valjda tada tamo boravio, jamčio za propaloga studenta-opata. Ako je to tačno, onda je D. u Sijeni, i uopće u Italiji, svega zajedno proboravio najviše 4 godine (od kraja g. 1538 do kraja g. 1542), dakle svakako manje negoli „mnogo godina“ u samoj Sijeni.

38. — Najkasnije u decembru g. 1545 D. je opet u Dubrovniku; Jireček je naime u tajnim aktima Maloga vijeća našao protokol kako su dva člana toga vijeća preslušavali 9. I. 1547

[1] „Catalogo de Rettori della Casa della Misericordia e Serie de Rettori dello Studio, e de Rettori, e Camarlenghi di detto Luogo per il Governo dell' Università della Sapienza . . . fin a quest' anno 1725.“

[2] Knjiga se čuva u sijenskoj Općinskoj biblioteci pod signaturom A. 11. 12.

D-ća, pa je Jireček po tome protokolu potanko ispričao[1] kako je do toga došlo da je D. g. 1545 putovao u Beč a g. 1546 u Carigrad. U decembru g. 1545 stiže u Dubrovnik austrijski grof Kristof Rogendorf koji, posvadivši se s tadašńim kraļem a potońim carom Ferdinandom I., bio se uputio tobože u Svetu Zemļu, a uistinu u Carigrad, s namjerom da uđe u tursku službu protiv Ferdinanda. To potanko pričaju i anonimni Anali,[2] samo što je kod ńih ime *Rogendorf* iskrivļeno u *Gandolfi,* a i ništa ne spominu da je D. s ńim išao; to doznajemo tek iz prije spomenutoga protokola. Oko sredine decembra g. 1545 Rogendorf stiže morem u Dubrovnik, a kako se je znalo da je on vrlo ugledna i moćna ličnost u bečkom dvoru, dubrov. vlada odredi dva vlastelina da ga prate (a biće i pomalo na ńega paze); jednog dana poslije ručka ta dva vlastelina pozvaše D-ća, da pozabavi i razveseli grofa („per dare qualche spasso al ditto conte"). Čini se da se je D. grofu jako dopao, te D. uđe u ńegovu službu kao sobar[3] („per cameriero" izjavļa sam D.), od puste žeļe „da pozna svijet". Nego grof ne nastavi put u Carigrad, jer mu stigoše vijesti da je izglađena ńegova raspra s bečkim dvorom, te se vrati u Beč a D. ode s ńim; baš na božić g. 1545 krenuše morem preko Seńa i Gradiške. U Beču D. osta samo 3 mjeseca (dakle otprilike od sredine januara do sredine aprila g. 1546), jer skoro uvidi „da nije sposoban za svoju službu". Je li baš to protjeralo D-ća iz Beča, ko bi znao! ali bi lako moglo biti da mu je bilo teško u tuđem svijetu; nego D. toga nije kazao, premda bi dubrov. vlastelima što su ga ispitivali bilo još milije čuti ovaj drugi razlog. Preko Celovca i Mletaka D. se vrati dakle u Dubrovnik, vaļada u drugoj polovici maja g. 1546. Ali otprilike poslije 3 mjeseca eto Rogendorfa opet u Dubrovnik; opet se posvadio s bečkim dvorom, i ovaj put zbiļa izvršio namjeru da pođe u „Svetu Zemļu", to jest u Carigrad. Stigavši u Gruž krajem augusta g. 1546, zadrža se tu nekoliko dana, te opet poslaše po D-ća, a ovaj opet stupi u grofovu službu, ali ovaj put kao dragoman (tumač), a kao takav grofu je mogao biti od koristi svojim poznavańem srphrv. jezika nu kopnenom putu preko Balkana a poznavańem talijanskoga jezika u Carigradu. Poslije nekoliko dana grof sa svojom pratńom ode preko Carine (na hercegovačkoj

[1] U Jagićevu *Archiv*-u XXI, 483—493.

[2] *Monum. Slav. Merid.* XIV, 110—114.

[3] Ali D. sigurno nije grofu služio kao prost sobar (on opat!), premda mu nagrada nije bila, ni po tadašńim pojmovima, vrlo znatna: 2 dukata na mjesec, 2 odijela na godinu i „obični darovi", dabome uz stan i hranu.

granici) i Novoga Pazara u Carigrad, kamo stigoše 27. IX. 1546. Nego i tu D. nije dugo izdržao: tamo se je svađao sa sinom dubrov. vlastelina Miha Bučinčića (tal. Bucignolo), koji je bio prognan iz Dubrovnika; toga je mladića Rogendorf bio poveo sa sobom, i zbog ńega je imao neprilikâ s dubrov. vladom, pa je u Carigradu mladi Bučinčić grdio pred D-ćem dubrov. vladu. Na čast našega pjesnika možemo vjerovati da je ovaj put to bio pravi uzrok s koga je ostavio grofa, tim više što je D. razumio da bi mogao kod kuće imati neprilikâ zbog toga što je zajedno sa sinom dubrov. prognanika. On dakle istupi iz grofove službe i vrati se, po svoj prilici istim putom, u Dubrovnik, bez sumńe samo par danâ prije 9. I. 1547, kad je bio preslušan, jer se je dubrov. vlada sigurno požurila da čuje što je s Bučinčićem i u kojemu je odnosu D. bio s ńim. I tako, zahvaļujući grofu Rogendorfu, D. je bio prvi dubrov. knńiževnik što je stigao i u Beč i u Carigrad, a i jedan od prvih Dubrovčana što su uopće vidjeli Beč, ali na ńegov knńiževni rad to ńegovo putovańe nije imalo nikakva uticaja.

Poslije avantire s grofom Rogendorfom imamo o D-ću još samo nekoliko vijestî, koje se sve tiču u prvome redu — ńegovih dugova! vidi se po ńima da je i u zrelijim godinama jednako „kuburio“ kao ono kad se spremao da ide u Italiju. Možda se je zadužio i zato da se povrati u Dubrovnik (v. str. LXIV, nap. 2), a svakako, poslije g. 1545/46, najprije nam se javļa u zadužnici od 30. VIII. 1548, na temeļu koje vjerovnik Ģivo Marina Gundulića najprije je od arcibiskupske kurije dobio 21. X. 1552 presudu da može kad god hoće tražiti od D-ća da mu plati dug, što ga je D. priznavao, od 91 zlatnoga dukata, ili da se naplati od ńegova imańa, pa je zatim tražio 13. VIII. 1561 da se ta presuda, u kojoj se citira i cijela zadužnica, unese u kancelarijske knńige.[1] Vidi se

[1] „Die XIII. augusti 1561. Mandato D(omini) C(omitis) et ad instantiam s. Joannis de Gondola“ registrira se ovaj dokumenat: „Die XXI. di ottobre M.D.LII. — Coram r.do d. Joanne de Restis canonico et vicario gnali R.mi D. Joannis Angeli de Medicis S. R. C. Cardinalis et Archiepi Racusini; comparuit s. Joannes de Gondola tanquam creditor R.di pbri Marini de Darsa, et presentans unum publicum instrumentum . . . tenoris sequentis, videlicet: In X' nomine amen, anno ab eius salutifera nativitate Millesimo quingmo quadragesimo octavo, indictione sexta, die vero trgma augusti, Racusij coram testibus infrascriptis: Ego Marinus Mar. de Dersa, clericus Racusin' confiteor quod supra me et omnia bona mea obligo me dare et solvere s. Joanni Mar. de Gondola, absenti, et s. Simoni Mat. de Benessa, eius procuratori presenti et pro eo stipulanti, duc. auri nonaginta unum cum dimidio ad voluntatem creditoris sub pena X pro c. . . .“ a da se tome D. ne može nikako protiviti. Na temeļu te zadužnice arcibiskupov je vikar izdao presudu, a sa strane je pribiļeženo da „Petar co(mun)is Riverius“ istoga dana (13. VIII. 1561) izjavļa da je I. Gundulića „posuisse . . . in tenutam et possessionem“ D-ćeva dijela od majčine baštine. (*Diversa Cancell.*, knń. 147 [g. 1561], l. 56.b). — Ispisao prof. J. Tadić.

po tome da je D. bio spor dužnik, jer poslije 13 godina nije još isplatio duga, pa mu je vjerovnik uzeo, da se naplati, dio od majčine baštine. Iduće g. 1549 opet nam se javlja, i to kao dvostruki dužnik: 18. V. 1549 najprije ustupi „kao rektor ili opat sv. Domina", za novac što mu je pozajmio Niko Iva Mažibradića (bez sumńe to je onaj isti Niko Mažibrudić što mu se je g. 1538 uhvatio jamac za potporu danu mu od vlade; v. str. IL), za 5 godina cijeli prihod te crkve i od vinogradâ na Koločepu i od kuća u gradu.[1] Iz toga akta nadalje saznajemo da je D. još uvijek bio „rektor ili opat", da je dakle zadržao tu službu sigurno i dok je bio u Italiji, i da je poslije 30. VIII. 1548, kada je bio još tek „clericus", a prije 18. V. 1549 postao „diaconus". Istoga dana (18. V. 1549) uredio se onaj jakinski dug iz g. 1543: D., koji je onomu Jakińaninu bio dužan 100 jakinskih zlatnih dukata „in solidum" s Alvizom Sarakovićem, budući da nije imao gotova novca, obvezuje se pravnomu zastupniku vjerovnikovu da će isplatiti dug u 5 godišńih obroka, uvijek o božiću, a opet za D-ća jamči Niko Iva Mažibradića;[2] iako se je dakle D. podigao činom, nije mu se podigao kredit! A nije bilo bolje s D-ćevim gospodarstvom kada ga godine 1552 opet nalazimo u spomenicima već kao svećenika: svojim testamentom od 21. aprila te godine ńegova mati ostavi sinu Vlahu (koji se po svemu vidi da je bio najsolidniji između braće) $^3/_4$ svojega miraza i svoj posjed na Koločepu a Dum Marinu $^1/_4$ miraza i sve ostalo svoje imańe — ostaloj dvojici sinova Vici i Ivu (onim propalim trgovcima) i udatim kćerima svoj blagoslov; Dum Marin svoj dio nije smio ni „darovati ni prodati ni otuđiti", nego ga poslije ńegove smrti ima dobiti brat Vlaho i ńegova djeca.[3] Ali jedva mu je mati sklopila oči, a naš D. 20. V. 1552 založi sve svoje imańe bratu Vlahu za dug od 250

[1] „D. Marinus de Derzza diaconus et rector seu abbas ecclesie S. Domini sponte et omni miliori modo cessit et renunciavit Nicolao Johan. Mazibradich presenti et stipulanti, omnes et singulas intratas dicte ecclesie tam vinorum possessionum Calamate, tam affictuum domorum Rhagusij per annos quinque proxime futuros . . ." (*Diversa Cancell.*, kń. 134 [g. 1549—1550], l. 70.b). — Ispisao prof. J. Tadić.

[2] „Cum sit quod D. Marinus de Derzza diaconus Rhagusinus una cum s. Aloisio de Saracha in solidum sit obligatus D. Hiero Gerino (?) florentino Anchona commoranti in ducatis centum monete anchonitane ad carlenos quatuordecim pro quolibet ducato, prout apparere dixit per unum publicum instrumentum celebratum Anchone 1543. die IIII mensis Januarij manu s. Hieronimi Justiniani publici notarij Anchonitani. Hinc enim (?) quod pro accomodando dictum D. Marinum, quod pro nunc pecunias paratas non habet unde solvat, D. Laurentius Miniatus florentinus, procurator dicti D. Hieronimi [pristaje na uglavljene modalnosti isplaćivańa], pro observantia autem permissorum (?) [premissorum?] Nicolaus Jo. Maxibradich ibidem presens pro dicto D. Marino se plagium et principalem in solidum constituit super se et omnibus suis bonis . . ." *(ibidem)*. — Ispisao isti.

[3] Jagićev *Archiv* XXI, 493.

zlatnih dukata.[1] Iz ovih dokumenata o D-ćevim dugovima saznajemo dakle da je on još do 30. VIII. 1548 bio „clericus“, najkasnije 18. V. 1549 postao „diaconus“ a prije 20. V. 1552 „presbyter“; kad je dakle postao svećenikom, bilo mu je sasvim sigurno preko 40 godina! Veselomu Dum Marinu nije se žurilo da obuče popovsku mantiju, ali možda su tomu nešto smetali i njegovi dugovi, za koje bi se moglo čak misliti da su opet zavisjeli ne samo o njegovoj veseloj ćudi nego možda i o veselom životu! Kao svećenik D. nije dalje napredovao, ali su zato napredovali njegovi dugovi: nešto malo preko godinu danâ pošto ga prvi put nalazimo kao svećenika, naime 12. IX. 1553, opet prodaje nešto vina s Koločepa (biće s posjeda njegove opatije) nešto svomu sinovcu Mariju, sinu brata Vlaha, možda za otplatu duga od prošle godine, a nešto Marinu Nalješkoviću, i to za prehranu što je od njega dobivao do toga dana,[2] po čemu se vidi da D., bar do toga dana, nije živio ni s jednim od svoje braće. Opet je 26. VH. 1559, za dug što nije mogao da isplati, ustupio Ivu Nalješkoviću za 2 godine prihode zemalja svojega „beneficija“ na Koločepu i zemalja na Šipanu;[3] po tome što se za one zemlje na Koločepu kaže da pripadaju njegovu „beneficiju“, mislim da se ne radi o zemljama što mu je mati ostavila nego o zemljama opatije Sv. Petra, odakle bi slijedilo da je D., bar do te godine, a po svoj prilici do svoje

[1] „Ego presbiter Marinus Mar. de Darsa confiteor quod super me et omnia bona mea obligo me dare et solvere Blasio Mar. de Darsa fratri meo ducatos auri ducentum quinquaginta sub pena X^m pro cento Renuntiando . Iudex s. Bernardus Gab. de Cerva et Nicolaus Pasqualis Primi testis Die XX maj 1552.“ (*Diversa Cancell.*, kn. 137 [g. 1552–1553], l. 3 b); kasnije je ova izjava prevučena drugim mastilom — sigurno kad je D. isplatio dug. — Ispisao prof. J. Tadić.

[2] „Die XII septembris 1553 — Venerabilis presbiter Marinus de Darsa sponte titulo et venditionis nomine dedit, vendidit tradidit et transtulit Mario Bla. de Darsa presenti et acceptanti unam vegetem vini de Calamotta que est quingiorum quinquaginta . . . — Item dedit, tradidit et transtulit atque renunciavit Marino Nat. de Nale unam vegetem vini de Calamotta quingiorum quinquaginta . . . pro eo quod ipse Marinus habere debet a prefato venerabili presbitero Marino pro alimentis et nutrimentis sibi factis usque in presentem diem . . .“ (*Diversa Cancell.*, kn. 130 [g. 1553—1554], l. 137). — Ispisao isti.

[3] Divers. Cancell. 1559. — Ve(nerabi)lis pbr Marinus de Darsa sponte dixit et confessus fuit habuisse et recepisse [a] Joane Bart. de Nale ducatos auri nonaginta duos gr(ossos) viginti, quos ei mutuavit amore et gratia pro pastina(n)do possessione(m) sui beneficij in Calamota et pro cultivando possessione(m) Zuppane, quas pecunias dixit expendisse in dicto pastino et cultivatione et no(n) habet unde possit restituere dictas pecunias nisi de infrascr.is reditibus et intratis. ideo omni meliori modo, dedit, tradidit, cessit et renu(n)ciavit dicto Joani presenti et acceptanti omnes et singulas intratas ipsius ve(nerabi)lis pbri Marini colligendas tum super possessionem Zuppane qua(m) super possessiones Calamotte in anis duobus, v(idelicet) de anno presenti et proxime futuro de 1560, ad predictas intratas annor(um) duor. habendum, tenendum, possidendum et de eis faciendu(m) uti de re propria ad plenu(m). — *Ibid.*, l. 63.b; ispisao isti.

smrti, zadržao onaj dvostruki beneficij što je dobio g. 1526 (v. str. XLVIII). Osobito je pak zlo prošla baština što mu je od matere ostala; on je nije smio nikako otuđiti, ali smo već vidjeli da ju je 20. V. 1552, malo dana poslije ńene smrti, založio bratu Vlahu i da mu ju je opet 13. VIII. 1561 sekvestrovao Givo Gundulić; opet ju je 5. XI. 1561 ustupio po drugi put bratu Vlahu, opet sigurno zbog dugova, jer je 14.^{oga} istoga mjeseca prihod od $^1/_4$ miraza pokojne mu matere preuzeo jedan ńegov vjerovnik.[1] — Posļedńa je vijest o D-ću što nam daje Genealogija Držića — da je umro u Mlecima 2. V. 1567 i da je bio tamo pokopan u crkvi sv. Ivana i sv. Pavla (u mlet. dijalektu *Zanipolo*); kako je D. dospio u Mletke — je li se, svakako poslije g. 1561, tamo preselio, ili ga je smrt tamo za kraćeg boravka ili na putu zatekla, to se ne može znati.[2]

38.bis — Tek se baš sada, kada se slaže ovaj uvod k novomu izdańu D-ćevih djela, saznaje da je D. godinu danâ prije svoje smrti pokušao da provede neku dosta krupnu političku akciju, to jest da s pomoću toskanskoga vojvode Kozma I promijeni vladu u Dubrovniku. O kakvom političkom radu D-ćevu dosada nismo imali ni najdaļega pojma, pa već stoga vrlo su važna ńegova pisma[3] što nam o tome svjedoče, a imaju za nas i tu specijalnu važnost da su cjelinom pisana D-ćevom rukom, tako da su ta pisma i najstariji autograf jednog našeg kńiževnika a u isto doba i jedini iz XVI. vijeka, s čega se i objavļuju u cjelini u Prilogu 5, a pri kraju kńige na t. 2 iznosi se reprodukcija posļedńih redaka teksta i potpisa 1.^{oga} pisma. D-ćevo je pismo prilično lijepo, pravilno a nagnuto na desno, te je vrlo slično pismu u rukopisu ńegovih komedija (isp. pri kraju reprodukciju na t. 1), ali nije isto; svakako i time se potvrđuje da je taj rukopis pisan u sredini XVI. vijeka. Tih je pisama bilo 5, ali prvo se nije sačuvalo, ili se nije još našlo; nego baš to prvo pismo, po svoj prilici, ne bi nam mnogo rasvijetlilo D-ćevu akciju, osim što bismo možda iz ńega vidjeli što

---

[1] Jagićev *Archiv* XXI, 493—494.

[2] Uprava mletačkoga Državnoga arhiva javila mi je da se nijesu sačuvali nekrolozi crkve u kojoj je D. bio pokopan, a baš za g. 1567 fali i nekrolog sanitetskoga magistrata; nije se našla ni ńegova oporuka u arhivu iste crkve, niti u crkvi kakav natpis nad ńegovim (nepoznatim) grobom.

[3] Pisma je našao koncem januara g. 1930 u Državnom arhivu u Firenci gosp. Jean Dayre, profesor Francuskoga instituta u Firenci, koji se bavi našom političkom i literarnom historijom, te je bio tako ļubazan da mi svoj prijepis ustupi, da ga mogu upotrijebiti za ovo izdańe, na čemu treba da smo mu vanredno i iskreno zahvalni. Pisma su nađena pošto je cijeli moj uvod napisan a dobrim dijelom i složen, pa se zato u ńemu prije ne spominńu.

je D-ća potaklo da se obrati baš na toskanskoga vojvodu, koji se nije nikako mogao smatrati zastupnikom demokratskoga principa, i kojim je putom do ńega došao; inače ńegov sadržaj, sudeći po onome što sam D. kaže u početku drugoga (1),[1] bio je samo „opis grada Dubrovnika i ńegove vlade uopće", a sada će mu (u drugome pismu) „potańe govoriti o vladi toga grada, zato da zna što ima u ńoj dobra a što zla." Poslije ovoga prvoga pisma, za koje ne možemo znati kada ga je D. pisao, poslao je D. 2.ogа jula Kozmu I. opširno drugo pismo, što je uprav pravi memorandum, u kojemu iznosi razloge s kojih treba mijeńati vladu u Dubrovniku, i pokazuje na koji bi se način ta promjena imala izvesti. Treće, mnogo kraće pismo pisano je sutradan poslije drugoga, ali ja bih rekao da je predano zajedno s ńim, jer se u ńemu kaže: „kako sam kazao u o v o m e drugome mojemu dugom pismu" (2, 3), a to treće pismo doista je samo kao dopuna drugoga. Ne dobijajući nikakva odgovora ni na ono prvo ni na ova druga dva pisma, D. se 23.ega jula obrati kratkim pismom na Kozmova sina Frančeska (kojemu je otac još g. 1564 zbog bolesti ustupio faktičnu vladarsku vlast), moleći ga da preporuči stvar ocu. Kad ni to pismo nije ništa pomoglo, te je D. preko mjesec dana zaludu čekao ma kakav odgovor, on se posļedńim pismom od 28. augusta opet obrati Frančesku uviđajući da za sada ne može biti ništa, te se preporuča ńemu i ocu i javļa da se vraća u Dubrovnik.

Što je potaklo veseloga Dum Marina da uskoči na političko poļe? Je li to bila ńegova lična stvar ili izraz nekog nezadovoļstva među bogatijim i obrazovanijim dubrovačkim pučanima? Da je među ńima moglo biti, a sigurno i bilo u svako doba, pa i u D-ćevo, ļudî koji su teško podnosili da u Dubrovniku samo vlastela zapovijedaju i imaju svakojaka prava (a i prihode!) kojih ostali državļani nisu imali, — to se može lako vjerovati; ali je opet s druge strane sasvim sigurno da u Dubrovniku nije nikada, pa ni u posļedńe ńeno vrijeme, bilo pokušajâ od strane pučana da silom sebi izvojšte ravnopravnost s vlastelom; nije se čak nigda u javnosti ni podigao teoretičarski glas koji bi to tražio, a ako se je privatno o takoj promjeni ustava govorilo, sigurno se je dobro pazilo da taj glas ne dopre do uší vlastele, jer se je dobro znalo da se oni u takom pitańu ne šale. Svakako u D-ćevo doba nema traga od takvog pokreta — nema ga ni u dubrov.

[1] Samo jedan broj u zagradama upućuje na odnosni odsjek u drugom (prvom sačuvanom) pismu, a gdje su tako dva broja u zagradama, prvi kaže redni broj sačuvanog pisma, a drugi kaže odsjek u pismu.

Analima, koji obuhvaćaju i to doba, a niti u odlukama Velikoga vijeća i Senata (Vijeća umoljenih) iz istoga vremena. A što Jireček navodi[1]) da je g. 1513 jedan Dominikanac na vrata od crkve pribio natpis „s buntovnim i opasnim riječima", to se ne zna što je taj jedan fratar htio i protiv koga su bile upravljene njegove riječi; prije bi moglo biti da su imali karakter buńeńa protiv vlastele pamfleti koji su g. 1521 bili noću pribijeni na više mjestâ a u kojima se kaže „da su neka vlastela urotnici i da su sklopili opasne dogovore što ruše mir u državi", ali i to je osuđivańe neke vlastele a nije tražeńe pravâ za pučane.

Vrlo je lako moguće da je D. ipak imao jednomišljenikâ, ali je sasvim drugo pitańe je li bilo uza ń ljudî koji su znali i odobravali njegov plan i bili spremni da mu pomažu. On doista više puta govori „mi" a ne „ja", o „našim željama" i o „našim mukama", traži od Kozmova sina da se zauzme za njega „i cijeli njegov narod" (br. 3), izrijekom pak kaže da će staviti u akciju svoje „sljedbenike" (22). Nego to mogu sve biti i prazne riječi, kao što su sigurno prazne riječi kojima je on više tosk. vojvodu negoli sebe varao tvrdeći da su i $^2/_3$ same vlastele nezadovoljni sa sadašńom dubrov. vladom, te bi naročito sva mladež pristala uz promjenu vlade (7). Zato ja mislim da će prije svega biti da je D. sam začeo tu misao i sam je htio i provesti s pomoću Kozma I., nadajući se da će pak naći dovoljno pristalicâ kad on jednom sa Kozmovim ljudima provede tu promjenu. Svakako, ili D. imao ili ne imao za sobom i uza se drugih ljudi, on je trebao da vodi cijelu stvar: on je imao raspolagati Kozmovim ljudima i dati im oružje (18), on je imao da k ńima privede svoje „sljedbenike", seljake i strance (22). Kao što je po svoj prilici sam D. bio začetnik misli, tako je trebao da bude i voda cijeloga pokreta, pa je stoga razumljivo da on ni u jednome pismu ne kaže da je svećenik, niti se kao takav potpisuje, — on nije „D(on) Marino Darsa" već samo „Marino Darsa", — sigurno je mislio da se ne dolikuje svećeniku da igra glavnu ulogu kod ovakoga preduzeća; inače on i u Sijeni kao đak nije pokazivao da je klerik i opat (v. str. LII).

Kako je pak D. došao do te misli da hoće razbiti dubrov. aristokratski režim? Kod kuće nije mogao gledati taku borbu demokratskoga principa protiv aristokratskoga, jer je u Dubrovniku nije bilo; ali zato u Italiji je mogao o ńoj mnogo čuti pri-

[1]) Jagićev *Archiv* XXI, 418.

povijedati, naročito u Sijeni, i od ljudi koji su u takim borbama učestvovali, iako baš za njegova tamošnjega boravka Sijenu je u miru držala španjolska vojska Karla V. Začevši tu misao D. dođe u Firencu svršetkom aprila ili početkom maja g. 1566; taj datum proizlazi odatle što u posljednjemu pismu od 28. augusta spominje „ova 4 mjeseca što sam ovdje“ (4, 2); dabome on je u Dubrovniku morao kazati nekakav uzrok s kojega ide tamo, jer se je bojao da bi inače poduži boravak u tuđini mogao kod kuće pobuditi kakve sumnje, i zato je rekao da ide — „za zabavu“ (2, 6), a to je ponovio i dvojici dubrov. vlastele s kojima se je tamo sastao (4, 2), pa to je razlog koji je za D-ća bio vrlo dobar. Kad je izašao pred Kozma I. sa svojim planom, ne znamo, kad nije sačuvano ono prvo pismo, ali ja bih rekao da nije mnogo prije drugoga pisma od 2. jula, jer bi D. to već nekako iskazao da ga je već duže vrijeme predao i da čeka ma kakav glas o njemu. Biće dakle da je D. prva dva mjeseca tražio način kako bi pred vojvodu iznio svoj plan; možda mu je kod toga pomogao Kozmov sekretar Vinta, za kojega on familijarno kaže da mu Kozmo može odgovoriti „per mezzo del Vinta“ (22), iako je to mogao biti redovni birokratski put; može biti da mu je taj isti sekretar isposlovao da glavom izađe pred Kozma, ako se imaju uzeti u pravom smislu riječi D-ćeve „sendo comparso denanzi all' Illmo et Eccell^mo Sig^r Duca“ (br. 3).

D. je svoj plan iznio u glavnome svojim drugim pismom (br. 1), što ga je donekle upotpunio i potkrijepio svojim trećim (br. 2). On je dakle htio prije svega uvjeriti Kozma I. da je ova promjena potrebna, pa se samo sobom razumije da je on nastojao da prikaže vlastelu što upravljaju gradom kao prave lude i nakaze, kao što ih i zove („mostri“ 4 i 12). On pokazuje kakvi su to ljudi i potkrjepljuje primjerima: sramotno su škrti (2—3); upropašćuju zbog svoje sebične i lude lakomosti dubrov. mornaricu — taj izvor dubrov. bogatstva i znamenitosti (4); velike su kukavice (6); u krivičnim stvarima nepravo i okrutno sude (8—11); miješaju se u crkvene poslove (12); ludo troše za nevaljale gradske utvrde (13); neobjektivno presuđuju u civilnim parnicama (14), i silovito postupaju sa strancima, uzevši kao primjer, dabome ne bez računa, jednog trgovca baš iz Firence (15). Slika je dakle vrlo crna, ali dabome ne može se očekivati da D. u ovome sasvim tajnome spisu piše o dubrov. vlastelima kao što je o njima govorio u posvetama i prolozima svojih drama što su se u Dubrovniku javno predstavljale. Ali opet mislim da se ne kaže o dubrov. vla-

steli previše ako se reče da je dubrov. uprava bila uvijek, a naročito i u D-ćevo doba, mnogo čovječnija, a i pametnija, negoli u mnogim drugim državama i državicama prosvijetļene i kulturne zapadne Evrope. Pa i neki pojedini prigovori D-ćevi nisu opravdani: da bi dubrov. vlastela s v j e s n o išla za tim da upropašćuju mornaricu (4), to apsolutno nije istina; naprotiv, oni su se za ńu jako brinuli, jer su i sami imali od ńe velike koristi, pa tako i u D-ćevo doba zakonom od 14. decembra 1535 obećavani su zajmovi građanima koji hoće da grade brodove. I tvrdńa da su ludo trošili za gradske utvrde (13) ne stoji: po dubrov. Analima znamo[1]) da je g. 1538 inžeńer Ferramolino vrlo lijepo utvrdio Dubrovnik, naročito podigavši jaku kulu *Minčetu*. Zato ja ne znam može li se slijepo vjerovati i ostalim prigovorima i primjerima iznesenim od D-ća. On ne spomińe između vlastele nikoga po imenu, ali upada u oči da par puta kaže da ih je uprav samo nekoliko koji baš upravļaju gradom — ńih 15 (12 i 2, 3) ili 20 (4), ciļajući tim brojem po svoj prilici na uglednije članove Senata koji je zbiļa u prvome redu imao u rukama svu vlast.

U tu svoju optužnicu D. umeće i svoje mišļeńe u čemu bi trebala da se sastoji promjena vlade. Dubrovnik bi trebao da dođe pod vrhovnu vlast i vojnu upravu Kozma I, koji bi ga mogao sačuvati da mu se, zbog nevaļalstva i slaboće ńegove vlade, ne dogodi što se je dogodilo otoku Hiosu što su ga Turci baš te godine 1566 osvojili od Genovezâ (4—5). U samome gradu pak trebalo bi promijeniti ustav tako da u „Vijeću" — a ne kaže u kojemu, ali biće u zakonodavnom Velikom vijeću — bude pola vlastele a pola pučana; ali bi trebalo „otvoriti jedna vrata u Vijeće" i strancima, jer bi se onda stjecali u Dubrovnik mnogi bogati ļudi iz Dalmacije, Albanije i Grčke koji „ne mogu podnositi lakomost mletačku i silovitost tursku" (7).

Pošto je iskazao kakvu promjenu hoće i zašto je hoće, D. u drugom dijelu razlaže kako bi se imala ta promjena izvesti. Prije svega treba da Kozmo I pribavi papinsku ekskomunikaciju dubrov. vlade zbog ńenog (u 12 spomenutog) miješańa u crkvene poslove, pa bila ona podmetnuta ili autentična („o finta o vera"), jer bi ona jako djelovala, naročito na prosti narod koji je vrlo pobožan (17). Zatim bi trebalo da vojvoda pošaļe u Dubrovnik 50 svojih vojnika, 2 kapetana i 1 pukovnika, i to vojnike preko Mletaka u nekoliko putâ, svaki put po petoricu, a pojedince ona 3 oficira,

[1]) *Mon. Slav. merid.* XIV, 291, a v. i V. Adamovića, *О бедемима града Дубровника* (Dubrovnik 1921), 43 i d.

ali opet tako da niko od ńih ne zna ni zašto ga šaļu u Dubrovnik ni za ostale koji tamo idu; vojnici da dođu siromaški obučeni, kao da traže zarade, a da su oružani najviše mačem, ali među ńima da bude svakako i jedan vješt kovač „koji umije obijati brave i otvarati vrata“; zašto su došli u Dubrovnik, to će im, kad ustreba, kazati sam D. i on će im dati puške i oružje (što je vaļada računao da će ih uzeti iz dubrov. arsenala s pomoću onoga vojnika kovača) (18). Osim toga vojvoda bi imao dobaviti iz Rima pouzdanog čovjeka koji bi u ime pape i cijeloga kardinalskog zbora u Dubrovniku raspravļao s vladom o raspri koja je dala povoda ekskomunikaciji, čim bi i ova dobila još više značeńe (19); a da bude pri ruci jedno 20 vojnika više, neka napuļski potkraļ pošaļe svojega izaslanika sa 20 momaka, da raspravļa s dubrov. vladom o nekom drugom pitańu (20). Kad sve to bude, onda će se stvar lako i „bez buke“ svršiti (21), jer bi Kozmovim ļudima D. dodao dovoļan broj svojih sļedbenika, pa seļakâ i stranaca, a uz ńih bi sigurno odmah pristao i cijeli narod. Samo treba brzo raditi — vojnici neka budu na mjestu najdaļe do kraja idućega januara (22). Izvršeńu toga plana D. razumije da bi mogli smetati Turci, pa zato više puta uvjerava Kozma da se nije ńih bojati; pod toskanskom zaštitom Dubrovnik se ne bi trebao bojati Turaka (4); u unutrašńe dubrov. poslove Turci se ne miješaju, a inače novcima se kod ńih može sve postići (16); Turci neće smetati, jer je Dubrovniku prijateļ moćni veliki vezir Mehmed Sokolović (21). Sasvim je naivno pak kako D. hoće da prikaže kako se ne treba bojati ni ratne sile turske: čuo je od nekoga, i on to vjeruje, da bi se Turcima mogao lako preoteti i otok Rod (21)! Drugih neprilika i teškoća D., u glavnome pismu, ne vidi.

Na eventualne teškoće i komplikacije s turske strane D. je dakle mnogo mislio — i to s potpunim pravom, jer su Turci bili sa tri strane oko Dubrovnika; ali s četvrte su bili Mlečići sa svojim laďama, pa opet D. ništa se ne boji da bi ńima moglo smetati kad bi se na obalama „ńihova“ Jadranskoga mora uvriježila još jedna nova jaka vlast. Mlečićâ se D. sjetio tek u drugome (sačuvanom) pismu kad mimogred spomińe da bi se cijela stvar imala voditi potajno „s obzirom na Turke, a i na Mlečiće“ (2, 2). Još se nečega u tome pismu D. sjetio — novaca! on ih nema, a tražiti ih od drugih, makar i bili jednomišļenici, bilo bi opasno, jer bi se stvar mogla otkriti, zato moli Kozma I da dade potrebne novce na „našu“ (t. j. D-ćevu) mjenicu (2, 4). U tome drugome pismu, „prema obećańu danom u molbi“ (a to je sigurno ono prvo nesa-

čuvano pismo, jer u memorandumu o tome nema ništa), daje i neke vijesti o kretanju i nezadovoljstvu turske vojske i o „staromc sultanu“, koje su mu javljene iz Dubrovnika 17.ogа juna, tako da su za ono vrijeme brzo stigle u Firencu, kad ih je on mogao dalje saopćiti već 3.ega jula.

Ovo je bio D-ćev plan — smiješno naivan i bez ikakvog izgleda da bi se mogao izvršiti! Zato da u Dubrovniku uđe u Vijeće nekoliko pučana i stranaca trebalo bi da se makne i toskanski vojvoda, i rimska kurija s papom i sa zborom kardinalâ, i napuljski potkralj, — i to na poziv jednog samog čovjeka koji je u Dubrovniku bio poznat, ali za kojega izvan Dubrovnika niko nije znao ništa, i niko nije mogao znati odgovara li njegov prikaz situacije u Dubrovniku faktičnim tamošnjim prilikama. Pa i kad bi njemu pošlo za rukom da skloni sve te ličnosti da učestvuju u toj akciji, ipak je vrlo naivan način kojim bi se ona po D-ćevu mišljenju imala izvesti: D. je uzimao da se ona ima otpočeti papinskom ekskomunikacijom, ali autentična se ne bi nikako postigla za onako dosta neznatnu povredu crkvenih prava koju D. ističe (12), a krivotvorenom bi u Dubrovniku, koji je vrlo dobro poznavao običaje i akte rimske kurije, još manje uspjeli. Treba pak da se zbilja čudimo kako je D., koji je ipak poznavao opreznu i sumničavu dubrov. gospodu, mogao ozbiljno misliti da će u Dubrovniku ostati nezapaženo da se u njemu zgrnulo nešto preko 60 ljudi (toliko ih on traži u 2, 2) bez posla i bez zvanja, pa da ne bi vlada propitkivala i od jednoga ili drugoga između njih i saznala da se tu nešto sprema. Cijela je dakle od D-ća zamišljena akcija bila vrlo slabo osnovana, pa se nije čuditi da je ni Kozma I ni njegov sin nisu ozbiljno uzeli ni ikako na nju reagirali, nego D-ćeva pisma bacili u arhivski koš, gdje su mirno spavala eto preko tri vijeka i po! D. je dakle bio mnogo bolji dramatičar negoli političar, i u ovome njegovu propalom političkom radu, iako nas nemilo dira njegovo neobjektivno i nepravedno crtanje dubrov. vlastele, ipak nam je simpatično njegovo zauzimanje za prosti narod i njegova nesebičnost, jer ako je u Italiji mogao sakrivati da je svećenik, nije toga mogao u Dubrovniku, a kao svećeniku bila bi mu zatvorena vrata Vijeća što ih je on htio otvoriti pučanima i strancima.

U trećemu pismu D. o svojemu planu ne govori ništa više nego ga samo preporučuje knezu Francesku. O njemu nema ništa nova ni u posljednjemu oproštajnom pismu, jer se je tada bio već uvjerio da Kozma I. i njegov sin ne pristaju uza nj; priznaje samo

da sada nije zgodno vrijeme da se plan izvodi, „jer mu se protive mnoge teškoće“. Napose kao jednu od tih teškoća D. ističe da se sada grad bolje čuva, po čemu se opet vidi da ga je neko iz Dubrovnika tačno obavješćivao o onome što u ńemu biva, jer je zaista dubrov. Senat 18.ogа maja odlučio da se skupe u dubrov. luku sve lađe što se nalaze u dubrov. granicama, i da se s ńih topovi prenesu u grad; pa je opet 11.ogа jula povisio do 150 momaka gradsku posadu a dva dana kasnije pozvao još 200 otočana da čuvaju grad i naredio svim porodicama što su bile pošle iz grada da se u ń vrate.[1] Ali ako u tome pismu nema ništa nova o planu, ima ponešto o samom D-ću. Već je spomenuto da u ńemu ima vijest da je do 28.ogа augusta proboravio 4 mjeseca u Firenci, i kako je on govorio da je tamo bio „zbog zabave“. Ali ima još nešto u pogledu ńegovih daljih namjera i ńegova odlaska iz Firence; premda nije sada zgodno vrijeme da se ńegov plan izvodi, ipak biće dobro da on pođe u Dubrovnik zato da „dobro promotri prilike“, jer je on uvijek pripravan, ako bi ga Medici trebali, ali ih zato i moli da nastoje da se „ovomu siromašnomu strancu i ńihovu poniznom slugi, koji je amo došao da čini dobro, ne desi zlo“; otputovaće dakle put Dubrovnika zajedno sa svoja dva prijatelja, s g. Lukom Sorkočevićem i Franom Lukarevićem.[2] Ova je posljedńa vijest za nas u toliko važna što po ńoj prije svega znamo da je D. zbilja imao namjeru da se vraća u Dubrovnik, jer dotada nije imao nikakva razloga da se boji povratka; ali po ńoj možemo i pretpostaviti da je on tu namjeru i izvršio, te da se je, poslije svoje jalove avantire u Firenci, zbilja povratio u Dubrovnik, i to baš u društvu sa Sorkočevićem i s Lukarevićem,[3] — ako se je vratio! Jer sada, kada znamo za ovu ńegovu revolucionarnu namjeru, nije isključeno da treba s ńom dovesti u vezu to da je D., nekoliko mjeseci poslije svog boravka u Firenci, 2.ogа maja 1567 umro u Mlecima i bio tamo pokopan; moglo bi naime biti jedno od ovoga dvoga: ili se u Dubrovniku ipak nešto saznalo o ńegovu rovańu protiv dubrov. vlade, i on to dočuo u

[1] Iz ispisâ mog pok. oca iz zapisnikâ Senatovih sjednica.

[2] „Luka Sorgo imao je trgovačku radnju u Firenci, sa svojim zetom Franom Lukarevićem, pjesnikom, dok ovaj posljednji nije bankrotirao 1569“ (Revija *Dubrovnik* I, 339).

[3] Kako mi prof. Dayre saopćuje, on je u dubrov. arhivu u kń. 118 *Diversa Notariae* našao nekoliko pisama što su ta dvojica pisala iz Mletaka, iz kojih se vidi da je Lukarević odanle pisao ocu 6.oga, 8.oga i 20.oga juna a Sorkočević 12.oga istoga mjeseca, pošto je potpuno uredio poslove i isplatio dugove propale trgovine: obojica su dakle najdalje 12.oga juna bili u Mlecima, pa su se sigurno poslije 20.oga juna opet vratili u Firencu, što je valjda zbog te trgovine izbila još kakva poteškoća.

Mlecima, pa stoga tamo i ostao, ili, vrativši se u Dubrovnik a uvidjevši da zaludu čeka da se Medici odluče na kakvu akciju, pošao u Mletke, opet „zbog zabave", ali ovaj put s namjerom da traži pomoći od strogo aristokratske Venecije, iako je znao da bi ona vrlo rado pomogla da slomi aristokratski režim u Dubrovniku, ali da u isto doba i uništi dubrov. slobodu. Nego ja se nadam da slijepa D-ćeva mržńa protiv dubrov. vlastele nije išla tako daleko, te je on ovaj put pošao u Mletke zbiļa zbog prave zabave ili kojeg drugog bezazlenog uzroka, te da tako ne trebamo s imenom D-ćevim spajati sliku mahnitog izdajice svoje domovine.

39. — O D-ćevoj obrazovanosti ne može se ništa kazati, osim što se i za ńega može sasvim općenito reći što vrijedi za sve naše književnike iz Primorja, to jest da je znao talijanski i (već kao svećenik) latinski, i da je sigurno — kako se inače vidi i iz ńegovih djela — bar donekle poznavao talijansku i latinsku literaturu. A što se ćudi tiče znamo samo, opet iz ńegovih djela, da je bio vrlo veseo čovjek koji se nije žacao da umeće u svoje komedije često paprene šale, kakve danas niko ne smije iznositi u pristojnome društvu a nekmoli svećenik, ali ih je iznosio na pr. ńegov nešto stariji vrsnik kardinal Bibbiena u svojoj komediji *La Calandra*. Za ńegovu u cijelom Dubrovniku poznatu veselost karakteristično je i to što su baš ńega zvali da zabavļa grofa Rogendorfa. Kakav se pak pokazao kao rektor u Sijeni, regbi da je usto ipak bio i naprasit i svadļiv (v. str. LVII i d.). Vrlo simpatično dira pak trijeznost kojom govori o svojim pjesmama i dramama gotovo u svakoj posveti i u svakom prologu, premda bi to dobrim dijelom mogla biti šablonska čednost mnogih pjesnika koji su svoja djela potcjeńivali, nadajući se da će ih zato čitaoci tim više cijeniti. Ali i ako je D. možda iskreno tako govorio o sebi, nije dao, kako ćemo odmah vidjeti, da mu se s te strane čini krivo.

Kakve ńegove slike nemamo nikako, a nadimak mu je bio *Vidra*,[1] to jest *vïdra* — po imenu zvjerke koja se još dandanas katkada vidi u Rijeci dubrovačkoj; možebit da je D. i živio u Rijeci (gdje su mu stric i bratučedi imali svoj posjed, v. str.

[1] Za pjesnika „Vidru" znalo se po A. Sasinu (*Stari pisci hrv.* XVI, 158): „posred divna togaj kola slavni Vidra tuj idiješe", ali se nije znalo ko je to, pa je zato Budmani tu uz ime Vidra metnuo znak pitańa; tek iz članka Petrovskoga o Genealogiji Držića (u *Radu*, kń. 148) saznasmo da je D. bio „Marino secondo, chiamato Vidra", a to se potvrdilo Vetranovićevim pjesmama o smrti D-ćevoj izdanim od Kolendića (*Tri doslije nepoznate pjesme M. Vetranića Čavčića*. Dubrovnik 1905).

IL), pa odatle mu to ime; svakako je Rijeku slavio kao viliń stan gdje se pjesme stvaraju, v. (prvi) prolog *Tirene,* st. 107 i d. (v. str. 72), pa drugi prolog, st. 93 i d., naročito gdje se kaže: „tuj [u Rijeci] vidjeh njeku vil ... gdi dipli izbrane dariva Držiću od riečkih vil strane veleći mladiću: Tebi se hraniše dipli ove samomu ke mnozi želiže u lugu ovomu“ (v. str. 26); sasvim jasno to pak kaže u pjesmi Sabu Nikolinovu: „Nika vil ... ka mene ... kraj rike studene užiže ... na pjesni ļuvene“ (v. str. 20). — Rijeka je dakle D-ća učinila pjesnikom, pa nije li možda i ńegova PAVLA iz akrostiha bila obična Dubrovkińa (iz Rijeke?) *Pavla* a ne Talijanka *Paula (Paola)*? Nego se ne smije smetnuti s uma da je D. možda htio da od lijepe dubrovačke Rijeke (koju je, čini se, zbiļa volio) napravi kao neki dubrovački Helikon.

V. Kńiževni rad Marina Držića.

40. Crijević priča da je D. već kao dječak pokazivao veliku ļubav za poeziju i da je pod ravnańem strica Gore toliko napredovao, da su se svi čudili kako je bio pametan preko svojih godina te je sipao stihove duhovite i lijepe, pa čak i improvizirao. Lako je moguće da je tako i bilo, ali po svoj prilici Crijević nije imao za to nikakva svjedočanstva nego je sam tako nagađao. Za to dakle da je D. vrlo rano počeo sastavļati stihove nemamo dokaza, ali da mu je to vrlo lako išlo za rukom, kaže nam on sam: u posveti svojih *Pjesni,* s kojima su štampane i obje male drame *Venere* i *Stanac,* on kaže: „kojijem [neprijateļima] da ja rečem kako sam komediole, koje su ovdi unutra, u dva sjedeńa sklopio, er me je tako brijeme silovalo i potrjeba od prijateļa komu ... mnokrat sam obećao“ (v. str. 3—4); pa ako i uzmemo da je za svaku trebao po „dva sjedeńa“, dakle za dva dana po nekoliko sati, na ńima se ne vidi da su tako brzo rađene, naročito se to ne vidi na *Stancu* u kojemu je sve vrlo zgodno smišļeno i vješto sklopļeno, tako da bi se reklo da se je autor oko ńega dugo mučio i dugo ga modelirao i klesao. Ali i za najveću svoju dramu, *Dunda Maroja,* koja je, istina, u prozi, ali zato bar dvaput tolika kolike su obje „komediole“ zajedno, a osim toga ima mnogo zamršeniju kompoziciju, D. u prologu kaže: „... i ne scijen'te da se je vele truda, uļa, kńige i ingvasta oko ove komedije stratilo:

šes pometnikâ u šes danâ ju su zdjeli i sklopili“ (v. str. 260),[1] — dakle i najveća D-ćeva drama bila je za šest dana gotova.

Čovjek koji je tako lako pisao i stihove i prozu sva je prilika da je zbiļa i rano počeo pisati. Pobude za to mogao je imati dovoļno i u samom Dubrovniku: Gore Držić bio mu je stric, Šiška Menčetića je sigurno zatekao još živa, Vetranović je bez sumńe već u ńegovu djetiństvu živo radio i bio priznat i štovan pjesnik u Dubrovniku, i da ne govorimo o mlađoj generaciji ńegovih vrsnika. Pa je D. sigurno i pošao tragom prvih dubrovačkih pjesnika i dao bez sumńe najprije svoje lirske *Pjesni* u kojima je gotovo svima i on dao izražaja svojoj, pravoj ili fingiranoj ļubavi za Pavlu, i to sasvim prema načinu Šiška i Gore, koje on s velikim poštovańem spominje nekako kako uzore svojoj poeziji (v. str. 18 i 72). Tim lirskim pjesmama D. je dao natpis *Pjesni ļuvene,* ali nijesu baš sve „ļuvene“; prije svega ne spada k ńima br. 25 „Tužba Ļubmira od komedije Tirene“, ni br. 26 „Prolog drugi“ *Tirene,* pa zato poslije br. 24 ima u Držićevu izdańu riječ „Svrha“. Od ostalih pjesama ļubavne su samo prvih 19; br. 20 i 21 ispjevane su o smrti Fjore Martinove Šumičić; br. 22 i 23 strogo su elegičke: u prvoj odriče se ļubavi a pristaje uz „krjepost“, a u drugoj mudro svjetuje svijet da ostavi „tamnosti“; posļedńom pak (br. 24), koja je upravļena Sabu Nikulinovu Gunduliću, brani se od optužbe da je plagijator Vetranovićev. D-ćeve *Pjesni ļuvene* mogle bi se dakle prije zvati *Pjesni razlike.*

41. Nego ime je sasvim sporedna stvar, dok je naprotiv važno da se vidi može li se kazati kad su one postale. Da su ove lirske pjesme najstariji plod D-ćeve poezije, mislim da se ne može sumńati; zato se može i slobodno uzeti da su ponajviše postale prije ńegova boravka u Italiji, jer pošto je tamo došao u neposredni dodir s talijanskim teatrom, bez sumńe nije zatim više mario ni za što drugo već za pozorište i pozorišne predstave i drame. Kad se ne bi radilo o D-ću i o pjesniku XVI. vijeka, moglo bi se u potvrdu toj misli reći da D. u zrelijim godinama kao svećenik ne bi pjevao ļubavnih pjesama; ali kad ih je g. 1551, možda već kao svećenik,

[1] Vodnik (*Por. hrv. knjiž.* 174), citirajući te D-ćeve riječi kao dokaz kojom je lakoćom i brzinom D. sastavļao svoje drame, misli da su mu „pometnici“, t. j. članovi Pomet-družine koja je predstavļala *Dunda Maroja*, kod toga pomagali te „da su oni i učestvovali bar kod dispozicije komedije“; ali ja mislim da D. nije trebao ničije baš pomoći, nego je vļada samo u dogovoru s ńima sastavio plan za kompoziciju i dispoziciju komedije, što ga je pak sam izradio, prihvativši možda od kojega od ńih motiv za koji prizor ili gdjekoju šalu. Ali zašto baš š e s t pometnika? jesu li to bili predstavļači glavnijih uloga ili ih uopće nije ni bilo više nego je svaki igrao i po više od jedne uloge?

sam izdavao, ne bi se sigurno ustezao i da ih pjeva. Ali opet neće biti baš sve postale prije negoli je D. pošao u Italiju, pri čemu ne mislim na *Tužbu Ljubmira* i drugi prolog *Tirene,* jer su one pisane za drugu predstavu te drame, dakle pošto se D. vratio u Dubrovnik; naprotiv treba pitati, kada su postale pjesme br. 14 i br. 23: stih. 1—6 prve pjesme donose drugim riječima iste misli što su izrečene u *Tireni* stih. 259—266, a ostali ńen dio, t. j. stih. 7—14, ponavlja bez promjene stih. 267—274 u *Tireni* (samo što je u pjesmi 13 *ktje'* a u *Tireni* 273 *ktij);* cijela se pak pjesma br. 23 bez promjene ponavlja u *Tireni* stih. 1563—1576 (samo što je i ovdje u pjesmi 7 *sliepi* a u *Tireni* 1569 *slipi).* Pita se dakle jesu li ove dvije pjesme izvađene iz *Tirene,* dakle postale poslije ńe, ili su naprotiv postale prije ńe te u ńu bile umetnute; pa ja mislim da je sigurno bilo ovo drugo; jer, prije svega, zašto bi D iz *Tirene* docnije odvajao samo dva komada kao zasebne pjesme? a onda, pjesma br. 23, koja je kao mala moralna prodičica, tamo je na svojemu mjestu poslije br. 21—22, dok se očito vidi da je u *Tireni* docnije umetnuta pred riječi „Pastiri mo'i mili" i t. d. kojima Remeta iskazuje svoju žalost čuvši od pastirâ što se dogodilo s Tirenom. Bez sumńe je dakle D. te svoje dvije starije lirske pjesme utkao u *Tirenu.* U doba poslije prve predstave *Tirene* trebaće naprotiv metnuti pjesmu br. 24 kojom se D. brani od plagijatorstva, jer regbi sigurno da su ti glasovi o plagijatorstvu izbili tek poslije te prve predstave: u prvome prologu, gdje D. u st. 105 i d. dosta opširno govori o sebi (v. str. 71—72), ni jednom se riječi ne brani od kakvih potvora da je plagijator; a što u posveti moli vlastelina Mara Pucića: „. . . sjencom je /*Tirenu*/ od tvoje vridnosti pokrij, da ju slana od zlijeh jezika ne oznobi, da ju vitar od nenavidnosti ne povali, da ju magla od neumjeteostva ne obujmi" (v. str. 67), to su općenite riječi koje se čitaju u mnogim posvetama, a specijalno u našem slučaju mogle bi najviše značiti da je D. nešto tako načuo. Ali kako on drukčije, jasno i žestoko, govori u pjesmi br. 24 kad su se ti glasovi počeli zbiljа širiti! Ta pjesma dakle po svoj prilici postala je tek g. 1548 ili 1549. Sigurno su pak obje pjesme o smrti Fjore Šumičić (br. 20 i 21) ispjevane tek g. 1549 kada je Fjora umrla.[1] Možda pak nije slučaj

[1] „Testamentum Honestae Juvenis Florae uxoris Martini Sumicich" od 14. XII. 1549 zapisan je u 42oj knizi *Testamenta* (g. 1562—1568). na l. 14.b, pa vala da je Fjora umrla skoro zatim, jer je već 1. X. 1550 Martin Šumičić sklopio ženidbeni ugovor s Givom, kćerkom pok. Nika Držića (a to je bio bratučed D-ćev), obvezujući se da će je povesti svojoj kući „hinc ad . . . annos prox.e futuros" s nenaznačenim brojem godina *(Pacta Matrim.,* kń. 8 [g. 1543—1558], l. 95.b). (Javio prof. J. Tadić); taj ženidbeni ugovor registrirala je i Genealogija Držića.

da one dvije „moralne“ pjesme (br. 22 i 23) dolaze poslije onih o smrti Fjore Šumičić — možda ih je baš ta žalosna zgoda i izazvala, jer inače zgodnije bi im mjesto bilo odmah poslije prvih 19 ljubavnih, baš kao šablonski oproštaj od ljubavi i uopće od svjetskih taština. Ima zato pravo Medini[1]) kad nagađa da su te pjesme o Fjori Šumičić dale povoda kasnijoj legendi da je D. bio zaljubljen u *Fjoru* Zuzorićevu, poznatu dubrovačku ljepoticu iz druge polovice XVI. vijeka; to je već stoga sasvim nevjerovatno što je Zuzorićeva rođena tek oko g. 1555. Prema tome ja računam da su najstarije D-ćeve pjesme te ńegove prave ljubavne pjesme; ali i od ńih treba možda odvojiti posljednju, 19stu, jer je ona možda postala tek pošto je D. već bio u Italiji. U ńoj naime tobože ljubavnica tuži zbog nevjere dragoga koji ju je ostavio; ta tužba ne bi imala za nas inače nikakva interesa, kad se u stih. 21—22 ne bi nalazile riječi: „more li taj Rika [opet Rijeka!] prislavne gdi vile vašega jezika slatke pjesni dile . . .“ (v. str. 16), jer ako su vile „*vašcga* jezika“, onda je ona što tuži inostranka, to jest Talijanka, pa bi to značilo da je pjesma postala pošto je D. bio u Italiji. Nego je lako moguće da je u D-ćevu izdańu *vašega* (‚uascega‘) štamparska pogreška mjesto *našega* (‚nascega‘), što bi moglo tim lakše biti, jer bi bilo dosta da slagar okrene *n* uzbrdo pa da dobije *u* koje u tome izdańu vrijedi i kao *v*. Kadgod eto i u literarnim pitańima treba računati i sa štamparskim pogreškama; ali ako take pogreške tu nema, onda bi trebalo kazati da je D. k svojim ljubavnim pjesmama iz prvoga dubrovačkoga vremena dodao ovu jednu „talijansku“, možda tek kada je prireďivao prvo izdańe u koje je uzeo i nekoliko prigodnih pjesama iz vremena pošto se je g. 1545 vratio u Dubrovnik.

Naravski ne može se tvrditi da je D. tako sakupio i izdao sve svoje lirske pjesme; naprotiv, sva je prilika da ih je bilo više, pa on nije htio sve izdavati, a i gdjekoju možda nije više imao ni on sam. A lako je moguće da će se u sačuvanim a još neproučenim zbornicima starijih dubrov. pjesama gdjekoja naći koja jest ili bi mogla biti D-ćeva, kao što sam uvjeren da je zbiła ńegova ona o sestrinoj svadbi (v. str. 28), koja ide bez sumńe među ńegove najstarije pjesme, jer i ako uzmemo da se to tiče ńegove mlade sestre Pere a ne starije Nike, pjesma bi išla nekako u g. 1535; po Genealogiji Držića naime vjenčani ugovor Perin sklopljen je 5. XII. 1535 a Nikin čak 22. VI. 1530. Ali mnogo

[1]) *Povjest hrv. knjiž.* 137.

više od ovih lirskih pjesama što je sam izdao mislim da D. nije pisao — on nije bio lirski pjesnik, a svakako je karakteristično da ni od ńega svećenika nema ni jedne pobožne pjesme, kao što ih nema ni od Dum Ġore, ali je razlika među ńima dvojicom što je Dum Ġore obukao svećeničku haļinu malo prije smrti, dok ju je Dum Marin nosio nekoliko godina.

42. — Nego nekoliko lirskih pjesama više ili mańe kod D-ća malo znači, jer on nije svojim lirskim pjesmama stvorio sebi mjesto u historiji naše književnosti već svojim dramama. Ali dok je sasvim jasno da D. na poļu lirske poezije samo nastavļa petrarkističko sentimentalno pjevańe Šiška Menčetića i Ġore Držića, mnogo je mańe sigurno negoli se obično misli koje je ńegovo mjesto u historiji dubrovačke dramske literature, te treba tek pitati je li tko prije D-ća u Dubrovniku sastavļao i predstavļao drame, pa ako jest, ko je to bio i kakve su to bile drame.

Iako pozorište u Dubrovniku, i uopće u našim primorskim krajevima, nije samoniklo te se nije razvijalo normalnim putom nego je presađeno kao gotova stvar iz Italije, ipak se može misliti da su i kod nas pozorišne predstave bile najprije vezane uz službu božju i uz crkvu; naročito se to može misliti otkada je Fancev[1] našao u najstarijem ritualu zagrebačke stolne crkve, koji je pisan oko g. 1100, dvije latinske „liturgičke igre“ što su bile sastavni dio službe božje o uskrsu i na Tri kraļa. Ali te liturgičke igre bile su uvijek mnogo više u običaju izvan Italije negoli u samoj Italiji, pa je, specijalno za naše primorske gradove, mańe vjerovatno da ih je tamo ikada bilo. Svakako to stoji da mi u Primorju kao najstariju fazu pozorišnoga života nalazimo tek „crkveno prikazańe“, koje nije više u direktnoj vezi sa službom božjom, niti ga predstavļaju svećenici u crkvi, nego ga laici priređuju, namjeńujući ga pouci i zabavi naroda, a samo je svojim sadržajem u vezi s crkvom a katkada i time što se je prikazivalo pred crkvom (nema sigurnog primjera da je to kod nas bivalo i u crkvi) i o nekim svetačnim danima. Kada je kod nas uvedeno crkveno prikazańe, ne može se reći tačno, ali po sačuvanim rukopisima izlazi da neće biti mnogo prije samog kraja XV. vijeka; specijalno za Dubrovnik ne može se sigurno znati je li ga bilo prije kraja prve polovice XVI. vijeka: najstarije dubrovačke drame ove vrste Vetranovićeve su, a prva godina za koju u rukopisima nalazimo da je u Dubrovniku bila neka predstava, to je

[1] *Narodna Starina*, svez. 10 (Zagreb 1925), str. 1 i d.

g. 1546,[1] koje je godine prikazivano Vetranovićevo *Posvetilište Abramovo,* i to u ńegovoj najstarijoj redakciji koja je do nedavno općenito pripisivana D-ću (v. str. V i d.). Medini je doista mislio da je jedna druga redakcija te iste drame postojala „već prije Vetranića" i da je ona „otražak dubrovačkog književnog rada negdje iz druge polovice XIV. vijeka",[2] ali to se mišļeńe osniva na sasvim krivom shvaćańu odnosa među raznim redakcijama *Posvetilišta.*[3] Time neću da rečem da je *Posvetilište* i najstarije Vetranovićevo prikazańe; naprotiv, *Uskrsnutje Isukrstovo* — ńegova najmańa i najslabija drama — biće prije iz starijega vremena, dok *Suzana čista* može biti i mlađa od *Posvetilišta,* iako se je pak Vetranović u nekoliko puta vraćao k *Posvetilištu* koje mu je bilo k srcu priraslo. Naš je D. dakle mogao, po svoj prilici, još prije negoli je pošao u Italiju, gledati u Dubrovniku na *Poļu* ili *Poļani*[4] (sadašńemu Gundulićevom trgu) koje Vetranovićevo crkveno prikazańe; ali to ga nije načinilo dramatičarom, jer sada možemo slobodno reći da on nije imao posla ni s jednim crkvenim prikazańem (v. str. III i d.); i na užemu poļu drame on je samo pjesnik svjetovnih vedrih i šaļivih drama kojima je u prvome redu htio da zabavļa svoje gledaoce a ostavļao je ńihovim ispovjednicima brigu da ih uče pameti i pobožnomu životu.

43. — Pitańe se dakle svodi na to, jesu li se u Dubrovniku prije D-ćevih predstavļale koje druge drame sličnog sadržaja. Obično se uzimļe da jesu, te se misli na „Pirnu dramu",[5] koja je naštampana među pjesmama Gore Držića,[6] i na Vetranovića i Naļeškovića, koji da su bili D-ćevi prethodnici i na tome užemu dramatskom poļu. Ta je prva misao bila opravdana samo dotle dok se mislilo da su s v e p j e s m e u poznatome Zborniku Nikše Rańine, odakle je ta „Pirna drama" uzeta, ili Menčetićeve ili Gore Držića i da je c i j e l i Z b o r n i k pisan g. 1507. Nego otkada se zna da je ta mala drama prijevod talijanske drame koja je prvi put prikazivana i naštampana te g. 1507,[7] o Gori Držiću, koji je umro već g. 1501, ne može biti govora kao o ńenom prevodiocu; inače jezik i m e t r i k a dokazuju sasvim

[1] Pavić, *Histor dubrov. drame* 97.

[2] *Rad* 176, 153.

[3] V. moj članak *Posvetilište Abramovo* u *Radu* 237, str. 38 i d.

[4] V. *Narodnu Starinu* I, 97.

[5] Jagić ju je griješkom prozvao *Interlokutorij,* ali je Pavić (*Hist. dubrov. drame* 27) dobro ispravio da to nije ime drame nego talijansko *interlocutori,* t. j. „lica što u drami govore".

[6] *Stari pisci hrv.* II, 441—448.

[7] V. moj člančić u Jagićevu *Archiv*-u XXII, 613 i d.

sigurno da prijevod ne može biti ni ńegov ni Menčetićev, a, možemo odmah dodati, ni Vetranovićev. Ali ako sada to znamo, pa ako znamo i godinu prije koje „Pirna drama“ nije mogla postati, još uvijek ne znamo ni čija je, ni kada je prevedena, a ni kada je prikazivana, jer, premda je Pavić tvrdio[1] „da se sigurno nije prikazivala“, ja mislim da jest, kao što se je prikazivala i ńena talijanska matica, a inače teško da bi se i prevodila. Svojim člankom o Rańininom Zborniku[2] nadam se da sam dokazao dvoje: prvo, da otprilike četvrtina ńegovih pjesama nijesu ni Menčetićeve ni Gore Držića, a drugo, da je N. Rańina g. 1507 tek počeo sastavļati svoj Zbornik, ali da je dugo bio zabavļen prepisivańem. Kad je bio gotov sa svojim poslom, ne znamo; znali bismo, bar otprilike i to, kad bismo znali ko je taj pjesnik „Niko“ o čijoj je smrti Vetranović ispjevao pjesmu pod br. 750 Zbornika, i koje je godine on umro, ali ne znamo ni jedno ni drugo.[3] Svakako „Pirna drama“ se nalazi prema kraju cijeloga Zbornika, jer je između ńegovih 820 pjesama po redu 740.ta; ako je dakle ta Vetranovićeva nadgrobnica (br. 750) bila isprva zbiļa namijeńena,

[1] *Historija dubrov. drame* 27.

[2] U Jagićevu *Archiv*-u XXII, 215 i d.

[3] S ovom pjesmom velika je nevoļa: u Rańininom Zborniku i u Dodatku k Dimitrovićevim pjesmama broji 32 stiha i namijeńena je pjesniku „Niku“, a među pjesmama Vetranovićevim (*Stari pis. hrv.* III, 196) ima 22 stiha više pod natpisom *Pjesanca Lili na grobu,* a taj se pjesnik apostrofira riječima „moj Maro gizdavi“. Sada je bar riješeno pitańe autorstva te znamo da je ta pjesma u Zborniku pod natpisom *Maurus Vetrani* a ne *Mavru Vetrani* (v. *Slavia* VII, 643). Pored članka Matićeva u Jagićevu *Archiv*-u XXVI, 262 i d., i Urlićeva u *Građi* 10, 106 i d., niti znamo kako je Vetranović prvu polovicu jedne iste pjesme namijenio pjesniku Niku, a cijelu pjesniku Maru Lili, niti znamo koji je to Niko ni ko je bio taj Maro Lila, a ni koje je godine ta pjesma ispjevana. Nikako pak ne mogu pristati uz Vodnika koji uzimļe (*Por. hrv. knjiž.* 144) da Vetranović u svojoj *Pjesanci u trijeme od pošlice,* kada među pokošenim od kuge „meu mlados ostalu tuj poznah . . i Krista i Lalu . . . gdi upored hodahu“ (*Stari pis. hrv.* III, 76), time misli Marina Kristićevića i Marina Lilu; da je „Kristo“ — Kristićević, to bi moglo vrlo lako biti, ali da bi „Lala“ bio Lila, to je apsolutno nemoguće, a nema govora da bi mogla biti koja pogreška, jer *Lalu* rimuje sa *ostalu.* Nego i „Kristo“ neće biti Kristićević; ovaj je umro g. 1531 (Jagićev *Archiv* XXI, 463), dakle kada u Dubrovniku nije bilo „pošlice“, jer poslije kuge od g. 1526, od koje je umro i Š. Menčetić, kuga je u Dubrovniku opet buknula 27. III. 1533 po svjedočanstvu analiste Nikše Rańine (*Mon. Slav. mer.* XIV, 281—283) koji je prvu i drugu kugu prekužio, pa je sigurno dobro upamtio kada su bile; a Vetranovićev „Kristo“ umro je, kao i Lala, od kuge, dakle ne može biti Kristićević. Izlazi dakle da niti je „Lala“ Maro Lila niti „Kristo“ Maro Kristićević, čak se ne može reći ni da su bili pjesnici, jer bi inače Vetranović to bar s nekoliko stihova spomenuo, nego samo govori da „upored hodahu roneći suzice i smrtne nošahu na grlu uzice“, to jest da su zajedno umrli od iste bolesti, a inače „Kristo“ je lično ime (i mladi sin Kristićevićev tako se zvao) a „Lala“ je po svoj prilici nadimak kao možda i „Lila“. Da ova Vetranovićeva pjesma nije postala prije g. 1533 razbira se i iz jasnih aluzija da Italiji prijeti opasnost od Turaka (isp. stih. 575 i d., 607 i d.), koji su se sigurno već tada spremali da, kao saveznici francuskoga kraļa Fraňa I. protiv Karla V., navale na Italiju, što su i učinili u trećemu ńihovu ratu g. 1535—1536.

kao što je naznačeno u rukopisima gdje su pjesme Nikole Dimitrovića, ovomu pjesniku,[1] onda je ta nadgrobnica sastavļena i unesena u Rańinin Zbornik poslije januara g. 1553 kada je Dimitrović bio još živ,[2] pa tada i „Pirna drama" nije mnogo prije ušla u Zbornik; moglo bi dakle lako biti da nije ni prevedena i prikazivana prije D-ćevih drama.

44. — Od drama što su izdane pod Vetranovićevim imenom, pošto mu je oduzeta *Hekuba,* ostala su doista samo tri crkvena prikazańa, ali izvan toga imaju opet tri drame pastoralnog ili mitološkog sadržaja što se ńemu pripisuju. Već je Pavić[3] pristajao uz mišļeńe da su „po stilu" ńegove dvije male anonimne pastirske igre koje u jednom dubrov. rukopisu iz druge polovice XVIII. vijeka mlađa ruka ńemu pripisuje.[4] Ni zapis tako mlade ruke ni Pavićeva tvrdńa „po stilu" (a „stil" se Vetranovićev tada vrlo slabo poznavao) ne znače mnogo; naprotiv mnogo znači što je Kolendiću „iza savesne analize uspelo konstatirati da su to zbiļa Vetranovićevi radovi",[5] pa se ńemu može vjerovati da je tako, jer je već pokazao da umije dobro razlikovati što je Vetranovićevo a što nije. To je Kolendić dokazao i kada je utvrdio da je Vetranović autor (u početku krńe a pri kraju, u rukopisu, nedovršene) mitološke drame *Orfeo,*[6] pa ja bez oklijevańa pristajem uz ńega da je zbiļa Vetranović autor i onih dviju pastirskih igara i *Orfea.* Naprotiv ne mogu se složiti s ńim što se tiče vremena kad su te tri drame postale; za *Orfea* naime Kolendić misli da ga je „zgotovio . . . odma poslije svoga povratka iz Italije, negdje tridesetih godina šesnaestoga vijeka (str. 84)", dakle već kao „kaluđer" (benediktinac), dok za one dvije pastirske igre misli da ih je napisao kao mlad čovjek, „kako su ove vrsti ekloga i u Italiji pisali mahom mladići", i to prije negoli je, kako je opet on našao, 25. I. 1509, najmańe poslije godinu kušńe, stupio u benediktinski red, — dakle da ih je napisao prije 25. I. 1508. Ako je kao kaluđer mogao napisati *Orfea,* zašto ne bi mogao i one dvije male drame koje su također sasvim bezazlene, — tako bezazlene, da Kolendić misli da je prva, nešto duža, napisana „za neku intimnu vlasteosku gozbu, kad je u toj kući neka mlada

---

[1] *Stari pisci hrv.* V, 105.
[2] *o. c.,* str. I.
[3] *Historija dubrov. drame* 56.
[4] *Stari pisci hrv.* XVI, str. XVII.
[5] *Вешрановићеве бинске сцене* u *Срп. Књиж. Гласнику* od 1. V. 1923, str. 27.
[6] *Vetranovićev „Orfeo"* (*Nast. Vjesnik* XVII [1908], 81 i d.).

plemićka slomljena srca odlučila odreći se sveta i otići u kaluđerice (str. 29)". Ne bi li oba komada imala sasvim drugi karakter kad bi ih Vetranović napisao u mladićkim godinama? A i što se tiče *Orfea* treba svakako pitati zašto je on pri kraju nepotpun, jer nije tu rukopis krń, nego prepisivač nije po svoj prilici dalje našao u svojoj matici te je prestao posred stiha i posred strane, pa nije li ga sam Vetranović ostavio tako nedovršena? Ako jest, onda bi to značilo du je i *Orfeo,* kao i *Piligrin* koji je također nedovršen, jedan od najmlađih a ne jedan od najstarijih Vetranovićevih radova. Ja zato mislim da se istupańe Vetranovićevo na polu svjetovne drame može drukčije shvatiti: kad je razumio da se publika javnih predstava ne zadovoljava više pobožnim, ali dosadnim crkvenim prikazańima, a još mańe učesnici veselih svadbi u bogatijim kućama, te kad je vidio kojim su, po ńegovu mišljeńu, krivim putom u tom pogledu pošli D. i Naljeković, on je valjada htio i publiku i autore svratiti na pravi put nuđajući svoje ozbiljne i bezazlene komade. To svoje mišljeńe mogu potkrijepiti sličnim postupańem Vetranovićevim i na drugom polu. Niko neće pomisliti da je baš kaluđer Vetranović uveo u Dubrovniku pokladne pjesme, pa ako ih je ipak nekoliko ispjevao, koje su mahom sve pristojne, i sve ozbiljne (osim jedne *Lanci Alamani,* gdje ima mnogo zdrava humora, ali opet koja razlika među ńegovim *Lancima* i talijanskim!), to je sigurno učinio samo zato da ńegove pokladne pjesme budu ustuk onakim kakve su Nalješkovićeve i kakvih je sigurno bilo još mnogo više u ńegovo doba u Dubrovniku. Ja bih dakle ipak rekao da na polu svjetovne drame Vetranović nije išao p r e d Nalješkovićem i Držićem nego z a ńima. Inače ne smijemo zaboraviti ni ovo: ni za jednu od te tri Vetranovićeve drame nije dokazano da se je i predstavljala, a uvjeren sam da se nije našla ni jedna vesela družina koja je zbilja u pokladima išla dubrovačkim ulicama pjevajući ńegove „pokladne" pjesme — osim, možda, *Lanaca.* Iako dakle dopustimo da je i na polu svjetovne drame Vetranović najstariji dubrov. pjesnik, ńegov je uticaj s te strane bio po svoj prilici vrlo slab ili upravo nikakav.

Medini[1]) je pak specijalno za početke komedije u Dubrovniku svratio pažńu na dubrov. humanistu Iliju Crijevića, koji je i u Dubrovniku kao javni učitelj predavao o Plautu i tumačio ńegove komedije, te savjetovao Dubrovčane „da slijede primjer Plautov, neka opet procvate otačka veselost", te misli da su ga mogli

[1]) *Por. hrv. knjiž.* 332.

slušati i Dimitrović i Naļešković, pa i sam Držić, koji u prologu *Skupa* kaže da Plauta „djeci na skuli legaju“ (u školi čitaju; v. str. 200). Kolendić (*o. c.* 26), prihvaćajući tu Medinijevu misao, ide još mnogo daļe, te drži da je time nekako ì dokazano da su se u Dubrovniku već u Crijevićevo doba (a Crijević je umro g. 1520) predstavļale drame svjetovnog sadržaja, te da je Crijević baš htio da Dubrovčane odvrati od tih predstava (za koje Kolendić umije kazati da su na ńima još nevješti predstavļači, kao u prikazańima, više psalmodirali negoli recitirali, a pisci zadržali i formalnu osnovu prikazańâ i mnoge ńihove tehničke detaļe), a htio ih privoļeti staroj rimskoj komediji. Nego tako je tumačeńe Crijevićevih riječi vrlo smjelo: po onome što Rački[1]) donosi o toj stvari, vidi se jedino da je Crijević htio da odvrati Dubrovčane od „ilirskoga“ divļaštva a da ih natjera da se bave latinskom kńiževnosti, koje je, po ńegovu mišļeńu, Plaut jedan od najboļih predstavnika. Inače kao dokaz za e g z i s t e n c i j u takih drama u Dubrovniku Kolendić navodi samo one prije spomenute pastirske igre Vetranovićeve, za koje on uzimļe da su postale prije početka g. 1508. On se napokon *(l. l.)* pozivļe na portugalskoga humanistu Didaka Pira, koji je u Vetranovićevo doba živio u Dubrovniku, te za ńega kazao da „primus . . . duxit in Illyriae littora Pegasides“, te opet odatle izvodi da je time „jamačno hteo reći da je on [Vetranović] prvi kod nas izveo na pozorišne daske eklogske vile, jer bi bila gruba greška podmetnuti Piru, koji je gotovo naturaliziran Dubrovčanin, da je on Vetranovića držao našim po vremenu prvim pesnikom“. Ali i to je tumačeńe vrlo nategnuto, pa ja mislim da je mnogo priličnije istini da je Didak, hvaleći kao prvoga našega pjesnika Vetranovića, kojega je živa poznavao, zaboravio već davno pokojne Menčetića i Goru Držića, — ako ih je uopće znao, — negoli da ńemu, izvrsnomu latinisti, *Pegasides* ne znače ono isto što i Ovidu i Propercu, naime „muze“ a nikako „eklogske vile“ pozorišnih predstava; po Didaku je dakle Vetranović uveo prvi na ilirskim obalama p o e z i j u na „ilirskom“ jeziku.

45. — Ako dakle na poļu svjetovne drame Vetranović nije bio prethodnik D-ćev, je li možda to bio Naļešković? I to se ponajviše smatra kao stvar koju ne treba tek dokazivati, ali nije ni to baš tako sigurno. Prije svega nije nikako dokazano da je Naļešković godinama stariji od D-ća; što je on umro baš 20 godina poslije D-ća, to naravski ne dokazuje ništa, a u dokumentima

[1]) *Starine* IV, 155 i d.

se D. javlja prije Naleškovića — g. 1526, već kao klerik, rektor i opat, a Naleković tek 12. V. 1528,[1] kad je uz neke druge imenovan, poslije očeve smrti, štitnikom svoje maloljetne braće, što je mogao da postane i s navršenih 18 godina; što dakle znamo o godinama obojice upućuje jednako na vrijeme oko g. 1508 — za D-ća možda par godina kasnije a za Naleškovića par godina ranije, ali velike razlike svakako među ńima nije moglo biti. Po godinama pak kada se može datirati koja ńihova pjesma D. ide prije Naleškovića: D-ćeva pjesma o sestrinoj svadbi postala je ili g. 1535 ili čak g. 1530 (v. str. LXXVIII), dok je najstarija Naleškovićeva pjesma, sa sigurnim datumom, od 5. III. 1539;[2] ali dabome po tome ne može se znati ko je od obojice prvi „propjevao". Uopće, za nas bi bilo važno da znamo ko je prvi počeo sastavljati i predstavljati drame, ali samo za D-ća znamo prilično sigurno da je prvi put izašao s jednim svojim komadom pred publiku g. 1548 (ili 1549), dok ni za jednu Naleškovićevu dramu ne znamo kada je otprilike postala, a samo za V.tu ńegovu komediju znamo sada po D-ćevu rukopisu A da je „arecitana u Mara Klaričića na piru" (v. str. XIII); nego time nam nije pomoženo, jer opet ne znamo koje je godine bio taj pir.[3] Nikako se pak Naleškovićeve komedije ne mogu dovoditi u vezu s odlukom Velikoga vijeća od 4. VI. 1535[4] protiv razuzdanosti mladeži, kao da je Naleković tobože htio svojim komedijama da pomaže toj odluci šibajući u ńima poroke dubrov. mladićâ; već je Pavić[5] sasvim tačno rekão da su Naleškovićeve komedije takove, da su prije mogle izazvati onu naredbu od g. 1535 negoli je potpomagati, pa zato i misli da su one plod najranije mladosti pjesnikove. To posledńe može biti, ali ne mora biti, kako najbolje dokazuje D. koji sa svojim komedijama izlazi pred svijet kad mu je već bilo 40 i više godina i kada je možda već i bio svećenik.

46. — I tako, niti godine obojice pjesnikâ niti godine postańa ńihovih drama ne pomažu nam da odlučimo ko je od ńih

[1] Jagićev *Archiv* XXI, 480.

[2] *Stari pisci hrv.* V, 299.

[3] Prof. J. Tadić je tragao za ńim u dubrov. arhivu, ali ga nije mogao naći; ime Klaričić se ne nalazi u našim spomenicima, pa se ne može ni znati je li baš pravo prezime ili nadimak lični ili cijele porodice.

[4] Veliko je vijeće zbilja toga dana izdalo naredbu protiv razuzdanosti mladeži, naročito odredilo kazne za momke koji bi zadirkivali ženske na ulici, ili bi sjedali pred tuđom kućom, ili krišom ili silom provaljivali u tude kuće od večera do zore. Ta je naredba unesena i u zbirku zakona *Liber Croceus*, ali je Kukuljević (*Stari pjesn. hrv.* 2, 29) griješkom identifikuje s drugom poznijom kod koje je imao posla i književnik Nikša Gučetić koji se je rodio tek g. 1549 (Appendini, *Notizie* II, 66).

[5] *Hist. dubrov. drame* 79.

stariji dramatičar; zato se ističu dva argumenta što se vade iz samih ńihovih drama, te se kaže: Naļeškovićeve su starije, jer su jednostavnije složene i sve u stihovima. Ali onaj prvi argumenat ne vrijedi mnogo, jer u tome pogledu najviše odlučuje individualnost, ukus i vještina svakoga pjesnika; pa nije li i kompozicija D-ćeve *Venere* i ńegova *Stanca* mnogo jednostavnija od *Tirenine?* a ipak je *Tirena* starija i od *Venere* i od *Stanca*. Naprotiv i ja dajem veliku važnost tomu što su napose i građanske komedije Naļeškovićeve u stihovima, dok su D-ćeve u prozi, jer sam uvjeren da bi se teško Naļešković za komedije vratio stihu p o š t o je D. dobro uspio sa svojim komadima u prozi; pa je to, prema onome što sada znamo, jedini razlog s kojega se može uzeti da je Naļešković prije D-ća sastavļao, ili bar počeo sastavļati građanske komedije. A tada sva je prilika da je Naļešković prije D-ća pisao i pastirske i mitološke igre, jer je uopće vrlo vjerovatno da su i u Dubrovniku, kao i u Italiji, predstave te vrste ušle u modu prije građanskih komedija. Osim toga imamo bar jedan siguran znak da je od naše dvojice pjesnikâ jedan uzeo nešto od drugoga. U *Tireni* naime i u najvećoj Naļeškovićevoj pastirskoj igri (I.oj „komediji“ štampanoga izdańa) nalazimo po dva seļaka što se zovu Ļubmir i Radat; ta dvojica igraju doista sasvim drugu ulogu kod jednoga negoli kod drugoga: kod Naļeškovića Radat je glavno lice — on je momak sentimentalno zaļubļen u vilu a ni jedna ńegova riječ ne ciļa na komički efekt, Ļubmir je naprotiv trijezan ožeńen čovjek koji Radata odvraća od take ļubavi; kod D-ća Ļubmir preuzimļe ulogu Radatovu a Radat Ļubmirovu, ali samo do časa kad se i sam Radat zaļubi u vilu (Tirenu), te tada postaje smiješan. Uloge su dakle izmijeńene, ali ostala su ista vrlo neobična imena, pa je bar ńih jedan od dvojice uzeo od drugoga. Prema onome što je prije rečeno, biće da je D. uzeo ta imena, a u glavnome možda i te uloge, u Naļeškovića; a tada se može i pomišļati da je D. uzeo od Naļeškovića i motiv da se vila smili ļubavniku kad ga nańe (zbiļa ili tobože) mrtva, premda je D. taj motiv mogao lako uzeti i iz koje talijanske drame sličnog sadržaja. Svakako direktni uticaj Naļeškovićev na D-ća daļe ne ide. Ne mislim zato da ima pravo Medini[1]) koji uzimļe da je komiku u pastirskim igrama uveo po svoj prilici D., odakle bi slijedilo da je Naļeškovićeva I.va „komedija“ (s Radatom i Ļubmirom), u kojoj se nalazi ńegovo jedino komičko, to jest uprav bezobrazno

[1]) *Por. hrv. knjiž.* 311.

lice — starica koja hoće da izliječi Radata, — postala naprotiv u povodu za D-ćevim dramama ove vrste, u svakoj od kojih ima komičkih lica i prizora. To nije vjerovatno, a nikako pak potrebno, jer je Naljeković svojim pokladnim pjesmama i komedijama i na pretek dokazao da za bezobrazluk nije trebao učitelja. Inače komika je Naljeskovićeva sasvim drukčija od D-ćeve: njegova je zbilja prostačka i bezobrazna, kao na pr. Aretinova ili Calmova, — D-ćeva je fina i dosjetljiva i kad je škakljiva.

Po mojemu mišljenju dakle Naljeković je prvi u Dubrovniku dao građanskih drama, i to prije svega nekoliko bezazlenih pastirskih i mitoloških igara, zatim je slijedila I.va „komedija“ gdje se je usudio umetnuti onu jednu „komičku“ scenu sa staricom, pa mu se jezik razvezao te je iznio svoje vrlo paprene a vrlo slabo dosjetljive komedije. Da su pastirske i mitološke igre sa svojim vilama, satirima, Kupidom i t. d. svakako, pa makar i ne bile Naljeskovićeve, u Dubrovniku starije od građanskih komedija vidi se jasno po tome što u prologu D-ćeva *Skupa* „njeke od žena“ žale što se ta lica ne vide više na pozornici nego „njeke se sad maškarate čine — para da se na Placi razgovaraju“ (v. str. 199), a te su „maškarate“ dabome komedije, koje su dakle prema pastirskim i mitološkim igrama bile novina. Dabome ja neću da rečem da je Naljeković napisao svoju najmlađu dramu prije najstarije D-ćeve, nego samo da se u tim općenitim linijama razvijala svjetovna drama u Dubrovniku, i da je u svakom pogledu Naljeković bio slabiji prethodnik a D. bolji nasljednik, — jer bi inače trebalo reći da je Naljeković završio svoju dramatičarsku karijeru već prije g. 1548, pa da je za gotovo 40 godina bio jalov na tome polju. Istina, i za D-ća dramatičara moramo računati, prema njegovim sačuvanim dramama, samo s najviše 10 godina rada. Ali je na žalost još veća istina da je naša starija literatura tako nepotpuno sačuvana, da je lako moguće da se je i Naljeskovićevih i D-ćevih drama podosta izgubilo.

47. — Ako je dakle Naljeković, kao dramatičar, stariji od D-ća, onda je ovaj mogao od njega prihvatiti otprilike u isto doba oba smjera — i pastirske (mitološke) igre i građanske komedije, i nastaviti tim radom u oba smjera. I doista, ako su svjedočanstva o D-ćevim predstavama tačna, izlazilo bi da je jedne iste godine (1548.me) izašao pred publiku s pastirskom dramom *Tirenom* u stihovima i s građanskom komedijom *Pometom* u prozi; ali dok je najkasnije g. 1551, kada je sam izdao *Tirenu, Veneru* i *Stanca,* prestao s komadima u stihovima, nastavio je pisati ko-

made u prozi najmaňe do g. 1555, tako da kod ňega drame u stihovima sačiňavaju ipak neku stariju grupu a one u prozi mlađu. Po spoļašňoj formi D-ćeve se drame dakle mogu tako grupirati, ali ta se grupacija po formi ne poklapa s ňihovim sadržajem, jer medu prvima imamo i *Stanca* pokladnu šalu, uzetu iz običnoga života, što samo donekle ima aparat pastirske igre; a među drugima *Grižulu* s nekim partijama u stihovima, ali i s mnogo elemenata građanske komedije, i *Guha* koji je vjerovatno bio kakav je *Grižula*. Za sebe stoji *Hekuba,* koja je jedina D-ćeva drama u stihovima iz poznijega vremena; jer da ju je imao gotovu g. 1551, bio bi je D. sigurno i naštampao; a da je D. i docnije preveo stihovanu *Hekubu* opet u stihovima, razumije se samo sobom, jer u XVI. vijeku niko nije ni pomišļao da bi se t r a g e d i j a mogla predstavļati u prozi. Ali zato opet ne mislim da treba taj D-ćev prijevod odmaknuti do „zadnjih godina Držićeva života, valjda za boravka u Mlecima, upoznavši se i lično sa Dolce-om", kako Vednik misli,[1] koji, i previše oštroumno, nagaña da je D. jedan egzemplar svojega prijevoda poslao iz Mletaka Vetranoviću, u čijoj se je ostavštini taj rukopis našao, te to dalo povoda mišļeňu da je Dolce-ovu *Hekubu* preveo Vetranović.

U glavnim crtama tako se je razvijao D-ćev rad na dramatskom poļu, ali kad se taj rad hoće da u detaļu utvrdi, to jest da se odredi kada je koja ňegova drama prikazivana, naime kada je postala, — jer prema brzini kojom je D. radio (v. str. LXXV), nema sumńe da je svaka drama napisana neposredno prije predstave, — stvar je prilično zamršena. Nego u tome pogledu drame u stihovima (ostavivši na strani *Hekubu*) zadaju svakako mnogo maňe teškoćâ negoli drame u prozi. Prije svega eto znamo da su sve tri g. 1551 bile gotove; onda za *Tirenu* rukopis K bilježi da je „prikazana prid Dvorom[2] godišta 1548" (v. str. 63), i ta se je godina doslije uvijek uzimala kao sigurna. Ali ja ne znam je li to baš tako; oblik te biļeške (dubrovačko *prid* mjesto *pred, godište* mjesto običnijega *godina*) kaže doista da je ňu Kukuļević (koji je g. 1840 pisao rukopis K) našao doista tako u nekom starijem dubrovačkom rukopisu; nego bi ipak moglo i to biti da je on tu godinu uzeo iz Crijevića (a Kukuļević ga je dobro poznavao), koji također za *Tirenu* ima tu istu godinu, samo što on kaže da je ňena (prva) predstava bila na piru (svadbi) Vlaha Držića, što nije nikako tačno, jer je na tome piru *Tirena* prika-

[1] *Pov. hrv. knjiž.* 173.

[2] „Dvor" je negdašňa vladina a sadašňa kraļevska palača u Dubrovniku.

zivana po drugi put dvije godine kasnije. Moguće je dakle da je Crijević našao u „vjenčanim ugovorima“ (Pacta matrimonialia) u državnom arhivu da je Vlaho Držić sklopio svoj ugovor, kao što i jest, g. 1548 pa, — vidjevši po drugom prologu da je *Tirena* prikazivana na ńegovu piru, a ne zapazivši da po istome prologu proizlazi da je prije dvije godine predstavļena prvi put na javnom trgu, — sklopio svoju biļešku da je *Tirena* prikazivana (samo) g. 1548 na piru Vlaha Držića. Kukuļević je pak sa svoje strane mogao lako uvidjeti tu pogrešku Crijevićevu te opet sastaviti svoju biļešku da je *Tirena* doista prvi put predstavļena g. 1548, ali, kao što je i bilo, „prid Dvorom“ a ne na piru Vlaha Držića. Godina 1548 za prvu predstavu *Tirene* nije dakle baš sigurna, ali mogla bi biti tačna, jer je Kukuļević mogao zbiļa naći tu noticu u svojoj matici, a isto tako i Crijević je mogao naći tu godinu u kojem rukopisu, pa od sebe samo griješkom dodao da je predstava od g. 1548 bila na piru Vlaha Držića. Ali kad se prva predstava *Tirene* dovede u hronološku vezu s drugom, izlazi ipak da g. 1548 za prvu nije sigurna (v. str. XCII).

Nego, ma koje godine bila prva predstava *Tirene,* sigurno je da su i *Venere* i *Stanac* mlađi od ńe: da je *Venere* pisana poslije *Tirene,* vidi se jasno po tome što se u ńoj spomińe da su „vile Miljenka stravile, Radata uzele“ i t. d. (v. str. 42), a Miļenko su i Radat dva markantna lica u *Tireni;* a da je i *Stanac* mlađi, slijedi odatle što tamo, kad se Miho i Vlaho susretnu s Ġivanom, Miho ovomu kaže: „Ġivane o brate, . . . naš stari Radate“ (v. str. 48), a to ne može drugo značiti nego da je Ġivan prije toga predstavļao publici dobro poznatoga Radata iz *Tirene.* Sasvim sigurno je i to da je *Venere* za dvije godine mlađa od *Tirene,* jer je ona, zajedno s *Tirenom* po drugi put, predstavļana na piru Vlaha Držića, a u prologu za tu drugu predstavu *Tirene* kaže se za D-ća: „Onomlani u pjesni pripiėva Ļubmira i vile ļubezni i divjač satira“ (a to je ukratko sadržaj *Tirene*), „ma vjetri ne daše ništa čut . . ., sjever odtud dmaše usiono tolikoj, da srca pucahu od studeni i mraza“ (v. str. 27), pa znamo opet da je to bilo „onomlani u vrime od poklad“ (stih 87). Taj je red dakle sasvim siguran: najprije *Tirena* (prvi put), pa dvije godine kasnije opet ona i *Venere,* a vaļada poslije toga *Stanac,* u kojemu se kao stih. 151—156 ponavļaju stih. 64—69 *Venere* — dakle te bi drame išle istim redom kako ih je D. naštampao, što možebit nije slučajno.

48. — Nego mi znamo još više: prikazivane su *Tirena* po drugi put i *Venere* na piru Vlaha Držića a *Stanac* na piru Marto-

lice Vidova Hajdinova. Bilo bi dakle dosta naći kada su bili ti pirovi, pa bismo i znali i kada su sve te tri drame postale; ali to baš ne znamo, jer ne znamo kada se je u Dubrovniku XVI. vijeka obično pirovalo: kod zarukâ, ili uz vjenčańe, ili kad je mladožeńa vodio svojoj kući nevjestu? A to su tri akta među kojima je moglo proći i nekoliko godinâ! U to doba naime obično su u Dubrovniku, kao i inače u svijetu, roditeļi sklapali ženidbe, ne pitajući mnogo ili baš nimalo mlade, a prije svega su se dogovarali o mirazu što će ga nevjesta dobiti; čim bi taj dogovor bio gotov, odnosni bi se ugovor zapisivao u „Pacta matrimonialia", a sigurno tek poslije toga bivalo je vjenčańe. Ali u nerijetkim slučajevima kada jedan od mladih, ili oboje nijesu imali godine zakonom propisane za vjenčańe (14 godina kod muškaraca a 12 kod ženskih), oboje bi ostali kod svojih roditeļa, a u ugovoru bi se odredilo za koliko će godina mladi povesti mladu svojoj kući „pro consumatione matrimonii". Ne mogu za sada to dokazati konkretnim primjerima, ali čini mi se da je sobom očevidno da je u tom posļedńemu slučaju vjenčańe moralo biti prije negoli bi mladi poveo mladu svojoj kući, jer nije moglo biti govora o „consumatio matrimonii" ako nije prije toga svršen sam „matrimonium".[1] Nego za hronologiju D-ćevih drama nema važnosti ni čas kada se je sklapao vjenčani ugovor, ni čas kada su se u crkvi mladijenci vjenčavali, pa ni čas kada je eventualno mladožeńa vodio svojoj kući nevjestu, nego jedino čas kada se je pirovalo, jer za *Tirenu, Veneru* i *Stanca* s jedne strane, a za *Grižulu, Skupa* i *Ǵuha* s druge, doba se postańa određuje po piru na kojemu je svaka od tih drama prikazivana. To treba istaći, jer se je, kako ćemo odmah vidjeti, i u starije vrijeme mislilo, a i sada gotovo redovno misli, da je vjenčani ugovor, samo vjenčańe i pir bilo sve u isto vrijeme, pa da je dosta znati koje je godine skloplen vjenčani ugovor, da se tako zna i kada je bio i odnosni pir, i tako, govoreći o D-ćevim pirnim

[1] To bi se moglo sigurno znati po matici vjenčanih, ali ona za ovo doba na žalost nije sačuvana. Zbog tih preranih, a često i prisilnih vjenčańa često je bivalo i to da „oficijalni" muž nije pak hotio da u odredenom roku povede svojoj kući nevjestu „pro consumatione matrimonii"; tako je 3. XII. 1460 Veliko vijeće jednoga Crijevića oprostilo tamnice pod uvjetom, da povede kući svoju ženu „pro consumatione matrimonii", a inače da se vrati u tamnicu. Osobito u XVI. vijeku čini se da je to bilo ušlo u običaj, te je zato Senat 11. VII. 1584 zaključio da svi koji „se desponsaverunt" (a to ovdje sigurno znači „koji se vjenčaše") prije više od godine danâ moraju svoje žene („sponsas") povesti kući „pro matrimonio consumando", bez obzira na to da li se vjenčani ugovor tomu protivi, i zaprijeti konfiskacijom cijeloga imetka onima koji ne bi do 20. XI. iste godine ispunili tu dužnost, ili bi joj htjeli izmaći pobjegavši iz Dubrovnika ili ne vrativši se za 6 mjeseci u domovinu.

dramama, da se po tome zna i koje je godine svaka od tih drama postala. A tako nije, nego je pir mogao biti i za nekoliko godina poslije vjenčanoga ugovora, eventualno i ranoga vjenčańa, a pirovalo se tek kada je mladožeńa ili odmah poslije vjenčańa, ili u roku određenom u ugovoru, vodio nevjestu iz ńene kuće u svoju. Već je „Ordo de dotibus et nuptiis" od g. 1235[1] propisivao: „Et eo die, quo nupta uadit ad domum uiri, celebrentur nuptie (str. LXIV)", a i iz kasnije naredbe od g. 1503[2] proizlazi da se je pirovalo baš onoga dana kad „. . . sponse seu nouicie . . . traducentur ad domos maritorum causa consumationis matrimonii". Da je pak tako bilo i u D-ćevo doba, dokazuju obje ńegove drame što su se prikazale na piru Vlaha Držića; u drugome prologu *Tirene* kaže se za Vlaha, starijega sina Nika Držića: „Stariji se [sin] sad ženi . . . djevojku je s a d a doveo u svoj dvor" (str. 24), a opet u *Veneri:* „ženi se taj mladić i v o d i vladiku . . ." (stih 21).

49. — Za većinu dakle D-ćevih drama treba znati kada se je slavio odnosni pir, pa treba da to najprije vidimo za pir Vlaha Držića, na kojemu su se predstavlale *Tirena* drugi put i *Venere*. Kolendić[3] je iznio iz Genealogije antuninske jedan dio bilješke o ńegovoj ženidbi, a O. A. Posinković[4] nešto je popunio tu vijest iz istoga vrela, ali je ta vijest tako interesantna da zaslužuje da se ovdje u cjelini iznese.[5] S tom vijesti vrlo se lijepo slaže što sâm D. kaže o tome piru: slavio se je „u stanu Gula Pjorovića" (a to je bio po Genealogiji „G i u l i a n o de Mar° de F l o r i o Turcinovich"), „ki srebro m j e r a š e starići[6] i srebrom p i j a š e",

---

[1] Izdan je od Bogišića i Jirečeka u uvodu k dubrov. Statutu, str. LXIV-LXVI.

[2] Jagićev *Archiv* XXI, 421.

[3] *Tri . . . pjesme M. Vetranića* 16.

[4] *Iz staroga Dubrovnika* u *Svetoj Ceciliji* XVII (Zagreb 1923), 143—144.

[5] No 18. — Biagio figlio di Nicolò ebbe per moglie Maria unica figlia di Stefano di Simone Aligretti Citad.o come per P. M. de 1548: 12 Nōbre con la quale ebbe l' infrātti figlioli: . . . Il sud.o Biagio ebbe la dote con d.a Maria, e con eredità di d.o Stefano suo Socero ascendeva sopra D(ucati) 50 M(ila). In tempo delle nozze di sud.o Matrimonio fù recitata in Casa di d.o Stefano nella strada di Calzolari *Megiu Veliche Zreugliare*, quella famosa Comedia d.a Tirena, dalli compagni di d.o Biagio, la qvale fecero stanpare. Per un mese, continue furono fatte feste, e Banchetti in d.a Casa con intervento di molta Nobiltà, e Citadinanza, ma sopra tutto rende fortunato qvesto matrimonio la benemerenza publica verso la Casa di d.o Stefano Aligretti cognominato Sincicievich, per aver più volte nelli bisogni della patria somministrato alla Republica con i denari, e dal Principe in segno di gratitudine fù decorata con due sonate dei pifari o sia musici publici da farsi ogni sabato sotto la sua casa, e fù continuato questo onore sino alli figlioli di d.o Marino [sina Vlahova], dai quali fù comutata in onore della SS.a Croce nella Chiesa di S. Biagio ove si fa di continuo in memoria sopradetta. — Ispisao prof. J. Tadić.

[6] Toliko je bio bogat da je staričima mjerio srebro, a iz srebrnih čaša pio: *stâr* i *stârić* su stare dubrov. mjere za žito, od kojih je druga primala otprilike 8 litara (v. moju *Dubrov. Numizmatiku* I, 90—91.

dakle nije više bio živ, i doista on je umro g. 1548[1]; Vlaho Držić uzeo je „djevojku svijetla roda Sinčićevîć“ (v. str. 24), a svadba je zbiļa trajala cijeli mjesec dana, jer mislim da se ne mogu drukčije shvatiti riječi u *Veneri:* „jučer me Vlahe Držić ruči . . . da ću pjan i sit bit za vas mjesec ovi“ (str. 30, stih. 18—19). Nego iz drugoga prologa *Tirene* saznajemo i nešto što je za nas još važnije; stih. 136—137 glase: „. . . i Martin Šumičić, komu ovdi sad služim na piru šurinu“ (str. 27), znači dakle da se je Martin Šumičić, poslije prve svoje žene ,koju je D. oplakivao dvjema pjesmama (v. str. 16-17), već bio po drugi put oženio s Givom, sestrom Vlaha Držića; ali vjenčani ugovor Šumičićev s Givom skloplen je tek 1. X. 1550, i to s obvezom da je povede svojoj kući tek za neko vrijeme (v. str. LXXVII, napom. 1). Ako i uzmemo da je Šumičić odmah poveo Givu kući, što je sigurno smio a nije morao, pa budući da je prva predstava *Tirene* po rukopisu K i Crijeviću bila g. 1548, a znamo da je druga predstava, dakle i pir Držićev bio 2 godine kasnije, i to u pokladima (v. str. 26, stih 87), to bi onda trebalo da je druga predstava a s ńom i pir bio u pokladima g. 1550, t. j. jedno 10 mjeseci prije nego je Vlaho Držić mogao postati šurinom Martina Šumičića. Ako je dakle Vlaho na svojemu piru bio zbiļa već šurinom Martinovim a nije tek anticipando tako prozvan, onda je pir Vlahov, a s ńim i druga predstava *Tirene* i postanak *Venere* mogao biti tek g. 1551 kad su sve ove tri D-ćeve pirne drame i naštampane, a *Tirena* sama nije sastavļena g. 1548 nego g. 1549.

Već se na ovome prvome primjeru vidi kako je teško kazati kada su postale D-ćeve pirne drame, kad se ne zna tačni datum odnosnoga pira, a ta se teškoća pojavļa i kod *Stanca,* Rukopis A biļeži uz natpis ove „Novele“ da je „prikazana u Martolice[2] Hajdinova na piru“ (ali kod „Hajdinova“ otrgnut je komad lista, pa se od prva 4 slova vidi samo vrh, nego su zato slova *„inoua“* sasvim sigurna; zato P nema uopće te biļeške), a pri kraju uz riječ „Svrha“ dodaje „od Novele od Stanca, prikazana u Martolice Vidova na piru“, dok stara izdańa nemaju ni jedne ni druge biļeške. S obzirom na tu drugu biļešku P. Popović[3] je naslućivao da bi to mogao biti pir Martolice Vidova Gamańića, za koga

[1] Jagićev *Archiv* XXI, 456.

[2] *Martolica* je umańeni oblik od *Martholus,* a to je opet mjesto *Bartholomaeus* (Jireček, *Die Romanen* 2, 45).

[3] *Сра. Књиж. Гласник* g. 1925, br. 1, str. 43.

je našao da je živio g. 1530—1578, a Kolendić[1] je zbiļa našao da je taj Gamańić 13. V. 1549 sklopio vjenčani ugovor s Anicom, kćerkom Frana Marinova Kabužića, te uzimļe kao stvar sigurnu da je *Stanac* ispjevan za ńegov pir. Ali to baš sasvim sigurno nije, jer što Kolendić nije našao drugoga Martolicu Vidova koji bi se u to doba ženio, to još ne dokazuje da ga nije bilo, jer odnosne ńige dubrov. arhiva ne sadržavaju ugovore svih vjenčańa bez izuzetka; ne smeta pak što se u rukopisu A mladožeńa zove jednom Martolica Hajdinov a drugi put Martolica Vidov, jer je *Hajdin* mogao biti nadimak ńegova oca, pa zato i ja mislim da se može pristati uz to mišļeńe da je na piru toga Gamańića prikazivan *Stanac*. Naprotiv, ne slažem se s Kolendićevim računom kada je bio taj pir. Budući da se je u vjenčanom ugovoru od 13. V. 1549 Martolica obvezao da će Anicu povesti svojoj kući[2] najdaļe za dvije godine a da mu tast miraz nije isplatio prije 2. V. 1550, to odatle Kolendić izvodi da je pir a zato i predstava *Stanca* bila potkraj aprila ili početkom maja te godine. Nego ni to neće biti tako: *Stanac* je sigurno prikazivan u pokladima — cijeli je komad pokladna šala, ali se izrijekom u stihu 217 kaže, „maskari na pir idu", predstava dakle nije mogla biti ni krajem aprila ni početkom maja, jer su se g. 1550 pokladi svršavali 18ога februara. Zato je vjerovatnije da je i *Stanac* postao i bio prikazivan u pokladima g. 1551 kada, po mojemu računu, i *Venere* i po drugi put *Tirena;* on bi mogao spadati u poklade g. 1550 samo ako oni stihovi što se nalaze i u ńemu i u *Veneri* nijesu prešli iz *Venere* u *Stanca* nego iz ovoga u *Veneru,* što ipak ne bi smetalo da su *Venere* i po drugi put *Tirena* mogle biti prikazivane g. 1551, jer ona aluzija u *Stancu* na *Tirenu* mogla se odnositi na ńenu prvu predstavu.

50. — Još je veća nevoļa s dramama u prozi: ima ih mnogo više negoli u stihovima, ali samo je jedna s naznačenom godinom, a ni ta nije sigurna; inače su pak opet gotovo sve pirne drame, koje za svoju hronologiju gotovo više smetaju negoli pomažu. S naznačenom je godinom *Dundo Maroje*, koji nad natpisom ima u rukopisu A biļešku „laus deo 1550"; pa ma kako se ta godina tumačila — ili kako godina kada je ta drama u A prepisivana ili kada je

[1] *Kad je postala Držićeva „Novela od Stanca"? (Jugoslav. Njiva* X. [Zagreb 1926], br. 1, str. 35—36), gdje na str. 35 treba ispraviti štamparsku pogrešku da je ona postala „*pre* Držićeve *Tirene*" mjesto „*posle* D. T."

[2] Kolendić uprav govori „da će tu svoju verenicu povesti pred oltar", ali u ugovoru Martolica se obvezao „de traducendo domum habitationis suae" Anicu, a ova „de eundo domum suam [t. j. Martolice] pro dicta matrimonii consumatione"

prikazivana (v. str. XIV) —, to stoji da je *Dundo Maroje* g. 1550 bio gotov. Po ńemu se računala i godina kada je postao *Pomet:* on je svakako stariji od *Dunda Maroja,* za koga se u ńegovu prologu kaže da „slijedi onu prvu komediju od *Pometa,* kako da je ona i ova sve jedna komedija" (v. str. 259); iz samoga pak *Dunda Maroja* saznajemo da su među radńom *Pometa* (kada je sin pošao s novcima u Italiju) i među radńom *Dunda Maroja* (kada je otac pošao za sinom) prošle tri godine (isp. str. 264, 269), te je zato najlakše pomisliti, — a tako se obično i misli, — da je ona prva komedija prikazana tri godine prije ove druge. A ako bi se i moglo uzeti da su te tri godine uzete u komediji samo zato da sin uzima dovolno vremena da potroši za ondašńe pojmove grdnu sumu od 5000 dukata što je dobio od oca, opet se na sličan način ne bi mogle protumačiti riječi što ih Negromant u pozdravu publici govori: „Ja što jesu tri godine, ako se spomenujete, putujući po svijetu srjeća me dovede u ovi vaš čestiti grad, i od moje negromancije ukazah vam što umjeh" i „. . . kad se, jes tri godine, od vas odijelih . . ." (v. str. 255, 256); tu se više ne govori o radńi jedne i druge komedije već o jednoj i drugoj predstavi, pa se zato mora kazati da je *Pomet* prikazivan zbila tri godine prije *Dunda Maroja.* Ali onda račun se s druge strane nikako ne slaže: ako je *Dundo Maroje* bio već gotov najkasnije g. 1550, onda je *Pomet* postao najkasnije g. 1547, i time bi on bio stariji i od *Tirene* (koja nije nikako mogla postati prije g. 1548 nego po svoj prilici tek g. 1549); a to baš ne mogu vjerovati da je D. izašao prvi put pred publiku jednom građanskom komedijom u prozi, tim više što imamo dobra razloga misliti da je ńegova prva drama bila baš *Tirena* (v. str. XCVII). Ja ne znam kako bi se izašlo iz toga škripca nego time da je ona godina 1550 u rukopisu A, premda je sasvim jasna (isp. faksimil), ipak jedna od mnogobrojnih prepisivačkih pogrešaka u tome rukopisu, te da stoji mjesto „1556".

Za još tri drame znamo na čijim su pirovima prikazivane; to su *Grižula, Ćuho i Skup. Grižula* je prikazivan „na piru Vlaha Sarkočevića[1]) (tal. *Sorgo),* jer mislim da se radi o jednom članu te dubrov. vlasteoske porodice, iako mi nije inače poznato da se je u našemu jeziku ńeno prezime drukčije pisalo negoli *Sorgočević* ili *Sorkočević.* U to se je doba ženio samo jedan Vlaho iz te kuće, koji je sklopio 24. XI. 1548 vjenčani ugovor s Katom pok. Valen-

[1]) Ja tako prepisujem ovo prezime a ne, kako obično, *Srkočerić,* jer ga i O. Ivan Matijašević u rukopisu M (v. str. XXVIII u napom.) piše sa *ar,* a to znači da ga je on tako izgovarao.

tina Sorkočevića; ńu su zastupali ńeni štitnici, jer je bila još „in etate pupillari“ (to jest nije joj još bilo 12 godina), i zato se Vlaho obvezao da će je povesti svojoj kući kroz 8 godina; ali kad je ńen miraz 10. V. i 10. VI. 1550 isplaćen, nije bila još povedena.[1] Prema tome dakle pir Vlahov mogao je biti od g. 1551 do g. 1556. — Za *Ǵuha* je O. Ivan Matijašević zabiļežio „prikazana na piru u Rafa Gučetića“; da je *Ǵuho* „arecitavan“ na piru nekoga Rafa, to se vidi iz prologa (v. str. 430), pa je O. Ivan mogao odatle to i uzeti, ali otkle je znao da je to bio Rafo Gučetić? Možda se to vidjelo iz potpune te komedije, bilo opet iz potpunog prologa, ili pri kraju iz oproštaja s publikom; ali ako nije to, mogao je O. Ivan, koji je toliko radio i u državnome arhivu, to u ńemu naći. I doista u martu (između 1ога i 20ога) g. 1553 sklopio je Rafo Gučetić vjenčani ugovor s Anicom pok. Benedikta Đurđevića i obvezao se je da će je za godinu danâ povesti svojoj kući; kako se u *Pacta Matrim.* ne nalazi da se je od g. 1543–1578 ženio koji drugi Rafo Gučetić, a ni od g. 1543—1565 koji drugi vlastelin s imenom Rafo (tek je 19. V. 1565 sklopļen vjenčani ugovor Rafa Prodančića [tal. *Prodanello*]),[2] sva je prilika da je na ńegovu piru prikazivan *Ǵuho*, pa je to, prema sklopļenome ugovoru, vjerovatno bilo u pokladima (6. I.—14. II.) g. 1554. — Za *Skupa* pak Dum Đuro Matijašević uz biļešku rukopisa A da je „prikazana u Saba Gajčina na piru“ dodaje „godišta 1555 mjeseca marča“. Vaļada je opet to i Dum Đuro našao ili u kojemu drugom rukopisu *Skupa*, ili također i on u arhivu, premda bih rekao da će prije biti ono prvo, jer bi inače Dum Đuro kazao i koje se porodično ime krije pod tim očevidnim nadimkom *Gajčin*. Od g. 1548—1566, po *Pacta Matrim.*, samo su se dva Saba ženila, — jedan Palmotić a drugi Gučetić; prvi je 22. V. 1553, kada su mu bile 23 godine, sklopio vjenčani ugovor s Nikom Dragoja Crijevića, pri čemu je ostalo prazno mjesto za broj godinâ dokle će povesti nevjestu svojoj kući, a Sabo Gučetić je 5. XI. 1562 sklopio vjenčani ugovor s Franom pok. Jera Basiļevića (tal. *Bassegli*), pa je i u ńegovu ugovoru prazno mjesto za broj godinâ, a to bi možda moglo za obojicu značiti da su imali odmah povesti nevjestu. Od te dvojice *Skupov* Sabo Gajčin biće sigurno Sabo Palmotić, jer *Skupov* prolog govori nevjestin brat Stijepo (v. str. 199), a samo je Nika Crijevićeva imala brata Stijepa, kojemu je g. 1553 bilo 17 godina; naprotiv niti je Frana Basiļevićeva imala

[1] *Pacta Matrimonialia*, kń. 8 (g. 1543–1558), l. 72. — Javio prof. J. Tadić.
[2] Javio isti.

brata Stijepa, niti je uopće za sve to doba bilo i jednog Basilevića s tim imenom,[1] a onda je Palmotićev pir mogao biti od maja 1553 dalje, možda g. 1555, kako tvrdi Dum Đuro, ali nikako „mjeseca marča", jer je te godine cijeli mjesec mart padao u korizmu kada se sigurno nije smjelo ni pirovati ni predstavljati; ako je dakle pogriješeno Dum Đurovo „mjeseca marča", je li tačno njegovo „godišta 1555"? Opet dakle nesigurnost i za *Skupa*.

Ostaju još tri D-ćeve drame, naime *Mande, Arkulin* i *Pjerin*, za koje ne znamo ni kojom su prilikom prikazivane, jer im se nije sačuvao početak s natpisom, gdje je to po svoj prilici bilo kazano; samo se za *Mandu* po posljednjim riječima vidi da je i ona po svoj prilici bila pirna drama: „Brigato . . . vas invitavam u Garzariju na večeru" (v. str. 198), premda bi to mogla biti i zabava priređena od toga društva za svoje goste; naprotiv u posljednjim riječima *Arkulina* nema nikakve aluzije na pir, a *Pjerinu* fali i svršetak. A što se tiče vremena kad su te tri drame postale, sigurno je samo to da je *Pjerin* mlađi od *Dunda Maroja*, jer se u njemu sasvim jasno aludira na *Dunda Maroja* riječima: „Drugi se si učinio Maro Marojev, koji kad splavio imanje biješe, ne htje da oca pozna" (v. str. 445), a to baš čini Maro Marojev u *Dundu Maroju* (v. str. 303).

Po podacima što pružaju same drame, koji su nešto malo popunjeni od oba Matijaševića, i po vijestima što su se našle u dubrov. arhivu, ovo bi bio red D-ćevih drama: g. 1547? *Pomet* (pred Dvorom); g. 1548 ili g. 1549 *Tirena* (pred Dvorom); poslije g. 1548 *Grižula* (na piru Vlaha Sarkočevića); g. 1550? *Dundo Maroje* (u Vijećnici); poslije g. 1550? *Pjerin* (gdje?); g. 1550 ili g. 1551 *Tirena* (drugi put) i *Venere* (na piru Vlaha Držića); g. 1550 ili g. 1551 *Stanac* (na piru Martolice Gamanića); g. 1554 *Guho* (na piru Rafa Gučetića); poslije g. 1553, ili g. 1555 *Skup*; g.? *Mande* (na nečijem piru?) i *Arkulin* (gdje?). Po tome se najbolje vidi koliko je nesiguran hronološki red D-ćevih drama, jer se ne možemo pouzdati ni u one jedine tri godine što su nam sačuvane — g. 1548 za *Tirenu*, g. 1550 za *Dunda Maroja* i g. 1555 za *Skupa*. Naročito je nesigurno, to jest apsolutno nevjerovatno, kako već rekoh, da bi *Pomet* bio stariji od *Tirene*, dok bi joj *Grižula* mogao biti lako vrlo blizu i u isto doba biti i prva D-ćeva drama (ponajviše) u prozi, za kojom su onda mogli doći *Pomet*, pa *Dundo Maroje*. Ne bi naprotiv smetalo što bi se

[1] I sve te podatke saopćio prof. J. Tadić.

tako *Ǵuho,* ta svakako pretežno pastirsko-mitološka igra, g. 1554 našla među samim građanskim komedijama; D. je u prologu *Skupa* —, spominjući kako se neke žene tuže da „njeke se sad maškarate čine — para da se na Placi razgovaraju“ i žalile za vilama, satirima i Kupidom, — obećavao „do godišta na poklade ja vam ću komediju arecitat od vila“ (v. str. 200); ta za iduće poklade obećavana „komedija od vila“ ne može doista biti *Ǵuho,* jer je on prikazivan ili godinu prije *Skupa* ili iste godine s ńim, ali kad je D. jednom bio spreman da učini tu koncesiju zastarjelomu ukusu nekih sentimentalnih dubrovačkih gospođa, mogao je to učiniti i drugi put, pridržavši novi prozaički oblik što ga je uveo *Grižulom* i *Pometom.*

51. — Da je *Tirena* bila zbiļa prva D-ćeva drama, dokazuje ono što je bilo poslije prve ńene predstave g. 1548, po rukopisu K i Crijeviću, ili, kako ja mislim, g. 1549. S tom prvom svojom dramom D. nije imao sreće! čuli smo kako se D. žalio da je toga dana duvao jak i studen vjetar, tako da gledaoci „prid Dvorom“ nijesu čuli što se na pozornici govori a zebli su od zime (v. str. 27). Ali je za D-ća bilo još gore što se po gradu prosuo glas da je D. plagijator, jer *Tirena* nije ńegova nego Vetranovićeva. Jasno to izbija iz pjesme koju je D., bez sumńe poslije te prve predstave (isp. str. LXXVII), upravio Sabu Nikulinovu Gunduliću (v. str. 18—20): „mnozi nesviesni . . . lupežom i mene još čine . . . A zli vele . . . nî sada pjesnivac neg jedan . . . u pjesan taj stavi sve Držić što poje“; na što D. odlučno odvraća: „To Čavčić ne pravi, istina ni to je“. U toj D-ćevoj pjesmi nema, istina, direktne aluzije na *Tirenu,* ali se zato jasno vidi da D. tada nije još bio poznat kao pjesnik, jer o sebi kaže: „lupeštvom, ah, time ne tvor' me nitkore, neznano er ime još slavno bit more“ (stih. 21—22), pa opet: „A tko zna ako i sad i Držić, ištući steći čās, ovi grad prosvietli pojući“ (stih 61—62). Da se pak kod ove potvore plagijatorstva zbiļa radilo o *Tireni,* dokazuje sasvim sigurno Vetranovićeva *Pjesanca Marinu Držiću u pomoć,*[1] kojom je „starac“, kako Vetranović u ńoj sama sebe zove, najodlučnije odbio tu potvoru: u početku se obraća „plemenitim Dubrovčanima“: . . . „vašeg starca namirite kriva suda ne čineći, kiem Držića sad tvorite . . . ki pjesance rajske poje . . . a nikoga ne podkrada“ (stih. 9—17), a završava riječima: „. . . a ne griješ'te duše vaše koreći ga takoj prava, zač što muže ńemu daše u pje-

[1] *Stari pisci hrv.* III, 208 i d.

sance taj vam sklada“[1] (stih. 129—132). Odatle vidimo da se radi o nekom sastavu u stihovima, kojemu su se divili „pred polačom . . . ki stahu gledajući te ljeposti“ (stih. 73—74) koje D. „poje prid polačom od gospode“ (stih. 13—14); dakle se radi o drami u stihovima koja se predstavljala „prid Dvorom“, jer Dvor je „polača od gospode“, a kojoj je predmet jasno iskazan u stih. 33—72: „razgovor od pastirâ“, „starac koga ljubav ljuto rani“, „diete malo ko imaše zlata krila, sliepo, krasno i pristalo“, „a pastirče njeko malo, bojeći se svojiem ćaćkom, protiv ńemu bieše stalo, da ga osveti svojom praćom“, — to jest Vučeta i Obrad u prologu i Vlasi u samoj *Tireni,* pa Radat, Kupido i Dragić; sasvim je sigurno dakle da Vetranović ima pred očima D-ćevu *Tirenu* kakva je prikazivana „prid Dvorom“. Važno je napokon što Vetranović u toj tako lojalnoj i tako simpatičnoj obrani D-ća ni jednom riječi (a „starac“ nije štedio riječima!) ne spomiće kakve druge pjesme D-ćeve, čime se potvrđuje što proizlazi i iz D-ćeve vlastite obrane, to jest da je on najprije *Tirenom* istupio u javnosti kao pjesnik.

Što je dalo povoda toj potvori da *Tirena* nije D-ćeva već Vetranovićeva? Medini[2] ipak misli da nije bila sasvim neopravdana, ali nema pravo; prije svega on sasvim krivo shvaća prije spomenute riječi u D-ćevoj obrani da nije istina što zli ljudi govore da je Vetranovićevo „sve Držić što poje“ — „jer se iz ńih — govori Medini — prirodno izvodi da u pjesmama Držićevim n e š t o može biti Vetranićevo. Inače ono s v e ne bi imalo nikakva smisla“. Ali taj je izvod sasvim kriv: t u ž i o c i D-ćevi govore da je Vetranovićevo s v e što je pod imenom D-ćevim, a D. se sasvim energički brani da to nije istina, dakle ono je s v e na svojemu mjestu, niti D. time što se brani da nije istina da je s v e ukrao, dopušta da je ipak n e š t o ukrao — to bi bilo možda fino jurističko cjepidlačeńe, ali se ne bi slagalo ni s energičnim nijekańem D-ćevim ni s odlučnom odbranom ni velikom pohvalom Vetranovićevom. Pa kad sām Medini priznaje da „u stihovanju, sricanju i jeziku nema u *Tireni* baš ništa što ne bi pristajalo Držiću“, onda je vrlo smjelo što on —, zato što u IV. i V. aktu Dragić ima drukčiji karakter a dijalog je živli negoli u tri prva akta, — misli da je D. za ta prva tri akta preradio neku Vetranovićevu *Tirenu* i ńoj dodao dva posledńa akta. Da je D. zbiļa za svoju

[1] *sklada* je sigurno prepisivačka pogreška — rim sa *prâva* zahtijeva *dara*.
[2] *Rad* 176, 156—158.

Tirenu „ukrao“, pa makar i upotrijebio s Vetranovićevom dozvolom nešto ńegovo, i on bi i Vetranović mučali, ili bi sasvim drukčije govorili; a što u karakteru Dragićevu i u tehnici ima u *Tireni* inkonzekvencije i nejednakosti, treba odbiti na brzinu kojom je D. radio (isp. str. LXXV), pa nije stigao da sve svede na isti kalup. Nemamo dakle nikakva razloga da pomišļamo da je D. bio tako bezobrazno drzak da za živa Vetranovića stupa u javnost s pjesmom kojom je, makar od česti, preradio tuđu stvar, a još maňe da je, Vetranoviću na oči, iznosio ńegovu pjesmu kao svoju.

Ni nagađaňe Vodnikovo[1] da se je u to doba bilo već pročulo da Vetranović piše pjesmu *(Piligrina)* u kojoj vila Tirena igra vidnu ulogu, pa da je tako moglo „lako nastati pričanje da je Držićevo djelo u užoj vezi sa Tirenom u *Pelegrinu*“, nije nimalo ubjedļivo, jer je *Piligrin* sigurno posļedňe, nedovršeno djelo Vetranovićevo, koje g. 1548—1549 po svoj prilici nije bilo ni otpočeto; naprotiv, prije će biti da je Vetranović vilu Tirenu uzeo od D-ća, ako je nije uzeo iz talijanske literature. Najviše je dakle i vjerovatno i jednostavno da je povod toj potvori dalo ono što sam D. kaže — vjerovaňe da „nî sada pjesnivac neg jedan zemaļska ki sklada i rajska[2] u pjesan“ (v. str. 19); zato, kad je D. istupio kao nepoznat pjesnik, nije se vjerovalo da je *Tirenu* on ispjevao, nego se pomislilo na toga „jednog pjesnivca“ za kojega se mislilo da može taku stvar napisati. Nego nije izlišno pitati, a zašto se nije pomislilo i na Naļeškovića, ako je on već prije g. 1548 iznosio na dubrov. pozornici neke svoje drame? I u prologu *Tirene,* kad je Obrad čuo da je D. „postavio u pjesan“ što će sad gledati, pita Vučetu: „Je li tko drugi sad u ovoj državi da takoj ovi grad pjesnima tim slavi“, a ovaj mu odgovara: „Mnozi su, Obrade, među ine jes jedan remeta svet sade na škoļu bogom dan“ (v. str. 73) — opet dakle u prvome redu Vetranović! Vidi se dakle koliko je Vetranović bio cijeňen od svojih savremenika, ali od toga što se uz ńega za *Tirenu* i u samoj *Tireni* ne spominje i Naļeković ne mislim da se smije izvoditi da Naļeković nije prije g. 1548 istupio kao dramatičar.

Kako ne vjerujem da je D. u svojoj *Tireni* preradio od česti neku hipotetičku Vetranovićevu, tako ne vjerujem ni da ju je on sam prerađivao za drugu predstavu. Kolendić naime, ne pristajući

[1] *Pov. hrv. knjiž.* 164.

[2] „zemaļska i rajska“ nije sigurno nikakva aluzija na *Piligrina* i ńegovo pjevaňe „o raju i paklu“, nego na Vetranovićeve pjesme pobožnog i svjetovnog sadržaja.

uz Medinijevo mišljenje da je D. preradio Vetranovićevu *Tirenu,* ali priznajući nejednakosti od njega istaknute, nagađa da je D. za drugu predstavu *Tirene* „tekst u koječem doterivao, možda i poveće izmene proveo te, valjda zbog nestašice dovoljnog broja predstavljača, ranije dve uloge Dragića i Radiča poverio, ne pazeći na krupne nesuglasice, licu, koje nosi ime Dragić".[1] Ni to nije nimalo vjerovatno: za drugu predstavu D. je samo napisao nov prolog i novu „tužbu Ljubmirovu", ali u izdanju, koje je priređeno poslije te druge predstave, nije ni ta dva, zbilja nova komada stavio na svoje mjesto, nego ih je dodao uz *Pjesni,* a stare komade iz prve predstave ostavio je gdje su i prije bili; kad bi on i inače tekst dotjerivao, poveće izmjene provodio pa čak i dvije uloge u jednu strpao, zašto ne bi promijenio i prolog i tužbu Ljubmirovu? Nemojmo D-ću primjenjivati načela nekakve hiperkritičke metode po kojoj u pjesnika ne smije biti onoga što se odnosnomu kritičaru čini pogreškom.

52. — Kako je stupanje u javnost D-ća kao novoga pjesnika dalo povoda njegovoj tužbi zbog plagijatorstva, te njegovoj i Vetranovićevoj odbrani od te klevete, tako je možda i novina, koju je sigurno D. uveo, da se drame prikazuju u prozi, izazvala i drugu Vetranovićevu pjesmu *Pjesanca u pomoć poetam,*[2] u kojoj se kaže da lončari pristavljaju loncima ručice „kako hoće sa svieh strana", slikar može „kako hoće da penga [slika]", „a poetam čes pogodi neka sliede mužu svoju, da na volu pjesni poju, kako hoće u slobodi". Nego ovoga je puta Vetranović bio neobično kratak, — to je čak njegova najkraća pjesma sa samo 12 osmeraca! Za sebe Vetranović valjada tu slobodu nije tražio nego ili za svoje drugove pjesnike uopće, ili za jednoga između njih, a to bi opet mogao biti D. kojega je već jednom zbog *Tirene* branio, premda ne znam bi li Vetranović drame u prozi tako lako smatrao kao pjesničke proizvode. A ako nije D., to bi opet mogao biti Naljeković i njegove „nepristojne" komedije u stihovima, za koje bi se moglo lako razumjeti da ih „starac" nije potanje označio i da se za njih nije eksponirao dugom pjesmom, koja mu možda ne bi ni išla od srca; ali je ipak važno i karakteristično da je on već u XVI. vijeku branio, bar u principu, slobodu pjesničkoga stvaranja!

53. — Prema lakoći kojom je D. pisao, od njega nam je ostalo prilično malo, a i od toga najveći i najbolji dio, naime

---

[1] *Južnoslav. Njiva,* br. od 1. I. 1926, str. 35—36.
[2] *Stari pisci hrv.* III, 212.

drame u prozi, sačuvalo nam se je u jednom jedinom rukopisu A (iz kojega je u rukopisu M prepisan dio *Grižule*); pa da se je kojom nesrećom taj jedan rukopis sasvim izgubio, kao što ga je već dobrim dijelom nestalo, D. bi mnogo maňe značio negoli, zahvaļujući tomu rukopisu, zbiļa znači u historiji naše literature. Nego ńegove su drame u prozi bile hude sreće! već je matica rukopisa A bila nepotpuna: *Dundu Maroju* je falio svršetak, pa se u A tekst svršava u sredini strane, a i prolog *Ǵuha* bio je nepotpun u sredini gdje se Ǵuho razgovara s nekim komu se ni ime ne kaže, s čega je taj prolog ostao tako krń i u A. Po svoj prilici u tome stańu imao je u rukama rukopis A Đurđević, koji kaže da je od D-ća neizdano osam komedija u prozi i ona dva prikazańa što ih on prvi ńemu pripisuje,[1] a to se baš nalazi u rukopisu A, — pa to ponavļaju i svi pozniji literarni historici. Istina, sada je rukopis A krń na više mjesta (v. str. XIII), pa u ńemu je samo 7 drama — od *Pometa* nema više traga, ali u Đurđevićevo vrijeme sigurno i ńega je bilo, pa ih je zato on i nabrojio osam; a što Dum Đuro Matijašević nije pravio iz *Pometa* nikakvih izvoda, ne dokazuje nikako da ga u rukopisu nije bilo; jer nema Dum Đurovih izvoda ni iz *Grižule*, a opet se ova komedija još dandanas nalazi u rukopisu A iz kojega je jedino Dum Đuro pravio svoje izvode; ali već g. 1702, kad je Dum Đuro pravio te izvode baš je *Grižula* bio ovako nepotpun, jer on kaže za ńega da „niti je natpisa ni početka“ (v. str. XVII). Na žalost poslije te dvojice što su imali rukopis A u rukama u početku XVIII. vijeka, rukopis je još daļe stradao: nestao je iz ńega sasvim *Pjerin* i, osim jednog dijela prologa, *Ǵuho*, od kojih su nam se sačuvali samo Dum Đurovi izvodi, nestao je napokon i svršetak *Skupa* iz kojega je Dum Đuro dao u svojemu izvodu nekoliko rečenica kojih u A više nema. I tako je sada u rukopisu samo pet „komedija“, a ni od ńih ni jedna se nije potpuna sačuvala: *Mande* i *Arkulin* krńi su u početku, a *Grižula, Skup* i *Dundo Maroje* pri kraju. Teško je kazati kako se je razvijala radńa u onim dijelovima sačuvanih komedija koji su se izgubili: najlakše je s *Grižulom*, jer se za ńega jasno vidi po Grižulinim posļedńim riječima da se on u ime svoje družine oprašta s publikom: „Svak veće pròsti! Što umjesmo, činismo; a veće naprijed ni umijemo ni hoćemo . . .“ (str. 165); inače to se vidi i po dužini pojedinih akta: 1.vi broji $6^1/_2$ strana, 2.gi i 4.ti po 7 strana, 3.ći $8^1/_2$ strana, a 5.ti, ovako nešto krń pri

[1] *Vitae et carmina* 61.

kraju, preko $7^1/_2$ strana. Zato ne mislim da Medini ima pravo kad, pored spomenutih Grižulinih riječi za koje i on priznaje da bi ih trebalo onako shvatiti, — ipak kaže[1] „da su se izgubile dvije, tri zadnje scene“, jer da je prekinuta radńa Mudrosti i Oposlovnice a da se ne vidi da se je „Remeta“ opametio; ali onaj prvi argumenat dokazuje samo da je D. naprosto — hote ili nehote — propustio da tu radńu izvede do kraja, a drugi argumenat dokazuje još mańe, jer tu se je Medini prevario: „Remeta“ nije kakvo zasebno lice nego to je Grižula (kao što i u *Tireni* sama Tirena sad je pod tim imenom a sad opet kao „Vila“) — on uzimļe Omakalu za svoju „domaću“ i ide s ńom kući, i time je stvar, bar za publiku, gotova! Nešto više fali na kraju *Skupa*, ali ni tu neće biti mnogo, jer se vidi da stvar nagińe kraju: Zlati Kum se odrekao Skupove kćeri, ulovļen je Munuo koji je ukrao Skupovo blago, i on baš počińe raščišćati zamršenu situaciju: „Gospodo, utažite se, er vam ću dobar glas dat“, pa pošto je sigurno javio da se je blago našlo, Skup pristaje da dade kćer Kamilu i „komedija je svršena“. Da ni ovdje ne fali mnogo, vidimo po tome što prva četiri akta obuhvaćaju 8—10 strana, a 5.ti ih ima već 9. Prolog nam pak o svrsi komedije kaže samo ovo: „Što će od ńega [t. j. od Skupa] i od ńegova tezora bit, komedija vam će spovidjet“ (str. 200). Ne mogu pak dovesti ni u kakvu vezu s radńom *Skupa* riječi što govori Satir (nevjestin brat Stijepo) u prologu: „I tko bi ktio znat što ću ja satir u ovoj komediji rijet, ja sam starcu u gori kameni tezoro objavio“ *(l. l.)*; ima li to značiti da je pri kraju jedan satir javio Skupu gdje mu je (po dogovoru ļudî oko ńega) sakriveno (od Munula ukradeno) blago? A što bi drugo moglo biti, teško se je domisliti.

Za *Dunda Maroja* prolog nam samo kaže: „Što će segvitat [poslije dolaska Dunda Maroja u Rim], komedija vam će sama rijet, koja će svršit u veselje“ (str. 260). Prema tome veselome svršetku, koji se inače kod starih komedija sam sobom razumije, sin Maro se sigurno nagodi s ocem i vraća sa zaručnicom u Dubrovnik, a po svoj prilici, da bude još više veseļa, Ugo Tedesko uzimļe Lauru, koja je i sama kći Nijemca, a Marov sluga Pomet Laurinu „djevojku“ vragolastu Petruńelicu; i tako se komedija završavala trojim svatovima. Ali u sačuvanome tekstu glavna radńa je doprla tek do momenta kad je Maro, kako se čini, sasvim propao: otac mu odnio sve, ļubavnica se od ńega odbila,

[1] *Povjest hrv. knjiž.* 325.

te on se sprema da provali u ńenu kuću pa da zakoļe sve što mu pod ruku dođe a zatim da ubije sam sebe (v. str. 387); tu je dakle bilo još štošta prije negoli se došlo do obligatnog i u prologu obećanog veselog svršetka, a to nam potvrđuje i dužina pojedinih akta: četiri potpuna imaju od 24 ½ do 29 strana a peti krńi samo 10.

Kod *Grižule, Skupa* i *Dunda Maroja* možemo se dakle bar domisliti kako su se svršavali, ali za *Mandu i Arkulina* teško je kazati što im fali u početku. Od *Arkulina* nema prije svega, bez sumńe, prologa a onda veća polovica 1.ogа akta; kakvi su prizori i razgovori u ńoj bili, ne može se ni naslućivati po onome što se je od te komedije sačuvalo. Još je više osakaćena *Mande,* jer ńoj fale prolog, cijeli prvi akt, pa prva 2 prizora i početak 3.egа od 2.ogа akta; dabome, ni tu ne možemo znati kako je stvar išla, ali opet možemo nešto nagađati: sigurno se je prvi javļao na pozornici Tripče, jer on, opraštajući se pri kraju komedije s publikom, izrijekom kaže: „. . . ja sam počeo i ja dosvršujem“ (str. 198); on je imao i nekakav ļekarski „consilium“ s Jeđupkom koja ga je imala izliječiti, pa zato ona poslije kaže: „. . . dobila sam sve što je od potrjebe, kako mi si rekal“ (str. 173) — možda je taj dogovor među Tripčetom i Jeđupkom bio prvi prizor u komediji. Vidi se osim toga da je u izgubļenome dijelu morao biti i prizor gdje se je Tripče opio a Mande, ńegova žena, ugrabila tu priliku da se pozabavi s jednim dubrovačkim vlastelinom (str. 174).

Najgore su nastradali *Pjerin* i *Ǵuho:* od Ǵuha je u A ostao samo prolog, i to nepotpun, a inače i od ńega i od *Pjerina* imamo samo Matijaševićeve izvode iz A. Što se odatle dade izvesti o sadržaju *Ǵuha,* pokazao je ukratko Medini,[1] a po Matijaševićevim izvodima iz *Pjerina* Budmani je majstorski rekonstruirao tu komediju.[2]

Za osmu „komediju“ *Pomet,* koju je Đurđević, a bez sumńe i Dum Duro Matijašević, još imao u A, znamo samo ono što se o ńoj kaže u prologu *Dunda Maroja:* da *Dundo Maroje* „slijedi onu prvu komediju od *Pometa,* kako da je ona i ova sve jedna komedija“, i da „ćete vidjet u ńoj [u *Dundu Maroju*] one iste prve prikazaoce, a to jes Dundo Maroje, Pavo Novobrđanin, Pomet i ostali“, da „prva, t. j. *Pomet* je prikazana u Dubrovniku“, zatim: „Ako nijeste zaboravili kako mu [t. j. Dundu Maroju u *Pometu*] biše ukradeni dukati i vraćeni s patom da se sinu spodesta od svega po smrti“ (str. 260). To je glavni predmet *Pometa,* a što dalje

[1] *Povjest hrv. književ.* 328—329.

[2] „*Pjerin*“ *Marina Držića* u 148. knjizi *Rada*.

slijedi: „Po tomu znajte er su novi pat učinili“ i t. d., to, kako već sama riječ „znajte“ pokazuje, nije više sadržaj *Pometa* nego tumači kako se iz situacije što je ostala pri kraju *Pometa* prešlo u situaciju što je u početku *Dunda Maroja*. Osim toga znamo da je i u *Pometu,* kao i u *Dundu Maróju,* prije prologa publiku pozdravio „Dugi nos negromant“, jer on kaže: „Ja što jesu tri godine, ako se spomenujete, . . . srjeća me dovede u ovi vaš grad“ i „Znate er kad se, jes tri godine, od vas odijelih . . .“ (str. 255/6), a *Pomet* se prikazivao tri godine prije *Dunda Maroja* (v. str. XCIV).

54. — To se je dakle u rukopisu A sačuvalo od D-ćevih drama u prozi, ali može biti da ima u A bar spomen još o nečemu. Sam je D. u prologu *Skupa* obećavao: „ . . . do godišta na poklade ja vam ću komediju arecitat od vila“ (v. str. 200), pa je li održao to obećańe? I ako jest, je li to možda bio *Grižula* ili *Ǵuho?* Po vremenu kada su vaļada postale te dvije, u glavnome, pastirske igre „s vilama, satirima i Kupidom“ prije bi to mogao biti *Grižula* nego li *Ǵuho* (v. str. XCVII). Medini[1]) je svratio pažńu na riječi što govori Satir u prologu *Skupa:* „Ńarńase je večeras tokalo da učine maškaratu. I htjeli su, i vilu ku rekoh spravili bijehu, da . . . prolog reče; ma se ne ugodiše: smete ih jedna svekrva u ovoj komediji . . . Ńarńasi cijeć ńe, kako rekoh, nijesu htjeli arecitat . . . Uvezli su njeke mlade ki nijesu prije arecitavali“ (str. 200), i odatle izvodi da je „to po svoj prilici aluzija na kakav nedovršen komad“. Meni se čini da se time sasvim jasno kaže da će te večeri biti sasvim druga predstava negoli se je isprva mislilo: „vila se spravila biješe doći s versi . . . da prolog reče“ (str. 199), a govori ga Satir u prozi; „Ńarńase je večeras tokalo da učine maškaratu“, a tamo glume „njeki mladi ki nijesu prije nigda arecitavali“; imala se prikazivati komedija u kojoj je, kako se vidi, jednu od glavnih uloga igrala jedna svekrva, a mjesto ńe predstavļa se *Skup* gdje o kakvoj svekrvi nema ni govora. Pa opet veliko je pitańe ima li se uzeti to ozbiļno; D. sigurno ne bi se našao u velikoj neprilici da za jedan dan dovrši zbiļa započetu komediju; stoga će prije biti da je on sve to rekao samo zato da opravda što nema „galante vile s versi“ nego ružan Satir što govori kako „na Placi“, a i da umetne nekoliko zlobnih riječi o svekrvama i da preporuči publici predstavļače novajlije. Inače bi trebalo kazati da je D. imao gotova *Skupa* u svojemu pisaćemu stolu, te ga izvukao kad se našao u neprilici za pir Saba Gajčina sa svojim „nedovršenim komadom“,

[1]) *Por. hrv. knjiž.* 347.

a to se ne može nikako vjerovati: kako je on radio, sigurno je izrađivao svoje komedije tek kad su se od ńega tražile.

Prije će biti da se je sačuvala aluzija na neku izgubļenu komediju D-ćevu u riječima što ih u *Mandi* upravļa jedan Kotoranin jednomu od Dubrovčana što su došli u Kotor: „Je li vam, bože, Cvijeta živa i Vukota? Ja vas poznavam: vi ste Garžarija; velike ti smijehe i vi njegda činahote o pokladijeh“ (v. str. 188); Cvijeta i Vukota su bez sumńe dva lica iz neke D-ćeve komedije što su je u pokladima prikazivali članovi družine Garžarije, a kako ni jednoga ni drugoga nema ni u jednoj od sačuvanih D-ćevih komedija, to treba kazati ili da su bili u *Pometu* ili u *Ǵuhu* (u *Pjerinu* regbi da za taka lica iz prostoga naroda nema mjesta), ili da se je izgubila bez traga još jedna D-ćeva komedija. S pravom pak Medini misli[1] da se odnose na neku D-ćevu komediju i riječi u *Ǵuhu*: „kad bi godišnica gospi ukrala peču larda, ter bi ju vrgli u tamnicu; a gdje bi Puļiz puļiški govorio, a Masora latuštinom [nema u Akad. rječniku] udarala i kad se ženik ne bi brinuo“. A možda je u nekakvoj vezi s nekom komedijom (možda i s tom od Cvijete i Vukote) i što opet u *Mandi* sama Mande govori, čuvši da su stranci koji su došli u Kotor „dubrovački vlasteli što to se zovu Garžarija“: „Ovo su Garžarija? Čula sam da ovizijeh poklada ti vlasteli čine [a to bi značilo da se je i *Manda* prikazivala u pokladima] jednu lijepu večeru i da se će po večeri izmrčiti; i vele da će i žene izmrčit, ter se će izmrčeni svi pak u kolo uhvatiti“, pa opet: „Kako se će moć one vladike trpjet da ih mrčenijeh gledaju?“ (v. str. 190). Svakako, ili se to ticalo neke komedije, ili neke maškarate (što je vjerovatnije, jer su se komedije davale prije večere a ne poslije ńe), dobro je upamtiti da su se i vladike u Dubrovniku XVI. vijeka „mrčile“, t. j. maskirale, i izmrčene „u kolo hitale“. Još jednu aluziju na taku maškaratu, ili možda čak i na pastirsku igru, imamo u rečenici u *Ǵuhu*: „Er su ļudi vas smijeh ispuhali, a to se je vidjelo ovezijeh poklada kad vile u garbiješijeh tancahu“ (v. str. 432), premda je to maňe sigurno, iako vjerovatno, da se to tiče neke D-ćeve pjesme ili drame. U istome *Ǵuhu* nalazi se, u početku prologa, opet neka nama nerazumļiva aluzija koja bi se također mogla odnositi na neko lice već poznato iz D-ćevih komedija: „I ja, za rijet vam kao rabota stoji, ko-maloprije sam bio Žuho, a sad sam Kerpeta“ (v. str. 429). A nejasna je opet pri kraju toga

[1] *Povjest hrv. kńiž.* 327.

istoga prologa i ova rečenica: „Ma bogme oni Kotorčić mali smiješan biješe; ako i ńega mogosmo pritegnut k nam, nećemo ni toliko gofo proć. Poć ga ću rečerkat . . .“ (v. str. 431). Koji je to „Kotorčić mali“ kojega je publika već gledala? Tripčeta iz *Dunda Maroja,* ili Tripče iz *Mande* ili iz *Arkulina,* ili Pasimaha iz *Skupa*? ili neki drugi Kotoranin iz neke izgubļene komedije?

Kad je prof. P. Karlić g. 1921 izdao bezimenu i anonimnu komediju, kojoj je on nadio ime *Ļubovnici,* mislio je i tvrdio da je našao nepoznatu komediju D-ćevu; ali pošto je A. Delalle u spļetskom *Novom Doba* od 13.og i 14.og januara 1922 dokazao da radńa te komedije biva u Trogiru, a Kolendić u spļetskom *Životu* od 22. februara iste godine iznio da u ńoj ima i jedan citat iz Palmotićeve *Alčine,* koja je predstavļana tek g. 1647, dakle samo 80 godina pošto je D. bio pokopan, sasvim je sigurno da ta komedija nije D-ćeva nego nekoga dalmatinskoga pisca najranije iz druge polovice XVII. vijeka, možda Petra Kanavelovića koji je imao, kako je poznato, veza i s Dubrovnikom i s Trogirom. Inače, i bez oba ta dokaza, vidi se odmah da ta komedija nije ni D-ćeva a ni uopće dubrovačka, ni nikako iz XVI. vijeka; i to se je i kazalo prof. Karliću još prije nego ju je izdao, ali on nije vjerovao.

55. — D-ćeve su se drame, koliko znamo, predstavļale do našega vremena samo u Dubrovniku i samo u onim prigodama za koje ih je sam pjesnik namijenio, a da bi se koja od ńih i kasnije prikazivala, nije potvrđeno; istina, Dum Đuro Matijašević, prepisujući u početku XVIII. vijeka *Grižulu* iz rukopisa A, mijeńao je u ńemu sve što je pokazivalo da je taj komad napisan za pir Vlaha Sarkočevića — očevidno je htio da se može upotrijebiti za kojigod pir i u ńegovo doba, ali se ta ńegova namjera nije sigurno ni jedanput izvršila, jer on svojega prijepisa nije ni dovršio (v. str. XXX). I radńa se ponajviše razvija u Dubrovniku, samo u *Mandi* to biva u Kotoru a u *Dundu Maroju* u Rimu; ali i u ovome posļedńemu glavna su lica Dubrovčani, a i u *Mandi* dolaze, istina tek kao sporedna lica, neki Dubrovčani, koji su samo zato tu da se autor, kako dobar Dubrovčanin, može narugati susjedima Kotoranima; zato je bez sumńe *Mande* i prebačena u Kotor, da se smiješna figura prevarenoga muža vidi u Kotoru, dok je fabula *Dunda Maroja* zahtijevala da se radńa razvija izvan Dubrovnika.

Kao lica za svoje drame D. je uzimao, uz mitološka bića pastirskih igara, dubrovačke građane i seļake („pastire“ i „Vlahe“) iz dubrovačke okolice (Lopuđane u *Arkulinu* i *Dundu Maroju*) i iz Hercegovine, kao što se i za sluge („djetiće“) i sluškińe („dje-

vojke“) može pretpostavljati da su bili iz okolice, kao što je to u Dubrovniku redovno bivalo sve do najnovijega vremena; karakteristično je pak da se D. usuđuje uvoditi dubrovačku vlastelu samo u *Mandi*, gdje se oni rugaju Kotoranima i zabavljaju s njihovim ženama. Osim Kotorana u *Mandi* i Rimljana u *Dundu Maroju*, D. uvodi i nekoliko inostranaca koji treba da svojim neobičnim ili pogrešnim govorom ojačaju komiku situacije; takav je Kotoranin Tripče u *Arkulinu* i *Dundu Maroju*, koji je možda nastupao i u *Guhu* (v. str. CVI), a donekle i Pasimaha u *Skupu*, pa Negromant Talijanac u *Arkulinu*, Grk, a donekle i Turčin u *Mandi*, te Ugo Tedesko u *Dundu Maroju;* naprotiv, s istoga razloga s kojega se *Mande* razvija u Kotoru, biće što i u *Dundu Maroju* kurtizana Laura nije Dubrovkinja već „Krkarka“ (Korčulanka).

D-ćeve drame prikazivale su se ili kao javne predstave ili kao privatne zabave na pirovima (svadbama). Ono prvo nam je posvjedočeno za dva njegova najveća komada — za prvu predstavu pastirske igre *Tirene* u stihovima i za komediju *Dunda Maroja* u prozi. Za *Tirenu* je sasvim sigurno da je prvi put predstava bila „prid Dvorom“: to svjedoči natpis u rukopisu K (v. str. 63), s čime se slaže što u prologu Obrad, gledajući pozornicu, u stih. 53—54 pita: „Ka je ovoj dubrava? ali su i ovdi gore? kô li se gizdava uvrže meu dvore?“ (v. str. 70); dakle predstava je bila među dvorovima na otvorenom mjestu, što potvrđuje prolog druge predstave gdje se u stih. 143—146 kaže da kod prve predstave „vjetri ne daše ništa čut“ te se publika zbog zime razbježala (v. str. 27). Nije pak osnovano što Medini[1]) iz riječi „pri vodi“ u prologu (stih 119) izvodi da je prva predstava bila „blizu zdenca pred Lužom[2])“, jer se te riječi nikako ne tiču mjesta gdje se predstavlja nego mjesta gdje D. s vilama „svû mlados provodi“, t. j. Rijeke. *Dundo Maroje* je naprotiv prikazivan u Vijećnici, kako je to zabilježeno u njegovu natpisu u rukopisu A; ali kako da se tomu protivi što Negromant u svojemu pozdravu kaže: „... Placu, tu gdje sjedite ...“, jer bi to značilo da *Dundo Maroje* nije prikazivan u zatvorenoj Vijećnici nego na otvorenoj Placi pred njom, dakle opet „prid Dvorom“. Na istoj Placi po drugim riječima istoga Negromanta regbi da se je prikazivao i *Pomet* (v. str. 255). Ostale su D-ćeve drame predstavljane po svoj prilici

---

[1]) *Povjest hrv. knjiž.* 313.

[2]) „Pred Lužom“ zove se onaj dio dubrov. *Place* pred crkvom sv. Vlaha gdje je nekad bila *Luža* (tal. *loggia)* u kojoj su se sastajali vlastela na razgovor i na zabave.

sve na pirovima; tako sigurno *Tirena* drugi put, *Venere*, *Stanac*, *Grižula*, *Skup* i *Guho*, pa biće i *Mande* i *Arkulin*, iako nam to za ńih nije posvjedočeno, jer u A fali i ńihov natpis i ńihov prolog iz kojih bi se to moglo vidjeti; za *Mandu* pak, po posļedńim ńenim riječima, vidi se jasno da je prikazivana u užemu krugu (zato: „brigato!“), pa će biti opet na piru, ali bi moglo biti i na večerńoj zabavi družine, koja ju je predstavļala. Nema sumńe da su se sve ove „pirne drame“ predstavļale u odnosnim kućama gdje se je pirovalo, iako nam je to izrijekom posvjedočeno samo za *Tirenu*, *Grižulu* i *Skupa:* u (drugom) prologu *Tirene* Pribat pita „gdje smo ovo mi sade“, a Obrad mu odgovara: „Svitli je ovoj stan Guha Pjorovića“ (v. str. 24, stih 35), a to je pokojni djed nevjestin (v. str. XCI), po čemu bi se reklo, što je i razumļivo, da je pir bio u nevjestinoj kući a ne u mladoženinoj; a što se dalje (u stihu 47) kaže da mladoženja „djevojku je danas doveo u svoj dvor“, to treba tako shvatiti da će to tek „danas“ da bude. U prologu pak *Grižule* Slava govori: „Spomeni ovi stan . . .“ (str. 128), a u prologu *Skupa* po svoj prilici nevjestin brat, tobože u čudu, pita: „je li ovo naša kuća?“ (v. str. 199). Zato ne mogu nikako pristati uz Medinija (*l. l.*) koji i za *Stanca* uzimļe da se je predstavļao na trgu „pred Lužom“ gdje se ńegova radńa razvija: pozornica je predstavļala taj trg, a sama predstava je dabome bila u kući nevjestinoj.

56. — Predstave su bile redovno u pokladima, dakle od 6. januara pa do početka korizme; za prvu predstavu *Tirene* to proizlazi iz riječi što ih u 2.om prologu govori Obrad (koji učestvuje i u prologu 1.ve predstave): „u vrime od poklad onomlani dođoh“ (str. 26, stih 87), a to potvrđuje maloprije spomenuta okolnost da se je publika zbog jakog vjetra i ļute zime razbježala. Ali bez sumńe je i druga predstava bila u pokladima kad su ostale bez promjene riječi „ovo brieme od poklad“ u posļedńim stihovima kojim se Kupido oprašta s publikom (v. str. 126). Kod *Stanca* pak govori za pokladno doba sam ńegov predmet i to što „na pir maskari idu“ (v. str. 56). I u *Mandi* se spomińu pokladi: „ . . . ovizijeh poklada ti vlasteli čine . . . “ (str. 190), pa i u *Skupu*: „do godišta na poklade“ (str. 200), i u *Dundu Maroju:* „u ovo brieme od poklada“ (str. 256), „ovo brime od poklada“ (str. 259). Kod svih ovih predstava dakle ili se izrijekom kaže da su bile u pokladima, ili se bar spomińu pokladi i „maskari“, pa možemo odatle slobodno zakļučiti da su bile u pokladima i ostale predstave za koje nemamo tog direktnog ili indirektnog svjedočanstva; jedino bi izmedu onih prvih

trebalo da *Skup* pravi izuzetak kad bi bila tačna napomena Dum Đura Matijaševića koji je uz riječi u natpisu „prikazana u Saba Gajčina na piru“ dodao „godišta 1555 mjeseca marča“, jer bi tada ta predstava padala u korizmu, što se ne može vjerovati (v. str. XCVI) S istoga razloga mislim da i *Guho* nije prikazivan u martu g. 1553, kada je sklopljen ženidbeni ugovor Rafa Gučetića, nego tek docnije (v. str. XCV).

Javne predstave *Tirene,* a možda i *Dunda Maroja* i *Pometa,* bile su po svoj prilici još za vidna, jer tada dabome u Dubrovniku ulice nijesu bile rasvijetljene[1], možda pod večer, kako znamo da je bilo s Vetranovićevim *Posvetilištem Abramovim,* gdje se pri kraju Sara obraća ženama u publici te im kaže: „. . . i poď te sve k stanu . . ., zašto je jur kasno, mjesec je u oblaku, a ženam nie časno putovat u mraku“.[2] Pirne drame davale su se sigurno u večer — „večeras“, kako se izrijekom kaže i u *Grižuli* (str. 157) i u *Skupu* (str. 199), a *Venere* (str. 43) i *Mande* (str. 198) svršavaju se pozivom na večeru.

57. — D-ćeve drame predstavljale su razne diletantske „družine“. O ńima nemamo nikakvih potańih vijesti iz D-ćeva vremena; tek nam je nešto malo kazao Stjepan Gradić o onima XVII. vijeka u svojoj biografiji Gona Palmotića pred prvim izdańem ńegove *Kristijade* od g. 1670. Prema tome kazivańu omladina se je dubrovačka sabirala u razne družine („societates“), pri čemu su se strogo dijelili vlasteličići i mladi građani; svaka je družina izabirala sebi godišńe ili mjesečne starješine („magistratus“); svrha je tih družina bila da se priređuju razne zabave a naročito u pokladima pozorišne predstave.[3] Budući da Gradić govori da je to stari običaj u Dubrovniku, po svoj prilici je tako bilo i u D-ćevo doba. Po imenu se za ńegove drame spomińu tri take družine: *Pomet-družina, Garzarija* i *Ńarńasi.* „Od kompańije *Pomet-družina*“ bio je prikazan *Dundo Maroje* (str. 259 i 260), a bez sumńe i *Pomet,* po kojemu se je sama družina i prozvala; ali biće da je ona prikazivala i *Tirenu* i *Stanca,* kad je Givan Pešica bio jedan od glumaca u oba ta komada (isp. str. LXXXIX), te bi onda to bila glavna družina D-ćeva, koja je, ako je *Pešica* pravo prezime, bila sastavljena

[1] Jireček (Jagićev *Archiv* XIX, 29) kaže da su rasvjetu ulica u Dubrovniku uveli Francuzi, ali to nije tačno: ne mnogo prije, ali svakako najkasnije g. 1802 bilo je bar nekoliko feńera po ulicama, jer je Senat 22.og juna te godine odredio da se postavi na Placi „8 feńera što su ostali od onih koje je naručio pok. Mato Androvićˮ.

[2] *Stari pisci hrv.* IV, 337—338.

[3] Preštampano u *Radu* 68, 72.

od građana, kakav je bio i sam D. *Garzarija* je predstavljala samo *Mandu* (str. 188 i 190), a ńeni su članovi sigurno bili mlada vlastela, jer se za ńih izrijekom kaže: „Dubrovački su vlasteli što to se zovu Garzarija“ (str. 190), zatim u prologu *Ǵuha:* „dođe Garzarija družina Rafova“ (a Rafo Gučetić je vlastelin!), i opet o ńima: „Misli gdje se nađoše ti vlasteli“ (str. 430).[1] *Ńarńasi* se spominu samo u prologu *Skupa:* „Ńarńasi, kako znate, danas festižaju“ (str. 199) i: „Ńarńase je večeras tokalo da učine maškaratu“ (v. str. 200), ali, ako sam dobro protumačio što se u tome prologu govori o toj predstavi (v. str. CIV), nijesu oni predstavljali *Skupa,* nego je cijela ta priča o izmjeni predstave na piru Saba Gajčina izmišljotina, a tada je lako moguće da je i to samo ime *Ńarńasi* izmišljeno zajedno s ńom a da take družine nije ni bilo. *Skupa* su dakle predstavljali „njeki mladi ki nijesu prije nigda arecitavali“ a koje su Ńarńasi mjesto sebe „uvezli“ (str. 200); to su dakle bili mladi ljudi koji su se, s nevjestinim bratom Stijepom na čelu, sastali baš za ovu domaću predstavu a da se nijesu „konstituisali“ u pravu družinu sa svojim imenom. I *Ǵuha* je prikazivala neka, bar za nas, bezimena družina; kad se dočulo da u Rafa (Gučetića) na piru „arecitava ta i ta kompańija“, sasuše se kritike, te je trebalo da ih Garzarija, „ti vlasteli“, osokole (po čemu bi se reklo da su oni bili prosti građani) i da im obeća da će ih pohvaliti (v. str. 430).

Napose treba spomenuti da je Medini[2] u riječima u prologu *Ǵuha* „ma ovo odovud u vijencu poete, u veras će vas molit . . .“ (str. 430/1) nalazio „dokaz“ da je sām D. igrao ulogu toga „poete“. Meni se ne čini da je to baš „dokaz“, jer „poeta“ ne mora značiti baš autora drame nego može vrlo lako značiti uopće pjesnika; štaviše ja biḥ prije rekao da u Dubrovniku ni u XVI. vijeku ne bi se klerik ili svećenik usudio stupati na pozornicu. Podvlačim ono „u Dubrovniku“, jer s obzirom na ń treba odgovoriti i na pitańe: a ko je u D-ćevim dramama igrao ženske uloge? Ma koliko Dubrovnik bio u to doba prožet duhom talijanskoga činkvečenta, mislim da bi se teško koja poštena Dubrovkińa dala (a nepoštenu ne bi pustili) da čak u javnosti aktivno sudjeluje pri kakvoj predstavi, dok su to u Italiji i gospođe i gospođice bez straha činile. Ali kako je bilo u Dubrovniku s djevojkama, vrlo karakterističan

[1] Po svoj prilici je bio član te družine već spomenuti književnik Nikša Gučetić (v. str. XLIII), koji je na poziv svoje družine *(brigata)* vrlo mlad predstavljao u D-ćevim dramama (v. Jagićev *Archiv* XXV, 285).

[2] *Porjest hrv. knjiž.* 328.

primjer nam daje u *Dundu Maroju* sam D. kad mlada Dubrovkińa pokazuje da poznaje „Svetu Gospođu“ (današńu „Gospu“, stolnu crkvu dubrovačku), pa joj se pratilac čudi kako to zna, na što mu ona odgovara: „Kako ne znam? s tetkom nijesam li svaki božić u Svetu Gospođu na misu bila?“ (str. 285), po čemu se vidi da je tada u Dubrovniku samo kojagod mlada djevojka, i tek na božić, smjela da izlazi iz kuće, i to samo praćena od starije rodice![1] Istina, udate žene nijesu bile tako skučene: u *Grižuli* gospođa (građanka) ide čak svaki dan sama u crkvu na misu (v. str. 141), ali opet ne vjerujem da bi ijedna od ńih aktivno učestvovala u predstavama D-ćevih komedija, iako su ih siguino sve rado gledale.[2]

Publika kod D-ćevih predstava bila je različna prema vrsti odnosne predstave: javne predstave bile su bez sumńe pristupačne svakomu, dok su se „pirne drame“ dabome priređivale samo za „pirnike“ — za rođake obiju porodica i ostale zvanice. Prema tome u 1.om prologu *Tirene* Vlasi vide u publici „liepu mladost, što milo šetaju“ (nijesu dakle sjedili!), „starce u b r a d a h d o p a s a“ (dobro je i to znati za dubrov. nošńu XVI. vijeka), „vladike“ kojih se „lica svietle meu lipim graćkami“ (a ne „pučankama“) i „vlastele“ (v. str. 69), a pri kraju komada Kupido „govori puku“ (str. 125). Pa tako i u *Dundu Maroju* Negromant pozdravļa vlastelu i „ovi stari puk: ļudi—žene, stare—mlade, velike i male“ (str. 255), a prolog se počińe riječima: „Plemeniti i dobrostivi skupe, puče stari i mudri“ (str. 259), a nešto dalje se obraća napose na „žene“ (*l. l.*); vidi se dakle da je cijeli „puk“ gledao *Dunda Maroja*, pa je to za mene nov razlog da nije prikazivan u vijećnici nego pred ńom, jer ne bi dubrovački gospari dopustili da im prosti puk profanira vijećnicu. Naprotiv u „pirnim dramama“ nema više govora o puku; tako se u 2.om prologu *Tirene* spominu samo svojta ženikova, vladike i nevjesta, koje se lice svijetli „meu lipim plemkami“ (str. 24—25); u *Grižuli* vila se u prologu obraća samo na „pirnike“ (str. 128), na kraju *Mande* Tripče se oprašta s „brigatom“ i pozivļe je na večeru (str. 199); u *Skupu* prolog se obraća na „žene“ i „vlastele“ (str. 200); a u *Ǵuhu* Kerpeta pozdravļa „vlastele“ i „vladike“ (str. 429). U koliko se dakle u pirnim dramama spominje publika, vidi se da je uvijek bilo malo društvo, ponajviše vlastele i vladikâ, jer su i bile ponajviše svadbe u vlasteoskim kućama.

[1] Ja se još sjećam kakav je „škandal“ bio u Dubrovniku kada je sedamdesetih godina prošloga vijeka jedna gospodica (koja nije bila Dubrovkińa) prvi put p o d a n u izašla sama na ulicu.

[2] Protiv toga ne govori što su g. 1615 u Šibeniku u ženskom manastiru koludrice i ńihove pitomkińe predstavļale, i to muške uloge u muškim haļinama, prikazańe od sveta Tri kraļa pred svojim rodacima, ženskim i muškim (*Građa* 7, 393 i d.).

58. — Osim *Venere* i *Stanca*, koje zbog ńihove kratkoće nije trebalo dijeliti u akte, svaka je D-ćeva drama, koja se prilično potpuna sačuvala, razdijeļena, po primjeru talijanskih drama istoga vremena, na 5 akta koji su, kako smo vidjeli (v. str. CI i CIII), otprilike jednako dugi; tako su razdijeļene *Tirena, Grižula, Mande, Skup, Dundo Maroje* i *Arkulin*, a po svoj prilici je tako bilo i kod *Pometa, Ćuha* i *Pjerina*. Akti su opet ponajviše podijeļeni na prizore („šene"), ali ta dioba nije konzekventno provedena; tako na pr. u *Grižuli* odijeļeni su u I.om aktu samo prva 3 prizora, a nema sumńe da bi scenički trebalo da se ostali dio I.og akta razdijeli na još nekoliko prizorâ. To neće biti nepažńa prepisivača rukopisa A, nego vaļada sam D. nije diobu do kraja proveo, jer je očevidno da je za ńega ta dioba na prizore nešto novije: u *Tireni*, koju je on sam izdao, nema je još nikako. Izvan okvira same radńe što se predstavļa, a pred ńom, stoji, opet po primjeru talijanske komedije, prolog, u kojemu se pozdravļa publika i ukratko joj se kaže sadržaj komada; ni ńega nema u *Veneri* i *Stancu*, a imaju ga sve ostale drame kod kojih se sačuvao početak. Nego nije kod svih jednak: najjednostavniji je u *Skupu*, gdje ga govori jedan glumac; tako je i u *Dundu Maroju*, ali tu pred ńim je još jedan dugačak govor-pozdrav drugog glumca. Sastavļeniji je prolog u ostalim komadima: u *Tireni* (prvi i drugi put) to je mali prizor među dva „Vlaha"; u *Grižuli* najprije „Slava nebeska" govori pjesmicu, „za ovjezijem se mužika kanta", a napokon Vila pozdravļa pirnike; u *Ćuhu* najprije govori (u prozi) Kerpeta, od česti razgovarajući se još s nekim, a onda je trebao „u vijencu poeta" da progovori u stihovima, ali taj se drugi dio nije sačuvao.

Dabome i D. čuva tobožńa Aristotelova tri jedinstva radńe, mjesta i vremena. Jedinstvo radńe D. shvaća vrlo široko: ne gleda on na kakvu strogo provedenu unutrašńu vezu, nego iznosi često i ļude i događaje bez kojih bi odnosni komad mogao vrlo dobro biti, jer ništa ne pomažu da se tačno shvati veza među uzrokom i posļedicom onoga što se vidi, — a iznosi ih samo zato da izbaci koju zgodnu šalu ili dosjetku. U tome pogledu stoji za sebe *Venere:* u ńoj su uprav dvije radńe sasvim odijeļene jedna od druge — s jedne strane ozbiļna i sentimentalna „pripovijes kako se Venere božica užeže u ļubav lijepoga Adona", a s druge strane šaļivi prikaz „Vlahâ" koji se malo među sobom svađaju, napose mati odvraća sina da ne traži djevojku u gradu, a svi se prepadaju pa bježe videći čarobne slike Venere i ńenoga društva. Prema toj dvostrukoj radńi, u *Veneri* je sigurno bila i pozornica podijeļena, ili su na-

prosto Vlasi stajali malo sa strane, što mi se čini vjerovatnije, jer inače se D. strogo drži jedinstva mjesta, to jest radńa se cijele drame razvija na jednom istom mjestu, tako da se kod D-ća nikad ne mijeńa scenerija, a u *Veneri* neka promjena ima samo u toliko što se, poslije prvoga razgovora „Vlahâ", „šena odkriva" (zavjesa diže) kad nastupaju Venera i ńeno društvo, a „šena zakriva" (zavjesa spušta) kad oni prestanu govoriti a „Vlasi" nastave, i tako još jedanput. Zato neće imati pravo Popović kad misli[1]) da početak *Stanca* ne biva na Placi kod česme gdje je Stanac, nego „u mračnim, sporednim ulicama". Ali Ǵivo i ńegovi drugovi dogovarali su se i prije i poslije na istome mjestu gdje je Stanac drjemuckao, vaļada leđima prema ńima; zato kad su se dogovarali kakvu će mu „novelu" učiniti, Miho opomińe: „Da nas on ne čuje!" (stih 216). Naprotiv moglo bi biti da je neka promjena mjesta bila u *Pometu;* bar kao da na to slute riječi što ih Negromant kaže u svojoj pozdravnoj govoranciji u *Dundu Maroju* o onome što je činio kad je prije tri godine (kad se davao *Pomet*) bio u Dubrovniku: „Scijenim da nijeste zaboravili kako vam Placu, tu gdje sjedite, u čas glavom ovamo obrnuh i ukazah prid očima, a na ńoj bijehote, i opet ju stvorih u zelenu dubravu" (str. 255/6); znači li to da su gledaoci, sjedeći na Placi, na pozornici najprije vidjeli Placu na kojoj bijahu, pa da se je „šena zakrila" i mjesto Place vidjela se dubrava? — I jedinstvo vremena je strogo održano: svaki se komad svršava za jedan dan, uprav za onoliko vremena koliko traje sama predstava.

59. — O tehničkoj strani D-ćevih predstava može se vrlo malo kazati. Scenerija je sigurno bila vrlo jednostavna: dosta je bila jedna scena i možda još par kulisâ, jer se sve ńegove radńe razvijaju na otvorenim mjestima — nikada u zatvorenoj sobi! Ulica s par kućâ s vratima i prozorima trebala je za *Mandu, Skupa, Dunda Maroja, Arkulina* a sigurno i za *Pjerina,* više ili maňe vjerna reprodukcija Place s česmom za *Stanca,* „lug" za *Veneru* i *Tirenu,* za *Guha* vrt sa 4 kuće (za personifikacije 4 godišńa doba), a za *Grižulu* „pustińa", što je bilo najlakše napraviti. Za sve te scenerije trebalo je sigurno malo posla (i malo troška!), i zato je bez sumńe samo za šalu kazano u prologu *Dunda Maroja:* „I ako ne uzbude šena lijepa kao i prva [kod *Pometa*], tužimo se na brijeme koje nam je arkitete odvelo" (str. 259). — Kostimi su sigurno bili za građane obični građanski, za seļake iz okolice ńihovi

[1]) *Сра. Књиж. Гласник* od 1. IX. 1925, str. 40.

a za „Vlahe“ vlaški, kao što i u *Stancu* Ǵivo pristupa k Stancu „obučen na vlašku“ i „odgovaraju druzi maskari na vlašku obučeni“ (str. 59); zaludu bi pak bilo pitati kako su bili obučeni sentimentalni „pastiri“ à la Ļubmir u *Tireni,* vile, satiri i ostala mitološka bića, pa personifikacije u *Ǵuhu.*

Komedije u prozi bile su naravski naprosto g o v o r e n e, ali ne može biti sumńe ni o tome da su se samo govorile i one drame, odnosno i one partije, što su sastavļene u stihovima. Nego je bilo i pjevańa, — iako mańe negoli bi se moglo očekivati od D-ća koji je bio tako vješt muzikaš. U dramama u prozi pjeva se samo u *Mandi,* gdje Turčin „sjede začinat i začińe turski“ (str. 183), te opet „kanta turski“ (str. 184), i u *Dundu Maroju,* gdje Popiva pjevucka jednu talijansku kanconetu (str. 312). Naprotiv u ona tri komada što je sam D. izdao i pjeva se i pleše: u *Veneri* „ukažu se šes vila, koje najprvo poju, pak tancaju“ (str. 35), i „satir s vilom tanca“ (str. 40); u *Stancu* „tanac vode“ (str. 60); u *Tireni* „ovdi se poje u lugu“ (str. 76), „Miljenko popijevavši . . . govori“ (str. 74), i „s tancom čine mir, i s tancom odhode“ (str. 125). Treba napomenuti da ove pjevane partije nijesu bile dio dijaloga, i stoga D. i ne daje ńihova teksta; zato, gdje se u *Veneri* kaže „Svršivši [vile i satiri] pjesni i tanac . . . odhode“ (str. 36), nemaju se shvatiti kao „pjesni“ stihovi 131—166 što ih prije toga govore vile a za ńima satiri, jer se po posļedńim riječima satirâ jasno vidi da su vile tek poslije ńih imale da pjevaju a oni zatim da plešu. A od plesova treba istaći didaskaliju u *Tireni* poslije stiha 1636: „Ovdi dobar čas boj biju [s jedne strane Ļubmir s Radmilom i Ļubenkom a s druge Miļenko s Radatom i Dragićem]; uto izidu tri satiri i na ńih udare, i u troje boj biju“ (str. 124), — to je naime bez sumńe onaj „bojni način od moreške“ što se spomińe u natpisu *Tirene* u rukopisu K (v. str. 63), premda je *moreška* (tal. *moresca*) u Italiji, — odakle je, kako već samo ime kaže, k nama došla, — bila sasvim drukčija igra[1]); a „tanac na način pastijerski“, što se također spomińe u natpisu rukopisa K, biće „tanac“ što ga izvode pastiri i satiri pošto se pomire. U *Grišuli* pak ima nešto čega nema inače kod D-ća — jedan orkestralni komad; tako bar mislim da se imaju shvatiti riječi „za ovjezijem se mužika kanta“ (str. 128), premda bi dabome glagol „kantati“ prije pristajao pjevańu negoli „mužici“ (danas se u Dubrovniku govori „mužika udara“). Osim toga od Nikše Gučetića, koji je sam pred-

[1]) V. u *Nar. Enciklopediji* „Moreška“.

stavlao u D-ćevim dramama, doznajemo da je i izvan baš same recitacije bilo kod toga svirke, jer on izrijekom kaže, budući da je tada bio vrlo mlad, da je tražio, prije nego stupi na pozornicu, da trublje i svirale („le Trombe et i Pifari“) veselo svire, da se on tako osokoli.[1]

60. — ~~Iako je D. jedan~~ od najistaknutijih i najjačih naših starijih pisaca, nema još specijalne studije o njegovu književnom radu koja bi ga sa svih strana osvijetlila te bi pokazala što taj rad znači za historiju naše literature. Najviše se još može naći u novijim našim literarnim historijama, u prvome redu u Medinijevoj, pa onda u Vodnikovoj i Popovićevoj. Medini je docnije nešto kazao o književnom radu D-ćevu i u svojemu već spomenutom članku (v. str. XLII), gdje se nalazi i vrlo čudnovat sud da D. nije htio, kao Vetranović, da vrati stare običaje nego da uščuva „skladnost“ dubrovačku, i da je bio ujedno „magister elegantiarum“ i „magister morum“ — zar D. magister morum? Bojim se da bi se sam D. najviše začudio toj pohvali, on koji sigurno nije išao za drugim negoli da svojim dosjetkama i šalama, koje često nijesu baš sasvim „skladne“, zabavlja a nipošto poučava publiku. Nego koliko su tačni i potpuni sudovi izrečeni o D-ću od naših najnovijih literarnih historičara, trebaće da se tek razgleda i utvrdi.

Ima pak nekoliko studija o pojedinim D-ćevim dramama. Već su spomenuti članci Medinija i Kolendića o autorstvu *Porođena*, pa *Tirene* i *Hekube* (v. str. III i d.). Ali najprije je svratio pažnju na sebe *Skup,* jer sām D. u prologu kaže da je ta komedija „sva ukradena . . . iz Plauta“ (str. 200), s čega se samo sobom nametalo pitanje kako stoji D-ćevo djelo prema Plautovu. Najprije se tim pitanjem pozabavio prof. Ferdo Ž. Müller,[2] koji je dabome lako konstatovao da je D. sasvim slobodno preradio Plautovu *Aululáriju* (koja je, sasvim slučajno, isto tako pri kraju krnja kao i *Skup!*). Sa spoljašnjim svijetom upoznao je D-ćevu preradu, iznesavši njen sadržaj, Polívka,[3] a Šrepel[4] je opet detaljnije isporedio *Skupa* s *Aulularijom* i s njenim talijanskim preradama i došao do zaključka da je D. upotrijebio uz *Aululáriju* i njenu talijansku preradu od GB.

[1] Jagićev *Archiv* XXV, 285.

[2] *„Skup“ komedija od Marina Držića Dubrovčanina* u programu osječke gimnazije za g. 1878/79, str. 3—31.

[3] *Der Geizige in Ragusa. Ein Nachtrag zur Schrift: „Plautus. Spätere Bearbeitungen plautinischer Lustspiele von K. von Reinhardstöttner.“* u *Archiv-u für das Studium der neueren Sprachen und Litteraturen,* LXXXI. kn. (Braunschweig 1888), str. 433—442.

[4] *„Skup“ Marina Držića prema Plautovoj „Aulularij“* u *Radu* XCIX (1890), str. 185—237.

*

Gelli-ja *La sporta,* koja je prvi put štampana g. 1543 u Firenci. S obzirom na taj Šrepelov članak napisao je pak Jagić[1] za spoļašńi naučni svijet opširnu analizu *Skupa,* gdje se protivi mišļeńu Šrepelovu da je D. upotrijebio i tal. preradu, jer to nikako ne dokazuju jedina dva razloga što Šrepel navodi — da su obje prerade u prozi i obje lokalizovane u svojemu gradu, dok u sadržaju *Skupa* nema ništa što bi bilo preuzeto iz *Sporte.*

Šest mańih članaka o D-ćevim dramama (za svaki se od prva četiri kaže da je „Odlomak iz većega rada o Marinu Držiću) objavio je A. Živaļević u I.oj i II.oj knjizi svojega *Кола* od g. 1901 i u IV.oj od g. 1902,[2] od kojih su samo drugi i treći donijeli nešto novo — drugi, da je D. za *Pjerina* upotrijebio Terencijevu *Andriju* i Plautove *Menehme,* a treći, da je isto tako za *Arkulina* upotrijebio Ariostova *Il Negromante* a donekle i Plautova *Amfitriona* i Terencijeva *Eunuha;* interesantno je pak što Živaļević u 6.om članku javļa da se još đandanas u Crnoj Gori riječ *novela* govori u značeńu „bruka, sprdńa, šala". Što je inače Živaļević govorio o *Ćuhu* i *Pjerinu* nema nikakve vrijednosti, jer je on sasvim krivo shvatio kako je rukopis A sastavļen.[3] Naprotiv već spomenuta Budmanova rekonstrukcija *Pjerina* (v. str. CIII) dokazala je opravdanost Živaļevićeva mišļeńa o postanku *Pjerina;* Budmani je naime isprva mislio samo na Plauta, ali doznavši za Živaļevićev članak tek kad se ńegov štampao, priznao je u dodatku tačnost ńegova tvrđeńa i sam naveo motive što je D. uzeo iz Terencija. D-ću je P. Popović posvetio najprije dva članka u biogradskom *Наставнику,*[4] koje je pak spojio u jedan članak.[5] U tome članku Popović je pokazao da je glavni motiv isti u *Skupu* i u *L' Avare,* u *Mandi* i u *George Dandin,* u *Arkulinu* i u *Le Mariage forcé;* nego budući da ne može biti govora o tome da bi mlađi Molière uzimao te motive od D-ća, Popović je tražio i našao za obojicu zajednički izvor ili neposredno u nekim novelama Boccacciovim ili posredno u talijanskim dramatskim obradama tih novela; naprotiv s razlogom odbija mišļeńe Živaļevi-

[1] *Die Aulularia des Plautus in einer südslavischen Umarbeitung aus der Mitte des XVI. Jahrhunderts* u *Festschrift J. Vahlen* (Berlin 1900), str. 615—641.

[2] 1. *Скуп* (I, 32—38 i 88—94); 2. *Неизрађени Држићеви драмати* [o *Ćuhu* i *Pjerinu*] (I, 229—232); 3. *Аркулин* (I, 504—508, 564—567 i 634—637); 4. *Држићева „Венера"* (II, 109—113); 5. *Завршна реч о Држићевом „Скупу"* (II, 697—701); 6. *Новела од Сшанца* (IV, 593—595).

[3] To se još jasnije vidi iz ńegova referata o Budmanovoj rekonstrukciji *Pjerina* (*Коло* IV, 222—224).

[4] *Марин Држић и Молијер* (sv. za mart—april g. 1904, str. 5—26 i 81 do 96) i *Накнадно о „Манди Марина Држића* (sv. za jan.—febr. g. 1905).

[5] *Марин Држић и Молиер* u izdańu *Из књижевносши* (I.vi sv., Biograd 1906), str. 62—111.

ćevo o izvorima D-ćeva *Arkulina* (str. 111). Nego opet ni Popović nije pogodio što misli da je „vrlo verovatno“ da je D. glavni motiv *Mande* (prevareni muž koji zatvara izvan kuće nevjernu ženu, a opet ona ńega) uzeo iz komedije *La Rhodiana* Talijanca Andrea Calmo (str. 92); on je naime mislio da će tamo biti motiv da je žena pred zatvorenim vratima prijetila da će se nožem zaklati, kojega u Boccaccia nema, pa premda je Matić još g. 1906 kazao[1] da toga motiva u *Rodijani* nema, Popović i u posljednjemu izdańu svojega *Прегледа* od g. 1927 odlučno tvrdi da predmet *Mande* D. nije neposredno uzeo iz Boccaccia nego iz *Rodijane* (str. 152). Uistinu, osim glavnoga motiva, *Mande* s *Rodijanom* nema nikakva posla, a i sami glavni motiv drukčije je izveden: u *Mandi*, kad žena prijeti da ide da se zakolje, muž je mirno pušta da ide i grdi je, naprotiv u *Rodijani* žena ide tobože da se utopi, a muž joj se smiluje te trči za ńom da je spase.

Popović je još dao dobru analizu *Stanca*,[2] gdje je (na str. 41—43) i protumačio što su oni „Držićevi skalini“ u stihu 10. Za istoga je pak *Stanca* Kolendić, u članku o kojemu je već bilo govora (v. str. XCIII, napom. 1), utvrdio da je prikazivan na piru Martolice Gamańića, po ńegovu računu, g. 1550. Napokon dobru analizu *Grižule* dao je Skok[3] u članku, koji je također već spomińan zbog novih podataka o životu D-ćevu u Sijeni (v. str. XLII), a u kojemu je i dobro osvijetlio odnos D-ćevih pastirskih igara prema sijenskim istoga vremena.

O spoljašńoj strani D-ćevih djela malo je što doslije pisano: Jagić je *vragu t'* u Petračićevu izdańu ispravio na *vragut*, a Leskien opet neka mjesta u *Pjesnima*.[4] Ja sam pak konstatovao[5] da u komedijama u prozi lica što nijesu Dubrovčani (Kotorani, jedna Korčulanka i jedan Hrvat) nešto drukčije govore od Dubrovčana: govore znatno više ikavski i imaju često nepromijeńeno *-l* na kraju riječi (*rekal* i t. d.), *vazeti*, *ča* i *zač*, čega svega u govoru D-ćevih Dubrovčana nikako nema. Kako se imade tumačiti ta, bar u pogledu Kotorana, vrlo čudnovata stvar, o tome nije ovdje mjesto da se govori. Nadalje sam svratio pažńu na to da u *Pjesnima* D. sām ima gotovo same ikavske oblike, dok ih u komedijama gotovo nema.[6]

---

[1] *Rad* 166, 131.
[2] *Новела од Станца* u *Сри. Књиж. Гласнику* od 1. IX. 1925. str. 34—43.
[3] *Držićev „Plakir“* u ljubljanskim *Razpravama*, knj. V, str. 1—41.
[4] U Jagićevu *Archiv*-u V, 93 i 627/8.
[5] U Jagićevu *Archiv*-u XIII, 372—373.
[6] *o. c.* 378.

Ja sam nadalje protumačio što su *hasasi* u *Stancu* (stih. 36 i 37)[1] i napokon pokazao u koliko se bilježi kvantitet slogova u štampanim izdanima D-ćevih djela a naročito u rukopisu A.[2]

61. — Premda ponajviše nema velike važnosti, ili nema baš nikakve ono što naši stari pisci govore, — ako uopće što govore, — jedan o drugome, ipak može se pri kraju spomenuti i što su o D-ću kao pjesniku kazali neki njegovi sugrađani i vrsnici. O njemu živu progovorio je samo Vetranović onom važnom pjesmom „Marinu Držiću u pomoć“ (isp. str. XCVII), a o njemu mrtvu opet Vetranović onom od Kolendića izdanom a za D-ćev život i rad važnom „tužbom na priminutje Marina Držića“. Osim Vetranovića prosuše o smrti D-ćevoj grozne suze a prazne riječi Antun Sasin srphrv. pjesmicom[3] a Miho Monaldović i Savko Bobaljević po jednim talijanskim sonetom (v. Prilog 1). Začudno je da Naljeković, koji je pisao više negoli ijedan stariji dubrovački pjesnik i poslanicâ i nadgrobnicâ, nije ni jednu namijenio D-ću; nije li tu bilo malo kolegijalne zavisti?

D-ćev književni rad treba dakle da se tek temeljito prouči; naročito će trebati tačnije ga isporediti s njegovim „izvorima“ i „uzorima“. Samo što se bojim da se u tome pogledu ide predaleko: čim se nađe ista, ili čak samo slična situacija ili tip u D-ća i u nekog savremenog ili starijeg pisca, odmah se pomišlja da je D. to uzeo od ovoga drugoga — kao da ne bi dva razna komediografa mogli stvoriti istu situaciju, uzeti iz svoje neposredne okolice isti tip, domisliti se istoj dosjetki ili šali! Kad bi se to apodiktički nijekalo, to bi bila po mojemu mišljenju teška metodološka pogreška, koja bi nas malo pomalo dovela do toga da ničečemo D-ću svaku vrijednost. Tako Kolendić[4] misli da je na D-ća jako utjecao Lodovico Dolce, Jireček je opet[5] nagađao da je isto tako na ń utjecao Pietro Aretino; da je D. poznavao obojicu, o tome ne treba sumnati, ali pročitavši komedije obojice ovih Talijanaca[6] moram reći da ni za jednu D-ćevu nijesam našao da bi se moglo reći da je makar samo od česti izrađena prema jednoj od tih talijanskih. A što Jireček napose kaže da mladi Maroje i kurtizana Laura u *Dundu*

---

[1] *o. c.* XXXI, 478—479: *Was bedeutet „hasasi“ bei M. Držić?*

[2] *Kvantitet u djelima Marina Držića* u *Radu* 233, 145—196.

[3] *Stari pisci hrv.* XVI, 161—162.

[4] U programu kotorske gimnazije za g. 1908/09, str. 16.

[5] Jagićev *Archiv* XXI, 484.

[6] Od Dolce-ovih komedija *Il Capitano* biva u Dubrovniku, ali dubrovačkoga ima u njoj samo to da se jedno od njenih lica zove „Messer Biagio“. Interesantno je pak da u njegovoj *Fabritia* u 17.om prizoru III.ga akta dolazi ovo mjesto: „. . . che pareste appunto una di quelle Turchette, che più volte ho veduto vendere a Rhagusi, a tempo quando con vostro padre me vi trovai“.

Maroju podsjećaju na Aretinovu *La Cortigiana* a da je ńegov Arkulin možda u vezi s Arcolanom u istoj Aretinovoj komediji, ni to ne stoji: u tal. komediji zaļubļen je stariji gospodin u udatu gospođu, a Arcolano je muž lijepe majstorice koju podvode tomu gospodinu mjesto gospođe. A nije tačno ni što Medini[1] kaže da se je D. odalečio od Talijanaca a približio Plautu time što je u komedijama opet dao glavnu ulogu slugama; Medini doista misli u prvome redu na Aretina, kod kojega su sluge tobože sporedna lica, ali ja vidim da i kod ńega ńihova uloga nije ništa mańa negoli kod Držića. Već dakle po ovo nekoliko primjerâ jasno se vidi koliko je potrebno da se revidira cijelo ovo pitańe o ovisnosti D-ćevoj od latinskih i talijanskih komedija, odnosno o ńegovoj originalnosti.

VI. Prilozi.

1. Crijevićeva biografija Držića.[2]

[str. 52] Marinus Darsius.

Darsiorum familia, Ascriuio priscis olim temporibus profecta, Ragusii sedem fixit in Patritiorum Ordinem transcripta; licet deinde anno MCCCC (eo quod grassante peste fuga periculum declinans, publica mandata contempsit) de nobilium statu delapsa, et ad plebejos dejecta fuisset, ueteris tamen originis indole seruata, singulis aetatibus uiros protulit omni uirtutum genere nobiles, et rebus praeclare gestis clarissimos. Illi dumtaxat, qui do[str. 53]ctrina clari fuere laudandi nobis sunt, caeteros ad institutum nostrum minime pertinentes ommittimus. Ex laudandis jam modo occurrit Marinus Darsius Poeta eximius, et in paucis numerandus. Is Patre Marino, Matre Anna Marini Cotrugli filia prognatus, jam inde a puero propensum ad Poesim ingenium ostendit, ac sub domestica Georgii Poetae celeberrimi, supra a nobis laudati patrui sui disciplina, magnos eo in studio progressus fecit, ut omnibus admirationi esset, quod puer supra aetatem saperet, et uersus non sine sale, et lepore, etiam ex tempore funderet. In Italia deinde, uti ipse in Adonidis Prologo fatetur, aliis etiam studiis, Philosophiae praesertim, operam nauauit. Florentiae certe aliquot annos uersatus est. In Patriam reuersus Ecclesiasticae militiae, ut Tiburtini Cronologi habent,

[1] *Povjest hrv. knjiž.* 339.

[2] Iz pišćeva autografa III.će knige od g. 1741 ńegove *Bibliotheca Ragusina* prepisao O. Anđelko Posinković, na ćemu najtoplije mu zahvaļujem.

nomen dedit. Musas, praesertim Illyricas, quas puer adamauerat, uir etiam factus, et Sacerdos inauguratus studiose colere perexit. Hinc, ut ad Poesim facillimi erat ingenii, multa scripsit, quae extant Illyrico carmine lucubrata ab eo opera, alia forte perierunt. Circa annum reparati hominis MDLXXX e uiuis excessit.

II. Hasce autem eius lucubrationes adhuc integras habemus:

1 — Bucolicam Comoediam, Tyrrhenam inscriptam, ob carminis uerborumque elegantiam, sententiarumque pondus magno numetiam in pretio habita ab eruditis. Eam adhuc juuenis lucubrauit, quod puellam, forte Paulam nomine, in Etruria, cui proximum est Tyrrhenum mare, adamasset. Occasione nuptiarum Blasii Darsii, quod supra a nobis observatum est, in scenam producta fuit anno MDXLVIII. Maurus Vetranus, qui tunc uiuebat magni nominis Poeta, creditus est Comoediae author; nemo enim facile sibi in animum inducere poterat [str. 54] a Darsio admodum adolescente lucubratam, nemini quippe adhuc uis eius ingenii perspecta erat, adeoque Plagiarii notam effugere minime potuit, qua de re ipse uersibus ad Sebastianum Gundulam scriptis conqueritur. At Vetranus uir grauis, et religiosus, carmine edito, et in uulgus producto, ingenue testatus est, Poema illud ad se nihil pertinere, multisque rationibus Darsio legitimo, uti res erat, authori uindicauit. Primum Venetiis Typis edita fuit anno MDLI ac Marino Puteo ab ipso Authore inscripta.

2 — Adonidem Comoediam Aristophanicam Illyrico carmine redditam.

3 — Ludibria Stantii. Typis edita anno MDLI.

4 — Librum erotica carmina continentem. Praelo subjectum anno MDLI.

5 — Cantiones multas, et Poemata. Quae hactenus laudauimus opera, saepius fuere Typis impressa.

6 — Bucolicum Drama Dominicae Natiuitatis, partim prosa, partim carmine editum pium aeque, ac elegans.

7 — Tragicomoediam Abrahami filium Isaacum immolare cogitantis. De eodem argumento Vetranus Poema ediderat, sed Darsi longe est contractius.

8 — Tandem ex multis Comoedias VIII soluta oratione scriptas.

III. Laudatus est a Nicolao Gozco in opere, quod de Republica edidit, his uerbis: „Quant' ancora siano rari nell' Idioma nostro ... Marino Darscia con molti altri diuini spiriti, e pellegrini, ogn' uno sa etc.“. Ardelius Dellabella in Lexico uaria eius opera commendat, praecipue uero Tyrrhenam, utpote omnibus plane numeris absolutum

Poema; adeoque authorem inter classicos, et primae notae scriptores recenset. Michael [str. 55] Monaldus defuncti Darsii laudes hoc epigrammate prosecutus est:

Darsa nouello Cittadin del Cielo
Oue il tuo uago cuor fù sempre uolto
Ben' a ragion dal mondo hor ti sei tolto
Per fuggir dell' età uicina il gelo.
A te mal conuerebbe il bianco pelo
Che delle gratie in sen quì fosti accolto
E sempre ne' tuoi dì fosti riuolto
Al crin biondo, al bel sen, al casto uelo.
Se quì amasti il Fattor in due be' lumi
E risonando in dolci uersi, e gai
Festi più uolte già fermar i fiumi
Hor gl' Angeli la sù più lieti fai
Cantando il maggior sole, onde t' allumi
Ne temer puoi, che ti sia tolto mai.

Sabinus etiam Bobalius in eius mortem ita cecinit:

Darsa il cui puro, uago, e dolce canto
Nel ben soaue tuo sermon natio
Non pur mille alme tolse al cieco oblio
Ma fè pari Epidauro a Flora, e a Manto.
Se ai rai d' un uiuo sol ti festi tanto
Chiaro, mentr' il mortal uel ti coprio
Quale, et quanto risplendi hora, che 'n Dio [str. 56]
Ti specchi, nè te 'l uieta il frale manto?
Credo fra l' altre sue dilette ancelle
Che il terzo cielo accoglie, e bea, riluci
Come la luna e 'l sol fra le altre stelle.
Felice, che quà giù per guide, e duci
Tai lumi hauesti: et hor là sù si belle
Ch' auanzano ogni bel ten godi luci.

2. Genealogija antuninska.

Tako zovem zbirku talijanski napisanih genealogijâ „građanskih“ ili „pučkih“[1] porodica u Dubrovniku koje su pripadale brastvu Sv. Antuna (tako zvanih „Antuninina“) i računale se u najuglednije poslije vlasteoskijeh.[2] Crijević je zove *Tiburtini Cronologi* a Slade

[1] Što znači sada u Dubrovniku „pučki“ i „pučanin“, prvi je dobro protumačio Budmani u *Star. pisc. hrv.* XXI, VIII, napom. 2 (a isp. i XXV, XXXII, napom. 5); ali u starije vrijeme uzimalo se, prema lat. *civis* i tal. *cittadino*, u istome smislu i „građanin“: bar se B. Bettera g. 1699 i 1702 piše „građanin dubrovački“ (Akad. rječnik VI, 934 b), a mislim da će toga biti još više; naprotiv ne mogu da se sjetim da sam kod kojeg starijeg dubrov. pisca našao „pučanin“ ili „pučki“ u ovome užemu smislu.

[2] O tome brastvu v. K. Vojnovića *Bratovštine* II, XI—XIII, i moju *Dubrov. Numizmatiku* I, 565.

Genealogia antoniana; potańe o ńoj saznajemo od Appendinija[1] koji kaže da je imao u rukama isti rukopis što ga je upotrebļavao Crijević, pod natpisom *„Origine e genealogie di tutte le famiglie dei Cittadini della Città di Ragusa,* quali successivamente sono uscite di tempo in tempo cominciando da circa l' anno 1300., fino all' anno 1500., cominciate a descriversi da Bjeloslavo di Gradoje Tiburtini fino all' anno 1400., e seguitate da Evangelista di Brailo Tiburtini nipote del detto Bjeloslavo fino all' anno 1450, ed ampliate per me Giovanni Evangelista fino all' anno 1500.“ Nadaļe Appendini priča da je u toj Genealogiji bilo govora o preko 300 porodica, a usto da je bila i slična kńiga o vlasteoskim porodicama (ne kaže da li od istih autora), ali da je propala.

Na ovo za dubrovačku prošlost vrlo važno djelo mislim da se je prvi u novije vrijeme obazrio Vlad. Makušev u svojemu djelu Изслѣдованія объ историческихъ памятникахъ и бытописателяхъ Дубровника (Petrograd 1865), 85—88; poslije Makuševa ne znam je li ga još ko u naučne svrhe trebao, osim što je Kolendić iz ńega objavio opis svadbe Vlaha Držića[2] i što sam ja iz ńega izdao[3] genealogiju porodice pjesnika Đurđevića. Od Genealogije ima, koliko ja znam, 5 rukopisa: 4 u Dubrovniku, naime u Frańevačkoj biblioteci pod br. 386 (novim a 239 starim), u arhivu Svećeničkoga Zbora, u Dominikanskoj biblioteci i kod D.ra Melka Čingrije, a 5ti u arhivu Jugoslavenske akademije. Ali po svoj prilici sve su to prijepisi. s kasnijim dodacima, jedne iste matice; bez sumńe je zagrebački egzemplar, kako mi javļa prof. Fr. Fancev, prepisan u prvoj polovici prošloga vijeka s frańevačkoga egzemplara, koji je opet u početku istoga vijeka prepisan, čini se, s onoga kod Sveć. Zbora; taj je opet u drugoj polovici XVIII. vijeka prepisan vaļada s Čingrijinog ili Dominikanskog rukopisa, koji su postali u drugoj polovici XVII. vijeka, a oni su opet po svoj prilici ili prepisani jedan s drugoga, ili s iste matice — bar u jednom komadu što mi je prof. J. Tadić ispisao iz Čingrijina rukopisa a O. A. Posinković isporedio s dominikanskim, oba se slažu od riječi do riječi uz vrlo sitne razlike u jeziku. Rukopis pak što je u svoje vrijeme imao u rukama Makušev, a što ga je on našao u kući posļedńega redaktora Genealogije Krista Vlajki († 1728), po svoj prilici je onaj što je sada u D.ra Čingrije, jer je Vlajkijev rukopis imao onaj isti uvod, što ga inače ima samo Čingrijin, i isti broj listova (400); Makušev

[1] *Notizie* II, 17.
[2] *Tri doslije nepoznate pjesme M. Vetranića* 16.
[3] *Stari pisci hrv.* XXV, CXLVII.

je taj uvod i štampao, pa, ne obazirući se na podosta ńegovih pogrešaka, vidi se da se ńegov tekst od riječi do riječi slaže s Čingrijinim, u kojemu neki mlađi dodaci idu do g. 1750. Taj je uvod vrlo važan, jer se u ńemu, prema vrlo mršavim i od česti sumńivim podacima Appendinijevim, vrlo jasno i trijezno priča postanak ovog važnog historičkog spomenika, pa ga zato ovdje iznosim iz Čingrijina rukopisa po prijepisu prof. J. Tadića.

Descrizione delle Origini e Genealogie dei Cittadini Ragusei.

Nel presente libro sono descritte l' origini e genealogie dei Cittadini Ragusei, che furono in Offitio della Confraternità di S. Antonio nei tre secoli, e più, da che cominciò la medema che fù l' anno 1343, e seguito poscia la sua real fondatione con consentimento dall' Ecc.mo Maggior Consiglio della Rep.ca di Ragusa, che fù l' anno 1348 in sino, e per tutto l' anno 1667. Anno in vero per sempre memorabile, et insieme deplorabile per la estintione di tanti Cittadini e le loro fameglie nel funestissimo Terremoto seguito il giorno di 6 Aple. Di tutte le descritte fameglie tre sole non furono in Offitio cioè Barsizza, Braichi, e Gloghie, ma per esser state aggregate nei Capitoli, e goduto tutti gl' honori come altri Cittadini si sono descritte le loro Genealogie.

Il primo scrittore dell' origini di dette fameglie fu s. Marino Darsa, che scrisse alcune poche, e non tutte, che à tempi suoi furono insin à 1400, come lui descrisse l' origine di tutte le fameglie Nobili el altre Notitie di tempi antichi. Doppo di lui seguitarono altri scrittori sotto nome suo insin à 1550 secondo che venivano le persone à far Domicilio nella Città di Ragusa, avertendosi che l' anno, che vien posto a ciascheduna fameglia della venuta in questa Città possi esser qualche poco di svario nel tempo ma il più certo è di tenersi all' anno del primo Matrimonio contratto in questa Città!

Intorno poi l' anno 1570 Gio. di Gabriele Vangelista cittadino diede principio a descrivere con ordine Genealogico le dette fameglie con autentica Matrimoniale e Carte Dotali come si vede in questo libro, ricavando la maggior parte dalle scritture publiche con assistenza di s. Aurelio Amaltei Bolognese Can.re di Ragusa, e di s. Marino Stay Sec.rio e da molte scritture particolari, che le dette fameglie conservavano in casa per testimonij di verità, e continuò con l' opera insin a 1605, e seguitata poscia da s. Luigi Bicich Sec.rio e finalmente da s. Cristof.o Vlaichi Canc.re del quale per

maggior comprobatione fù ampliato con Testamenti, e molte altre scritture publiche, et in fine descrivendo tutti li Cittadini, che son stati in Offitio da 1400 in poi, come anco il Specchio dei medemi Cittad.i da 1603 in poi con la morte di quelli che furono oppressi dalle ruine dell' accenato Terremoto; e li Matrimonij contratti da loro con personaggi forestieri et altri Nobili tanto di Ragusa, come fuor di Ragusa.

Nel principio di ciascheduna fameglia vien nominato il primo di quella, che si trova sù la Matricola di detta Confraternità in maggior prova dell' origini e cittadinanza loro in Ragusa.

Il primo scrittore ha tenuto stile d' anteporre li maschi alle femine, e così fù seguitato, benche molte di queste fossero state maggiori d' età alli maschi, e se qualche curiato trovasse mancamento di qualche maschio o femina tralassato in qualche genealogia, questi al certo non furono maritati, ma più tosto morti di poca età, dei quali non s' è havuta intiera notitia ne cognitione.

Prema tome je Genealogiju, i građanskih i vlasteoskih porodica, osnovao Marin Držić i dotjerao do g. 1400; to će dakle biti pradjed D-ćev koji je, po samoj Genealogiji, umro g. 1445, pa su građansku (antuninsku) drugi nastavljali pod njegovim imenom, ali je „počeo opisivati" genealogije pojedinih porodica tek Ivan Gabrijelov Vangelista oko g. 1570 i nastavio do g. 1605 s pomoću kancelara Aurelija Amaltei i vladinog sekretara Marina Stojkovića (Stay). Za toga Vangelistu opet Genealogija bilježi ovo: „[Giovani] Evangelista di Gabriele pred.° fù scrivano delle ragioni [računovoda] hebbe per moglie Francesca fig.a di Marino d' Antonio Rugia cittad.° Rag.° come per P. M. 1539. 6. Gen^ro^," s kojom je imao 6 sinova i 4 kćeri. Ali opet s njegovim sinom Ivom, koji umre oko g. 1620, kuća se, kako je pribilježeno drugom rukom, ugasi. Interesantno je pak što Genealogija priča za te Vangeliste: oni su se najprije svali *Tiburtinići* i doselili su se g. 1298 u Dubrovnik iz Jajca u Bosni, a od druge polovice XV. vijeka uzeli su ime *Evangelista* ili *Vangelista* po Ivanu (Krstitelju) *([Giovanni] Evangelista),*[1] čiji je otac Bjeloslav trgovao u Beneventu u Italiji i tamo se oženio s djevojkom iz kuće Evangelista della Mora, iz koje je bio Papa Grgur VIII.[2]

[1] „Dal nome di sud.o Evangelista fù cominciata questa casa chiamarsi con la casata Evangelista, posponendo quella di Tiburtinich loro antica." (Ispisao prof. J. Tadić).

[2] Taj se Bjeloslav oženio „con la sig.ra Angiolina fig.a del Sig.re Evangelista della Mora e di questa casa fù Papa Gregorio VIII creato Pontefice de 1187, il quale fù figliolo di Serterio della Mora di Benivento, et avanti di questa famegli a fù Cardinale Alberto della Mora creato da Papa Adriano 4. dell' anno 1157, la quale sig.ra Angiolina detto Bieloslavo condusse in Ragusa dell' anno 1395." (Ispisao isti).

Tu promjenu prezimena vala odbiti na račun sujete same porodice, jer je Grgur VIII. (g. 1187) bio doista rođen u Beneventu, ali se je prije zvao Albertus de Spinacchio; a treba i to spomenuti, da Jireček u dubrov. arhivu nije našao do kraja XV. vijeka ni Tiburtiniće ni Vangeliste. Konačnu je redakciju napokon dao Genealogiji dubrov. kancelar Kristo Vlajki, koji je obuhvatio i vrijeme od g. 1603 do poslije velike trešńe od 6. IV. 1667.

Iz Genealogije antuninske donosim, po prijepisu prof. D.ra A. Halera, ova dva komada što su za D-ća najvažniji:

a) *Porijeklo Držića.*

[l. 96.b] Darsa.

Questa fameglia de Darsa non è dubio che è stata delle antichissime e nobilissime della Città di Cataro di che ne fanno chiara testimonianza le Croniche antice tanto di Ragusa come di Cataro. Del anno ... questa Fameglia si portò a Ragusa dove con altri nobili della med(esim)a Città fù ascritta, e continuò nel governo e Magistrati della med(esim)a fino alla sua estintione che segvì d(e)

In questo tempo furono della med(esim)a casa due Fratelli infrascritti S(er) Leone e S(er) Marin di Valo Darsa nobili ricci, e di gran rigvardo qvali del 1348 in tempo d-un morbo Pestilentiale che crudelmente aflisse la povera Città di Ragusa con aver estinto più della metà del popolo secondo narrano le Cronice di Ragusa, e molti scritori, cioe Lucari, Razzi, con molti altri manuscritti, e sopra tutto libro publico dei Testamenti di Notaria del 1348. nel qvale furono per ordine di Sig(nor)i Tesorieri di S. Maria scritti tutti li Testamenti conditi in tempo di qvesto crudele morbo, e di qvesta fameglia che era numerosa di Case, molti ne perirono, e molti furono preservati, ma li d(ett)i Fratelli per schivare qvesto pericolo della vita s' absentarono dalla Città, e con la loro absenza cadero nella disobedienza publica diciarati incorsi nel Bando della privatione della Nobilta, e restarono fra li Citadini come si vede ne primi anni della institutione dalla Confrate(rnita) di S. Antonio de med(esim)i Citadini sù la loro Matricola del 1348 Leone de Darsa ed il med(esim)o Leone si vede inanzi qvesto tempo fra li magistrati della Nobilta di Rag(us)a in moltissimi libri publici. Qvesta Fameglia mai fù con altra Casata nom(ina)ta per le scriture publice, che con qvesta de Darsa over Dersa, ben vero nei primi anni, prima per dolore schivarono in molte scriture mettere la Casata Darsa, se non con semplice nome Leone over figlio di Leone, onde sia d' averti-

mento a chi leggerà le scriture publice di questa Casa. Qvesta Fameglia tiene ab imemorabili un Ius patronato della Chiesa di tutti li Santi vulgo detta S. Domino in Rag(us)a con il beneficio del Retorato di d(ett)a Chiesa e di qvella di S. P(iet)ro in Isola di Calamotta e saranno in perpetuum datori li discendenti legitimi di qvesta Fameglia di darsa come sono stati ab antiqvis, ed aparisce per le scriture publice

b) *Roditeļski dom Držićev.*

Nr. 13. — Marino figlio di Nicolò pred.° ebbe per moglie Anuhla figlia di Marino di Gio. Cotrugli Citad.° come per P. M. del 1496: ultimo Nōbre con la qval ebbe l-iñfratti figlioli

Nicolò, Marino } non ebbero moglie

Biagio — ebbe moglie, e figlioli come al N.° 16

Giovanni — non ebbe Moglie e mori in Scopie

Vincenzo — ebbe Moglie e figlioli N.° 17

Marino 2.do — fù Prete, e Poeta insigne

Nicca — fù Moglie di Marino di Natale Nale Citad.° come per P. M. del 1530: adi 22 Giugnio

Perra — fù Moglie di Stefano di Jerolimo Nenchi Citad.° come per P- M. del 1535: 5 Dēbre, e C. D.e del 1552: 23 Maggio

Testam(en)to di d.a Anuhla del 1552 fog.° 132.

3. Genealogija Držićâ.[1])

a) *Porijeklo Držićâ.*

Orrigine et descendenza della famiglia di Darsa ch(e) al presente sono citadini di Raugia.

La nobil famiglia di Darsa è Antiquissima in Raugia, la orrigine sua deriua dalla citta di Cataro, nel qual locho li antepassati di questa famiglia sono stati nobili, poi ch(e) sempre in q(u)ella citta mentre ch(e) era in liberta et in republica, hanno goduto officij et beneficij d-ogni sorte di magistrato, et poi in Raugia continuamente hanno governato la republica con li officij et magistrati, li quali godeuano si come si uede in libro delle reformacioni di notaria del anno 1287 et per il specchio del gran Consiglio, et

[1]) V. str. VII, napom. 1; pe prijepisu prof. Dra A. Halera iznosim i iz ove Genealogije, uz biografiju D-ćevu, porijeklo Držićâ, jer se donekle razlikuje od pričańa u Genealogiji antuninskoj.

per altri libri di notaria et Canc. per li quali apare ch(e) molti della detta famiglia di darsa sono stati di Consiglio grande, cosi anco di Consiglio di pregati, et d-ogni altro supremo magistrato, et continuam.te de-anno in anno sempre sono stati, et hanno goduto li detti magistrati, sino al tempo di Marino di darsa il qual morì del anno 1348 in quella grande et crudele mortalita, la qual fu generalmente per tutta l' europa, della qual mortalita morirono dentro delle mura di Raugia in-sei mesi cento e dieci gentilhomeni di Consiglio et dieci milia anime de altre condicioni perchè non poteuano absentarsi dalla citta ne fugir dal male essendo stato fatto publico bando per non abandonar la citta ch(e) ciascaduna persona non ardischa partire dalla citta inponendo pena alli nobili di perpetua privacione di officij et beneficij, et alli ignobili di perpetuo esilio, della qual mortalita et del sopra detto numero di persone morte, si è fatta nota ab eterna memoria alla prima faciata di un libro negro de testamenti di tesoreria del medesimo anno 1348 et cosi il detto Marino resto priuato dalli officij et beneficij della republica per hauer contrauenuto al sopra detto bando, et po apresso si seguira la descendenza da lui, et non prima, poi ch(e) per mancam.to de libri antichi non s-e potuto per ordine ritrouare la particularita delli altri sua antecessori; ma da questo Marino in-qua, da poi che sono priui de officij et beneficij si descriueua con ogni diligenza la loro descendenza la quale sara dimostrata et atestata con publici libri di raugia come apresso si dira —

b) *Držićeva biografija.*

N.° 20. — Marino secondo figliolo del sop(ra)detto marino de n.° 12 fu chiamato vidra, atese alli studij delle letere, e tra-li altri lochi studio molti anni in-siena doue fu fatto da quella celebre vniversita rectore l' anno del 1541 et tra molti altri valenthomeni ch(e) in quella dignite furono sui Consiglieri fu quel grande filosofo fran.° picolhomeni poi tornando nella patria si fece prete et fu molto amato dalla nobilta di raugia, fu poeta in lingua n(os)tra non solamente lirico, ma Comico et tragico ancor Come si vede (in molte opere . . . che compose . . .)[1] oltre di cio era musico eccellentissimo et sonaua d-ogni sorte de instrumenti, ebbe il sop(ra)detto patronato della Casa di Darsa della abatia et rectorato della chiesa di ogni Santi di raugia et S: pietro di Calamota Come apare

[1] Što je ovdje u zagradama nepotpuno je i nejasno, jer je na tome mjestu papir u rukopisu trošan.

in diversi di Canc. del 1530 adì 29 Decemb. a f. 3 doue apare il modo osseruato da atti della n(ost)ra Casata per dare il detto patronato così anco apare la Confermacione del papa, Morì a-venetia del 1567 adì 2 magio et fu sepelito nella chiesa di san gioanpolo

4. Držić se g. 1526 potvrđuje za rektora i opata.[1]

Die dicta [to jest 29. decembra 1530]. — Man.to D. C. et ad instantia(m) infrascripti Marini registrat(a) fueru(n)t infrascripta brevia autentica cu(m) suis pendentib. sigillis, tenoris q(uod) sequitur v(idelicet):

Nos Marcus de Gratianis d(e) Cotignola in Th(eologia) doctor et R.mi in x̃po p(at)ris et D.ni D. Raynaldi Gratiani d(e) Cotignola dignissimi archiep(iscop)i Rhagusini in spiritualibus vicarius generalis, dilecto in x̃po Marino Marini Nicolai d(e) Derza clerico Rhagusino rectori pro dimidia eccl(es)ie omniu(m) sanctor. intra muros Rhagusij salute in D(omi)no. Cum igitur dimidia eccl(es)ie omniu(m) sanctor. predicte que de iure p(at)ronatus laicor. existit sine cura p(er) libera(m) resignatione(m) ac renunciatione(m) ven.lis viri Andree Nicolai de Dersa clerici Rhagusini ultimi et immediati Rectoris dicte ecclesie in manib. n(ost)ris factis comparueru(n)t cora(m) nobis infra terminu(m) iuris discreti viri tanquam veri p(at)roni dicte ecclesie Marinus Nic.i de Derza et ipsemet renu(n)cius tanq. unus ex patronibus Andreas predictus, Nicolaus Blas. d. Derza q(ui) etia(m) de ratihabitione promisit pro f(rat)re suo Petro Blas. d. Derza sub hippotheca omniu(m) suor. bonor. ad quos ta(m) de iure q(uam) etia(m) de antiqua et laudabili consuetudine ius spectat et pertinet presenta(n)di et ad nos confirma(n)di te antedictu(m) Marinu(m) Marini Nic.i d. Derza in rectore(m) eiusdem dimidie eccl(es)ie sic ut i(n) vacantis presentaveru(n)t postulantesq(ue) humiliter dicta(m) presentatione(m) de te facta admitter(e) et confirmar(e), Nos igitur volentes quantu(m) d. iure possumus eor. petitione(m) exaudire et in negocio isto prout iuris forma requirit mature procedere per edictu(m) publicu(m) q(uo)d affigi fecimus ad valvas eccl(es)ie Rhagusine monuimus o(mn)es et singulos sua quol. interesse putantes quatenus infra certu(m) terminu(m) competente(r) peremptoris assignatu(m) cora(m) nobis comparer(e) deberent si in aliquo vel aliq(ui)bus contra presentationem huiusmodi aut persona(m) pre-

[1] U 119.oj knjizi *Diversa Cancellariae* (g. 1530—1531) na l. 12b—13, u dubrov. Državnom arhivu; po prijepisu prof. J. Tadića.

sentata(m) dicer(e), opponere seu probar(e) intendu(n)t, cu(m) igitur infra statutu(m) a nobis terminu(m) nemo ad q(uo)cq(uod) opponendum comparuisset, Nos itaq(ue) ad instantia(m) et exorabilem huiusmodi patronor. p(rese)ntatione(m), considerata moru(m) tuor. efficacia(m) et q(uo)d sis unus ex patronibus ut ex officij n(ost)ri jure tenemur presentatione(m) sic ut premittitur de te facta tanq(uam) iniust(am) [sic!] atq(ue) legiptima(m) admisimus et confirmansumus [sic!], teq(ue) antedictu(m) Marinu(m) in rectore(m) dicte dimidie eccl(es)ie omniu(m) sanctor. p(er) impositione(m) bereti in caput tuu(m) et osculu(m) pacis instituimus cu(m) omni plenitudine juris ecclesiastici. Comittentes nihilominus honorabili viro p(res)b(ite)ro Andree Radulich ut se personaliter conferat ad dicta(m) eccl(es)iam omniu(m) sanctor. et te antedictu(m) Marinu(m) in realem, corporalem et actualem possessionem eccl(es)ie predicte juriu(m)que et pertinentiar[um] eiusdem inducer(e) et inductu(m) defender(e) tibiq(ue) d. omnib. fructibus, redditib., proventibus et juribus universis faciat integraliter responderi [sic!], q(ui) q(ui)dem pbr Andreas retulit iuxta forma(m) ma(n)dati n(ost)ri per traditione(m) claviu(m) et palle altaris factu(m) cantato solemniter himno „te deu(m) laudamus“. In realem, corporalem et actualem possessione(m) dimidie eccl(es)ie predicte te induxisse, atq(ue) imposuisse, in quor. omniu(m) et singulor. fidem et robur et testimoniu(m) has n(ost)ras patentes l(ite)ras sive hoc presens n(ost)rum publicu(m) instrum(entum) per notarium n(ost)re curis [sic!] infrascriptu(m) fieri facimus sigilliq(ue) n(ost)ri incoriatus [mjesto vicariatus!] officij ins . . . appensione co(m)muniri.

Date et actu(m) Rhag(us)ij in Palatio archiepiscopali sub anno a nativitate D.ni M.D.XXVI Indict. XIIII Die vero duodecima mensis aprilis present. ibidem ven.li viro pbro Andrea Radulich et Matheo Radicij nu(n)cio curie Archiep(isco)palis testib. ad premissa vocatis habitis et rogatis.

Et ego Hier.s Nici Spatarij clericus Rhag(usi)nus publicus imperiali autoritate notarius ac judex ordinarius nec no(n) ad presens curie archiepiscopalis scriba et cancellarius, q(ui) a predictis omnibus du(m) sic ut premittitur fierent et agerentur una(m) cu(m) preno-(m)i(n)atis testibus presens interfuit, eaq(ue) omnia et singula sic fieri vidi et audivi, ideo hoc presens publicu(m) et autenticu(m) instrum(entum) manu mea propria conscripsi, signoq(ue) et no(m)i(n)e et cognomine meis solitis et consuetis una cu(m) prefati R.di D. Vicarij sigilli appensione signari in fidem omniu(m) et singulor. premissor. req(ui)situs et rogatus.

Omisso sigillo appenso cu(m) cordula rubea et in concha impresso.

Clemens ēps servus servor. dei dilecto filio Marino Marini Nic.i d. Derza rectori alterius portionis eccl(es)ie per duos rectores regi solite omniu(m) sanctor. intra muros Rhagusieñ, salute et ap(osto)lica b(e)n(e)dictione. Justis petentiu(m) desideriis dignu(m) e' nos facile prebere assensu(m) et ea que a ro(ma)nis tramite non discorda(n)t ex effectu pro sequente complere ea ꝑꝑ dilecte in D.no filii tuis justis postulationib. grato concurrentis assensu altera(m) portione(m) eccl(es)ie p(er) duos rectores regi solite omniu(m) sanctor. intra muros Rhagusieñ qua(m) te canonice proponis adeptum, sicuti illa(m) iuste possides et . . . tibi ap(osto)lica auctoritate confirmamus et presentis scripti p(at)rocinio comunimus, nulli ergo omnino hominu(m) liceat hanc pagina(m) n(ost)re confirmationis et commissionis intriger(e) [mjesto infringere] vel ausu temerario contraire, siq(ui)s aut(em) hoc attentar(e) presumpserit indignatione omnipotentis dei ac beator. Petri et Pauli et ap(osto)lor. eius se noverit incursurum.

Date Rome aput S. Petrum anno incarnationis Dominice Mill.o quinq.o sexto 16. Novembr. pontificatus n(ost)ri anno tertio.

P. Luno Io. Faignoy

F. d. Vega pro comp.re

omisso signo plumbeo pendenti ad cordula(m) canapi rubei

Io. Cor.

a tergo Io. Martelli

D. Scaput.s

Ova dva pisma nijesu dobro prepisana u dubrov. državnoj kancelariji, ali pogreške su gotovo sve takove da ne smetaju tačnomu razumijevańu; smeta naprotiv što je pokvaren datum papinog pisma. Papina potvrda izdana D-ću ne može, naravski, biti od godine „millesimo quinq(uagesim)o sexto", t. j. od g. 1056, nego je bez sumńe ono „quinq.o" zlo prepisano mjesto „quing.o"; ali ni to nije dosta, jer u D-ćevo doba bio je samo jedan papa s imenom Klemens, naime Klemens VII. od 19. XI. 1523 do g. 1534, tako da je 16.sti novembra treće godine ńegova vladańa bio 16. XI. 1526; prema tome u matici je sigurno bilo „mill.o quing.o vig.o sexto". Nego ima još nešto što smeta u pismu dubrov. kurije: izdaje ga g. 1526 Marko de Gratianis, generalni vikar dubrov. arcibiskupa Rajnalda de Gratianis, čiji je bio sinovac, ali po Coleti-ju (*Illyricum sacrum* VI, 217 i d.) Rajnald je doista već g. 1516 ostavio Dubrovnik te upravļao crkvom po generalnim vikarima, pa se je

g. 1519 odrekao svoje časti, te mu je već g. 1521 imenovan naslednik; Coleti ipak priznaje da pisci i katalozi dubrovački tvrde da je naslednik Rajnaldov Filip Trivulzio imenovan tek g. 1527, s čime bi se slagalo i ovo pismo izdano D-ću, ali razlozi Coleti-jevi su tako jaki da treba još dobro proučiti ovo pitaňe dokada je Rajnald upravljao po generalnim vikarima crkvom dubrovačkom, tim više što i u djelu Gulik-Eibel, *Hierarchia Catholica medii aevi* III (Münster 1910), str. 299, koje je izrađeno po aktima Vatikanskoga arhiva, stoji da je Rajnaldov naslednik Filip Trivulzio imenovan već 13. III. 1521. S druge strane ne može se misliti da je u tome pismu dubrov. kurije godina pokvarena, pa da je iz vremena kada je Rajnald (po Coleti-ju) još upravljao crkvom, dakle iz g. 1516—1519, jer se po samome pismu vidi da je D-ćev prethodnik u toj časti Andrija Držić još 13. X. 1524 držao mjesto što ga je g. 1526 dobio naš D. (v. str. IL, napom. 3), a pismo pape Klemensa (VII.^{oga}) nije se nikako moglo izdati prije 19. XI. 1523 kada je taj papa bio okruńen.

8. Držićeva politička pisma.[1])

1. *U Firenci 2. jula 1566: Razlaže toskanskomu vojvodi Kozmu I. zašto i kako bi se imala promijeniti vlada u Dubrovniku.*

[l. 1.^{a}]. — Illmo et eccell^{mo} Signore Duca;

[1] Mandai all' Ecc^{a} Vr'a la descritione della Citta di Raugia et del suo gouerno in generale; hora in particulare dirro alchune cose del gouerno di detta Citta, acio l' Ecc^{a} Vr'a s' informj et del bene, et del male, di qlla; et conoscha che nō p legger moto ci siamo mossi a desiderar la sua rafforma; ma che p causa piena di giustiss^{a} raggione siamo riccorsj a l' aiuto di tanto Principe; il quale e bene (inspirandolo Iddio a *far*ne gratia dell' aiuto suo) che minu-

[1]) Pisma se čuvaju u Državnome arhivu u Firenci — prvo pod signaturom „Miscellanea Medicea, filza 77, fasc. 65" a ostala tri pod „Carteggio, filza 522". Prvo je pismo zasebni sveščić od 8 velikih prošivenih listova, od kojih je prvih 7 ispisano, dok je na 8.ome samo spoļa adresa i pečat od bijelog papira na vosku sa slovima M D što se upliću jedno u drugo. Ostala su tri pisma sastavļena s drugim dokumentima u zbornike, kojih su listovi označeni rednim brojevima; i kod ńih je na posļedńoj (spoļašńoj) strani samo adresa a nema pečata; kod br. 3 ispisane su samo predńe strane l. 571 i 572. Pisma su od početka do kraja pisana D-ćevom rukom (v. reprodukciju posļedńih redaka i potpisa br. 1 pri kraju kńige na t. 2.). Ovdje se izdaju sasvim vjerno ne mijeńajući ništa ni u ortografiji ni u interpunkciji, samo što se razni ńihovi odsjeci označuju brojevima u uglastim zagradama; slova što nisu jasna štampana su kurzivom.

tam^te sappi li errorj, et mancam^ti di detta citta; et la virtuosa, et buona intentione del suo popolo; et come Eccell^te, Virtuoso et potente Principe possa darle quel rimedio che se le conuiene; il che Dio Benedetto permetta, et a q̄lla conceda fortezza che có suo grand animo suplisca alli bisogni del suo ben gouernato stato; et fuori sparga seme della sua virtù, et del suo valore.

[2] Li Raugei al tempo mio piu uolte, mandorno imbascaria fauoreuole fina in Spagna a Carlo Quinto Impe^re; Al suo figliolo Re Philippo nó mai senone una uolta nó so che Basso gentilomo come priuato p̧ cause che importauano; hora mandanno un pouer frate che p̧ esser stato guardian di Gierusaleme et occorsolj andar una volta p̧ bisogni della chiesa Ierosolimitana a trouar sua Maesta Catholica; loro p̧ sparegno fuora di tempo, et p̧ persuadersi che l frate p̧ hauer una uolta parlato col re Philippo, sia fatto suo familiare, et che sia p̧ ottenir ogni qualunq: cosa appresso a sua Maesta, hanno uoluto a tanto Re hora p̧ cose che l' importano cosi bassam^te mandar detto frate che e Vescouo di ducento Scudj all' anno, cō un scudo al di p̧ ispesa fina in Spagna.[1])

[3] Poco fa al Vice Re di Cicilia p̧ la medesima Causa mandorno un gentilomo con otanta scudj p̧ spesa, et con un presente a sua Ecc^a ch' era uno Bacile col suo ramino d' argento cosa bassa, al qual presente sua Ecc^a rise et lo ridono a quel che l' hauea portato.

[l. 1.^b] Conto q'ste bassezze có rossore p̧ che q̄lla Citta ha, et ha hauuto honestam^te il modo semp' p̧ honorarsj a tempo; ben spendeno doue nó bisogna; pocho tempo e che p̧ sciochezza et p̧ una garra vile d' un turco speseno alla Porta del Gran Turcho da vintj cinq: millia ducatj; li quali nó spesero ma butorno in mar.

Lascio star la goffarria di messj che mandano có le noue a Napoli, et spaccj tardiss^i, et tutto cio p̧ auaritia desutile et p̧ goffarria, et che uorrebbeno manco che si puo essere conosciutj; p̧ viuer come Dei da se medesimj; et cio p̧ loro e impossibile sendo forzatj p̧ marcia necesita, e p̧ trafichi et p̧ bisogni della vita praticar col mondo; et in quel buso che con tanta supbia possegono, accarezzar quei che accarezano loro.

[4] Circa le nauj di dettj Raugei che sogliono alchuna uolta essere ritenute p̧ bisognj dell' armata catholica costoro p̧ paura uana et fuor di tempo, che l Turco nó s' adirj contra di loro p̧ causa di

[1]) To je po svoj prilici franevac O. Bonifacije de Stephanis koji je g. 1564 postao stońskim biskupom, a zatim bio i od pape Pija V slan kao nuncij Filipu II.

dette nauj, hanno nouam^te prouisto cio e che piu alchuno nó possa sotto gran pena fabricar nauj, ne comprar, senza dar una grossa pleggiaria di stare a l' obedienza loro, cio e, qñ a dette nauj sia comanndato che schiuino la retentione, et che qñ si dubita che habbino a esser ritenute, schiuino, prima tre mesi, cio e si riduchino a Raugia il che le pouere nauj in modo alchuno nó possono osservar, et cio hanno fatto p senestrar [*t. j.* sinistrare] detta marinarezza; et p anichilar l' uso delle nauj, a cio loro dentro di quel buso, doue li pare d' esser accomodatj siano sicurj tutto il resto mora, chreppi et uadj male; et insomma q̄lla marinarezza che hoggidi e necessariss^a al uso di ponente et alli bisogni della Cristianita, marinarezza in fiore, della quale loro nó sono stati ne inuentorj ne maestrj, ne quei che l' hanno incaminata, [l. 2.ª] ma isolanj l' hanno messa inanzi p necesita di viuer, et son fattj l' ecell^ti et buonj maestrj di detta marinarezza, dico cercano di disfarla, anichilarla et redurla a niente con nó poco detrim^to della Cicilia et di tutta q̄lla costa di punente Al rimedio del qual disordine Dio ha mandato ora a Vr'a Ecc^a dico miracolosam^te messole inanzi, che a si gran detrimento prouega, di che ha una occassione belliss^a, un campo largo, sop' il tutto la cosa e secretiss^a V'e un popolo che altro nó prega Dio che tal gratia, cio e che a vintj mos*tri*, disarmatj, pazzi, et da poco si lieuj la desutile autorità et che l' Ecc^a Vr'a formi nouo gouerno in Raugia; il quale fin che pietra dura sop' pietra tenga nel core la Ill^a Casa de Medicj; l' *a*bbraccj p signora, maestra e sua guida; et hora piu che mai hauemo bisogno d' aiuto di tale Principe et ci bisogna anticipar il tempo; ne perderne pun*to*, visto l' atto crudele, che pare si uerifichi, della isola di Scio[1]; et che si puo sperar d' un crudele barbaro? che bestialita et crudelta?

[5] Laudato sia Iddio che Raugia e hora in boniss^o termine di marinarezza, di denarj, della citta, la quale tengo (se nó m' inganno) piu potente di Rodi et di Maltha, et piu forte qñ ogni poco di fortificam^to le si agiongesse; il che doue sono animj prontj, popolo denarioso, sop' il tutto gouerno di Cosmo de Medicj Principe di Conseglio et Fortuna feliciss^o si potra far presto, et bene, si che forsi faremmo al Turco pensar altro che in tempo alchuno disegnar sop' q̄lla Citta qualche bestialita; et hauerra di gratia di contentarsj de l' utile et seruitu di q̄lla Citta, che in tempo alchuno nō li manco del suo tributo, et di quel che ha possuto in seruitio suo, senza detrim^to della Cristianita, la qualle Citta nó ten-

[1] Još te iste godine 1566 Turci osvojiše od Genovljana otok Hios (tal. Scio)

tarra a modo di Sciottj di adirare il lione col mancarli di q̄llo che gli e obligata.

[l. 2.b] Le qualj cose Benigniss° Principe, ne si farranno, ne la cosa andarra bene, se nó si muta gouerno, et se tanto Principe nó mette mano; ꝑcio che hauemo gouernatorj pazzi et si tengon sauij; da pocho et sono da niente, impotenti et la loro superbia homai nó si puo sopportare.

[6] Pochi anni sono che s' era leuata una uoce chel Turco mandaua l' armata ꝑ occupar Raugia et detta uoce gli era scritta fin da Constantinopoli; di detta uoce era pieno il mondo; et loro in quel tempo nó atesero ad alchun rimedio, senone a pianger; et da vil femine aspetar che dalle stelle miracolosam^te gli uenisse aiuto senza mettersj a far prouisione alchuna in tanta necesita, senone apparechiar le chiauj della Citta ꝑ presentarle senza contrasto alchuno al Turco q̃ uenisse; considera l' Ecc^a Vr'a che animj son q̄sti et chi gouerna q̄lla marinarezza che ogni di combatte si ualorosam^te co' corsallj turcheschj; et che spesso resiste a gran forze o more non senza vendetta? Nel medessimo tempo q̃ si viderro fuora del pericolo et che la voce era vana di quel che s' era detto, subitto fuor d' ogni proposito si misserro ad aconcar [*t. j.* aconciare] le lor galie come che di corto hauessero a fuggire et lascando [*t. j.* lasciando] Raugia cercar noue habitationj, et cio faceuano senza saputa del popolo; et faceuano conto senza l' hoste.

[7] Signor Duca al giuditio di tuttj qlli che gli hanno praticato sono indegni del gouerno; et di 3 do terzi di loro istessj, non si contentano del presente gouerno; la giouentu tutta adherriria a qsti mia disegni, ne si puo far appresso Dio miglior opera; che leuarlj il gouerno; et crear vna noua Republichetta che starria tanto bene in q̄lle bande quanto si puo imagginar; fin qui hanno hauto gouerno alla Veneziana; hora formarlo alla Toschana; [l. 3.a] il popolo et gli altrj nisuna cosa nó goderebbeno piu che q̄lla cosa di signorj inpalazzo; con un collonello impiazza che ꝑ conto di Vr'a Ecc^a gouernasse le arme della Citta; et stesse ꝑ guardia della liberta del Popolo; et alla genouese si gouernasse il conseglio cio e che la mita di Nobilj et la mita di popolanj intrasse in consiglio con apriruj una porta di detto consiglio alli forestierj; il che nó sarria senó d' assai utile a q̄lla citta, la quale di raccolta di diuersi di qua, et di la s'e fatta quel ch' ella e; et hora piu che mai crescerria; ꝑ cio che molti di luochi circunuicinj richi ma da Turchi mal tratatj si ridurebbeno a Raugia q̃ hauessero luoco nella Nobiltà; Similm^te di

tutta la Dalmatia, Albania, Grecia sarebbe come un refuggio opportuno la Citta di Raugia di quei che nó possono piu sopportar l'auaritia di Venezianj; et la violenza di Turchi; come e stato in un tempo; ne q'sto sarria cosa noua ma cosa che li n'ri antichi hanno usata, et có qsto modo ampliata la citta et arrichitala;

[8] Circa l'administration del Criminale mi parrerria cosa necessariss^{a} metteruj in Raugia, un Capitan di Giustitia italiano, huomo di Vr'a Ecc^{a} p che q'sti nr'i nó sepper mai amministrar il Criminale et ancora che sarro longo, et fastidioso, e, bene, che l'Ecc^{a} Vr'a sappi come senestram^{te} l'hanno administrato et contarro alchuni casi piu breuem^{te} che potro.

Piu anni sono fu un padron di naue che in casa da una sua fante li furno robbatj sei cento ongarj; mette mano alla fante; la fante confessa d'hauerlj robatj ma che l'hauea dati a un prete in saluo; chiamano il prete; nega il prete d'hauerlj hautj; subitto senza altro danno la corda al meschino et innocente prete; nó confessa; una altra uolta li derno tanta corda che li restorno le braccia sulla corda, et morj; la fante punta da coscienza et vinta da timore confessa la verita che al prete nó haueua dato li ongarrj ma che li hauea sotterratj in casa propria del padrone; trouatj li denarj, cessata la lite et satisfatta la giustitia; la fante tengono un mese in preggion, ne li danno altro castigo;

[l. 3.^{b}] [9] Vn altra volta do contadinj vengono a parole, un a l'altro da della zappa sulla testa, et l'amazza, et fuggie; la corte salta p pigliarlo; nol pigliano; trouano un suo frēllo in casa; menanlo alli giudecj; li giudecj lo trouano innocente; corre vn gentilomo padron del morto, et con vehementia parla allj giudecj dunq: sti contadinj ardiscono a qs'to modo amazar li uilanj di gentilomenj; et voj li lascate [*t. j.* lasciate?] senza punitione andar a qs'to modo? rispondeno i giudecj, costui trouam'o in'ocente, che uolete che li facciammo! risponde il gentilomo; darli un tre trattj di corda accio il suo frēllo sappi che cosa e amazar seruitorj di gentilomenj; si, si; et cosi danno tre tratti di corda, al meschino innocente; et poi lo lascano [*t. j.* lasciano] andar a casa.

Qs'ta ultima volta che nó e ancora un anno fecer pigliar di moltj homicidiarij gia uecchj nel bando; et usorno insolita dilligenza p pigliarlj; come gli hanno hauto in pregione a tutti perdonorno la vita p rimetter nella citta un lor gentillomo bandito p homicidio.

[10] Vn altra contarro crudelliss^{a}; falisce un mercante leuantino; et p uolersj aconcar [*t. j.* acconciare] có suoi creditorj viene

al confin di Raugia su quel del Turco; Vn gentilomo creditore del leuantino li aposta et prendelo sula franchisia et mettello in preggione; il frello del leuantino vista la tirrania et il modo violente delli reggitorj di Raugia p disperation si fa Turco et có animo di giouar al frello; et la disgratia sua uolse che presto morj; hora costoro p hauer il frello usato quel modo disperato condanano il meschino fallito (che nó era consentiente al proceder del frello) a perpetua carcere fra quatro murj senza lume et in ferrj; et hora ui sta; il quale patientem^te aspetta la vendetta de Dio di tanta impietà;

[l. 4.ª] Perdonamj l' Ecc^a Vr'a se son longo et fastidioso in contar qs'te impieta le quali e bene ch' ella le sappi, a cio le lagrime nr'e nō paion da scherzo, et li lamentj leggierj appresso al Mondo, et appresso a Voi altri Principi che sete in terra in locho de Dio p administrar giustitia et p opporsi alli violentj.

[11] Q'sta altra oda l' Ecc^a Vr'a che poco fa intrauenne;

Tre giouinettj sbarbatj una notte uanno a solazzo p la citta et riceueno nó so che dispiacer da uno et pche la giouentu di Raugia e di boniss^a pasta, q'n giocano alle cortellate tirano di piatto; q'sti si consigliano d' assaltar coluj che gli hauea fatto dispiacere, nó p ferirlo ma farlo un poco fuggire et trouanlo, a doi di qs'ti nó parue altram^te di assaltarlo; il terzo un pocho piu sconsiderato mena un colpo et feriscello in un braccio; il giorno sequente si salua in chiesa; li doi che nó hauean fatto male non volsero fuggir altram^te; il ferrito era gentilomo; li parenti di detto ferrito di propria autorita uanno in chiesa có alquanti ongarj et cauanlo della chiesa; il fanciullo spauentato accusa li compagni; costoro a furia metteno mano ancho alli compagni et pche un di q'sti che nó hauea ferrito, asaltamolo auea detto, fu condanato li fusse tagliata una man; et a quel che hauea ferrito legger castigo; ma tanta impieta modero il pregai; pure il detto fanciullo fu condenato a lunga preggione in ferrj; et hoggi di ui sta; et le stranezze che usano allj padronj delle nauj non si potrebbeno contar; Qs'ta altra e bene che intenda l' Ecc.^a Vr'a che fu disonesta assai et tocca alla chiesa.

[12] Tra frati di San Franc^o fu nó so che disparer dentro del conuento; et ad alchunj di loro parue di mandar al suo generale li mandasse uno Comessario, extra tempore, et vedesse di rasse-
[l. 4.^b]tar le differenze loro; il Generale ch'era spagnuolo manda un comesario a Raugia, et perche alchuni frati gentilomenj haueuano romorigiato, p autorita che da se stessi si pigliano e p supbia loro

solita, et dubitando il reggim^to di Raugia che a quei frati gentilomenj nó facesse il Comessario qualche dispiacer, senza altro fanno commandam.^to al Comessario p un loro secretario che p tutto quel di debba spacciar il paese; et senza altro bandiscono quatro frati popolanj di case honorate li piu essemplarj, uechi, predicatorj, et di Santa Vita di tuttj gli altrj, senza processo; il generale nó pote saper mai quel che dettj frati haueano fatto; et del Comessario nó era patiente; in Roma al generale fu ricordato che p obliuione passasse detto disordine; p manco male hauédosi a fare có gente vicina al Turco, barbara, et senza raggione; et anche p causa di diuersj moti che p il Mondo si suscitano da gente che aderiscono alle cose noue; ma non e cosi Sig^re Duca i Raugei sono catholiciss^i et di quieta natura; et buoni christianj; et che possegono raggione; ma hauemo quindecj mostrj, pazzi et da niente che ne fannoin felicj, et troppo miserj; se Dio nó ci aiuta.

[13] Nel fortificar la Citta mostrorno la goffarria loro; nel tempo che i spagnuolj possedeuano Castelnouo nella Seruia alla marina vicino a Raugia hora in mano di Turchj dettj gouernatorj di Raugia cominciorno hauer sospetto di Spagnolj et p armarsi cótra tal sospetto preseno uno di que spagnuolj di detto Castelnouo che li fortificasse la citta; et li facesse sicurj del sospetto che di loro preso haueano; et qs'to fu un ingegniere p nome fiera mulino;[1] il quale li fecce far di molte spese nel fortificare, delle qualj si son pentitj; et come qlli che del popolo nó uogliono ne consiglio, ne aiuto, manco si fidano di forestierj, le cose loro [l. 5.ª] stanno circa le difese della citta languide et abbandonate, nó mancando ne artigliarria, ne industria ne cosa che p un apparecchio di guerra bisognasse, senó gouerno;

[14] Et circa il maneggiare le Cause ciuilj pensano che ogn' un di loro sia padrone della sua ballotta[2] nó ostante il pro et contra che dagli auocatj si produce; pch' in ultimo p le ballotte passano dette cause; et la maggior parte di loro la dona al suo affetionato. [15] Molte bestialita potria contar che hanno usato alli forestierj et usano tutta uia, ma homai mi pare hauere stancato sua Ecc^a có suono di tante poltronarie; delle qualj io ho testimonij qui proprio in Firenze; ma qlla del Miniatj (che sta al presente in Raugia) nó si puo tacer, che hauendo i suoi giouani fatto parole có marinarj

[1] To je bio inžener Antonio Ferramulino, što ga je u novembru g. 1538 poslao u Dubrovnik Andrea Doria, đeneral Karla V., i o kojemu sasvim drukčije priča N. Ranina u svojim Analima *(Mon. Slav. mer.* XIV, 291).

[2] Po ovome se vidi da se je u Dubrovniku glasalo kuglicama *(ballotte)* ne samo u vijećima nego i u sudovima.

d' un suo brigentino, corseno dico di gen[t]ilomenj soli, et io mi sono *trou*ato presente; ne poteuo far altro, dico corserro senza intender altro in casa del Miniatj, et con bastonate, pugni e schiaffi cauorno fuora il Miniatj có quei ch' erano seco, et li acompagnorno con schiaffi, pugni et có ogni sorte di busse fina alla preggione; il Beccadello hoggi proposto del Prato dal suo Pallazzo episcopale guardaua la festa,[1] et diceua che mai nó hauea uisto contrafar meglio; a un giouene di detto Miniatj p nome Antonio Pelieri, che hoggi e in Firenze genero del Miniatj fu dato vn freggio alhora sul viso da uno che hoggi e di primj nel gouerno in Raugia; Desti, da li un poco, dalla bestialita i nobilj di Raugia, et trouato che haueuano fatto male lasciorno di pregione il Miniatj có i suoi compagni pesti et maltratatj; vn certo di rusticj che per conto di francesi littigaua con un padron della naue ritrouandosi al' hora [l. 5.ᵇ] in casa del Miniatj alla trescha, a cui in quel romore sendo detto ch'egli il primo sarria impiccato, rispose; pche? ho io crucifisso Christo? et tocco anche lui la parte delle pugna. Mi vergogno contar alla Eccª Vr'a tali barbarie; ma e bene che le sappia; et sarria da sgarare similj prosuntuosj, mal creatj, et da poco; et mostrarlj che cosa e, essere cosi bestialj contra i forestierj dalli qualj loro da p tutto receuono amor et cortesia; dico insegnarli senza vendetta a Viuer; che la intentione nr'a e amoreuolissᵃmᵗᵉ remediar a tanti disordenj; ne có bestialita rimediar alla bestialita; ma có aiuto de dio, e della buona Fortuna di Cosmo de Medicj, Duca di Firenze e di Siena si potra far facilissᵃmᵗᵉ dandomj ampio campo la loro goffezza et loro poco gouerno, sop' il tutto il loro tenirsj sicurj quanto al popolo et potentj quáto al di fora.

[16] Io non voglio piu tediar l' Eccª Vr'a col contarle si sporchj portamᵗⁱ di Costoro, che ne trouarria infinitj ma attenderro di persuaderle pregando Dio la inspirj a si giusta impresa; et al aiuto si christiano che có facillita credo ogni cosa le riuscirria, có tutto che qs'to et ogni maggior cosa sta in mano de Dio et in mano della Fortuna, ma se gli omenj hanno da confidarsj della giustitia de Dio, et appagarsi di raggione, noi hauemo a sperar buon fine al nr'o desiderio; e in quanto alli garbugli di Turchj et pericolj che potrebbeno succeder dalla parte di dettj Turchi, dico che siamo armatj di moltj remedij salutiferrj; có buone parole et denarj et có nó andar contro di loro, appresso i Turchj si aconcia ogni

[1] Arcibiskup Lodovico Beccadelli dode u Dubrovnik u decembru g. 1555 a ostavi ga 13. juna 1560 i nije se više u ń vraćao (Farlati-Coleti, *Illyr. sacrum* VI, 223. 240)

cosa; et e comune opinione fra noi che nelle cose intrinseche di Raugia i Turchi ne si sono impaciatj ne si impaciarranno gia mai; et in conclusione qui e il nr'o punto o vita, o morte; o liberi a pagar il tributo al Turco, o hauendo a pericolar come li Sciottj far un altra delliberatione; e có qs'to gouerno presente nó potremmo senóne esser preda di Turchi ogni uolta che li uerra uoglia tal che e necessariss°, sig^re Duca p salute di Raugei mutar gouerno; ne dimorar piu có star ad aspetar la manna dal Cielo; —

[l. 6.ª]. — [17] Et in far tal opera santa p dirla apertam^te ne si possono usar cose grandj, ne sono di bisogno; Vna scomunica papale, contra costoro scomunicatj p la prima vorrei hauere; o finta o vera, che tanto farria p cominciar dal' honor de Dio il che darrebbe gran forza et animo a quel popolo nó uso alle cose noue, che con simil fondam^to et principio a ogni cosa si metteria p esser catholiciss°; et quanto alla chiesa molte buone opere christiane si corroborarebbero in Raugia a essempio et benefitio di Bosna, Seruia, Dalmatia; et di tuttj quei luochj circumuicinj alli qualj có aiuto di Dio nó e ancora penetrata la peste della heresia luterana; p scomunicar costoro necessariam^te la Citta sarria forzata mutar gouerno; et ci sono moltiss.^i di Nobilj che sono esclusj dal gouerno; in compagnia di qsti si principiaria la cosa.

[18] Appresso desidero un cinquanta soldatj buonj del suo stato et che deppendino da sua Ecc^a có quatro Capitanj et vn Colonello; che hauesse qualche Autorita; questi mandar in diecj parte, a cinq: per volta appartatam^te có barche da Venezia cio e có brigantini, e raugei et altrj che passano p raugia et dilla [*t. j.* di là] di Raugia et che comincino imbarcarsj da settemb. per tutto genaro tuttj siano al loco; et dar a ciaschaduno cap: [*t. j.* capitano] finto carico, o comprar cauallj; o intender delle noue; o rescatar schiauj o qll̄o che parrera meglio; ne in modo alchuno sappino pche ui uadino; senó qll̄a notte che la cosa s' hauesse a metter in opera et che io li mostrasse la comession di Vr'a Ecc^a et espedir ciaschuno Capitano da se senza che sappi cosa di altrj Cap: il Collonello da p se ancho et che nō sappi cosa di quatro Cap: detto finga d' hauer nemicitie et che uoglia passar in Cicilia; Vengano disarmatj o có spada sola per homo; fra qs'ti sia qualche valente fabro sappi a un bisogno apprir una porta, romp un cadenazzo; vn altro facci professione di lauorar r*ole* di archibusj; et sappi aconcar [*t. j.* acconciare] archibusj et a un bisogno ne apra una butega; a dettj al bisogno io prouederro di archibusj et arme che

bisognaranno; detta gente venghi mal vestita et piu presto fingino di cercar reccapito chi d' un essercitio, et d' un a[ltro][1]

[l. 6.b]. — [19] Appresso Ecc^te Sig^re vorrei che q̄lla mandasse un suo homo destro a Raugia il quale si potesse hauer da Roma con industria sua et suo fauore qualche secreta autorita contra li scomunicatj; et potesse usar l' autorita in q̄lle bande di chiarire q̄lli che sono incorsj in scomunica: ma in modo alchuno nó si sappi che habbi d' andar a raugia; se si puo; e qs'ta e q̄lla scomunica finta o uera ch' io desidero; qs'to huomo comparrarebbe có quindecj valentomenj appresso; che saria buon aiuto a quei cinquanta; et con amoreuolezza et destrezza negotiarria fintam^te có que S^ri circa le cose della chiesa; et da parte di Sua Santita et da tutto il concistoro di Cardinalj essortarlj amorevolm^te che no si impaciasseno piu nelle cose della chiesa; mentre secretam^te s' operarra il fatto nr'o; et detto huomo nó sappi pche ui uada ma che semplicem^te mandato da Vr'a Ecc^a s' operj in q̄llo gli harrete comesso; finche ultimam^te io gli mostri la vera comessione di Vra Ecc.^a

Perdonimi Vr'a Ecc^a se io semplicem^te desideroso di metter in essecutione qs'ta mia impresa sono intrato forsi in cose difficillj e fastidiose; a un Principe tale penso nó sia cosa difficille considerata la sua Potenza et la sua Benignita nó lj farra essere fastidioso il mio solicitarla, a opera buona, et santa;

[20] Per metter senza sospetto ancora vintj homenj in Raugia usarej ancora qs'to stratagem'a, cio e fingerria che dalla Parte dello Illmo et Eccell^mo Don Gartia[2] venisse un gentillomo condolersi con que S^ri della parte fatta contra la marinarezza in detrim^te et danno di suo bisogno; et che fusser contentj di nó proceder cosi riggidam^te contra li soi homenj, li qualj p esser christianj serueno a principi christianj et lusingarlj piu che si puo; et io sarria che có tal gentilomo in secreto presso alla marinarezza operaria arti che bisognano, et con gente nó usa a cose noue; la quale marinarezza e di grā bisogno che aderischa caldam^te a qs'ta impresa; et se qualche pigro o spauroso uolesse esser neutrale, menacarlj [*t. j.* minacciargli] có autorita dello Illmo et Ecc^mo Gartia che debbino sotto pena d' esserlj abrugiate le naui, fauorir la Santa chiesa; et esser contra li scomunicatj; O, Sig^re qs'ta scomunica hauerra gran forza et l' autorita del Vice Re di Cicilia; có arte si vince il mondo.

---

[1] Otrgnut je komadić papira, pa je ostalo samo prvo slovo *a*.
[2] Španolski potkral Sicilije.

[l. 7.ª]. — [21] Et a reprobar qs'te cose se qualche licenza s'usasse, chi sarria? credamello V^ra Ecc^a che qs'te cose si farebbeno con molta destrezza et quiete; ne io dubito anzi sono sicuro che riuscirebbeno senza strepito; conoscendo la Natura timida di detti regitorj nr'i. Li qualj ꝑ nó incorrer nel peggio s' accostarebbeno al voler nr'o; spendeno hora l' Autorita ꝑche nó hanno contrasto, ma qñ vedessero contra di loro forze maggiori abbassarebeno subitto di loro supbia; et si scoprirebbeno conegli timidj et harebbono di gratia di hauer luoco nel gouerno insieme col popolo; Pensi l' Ecc^a Vr'a che io nó mi ci metterria a qs'ta impresa senza saldo fondam^to di riuscir al sicuro ne tentarria si gran Principe se nó fusse sicuro che la cosa hauesse ad hauere ottimo fine; có aiuto del' Altiss^o;

Et cose degli omenj sono tali che con arte et si possono vincere et si possono asicurare; et ancora che l gran Turcho sia potente pero ci e di homiciuolj che si persuadeno et si tengono sicurj che con otto galie et có arti che loro sanno ripigliarebbeno Rodi al sicuro; facendo gran fondam^to di turchj che nó mettenno inanzi similj pericolj có tenircj nulla guardia, si puo dire nelle fortezze; tenendosi sicurj col nome solam^te et la guardia delle gallie, l' astate ua in buscha qua et la, tal che Rodi (secondo il detto Raugeo) sta esposta al predatore se ui si troua; et sarria da carricargliela in contracambio di Maltha; Qsto tramessj S^re Duca che conoscho io un Raugeo (che e a Pisa al presente) che sendo praticiss.^o di tutto l' Arcipelago, di Rodi promette dette cose et con fondam^to; Ma le cose nr'e sono leggere; et ci persuademo leggerm.^te et senza romore vincerle; nó manchi il denaro ai raugei col quale con turchi s' acconcia il bene, et il male, nó ci e da dubitar di niente; ꝑ lunga esperienza noi conoscem'o la natura di Turchj; et qsto Mehmet bassa[1] e della lingua et *natione* nr'a, il quale in Raugia nó conosce Pietro ne Paulo ma tuttj i Raugei insieme: et ꝑ esser del sangue nr'ó Bosnese et fautor di .....[2] [l. 7.ᵇ] et noi non mancaremmo di imboccarlo et conseruarcello amico; et có buon gouerno fra gli omeni e d' ogni cosa rimedio, et le ferrociss.^e Bestie có arte si domano;

[22] Alle genti che Vr'a Ecc^a mandasse a Raugia io agiongerrej di mia seguacj et terrazanj et forestierj un numero sufficiente al' impresa nr'a; ma prometto che tutto il popolo subitto sarra velociss.^o a qs'ta buona opera; la quale loro desiderano come la vita et bastarebbe Signore il Popolo senza altro aiuto a simil impresa ma ꝑ natura e timido e nó uso alle cose nuoue; et e duro a risoluersj;

[1]) Poznati Mehmed Sokolović, veliki vezir od g. 1565—1579.
[2]) Sasvim nejasna riječ, jer je papir istrošen.

ma uiuer sotto costoro ne puo ne vuole; onde darli animo con la gente di Vr'a Eccª et có gouerno suo sarra ottimo rimedio alla loro timidita; et detta gente rimarra in Raugia p conto di Vr'a Ecc.ª et p liberta del popolo; et Dio benedetto sia qllo che inspirj Vr'a Eccª di far qllo che sarra p meglio; et a noi conceda conseguir qllo ch' e sua volonta;

Et perche se si hauesse a deliberar sop' detta domanda mia cosa alchuna, nó bisognarria tardare; et simil impresa p molte cause bisogna essequir l' inverno per tutto Genaro; Onde qlla sia contenta di darmi qualche risposta p mezzo del Vinta accio, sua Ecc:ª risoluendosj a fauorire la nra domanda, io possa tornar a tempo in qlle bande p suministrar a quanto bisogna; et se p auentura nó le parresse q'sto anno tentar della impresa; la stia sopita fin che le parrerra tempo da essequirla; A ogni suo uoler ci acquetaremo; Col pregar Dio semp p la sua salute; p il Principe, et p la Principessa et p tutta sua felice famiglia; Dio presto le facci veder del suo Principe et la Principessa Prole cara a Dio, et alli soi popolj, che ppetualmte goda có ogni fellicitta impace il suo et maggior stato; et la Beneditione de Dio, la quale include tuttj li benj; in Firenze adi 2 di Luglio del Lxvi.

Di Vr'a Ecc:ª humilissº ser:re
Marino Darsa Raguseo;

[Spoļa na l. 8.b] All! Ill.mo et Eccellmo S.re
Duca dj Firenze et di
Siena; in mano propria
cose secrete

2. *U Firenci 3. jula 1566: Još jednom uvjerava Vojvodu da će se stvar srećno svršiti, ali će trebati da Vojvoda i novcima pomogne.*

[l. 20.ª] Illmo et Eccellmo Signore Duca,

[1] Io so che a q'sti tempi caldi s' ha piu bisogno di riposso che di faticha; ma hauendo io cominciato có supliche, lire, et preci fin qui comparire si caldamte dinanzi a sua Eccª p qlla cosa di Raugia non restarro hora, col mostrarmj freddo, doue che sono caldissº di seguire a pregar, et solicitar qlla, che appresso a suoi negotij di maggior importanza doni qualche tempo a pensar sop' detta cosa di Raugia; et mi dia qualche risposta; Et ancora che paia, secondo

un certo mio considerar, che la Fortuna cominci sop' detta cosa mostrar qualche difficulta, Prima con la morte di Papa Pio quarto; di poi col caso di Scio; Apresso có qualche altra cosa[.] Sop' l' aiuto di Papa Pio noi faceuamo gran fondam^to^; ma lodato sia Id*dio*; nó dimeno in sop' le dette difficulta piglio buon augurio; Perche la Fortuna e semp̄ sospetosa, qñ alla prima viene ridente, et con faccia lieta; si come la terra senza fatticha nó ci da cibo; ne il cielo senza tuoni la desiata pioggia cosi, i sucessj (senza contrasto)[1] della buona Fortuna nó vengono senza contrasto; in qs'to Mondo ordinariam^te^ combatteno, buoni coi tristj; virtuosj co vitiosi; li pij có violentj; et l'ingegno có la forza; et e cosa humana hauer trauagli fra gli omenj; cosa da valentomenj nó lascarsj (vincer)[2] vincer da malj; et aiutarsj di mezzi p̄ i qualj si puo hauer vittoria, e cosa da homenj che si sanno consigliare[.] [2] Hora p̄ esser breue il popolo Raugeo oppresso da quindecj pazzi impotentj e da pocho; alli quali p̄ lungo uso, fin qui s' e hauto rispetto, che hora tema et dubitj? riscoter il capo? et opporsi a tanta violenza? có l' aiuto de Dio et la buona Fortuna di Duca Cosmo de Medicj? et che al popolo Genouese hauendo da far có altrj capi che nó sono li nr̄j, basto animo hauer l'intento suo?[3] et noi col fauore di tanto Principe? et che ha il braccio che ben puo agionger fina Ragusa, se vuole? il quale có un dir dj si; et con un accenar col capo, sia, puo guadagnarsi Raugia p̄ sempre schiaua; et le cose nr̄e redur a desiato bene, che ci spauentiamo? et stiamo sospesj? in conclusione Sig^re^ Duca q'ste cose nó.....[4] da far col trombetta, ma tacite et secrete, [l. 20.b] principio della chiesa p̄ rispetto di Turchi et di V[illegible] ancora; ne harremmo a render conto delle cose nr'e [illegible] lo braccio secreto di Vr'a Ecc^a^ p̄ hora darra Vittoria [illegible] et al suo scetro ducale luocho in Raugia ne harre[illegible] hauendo Dio in Prottetione; et tanto Duce in f[illegible] derammo gran cose in q'sto giocho [illegible] Valenthomenj come ho descritto su q'sta [illegible] nella penultima, et ultima carta; la quale s[illegible] vederra; et se ancha le paresse p̄ veder il fine di q'sta guerra

---

[1]) Te je obje riječi D. prevukao.

[2]) Prevukao D.

[3]) D. sigurno misli na g. 1358. kada se je prosti narod u Genovi pobunio protiv vlastele te izvojštio da se bira *doge*, a da mu uz bok bude vijeće od šestorice vlastele i šest pučana.

[4]) Otrgnut je mali komad papira gdje je moglo biti do 10 slova, možda „si hanno mai".

d' Ongaria,[1] et similm^te^ il vero sucesso di Scio; indugiar a q'sta cosa si facci q̄llo le torna bene; ma ben le suplicarria caldam^te^ ancora che si indusiasse che qualche principio si desse a detta cosa cio e s' incominciasse a indrizare qualch' uno a poco a poco, come io le potria ricordar et descriuer come harrebbe a fare; [4] Vn altra cosa vorrei suplicar a q̄lla che q̄ si risoluesse a tale santa opera che fusse contenta di aiutarcj delle spese che occoresseno; p̄ ch' io nó sendo denarioso, et có quei che hanno il modo nó e da slargarsj, basta che io conoscha l' animo disposto di tuttj; ma tentarlj hora piu in la nó trovo che sia sicuro, et e bene in q'sta impresa nó hauer mancam^to^ a tempo di q̄llo che sarra di bisogno; li qualj denarj q̄ si pigliasseno a cambio p̄ conto nr'o a tempo si satisfarriano o riescha o nó riescha a tutto[,] chiedendo perdono, se io nó sendo pratico di q'sti negotij errasse in qualche conto; Ma mi confido in Dio da cui certa Vittoria spero; che appresso a satisfar di subitto a dette spese conoscera Sua Ecc^a^ p̄ segni pieni di gratitudine quanto benefitio e a un popolo oppresso da insolentj renderli la sua sicurta, et desiata liberta; [5] oltra la promessa fatta nella mia suplica, alla quale s' attenderra largam^te^ ne voglio esser piu lungo, ma le dirro come di 17 giugno scriueno di Raugia come l' imbascadorj di Raugia hanno trouato il Gran Turcho in onisc[2] intorno a fillipopolj e Sofia in macedonia et consegnatolj il tributo, et egli fattolj buona ciera; et ordinato *si*. . . . . ate[3] tre nauj [l. 21.ª] carriche di grano prese l' anno passato p̄ Maltha, cio e, li sia data o la Valuta di [illegible]to grano, o il grano; li ha gratiosam^te^ licentiato; scriueno ancora [illegible] andaua có gran vanagloria et pompa all' impresa che va; [illegible]ercito suo era molto mal disposto a tale viaggio; et [illegible]bestemiano la inquiete del loro Re Vechio; li nr'i [illegible]uean fatto do altrj imbascadorj p̄ mandarlj có vn [illegible] qñ il Turco ua in persona alla guerra; [6] nó dirro [illegible] inspirj a fare q̄llo ch'e la sua volonta et le conceda perpe[illegible]; a me sarria summa gratia d' hauer qualche resolutione presta acio il mio longo dimorar qui nó dia allj nr'j qualche sospitione; o imaggination ch'io negotij in firenze qualche cosa; doue ch' io do ad intender a tutti di star p̄ solazzo solam^te^

[1] To je bio rat s Turcima u Ugarskoj koji je g. 1566 doveo Sultana Sulejmana da umre pred Sigetom što ga je branio Nikola Zrinski.

[2] Biće Niš.

[3] I tu je otrgnut komadić papira, pa se valjada ima popuniti „si[eno satisf]ate".

et in tutto mi rimetto a quanto ella vuole; alla cui gr'a et benignita humilm^te mi raccomando; In Firenze di tre di luglio del Lxvi

Di Vr'a Ecc^a humill^mo Ser^re

Marino Darsa Raguseo

[Spo|a na l. 21.^b:] All' Illmo et Eccell^mo Sig^re

Duca di Firenze et di Siena

in mano propria

l'ra secreta

3. *U Firenci 23. jula 1566: Moli Vojvodina sina kneza Franceska da se zauzme kod oca za ovu stvar.*

[l. 247.^a] Illmo et Ecell^mo Sig^r Principe,

Io Marino Darsa Raguseo sendo comparso denanzi all' Illmo et Eccell^mo Sig^r Duca suo Padre, con una causa di qualche importanza; la quale si come ricerca aiuto del potente braccio vr'o cosi promette benefitio all' Illma casa vr'a di Medicj, la Benignita e la Virtu della quale e degna che i popolj lontanj riccoreno al soccorso di q̄lla; et che tanta virtu nó stia otiosa; et perche la cosa ricerca secreto grande; ne a me p causa di tenir la cosa secreta e licito andar atorno alla Corte; ne posso solicitar l' Ecc^a del Duca; onde m' e parso riccorer al Benigno soccorso di Vr'a Ecc^a col supplicarle et pregarla con tutte q̄lle sumissionj di core che si posson fare gia che non m'e licito (p causa del secreto p nó dar da pensar a soi da torno) di gettarmj alli piedi di q̄lla, et usar tutte q̄lle sumissionj có atti, che p gente bisognosa d' aiuto si posson fare; che voglia appresso al Sig^r Duca suo Padre spender doi parole in fauor mio; et di tutta la mia Nation¢; et esserne insieme con esso luj d' aiuto; Ne voglio piu esser longo có l' ecc.^a vr'a ma prego l' Altiss.^o la conseruj in perpetua Felicita: in Firenze all xxiij di luglio del Lxvj

di sua Ecc.^a humiliss^o seruitore

Marino Darsa Raguseo;

[Spo|a:] All' Illmo et Eccell^mo Sig.^r

Principe di Firenze et di Siena. In mano propria

suplica secreta

4. *U Firenci 28. augusta 1566: Uvida da se momentano ne može ništa učiniti te se oprašta.*

[l. 571.a] Illmo et Eccelmo Sigr Principe,

[1] Io Marino Darsa, Raugeo, humile forestiero buttandomj alli piedj dell' Ecca Vr'a col core nó potendo personalmte, supplico a qlla, p qlla Benignita et Cortesia ch' ella suole mostrare a tuttj che q'sto (ancor che indegno, forestiero) riccorso semplicemte alla giustitia et aiuto di qlla, usi se nó altro et concedj una sola parola buona in consolatione di tutto il mio desiderio; et di qllo che cercauo dalle Ecce Vr'e piu ardito che fortunato; et accorgendomj di gia che alla cosa mia s' oppongono molte difficulta son mi chiarito che accio bissognarra aspetar piu atto et comodo tempo di qsto; ne tediar piu l' Ecce Vr'e ma q'sta cosa mia reseruar, (s' ella e di qualche importanza, o di consideratione appresso a qlle) a tempo da riuscire; et anche in Raugia secondo intendo, p paura di casi occorsj usano noue dilligenze circa alle guardie della citta: sarra bene ch' io uada la et ueda et considerj dilligentemte le cose, accio se alle Ecce Vr'e mai venisse comodo seruirsj di quanto io le offeriua possa a suo comodo servirsi, che io sarro semp al comádo di qlla; et tal qual sono nó le sarro seruitor d' auanzo; [2] et con sua licenza in compagnia de m. Lucha di Sorgo et m. Franco Lucharj mie amicj, et della Ecca Vr'a affetionatj seruitorj; partirro per andar a Raugia; mostrando a dettj gentilomenj che nó hauea a far qui; ma p piacer esseruj stato q'sti quatro mesj; et se altro nó mi comanda Vr'a Ecca humilissamte bascandole la mano et a qlla p semp' riccomandandomj piglio comiato; et se in qualche cosa hauesse mancato, o peccato alle Ecce Vr'e p loro Benignita si degnino di perdonarmj massime hauendo proceduto có semplicita senza malitia alchuna; et l' udienza di tanto Principe Dio, ha, priuileggiato col mandar contentj cosi li accortj come li semplicj; et facendo fine pregarro l' Altisso che le conseruj et augumentj la fellicita; et con sua Beneditione semp' la benedica; recordan[l. 572]-dole in ultimo che p qlla carita có la quale ai soi popolj si mostra essere, et Padre et Duce Eccellmo, che a q'sto pouero forestiero, et humile seruitor suo p esser venuto a far bene facciate nó li auenga male; il che sta nell' Ecca vr'a; che di la io sono sicuro; et ancora che q'sto sia superchio riccordar a qlla, ma doue ua la vita e necessario auerne cura; ma pche có la inuocation de Dio

cominciaj, có l' aiuto de Dio et sua protetione nó temerro di male; apoggiandomj come a una saldiss[a] collonna alla Benignita di sue Ecc[e] alla bona gratia delle quai humillissimam[te] inchinandomj p semp' mi raccomando; di Firenze adi 28 di Agosto del Lxvj;

di sua Ecc[a] indegno, ma affetionato
ser[re] Marino Darsa Raguseo;

[Spo]a na l. 572[b]] All' Ill[mo] et Eccell[mo] Sig[re]
Principe di Fiorenza et di Siena.
In mano propria
l'ra secreta.

PJESNI [str. 1]
MARINA DRŽIĆA

UJEDNO STAVLJENE S MNOGIM DRUGIM LIJEPIM STVARMI.

[ŠTAMPARSKI ZNAK: MALA MAPA POZNATOGA SVIJETA.]

U BNECIJEH, M DC VII.
POLAK FRANA BARILETTA.

Izvori: *a) za tekst:* B *(izdaňe od g. 1607); b) za varijante:* C *(izdaňe od g. 1630),* D *(rukopis Jugoslavenske akademije I. b. 53 od g. 1786),* F *(rukopis Franev. biblioteke u Dubrovniku broj 128 iz druge polovice XVIII. v.),* K *(rukopis Jugoslavenske akademije I. b. 86 od g. 1840),* P *(Petračićev tekst u prvom Akademijinom izdaňu).*

Natpis: Ljuvene pjesni spjevane po Marinu Držiću oko lita gospod. 1549 K.

MARIN DRŽIĆ [str. 3]

SVOJIM PRIJATEĻEM.

Drazi prijateļi, nemojte scijenit da sam ove ne dobro složene pjesni činio dat na svitlos za ukazat ljepotu od moje poezije i dobrotu od moga uma (od šta se uistinu ne varam), ma za slobodit se, vjerujte mi, truda vazdašńega i omraze vas prijateļâ koji, ļubeći i scijeneći mene za vašu dobrotu, ļubite i scijenite moje pjesni, od kojih svaki vas hoće da mu dar učinim; a ja ni vam mogu ne ugodit, ni sam dobar pisalac, ni mogu pismom svim ujedno zadovoļno učinit ovako kako stampom. I ako ne uzbude stvar, koja bi kńiževne[1] uši kojomgodi vridnosti pásla, za to ne imam bit ja kriv nego vi koji, što ste pitali ja vam sam dao, i dao ono što sam umio i imao. Ni vi ne imate bit krivi; zašto ste ovi dar pitali za vas, a ne za druzih, kojim ja dobrovoļno davam što umijem i imam; a druzi neka ištu što za ńih čini. Znam er ova moja písma ne mogu neg koris učinit: ako su krjepka, sočna i vrijedna, plod će učinit; ako li nijesu, nauk će dat svakomu, da tko se na ovo stavļa, da razmišļa hoće li s časti izit; er se mnozi ovim putom scijene počtit, a osramo|te se. Ja ću samo ovo rit er, [str. 4] za ugodit prijateļem, mnokrat sam dao neprijateļem o meni govorit. Ma sam u meni razmišļao er se prije ima stavit naprijed pogođaj od prijateļâ neg pomrńenje od neprijateļâ, prid kim što si veće praviji,[2] to si veće kriviji.[3] Kojijem da ja rečem kako sam komediole, koje su ovdi unutra, u dva sjedenja sklopio, er me je tako brijeme silovalo i potrjeba od prijateļa komu, u ovi

[1] ‚knixeune' B; [2] ‚praui' B; [3] ‚kriui' B, *isp.* ‚Nai uerni' *za* najverniji P. 10, 33, ‚Stari' *za* stariji P. 26, 45.

način za poslužit, mnokrat sam obećao. Što izvršivši, sâm se sam pak od sebe čudio kako se može učinit — ne bi mi vjerovali kako. I ne mogu vjerovat da ja umijem veras učinit; a ne za ino neg, er su triš mudri, kažu se šeskrat ludi. Sada, drazi prijatelji, neću drugo rit neg vas ću molit da uz ovi dar moj mali primite veliko[1] srce, koje stoji vazda pripravno za poslužit vam.[2]

---

[1] ‚velikco' B *mjesto* ‚velicko' *(veličko)?*; [2] *ove posvete u* C *nema, a* K *ima poslije posljedne riječi još* Marin Držić.

PJESNI ĻUVENE [str. 5]

MARINA DRŽIĆA.

[1.]

O koji ļuvene sej pjesni slišate,
požal'te, jaoh, mene, a sebe čuva'te
ļubavi ke oblas, pod suncem koje sja,
satira svaku vlas, — svjedok sam tomu ja,
ki njekad ne scieńah ļuvene tej strile,
odveće kad se uzdah u moje, jaoh, sile,
dobrota s liposti ke slomi u meni
ļuvenom kriposti s kojom se rvat nî!
Koje sam sužan bio, mladosti moje cvit
odkad je procaftio; a toj nî mogao skrit
niz blido lice ovoj plač ki sam prolivao
i i[z] srca uzdah moj koji sam podirao,
kunući nemilos gospoje svih vila,
nemilos u milos ka se je stvorila.
Er što mi braniše i što zvah nemilos,
tizi[m] me shraniše, toj moja bi milos;
tizim ću na svit saj sloviti vrh inih,
tizim ću vječni raj uživat u višńih.
Tim, koji cvilite u ogńu ļuvenom
i ogań budite u ledu studenom,
ne scien'te da je led sve što je studeno;
ima lik svaka zled; nî je sve medeno
što slatko tko scijeni; a žeļam ļuvenim
sve uzde puštat nî. Likara ćud je tim
drugo dat neg žudi smagļivi nemoćnik,
ki želi što mu udi, a mrzi što mu 'e lik.
Ma sada poznam ja er sve što svit ļubi [str. 6]
u vjetar ide tja i sve se, jaoh, gubi;
nego što slidimo put višńe dobrote,
u kojoj vidimo sve vječne ljepote.

P. 1, 20 budite] hudite BCK, budite D; 22 nî je] ‚ni,e' BC; 23 ‚xeliam' BC.

Život naš — kratak dan, žuđenja — nemoći,
svjetovna dobra — san, a naši dni — noći!
Zatoj noć ođimo svjetovne tamnosti,
a sunce slídimo od višńe svitlosti,
čim nam je dana moć po božjoj milosti,
prî neg nas smrtna noć obujmi mrklosti.

[2.]

Lipota od danice sve zvizde dobiva,
a, vilo, tve lice danicu prisiva;
jur s' u ńem odkriva što vik nî moć izrit,
narav ńim odiva i resi ovi svit.
Pram, ki ti hotje svît taj narav na glavi
i zlatom uresit, uza je ļubavi,
a pozor gizdavi ļuven stril s koga mrem,
cić koga i javi i u sni tužan grem,
s koga, jaoh, suze trem, da žali svak mene,
a srcem podirem uzdahe ogńene.
Lir, ruže rumene, u raju kojih nî,
u obraz tvoj skićene, trkač su ogńeni;
a koraļ crveni od usti medenih
i biser — ļuveni luk odkle striļa svih.
Veseli a tvoj smih, medena i rič taj,
lip uzras i hod tih — ļuven je slatki raj,
nad kime, vilo, znaj, blaženstva meni nî;
gospoje, na svit saj ti s' moj raj jedini!
Ah, tako mene ini ļuven plam ne gorit, [str. 7]
mislim te sve mo'e dni i služit i dvorit.

[3.]

Tko je taj na saj svit anđeoski ki poje
u pjesan da će izrit lipos mê gospoje?
ka nosi obraz bil i ures gizdavi,
jakino D'jana vil kad se u lov odpravi.
Ńe prami od kosi u venčac säviti,
na glavi ke nosi, zlato su viditi;
a sjaju ńe oči, ļuveni ke su stan,
jak zvizda s istoči ka vodi bieli dan;

P. 3, 1 taj] ‚toi' C, ‚toj' D.

a gore ńe lica jakino u gori
rumena ružica prî danka o zori.
Koraļ su ńe usti ke resi drag kami,
od kih rič izusti, svakoga da smami;
prolitńa sva rados ńe je smih ļuveni,
u kom je taj slados ku izrit moći nî;
a prsi ńe mile lir bili odiva,
kojima sve vile na lasno dobiva.
Uzrasom vidi se kraļica svih vila,
svim inim vik nî se ljepša vil vidila;
a slavno, dim uprav, i milo tač hodi,
regbi da š ńom ļubav tanačac izvodi.
Kako ju lipotom višńi bog s nebesi,
tako ju i dobrotom nada sve uresi;
ter se ona može rit kruna i čās od svih vil
ke je ikad na saj svit višńi bog satvoril.
Krostoj se ne trúdi, ako tko u pjesan
ńe lipos rit žudi, er ti je sve zaman!

[4.]

Je li se ikada, o luzi, gdi vidil [str. 8]
pod nebom dosada od ove ljepša vil?
Rumeno ńe ličce prisiva sunačce!
O svitla danice, ustav' se za mal čas,
vilińa stražice, ter pozri na obraz
od ove, ka je cvit svih vila na saj svit.
I vi, ine svitlosti, pozrite za milos
ovojzi mladosti jedinu ńa lipos,
ke ures i dika višńa je prilika.
Eto je blažena, pri kojom počiva
i voda studena kom ličce umiva,
i ruža ku nosi za ures od kosi.
Blažena trava i cvit ki pleše ńe stupaj,
blažen se može i rit zeleni dubak taj
ki sjencu ńoj čini u ovoj planini.
Blažena i strila kom ļubav striļa svih
iz lica ńe bila i iz oči ļuvenih,
er tužit slatko jes kroz rajski ńe ures.

P. 4, 10 pri kojom *griješkom mjesto* pri kojoj *ili mjesto* prid kojom?

Ma blažen zadosti komu da dobra čes
ńe rajske liposti i rajski ńe ures
u slatkoj ļubavi uživat na travi!

[5.]

Tko hoće liposti anđelske sve vidit,
od ove mladosti na lice ktjej pozrit
pogledom ka slatkim zanosi srce svim.
Rusi su ńe prami sunčana uresa
kim mlados zamami i srca ńih sveza,
neka je vas vik svoj svak sužan i rob ńoj.
Svitļe su ńe oči, kim srce mê rani,
neg zvizda s istoči, koja se uzbani
prid suncem vrh gora kad svitla sja ząora. [str. 9]
A kad rič medenu tko bude ńe čuti,
svu rados ļuvenu u srcu oćuti,
kojom se na svit saj okuša vječni raj!
A kad smih veseli otvori, u taj čas
ina se ne želi pod nebom veća slas,
gorko se dreselje stvara u veselje.
Kad stupa ńe stupaj, Dijana svak bi mnil
prislavna da je taj gospoja bielih vil;
ļuveno tolikoj uznosi ures svoj.
A bila ļuvena kad svrne svā lica,
na kojih rumena taj cafti ružica,
s ząorome, svak reče, prid suncem istječe.
Blažena i trava, blaženo i cvitje,
i, ki ga sazdava, blaženo prolitje,
kud lipos ńe hodi i tance izvodi.
Ma blažen svasma taj može se zvat vrh svih,
kako ki vječni raj uživa u višńih,
komu u dar dala jes ńe ļubav svoj ures.

[6.]

Ļubavi, ljepša vil neg je zrak sunčani
pod nebom vik vidil srdačce mê rani.
Ne ures izbrani, zlati pram [i] kosi,
prilike komu nî, svim srce zanosi;

P. 5, 20 ‚zasti' CD, cafti K. — P. 6, 2 ‚ſaradacze' BC.

a ličcem ko'e nosi jäk anđel zgar s nebes,
uzdišu kim mnozi, zatravil mene jes;
a ne vim koja čes može me izvidat,
ako mi ńe ures ne bude lika dat.
Ļubavi, tvoj stril zlat spravi k ńoj ogńeni,
ako ona bude stat nemila proć meni;
er razlog n'jedan nī da jedan suze tre [str. 10]
kroz plamen ļuveni, a drugi vesel gre.
Ma tko je da ne mre želeći ļuveno,
anđelsko kad pozre ńe lice rumeno?
Tako je suđeno, toj hoće višńa moć
da za ńom skroveno svak gori dan i noć,
da, vajmeh, nije moć nigdar mir prijati
neg u ogńu, ili hoć ili neć, stojati,
negoli plakati, ļubavi, i tvu vlas
na pomoć vik zvati, — ma gluhu na moj glas!

[7.]

Tko hoće zgar s nebes pozriti na svit saj
anđelski vas ures, ovuj vil pogledaj,
ka prami od kosi i ličcem rumenim
ne kteći zanosi ļuveno srca svim;
a slatkim pozorom, kim mene čini mrit,
jaoh, čini mramorom studenim u plam it.
Pogledaj, mladosti, od svita ka s' ures,
cvit ove liposti, dočim ti dano jes;
ar ličce svitlo toj s brjemenom utječe,
a sunce ovakoj urietko istječe.

[8.]

Dvi zvizde ļuvene na ličcu rajskomu
strile su ogńene srdačcu, jaoh, momu.
Vaj, tko bi ikad mnil da pogled slatki taj
priliepe ovej vil srcu je plač i vaj?!
I zvizde tej sjaju u višńih na nebi,
a, vajmeh, ne imaju taj čemer u sebi.
Oto smrt mû vidim, a ļubav i ńe vlas
sili me da slidim očiti moj poraz!

P. 7 *u* C *i* D *uzeta je kao nastavak pjesme 6.*

Oto kad ne pozrem tej zvizde danice, [str. 11]
ako i š ńih na smrt grem, more me tužice.
Stvoren sam, viđu ja, letušte naravi,
ka na plam gre er sja, gdi život ostavi.

[9.]

Ili ogań ugasi ili slugu tvoga
svasma ogńem porazi, ili užež' drugoga,
neka smo, jaoh, drûzi, ļubavi mâ draga,
u ļuvenoj tuzi, čim se trud odlaga.

[10.]

Gizdava nika vil rajskoga uresa,
ka nosi obraz bil jäk anđel s nebesa,
lipotom zaveza pritužni život moj,
kojo[m] me, jaoh, steza, da sam rob uvik ńoj!
A ļubav hoće toj, ka u ńoj ima moć,
ka čini srce ovoj da tuži dan i noć,
da, vajmeh, nije moć slobodu ufati
neg sužan, ili hoć ili neć, stojati,
neg suze lievati, tej grozne, niz obraz
i svakčas, jaoh, zvati gluhu smrt na moj glas;
dočime koja vlas od višńe svitlosti
zgar satre zlu oblas hude nemilosti
ka u toj liposti, ka suncu odsiva,
mojojzi mladosti ufanje sakriva.
Ter se, jaoh, snebiva mê srce nemilos
gdi u ńoj dobiva dobrotu i lipos.
Tim cvili mâ mlados i javi i u sni,
prid tom vil er milos ufati meni nî;
cić toga tko ne mnî da mogu ne tužit,
bolestan i sve dni grozni plač ne družit.
Uzdaše tužni moj, pokli se spravi sad [str. 12]
da svietu nepokoj naviestiš i gork jad
kroza ki tač vene mladosti moje cvit,
požalit a mene nitko bi na saj svit,
priđ' sprva k onojzi najlipšoj od vil*a*,
u ličcu kojojzi ļuvena 'e sva sila,

P. 9, 2 dragoga BCDK. — P. 10, 8 neć] neg BC, neć D, neč K.

srce ka pogledom rani mi, ter ja tim
stvaram se sad ledom, sad ogńem goruštim.
Reci joj: „Gospoje, gospoje od svih vil,
priklon' uši tvoje da čuješ grozni cvil,
da čuješ tužan glas ki zove dan i noć
usiona tvoja vlas da tužnu da pomoć.
Najvern'ji oda sve gizdave mladosti
mre rańen, jaoh, od tve anđelske liposti!
Srdačce omehšaj, dragoga pomili,
ne čini smrtni vaj da ga već tač cvili;
tvojom ga ļubavi obesel', gospoje,
neka te vik slavi, neka te vik poje."
Ako bi obraz tja za ne čut odnila
tužan glas, jäk zmija da je vik nemila, —
uzdaše tužni moj, k meni se ne vrni,
ma hrli stupaj tvoj kamo hoć obrni;
žeļahno pripievaj, kud godi budeš prit,
ļuveni plač i vaj koji me čini mrit.

[11.]

Jaoh, plamen ļuveni rasčini život moj,
vjerovat a meni gospoja neće toj.
U suzah vas plovem, uzdišem dan i noć,
vapijem i zovem, a zaman, ńe pomoć.
Pogledom ļuvenim srdačce mê rani, [str. 13]
a ličcem rumenim slatki pokoj zani.
Sad za me ne haje, boli se a mnom svit,
u gizdah ma traje liposti svoje cvit;
u pjesneh provodi vesele sve danke,
a mene smrt vodi na plačne svo'e stanke.
Jaoh, mramor studeni ciepa se u sto dil
na moj plač ļuveni, na moju tužbu i cvil,
i srca kamena rastapļa u suzah
mâ tužba ļuvena, žeļahni moj uzdah.
Kroz ļubav ki cvile, ponavļa'u bolizan,
čuvši me plač dile sa mnome po vas dan;
a ona se ne boli nit mari čut moj trud,
ma obraz oholi od mene svrće svud;

P. 10, 33 ‚Nai uerni' BC; 43 gode CD, godi K.

kaže se od zmija i zviri oda svih,
nalipâ gorčija i travâ jadovnih.
Ah, tko bi toj sumńil na ličce ļuveno?
tko li bi u ńem mnil da je toj skroveno?
Pogledu ļuvenu virovat nî sada
ni ličcu rumenu, — puno je sve jada!

[12.]

Čemu je priverno, jaoh, moje služenje,
kad plata čemerno meni jes tuženje?
Čemu je cviliti, pokli se gorčije
na moj plač smiliti srce ima od zmije?
Čemu zvat dan i noć da mramor studeni
bude mi dat pomoć u muci ļuveni?
Čemu li, jaoh, kripos od zvizda zlim tvorit,
od srca nemilos pokli me čini mrit?
Oto mi dano jes za smrtni moj poraz [str. 14]
i za mû hudu čes sliditi lip obraz, —
lip obraz svitlosti ki suncu odsiva,
a rajske liposti lipotom dobiva,
u komu za mû smrt dobiva nemilos,
ka me će skoro strt, dobrotu i lipos,
s koje sam ufanje mê slatko izgubil,
a gorko plakanje i tužbu sadružil.

[13.]

Pokli ktje taj tvoja, ļubavi, zla strila
da meni gospoja kaže se nemila,
meni već nî mila ni svitlos sunčana
ni druzih kih vila taj lipos izbrana;
a molim prî dana životu suđena
da bi mi zgar dana taj svrha žuđena.
Rad bih znat, ogńena usiona ļubavi,
taj lica rumena, kojiem me zatravi,

P. 12, 13 za mû] ſa nu' *rukom ispravļeno u* ſa mu' B, ſanu' C, samu DK, *Leskien u Jagićevu Archiv-u V, 628 čita također* za mû, *u* BC *riječi* ſa nu, smrt' *i u sļedećem stihu* ka me će skoro strt *u zagradama su, čime se sigurno htjelo pokazati, da se ove druge odnose na* smrt *a ne na* nemilos, *pa prema tome riječi po smislu treba poredati ovako:* u komu [obrazu] za mû smrt, ka me će skoro strt, nemilos dobiva dobrotu i lipos.

jaoh, kako ôstavî da ńima ovakoj
i u sni i javi skonča se sluga tvoj?
Nî razlog, vajmeh, toj da je ona srcem mraz,
a tužno srce ovoj da gori kroz ńe obraz;
a smrtni, jaoh, poraz da mori mene vik,
a da mi ńe ukras ne bude dati lik,
da moj glas i jezik, nemilos budeći,
jaoh, zaman morim vik prid tom vil cvileći.

[14.]

Suze ovoj nisu vik ke ronim niz lica, —
suze su srcu lik, kad mu je tužica;
bolesnu suzami boles se odlaga, —
mojim se tugami svakčas jad prilaga.
Smrtni je nepokoj, a ļubav toj tvori, [str. 15]
ki plačem život moj skončava i mori!
Zlamenje koji su bolesti od moje,
uzdasi toj nisu, ni slika ńih to je;
uzdahom svrha jes, a prsi mê svakčas
ćute veću boles i smrtni, jaoh, poraz;
ļubav ka je u meni, srce mi goreći,
ovi vietar čini oko ogńa leteći.
Kim čudom toj činiš, ļubavi, ktje' mi rit,
da ga u ogńu tač držiš, a neć ga izgorit?

[15.]

Pokoli, jaoh, ļubav, moj cvite, hoće toj
da za te ne pristav uzdišem ovakoj
i da ino s istoči, jaoh, ne sja sunačce
na plačne mê oči neg rajsko tve ličce,
nemoj mi zazirat, molim te ļuveno,
toj slatko pozirat tve ličce rumeno!
Er kada ličce toj ne budem tve pozrit,
jaoh, smrtni nepokoj hoće me umorit;
i mene tamnosti obujme sve tada
bez tvoje liposti ka život moj vlada.
Oto tebe izbavi i uzê i strilâ,
moj cvite gizdavi, ļuvena taj sila;

P. 14, *stihovi* 7—14 *ponavļaju se u „Tireni“, stih.* 267—274. — P. 159, obujme] ‚obiume‘ B, objume K, ‚ohiume‘ C, obujme D.

oto ti slatki goj u srcu uživaš,
a što je nepokoj ļuveni, jaoh, ne znaš.
Ļubav ti u prsi kim ńe vlas satireš
tih plamak uvrzi, u sebi da čuješ
ļuveno što 'e mriti i ki je nepokoj
dragoga želiti, izbrani cvite moj!
Ružice rumena, taj svitli tvoj ures [str. 16]
i gizda ļuvena slave te do nebes;
gdino si kraj rika u vrime prolitja,
sva si čās i dika izbranoga cvitja.
Svitle se tva lica prie danka u gori
jak zvizda danica prid suncem o zori;
mladosti tim mile ubrat te sve žude,
tobom da pribile ńih prsi uļude.
Vrhu svih mā mlados sve smagne, ružice,
za gizdu i rados da združi tve lice;
ma njeka prem huda protiva meni čes
brani mi odsvuda združiti tvoj ures.
I rieke duboke i drače i grane,
tej tvoje visoke, k tebi mi prit brane,
ter takoj tvoj obraz, ružice, želeći
skončam se jakno mraz na suncu kopneći.

[16.]

Pozor tvoj ļuveni, izbrana liposti,
primaga u meni sve sione kriposti.
Mojojzi mladosti, tva lipos ku stravi,
eto sve sladosti tvoj pozor objavi;
a obraz gizdavi i zlati ti prami,
rič puna ļubavi koga da ne smami?
Raj svitlim zvjezdami tvo[j] je ures i dika,
a među vilami tebi nî prilika.
O časti velika svih vila, nî na svit
podobna jezika za lipos tvu slavit!
Vaj, tko da može izrit rumene ružice,
eto s kih hoću umrit, kim cafti tve lice?
Ah, tako suzice ne ronit a zaman [str. 17]
rad tebe, diklice, budem ti, vik sužan,

P. 15, 14 ‚scnasc' BC; 31 drače] drake C, trake D, drače K. — P. 16, 11 može] ‚moke' BC, mož' D, može K; 13 tako suzice] tko suzice C, tko će suzice D, tako suzice K.

lipos tvu noć i dan slaviti u vas glas,
ako i nî podoban za tvoju slavu i čās.

[17.]

Cvit liepe mladosti s godišti odhodi
i š ńima radosti sve naše odvodi.
Tva lipos i gizde i ures izbrani
i svitle dvi zvizde, kim srce mê rani,
lipsaju na svak čas jakino ubran cvit,
na suncu jakno i mraz. Krostoj prim' ovi svit:
veselo prolitje vrimena slatkoga
ne upus', čim cvitje cafti lica tvoga;
uživaj liposti, uživaj i rados,
ļuvenom kriposti uzvisi tvu mlados,
er vrime toj slatko jäk vitar utječe, —
puštav ga, ukratko kajanje se stječe.

[18.]

Pogled tvoj ļuveni, gospoje od svih vil,
smrtno je u meni srdačce izranil;
a gizde tej tvoje i rajsko ličce toj
sili me, gospoje, da sam rob uvik tvoj.
Vaj, ma tko može bit toliko srcem mraz,
da neće u plam it pozrivši tvoj obraz?
Lipos tva i dika i slavni taj ures
eto je sva slika anđela zgar s nebes.
Ah, tako, diklice, u milos tvoju prit,
budu mi tužice sve slatke za te bit.

[19.]

Odkoli zgar s nebes odluka nemila
od tebe mene jes, moj cvite, odilila,
tučem se plačući, dragoga jak druga [str. 18]
grlica ištući od luga do luga;
i plačna, jaoh, takoj kudi grem bez mira,
anđelski ures tvoj svud mi se prizira.
Jaoh, tužna, i mnokrat blažena mneći bit
i grlit bili vrat i ličce tve ļubit,
nađem se kako taj ki u san uživa
[s] svo'im drazim vječni raj, ter se pak snebiva,

P. 18, 9 ‚Ah tako' *ispravļeno u* ‚Ak' buddem' D.

kada se probudi daleče od dragoga
koga, jaoh, uzžudi vrh svega inoga.
More li toj biti da budeš, jaoh, takoj
u zabit staviti mû vjeru, cvite moj?
Ma tko bi ikad mnil, izbrana liposti,
da taj tvoj ures bîl skriva sve gorkosti?
Ne mogu vjerovat tolika da lipos
u sebi neće imat kugodi još milos,
i da se na plač moj još nećeš smiliti
i tužno srce ovoj napokon smiriti.
More li taj rika prislavne gdi vile
vašega jezika slatke pjesni dile
učinit tolikoj tim pjesni od raja,
drag ģiļu, da s' ti moj kako sam ja tvoja?

[20.]

U smrt od Fjore Martinove Šumičić. 1546

Gizdava mladosti, ka grozne suze treš
za mojom liposti i priku smrt kuneš,
koja ktje potlačit u vrime kad ctieše
mladosti moje cvit, kim se svit resieše,
kad sjaše mê ličce meu lipim vilama [str. 19]
kakono sunačce meu svitlim zvizdama, —
tej suze ustavi, suze su tej zaman,
jer u višńoj slavi uživam vječni dan
ki vrime ne vlada, ni stiže mrkla noć;
gdi nî prî neg sada, i gdi smrt ne ima moć;
gdi gorko dreselje ne ima n'jednu vlas,
ma gdi je veselje i gdi je vječna slas;
gdi vernim spravil jes uvike slatki stan
vladalac od nebes, bez noći gdi je dan.
I ako telesnom lipotom slavna bieh,
na nebu duhovnom ljepša sam vila svieh,
ku prika huda smrt izagnana s nebes
ne može vik satrt, — vječni ńe život jes.

P. 19, 12 vrh] ‚urah' B, ‚vrah' C; 13 ‚budeſe' BC, bude se K, budeš D. — P. 20, *natpis:* ‚Scumicich' BC, ‚Sciumicich' D, Šumičić K, *natpisa nema* F; 1 grozne suze treš] suze otireš F; 3 htje F; stiše F; 4 resiše F; 5 vilami F; 6 zvizdami F; 7 ostavi F; 8 jer u višńoj] ‚er viscgnoisi' F; 10 gdi nî prî] ‚dijm' F; 13 ‚spauil ies' B, ‚spauibies' C, spravil jes DFK; 15 telesnom] tole snom C, toli s mom D, telesnom FK; bih F; 16 lipša F; vila] oda F; svih BCF; 17 huda prieka F.

A i ti ć, mladosti, sjemo doć, a ne mniš,
zašto u tamnosti telesnoj sanak spiš;
ma oči otvori i djeluj djela taj,
sa mnom da i ti gori uživaš vječni raj
i višńe liposti ke su ine neg moje,
u vječnoj svitlosti kim se duše goje.

[21.]

Epitaphio.

O koji gledaš sad gdje je ovdi cvit proctil
na zemļi ki nikad priđe se nî vidil,
lipotom ki cvitja dobiva ostala,
dragoga prolitja ki je sad sva hvala.
Bila sam mladica koja se zvah Fjora,
sva kako ružica ku goji zgar zora,
koja se mogah rit meu svitlom mladosti
svim dobrom slavni cvit oda svih liposti.
Ma višńi na nebi vidiv me, pravo dim, [str. 20]
uzet me ktje sebi, da mu raj uļudim.
Tad u plaču osta svit kako kad sunačce
od zemļe bude odnit zimńi dan svo'e ličce;
i za plač od svita utješit višńi zgar
za Fjoru od cvita stvori mu ovi dar.

[22.]

Ktje mi se njekada i bi mê žuđenje, —
u srcu mom sada drugo je hotjenje.
S pameti stajem se, ter kteći što trudih,
prem svasma kajem se i što ufah i žudih.
Ļubav me i lipos pod svoju vlas stavi,
razložna nu kripos tej sile me izbavi,
slobodi me i uze u kôj se samohoć
zapletoh, na suze kad ne mńah ńome doć,
kad ličce rumeno bez sumńe pozirah
u kom sve ļuveno blaženstvo zamirah,
a srce jadovno puno nemilosti
stojaše pripravno za dat mi žalosti.

P. 20, 19 **a i ti** ć, mladosti, sjemo] gdje i ti, mladosti, imaš F. — P. 21, *natpis:* Na[d]grobnice F; 1—2 Putniče, ki gledaš gdi ovdi cvit proctio | na zemļi ki prije znaš da se nie vidio F; 5 koja se zvah Fjora] na ime Fiora F; 6 goji] blazi F; zora F; 7 koja] **kako** F; 8 slavni] slava i F; 9 vidje F; 10 htje F; 11 tad] tuj F; ‚suanacze' BC; 12 svo'e] ‚fve' F; 14 za] na F; mû] mu FK, mi CD; ovi] rajski F.

Slobodu sad slavim pojući u vas glas,
ļubavi, a pravim: tva minu svasma vlas!
ogńene tve strile zaman su ke tratiš;
njegda su ranile, — slavu istom sad kratiš!

[23.]

O svite, ti ti si pun tamne tamnosti;
daleče koli si od višńe svitlosti!
G zlu tvomu pristaješ po grešnoj naravi, —
od dobra ostaješ ko'e ti bog objavi;
nebeske darove anđelske ohodiš,
zemaļske otrove a s tvojim zlom slidiš.
O sliepi čoviče, zemļa ti omili, [str. 21]
ka te, nesviesniče, na gork plač usili;
a nebo östavî, gdi višńi pribiva
i gdi se u slavi vječni mir uživa.
K nebesom dvigni oči, pogledaj vrh gora
gdi sunce s istoči sad tvoj vid otvora;
ostavi tamnosti, kako ti on sviti
svojome svitlosti, čovječe, ktjej iti.

[24.]

Svitlomu i vridnomu vlastelinu Sabu Nikulinovu Marin Držić.

O ki si svitla čās izbrane mladosti,
od grada ur.s vas pun svake milosti,
plemiću, mudrosti ki sliediš drum pravi,
a put od ludosti svim ludim östavî,
poslušaj s ļubavi Držića, pri vodi
u slavnoj dubravi ki s vilam dan vodi,
s kim öpćî i hödî njekada i Ćore,
i Šiško izvodî tanačce kraj gore,
s večera do zore spievaje tej pjesni,
zemļa, lies i more od slasti ter biesni.
Mnozi su nesviesni i ćudi nemile
ki vele: „Držić sni da opće š ńim vile,

P. 23 *ponavļa se u „Tireni“ stih. 1563—1576;* 7 čovječe BCFK. — P. 24, *natpis: rukom, čini se, Dum Đura Matijaševića u* B *poslije* Nikulinovu *dodano* Gunduliću; *i Crijević (u svojoj* Bibliotheca ragusina) *govori da se Držić brani pjesmom upravļenom* ad Sebastianum Gundulam.

ke ļube i mile mladiće ļuvene
i kim pjesni dile kraj rike studene".
Lupežom i mene još čine prid tobom,
kako oni ki sciene i sude svih sobom.
Putnici, ki gorom vrh rike putuju,
što spivam ja ẓorom s vilama sve čuju;
ma koji vuhuju, dičiv se tuđime, [str. 22]
dugo se ne čtuju, — odkriva sve vrime!
Lupeštvom, ah, time ne tvor' me nitkore,
neznano er ime još slavno bit more;
slavici od gore jur pjesni mê znaju,
od ẓore do ẓore na ke mi odpivaju.
Božji dar poznaju i gluhe dubrave,
komu hvalu daju, koga sa mnom slave;
i cvitja i trave čâsti se vesèlê
od ove državе, kojoj dobro žele.
A zli se dresele, kako sve kim vlada
nenavis; tim vele: „Toj nî čās od grada,
i ako 'e, nî sada pjesnivac neg jedan
zemļska ki sklada i rajska u pjesan,
od boga ki bi dan ovojzi državi
za ures prislavan kim da se proslavi.
U pjesan taj stavi sve Držić što poje!"
Toj Čavčić ne pravi, istina ni to je.
Vridne časti svoje dosta je Čavčiću,
boļi dio od koje zač će dat Držiću?!
Može se, rieti ću, darovat zlatan pās,
razumni plemiću, ma nigdar vridna čās;
razumnu sva je slas blaženstva od svita
meu ļudmi častan glas, — toga se svak hita.
Čavčića nu pit*a*' što će rit na ovoj, —
„Časti se svak čîtâ svojome", riet će toj.
Plemiću, mir i goj u srcu tvom büdi;
ja ću rit razlog moj, a razum tvoj sudi.
Počteno tko trudi ima li, rad bih znat,
od boga i od ļudi počtenu platu imat?
Lupež se ne mao zvat može svak ovdi i svud [str. 23]
tko bude plaṭu iskat za tuđu muku i trud;

P. 24, 49 mao *nema* CD, *ima* K; zvat] nazivat D; 50 iskat] ‚iskad' BC, iskat DK.

istine ma je ćud: što ju već sakrivaš,
odkud ne mniš, otud kaže se većma dvaš.
Plemiću, svaka laž na laži ostaje,
a zemļi svaki daž nie hranu da daje.
Razuma plata je, ka ne mre nikadar,
vridna čās, nam ka je od boga ljepši dar.
Čās je ona vridna stvar ku glavom štitiše
Leksandro i Čezar i cić ke umriše,
i koju slidiše pjesnivci svi njekad
koji osvitliše pjesnima svak svoj grad.
A tko zna ako i sad i Držić, ištući
steći čās, ovi grad prosvietli pojući!
Vide se, živući, i veća čudesa,
sve može mogući učinit s nebesa.
Nika vil uresa prislavna ka mene
lipotom zaveza, ter mlados mā vene,
kraj rike studene užiže na svak čas
na pjesni ļuvene, da se dam svasma väs,
u pjesneh da svu čās od svita postavim,
ńe gizde u vas glas i lipos da slavim.
U meni ter pravim, učinit tko će toj
da ikad ostavim sej pjesni, bože moj!
Besjedi već ovoj stavit ću svrhu ja;
sad reci razum tvoj je li pravda moja.
Istina suncem sja, s ļubavi cić toga
čti dobrota tvoja lis Držića tvoga.

SVRHA.

[25.]

Tužba Ļubmira [str. 24]

od komedije Tirene.

Vaj, da li ovakoj u žeļi ļuveni
vaskolik život moj cvilit je, jaoh, meni?!
da li obraz rumeni, lipotom na sviti
prilike komu nî, čini me cviliti,

P. 24, 58 ‚Lexandro' BC; ‚Cæſar' B, ‚Cęſar' C. — P. 25: *isp. u ‚Tireni' stih.* 949—984.

5 čini me, jaoh, mriti? A ne da huda čes
da bi mi izriti dragoj vil mû boles;
anđelski ńe ures er kako liposti
mnim tako i da jes pun svake milosti.
U gorkoj žalosti tko da ne tuguje,
10 tolike gorkosti kad moje začuje?
Ma, jaoh, čemu je da čuje svak plač moj
i da me žaluje, a da ona ne zna toj?
Àh, da bi meni ńoj kadgodi moć izrit
kako me nepokoj kroza ńu čini mrit,
15 činio bih još oblit suzami ńe lice,
na pomoć srcem prit u moje tužice.
Morebit, diklice, ti s vilam u gori
sad bereš cvietjice, a mene plač mori,
a srce mê gori u tvojoj ļubavi, —
20 ļubavi u gori koja me zatravi.
Ah, tko da izbavi mene sad gorkosti
u ovoj dubravi, kad nî tve liposti?
Nî ufat radosti liposti bez tvoje
mojojzi mladosti, mā liepa gospoje!
25 Vrh tužnih tužno je, izbrani cvite moj,
tužno srce moje bez tebe ovakoj.
Vaj, gluhoj da li ovoj spoviedam ja gori [str. 25]
moj gorki nepokoj koji mi domori?
koji me umori, pokoli, vajmeh, nî
30 liepe vil da stvori mojojzi lik rani,
od mene ka brani svo'e gizde ļuvene,
kad umrem ka hrani smilit se na mene.
O gore zelene, o guste planine,
o vode studene, o poļa, o ravnine,
35 o vi sve živine, žalite boga dil
Ļubmira ki gine cić liepe svoje vil!
Ma, jaoh, tko bi mnil anđeoski da obraz
u sebi nosi cvil i smrtni, jaoh, poraz?!
Ma tko je, ńe ukras kad bude viditi,
40 da se u plam i u mraz ne bude stvoriti?
Vaj, da li cviliti meni je dan i noć
i svakčas, jaoh, mriti, a umriet nie mi moć?

18 ‚suitie' BCK, cvitice D, *a tako je ispravļeno rukom u* B.

O smrti, tvoja moć pomozi mene sad,
bolesnim na pomoć ako općiš doć ikad.
Čemu je biti mlad i častan meu drûzi,
a u srcu ćutit jad, a živit u tuzi,
a živit u uzi ļuvenoj gorko tač?!
Jeste li, o luzi, čuli ikad gorč'ji plač?
Ma, vajmeh, sada zač tuge se ne izbavim
i oštri ovi mač u srce ne stavim,
a ja da sada ńim lik rani ļuvenoj
nađem i tugam svim u gori zelenoj?

[26.]

PROLOG DRUGI

[str. 26]

komedije prikazane u Držîć na piru.

OBRAD I PRIBAT.

O[BRAD]:
Maj, tko će bit ovoj?

P[RIBAT]:
Nut čuda čudnijeh!

O[BRAD]:
Pribaće, ti li s' toj?

P[RIBAT]:
Nut stvari uļudnieh!

O[BRAD]:
Što su te besjede? Ovamo pogledaj!
Tko li te dovede, zla naplaćo, ovdi?

P[RIBAT]:
Haj!

O[BRAD]:
Ali me ne poznaš, vuhvino?!

P[RIBAT]:
Ne, braće!

P. 25, 48 ‚gorci' BC, *isp.* gorčije P. 12, 3, gorčija T. 955.

O[BRAD]:

Vlatkovića ne znaš Obrada, Pribaṫe?!

P[RIBAT]:

Ti li s' toj, Obrade, žuđeni tolikoj?
Ma tko da te sade tuj pozna, braṫe moj?
Kakono knez jedan u svitlih haļinah
baniš se; ja, biedan, da s' ti, nikad ne mńah.

[OBRAD]:

Gdi su dobri ļudi, dobro je tuj svako,
meu ļudmi zle ćudi nî časti nikako;
a razum svakoja i uživa i vlada,
bež ńega nî goja ni sreće nikada.
Tko opći s dobrima, blizu je dobra taj,
a tko opći sa zlima, sliedi ga plač i vaj.
Ma nu mi kaži sad: kako si uljezao?
jeda si koje mlad za ovi pir donesao?

P[RIBAT]:

Nijesam, nego sad zgodi mi se upazit
urvom mnogu čeļad u ovi dvor ulazit;
i takoj š ńima ktjeh zajedno uljesti;
ali već ne umjeh, moj braṫe, izljesti.
Njeke godišnice k sebi me zovļahu,
ovake rilice nadute nošahu;
svaka ńih veļaše: „Jes' li se oženio,
Vlaše kukuļaše? brižan se okamenio!“
Tisknuše mnom gori, gdje kad se ugledah, [str. 27]
raj mi se otvori, ter čuda gledat stah.
Sad, braṫe, Obrade, kako oni ki sve znaš,
gdje smo ovo mi sade, moļu te, sve mi kaž'.

O[BRAD]:

Ah, ah, ah, Pribaṫe, sreća te je danas
dovela ovdi, braṫe, gdi ć imat svaku čās;
odkle ćeš pjan i sit i s punim bisaci
s blagosovom izit s mnozima junaci.

---

20 urvom] ‚Uruom' B, *koje treba čitati* urvom, *isp. još* V. 30 i H. 1967, *Della Bella naprotiv čitao je* vrvom *pod* affollatamente (‚Varvòm'), *pod* concorrere (‚vàrvom') *i pod* entrar (‚Vàrvom'), *a po ńemu i Stulić.*

Svitli je stan ovoj Ġula Pjorovića,
u gradu tolikoj počtena plemića,
ki srebro mjeraše, Pribaće, starići,
i srebrom pijaše s družinom plemići.
Unuci ńegovi, junaci primili,
kakono knezovi šetaju u svili,
a Nika Držića sinovi gizdavi,
svijetla mladića u ovoj državi
od roda staroga Držića vridnijeh,
ki su mjesta ovoga kruna i čās vrh inieh.
Star'ji se sad ženi, komu je Vlaho ime,
ah, vitez hrabreni, pravi plemić svime!
Djevojku je danas doveo u svoj dvor,
koje sja lip obraz jak sunce iza gor,
svijetla plemena Sinčičevîć kuće,
od davńih vrjemena vridne i moguće.

P[RIBAT]:

Ljepotâ s nebesa ja se ovdi nagledah,
ma svasma čudesa od tebe naslušah.

O[BRAD]:

Još niesi tretji dio, što ti ću spovidit,
ni čuo ni vidio, — čuda ćeš još vidit!

P[RIBAT]:

Nut mile čeḷadi, nut božje milosti!
i stari i mladi puni su radosti!

O[BRAD]: [str. 28]

Svojta je čestita sve ovo ženika,
sve krv plemenita, ures Dubrovnika,
sviem dobrom ki sada od istoka deri
slove do zapada i odkud dmu sjeveri.

P[RIBAT]:

Odzgor je taj milos, ku, bože, jedina
umnòži tva kripos s nebescieh visina!

---

43 vridnih BC; 44 inih BC; 45 ‚Stari' BC; 57 svojta] ‚Suotta' B, ‚Suoita' C.

Nut liepih vladika, nut rajske milosti!
Je li ńim prilika u višńoj svitlosti?

O[BRAD]:

Rumena ńih lica svitlosti već gore
neg zvizda danica u jutro vrh gore.

P[RIBAT]:

Ljepši bog ki stvori ljeposti tolike,
meu vilam u gori nie ńima prilike.

O[BRAD]:

Nevjestu pogledaj! Ne vidiš ništa ti,
gdi je sva kako raj u zlatu viditi?

P[RIBAT]:

Svitli se ńe ličce meu lipim plemkami
kakono sunačce meu svitlim zvjezdami.

O[BRAD]:

Ļuvena i mila vidjet je u biseru
u gori jak vila pri bistru jezeru.

P[RIBAT]:

Što je nad zvjezdami u višńoj svitlosti,
kad su ovdi meu nami tolike liposti?

O[BRAD]:

Vidiš li ovu čeļad, toliko gizdavu?
vridnosti časte grad i svu ovu državu.

P[RIBAT]:

Da ih bog sahrani u svojoj milosti
i da ih ubrani svakoje žalosti!
Ma, nu mi kaži sad: po čem si ovdi ti?
odkad li s' u ovi grad došao čestiti?
ke li su svitle toj na tebi haļine?
Haļinam, brate moj, a i obraz prosine;
drugi si viditi, žimi ļubav tvoja!

69 ‚pogliedai' BC.

O[BRAD]:

Nemoj se čuditi, — sve ti ću kazat ja.
U vrime od poklad onomlani dođoh [str. 29]
u liepi ovi grad i Vučetu nađoh, —
ako znaš Vukčića, — odavna ja ga znah, —
od koga mladića čuda se naslušah
a nagledah većih. Pribate, odtada
dielit se ne umih iz ovoga grada.
Kaza mi, brate moj, u rieci kraj gore
od vila čudo toj, ko'e se izrit ne more,
ko'e vidjet otidoh, ma ja ne vjerovah.
Ali tuj kad pridoh, u raju se ugledah!
tuj vidjeh prolitje gdi vodi tihi dan
i gdi blazni cvitje da ide zemļe van;
a ptice razlike odsvud žuberahu,
regbi tuj kraj rike lito pripievahu;
sva narav veselje odasvud kazaše,
a gorko dreselje nadalek stojaše.
Tuj vidjeh njeku vil prisvitla uresa
ke sjaše obraz bil jak sunce s nebesa,
gdi dipli izbrane dariva Držiću
od riečkih vil strane veleći mladiću:
„Tebi se hraniše dipli ove samomu
ke mnozi želiše u lugu ovomu;
uzmi ih, ter odsad kraj rike na travi
Dubrovnik slavni grad svireći proslavi,
Apolo da se i ńim odsada pogizda
gradovi jak inim ki slovu vrh zvizda.“
Vazam ih mladić tî nače t' mi, brate moj,
tuj u ńe sviriti u njeki tolikoj,
Obrade, meden glas, da moju dušu tad
obujmi veća slas, ner se izrit može ikad;
tuj tiho prolitje od slasti biesnieše, [str. 30]
komu lipo cvitje zlati pram resieše.
Vrativ se ja gradu, taj čuda spoviedah
i staru i mladu i koga susrietah;
ali se, brate moj, mnozi mnom rugahu;
„Istina nije toj, Vlašiću!“ veļahu,

95 ‚otidoch' BC; 114 u njeki] ‚niechi' BC, ‚umiechi' D, unieći P.

„Držića svi znamo poboļe nego ti,
priko mora tamo ki üčî sviriti,
komu se raspuknu sviraoca učeći,
a grlo zamuknu, u gradu hoteći
[s] spievaoci boļima glasom se natjecat,
visok glas tko ne ima, s kojim ga nî spievat!“
Ma kad on dođe, pak i poče sviriti,
tuj, kako manen, svak ide ga sliditi.
A mene darivat počeše vlastele
i na ńih službu zvat i ļubiti vele;
istini er taj glas donio bieh iz rike,
od grada ki je čās i bit će uvike.
Kļuče mi ončas da od krčme Bojković,
ke držim i sada, i Martin Šumičić,
komu ovdi sad služim na piru šurinu
kruh, larad, — vladam svim, a kûpļu se u vinu;
er toga Držića ļube ti vlastele
kako sve mladića ļubežļiva vele.
Onomlani u pjesni pripièva Ļubmira
i vile ļubezni i divjač satira;
ma vjetri ne daše ništa čut, braće moj!
sjever odtud dmaše usiono tolikoj,
da srca pucahu od studeni i mraza,
ter ļudi bježahu smrtnoga poraza.
Tim hoće Ļubmira pripievat i danas [str. 31]
sega slavna pira na počtenje i na čās.

P[RIBAT]:

Ah, čuda, bože moj, kojih se naslušah!
Ovdi li 'e dubje ovoj uzraslo?

O[BRAD]:

Ah, ah, ah!
Nu hodi sa mnome! sada ćeš sve znati.

P[RIBAT]:

Ne mogu s tobome neg dobro imati.

---

131 darivat] ‚dakriuat‘ BC, darivat K; 133 ‚rieke‘ B, ‚riche‘ C; 135 Bolković CD i *Della Bella pod* bottigliere; 136 ‚Scumicich‘ BCD.

O[BRAD]:

Jesti ćeš tieh slasti kieh vieku niesi io,
plovaćeš u masti.

P[RIBAT]:

Višńi bog hvaļen bio!

SVRHA.

[27.]

34. Marina Držića.

Mā sestro, ja sada davam ti blagoslov
ki sinu Izak da, kada mu donie lov.
U sto se dobrih čas s tvo'im drugom sastala,
s kim da bi život vas u miru uživala.
Da ti bog bude dal s tim drugom dobâr tih,
da ne imaš vik imat potrebu od druzih,
i da ti višńi da od srca plod tvoga,
ki će bit čās roda, koris grada svoga,
u goju vašemu ki da se uzdvigne,
u strahu božjemu dug život da stigne;
od koga da vidiš od sinov sinove,
a imaš čiem da ženiš i čekaš svatove.
Dà ti da višńa vlas živjet u ļubavi
s tvo'im drugom život väs i svih zal izbavi;
a cvit tve mladosti s poštenjem da gojiš,
u božjoj milosti ki dugo da vodiš.
Da ti cti prolitje, a ljeto da rodi,
jesen, zimńe bitje s koristi da t' hodi.
Godišta sčekala s tvo'im drugom bez broja,
u život ne znala ni rata ni boja.
Bila t' laka staros, ka se s trudom vodi,
a veselje i rados da tvoj stan ne odhodi;
a s drugom tvojime s svetijem životom
slavila božje ime u život i potom,
komu vik i sada slava i hvala budi,
i dušu tvu vlada' i svega zla bļúdi.

P. 27, 17 proljetje *rkp.*; 23 ‚tvojjeme' *rkp.*

PRIPOVIJES [str. 31 B, l. 116ᵇ A]

kako se Venere božica užeže u ļubav lijepoga Adona u komediju stavļena.

[Lica što govore:

Venere	Vukodlak	Vlasi]
Kupido, sin Venerin	Kojak	
Adon	Grubiša, sinovac Kojakov	
Vile	Vlade, mati Grubišina	
Satiri		

Priđe neg se šena odkrije Vlasi govore.

PRVI AT.

VUKODLAK, KOJAK, GRUBIŠA, VLADE.

VU[KODLAK]:

Ah, vince gizdavo, milo ti si piti,
tebe ti je pravo do neba slaviti!
Vodice studene, meni ćete oprostit,
na piru u mene nećete ni prag prit!
Med njeki ushvale kakono slatku stvar, —
pri vincu ostale slasti su za ništar!
Što 'e papar ki grije i čafran veseli?
Tko vinca ne pije, vazda se dreseli.

K[OJAK]:

Bog da', Vukodlače, ki se s vincem rveš,
ali 'e vince jače. Odkuda takoj greš?

Izvori: B *(za tekst)* i CDKP *(za varijante) kao za* Pjesni *(v. str. 1), pa još* A *(Rešetarov rukopis M. III. 8 iz sredine XVI. v.).*

Natpis: nad nim O. Ivan Matijašević napisao Marina Držića Dubr.; Venera A; Pripovijes od ļubavi Venere prama Adonu, u komediju stavļena po Marinu Držiću god. 1550 K; Prvi at *nema* A; 1 ‚gidauo' BC; 5 slatka A; 7 ‚grieie' BC *(tako i T. 1186);* 8 vazda] ‚uasdan' A; 9 ‚koi' A.

VU[KODLAK]:

Ja sam Grizivino a niesam Vukodlak:
grizem, žvem, iem vino brz, krjepak, hitar, lak.
Uklon' se svak meni, knezu Grizivinu; [str. 32]
prilike meni nî, kad što dobro pinu.

K[OJAK]:

Nut hlapa gdi hlapa! Hlapa', hlape, takoj!
Da je peču štapa! Nu čeka', svińo, stoj!

VU[KODLAK]:

Muči, kozo, muči! Jučer me vlastelin,
Vlahe Držić, ruči, vlasteoski pravi sin,
da ću pjan i sit bit za vas mjesec ovi.

K[OJAK]:

Odkle ideš, umieš rit? Jeli te vukovi!

VU[KODLAK]:

Ženi se taj mladić i vodi vladiku
roda Sinčičevîć anđeosku priliku.
Stárom tî vlasteli mjere srebro i zlato.

K[OJAK]:

Istom hlap dedeli! Ter, kozo, gdi je to?

VU[KODLAK]:

Vreću jarebica jučera mu prodah
i peset piplica, i dobru platu imah.

K[OJAK]:

Svińa je nješto snio, ter pjan sad bugari.

VU[KODLAK[:

Bogme sam iznio pô torbe dinari.

K[OJAK]:

Nu čeka', hlapino, neć rijet odkle ideš?

---

12 ‚iem' BC, ‚iiem' A; 15 Nu A; 17 jučer] sinoć A; 19 za *nema* A; 23 ‚uulastele' A; 27 ńešto BC; bugari] *nad prevučenim* ‚gouorij' A; 29 odkle *isprav-ljeno od* odkud A.

VU[KODLAK]:

Znaš, ere je vino sa mnome; kud urveš?

K[OJAK]:

Sinovče, uzmi bat, omjeri mu pleća!

VU[KODLAK]:

Bogme ti činih znat što je vruća leća.
Nut biede, ku ište u Dubrovniku oženit!
Što će ovo smetlište?

K[OJAK]:

Što hoćeš, sviño, rit?
Jeda mu neće dat djevojku kmecku kćer?
A da t' je, sviño, znat; govoreno 'e jučer
u gradu za ńega, odkle pjan ideš ti;
djevojku mu i svega obećaju dati.
Vlahe, gdi si bio i, hlape, gdino si [l. 117.a]
glavu vina nalio?

VU[KODLAK]:

Grbavoj toj kozi?
A prem za ńim mraše njeka godišnica,
sve me ispitovaše ovacieh rilica;
a prem se će vitez uza ńu ispokojit, [str. 33]
a za nidan pinez neće ga ona izgubit.

G[RUBIŠA]:

Ako nije liepa, neću ju uzeti.

VU[KODLAK]:

Jednim je okom sliepa.

G[RUBIŠA]:

Da neka ide k šteti!
Neću ni pozirat na tu ja, majdet ne!

VU[KODLAK]:

Da[t] ti će izbirat vitezu s krajine!
Gdje ti 'e koń, kopje i štit, junače, za boga

30 er BC; ‚uaruesc' A, ‚vruesc' B, ‚urvesc' C, urveš K, *isp. P. 26, 20;* 32 je] ‚e' BC; 36 'e] je A; 39 Vlahe] *griješkom mjesto* Vlaše? 42 me *nema* A; ‚ouatieh' BC; 44 n'jedan pjenez A; 46 slipa BCDK; 48 da[t] ti] ‚Dati ABC; 48 vitezu] junaku A.

na pol̨e da ti 'e izit? I govna li ovoga
mislite ženiti?

K[OJAK]:
Mislimo, hlapino!

G[RUBIŠA]:
Ter što hoć, jarče, riti?

K[OJAK]:
Probav', svińo, vino,
inako t' ovaj bat omlatih o glavu.

V[UKODLAK]:
Isto[m] me nemoj dat izjes tomu lavu, —
nemoj, gospodine, prosti mi boga rad!

G[RUBIŠA]:
Kurvine hlapine!

K[OJAK]:
Sinovče, hod'mo u grad.

V[UKODLAK]:
Kako upravite u Pločku ulicu,
u rep celunite Rusu Milašicu;
a ti, krajičniče, Orlandu se javi . . .

K[OJAK]:
Nut gdi svińa viče!

V[UKODLAK]:
. . . da t' ono opravi.

G[RUBIŠA]:
Pjanico uscana, još ti ću odgristi nos,
proće malo dana.

V[UKODLAK]:
Grubiša, nu ti mõz!
Što mi se gonenu?

---

52 rit A, *tako bi tražio metar, jer sa* riti *ima u polovini stiha 7 slogova, ali je opet* riti *potrebno zbog rima sa* ženiti, *možda je dakle i u* B *i u* A *griješkom* hoć *mjesto* ć; 54 ‚nemo' A; 57 u] o BC; 59 ‚kraicnize' BC, krajčnice K; 61 uscana] ‚vsrana' BC, *ali v. stih 118 i 129*; ogristi A.

„Zovem se Sedmi muž, prezime Dugi nos,
nosim dom kako spuž na sebi gdi sam gos.
Pijem vince bez vodice;
voda mi je bistra mila,
gdi mâ ļùbi mije lice,
kad je od ruže venčac svila.“

VLADE, MATI GRUBIŠE:

Mlađahti sinko moj, djetece mo'e drago,
kuda mi ideš toj, moje velje blago?
kuda mi hoćeš poć, mo'e vito kopjice, [str. 34]
a majku hoćeš oć, da roni suzice,
da tebe, sunačce, tva majka ne gleda,
da majci srdačce tužno se raspada?
A ti, zli čovječe, kuda mi vodiš sad
toliko daleče hranjenje moje u grad,
mû perlu, moj bosil, moj [mio] garopalak
koji sam já gojil' u staros mû štapak?

VU[KODLAK]:

Oto ga ide prodat, bracki ti ću riti;
nemoj mu š ńime dat, sestrice, otiti.

K[OJAK]:

Poď s vragom i š ńime! Jeda ga ja vodim?
On putem svojime, a ja mojim hodim.

VL[ADE]:

Vrati se, sinko moj, k tvomu stanku, mîle;
ne hodi mi takoj, da te ne uzmu vile,
ke noćno kon vode, moj sinko ļubeni,
tanačce izvode u gori zeleni.

VU[KODLAK]:

Čuva' ga od vila! Ako ga vidješe
tako ličca mila, ončas ga uzeše!

VL[ADE]:

Jaoh meni, ne sluti, moļu te, junače!
zlo mi srce ćuti! Hodi mi, moj brače.

---

64 se *nema* A; 69 venčac] vienac A; *pred* 70 ‚Grubišina‘ A; 70 moje A; 71 ‚ti‘ A; 72 moje A; 79 mû] za *Della Bella pod* basilico *i* bastoncello; 80 ‚bazki‘ A; 83 putom A; 86 ļubļeni A; 88 ćuvaj A; 89 lica A; 91 ‚brace‘ *ispravļeno od* ‚brate‘ A.

G[RUBIŠA]:

Majdet ga neću sad vragut bat domom it, —
svakako poću u grad djevojku isprosit.
Bogme ga na pašu ne mogu veće it;
ja se sam, da t' kažu, odlučio oženit.
Njeka godišnica za mene sve pita
kako mjesec lica.

VU[KODLAK]:

Ku li gospar pîtâ
priklami i ckvarom? Jes, bogme, za ńim mre.

VL[ADE]:

Nemoj ve, sinko, tom!

VU[KODLAK]:

I ta gospara tre!

VL[ADE]:

Nie bo tuj gospoje; zatoj se gubine
tuj čine svakoje.

VU[KODLAK]:

Kadgodi se i pine.

VL[ADE]: [str. 35]

Um'ju godišnice i gosparu bradu
oskubsti, obiesnice, tamo u tomem gradu,
gospi odgovarat i, što mogu, krasti,
i po gradu udarat, kučetine, u lasti;
ckvaru opilaje, a hljebe mažući
zadńica svaka je, da im ih nî moć vući;
a vina lončine sve pune imaju
što kradu, rabine, pak pjane igraju.
S gospodarom vole na baštinu otit
neg s gospom; tuj stole nose gdi će sidit.
Koliko ohšubâr gospe im omlate
o glavu, — čudna stvar, kako u gvozdje mlate;
tvrđê su glàvinê neg sohe hrastove,
a kako kravine vazda su jalove.

---

97 mjesec] sunce A; 100 ‚gospogié' A; 105 ‚kuxotine' BC; 107 ‚sagniza' A; da im] ‚dim' A; 113 o] u A.

VU[KODLAK]:
Naš vitez to bi ktio, mliječno štogodi;
bez truda rad bi bio da mu odar plod plodi.

K[OJAK];
Nut sviće uscane, gdi neće, brate moj,
da nas se ostane!

VU[KODLAK]:
Grubiša, ja sam tvoj:
peci loj, ter se goj, i brate zbogom stoj!

VL[ADE]:
Ohaj ve, sinko moj, graćke godišnice
voditi na stan svoj hude puštenice.
Ja ti ću u selu djevojku isprosit
gizdavu Veselu, ka ti će draga bit.

G[RUBIŠA]:
Ja hoću pritilu, da me u zimu grije.

VU[KODLAK]:
Nađ' mu gorsku vilu! za žiganta nije
ka suha kožina; nađi mu pritilo, [l. 117.b]
ne umori sina, bludilo tve milo.

G[RUBIŠA]:
Ohaj me se, jarče! Ah, pjanče uscani!
Oto za nas parče parci i neznani.

Ovdi se odkrije šena. Vlasi se pripadu, a ukažu se šes vila, [str. 36[
koje najprvo poju, pak tancaju. Uto Venere božica izide, a vile joj se klańaju govoreći:

Zdrava si, božice, kruno svih liposti,
puno je tve lice nebeske radosti.
Zemļa se veseli, kud stupa tvoj stupaj;
gdje si ti, svak veli ondi je vječni raj!
Tobom cti prolitje, a lito rod rodi,
razliko i cvitje tobom se svud plodi.

121 graćske AC; 123 u *nema* A; 126 ģiganta A; *pred* 131 šena odkrije A; 134 ondi] ovdi A.

Zdrava *si*, kriposti usione naravi!
tvojome liposti Višńi svit objav*i*,
tobom *se* sva narav umn*aža*, gospoje,
objavi *se* i ļubav od utrob*e* tvoje.
Ļuven*i* kud pogl*e*d obrn*e* tv*a* lip*os*,
stvori *se* jad u m*e*d a dresel*j*e u rad*os*.
Blažen je vječn*i* raj koji te uživ*a*;
blažen je i cvitak taj k*i* tvoj pram odiv*a*,
i zemļa blažena k*u* pleš*e* stupaj tvoj
i trava zelen*a*, kraļice svih gospoj;
blažen je i pogled taj k*i* pozri tvoj ures.
Oto nam na svit saj taj milos dana jes!
Prospite cvietjice, na ot*a*r stavite
mirise, sestrice, Veneru slavite;
slavite, ptičice, žuberom slatk*i*me [str. 37]
Venere božice prislavn*o* toj ime.
Prolićńi vjetrici, ako ikad, uzmite
mirise ružici, mirisom puhnite;
Venere božica po zemļi sad hödî,
prislavna kraļica koja ļubav rod*i*.
Slav'te ju, dubrave, pjesni od slavica,
dostojna jes slav*e* Venere božica.
Satiri, gdje ste v*i*, da tance vodite?
Veneru svak slav*i*, a vi sanak spite!

Ovdi satiri dotrče govoreći:

Veselje činimo, pokli nam srjeća d*a*
da s neba vid*i*mo Veneru m*i* sad*a*.
Pojte sada v*i* pjesance,
gorsk*e* vile, a mi ćemo
po travici vodit tance;
nu vas prv*o* da čujemo.

Svršivši pjesni i tanac, klańajući se Veneri odhode, a Venere božica, užežena od ļubavi svoga Adona, tužeći se govori:

O luzi zeleni, mn*i*m da pr*î* do danas
meu nami čuven n*î* božice tužan gl*as*;

---

142 a *nema* A; 152 to A; 153 ‚Prolichný' A; 154 ružici] travici A; 157 je A; 161 sreća BC; 167 čujemo] vidimo A; *pred* 167 a *nema* A; od ļubavi svoga Adona] u ļubavi Adonovi A; 167 ‚donas' BC, ‚donas' *ispravļeno u* ‚danas' K.

er narav božicà nî tužit ni livat
suzice niz lica neg blaženstvo uživat.
Oto ktje moja čes, umrlo da ličce, [str. 38]
jaoh, meni ranil' jes neumrlo srdačce!
Oto me liposti zemaļske smamiše,
oto sve kriposti me rajske straviše;
oto sam sad sluga pastira od gore,
a njekad za druga imat me ne more
taj Marte veliki, krjepki bog od boja,
na nebu sužan ki moj se zvat dostoja.
Oto drage oči slidi mê srdačce
kakono s istoči danicu sunačce;
oto bilo lice u žeļah roniti
čini me suzice, čini me, jaoh, mriti!
Božicam a umrit nî dano zgar s nebes,
a, vajmeh, nî moć skrit ļuvenu mû boles!
Što će rit božice, kad vide, jaoh, mene
roniti suzice cić žeļe ļuvene,
i Ġove s bogovi? Govor' što im drago,
a ja ću lugovi slidit moje blago, —
Adona dragoga, mê slatko željenje,
Adona za koga obļubih tuženje.
Ostavih vječni raj, ostavih bogove,
s Adonom na svit saj obļubih lugove. —
A bježiš od mene, Adone dragi moj,
u gore zelene sakrivaš obraz tvoj.
Adone, nisam já lovac za košutom,
ļubi sam já tvoja, mrem za tvom lipotom;
nisam vil od gore ni koja diklica, —
s neba sam odzgore Venere božica;
majka sam ļubavi: Kupida ja rodih,
Adone gizdavi, i prsmi ovim dojih.
Adone, daj se u dar meni ka te ļubim; [str. 39]
bit ćeš kraļ, bit ćeš car i blažen, pravo dim.
Vaj, s kijem govorim? komu li, jaoh meni,
ovu tužbu tvorim, kad moga Adona nî?

171 htje A; 172 mene BCK; 181 ‚xeliah' BC; 183 umriti A; 187 Jove A; 188 mo'e BC; 189 žeļenje A; 193 Adonu A; 196 ljepotom A.

Tužbe su i riči zaman! ja ću poći
k sinku, koji liči ljuvene nemoći.

Ovdi Kupido izide, a Venere mu govori:

Sinko, mā kriposti, sinko, mê hranjenje, [l. 118.a]
mojojzi liposti vridno uzvišenje!
sinko, komu vas raj ne može odolit,
a njeki na svit saj hoće se oholit!
Kraljevstvo ako tve ne budeš svetiti,
luk i tve strile sve zaman ti će biti.
Pastir je u gori izvrsne liposti
gorske vil ki mori gorkom nemilosti,
ki ništa ne scieni tve sile ljuvene.
Tim, sinko ljuveni, uzmi strile ognjene,
srce mu užeži i jadom tvo'im otruj;
tvrdom ga uzom sveži, meni ga pak daruj;
er tužba jes mnoga od vila, sinko moj,
na mladića toga, — čin' da zna što 'e ogań tvoj!

K[UPIDO]:

Majko, mā radosti, majko, mê blaženstvo,
tvojome liposti stoji mê kraljevstvo.
Moje je željenje tebi samo ugodit;
tim na tve hotjenje sve ti će sada bit.
Svi ki su proć meni oholas tvorili
kroz moj plam ljuveni gorko su cvilili;
tim za tvoj zlati vlas, liposti izbrana, [str. 40]
vodićeš ti danas Adona svezana.

V[ENERE]:

Poznaću, sinko moj, od sione ljubavi,
učiniš ako toj, jesi li bog pravi.

K[UPIDO]:

Poznaćeš sinak tvoj, što veliš, je li toj.

Ovdi Venere, celivavši Kupida, odhodi; šena se sakrije, a Vlasi čudeći se govore:

205 ričči A; 206 lieči A; 208 ‚mioſi' A; 211 kraljestvo . . . ‚budés' A; 213 pastier A; 220 je ogan A; 222 kraljestvo A; 224 sve ti će sada bit] tebi samo ugodit A; *poslije* 231 *u* A *otrgnuta je doňa polovina lista 118, pa zato fali proza poslije stiha 231 i stihovi 232—247.*

KOJAK, VUKODLAK, GRUBIŠA, VLADE.

K[OJAK]:

Brate Vukodlače, ali spiš ali bdiš?

VU[KODLAK]:

Ah, ne spim, Kojače! ali me ne vidiš?
Niti ga mogu spat ni što sad bijedan
vidismo mogu znat ali 'e bil ali san.
Mnokrat sam kon vode vidio gdi vile
tanačce izvode kakono snig bile;
ma ova čudesa ja ne čuh ni vidih.

K[OJAK]:

Nješto je s nebesa!

VU[KODLAK]:

Ja t' malo ne umrih
od straha, brate moj.

VL[ADE]:

Da što veliš meni
tužnoj Vladi tvojoj? U meni duha nî!
Biedna išla slidit sinka nesviesnoga, —
neću t' mi t' živa bit do stanka, jaoh, moga.

G[RUBIŠA]:

Voh, maje! Liepa ti bieše ona zlatna vil,
milo ti gledati bieše ńe obraz bil!
Ti se si strašila, ńe lipos a meni
srce je ranila u gori zeleni.
Bogme ću k ńojzi poć da joj sam za slugu,
a tebe ću ovdi *oć* s družinom u lugu.

VL[ADE]: [str. 41]

Jaoh meni, što je toj, ke li su beside?
nesviesni sinko moj, gdje li hoć da se ide?

K[OJAK]:

Maj, tu vrag s djetetom! Što ćemo još vidit?!
Poď mi ti igrom tom, — neću te *já* slidit.

248 jo' A; 250 besjede A.

VU[KODLAK]:

Što? Majde, neka ide! Tej vile ļubene,
Grubišu kad vide, ostaće smamļene!

G[RUBIŠA]:

Jeda sam kako i ti, kurvin Grizivino,
ki ne umieš piti nego gristi vino?

VL[ADE]:

Da li hoć, sinko moj, u meni dušice
što 'e ostalo malo ovoj, da pustim s tužice?

VU[KODLAK]:

Neboge Maruše! ostaće cvileći,
neće im bit duše Grubišu želeći;
proklinat će vile koje su ļubavi
Grubišu stravile u pustoj dubravi;
a junak Grubiša s vilam će uživat,
a biedna Maruša suze će prolivat.

Opet se odkrije šena i satir s vilom tanca, pak dotrče pet satir i hoće mu vilu ugrabit i [s] svijema boj bije, i odrve im se i vilu shrani.

Za ovim Adon, izgubivši družbu, umoren od lova tuži se govoreći:

A[DON]:

Je li tko u gori? O drûzi, gdje ste vi?
Jaoh, trud me umori u pustoj dubravi;
a nie čut nikoga ni se umim gdi svrnut
a od pasa jednoga blizu ovdi nije čut
ki bi mi straža bio, ako bih u gori
počinut ovdi smio. Jaoh, trud me ûmorî!
Daj da ka izide od vila ke mene [str. 42]
po gori svud slide cić žeļe ļuvene!
Kojim sam njekad bio srdačca nemila,
vaj, sad bi svaku ktio za drúgu od vila,
kojoj bih trudahan u pustoj dubravi
srjed krila sladak san zaspao na travi.

---

259 je A; 262 proklinaće A; 265 *najprije* ‚prolieuat' *pa preko* e *načińeno* j A; *pred* 266 i odrve] odrve BC; družbi A; 266 ‚drussi' *nad prečućenim* ‚lussi' A; *posļedńe 2 riječi stiha 268 i 269, pa stihovi 270—285 otrgnuti su u* A.

Dosad mi sto sluga ne mogahu ugodit,
a sad mi za druga ne more jedan bit.
Taj ne zna što je mir ni pokoj uživat
tko prîđe što 'e nemir ne bude hudi znat.
Je li tko u gori? O liepa zeleni,
sanak me umori, a živa duha nî!
Travice zelene, u vaš kril gizdavi
truđahta, jaoh, mene daj prim'te sada vi;
a ti zgar, zĕlêni, gorska družbo moja, [l. 118.b]
ne bran' mi tve sjeni, čim budem pospat já.
Slavici, molim vas, od gore zelene,
kad pospim njeki čas, probud'te pak mene.

Ordi zaspi, a Kupido dođe i svojom ga uzom sreže, pak Venere izide i s Adonom govori.

A[DON]:

Jaoh meni, što je ovoj? Svezan sam, vajmeh, ja!

V[ENERE]:

Mladiću, što takoj tuži lipos tvoja?

A[DON]:

Svezan se nahodim, gospoje, ja sada;
a ne znam, pravo dim, ni kako ni kada;
ni se umim odvezat, gospoje, ni tužan
u gori mogu znat čigov sam ja sužan.

V[ENERE]: [str. 43]

Tvrđa je uza taj kojom si svezan ti,
mladiću, ovoj znaj, neg njedna na sviti.
Ma te já mogu u čas, mladiću, odvezat;
od toga imam vlas, ma ku mi ć platu dat?

A[DON]:

Da ti sam vik sužan, i tvojoj liposti
da služim noć i dan sa svom mom kriposti.

V[ENERE]:

Ne mogu te odvezat, ako te uzome
ne budem zavezat, mladiću, mojome.

---

287 čiem A; 289 probute A; 290 ovo A; 291 tako A; 292 *i* 294 gospode A; 297 ovo A; 299 od toga] ‚otoga' A.

A[DON]:
Övo t' vrat, — veži me!

V[ENERE]:
Vežem te od kosi
mo'im pramom zlatime; uza se taj prosi
za roba takoga koga ću na sviti
vrh svakoga inoga uvike ljubiti.

A[DON]:
Ako je sužanstvo ovako svezan it,
za moje kraljevstvo neću ga promienit!
Vodi me, gospoje, vodi me tva lipos,
liposti vik tvoje slidit će mā mlados;
dočime obraz taj anđeoski meni sja,
ne budem ini raj, gospoje, žudit ja.

Venere s Adonom odhodi, a šena se zakriva i Vlasi govore:

KOJAK, VUKODLAK, GRUBIŠA, VLADE.

K[OJAK]:
Brate Vukodlače, što se ovoj sad čini?!

VU[KODLAK]:
Ja t' ne znam, Kojače, u meni duše nî
od straha, brate moj, nit umim što kazat!

K[OJAK]:
Nie zdravo mjesto ovoj, neka ti 'e, Vule, znat;
ovdi su prem vile njekad, stari vele,
Miljenka stravile, Radata uzele!
Radata staroga starci ga svi znaju, [str. 44]
Radata od koga čuda spoviedaju;
djetece s krilama hode po dubravi
s lukom i strilama Radata zatravi.
Taj Radat sliđaše bielu vil po gorah,
a od ljudi bježaše jäk prid psi jelin plah.

VU[KODLAK]:
Ono i mi djeteta vidismo s krilama.

Prve riječi stiha 309 i 310 i stihovi 311—322 otrgnuti su u A; 309 kra-ljestvo A; ‚promienit' *sa* e *nad retkom* A; 316 ‚ctraha' BC; 317 ovo BCK; 323 strjelama A; 324 sliedaše A; 326 vidjesmo A.

K[OJAK]:

Ona mala sjeta vazda opći s vilama:
ini mu nije stan neg prsi od vile;
odtole noć i dan trati svoje strile.
Koga odtle ustrili, svi stari govore,
vas život taj cvili, a ozdravit ne more.

VU[KODLAK]:

Znaš ka je? Žiti já, pokli smo svi moćni,
odovle poď'mo tja, — ovdi nam stana nî!
Grubiša, dvigni se, u zao čas se oženio, —
stan' gori, otresi se, ti s' vitez vazda bio!

G[RUBIŠA]:

Smie li se, jaoh, meni? Voh, maje, što činiš?

VL[ADE]:

U meni duha nî, sinko, — ali ne vidiš?

VU[KODLAK]:

Grubiša, hodimo!

G[RUBIŠA]:

Ne mogu nikuda!

K[OJAK]:

Daj da ga nosimo; sve ovo od bluda.

VU[KODLAK]:

U zli se čas smurao i ženu pritilu
u gradu iskao i ktio gorsku vilu.
Pokrij ga vrjećinom, da ga u dubravi
biela vil planinom žiganta ne stravi. —
Grubiša, ovamo! Veseli da' vjeru,
a Vlaho vas tamo čeka na večeru. —
Primite u ļubav razgovor naš ovi;
nitko u svem nije prav neg sam bog. Zbogom svi!

SVRHA.

---

329 ‚otole' A; svo'e BC; 330 ‚otlé' A; 333 ‚uam' BC, nam K; 334 u zao čas se] ‚usaciaſe' A; 336 voh] jaoh A; 340 i] a A; 341 htio A; 342 vrećinom BC; 343 ġiganta A; ‚strauý' *ispravļeno od* ‚smaruý' A; 346 naš] ‚nax' *nad prevučenim* ‚nas' A; 347 nije u svem A.

NOVELA OD STANCA, [str. 45]

prikazana u Martolice Hajdinova na *p*iru.

[Lica što govore:

Stanac, Vlah
Vlaho
Miho
Ǵivo Pešica } mladi Dubrovčani
Vile
Vlah } maskari]

Noćnici govore:

VLAHO, MIHO, ǴIVO PEŠICA.

V[LAHO]:

Ogńili ti kosti! Što se ne javļaše?
Ktijah te probosti, da se ne odkrivaše.

M[IHO]:

Ne bieh te poznao, ter oto malo sad
niesam te štropijao.

V[LAHO]:

Nies' pratik, još si mlad.

M[IHO]:

Vidiš li mčinu ovu?

V[LAHO]:

Vidim, sva je rđava.

M[IHO]:

Bila je na provu!

Izvori: B *(za tekst)* i ACP *(za varijante) kao za* Veneru *(v. str. 29).*

Natpis: dodatka prikazana — piru *nemaju* BC; *od* ‚haidinoua' *u* A *vidi se samo vrh od 4 prva slova, tako da nijesu sigurna;* piru] ‚pỳnu' A; *od* govore *do* Ǵivo *otrgnuto u* A; *stihovi 1—14 otrgnuti u* A; 4 još si] ‚iosci' BC.

V[LAHO]:
Zato je krvava!

M[IHO]:
Nu ukaž' tu tvoju! daj da se siecamo.

V[LAHO]:
Ne kažem ja moju, neg kad se škrimamo.

M[IHO]:
Nut obraza od škrim'je! Što 'e taj brokjerina?

V[LAHO]:
Činit skakat umie s Dvičinieh skalina
gamad'ju kąko s' ti.

M[IHO]:
Zatoj sad bježaše.

V[LAHO]:
Sad ti dah sto liti!

M[IHO]:
Koga ono tjeraše?

V[LAHO]:
Po muku božju, smih!

M[IHO]:
Izreci! što će bit?

V[LAHO]:
Sad sastah na vratih — ne mogu od smieha rit . . .

M[IHO]: [l. 119.a]
U one pr'jateļice . . .

V[LAHO]:
. . . frotu njekieh mladieh . . .

M[IHO]:
. . . koja penga lice?

13 ‚smieh' B, ‚smich' C.

V[LAHO]:

. . . . i satjerah ih svieh.

M[IHO]:

Hoć mi riet u koga?

V[LAHO]:

Riet ti ću sve poslie.

M[IHO]:

Iz Podmirja u onoga?

V[LAHO]:

Po muku božju, nie!

M[IHO]:

Zaniekao s'! smiešan t' si, tajiš stvar od ništa!

V[LAHO]:

U one, čudan t' si, stareži s Garišta.

M[IHO]:

Kurvine zlostare, s kiem ti se 'e sastala!
Obraza od bokare ka je triš opala!

V[LAHO]:

A ti gdje s' dosle bio? kako li s' od oca
iz kuće izit smio?

M[IHO]:

Bogme imam smiešna oca!
Kuću mi zatvori, ma já, kad večeram,
fengam poć leć gori; a ja ti omieram
kako ću se kalat niz njeku funjestru [str. 46]
i, kad pođu svi spat, obučem se u pjastru;
čelatu na glavu, brokier na bedru u čas
stavim, a rđavu ovu mčinu na pas,
pak se niz konopac na ulicu kalam,
a mudri moj otac u odru mni da sam.

17 riet ti] ‚rieti' A; 18 ‚boxu' A; 19 ‚ſanicko' A; 21 je A; 24 bogme] ‚bogim' A; oca] ‚oz' B, *u* C *rukom ispravljeno u* ‚oza'; 29 bedru] pas A; 30 ‚mncinu' A.

V[LAHO]:
Smiešni su oci ov*i*! neće im *se* njekad
da su i oni bili svi lovci kako i m*i* sad,
k*i* noćno lovimo kako i jeji.

M[IHO]:
Taki 'e sviet!

V[LAHO]:
Neg er *se* bojimo hasas*a*, ja ću t' riet . . .

M[IHO]:
Useru hasase! ter što će hasasi?
Od Plac*e* čuva' se, indje svudi lazi.

V[LAHO]:
Ho'mo *ta*! Gdigodi imaš što?

M[IHO]:
Ja li tvoj?
Bogme im*a*m.

V[LAHO]:
Da hodi!

M[IHO]:
Nu prvo čuj ovoj!
Sinoć je došao njek*i* Vlah smiješan
i nebog nie našao u gradu nigdje st*a*n,
ter se je prislonio prid fontanu uz m*i*r;
kozle je donio i grudu i jedan sir.
Š ńime sam dosad*a* sprdao, — smiešan je!
ma mu glava pada oda sna, ļuļan je.
Da' da mu kugodi novelu učinimo!

V[LAHO]:
Per Dio, da', da hodi! — Koga ovo vid*i*mo?
Sad ću na ń udarit.

M[IHO]:
Da' mu deset liti!

---

33 smiešni] smiešni t' A, ‚Smiecni' BC; 35 ‚louino' BC; 36 reć A; 38 ‚placé' čuvaj A; indje svudi] a indje svud A; 48 koga] ‚koka' BC.

V[LAHO]:
Ki će vrag ovo bit? Vrag se će š ńim biti.

M[IHO]:
Ne basta t' animo, po muku božju, *to*!

V[LAHO]:
Da' da mu se javimo. — *Cumpare, fa motto!*

Ǵ[IVO]:
Sta largo, ne srti, er te sad štropijah!

M[IHO]:
Cumpare, tko si *ti*?

Ǵ[IVO]:
Nie me od vas pero str*a*h.

M[IHO]:
Ǵivan je po boga!

V[LAHO]:
Ko'i Ǵivan?

M[IHO]:
Pešica!

V[LAHO]:
A prem žuđah tog*a*!

M[IHO]:
Skrijmo ov*a* gvozdjica! —
Ǵivane a brate, hodi sjemo k nami; [str. 47]
naš stari Radate, bogme ćeš doć s nami.

Ǵ[IVO]:
Vi li ste? *Adđio!* Njeki me vrag sad*a*
malo nije ubio.

V[LAHO]:
Na kom mjestu? kad*a*?

Ǵ[IVO]:
Biehu tr*i*; ma im dah potege, žimi *já*!

50 ki će] ‚kikie' BC; bit] ‚bit dan', *pa oboje prevučeno* A; 51 ‚boxu' A.

M[IHO]:
Što je to? paraš Vlah!

Ǵ[IVO]:
Nu hod'mo, poď'mo tja;
Vlahu ću njekomu novelu učinit.

V[LAHO]:
Da si ide k onomu!

M[IHO]:
Komed'ja će ovo bit.

Ǵ[IVO]:
Ogrn' se kapom ti i hran' mi baretu;
sad ćete viditi, obadva sje'te tu.

Ordi Ǵivo, obučen na vlašku, /s/ Stancom govori:

Ǵ[IVO]:
Dobra kob, junače! Što si tuj takoj sam?

S[TANAC]:
Zdrav, mili moj brače, övo ni sam ne znam!
Sinoćka u ovi grad uljezoh čestiti,
u kom ni star ni mlad ne ktje me primiti
na stan svoj; ter, ne znav kud se inud svrnuti,
k vodi idoh ovdi uprav, da bih počinuti.
Studena vodica umjesto prijatelja,
ter mi je družica, a kami postelja;
i meni t' nije spat nego bdjet i javi
danicu svitlu zvat da bil dan objavi,
u noćnoj da tmasti zločinac ki mene
ne bude pokrasti kon vode studene.
Tržak sam donio: kozlece, grudicu,
od šta sam ončas mnio primiti aspricu.
Ovdi sam toj takoj; ma nu mi kaži sad
tko si ti, brate moj, er ti sam veomi rad.

Ǵ[IVO]: [str. 48]
S Gacka sam trgovac, govedi trgujem,
vri mi pritio lonac, dužan se ne čujem;

---

62 'e BC; ‚tiá' *sa* i *nad retkom* A; 66 sa[d] ćete A; ‚ſietto' BC, ‚ſieto' A; *pred* 67 ‚Vlasku' BC; 70 htje A.

putujem na suho, more mi drago ni,
spim s uha na uho, zlo mi se i ne sni;
u vjeru ne davam, jamac se ne hitam,
na vrat ne prodavam, mo'e posle činim sam.

S[TANAC]:

Čestit se kažeš ti i obrazom svitlim
i dobrom pameti i tvojim trgom tim.

Ǵ[IVO]:

Ne mjerim ja gori nebeske visine,
ni pamet mâ nori tej morske dubine;
u sriedu udâram, blaženi gdi idu,
sam sebe ne varam hode u nevidu.

S[TANAC]: [l. 119.b]

Ti s' njeki razumnik, viđu já, brate moj;
ja dosad niesam vîk besjedit čuo takoj.

Ǵ[IVO]:

Ako je ki razum i mudros u meni,
taj mudros ni taj um od Gacka, brate, ni.
Ja prvo u ovi grad kad dođoh čestiti
bijeh star a ne mlad jäk sam sad viditi.

S[TANAC]:

Da to se s' pomladio?

Ǵ[IVO]:

Pomladio, brate moj!
Bradat sam i sied bio.

S[TANAC]:

Koje je čudo toj?!

Ǵ[IVO]:

U ovi grad jednome já dođoh na ivańdan
i srjećom mojome ne nađoh nigdi stan,
ter k vodi tuj sjedoh u ovoj prem dobi;
tuj malo pojedoh, pak me sanak dobi.

---

88 moje A; 89 ti] ‚suým' A; 90 tvojiem A; 91 gore A; 96 ‚biesiedit' A; 104 srećom BC; nigdir A; 105 ‚ouó' A.

I speći já takoj čuh gdi se igraju
tej igre, brate moj, i pjesni spievaju,
da dušu moju tad obujmi veća slas
ner se izrit može ikad. Probudih se u taj čas
i vidjeh kon vode, tuj gdje s' ti, gdi vile
tanačce izvode gizdave i mile.
Pruži se jedna od ńih, hvati me za ruku, [C str. 102]
a druga ljepša od svih pazlatnu jabuku
pokloni tuj meni. Tretja reče: „Hodi,
pri vodi studeni ter nam kolo vodi!“
Četvrta: „Pij, reče, ako budeš piti,
noćas razum steče kim ćeš slavan biti!“
Napih se, brate moj, i jabuku primih
i tanac pri ovoj vodi š ńimi izvodih.
Prašah ih za ime; zvahu se, junače, [C str. 103]
imeni čudnime!

S[TANAC]:

Spovjeđ mi, moj brače!

Ǵ[IVO]:

Jednojzi Perlica, drugojzi Kitica,
tretjojzi Pavica, a Propumanica
četvrtoj bieše ime; ma bieše Pavica
batesa nad svime, koja penga lica.
[S] sobom me na dvore tej vile vodiše
i mene do zore slastima pojiše.
Svukoh se odtada iz kože jak zmija,
opade mi brada, idoše dlake tja;
a mlada kožica lašti se na meni
kakono plitica na kojoj pisma nî.
Ja ostah mlad! Što, mlad? Domaća mene već
ne poznavaše tad ni kt'jaše sa mnom leć;
veḷaše: „Neću te! ti niesi ki si bio!“
Ali 'oj kosti ćute!

110 ner] neg A; more A; 112 *je posledńi stih na str. 48 u* B, *daḷa 4 lista od stiha 113 do konca nijesu se sačuvali, nego ih je Dum Đuro Matijašević odnekud prepisao;* 118 slavan] ‚lauā' A; 120 ńim BC; 123 drugojzi] a drugoj A; 127 sobom me] ‚ſobome' A; 129 ‚otadá' A; 130 idoše dlake] i kose dalek A; 131 lašti] ‚nascti' B; 132 plitica] ‚ptiliza' C, *ali i Della Bella pod* piatto *narodi stih 131 i 132, pa i on ima* ‚plitice', *isp. u „Mandi“ IV, 3* semo netti in questo come un taglier; 134 ‚htiasce' A; 136 'oj] ‚o' A.

S[TANAC]:
Da si ju si bio?

Ć[IVO]:
Bogme ju nalandah, a ona biedna viče;
od mene ju bieše strah, ma me pak ubiče.
Veļah joj: „Kučko zla, to li t' sam draži star
negli mlad? je li, a? I ne imaš još za har?“

S[TANAC]:
Ah, čūdâ kih sada ovdi se naslušah!
I sieda mi 'e brada, a ne čuh ja toj, ah,
koliko kon vode! I ja znam er vile
tanačce izvode kakono snig bile.
I ja sam njekada š ńimi tance izvodio
ma sam bio sveđ tada kako sam i prie bio.
Čoek da se pomladi, čudo je velje toj!

Ć[IVO]:
Nije svakoj bradi toj dano, brate moj.
Kako se zoveš ti?

S[TANAC]:
Stanac se zovem ja,
s rieke Pive; a ti? kaž' mi milos tvoja.

Ć[IVO]:
Zovem se Sedmi muž, prezime Dugi nos,
na sebi kako spuž nosim dom gdi sam gos.
Pijem vince bez vodice; [C str. 104]
voda mi je bistra mila,
gdi mā ļūbi mije lice,
kad je od ruže venčac svila.

S[TANAC]:
Brate Sedmi muže ali t' Dugi nose,
moj počteni druže, ne jele te ose!

Ć[IVO]:
Da sam mlieko ali mās, ose bi me izjele.

---

136 da si ju si bio] ‚dafi iuſibio' C, ‚Dasiiusi bio' B, ‚dasiussi ubio' A, *neće biti* da si ju zibio; 147 velje toj] ‚uelie toi' *isprarļeno od* ‚ueliko' A; 150 kaži A; 155 ļubi] vila A; 156 vienac A; 159 ali mas] ali maslo A.

S[TANAC]:

Oto *si* slađ*i* vas neg što beru pčele.
Ku ti daše travu tej vile, kaži mi.

Ǵ[IVO]:

Travu na ime brâvu, k*a* ct*i* liti i z*i*mi, —
ńome *se* pomladih; liti i z*i*mi rađ*a*.
od trav*a* oda sv*i*h ona je najslađ*a*.

S[TANAC]:

Gdi ve *se* nahod*i*, umieš mi što riti?

Ǵ[IVO]:

Sjutra pri ovoj vodi moć ju ćeš viditi:
prvu v*i*l upaz*i*š ima ju pri seb*i*;
čin' noćas da ne sp*i*š, er će doći k tebi.

S[TANAC]:

Gdi bih *se* po srjeći i j*a* ovdi pomladio!

Ǵ[IVO]:

Bogme ti ću reći, ne bi prv*i* bio.

S[TANAC]:

Što bi Miona dala, domaća mo'a mila!

Ǵ[IVO]:

Bogme bi uzigrala!

S[TANAC]:

Ah, rada t' bi b*i*la,
gdje je ona hubava mladica a ja star.

Ǵ[IVO]:

Bila bi 'oj zabava.

S[TANAC]:

Bogme bi 'o' bilo u har!
er ne bi naprieda uza me plakala
grijav peču leda, ma bi mirna st*a*la.

---

162 bravu] zdravu B; 162 *i* 163 ljeti A; 164 od trava] otrauá A; 167 ima ju pri sebi] doniet će je tebi B; 168 ne] sne A; 169 gdje AB; sreći BC; i *nema* A; 170 prvi] ni prvi A; 171 Miona] mi ona B; moja A; 172 t'] ti A, I' C; 174 'oj] o' A.

Ǵ[IVO]:

Nemoj *se* pripasti, ako bi tej vile
noćaska u tmasti iz vod*e* isplȉle [l. 120.a]
i ktjele s tobome tanačac izvodit,
er srećom tvojome mogao bi čestit bit.

S[TANAC]:

Rekao t' sam er i prie s vilam sam općio.
Ohaj, strah me nije, niesam vik strašiv bio.

Ǵ[IVO]:

Vjerujem, a bogme s' prem junak viditi.

S[TANAC]:

Dano mi 'e toj s nebes.

Ǵ[IVO]:

Imaš li što piti?

S[TANAC]: [C str. 105]

Vodica je uza me.

Ǵ[IVO]:

Taj drievo i kami
nos*i*, — taj nie za me i zbogom ostani!

S[TANAC]:

Kudi *se* odprav*i*?

Ǵ[IVO]:

Poći ću domome.

S[TANAC]:

*Ći*ć moje ļubavi postoj još sa mnome.

Ǵ[IVO]:

S tobom bih još sidio, ma bi mi domać*a*
vikala: „Gdje s' bio?" ka je bogme udaća!
Debļa je neg viš*a*, a im*a* nos od pedi
a gubicu od miša a od osla ledji,
po kih ju pobubam jak po talambahu,
a ona skripļe zubam.

---

179 htjele . . . tančac A; 181 vilama A; 182 vicku A; *pred* 185 Ǵ[ivo] *nema* A; 190 ka] ke ABC; *stih. 193—194 nema* B; 193 kih] ńih A.

S[TANAC]:
Drži ju u strahu.
Kobila obiesna bez uzde pruca se,
a žena nesviesna bez straha osieca se.

Ǵ[IVO]:
Ah, mudro ti umje rit! Sjutra te za tuj rič
budem liepo gostit, tako mi zdrav Radič!
Zbogom mi ostani, Stanče, dobri druže!

S[TANAC]:
Sa mnom se opet stani, moj ve Osmi muže.

Ǵ[IVO]:
Nijesam Osmi muž neg Sedmi Dugi nos,
nosim dom kako spuž na sebi gdi sam gos.

S[TANAC]:
Oto se zarekoh! prosti, Sedmi muže,
jezikom utekoh.

Ǵ[IVO]:
Prosto t', zbogom, druže!

Odhodi Ǵivo.

Ǵ[IVO]:
Ovo smješnijega, brate, Vlaha od svieta;
nije ga luđega od Rta do Mljeta.

M[IHO]:
Poď s vragom! Boci mi pukoše od smieha.

V[LAHO]:
Bogme smieh!

Ǵ[IVO]:
Reci mi ....

V[LAHO]:
Ho'mo ta!

197 ‚rit' *poslije prevučenoga* ‚rjet' B; 199 zbogom mi] ‚bogome' A; 208 hod'mo A.

Ǵ[IVO]:

. . . . iz tiha
jesam li kako umio š ńim sprdat?

M[IHO]:

Pođi tja!
vazda si vrag bio, a sad *si* kolik *já*.

Ǵ[IVO]:

Kozle me delekt*a*, koje uza ń *veći*.

V[LAHO]:

Vrag! Ho'mo domom t*a*.

Ǵ[IVO]:

Smiešnieh tvojieh rieč*i*!
Ne bih za perperu dao kozleta ono*ga* [C str. 106]
s bisaci, na vjeru! Slušaj mene tvo*ga*!
Ov*i* Vlah vjeruje sve što mu se vel*i*.

M[IHO]:

Da nas on ne čuje!

Ǵ[IVO]:

Tko se ono bie*li*?

V[LAHO]:

Na p*ir* maskari id*u*.

Ǵ[IVO]:

Prem su na prepozit!
Kad op*et* iz*i*du, ah, smiešno ti će bit!
Poď'mo ih *per Dio* zvat, prie neg na p*ir* poď*u*
molit i skonǵurat da ovamo doď*u*.
Scienit će Vlah ov*i* da su vile zbiļn*e*.

M[IHO]:

Poď *ih* sam t*i* zovi, — oni čas će doć.

---

211 ‚dektá' A; 212 ho'mo] poď'mo A; tvojieh] tijeh A; 214 sluša' A; 217 maškari A; 221 scieniće A; 222 onćas AB.

Ǵ[IVO]:

Ne!
poď'mo svi ujedno, ter ćemo kugodi
novelu zajedno ordenat.

M[IHO]:

Da hodi!
Per Dio će smiešno bit, ako sam jedan bao
usktjebudu učinit.

M[IHO]:

Hod' brzo! Što si stao?

Ovdi odhode, a Stanac sam govori:

Ah, vile vilice, moļu vas boga rad,
vodene diklice, pridite ovdi sad,
tuđinu da meni razgovorak date
pri vodi studeni, veće ne krsma'te.
Vašima liposti nie slike na sviti,
a sione kriposti tko će vaše izriti?
Možete od stara mlada učiniti,
a slavn'jega dara nie inoga na sviti.

Ovdi dohode maskari, obučeni kako vile, i Stancom se rugaju.

V[ILA]:

Junače, dvigni se!

S[TANAC]:

Da bude, gospoje!

V[ILA]:

Na, uzmi, napij se!

S[TANAC]:

Na počtenje tvoje!

---

223 poď'mo] ‚pgmo' A; 224 za'edno BC; 226 ustjedbndu A; 228 diklice] *poslije preručenoga* **sestrice A**; 230 ‚karſmaite' A, ‚karſmajte' B; 231 slika B; *poslije st. 232* **početak stiha** *233* Možete od etc. *i pod ńim prazan prostor za 3 stiha, koji je preručen, a onda tek potpuni stih 233* B; *pred* 235 maskari AB; rugaju *poslije preručenoga* ‚igraiu' A; 235 gospođe A.

V[ILA]:

Da bi *se* pomladio i da bi t' probȉlo! [C str. 107]

S[TANAC]:

Tomu bih rad bio, bog te čuo, mȃ vȉlo!

V[ILA]:

Nemojmo krsmati, sestrice gizdav*e*,
neg pođ'mo iskati kriposn*e* sv*e* trav*e*
kiem ćemo ovoga u osla satvorit.

S[TANAC]:

Nemojte, za boga! Biedan, što će ovoj bit?!

V[ILA]:

Pođ'mo ga junaka u pticu stvoriti.

S[TANAC]:

Neću moć bisákȃ letećі nositi.
Nemojte, moļu vas!

V[ILA]:

A mi ga stvorimo
u pakļenu napas, da žene strašimo.

S[TANAC]:

Nemojte, u tmasti er mi se će biedna
domać*a* pripasti, Mion*a* mȃ vriedn*a*.

V[ILA]:

Stvor'mo ga buhome, ter će k Mioni skoknut.

S[TANAC]:

Nemojte ni tôme, er me će utuknut.
Rad bih *se* pomladit, Miona bi rada toj.

V[ILA]:

Od ko'e dobi hoć bit?

Pred 237 V[ila] *nema* C; 240 ‚kærſmati' B; 242 ovo B; 245 **ga**] *nema* A; 250 tome] tieme A; 251 to A; 252 koje A; doba B.

S[TANAC]:

Od dvaes godiš takoj.
Domaća 'e mo'a mlada, a ja sam, vile, star
da 'o' dođem mlad sada, bogme bi 'oj bilo u har. [l. 120b]

V[ILA]:

Da t' bude što pitaš! Sjedi tuj malo sad.

S[TANAC]:

A bit ću vazda vaš, teke istom da sam mlad.

V[ILA]:

Lipo ti 'e gledati po polu ovemu.

V[ILA]:

Ljepše bilje brati razliko po ńemu.

V[ILA]:

Još ljepše pri vodi tanačac voditi.
Hodi, kolo vodi, ki putem greš, ču'eš ti?

Odgovaraju druzi maskari na vlašku obučeni.

[MASKAR:]

Tko zove ovamo?

V[ILA]:

Vile su luvene!
Hodi da igramo kon vode studene.

M[ASKAR]:

Vi li ste, gospoje, vodene diklice,
kim se ruže goje na bil vrat i lice?
Mnogo smo žudili da bismo kad s vami [C str. 108]
tanačac vodili, slavnim gospođami.

V[ILA]:

Uhit' se s tizim ti a ti s tim! s ovim jú
kolo ću voditi.

---

252 od dvaes] ‚oduaes' . . . tako A; 253 je AB; vilo A; 254 bi 'oj] ‚bio' A; *od st. 254 u* B ***nema*** da 'o' dođem mlad; 255 t' *nema* A; *od st. 255 u* B *samo* da t' bude što pitaš; *od st. 256 u* B *samo* a biti ću vazda vaš; 257 liepo C; *od st. 257 u* B *samo* ‚ljepotie gledati popog'; *od st. 258 u* B *samo* ljepše bilje brati razlik; 259 tanačac voditi] tanac izvoditi A; 260 čuješ ABC; *pred* 261 maškari A; 261 luvene] gizdave A; 263 vi li] vile B; gospode A; 264 kiem A; 266 slavniem A.

S[TANAC]:

Ja li bih na odmet tja?

V[ILA]:

Ti naš ćeš gledati, ter nam ćeš rit paka
ki će bolje igrati od ovih junaka.

S[TANAC]:

Da bude, gospoje! istom se spomeni
od potrjebe moje vaš ures ljuveni.

M[ASKAR]:

Sviri, glumče veseljače,
udri, er nam srce uzavri;
pod nogami nie nam drače,
a imamo krila u igri.

Ordi tanac vode, pak vile govore:

V[ILA]:

Gizdavi Vlašići, pita'te koju stvar!
hrabreni mladići, bit vam će svaki dar.

M[ASKAR]:

Da biste činili da se ne staramo,
toj bismo sad ktili, žudimo toj samo;
er je teška staros, ne može skakati,
a laka je mlados, sve bi ktjela igrati.
Volio bih mrtav bit neg kad vi igrate
da ja budem sidit kako i ti uza te.

S[TANAC]:

Sokoli se! takoj neće vele iziti
da ću i ja ovakoj lotar star siditi.
Sad, vile, ako ikad, Stanca pomozite,
učin'te da sam mlad, — Stancu se umolite!

---

269 naš] nas A; 271 budem gospode A; 272 ‚gliuenÿ' A; 273—276 *u* A *ora 1 stiha idu ovim redom: 273, 275, 274, 276;* 274 udri] utri B, ‚Viti' C; 276 a] mi A; *pred* 279 M[askar]: Vl[ašić] B; 280 to B; htjeli AB; 282 'e C; htjela AB; 285 sokoli] svekoli B; 286 i ja] jaoh B; ovako A.

M[ASKAR]:

Gospoje, prvo nas, pak ńega oprav'te.

S[TANAC]:

Došao sam priđe vas, — tej rieči ostav'te!

V[ILA]:

Junaci, mučite! svih ćemo smiriti;
dolu svi sjedite! — Uz ove sjedi ti.

S[TANAC]:

Da bude, diklice, na vašu zapovied,
moje violice! Nut, što sam veoma sied!

V[ILA]: [C str. 109]

Odsada n'jedan vas nemoj progovorit, —
progovorivši ončas jezik će izgubit!
I liepo sluša'te što vam mi velimo.

M[ASKAR]:

Što zapoviedate, da vam pogodimo!

V[ILA]:

Kada mi rečemo: „Stanče, progovori!“
i svih zazovemo, tad usta otvori.

V[ILA]:

Kriposti zvizda svih zovemo na pomoć,
svitlosti od kojih diči se mrkla noć.

V[ILA]:

Zovemo i cvitja i bilja ostala,
dragoga prolitja ki su čās i hvala.

V[ILA]:

Odzdala i odzgara sve moći molimo
da Stanca od stara mlada učinimo.

---

289 gospođe A; 290 došô C; prije A; 292 doli BC; ovu A; 294 mo'e BC; viojlice A; veomi B; 297 slušajte BC; 299 kad B; 305 i *nema* A; odzgara] ‚od suara' C.

V[ILA]:

Nu mi da' sjemo mâs, da Stancu najprvo
učinim svietao obraz, i da' mi toj drvo.

Ovdi Stanca omrče i svežu mu ruke, i bradu mu ostrigu govoreći:

Da bi se pomladio i da bi mnogo lit
drag i mlad Mioni bio; i poď' da si čestit!

Uto mu kozle i što je u bisacijeh dvignu iza ńih ostali, i ostave mu dinara što ta pratež vaļa, i otidu tja. Uto se on od varke osvijesti i skoči za ńimi vikajući:

Kozle mi! Bog te ubio! Je li tko? pomaga'!
Prem ti sam ludjak bio! Nije ovo bez vraga!
Biedan se pomladio, — ostrigoše bradu!
Haram'je tko bi mnio da su u ovomem gradu?!
Kozle mi uhiti! Je li tko? Drži ga!
A, brate, čuješ ti? Poteci, stigni ga!

SVRHA.

---

308 daj AB; to BC; *pred* 309 izmrče AB; mu *nema* AB; 314 ovome A; 315 uhitese B; *pri kraju:* Svrha od novele od Stanca, prikazana u Martolice Vidova na piru A, *a O. Ivan Matijašerić u* A *k tomu dodao:* složene po Marinu Držiću Dubrovč. Priminu oko g g[ospodinova] 1580.

TIRENA

[str. 1]

SKAZAŃE SLOŽÈNO PO

MARINU DRŽIĆU

U MLETCIJEH 1607.

POLAK FRANA BARILETTA.

Izvori: B *(za tekst)* i CDFKI' *(za varijante) kao za* Pjesni *(v. str.* 1).

Natpis cio je u B *rukom docnije napisan (regbi od Marka Marinovića), ali mjesto* 1607 *bilo je najprije* 1732, *a mjesto* Frana Bariletta *bilo je* Marka Ginami,' *pa je tako neko drugi (Kukuljević?) isprario; svakako prema natpisu* Pjesni *u* B, *trebalo bi da je* U Bnecijeh, MDCVII. — Polak Frana Bariletta. *Natpis je u* C: Tirena komedija Marina Držića. — Con Licenza de' Superiori et Privilegio — [Štamparski znak.] — In Venezia, M DC XXX. Presso Marco Ginammi; *u* K: *Tirena* komedija, spjevana po Marinu Držiću u Dubrovniku, prikazana prid Dvorom godišta 1548., u kojoj ulazi bojni način od moreške i tanac na način pastijerski K.

Uzmnožnomu i sfake časti dostojnomu g. Vlahu Jera Držić. [str. 3]

Tirena, komedija s razlicijem pjesni i druzim lijepim stvarmi složena u jezik dubrovački po izvrsnomu i slovitomu spijevôcu Marinu Držiću (dobre spomene), rodjaku vašemu, kada prvom na sfitlos izide, tako hrlo bi raskupļena od onih ki ļube oni jezik, i s takom pomńome skrovena i sahrańena među ostalih razumnika pjesni, kako pridrago kamenje među blagom, da, jedva poznana, potaja se s neizmjernim žalosti sfijeh onijeh ki ju želahu. Koju stvar bivši ja većekrat promislio, i nahodeći se veoma držan onomu slavnomu narodu, ne ćuteći druge na sfijetu radosti nego kad mu mogu ukazati kojegodi zlamenje moje službe, hotio sam je drugi put nadvor izvesti u oni boļi način kako sam mogô i kako mi je brijeme dopustilo, ne ostavivši nazada truda kim sam je urešeniju mogô učiniti. Ma zašto znam da nije na sfijetu toliko dobra djela da mu neće zli jezici naći zabave, bilo mi je od potrebe poslati ju pod sjenu V. G., neka bude brańena vašijem razumom, kako sfe vaša stvar vlaštita[1] . . . .

Prisvijetlomu i pripoštovanomu gospodinu i gospodaru mojemu, gospodinu Silvestru Aldobrandinu, kardinalu cesarovomu. [l. 19.a]

Zasveda slovinski jezik, prisvitli gospodaru, u velikoj časti i dostojanstvu[2] po sebi nahodi se, imavši mnoge nepridobite kraļeve i gospodu koji ńim naravno govore, i prostirući se [po] vele većem[3] dijelu od Europe,

[1] ta *pod retkom kao prvi slog na strani* 4, *koja je, zabunom u štamparij, ostala prazna, u* C *ove štamparove posrete nikako nema;* [2] dostojinstvu K; [3] ‚vecje' K.

ništanemańe vidi se sada očito da ńegovo običajno dostojanstvo neizmjernu cijenu i čās dobilo je, budući se ganulo V. P. G., po naredbi svetoga otca pape Klementa 8 čestite uspomene, dunda vašega, rečeni jezik primiti, naučiti i ńim, kako istijem materinijem, govoriti. Koja stvar učinila je da rečeni jezik sada se nahodi u vašemu bitju i hipu toliko[1] cijeńen, koliko jedan dragi kami usađen u jednomu dragomu prstenu od zlata pričistoga; i kako zlato umnaža čās i cijenu kamenu dragomu, tako[2] sada V. P. G. vele veće[3] dostojanstvo, čās i cijenu umnaža ovomu jeziku, bivši ga u vašu zamjernu pamet usadilo. I zašto razlog prosi da svako dobročinstvo bude spoznano, i milos da bude harnosti odslužena,[4] odlučih ovu pripovijes pastijersku, složenu od dobre uspomene | po Marinu Držiću dobre uspomene, dat je [l. 19.b] iznova na svitlos i vašemu je P. G. prikazati. Plod od istoga jezika vami se prikažuje, da väs svijet bude vidjet koliko vi ste držan i haran. Priklono dake molim V. P. G. da se bude dostojati ovi malahni darak od mene najmańega od vašijeh sluga, milostivo primiti i mene u vašoj milosti uzdržati. Molim gospodina[5] boga da, kako je počeo velikijem dostojanstvom V. P. G. naresivati, tako bude na najviše od svijeh pristoļe uzvisiti.

Pisan u Dubrovniku na 20. aprila 1607.

V. prisvit. i pripošt. gosp. umiļeni i vjekoviti sluga
Maroe Vodopija. m. p.[6]

Svitlomu i uzvišenomu vlastelinu Maru Makuļi Puciću Marin Držić. [str. 5]

Budući. gospodine Maro, vridni vlasteline, plemenita krvi. srčani prijateļu, od mnozih moļen bio da komediju *Tirenu* (koju ovo minuto vrime, za ne stat zaludu, složih i za arajdat prijateļe prikazah) dam na svitlos, i budući se rodio naravi za poslužit i pogodit svakomu u stvari razložite, nije mi se moglo smańe neg ńih voļu učinit, i najliše, er ova ista komedija biješe jure u rukah od

[1] tolike K; [2] take K; [3] ‚većje' K; [4] odslužiona K; [5] gospona K; [6] *ova je posveta samo u* K *mjesto štamparove posvete Vlahu Držiću, koje u* K *nikako nemu.*

njekijeh ki je davahu svojijem prijateļem ispisovat, kojijem pismom s brjemenom bi ostala (kako i u Rimu Paskvin)[1] bez nosa i bez ruka, razbijena i razdrta, da joj se ne bi znao početak ni svrha. I razmišļajući er bez pomoći od uzvišena gospodina ona bi bila kako lijepa divica bez uresa od svitlih haļina, odlučio sam (uzdavši se u ļubav ku mi si vazda nosio za tvoju slatku narav kojom si svakomu drag, kako su sve izvrsne stvari drage) rečenu komediju stavit prid tvoje svitlo lice, da ju ti tvojom dobrotom nakitiš, tvojijem razumom uresiš, tvojom plemštinom braniš i kriposti mnozima, kojima sjaš među vlasteli, tvojima druzi, kako sunce među zvjezdama. Sada, svitla | krvi, hrabreni vlasteline, [str. 6]
časti grada Dubrovnika, sinu velikoga vlastelina Giva Makuļića, koga je svitla vridnos među nami kako sunčani zrak na nebi i na zemļi, primi ju za tvoju dobrotu i sjencom je od tvoje vridnosti pokrij, da ju slana od zlijeh jezika ne oznobi, da ju vitar od nenavidnosti ne povali, da ju magla od neumjeteostva ne obujmi. I ako nije dostojna da ju štit od takoga vlastelina štiti, dostojna je tvoja kripos da male stvari velike čini; i što je podobno da tvoje uši pase, dostojno je da svak sliša. Ne drugo! Ja, koji sam vazda s velicijem[2] priklonstvom tvojima se kriposti klańao, sad, humiļeno celivajući ti ruke, [s] srcem i s dušom na tvoju se službu uvjetujem.[3]

[1] ‚Pasquin' B; [2] ‚uelitiem' B; [3] *u C nema ni ove Držićeve posvete.*

TIRENA, [str. 7]

komedija Marina Držića.

[Lica što govore:

Tirena, vila	Obrad	Vlasi
Ljubmir, pastir	Ljubenko	
Kupido	Radmio	
Iz neba glas	Radat	
Satir	Miljenko, Vlašić	
Remeta	Stojna, mati Miljenkova	
Vučeta	Dragić, sin Radatov]	

VUČETA I OBRAD

prolog govore:

[VUČETA]:

Ti li s' toj, Obrade, zla kozokradice?
Znaš kad mi ukrade dvije jalovice,
tere čtova ńima lupeže družinu,
četr dni pak s kima izleža u vinu?

O[BRAD]:

Družbu sam ja gostio i još ću gostiti,
er nisam rđa bio ni vedaš kako ti.
Promieni vuk dlaku, ali ćud nikada:
prikladan si k raku ki ide nazada.

V[UČETA]:

Komu se kažeš, haj? ali te ne znamo?
Ruku mi sjemo daj; nu odkle te imamo?

O[BRAD]:

Iz doma, brate moj; masaoca ovi mieh
u liepo mjesto ovoj, da prodam, donijeh.

V[UČETA]:

Ostavi maslo sad, nu istom obidi
očima ovi grad. Kakav ti se vidi?

O[BRAD]:
Gizdav si naime, Dubrovniče slavni,
danu si ti svime na vidjenje spravni.
Diči se tve bitje nebeskim dari svim
kakono prolitje cvijetjem razlicim;
viđu te u goju pokojno gdi stojiš,
i jäk bubreg u loju gdi se liepo toviš.

V[UČETA]:
Besjede ostavi! Gdi je mir, tu je bog;
a život je pravi gdi je pravda i razlog.
Ovdi, brate, putnik ima mirno stanje,
ne sumńi zao človik da mu uzme imanje;
lupežom lova nî, ni krvnikom stana; [str. 8]
zlo se ovdi i ne sni, milos je zgor dana.

O[BRAD]:
Nut liepe mladosti, što milo šetaju,
njëkôme radosti sunčanom svi sjaju.
Do pasa u bradah starce vidim šetat,
da ih je, brate, strah u obraz zagledat.

V[UČETA]:
A nuti vlädîkâ! ne vidiš ništa ti?
ljeposti ńih slika je li gdi na sviti?

O[BRAD]:
Svietle se ńih lica meu lipim graćkami
jak zvizda danica meu svitlim zvjezdami.

V[UČETA]:
Nut što se milo sad ljepotom gizdaju,
grimizom jäk zapad a svîte ńih sjaju.

O[BRAD]:
Ljepši bog ki stvori ljeposti tolike,
meu vilam u gori nie ńima prilike.

V[UČETA]:
Vidiš li ovi grad i vlastele ove?
Po svemu svitu sad dobro ime ńih slove.

20 ‚bubrek' BC.

Istočna gospoda po božjoj milosti
otmanskoga ploda miluju ih dosti;
i tamo od zapada uzmnožna gospoda
ļube ih sva sada, --- milos im tuj bog da;
razmirja ne imaju na svitu s nikime,
korabļe plivaju ńih vitrom svakime.

O[BRAD]:

Božji su dari toj, svakoja ki vlada,
najveći, brate moj, čovjeku ke on da.
Mogu se oni zvat blaženi i čestiti,
ako budu poznat ńih dobro na sviti,
i ako hvaliti višńega budu ki
može umnožiti i uzet dar svaki. —
Ka je ovoj dubrava? ali su i ovdi gore?
kō li se gizdava uvrže meu dvore?

V[UĆETA]: [str. 9]

Ah, ah, ah, bogme smieh! Obrade, ovdi se ć
nagledat čuda tieh kieh vieku vidjet neć:
iz vode će ispliti jedna vil ku Ļubmir
njeki će ļubiti, vele uzmnožan pastir,
koga će jedan dan liepa vil gledati
gdi hoće žalostan sam sebi smrt dati,
pokli ga ne ļubi (tako će tužan mnit)
draga svoja ļūbi, ka se će na ń smilit,
ka ga će svojome ļubavi darovat,
uvieke kojome moć se će blažen zvat.
Ma huda nesreća, od slatkoga mira
koja je zla smeća, doniet će satira,
ki ih će tuj smesti i ki će ńih rados
divjome obiesti svrnuti u žalos.
Satir će u taj čas u čudan bies udrit,
kad bude na obraz priliepe vil pozrit;
Ļubmiru dragu vil hotjeće ugrabit, —
vila će kako stril iz luka prid ńim bit;
satir će ma zaman it za ńom po gorah,
slidiv ju noć i dan trajat će u suzah.

60 hoće] ‚kochie' BC.

Vila će pak iskat dragoga Ļubmira;
Ļubmir će vilu zvat a kleti satira,
koji ńih veselje veliku i rados
u gorko dreselje obrnu i žalos.
Sumnit će tuj Ļubmir da svoju dragu vil
ne bude zli satir po nesreći osvojil;
svud ga će tim iskat, da mu se osveti,
š ńim se će pak sastat i š ńim će boj biti:
satir će udarit stijenom sa svu moć
Ļubmira, — i neće umrit, ma se će prinemoć.
Vila će tuj priti; od gorke tužice [str. 10]
hotjeće umriti, razdrieće svê lice.
Bozi se će smilit, dušu će toj vili
od tiela odilit, da veće ne cvili;
pak ju će vratiti na slatki goj i mir,
kad se oporaviti bude tužni Ļubmir.
Mnogo će još tužit i gorcieh dana proć,
dočim ih sadružit ļuvena bude môć;
er mnozi liepu vil ki budu viditi
za ńom će ļuven stril u srcu ćutiti,
koji će smetati ļuvenu ńih rados,
čim budu iskati sadružit ńe mlados.
I sve se će što t' rieh govorit u pjesan!

O[BRAD]:

Ah, bože, čudâ kieh naslušah se u ovi dan!
Sve li se će ovdi toj što kažeš zgoditi?

V[UČETA]:

Sve, mili brate moj, sve ćeš sad viditi!
U boļi čas nikad nijesi mogao doć
neg danas u ovi grad, iz koga ć veseo poć.

O[BRAD]:

Tko toli razuman nađe se ter takoj
postavi u pjesan taj čuda, brate moj?

V[UČETA]:

Tko doma ne sidi i ne haje truda,
po svietu taj vidi i nauči svih čuda.

81 svud ga će] svuda će CD, svud ga će K.

Hladenac jes jedan tuj blizu kraj gore,
izvire mora van, a teče u more;
„Rieka“ se taj zove hladenac medeni,
vrhu svih ki slove u gori zeleni.
Vilińi tu je stan i s vencom na glavi
prolitje ljepši dan tuj vodi u slavi;
a zemļa na lice ļuveno gledaje
razliko cvietjice i[z] skuta mu daje.
Tuj jedna dubrava, Obrade, jes koja [str. 11]
zlate duńe dava, — toj čudo vidjeh ja;
čuju se i pjesni tuj, brate, anđelske,
da duša uzbiesni od slasti tej rajske.
Sad jedan mlad djetić s tim vilam pri vodi
stare kuće Držîć svû mlados provodi,
koga su tej vile od bistra hladenca
dostojna učinile od lovorna venca,
ki mu su na glavu stavili za ures,
da ovu državu proslavi do nebes.
Otajna naravi sva mu odkrivaju,
ka im bog objavi u vodah da znaju.
Taj mladac sad pjesni tej spieva kraj rike,
da ļudem duh biesni od slasti tolike.
Taj stavi u pjesan nesreće Ļubmira
i vile ļuvezan i divjač satira;
taj složi čim će sad izabrana mlados
proslavit ovi grad i puku dat rados.
I stari ńegovi vodu su tuj pili
odkle je grad ovi i s vilam općili;
/ svud Gore Držića slove svitlo ime, /
uresna mladića božjim dari svime.
Kad mladac spievaše, jäk Orfeo zvirenje
za sobom vođaše i dubja i kamenje.
Mnozi su još bili pri vodah ki takoj
s vilam su općili u vrime staro toj.
Gdje Šiško Vlahović ne slove mudrosti,
toli slavan plemić, meu svitlom mladosti?
Pune su planine, pune su i gore,
poļa i ravnine i široko more

141 ‚Kdie‘ BC.

imena puno je Šiška Vlahovića · [str. 12]
vridna čās koji je izbranih mladića.
S tolikom radosti taj mladac spievaše,
er svakoj mladosti srca podiraše;
gizdave sve vile lugove ohođahu,
stanove svo'e mile, a za ńim hođahu.

O[BRAD]:

Je li tko drugi sad u ovoj državi
da takoj ovi grad pjesnima tim slavi?

V[UČETA]:

Mnozi su, Obrade! među ine jes jedan
remeta svet sade na škoļu bogom dan,
pričiste tej vile od voda studenih
koga su obļubile vrh mlādâc svih inih.
Na škoļu tuj stoje anđeoski u vas glas
pripieva i poje višńega slavu i čās,
u kom se veseli, liposti koga i moć
svakčas već znat želi za već ga slavit moć.
Kad pjesni ļuvene taj spieva kraj mora,
zamuknu sirene i vile od gora;
a ribe, ke more široko plivaju,
i zviri od gore sve ga uzslušaju.

O[BRAD]:

Blažen se rit možeš, Dubrovniče, svime,
pokoli tač sloveš pjesnivci takime.
Kako te liposti vrh mnozih gradova,
tač svakom milosti višńi bog darova;
višńi te i shrani u svojoj milosti
rata i glada ubrani i svake gorkosti.

V[UČETA[:

Stan'mo ovdi gdigodi, ter ćemo sve vidit.

O[BRAD]:

Makar tuj pri vodi.

V[UČETA]:

Ne, tudi će oni it.

169 ‚skrani' BC.

PRVI AT. [str. 13]

Ļubenko i Radmio gorove:

Ļ[UBENKO]:

Kud takoj, Radmile, gorom se sam tučeš?
Jeda i ti cić vile s očiju suze treš
i hodiš, trajeći slatke dni, za ńome,
a ona bježeći rug tvori tobome?
Ne znaš li er vile sadańa vrjemena,
moj dragi Radmile, srca su kamena?
Krostoj se ustavi, ako ku vil slidiš
po gustoj dubravi, da uvik ne cviliš.

R[ADMIO]:

Ļubenko, nepokoj pr'jateļski skončava
mene sad, a ne moj, i trud mi zadava.
Dobro znaš Ļubmira, — kroz vilu Tirenu
bolestan umira u lugu zelenu.

Ļ[UBENKO]:

Ļubmir, ki vrh inih razumom slovieše,
dubravâ od ovih slava i čās ki bieše?!

R[ADMIO]:

Oto ima takuj moć ogńena ļubav taj
da vrha može doć i mudru na svit saj.

Ļ[UBENKO]:

Sad dobro mogu rit da ļubav taj može
nebo užeć i vas svit, kad ńega primože.

R[ADMIO]:

Takoga je uresa Tirena slavna vil,
er sunce s nebesa ljepšu vik nî vidil'.

Ļ[UBENKO]:

Mańe zlo rob biti i sužan gospoji
koja se slaviti za lipos dostoji.

R[ADMIO]:

Ma većkrat s liposti združi se oholas.

Ļ[UBENKO]:

Ah, nî bez gorkosti na svietu n'jedna slas.
. Radmile, ako greš Ļubmira ištući,
oko ove prie ga ćeš nać vode idući,
er vile sve hode, vjenačce kad sviju, [str. 14]
gdi su bistre vode da ličca umiju.

R[ADMIO]:

Ļubmir je prid tom vil najlipšom na sviti
ufanje izgubil; tim hoće umriti.
Bojim se, brate moj, da dosle skratio
ne bude život svoj i sam sebe ubio.

Ļ[UBENKO]:

Ļubavi nemila, dotle li človika
dovodiš, jaoh, mila da mu je smrt prika?

R[ADMIO]:

Krostoj ću tiekom it, jeda ga, brate moj,
gdi nađem, i nie cknit, dubravi u ovoj,
prî nego potlačio bude, jaoh, svû mlados
i ovim skratio planinam svu rados.

Ļ[UBENKO]:

Radmile, za pomoć Ļubmira slavnoga
s tobom ću i ja doć.

R[ADMIO]:

Pače hod' za boga!
Potriba nam kaže pr'jateļska srca uprav,
a dilo ne laže, kad je u srcu ļubav.

Vila Tirena idući u lov sama:

Slatko ti 'e, bože moj, prî danka zorome
putovat ovakoj zelenom gorome;
travicom prolitje gdi poļa uresi,
razliko i cvitje gdi se svud umiesi;
gdi toli slavici ļuveno spievaju,
regbi da danici razgovor taj daju;

220 taj daju] davaju F.

a miriše gora ružicom odsvuda,
putniku umora ter nî čut ni truda;
a tihi vjetrici po poljeh igraju
i vrhe travici razbludno kretaju;
studene vodice a šušńe odasvud, [str. 15]
oko ńih ptičice tiraju ljuven blud.
Miloga cvietjica! oh, ljubko t' miriše!
od slasti dušica i srce uzdiše.
Slatko t' bi pri vodi na cvitju ovakoj
provodil tkogodi s kiem drazim život svoj.
Čemu je mladica bez druga na sviti?
jakino lozica bez pritke 'e viditi.
Uh, brižna, da mene što rih sad ne čuje
tkogodi iz planine tko ńome putuje! —
Ma ka je zvir onoj pod hrastom ku viđu?
Ah, medo, ti li s' toj? Prem tebe nać iđu.
Ovi stril ćić moje ljubavi primićeš
u prsi u tvoje, a žimiti hoćeš!
a ovuj strjelicu, hladenac što smuti,
u samu rilicu primićeš, žimiti!
Sad revi, toj hoću, sad se, medo, oderi,
naudi sad voću i želud poberi. —
Gdi uđe zvir pusta, kamo li uteče?
Gora je prem gusta, tko da ju obtječe?
Ah, bože, gdi uđe? ali bi trud zaman?
Nesriće vik huđe ne vidih u lip dan.
Koli me izmori bježeći zvir pusta,
obraz mi vas gori, vrućina ka usta!
Ovdi ću u sjenci kon vode počinut
ovojzi zelenci ljuvenoj malo u skut,
pusta zvir jeda odkud ranjena opeta,
stegnuv ju žeđa i trud, na vodu došeta.
Čula sam njekada spievat pri ovoj vodi,
koli bih ja sada rada čut štogodi.
Čudo ti 'e da nije gdi ovdi Ljubmira, [str. 16]
s kim nikad menije u gori nie mira.
Koli su himbeni! varkami hoće nas
u ogań ljuveni postavit koji čas.

Ovdi se poje u lugu; zatim Ljubmir sam ishodi i govori:

Ļ[UBMIR]:

Suze već nisu ovoj što livam niz obraz, —
suzama nepokoj oblahša koji čas,
a suze zadosti ne biše odvratit
od srca gorkosti ni boles zlu skratit!
Ļuven plam usioni ki srce mê prži
kripos mi svu goni ka život uzdrži;
toj roni očima, rieke su grozne toj,
na prješu, jaoh, s kima odhodi život moj!
Zlamenje koji su bolesti od moje,
uzdasi toj nisu ni slika ńih to je;
uzdahom svrha jes, a prsi mê svakčas
ćute veću boles i smrtni, jaoh, poraz.
Ļubav ka je u meni, srce mi goreći,
ovi vjetar čini oko ogńa leteći.
Kim čudom toj činiš, ļubavi, ktij mi rit,
da ga u ogńu tač držiš, a neć ga izgorit?
Ja niesam, niesam već Ļubmir, jur koji bîh,
ki se čās može reć pastira oda svih,
vesele pjesance ki njekad spievaše,
ki njekad i tance po lugu vođaše,
ki toli slovieše u ovoj dubravi,
prî neg ga žežieše plam gorke ļubavi,
prî neg ga huda čes ovakoj uhili [str. 17]
da uvik tužan jes, da uvik, jaoh, cvili,
da pläčem ovakoj, žalostan kudi gre,
svud smeta mir i goj, pjesance i igre.
Er mene tko čuje cvileći gorko tač
sa mnome tuguje, sa mnome dili plač;
razgovor a prî bîh i družba vesela
diklica planinskih i divic od sela.
S večera do zore pripievah u pjesni
jäk slavic od gore ńih slatke ļuvezni
i š ńima izvođah tanačce po travi
i mlados provođah veselo u slavi.
U suzah sad plovem, ļuvenu kunem vlas,
cić koje sve zovem smrt gluhu na moj glas,

267—274 *ovi se stihovi nalaze i u 14. Pjesni, st. 7—14.*

cić koje usišem, cić koje na svak čas
srdačcem uzdišem i kopnim jakno mraz,
cić koje nemilo, vaj, svemu dotrudnih
i dušu i tilo i ime izgubih.
O višńa kriposti, koji je ovo sud,
kroz rajske liposti da patim tolik trud?
Lipota zgar s nebes, višńega prilika,
na saj svit dana jes za rados človika, —
mene vil gizdava, koja se može rit
posti svih slava, lipotom čini mrit;
skončava ńe pogled mê žeļno srdačce
studeni jakno led zgar svitlo sunačce.
Da li je ljepota umjesto radosti
skončanje života mojojzi mladosti?
Ļubavi, ali s' ti ka činiš, jaoh, sada
u gorkoj žalosti mê srce da jada,
iz lica liepe vil trativši sve tvoje [str. 18]
ogńene ļute stril u srce, jaoh, moje,
ter činiš nemilo da kunem sam sebe
i lice ńe bilo da krivim za tebe?
Ali je, gospoje, kameno, jaoh, toli
srdačce toj tvoje ko'e se mnom ne boli,
ter je uzrok svih tuga mojojzi mladosti,
ne koja vlas druga ne[r] tvoje liposti,
ter čini, diklice, da braniš od mene
anđelsko tve lice i gizde ļuvene?
Tolike liposti, ah, draga gospoje,
dobro s nemilosti od srca ne stoje.
Polipše taj zora sva ružom ka cafti,
danica vrh gora potamni gdi si ti;
tva lipos dobiva sve ine liposti,
sunačcu odsiva tvoj obraz svitlosti, —
od srca nemilos da li će grditi
anđelsku tvu lipos jedinu na sviti?
Što mogu ino rit od tebe, diklice,
vidiv te takoj krit od mene tve lice?
Vaj, s kijem govorim? komu li kažem ja
grozni plač ki tvorim s čemerom od zmija, —

---

301 ‚nebs' BC.

kamenju i granam i vodi studeni
i pustim sim stranam i gori zeleni?
Komu se tužim ja? glusima dubravam?
u vjetar da li tja sve riči mê davam?
Da li ću ovakoj vas život moj tužit?
da li će nepokoj smrtni me vik družit?
da li ću, jaoh, zvati tko me čut ne haje,
da li ću iskati tko me tač skončaje?
Boļe je umriti i svršit tužne dni [str. 19]
nego zlo patiti i javi i u sni.
Boļe je, vaj, meni prieku smrt sad zvati
u gori zeleni ka mi se će ozvati,
ka me će izbavit ļuvene gorkosti
a mira dobavit i vječne radosti.
O smrti, tim sad ja vapijem tvoju moć,
usiona vlas tvoja budi mi na pomoć!
Izbavi, izbavi Ļubmira tužnoga
nemile ļubavi i plača groznoga!
Slađa će tvoja stril u srcu mom biti
neg pogled ovej vil, — pravo ću toj riti.
Ńe pogled ļuveni rados mi ktje skratit,
tvoja stril a meni slatki će mir vratit;
ńe pogled ktje stavit pakļeni u me jad,
a ti ćeš izbavit svega zla mene sad.
Što činiš, o smrti? vaj, da li nećeš doć?
nesrećnim ali i ti ckniš doći na pomoć?
Pokli doć k menije, o smrti, nećeš ti,
a ja ću k tebije slobodno sad priti;
put mi će gvozdje ovoj ukazat k tebi sad,
gdi me će nepokoj ostavit i gork jad.

Ondi se Ļubmir hoće ubit, a vila mu skrovena iz luga govori:

VILA:

Ļubmiru, ka boles usiona tolikoj
stegnula tebe jes da t' mrzi život tvoj,
da toli nemilo u gorkoj žalosti
grdiš lice bilo bez n'jedne milosti,
da toli neredno sam sebe kteći ubit [str. 20]
tve ime vrijedno tač hoćeš ogrubit,

i slavu kojome lug ktje te uzvisit
prikornom sad tome smrti hoć ponizit?
Ako se tobome, Ļubmiru, ne boliš,
boli se onome vrh svega ku ļubiš,
tač gorko ka neće da plačeš i tužiš
i toli odveće tvu mlados da mučiš.
I ļubav tač nemoj, Ļubmiru, huliti,
ka neće vas vik tvoj da budeš cviliti.
Ufanje gdje ti je, razgovor ļuvenim?
mrtvo je tebije, a žive svim inim?
Otvori tve oči, nemoj tako ginut,
ar sunce s istoči skoro ti će sinut.

Ļubmir, ispadši mu iz ruke oružje, govori:

Ki čuju ļuven glas u zelenoj gori,
u kom je velja slas? tko sa mnom govori?
Ko li se boli tač mojima nevoļam
i neće bridak mač na prsi da stavļam,
ufanje ner slatko obećava meni,
razgovor ukratko u muci ļuveni?
Jeda si, Tirena, mê slatko željenje,
ter takoj skrovena kažeš mi smiļenje?
ter tužba, ter gork jad, plač i moj gorki cvil
u sreu tvomu sad milos je probudil,
prislatkome riči ter toli ļuveno
taj milos sad liči mê srce raňeno?
Rič sama nije vik, gospoje od gospoj, [str. 21]
ļuvenoj rani lik, — ukaži obraz tvoj!
Pogled tvoj ļuveni sunčanom svitlosti
istjera' u mene pakļene tamnosti,
prisvitli tvoj obraz objávi sunce toj,
odagni smrtni mraz ki skonča život moj,
od tužbe trjeskove, zle vitre od uzdáh,
od plača daždе ove, od žeļe vihar plah;
odagni magline od misli gorcieh tač,
s kieh Ļubmir tvoj gine, s kieh tvori grozni plač;
ukaži ružicu i rajsko toj cvitje,
u sunčanom licu objavi prolitje, —
ali sad Ļubmir tvoj da svrši objednom
s tugama život svoj kom smrti neredном!

Izlaziv suproć ńemu vila, Ļubmir joj govori:

Ļ[UBMIR]:

Je li ovoj Tirena, veseli je li obraz,
toliko žuđena od mene na svak čas?
Tirena ovo je, ńe je hod ļuveni,
kriposti, jaoh, moje umiru u meni:
jezik se zaveza, da ne vim slova rit,
ļubav me a steza da budu k ńoj hrlo it,
da suze, da boles ńoj skažem i trud vas
kroz rajski ńe ures ki patim na svak čas,
da bi me pomilit, da bi me svojome
ļubavi nadilit blažen sam kojome.
Ļubavi, tvoju moć i tvoju vlas zovu,
budi mi na pomoć potribu u ovu;
dopus' mi ļuven glas i riči medene, [str. 22]
da čuju tvoju vlas ńe prsi studene,
da srce kameno bude omehšati
ali ja svršeno prieku smrt prijati.
Ma što sknim ter k ńojzi ne budem tiekom it?
na sreći ovojzi ovako nie ga cknit! —
Tireno gospoje, gospoje od svih vil,
pogleda' na moje tužice boga dil,
pogleda' er, svakčas želeći ures tvoj,
na suncu kako mraz skonča se život moj,
u suzah er plovem, er cvilim dan i noć,
ne pristav a zovem tvu lipos na pomoć.
Lipos me tva zani sunčanom svitlosti,
pogled me tvoj rani ļuvenom kriposti,
tvoj me ures osvoji usionome vlasti,
rič me tva opoji rajskome svom slasti.
Lipos me tva i shráni sad svojom milosti,
smrti me ubráni, jedina liposti,
tvojome ļubavi obesel', gospoje,
neka te vik slavi tvoj sluga i poje.

V[ILA]:

Toliko kamene ni toli nemile,
u paklu rođene nijesmo mi vile

411 ‚leſih' BC; 437 tvojome] *možda treba čitati* tvojo[m] me.

ljuvenih suzami da se ne bolimo,
da gluhe, jäk kami, na ńih plač stojimo;
ni zviri dojiše nas u toj dubravi,
ma vile gojiše pune sve ljubavi.
Tugu mi zadava gorki tvoj nepokoj,
srce mi skončava, pastiru dragi moj.
Čujem te uzdisat i cvilit na svak čas
k nebesom i dvizat odveće tužan glas;
čujem te gdi zoveš smrt prieku noć i dan, [str. 23]
bolestan i gdi greš kako drug tvoj nidan;
čujem te Tirenu sad gluhu a sada
nazivat kamenu i gorčiju jada.
Ovo ti Tirena u zelenoj gori,
ku voda studena dā na svit i stvori.
Hladenac, pastiru, studeni mo[j] je stan,
s vilami u miru gdi trajem noć i dan.
Stvoritelj naravi pričudne tuj meni
kriposti objavi u vodi studeni:
riči sam većekrat činila jednom ja
da sunce bude stat kadgodi i da ne sja;
i imam kriposti na zemli još velje,
mogu sve žalosti svrnut u veselje.
Što uspitaš od mene, sve ti ću dopustit,
neć dobro ljuvene tve riči izustit;
ako ćeš imanje, pastiru gizdavi,
razum i sve znanje usione naravi,
budi tve hotjenje, — ma zlato se u vodi
i drago kamenje najveće nahodi.

LJ[UBMIR]:

Nit želim imanja, koje svit tač slavi,
ni razum ni znanja usione naravi;
ma želim u milos liposti tvoje prit,
inako usilos meni je, vilo, umrit.

V[ILA]:

Koja je toj milos ku pitaš sada ti?

LJ[UBMIR]:

Za slugu tva lipos da bi me primiti!

V[ILA]:

Kako ćeš bit sluga, pokli nî nidna vil
koja te za druga u gori ne bi ktil'?

Ļ[UBMIR]:

Volim se sluga zvat tvoj, draga i mila,
neg svit gospodovat s kom drugom od vil*a*.

V[ILA]: [str. 24]

Ako je meni stan hladenac studeni,
služba je taj zaman, pastiru ļuveni.

Ļ[UBMIR]:

U vodi ako stan višńi ti satvori,
dao ti je bieli dan da uživaš u gori;
a toli t' kameno, znam, sree ne stvori,
da hoćeš svršeno da me smrt umori.

V[ILA]:

Tve rieči medene pune sve ļubavi
primagaju mene, pastiru gizdavi,
ter mi je usilos da činim sve sad ja
što hoće tva milos. Övo sam ja tvoja,
övo ti darivam mû vjeru, odsada
tvoja se nazivam, već mnome ti vlada'!

Ļ[UBMIR]:

Veliki bože moj, mogu li t' zahvalit?

V[ILA]:

Jaoh meni, tko je ovoj?

Ļ[UBMIR]:

Vaj, tko će ovoj bit?

Ovdi satir usktjebude vilu ugrabit, a vila prid ńim uteče, a Ļubmir za ńime; i svršuje prvi at. Počińe

DRUGI AT.

Vila, za Ļubmirom užežena, govori:

V[ILA]:

Srcem je kamena prem svaka nas vil*a*
prî neg nas ļuvena dosegne taj strila:

*

ne znamo što je cvil ni tuga na sviti,
ni što je ļuven stril u srcu ćutiti,
ni što je, jaoh, žalos, ni što je boljezan
ku pati taj mlados kroz ļubav noć i dan,
ni što je dragoga na svak čas žuditi,
jaoh meni, bez koga nije moć živiti.
Nemoćan tko nî bio, taj ne zna što 'e bit zdrav; [str. 25]
a tko nî ļubio, jaoh, ne zna što 'e ļubav!
Što ću rit od mene u srcu ka njekad
tej strile ogńene ne čujah kako sad?
Ļubmira suzami ništa se ne boļah,
ma gluha jäk kami na ńegov plač stojah;
a sada živiti bez ńega nie mi moć
bez ńega cviliti meni je dan i noć.
Veliki bože moj, ako je znati moć,
koji je sud ovoj, daj mi znat tvoja moć!
Kad žudim dragu stvar, ne mogu je imati,
a imam tuj na har ku ne budu iskati.
Gdje te ću sad zvati, Ļubmiru ļuveni,
gdje li te ću iskati u gori zeleni?
Sumńim da zli satir oznobio tebe nî,
jaoh, da te u nemir nî stavio pakļeni.
K vodi svak dohodi: pri vodi ću ovdi stat,
da mi je štogodi za Ļubmira ispitat.
Gorko ću tužiti, Ļubmiru dragi moj,
čim budu združiti izbrani ures tvoj.

Vlašić Miljenko popijevavši k vodi dohodi i s vilom govori, zašadči u ļubav:

M[ILJENKO]:

Mir s tobom, gospoje, i dobra kob svudi!
Tužice svakoje višńi te sabļudi;
prolitje veselo cvitkom od ružice
resio ti vik čelo i zlate kosice!
Na nebu što 'e gori u vječnoj svitlosti,
kad su ovdi u gori tolike liposti?
Ah, tako t' bog shrani liposti tej tvoje [str. 26]
i svega zla brani, ktij mi rit, gospoje,

497 je *(prvi put)*] 'e B, je C.

ali si sletila s nebesa od višńih,
ali si ka vila od voda studenih,
ali te zelene dubrave sazdaše
i tuj sad ļuvene žeļe dotiraše?
Tvrđi je kamena, nalipa gorč'ji je,
od družstva ļuvena tko se tvoga krije.
Ka s' godi ti vila, ljepša s' ner sunačce,
ka s' meni stravila ljepotom srdačce. —
Ah, da mi bit može u gori zeleni
ovojzi, moj bože, da sam rob kupļeni,
priverna služica da joj sam uvike,
ufana stražica nezgode ke prike,
da š ńome zelencu uživam u gori
pri živom studencu, kad sunce domori.
Koli bih ja ra*đo* tvoj se, vilo, zvao,
za te drago sta*đo* i slatki dom ošao! —
Koje je cvitje ovoj? gdi, bože, bi brano?

V[ILA]:

Pastiru, tamo stoj! tuj ticat nî t' dano!

M[ILJENKO]:

Čudno ti 'e kićeno!

V[ILA]:

Ter sta*ń*i malo tuj.

M[ILJENKO]:

Vidjet je smičļeno.

V[ILA]:

Mir s tobom, nu me čuj!
Jeda si satira gdi vidil tireći
Ļubmira pastira, umieš mi što reći?

M[ILJENKO]:

Gospoje, dušu inu ja ovdi ne pozrih
neg tebe jedinu cić koje vas umrih.

---

531 zazdaše *Della Bella pod* produrre; 533 ‚gorci' BC, *ali isp.* gorčija *u st.* 955; 546 ‚Paſliru' B, Pastiru C; 548 ‚smieglieno' BC.

V[ILA]:
Pastiru, umro nis', svjedok sam ja tomu;
ne izgub' istom svis i mir srcu tvomu.

M[ILJENKO]:
Ali ću skoro umrit, pridraga mā vilo,
ne budem ako prit tebi sad u krilo!

V[ILA]: [str. 27]
Ne umri, pastiru! Zemļe ove toj daju:
u ńih ki umiru veće ne ustaju.

M[ILJENKO]:
Gospoje, s tobom leć jednome ja bih rad,
a makar ustat već ne budem prem nikad!

V[ILA]:
Što bi ti pribilo, da ležeš sa mnome?

M[ILJENKO]:
Istom bi mi milo združit se s tobome.

V[ILA]:
Budi ti što žudiš! slobodno priď k meni,
i stan moj da vidiš u vodi studeni.

Ordi vila skoči u hladenac, a Miljenko se začudiv govori, pak Radat izide.

M[ILJENKO]:
Ali me, gospoje, ovako ođe sad,
da srce, jaoh, moje skončava gorki jad?!
Uteče od mene, neharna diklice,
u vode studene, tere skri tve lice,
ter m' ovdi prieku smrt zovući ostavi,
da me prî bude strt i muke izbavi.
Vaj, da je srce toj tač gorko tko bi mnil
ljeposti u rajskoj anđelske ove vil?!
Diklice, iznori, vrni mi veselje,
čin' da me ne mori jadovno dreselje;
sunčanim pogledom Miljenka obasja',
er smrtnim neredom na prješu ide tja.

Ali ćeš da t' ruku ja dodam, gospoje?
Ček' neka se svuku. Gdi s', putačce moje?
Ružice rumena, gdi mi ti 'e ručica?
Izid' da t' studena ne naudi vodica;
a žimiti 'e i brieme ručit se, mā vilo,
izidi tijeme, odkrij lice bilo!
Jes mlika, jes sira i, ktomu još boļe, [str. 28]
ļubavi i mira, jes brašna dovoļe.

R[ADAT]:

Miljenko, jes' li zdrav? Što se toj posluje?
U vodi bogme 'e uprav, — prilično to oslu je!

M[ILJENKO]:

Ah, Rade, ovdi je jedna vil uplila
lipotom ka mi je srdačce zanila;
prisvitli ńe obraz sunačcu odsiva,
a dika i ukras svakoja dobiva.

R[ADAT]:

Nesrića tuj ti je i bieda uplila
velika, ka ti je svu pamet odnila!
Oči ti 'e svojome uzela tamnosti
noćnica, kojome tužan si zadosti. —
Je li tko, pomaga', u ovoj planini?
Nut ńegova vraga od vode što čini! —
Dvigni se otuda, magańo nesviesna! —
Junaci, nut čuda! Otud, svińo obiesna!

M[ILJENKO]:

Ne tiči, Rada*te*, u mene, moļu te,
ne vriedi, moj bra*te*, mē ra*ne* priļute!
ostan' se sad mene, er tvoja taj vïka
u muke ļuvene neće mi dat lika.

R[ADAT]:

Što te ću ostavit?! Besjede ke su toj?
Ja te ću ozdravit, — bud' miran, nut postoj!
Ovi bat ozdravļa od nemoći svake,
ļubavi izbavļa i svake zle mräkē.

---

586 bogme 'e] ‚bogmie' BC; to oslu je] ‚toi sluie' BC.

M[ILJENKO]:

Ne grieši tvu dušu, Radaće, o meni,
dosta je da tužu kroz plamen ljuveni!
Ubjen sam zadosti, a vidiš i ti toj,
od ove liposti ka sakri obraz svoj
u vode studene, kad vidi zla ljubav
sve strile ogńene da strati u me uprav,
ter m' ovdi prieku smrt zovući ostavi, [str. 29]
da me prî bude strt i muke izbavi.

R[ADAT]:

Bolje bi tisućkrat da te smrt umori
neg da te sad Radat takoga u gori
pogleda, kijeme častan bi dosada.
Načińa sve vrieme, a pamet nikada!
Uteću! takoga ne mogu te pozrit;
po živoga boga, gledav te hoću umrit.

M[ILJENKO]:

Nemoćnu nikada zdrav ne razumije
ni lačnu sit! sada na tužna svak vije.

R[ADAT]:

Njeka je vražja bies u ljudi udrila,
ter im je prem svu svies i pamet odnila.
Kad trbuh pun čuju, pjani i obiesni
plaču i tuguju kroz njeke ljubezni;
na ljubav tuže se i lasni uzdišu,
bez truda muče se, bez nemoći usišu;
i kako magare sito na Durđev dan
prdeći ne mare ni za čās ni za stan,
obiesni neg idu ku pustoš slideći
po ljuteh i hridu, gorska je vil mneći.
Uzme im bies oči, vrag im se čini lip;
taj dobro svjedoči pameti ki je slip.
Star obraz kigodi, napisan kom masti,
vidjet im se zgodi, — tu t' im su sve slasti,
tu t' im su od gore gizdave sve vile,
ljubeno s kich gore, ljubeno s kich cvile!

611 ‚glibau' BC; 618 ‚urime' BC.

A ļubav govore djeteta s krilama,
nebo, zemļu, more ki smeta strilama,
gola breka, liepa s trkačom na pleću;
vele ga i sliepa i biedu još veću.
Strilama, govore, ogńenima njekim [str. 30]
sve strieļa, ter gore srca ludim svakim;
i, prave, veći dil od strila tih trati
iz lica koje vil gdi opći stojati.
Vragut bat ne znaju tej skićne što čine,
neg istom sprdaju, er im möz ostine;
pamet im uzleti sljepački ter hode
kud biesi prokleti nesu ih i vode.
Što lačan ne haje toliko za ļubav?
Rádi činit da je, napravio bi ih uprav:
motikom kako bih ali obietilicom
ubrzo činio svih da u se udru tjelicom,
da im s mesom sva obies od očasti spádé
i da im se vrati svies, ter da o drugom rade,
da im se na svak čas ne prizira takoj
vilińi lip obraz u sjeni u svakoj,
i pustoš da svaka s rilicam tustima
toliko nî jaka potezat svud ńima.
Nu vrime ozdravļa od svake obiesti,
žeđa i glad izbavļa ļubene nesviesti.
Hod' takoj zimńi dan, doći ćeš domome,
vik neć bit sit i pjan mutivodom tôme.

Stojna ovdi ište Miljenka sina i zove ga iz glasa; Radat odgovara.

S[TOJNA]:

Voh, Miljenko, Miljenko! Tužna majka vele
ištući te, sinko, lele majci, lele!

R[ADAT]:

Tko Miljenka zove? Miljenko ļubeni
s vilama sad plove u vodi studeni.
Ne zovi Miljenka, vilińi er je vas. [str. 31]

S[TOJNA]:

Od miloga sinka koji ve čuju glas?!

---

641 ‚brecka' B, ‚breka' C, hreka D, brećka KP; 650 nesu] ‚mesu' BC; 665 Miljenko *(prvi put)] možda mjesto* mile, *jer u stihu ima 1 slog preriše.*

R[ADAT]:

Miljenka ostavi, Miljenko da takoj
u slatkoj ļubavi provodi život svoj.
Ne brin' se nitko ńim, — u vodi hladi se!

S[TOJNA]:

Zaklinam te višńim, Radate, vrati se!
ukaž' mi diete toj, — sumńa me porazi!

R[ADAT]:

Oto ti sinak tvoj u vodi gdi gazi.

S[TOJNA]:

Miljenko, što činiš?! Kamo si otašao?
Vukovom, a ne mniš, živo si sve ošao?
Tuče t' se sve stado pusto po dubravi,
ter staro i mlado na voļu vuk davi, —
a ti se ne haješ! Vaj, ni znam kako toj
jäk manen tuj traješ u vodi život tvoj.
Što se toj od tebe sad čini? gdi ti 'e vid?
kako sam od sebe, Miljenko, nie te stid?

R[ADAT]:

Danaska nie stida meu ļudmi nikako,
razbora ni vida, — žive se opako:
stari se ne čtuju, kako razlog prosi,
ni svjeti ńih čuju; tim rika sve nosi!
Mlados je obiesna kakono sit tovar,
za razlog nesviesna, ne mari n'jednu stvar.

S[TOJNA]:

Miljenko, što mučiš? hoće li razlog toj
tvu majku da mučiš pod staros ovakoj?

M[ILJENKO]:

Ah, majko, sinak tvoj nije oni ki je bio!

R[ADAT]:

Vidimo i mi toj: pamet je izgubio.

---

681 ne] ‚ue' B. ‚ve' C. ne P; 683 od] ob BC.

M[ILJENKO]:

Jedna vil od gore, ke ures izbrani
izriet se ne more, srdačce mê zani!
Nę lipos dobiva sve ine liposti,
sunačcu odsiva ńe obraz svitlosti! —
Oči mê nikadar ne mogu viditi, [str. 32]
gospoje, ljepšu stvar od tebe na sviti.
Diklice, izidi, dosta si norila,
da te Radat vidi i majka mā mila!

R[ADAT]:

Blizan se razbludio, a blizan mlađahan
gorsku vil vidio, ne javi neg u san,
a blizan vil gorske u vodah zamirao
i siriene morske po gorah tirao.
Da li toj dostoji od tebe u staros
tva majka, ka goji jāk bosil tvu mlados,
da joj si odmjena i štap ńe starosti
i slatka spomena u ńe nejakosti?

S[TOJNA]:

Moj sinko, kon vode usprizri se Vlahom
da tance vil vode pod starim orahom;
ma to je. nakazan, moj sinko, sve djavļa
u napas noć i dan umrle ka stavļa.
Zla napas kagodi tebi se 'e prizrila
danaska pri vodi, — vil toj mi t' nī bila! —
ka ti je, sinko moj, pameteu zamela
i u zli nepokoj srdačce, jaoh, spela.

M[ILJENKO]:

Što 'e napas znam dosti, vil što. Vil taj bīše;
ńe rajske liposti oči ove vidiše.
Š ńom ovdi govorih kako sad s tobome,
srce joj otvorih, er gori za ńome;
i prašah ju odkud je lipota tolika,
na svitu er nigdje nie ńojzi prilika.
Toj ne ktiv kazati, nače za Ļubmira
njekoga prašati uzmnožna pastira,

714 ki BC; 715 ‚kakodi' BC.

od koga ništor ja ne umjevši joj riti
u vodu skoči tja i tuj se ktje skriti.

S[TOJNA]: [str. 33]

Hoću da je istina i da je taj bila
od gorńih planina gizdava ka vila.
Moj sinko, tej vile ohvaone su ćudi,
ni ļube ni mile näšê rúkê ļudi;
pastiri ubozim one se rugaju,
tim ruzi i mnozim tužicu zadaju.
Uzmnožne pastire i ļube i mile,
Radmile i Ļubmire, ohole tej vile;
a tobom rug tvore i tebe u nemir
stavļaju i more jäk lovac gorsku zvir.
Ćić toga, sinko moj, g domu se it spravi;
a va[s] sî zlotvor tvoj s tom vilom ostavi,
koja se tobome očito naruga
ne ktiv te sobome u gori za druga.
Ter od kmeckih kćeri za dragu tvu ļübi
najlipšu izberi ku t' srce već ļubi.

M[ILJENKO]:

Ah, majko, sa mnome srdačce moje nî,
liposti rajskome liepa ga vil zani.
Tim srcem sad ļübi izbirat nî meni, —
mê srce obļubi ńe ures ļuveni,
mê srce služit ńoj u život odluči
i pak kad tielo ovoj s dušom se razluči.
Tim mene ostav'te pri hladencu š ńome,
a vi se odprav'te bez mene domome.

S[TOJNA]:

Moj sinko, što je toj? da li majku milu
ostavit hoć takoj za pustu tuj vilu?!
koja te njegova i prsi ovim döjî
i liepo pjestova i kako cvit göjî,
da joj si u staros tvojome mladosti
odmjena i rados, ne uzrok žalosti!

M[ILJENKO]: [str. 34]

Hotješe toj zvizde, višńi sud hotje toj
ńe lipos i gizde da slidim vas vik moj!

R[ADAT]:

Zla pamet hoće toj, a ovi bat hoće
da ovdi taj bies tvoj ostavi sve zloće.
Bez bata nî lika djetetu obiesnu,
slatka rič i vika većma udi nesviesnu.

M[ILJENKO]:

Radaše, boga rad ohaj se, ohaj se
bolesna mene sad i razlogu daj se!
Taj tvoj bat ne lieči od gorke ljubavi,
zaman su i ričči, — tim sve toj ostavi!

R[ADAT]:

Ček', sve ću ostavit, tako ne bio človik!
Batom ćeš ozdravit, u kom je tebi lik.

Ovdi Miljenko uteče, a Radat se obrne k Stojni i govori:

[RADAT]:

Veljah ti ja, Stojna: oženi diete toj,
neka si pokojna, — ti ne ktje čut svjet moj!
Obiesna djeteta ukroti ženome,
neka se zla sjeta zabavi domome.
Er djecu svu sada, kom se ki izleže,
ljuveni bies vlada i ogań zli žeže;
za ženom er biesne u polu kako koń
kobile obiesne kad čuje gdi ke voń.
A kad su združeni s domaćom dan i noć,
već biesi ljubeni ne imaju svrh ńih moć;
ukroti kobila obiesna paripa,
tom igrom i vila domori prilipa.
Tad stoje domome, po gori ne skaču
za pustoši kome, — djeca im usplaču,
kruha im usprose, zabudu svu ljubav, [str. 35]
ter idu da nose domome kako mrav.
Sad ti je ne mneći sve palo zlo u skut, —
mnokrat se ne kteći natrta na zao put.
Nu dosle što bi, bi! odsada, sestrice,
brieme je i tebi da pojmiš, dušice,

---

765 ohaj *(drugi put)]* ‚ohaie' BC; 788 kteći] ‚ckechi' BC.

da veće počineš pri ognju sjedeći
i da se ne brineš svim takoj hodeći.
Tko trudi u mlados i stanom se brine
razlog je u staros da trudom počine.
Djevojku plemku tim, od dobrih rođenu,
ka se će brinut svim, vodi domom sinu,
ka ti će djeteta domome zabavit
i tuge opeta ovake izbavit,
ka te će odmienit u kućne sve posle
i ljubit i scienit, a razlog bi i dosle.

S[TOJNA]:

Biedna ti odmjena nevjesta sadańih,
a sjetna taj scjena ku čine od starih!
Susjectvo svjedoči toj dobro, Radaće;
tko ne ima oči ne vidi, moj brate!
Nevjeste t' mi sade ońasti svē goje,
o kući ne rade, na gizde nastoje.
Ńih je taj posao vas obrve tančati
i laštiti obraz, — ne presti ni tkati;
i sve se nadzirat nad bistra jezera,
i gizde tuj smierat vazdan do večera.
U kose uvijat i biser i zlato
i ludo se smijat nastoje sve na to,
i tance voditi s pastiri od gore,
na svoj stan mrziti ćić nješta što je gore.
Ne svrši im se pir, nastoje od prve [str. 36]
[s] sinovmi u nemir postavit svekrve;
tere sinka draga od majke svē mile,
i mirna i blaga, hudobe odile,
da kami proplače od muke tuj na ńih.
Život je taj, braće, nevjesta sadańih!

R[ADAT]:

Prc, Stojna, odveće razlozi tančiš ti!
Griha i zle sreće svak ima na sviti,
bez griha nidan nî pod nebom živ človik;
toj vele razumni, i tomu nije lik,
da drug druga svoga kakono zvir kosi,
ma jedan drugoga da bracki podnosi.

Kad bi se po sebi človik vas vidio,
zločom druzih ne bi, ma sebe pogrdio;
er nije človika tač blaga pod nebi
ki vraga velika ne ima pri sebi.
Oto mi počesmo druzih griše trest̀i,
a i mi čisti niesmo, mā sestro, žimiti.
I ako od mladih može se što riti,
bogme se od starih ne može zlo skriti.
Može se od mene rit, a bogme i od tebe,
er vi stare žene sve ste tkane sebe.
Mi stari učimo svu mlados od gore,
a nas ne umimo naučit ništore.
Kolika oholas i s ńome mala moć
u starih jes danas, izriet ju nije moć,
ka je sva u hvali da od sto godišta
još bi djecu imali, — što istina nie ništa!
Zavide ludjaci djetinskomu biesu
čineći se jaci i krjepki što niesu;
i ako su odsvuda sjedìnavê glávê, [str. 37]
zelena im je kúda kako u lüka, prävê!
Ma toj ka od žena ńim bude virovat,
ona će studena vazda už ńih tugovat!
Ma što ću od vas rit starica nesvisnih?
Zlo se ne more skrit, — pune ste griša svih:
slobodan ki jezik otresao još vas nî,
da tadi vrag velik veće u vas ne biesni?
Svjedoče svi ļudi, i mladi i stari,
er za vaše ćudi svud se pakao vari.
Sinovi svidoče, na kojih svaka vas
kako kokoš kvoče u kući na svak čas,
ter im je trijebi iz doma bježati,
vragovi er ne bi s vami mogli stati.
A kad se staricom koja vas zvat čuje,
ukriviv rilicom pogano uspsuje:
„Jošte sam pristala, ako i peset godiš
jes er sam se udala, — govore, — a što mniš?“
A vraguta zuba u glavi ne uzima,
i uzvidi se guba i hodom i svima.

848 ‚ux‘ BC; 853 i stari i mladi BC.

Dano je mladicam o gizdah da rade,
  ali nî staricam da se čine mlade.
S brjemenom u mladih pamet mlada vitri,
  a kazat se u starih ima razum hitri.
A psovat nevjeste počnete za ništa
  govore: „Nijeste prilične k nam ništa!
U toj doba vaše ne pristav svaka nas
  predieše i tkaše, ne znaše što je las;
a kuća naredna kako crkva bieše,
  po kući er vriedna nevjesta idieše.“
Ter takoj uskose kako kruh mladice [str. 38]
  i na ńih nos nose jak na pristavnice.
I ka je svetija i jošte boļa svim,
  ta je mrzećija svekrvam nemilim.
A sve je prokleta toj vaša oholas,
  nemilo ka smeta kućni mir na svak čas;
[s] stola zapoviedat hoćete svakako
  i svemu zakon dat, a živit opako.
Triebi je onomu bit života sveta
  tko hoće drugomu dat nauka i svjeta.

S[TOJNA]:

Uh, brižna, nisam ja, Rade, takej ćudi,
  da ni Jela tvoja, — tim po pravdi sudi!

R[ADAT]:

Ni prsti niesu svi jednaci od ruke,
  ni žene nieste vi sve takoj zle struke.
Govori se onim koje su zle ćudi,
  a ženam tim vrlim: tebi nauk budi.
Pođ'mo zvat Dragića i ostalih! Hodimo
  ovoga djetića da domom vodimo;
i ako ne ktje it, triebi će bit tada
  silome ga vodit, — nut našega jada!

S[TOJNA]:

Neka idu ja sade u selo po čeļad,
  a ti ostan' š ńim, Rade, moļu te boga rad.

872 je] ‚e‘ BC; 874 ‚uridna‘ B, ‚vridna‘ C; 889 onim] ovim CD, onim K; 890 a] *grješkom mjesto* ne?

R[ADAT]:

Budi ti! A ti poď' i nemoj ništa cknit,
najbrže š ńima doď' prî neg gdje bude it.

Ordi Stojna ide po čeḷad, a Radat za Miljenkom otide; i svršuje drugi at.

Počińe [str. 39]

TRETJI AT.

Miljenko sam.

M[ILJENKO]:

Je li tko, bože moj, u srcu ikada
ćutio nepokoj ki ćutim ja sada?
Srce mi sve gori u živoj žeravi,
a duša se mori da se tiela izbavi.
Što vidim, sve je jad; što čujem, sve je plač;
jaoh, prješno njeki sad koḷe me smrtni mač.
Majka mi nie mila, — djed i stric nemili,
sama liepa vila na svietu mi omili!
Sama je ovaj vil ke pogled ḷuveni
može ovi grozni cvil utješit u meni;
jedina ńe milos može me smiriti,
inako usilos meni je umriti.
Ne razum tadi tvoj ni tvoj svjet srčani,
Radaťe, nije toj ḷuvenoj lik rani.
Koliko mao razlog svi stari imaju,
toj vidi pravi bog, što na nas vikaju.
Vikaju, er mlados mladosti provodi,
sad kad ih zla staros u tamni grob vodi;
kako da nijesu nigda mladi bili
i mlados u biesu huđe od nas vodili.
Vaj, da li ne vide od pameti očima
er ovi svit ide razlozi svojima?
Djetinstvom diete toj, a starac starosti
provodi život svoj, a mladac mladosti.
Narav je dala red svemu i dobro bitje:
zimi je dala led, a prolitju cvitje;
dala je mladosti snagu i veselje, [str. 40]
dala je starosti nemoć i dreselje.

897 ńima] ‚nigma' BC.

Srce oto nam stvori u slatkoj ļubavi,
na lasno da gori i u snu i javi;
a leda od starih napuni tej prsi,
tim veći dio ńih na ļubav sad mrzi.
U starih krv umre, s kom umru i voļe;
zla staros taj satre snagu i sve boļe;
a sad vri krv u nas i š ńom voļe izviru,
ļubav nas tim svakčas drži u nemiru;
ļubav nas primaga, ter ka vil gizdava
veće nam je draga nego naša glava. —
Ma što ću sad riti od vile ļuvene
koja se ktje skriti u vode studene?
Mogu li ne ļubit ńe lipos od raja,
mogu li i živ bit ikako bez ńe ja?
mogu li ne tužit, gospoje, vas vik moj,
čim budu sadružit anđelski ures tvoj?
Ako bi se i ktilo, nije moć, jaoh, ne da
tva ļubav, m vilo, koja me sad vlada.
Nije te, ja vidim, sad ovdi, gospoje;
gdje da te sad slidim, u strane u koje?
Budem te sliditi, u pakao da znam sit,
i za te podniti sve muke i još umrit.

Odhodi Miljenko a Ļubmir izlazi i govori:

Ļ[UBMIR]:

Vaj, huda nesrećo, i ti li prispje sad,
od dobar svih smećo, za dat mi gorki jad?
Ne bi li zadosti zla ļubav što mene [str. 41]
napuni žalosti i muke pakļene?
ali i ti ktje pristat g zlu hudom naravi,
neka ja budem znat kako uza tva davi!
Gorčija s' od jada, smrtno me uevili,
pokoli, jaoh, sada s drazi[m] me razdili,
Tirenu pokoli s očiju mi odnese,
satira a, toli vrlu zvier, nanese,
ki moje veselje i moju svu rados
u gorko dreselje obrnu i u žalos. —

---

942 ‚Aegelski' BC; 948 nesrićo BC; *za st. 949—984 isp.* ***Pjesan br. 25.***

Satiru nemili, da s' proklet od višńih,
gorč'ji te vik cvili srjetali od mojih!
Žeļe te uvikę ļuvene morile,
nezgode sve prike vazda te tirile! —
Gdje te ću sad zvati, mā draga gospoje,
gdje li te ću iskati, u strane u koje?
gdje te ću, jaoh, slidit? er prīđe mnim umrit
ner tebe već vidit, ner tebe već pozrit!
Gdi je glas slatki tvoj toli pun milosti,
da tužno srce ovoj slobodi žalosti?
gdje je obraz veseli, da plačnu mû mlados
i život dreseli obrne u rados?
Morebit u rukah nemilu satiru, —
ah, toga me je strah, ah, krostoj umiru!
Morebit oni cvit sad grdi ki bog zda
da se ńim ovi svit i diči i gizda.
Prî na me sve hude nesriće udrile,
neg da vik toj bude od drage mê vile;
i mene zle zviri na kuse trgale
prî neg se satiri tim igdar pohvale. —
Hoću li, satiru, s tobom se gdi ja stat? [str. 42]
Ah, na moju viru, budem te svud iskat,
budem ti znat činit nemilo kako je
dragoga odilit od svoje gospoje!

Ļubmir odhodi, a Radat ishodi umoren, budući iskao Miljenka, i govori:

R[ADAT]:

Radaťe, zlo s' pošao, ja viđu, žimiti,
odkad si došao mahnice liečiti.
Tovare goniti i vodit zle žene,
s mahnici obćiti muke su pakļene.
Poď' tamo, voh, Stojna, naći ćeš Miljenka,
žimt neć bit pokojna skoro s tvoga sinka.
Miljenko pameti, što Kupido krili,
po gori sad leti. Ah, bože moj mili!
Što čini bieli kruh i dobra ljetina,
do grla pun trbuh najboļega vina!

---

962 ‚Gorci' BC, *isp. u st.* 955 gorčija; 973 *i* 975 ‚Morebit' BC; 976 ńim] ‚goſm' C, goji D, ńim K; 978 neg] ‚Ned' BC, neg DK.

Oto ih sitijeh, — Kupido, strieļa' sad!
Vragut kus! u lačnieh ne tiče on nikad!
Las i san i grlo boga su učinili
golo diete vrlo, bez vida a s krili,
u ruci gdi drži luk i strile ogńene,
kim strieļa i prži s glave pokradene.
Slična ńih pameti, svaki ńih kojome
petsat miļa leti na uru gorome,
obiesne taj striļa, za lačne ne haje,
i plača nadiļa i tuge zadaje.
Ļubav se taj zove, ku vele svi ludi
toliko da slove na nebu i svudi.
Koje je božanstvo toj vražje cić koga [str. 43]
plač, nemir, sužanstvo stječe se za boga?
ka li je ļubav toj ka stavļa ļuvene
u vječni nepokoj, u muke pakļene?!
Ļubav je živiti s družinom junáci,
rujno vince piti s dobrim veseļaci,
popievke veselo junačke spievati
i činit sve selo u igri stojati,
i tance na vrime [s] seļankam izvodit,
i igram takime blaženim dan vodit.
Nevjeste oto i mi tej liepe gledamo,
besjedimo š ńimi, tamašimo i igramo;
u igri štipļemo, gdino se prigodi,
i po š'ji pleštemo i indje kadgodi.
Ma zatoj ne mremo ni striļa tuj tko nas
kako ńih, ma gremo veseli već svakčas.
Zla pamet gdino je, zle misli tuj budu,
ke, brate, ne stoje nikada zaludu,
gubi se snaga i dan hodeći za ńima. —
Od truda njeki san mrtvi me se prima:
bogm' ovdi ja zaspah! — Voh, Stojna, pri vodi
Miljenka ne iskah, a ti za ńim hòdi.

Ordi Radat zaspi, a Kupido izide i govori:

Kolika oholas i š ńome mala moć
u ļudeh jes danas, izriet ju nije moć.

---

998 s *nema* CD. *ima* K.

Oto su ki vele da nije bog ļubav;
i toj tko mni ciele pameti nie ni zdrav.
Što sam ja, znaju toj visoka nebesa, [str. 44]
ogńeni a stril moj i u pakao doseza;
zna Marte, zna Gove, svi znaju što sam ja
bogovi, i slove meu ļudmi vlas moja!
Dobro zna toj oni ki drazih bježeći
grozne suze roni sam sebe želeći,
lipotom sve vile ki nekad moraše,
a moj luk i strile za ništa scieńaše,
ki bi se blažen zvao, od šta se svak čudi,
kad ne bi imao uza se što žudi.
Nu svaku oholas koja je proć meni
satira moja vlas i moj stril ogńeni.
I stari znaju toj, ako se i hoće rit
ńih srca ogań moj da ne može gorit.
Stare sam ja mnoge činio cić vile,
kim su nad greb noge, da tuže i cvile,
kako trud da gore dragu vil želeći
i da se ne mòrê svud za ńom hodeći.
Svjedoče toj oči koje ih poziru
i moj stril svjedoči kroz ki suze otiru. —
Radaše, i ti sad svjedòči na sviti
u srcu što je jad ļuveni trpiti,
i što je moja moć na zemļi i na nebi,
ka vrha može doć svakomu i tebi.
Sada se ohòli i tolik razum tvoj
sad ļubavi odoli, inako rob si moj.
Tirene, liepe vil, lipotom striļam te,
u vječni plač i cvil za ńome stavļam te.

Ovdi se Radat probudi, a vila Tirena proće govoreći: [str. 45]

V[ILA]:

Je li ki, bože moj, veći trud na saj svit
negoli ovakoj dragoga, jaoh, želit,
bez koga nije mòć srdačce smiriti,
bez kog[a] dan i noć meni je cviliti?

Radat, vidjevši vilu, za ńom se užeže i govori:

R[ADAT]:

Radaće, koji san vidio si ti sada?
Zao ti je došao dan, nî ovaj bez jada!
Koju li ljepotu sad ovdi vidi ti
ka momu životu ktje pokoj odniti?
Odnese mir i goj liepa vil ka prođe!
Što može bit ovoj? što na me sad dođe?
što je ovoj, vaj meni? tko mi smrt zadava?
Njeki me ogńeni živi plam skončava!
Vaj, ka će biti zled? ali me zatravi
vilińi taj pogled pun svake ļubavi?
ali ka nakazan od gorscieh nemani,
zaspavši zao san, srdačce mê rani?
ali je istina što u san vidih ja,
tere zgor s višina peči me zla zmija?
Ter ļubav, kom njekad rugah se na svak čas,
osvetit hotje sad na meni svoju čās,
ter mene ucvili pogledom i mene
liepe vil ustrili kon vode studene,
neka znam što je moć ļuvena na sviti
i što je taj nemoć u srcu trpiti;
ļuveno ki cvile da umim požalit, [str. 46]
š ńima plač i cvile da umim još dilit.
Ako je ļuveni što ćutim trud ovoj,
on ti je pakļeni i smrtni nepokoj!
Ali ja snim ovoj? Ako 'e san, učini
ovi trud, bože moj, da se [s] snom rasčini!
Radaće, ne spiš ti, ma si rob ļubavi!
Rajskome liposti vila te zatravi,
vila te opoji pogledom ļuvenim,
a ļubav te osvoji kriposti skrovenim.
Ļubav te usili da ođeš sad tvoj stan,
a obraz ńe bili da slidiš noć i dan.
Ma što cknim ter sad ja ne sliedim najbrže
ńe lipos od raja, vaj, što me uzdrže?!

Iz doma srojta, po Miljenka iduči, s Radatom govore:

1073 vaj ka će] ‚Vaet achie' C. ‚Tasetàchie' D, vaj ka će K; 1088 pakļeni i] ‚pakglienii' BC.

DRAGIĆ, VUČETA I OBRAD.

D[RAGIĆ]:

Gdje je taj naš ludjak za vilom ki pođe,
vukovom a divjak u gori stadoođe?
Vuk mu je uio ovcu i tro'e mlado.
Gdi se je k vragu on gdio? Zlo mu ide sve stado!

V[UČETA]:

Koja je bijes toj u ljudi udrila
da stado i dom svoj ohode cić vila,
da tlače svoju čās i pravdu i razlog
jak prase kad se vas umiesi u brlog?

O[BRAD]:

Moj brate, svi ljudi koji su pod nebom
rađaju se s ćudi tko s dobrom a tko [s] zlom.
Tko se bude rodit [s] zlom ćudi, ja ću t' rit, [str. 47]
[s] zlom ćudi će i živit, [s] zlom ćudi će i umrit.

D[RAGIĆ]:

Radate, hodimo toga vilenika
da domom vodimo, zloga obiesnika.

R[ADAT]:

Mo'a bratjo, vaš Radat nije oni ki je bio!
za druzim pomoć dat na ogań je nastupio.
Nika vil kojoj nî prilike na sviti
srdačce mê zani, ter hoću umriti;
ter mi je usilos za ńome hoditi,
anđelska ńe lipos da bi me smiriti.
Tanka i visoka bańaše se u gori
jak zvizda s istoka prid suncem o zori.
Vi tamo gledajte za Miljenka odsad,
a mene se ohajte, junaci, boga rad.

D[RAGIĆ]:

A bolje, Radate! sprăvî se dake i ti,
počteni naš brate, gorske vil sliditi!
Tej vile u mlados nijesi ljubio,
a sad se s' u staros biedan izgubio!

Pred 1099 ‚Vcetta' BC; 1100 a divjak] ‚adiuiak' BC; 1102 je BC; 1109 ja] ‚i' CD, ja K; 1123 bolje] ‚boglie' BCDK, *griješkom mjesto* bogme?.

V[UČETA]:
Maj, tu vrag s Radatom! Što ćemo još vidit?
Uh, za ļubavi tom i Radat poče it!
Radaťa uzeše tej vile od gore
kmecka čās ki bieše. Sada zlo i gore!

O[BRAD]:
Mo'a braťjo, zlo se ide, pokoli ovako
stari se ne stide živiti opako.
Veli se, bit će sud i svrha svita onda
kad stare ļuven blud, ne razlog, uzvlada.
Što ćemo sada rit, družino mā mila,
Radaťa pokli mrit čini gorska vila?!
Razumni naš Radat za ńome hoće poć,
s vami ovdi čas postat Radatu nije moć.

D[RAGIĆ]: [str. 48]
Radaťe, boga rad, ka uzma toj dođe
i tebe takoj sad uzeta ovdi ođe,
ter tebe takoga gledamo mi sada,
sramotu od koga ne imasmo dosada?

R[ADAT]:
Mā bratjo, moļu vas, g zlu mi ne pristajte,
ļubena što je vlas po meni poznajte.
Ļubav me osvoji, s kom se rvat ne more,
liposti m' opoji liepe vil od gore,
koju kad pozrih ja u gori zeleni
sunačcem gdi sva sja, vas umrih u meni.

V[UČETA]:
Tolik trud, nut me čuj, ne bismo imali,
da te sad mrtva tuj budemo zastali,
neg da te takoga gledamo mi sada,
sramotu od koga ne imasmo dosada;
er je boļe umriti tisućkrat, braťe moj,
negoli živiti na opaku takoj!

O[BRAD]:
Radaťe, za boga, jesi li oni ti
ki njekad svakoga učaše živiti?

1127 s Radatom] i s Radatom CD, s Radetom K; 1144 je] ‚e' BC.

ali si ka neman koja se Radatom
nam kaže u ovi dan š ńegovom sramotom?
Radat si obrazom, ali nisi dĭli!

V[UČETA]:

Zločestvo porazom svojim ga uhili!
Je li ka, bože moj, grubša stvar na sviti
neg starca ovako bez srama viditi?!

R[ADAT]:

Nemoćan tko nî bio, taj ne zna što 'e bit zdrav,
a tko nî ļubio, prem ne zna što 'e ļubav.
S ļubavi mudrovat, mā bratjo, nî ga moć.
Ja, makar ludovat, za vilom hoću poć.
I zbogom ostan'te!

O[BRAD]:

Vučeta, što j' ovoj?

V[UČETA]:

Ovo i sam pitam te, Obrade, brate moj.

D[RAGIĆ]: [str. 49]

Ovdi su nemani! odovle bježimo!
Zlo se ovdi i nam hrani, ali ne vidimo?

V[UČETA]:

Bjež'mo, bratjo moja, za Miljenka neka
ište majka svoja. Što veće Obrad čeka?

O[BRAD]:

Sčekasmo zla dosti, kad ludos staraca
dobiva ludosti svih ludih mladaca.

I svršuje tretji at.

AT ČETVRTI.

RADAT I DIJETE DRAGIĆ.

R[ADAT]:

Kamo ìde, diklice? Nuti moga jada!
Kamo li tve lice od mene skri sada?
Oto me s' zanila lipotom, sunačce, —
ne bud' mi nemila, smiri mi srdačce! —

Radaše zločesti, s vjetrom li govoriš?
Oto se istom ti biedan ovdi moriš.
Divojka plemka taj od stara od mene
bježat će vazda, vaj, u gore zelene! —
Mā kćerce, tolikoj niesam ti ni star ja;
bogme sam jošte moj, žimi ļubav tvoja.
Jošte bih bio boj ne huđe neg prije;
staro je i sunce toj, ali dobro grije. —
Gluhojzi, viđu ja, besjedim toj gori;
oto ktje čes moja da me ļubav mori!

D[RAGIĆ]:

Voh, ćaća, dobar dan! Zlovoļan što s' tako?
U gori taj tvoj stan nie mani nikako.
Maja se skončava, er domom ne ideš.
Jeda ti 'e ka strava što tako uzdišeš?

R[ADAT]: [str. 50]

Mo'e diete, tvoj ćaća ne scieńaše ļubav
njekada, sad plaća objednom griehe uprav.
Djetetom s krilama ćaća se rugaše
i svojim strilama, prî nego ga znaše;
usiono diete toj ali se osveti,
prem svasma, mile moj, ćaću tvoga ošteti.
Iz lica nike vil, gdi mu je stan mili,
vazamši luk i stril ćaću tvoga ustrili
u grozno srce toj, nemilo ter svakčas
skonča se ćaća tvoj na suncu kako mraz.
Jadovan a ne znam ki će lik bit meni;
njeki se živi plam razbija po meni.

D[RAGIĆ]:

Žimt, bih ga batićom privrzao ovim ja,
ter bih ga zlom srićom domome poslao tja,
da takoj ne ide striļa'ući čeļad.
Ah, da gdi izide, ja bih mu dao sad!

R[ADAT]:

Ali ima on krila, ončas bi poletio,
i ogńenih strila, — s neba bi se osvetio.

1186 ‚gricie' *(tako i V. 7)* BC, grije DK; 1206 srećom BCDK.

D[RAGIĆ]:
Ja bih ga i daleče dokučio praćom,
neka se zlo breče ne rve već s ćaćom.

R[ADAT]:
Mo'e diete, svak gubi tko se rve s ńime:
ćaću tvoga on ubi pogledom jednime,
pogledom ljepše vil neg igdar vidih ja;
ńe prsi snig su bil, a ružom lice sja.

D[RAGIĆ]:
Voh, ćaća, što je toj? Ako ču, žimt, mati
da ideš ti takoj, neć mira imati!
Kada *te* gdi čuje [s] susjedom kojome
govorit, sve psuje [i] vika domome.

R[ADAT]:
Da poď' joj rec' takoj: „Radat tvoj njekad bi,
a sada nije tvoj neg vile ku obļubi;
slidit ju on pođe po gori i vodi, [str. 51]
a tebi stan ođe, — čin' sama što t' godi!"

D[RAGIĆ]:
Voh, ćaća, ku[d] ćeš poć? što ti je pripalo?
Kako li ć maju oć i diete tvo'e malo?

R[ADAT]:
Triebi je hoditi, nie mi moć inako!
Poď', mile, domom ti.

D[RAGIĆ]:
Poći ću opako!
Voh, ćaća, ku[d] ćeš toj? Zao božić toj vili
i onomu ki takoj strilom te ustrili.
Ah, da gdi srjetem ja toj biesno divjače,
žimi praća moja, činio bih da plače.
Ja bih ga naučio što je striļat ļudi!
Još se nî stučio s kiemgodi zle ćudi
ki bi mu skršili luk i ruku desnu
i strile olomili o ćas obiesnu. —

1233 bih ga] ‚bigha' BC. bih ga DK; je] ‚e' BC; 1234 se] ‚e' BC.

Ma čemu ja puštah ovako ćaću it
a ovdi sam ostah? K maji doć neću smit.
Poći ću za ńime, da vidim ku[d] će poć,
bogme t' maji š ńime dobar dan neće doć.

Dijete odhodi, a Kupido izlazi, pak dijete i vila Tirena.

K[UPIDO]:

Diete ovoj ki praćom hoće ćaću osvetit
činiću da s ćaćom za vilom bude mrit;
načinom kim dosad nitkor nî ļubio
žudiće a, vcomi mlad, neće znat što bi ktio.
Neka zna svaka moć, ter da se ne oholi,
ļubavi er nî moć da itkor odoli.
Poći ću promienit haļine na meni, —
da sam ja tko će mnit Kupido ļuveni?

Ordi se Kupido na vlašku priobrazi i s djetetom govori; uto vila izide. [str. 52]

D[RAGIĆ]:

Voh, ćaća, voh, ćaća! Bogme ćaća uteče!

K[UPIDO]:

Gdi je tebi praća? Nu čeka', zlo breče!

D[RAGIĆ]:

Što pitaš praću ti? Ti li si ki strieļaš?

K[UPIDO]:

Sad me ćeš poznati, ako me ne poznaš!

D[RAGIĆ]:

Ter što će tej strile?

K[UPIDO]:

Srce ti ću ustrilit.

D[RAGIĆ]:

Obiesno kopile, zašto neć s mirom it?

1240 š] ,se' BC.

K[UPIDO]:
Kobila ti 'e mati, a ti si kopile!
na vjeru ć plakati, ma cić liepe vile.

V[ILA]:
Uh, brižna, što ćeš toj? Mene li hoć udrit?

D[RAGIĆ]:
Nie nego diete onoj koje me hoće bit.

V[ILA]:
Ostavi praću tuj, nemoj se, brajo, bit,
a starieh vazda čuj, tere ćeš miran bit.

D[RAGIĆ]:
Bogme mu ktijah dat da ide u štetu.
Mož li ga, bože, znat? Ja mu ću brečetu!

V[ILA]:
Nu dosta! ostavi praćicu, žit maja.

D[RAGIĆ]:
Cić tvoje ļubavi za pas ju stavih ja.

V[ILA]:
Jeda si pastira, moj brajo, njekoga
na ime Ļubmira vidio, za boga?

D[RAGIĆ]:
Nie mi se zgodilo viditi n'jednoga
pastira, mā vilo, nego ćaću moga,
ki mnogo za tebe, gospoje, pitaše,
imat te kon sebe i mnogo žuđaše.
Ma tko si, vilo, ti? od kieh li si strana?
Mila ti s' viditi, lica si sunčana.
Nut luka zlatnoga, — liep ti je, gospoje!
nut sniega bieloga, — sieh čuda nigdir nie!
Sve poje na tebi kakono u raju,
jak sunce na nebi a lica tva sjaju.

V[ILA]: [str. 53]
Poď', brajo, domome! Oto je blizu noć.

1276 ſiau' BC, sjaju DK.

D[RAGIĆ]:

Bogme ću s tobome, lijepa vilo, doć!

V[ILA]:

Ter što ćeš činiti, kad budeš sa mnom doć?

D[RAGIĆ]:

Verno ću služiti tvu lipos dan i noć.

V[ILA]:

Da to ćeš oć maju za doći sa mnome?

D[RAGIĆ]:

Za maju ne haju, ja ću doć s tobome.

V[ILA]:

Što umieš činiti?

D[RAGIC]:

Umijem, gospoje,
u dipli sviriti na počtenje tvoje,
i svračke puhati, i ptice ostale
umijem hitati, velike i male;
i umiem zapinat zecovom tonote
i pod ploču hitat lisice meu plote.

V[ILA]:

Da umieš igrati?

D[RAGIĆ]:

Umijem, gospoje,
i umiem pjevati pjesance svakoje.

V[ILA]:

Da s kieme spiš domom?

D[RAGIĆ]:

S majome u nogah.
Mogao bih i s tobom, er niesam pero plah.
Maja me ne usčuje, kad spim š ńom, vragut kus;
zato me ne psuje vik, tako ne ostao pus!

1279 ćeš] ‚iesc' BC, jes K, ćeš D.

V[ILA]:

Čula sam, — drago mi 'e! Budi, brajo, dobar!
Tako svak ne umie, a to je božji dar.
Stoj zbogom! Ja ću poć, tuj ćaću čeka' ti.

D[RAGIĆ]:

Da to li ć mene oć?! Nemoj me ostaviti!
Veće mi ni maja ni ćaća mio nî
nego lipos tvoja ka srce mê zani.

V[ILA]:

Ovu ti jabuku darivam za ļubav
a uzmi dipli u ruku, ter se, brajo, zabav',
dočim ja budu poć ružice nabrati;
sada ću opet doć, neću ništa stati.

D[RAGIĆ]:

Da hoć li opet doć?

V[ILA]:

Hoću sad, žimiti.

D[RAGIĆ]:

Nemoj me, draga, oć, er ću inako umriti. —
Nut liepe jabuke! bogme je od zlata! [str. 54]
Neće m' ju iz ruke izet n'jedna plata. —
Ma tko ide odovud? Voh, ćaća, gdi pođe?
Ja te sam iskao svud. Kako li mene oće?

R[ADAT]:

Tužan je ćaća tvoj, — ļubena ktje toj vlas.

D[RAGIĆ]:

Nut!

R[ADAT]:

Biędan, što je toj?

D[RAGIĆ]:

Da t' spoviem dobar glas.
Onaj lipa vila za ku ti pitaše
ovdi je sad bila, njekoga iskaše.

1308 ‚Niechie' BC, Nieće P, Neće DK; 1312 ‚biedam' BC.

R[ADAT]:

Dragiću, sad ću umrit! Što je toj što kažeš?

D[RAGIĆ]:

I ktijah ja š ńom it.

R[ADAT]:

Ah, ti mi sve lažeš!

D[RAGIĆ]:

Ne lažem! I reče: „Nemoj ti sa mnọm it;
neću poć daleče, sad ću opet ovdi bit.“
Tuj me pomilova i ovuj jabuku
zlatnu mi darova, — ļubih joj ja ruku.

R[ADAT]:

Bijedni Radaṫe, a tebi nije moć
ļubit ńe podplaṫe ni k ńojzi blizu doć!

D[RAGIĆ]:

Mila ṫi biješe, slavna ṫ' se viđaše,
gizdavo ṫ' idieše, sunačcem sva sjaše.
Voh, ćaća, i meni ńe obraz sunčani,
prilike komu nî, srdačce, jaoh, rani.
I ako opet doć ne bude, ja ću ṫ' rit,
skoro će biedan oć tvoj Dragić ovi svit.

R[ADAT]:

Da li je nemila zla ļubav, sinko moj,
i tebe stravila, mlađahto srce toj?
mlađahat ter tužiš i u srcu nepokoj
ļubeni, jaoh, ćutiš kakono i ćaća tvoj!

D[RAGIĆ]:

Voh, ćaća, bogme ću it po tusto kozle onoj,
ter ga ću poklonit priliepoj vili ovoj.

R[ADAT]:

Čin' što znaš, moj mile! Ne toj, ma sve staḍo
ćić liepe toj vile podao bih ja raḍo. —

1323 biješe] ‚bieʃe' BC, ‚biesce' D, ‚bêše' K; 1333 ‚chiachiu' BC, ćaća D, ‚ćaća' K.

Ma tko ide ovamo? Njeka 'e zvir viditi. [str. 55]
Bježˊ, mile, ti tamo, sad naš će ubiti.

Ovdi satir izlazi i, uzežen za vilom, govori:

S[ATIR]:

Vaj, što je u meni? ki ćutim gorki jad,
plam ki li ogńeni mê srce praži sad?
Vaj, tvorim grozni plač, a iskru ne gasi
plamena smrtno tač koji me porazi.
Vaj, čujem kriposti u meni lipsati,
tej vile liposti kad počnem smišļati,
kad ures, kad dike tej zbrajat počnem ja,
kojoj nî prilike pod suncem koje sja.
Ka drazim rumenim ličcem me priblazi,
pak smrtno ļuvenim pogledom porazi,
pak svasma rasčini, jäk vitar kad k onoj
uteče planini u koj skri obraz svoj,
ne nađe da ju vik sto oči ki ima,
ni drugi ki človik kriposti sionima;
ma da ju upije po gorah noć i dan
i jäk vuk da vije za ńome sve zaman.
Vaj, guste planine obtukoh i gore,
poļa i ravnine, — onuđ se ne more!
obtukoh jezera i bistre sve vode
tej vile s večera ńih tance gdi vode.
Ne nađoh dragu vil, ne pozrih, već ne čuh;
a moj plač i moj cvil može čut svaki duh.
O zeleni luzi, o vode studene,
u ļuvenoj tuzi pomozˊte sad mene!
Pomozˊte, er svakčas kroz njeki nepokoj [str. 56]
na suncu kako mraz skonča se život moj.
Objavˊte, molim vas, iz tejzi zeleni
anđelski taj obraz meu vami skroveni.
Mnokrat ste ļuvenim utočište bili
i granam zelenim radosti ńih krili;
nemojte ostavit ni mene ovakoj,
molim vas, objavit hotjejte lice toj.

1338 naš] ‚naļcˊ BC.

Kroz lice drago mrem, kroz lice toj venem,
vrh tužnih tužan grem i smrtno, jaoh, stinem!
Komu se tužim sad, vaj, s kiem li govorim?
komu li kažem jad, komu ogań kim gorim?
Kamenu gluhomu i vodam studenim
i lugu pustomu i granam zelenim!
Ma što cknim ter hode dubja ne koripim,
ne svrćem dnom vode, ne kolem, ne slipim?
Što ne žežem gore pastirske i sada
ne haram obore, ne pobijem stada?
Što ne orim spile i jame od gore
gdi se kriju vile ke nami rug tvore,
anđelskim ke licem človjeka priblaze,
od zmije pak srcem smrtno ga poraze?
da smetem ńih mîre, da pozna ńih taj stan
kako je satire moriti noć i dan!
Lav je li u gori? je li gdi ki pastir?

Ļ[UBMIR]:

(Tko ovo govori? Nemili je satir!)

S[ATIR]:

Desnicom da sve toj ovome potlačim.

Ļ[UBMIR]:

Satiru, bit ćeš boj od lava s nejačim,
a i prî sam umio mastit se u krvi,
i s kim sam boj bio nijesi ti prvi.

Ovdi Ļubmir boj bije /s/ satirom, koji ga napokon jednom stijenom udari i smete ga, ter pade na zemļu kako mrtav; a vila ga nahodi i nad ńim plače govoreći: [str. 57]

T[IRENA]:

Što je ovoj, jaoh meni,
što nesrećna vidim sada?
Ļubmir je ovoj moj ļuveni!
Što bi ovoj, kako i kada?

1377 koriepim BCDK.

Što bi ovoj, huda sreće?
Tko me tuge sad napuni?
Od radosti svake smeće,
toli drag cvit tko otruni?
Cvit gizdavi kojim mlados
toli se je mā dičila
i u komu svu bih rados
i blaženstvo postavila!
Ter srdačce, vajmeh, moje
cijepa se u sto dila,
potlačene gizde svoje
pogledavši i lica bila;
pogledavši, vajmeh meni,
ures vridni od pastira
zemļi u skutu gdi studeni
duh poteza i umira!
A pomoći nije odnikud:
pusta gora odsvud muči,
obrnut se nie moć ikud,
ter se duh moj toli muči.
Jaoh, pridragi moj Ļubmire, [str. 58]
ka odluka nebeska bi,
da t' od krvi sad otire
ļute rane tvoja ļūbi?
Tvoja ļubav, ka cvietjice
bra zorome po dubravi,
da t' vjenačac od ružice
sviv na rusu glavu stavi;
urešena da te gleda,
urešena da te uživa.
studenija a sad leda
vrle zvizde sve naziva.
Zlobne višńe svasma zove
rade tuzi i nemiru,
pokli od svita trude ove
bez milosti zgar poziru.

1430 ‚raddi' BC.

More li igdar bit na sviti
gora tuga, višńa moći,
draga u krilu mrit viditi
a ne moć mu dat pomoći?
Nije mila, nije draga
da požali, jaoh, mene,
i cvilit mi da pomaga,
gledav Ļubmir gdi moj vene;
gledav Ļubmir gdi Tirenu
svoju dragu sad ne vidi,
koju žudi, kroz ku venu,
ličce gdi ńe smrtno blidi;
srce gdi ńe gorko tuži,
boleći se ńime toli,
i jadovna gdi smrt moli [str. 59]
da ju [s] životom razdruži;
oči da ńe sad ne vide
što su blizu, jaoh, viditi,
gdi Ļubmiru lica blide
kteći u krilo Tireni umriti!
Jaoh, kaži mi, moj Ļubmire,
ka nesreća na te dođe,
ali satir ali zvire
tač poražena ovdi te ođe.
Kaži meni, tvojoj ļūbi,
svitla časti od pastira,
tko dva draga sad pogubi,
s tobom ļūbi er tva umira.
Ako 'e satir, proklet da si,
o satiru ti oholi,
ki nemilo tač porazi
dva ļuvena verna toli,
prieka smrt kih razdiliti
neće ni taj divji bies tvoj;
ļubav ih će sadružiti
ondi gdi je vječni pokoj.

1453 *jedan je slog previše, možda treba čitati* u kril'; 1456 ‚paroxena' BC; 1465 prieka] ‚pritka' BC.

Duše se će ńih sastati
vele u ljepšoj u dubravi,
gdi će mlados uživati
u radosti i ļubavi.
O gizdave liepe vile
bistre vode ke plovete,
mê sestrice drage i mile,
tužbu moju ne čujete?
Uživate vi u miru [str. 60]
cvit mladosti liepe vaše,
grozne suze a ja otiru
ke me svasma, jaoh, skončaše.
Ne čujete gdi se boli
sestra vaša i gdi cvili
i bolesna gdi smrt moli
da ju [s] životom razdili?
Er žalosti sej podniti,
jaoh, ne more tužna vila;
s Ļubmirom se sadružiti
želi sestra vaša mila.

Ovdi se vila primenaga; i svršuje četverti at.

AT PETI.

Ļubmir se oporarļa i gororì:

ĻUBMIR:

Jaoh, gdi sam ja ovoj? u kojoj dubravi?
koji li nepokoj ja čuju u glavi?
Svit mi se vas mete, ter dulja i gore
oko mene lete. Što ovoj bit more?
Jeda je san ovoj ki smeta, jaoh, meni
noćni mir i pokoj u gori zeleni?
Ali mi nî dosti, jaoh, obdan tužiti
drage vil liposti želeći združiti?
Ma ovdi, jaoh, tko je? koga ovdi vidim ja?
Tirena ovo je, mâ draga gospoja!

Tirena ovo je! ah, bože, što je ovoj? [str. 61]
Tko tako, gospoje, potlači ures tvoj?
Ki vihar otruni cvit tvoje liposti
i mene napuni pakļene žalosti?
I čemu taj lica pogledam sunčana
gdi su jak ružica ubliedili ubrana,
ter srce, jaoh, moje gorko se raspada
pogledav na tvoje blido ličce sada?
Zli satir je uzrok vas, — sad poznam zlo moje! —
da takoj tvoj obraz pogledam, gospoje!
da ures izbrani na zemļi gledam ja,
prilike komu nî pod suncem koje sja.
Odveće, diklice, mnom se si bolila,
pokli s' tač tve lice za me potlačila.
Velika ļubav jes ku nosi sad meni
anđelski tvoj ures u gori zeleni,
pokoli za mene drage vil ostavi
i vode studene u slavnoj dubravi,
gdino su sva dobra i rajsko sve bitje
i gdi stan svoj obra razbludno prolitje.
Ma što cknim, gospoje, ter ne idem združiti
s tvojom dúšê mòjê? Er, vajmeh, živiti
bez tebe nie mi moć; bez tebe dan meni
svrnu se u mrklu noć u gori zeleni.
Da li ću patiti tolike žalosti?
Budem sad skratiti sve ove gorkosti!

Ordi Ļubmir usktjebude se ubit, a družba mu pridoše, ter ga uzdrže.

Radmio i Ļubenko, pak k ńim remeta dođe. [str. 62]

RADMIO:

Ļubmiru, boga rad, što se toj, vaj, čini
od tebe ovdi sad u pustoj planini?

1502 ‚pakliene' BC; 1523 žalosti] ‚xiolasti' BC; *pred* 1525 ‚Radimo' BC.

Ļ[UBMIR]:

Bolje je umriti, takoj se meni mni,
negoli živiti nesrićan po sve dni.
Blaženi, Radmile, koji se ne rode,
er nesrećne sile toga ne nahode.

Ļ[UBENKO]:

Vrijedni uresu izbrane mladosti,
na te sad koje su napale žalosti,
ter svitli tvoj obraz nemilo grdi tač
njeki smrtni poraz i njeki smrtni plač?

Ļ[UBMIR]:

Tirena liepa vil cić moje ļubavi
potlači obraz bil i ures gizdavi!
[S] satirom zao bih boj, — satir me rani, jaoh,
i rańen ja takoj jäk mrtav tuj padoh.
Tuj me je tužna vil jak mrtva zastala,
sama je toga dil sebi smrt zadala!
Koli se, vajmeh, rih malo prî ja blažen,
a sad sam vrhu svih nesrećnih poražen!

Ļ[UBENKO]:

Jaoh, što sad vidimo? Tirenu liepu vil?
S Ļubmirom dilimo, Radmile, grozni cvil.

R[ADMIO]:

O smrti nemila, izagnana s nebes,
da li s' potlačila od svita vas ures?
da li sve radosti obrćeš svjetovne
u gorke žalosti, u tužbe jadovne?

Ļ[UBENKO]:

Oči, vi suzite, — jaoh, srce prosi toj!
suzami skratite gorki naš nepokoj.
I vi, vode i luzi, pomoz'te nam cvilit,
er tolikoj tuzi, jaoh, nî moć odolit.

Pred 1531 *skraćenica je u* B *za* Ļubenka Gl *a za* Ļubmira G; 1537 boj bih BC.

RE[META]: [str. 63]

Mir s vami, pastiri, u vaše željenje
višńi vas samiri! Što je toj cviļenje,
ka li je tužba toj i boles vaša taj?
lik je li koji ńoj na zemļi? Što li 'e ovaj
gizdava diklica?

R[ADMIO]:

Od voda je ovoj vil;
biela je ńe lica prieka smrt potlačil',
našadči ovoga na zemļi pastira,
ļubovnika svoga, rańena od satira,
gdi leži jäk mrtav u planini pusti,
koga tužna zgledav od muke duh pusti.

RE[META]:

O svite, ti ti si pun tamne tamnosti,
daleče koli si od višńe svitlosti!
G zļu tvomu pristaješ po grešnoj naravi,
od dobra ostaješ ko'e ti bog objavi;
nebeske darove anđelske ohodiš,
zemaļske otrove a s tvojim zlom slidiš.
O slipi čovječe, zemļa ti omili,
ka te, nesviesniče, na gork plač usili;
a nebo östavî, gdi višńi pribiva
i gdi se u slavi vječni mir uživa.
K nebesom dvigni oči, pogledaj vrh gora
gdi sunce s istoči sad tvoj vid otvora;
ostavi tamnosti, kako ti on sviti,
svojome svitlosti, čovječe, ktjej iti.
Pastiri mo'i mili, ki ste čās i slava,
i vazda ste bili, od ovih dubrava,
vašim se suzami boli duša moja,
i ovdi sam k vami, pastiri, došao ja,
da bih vam dao pomoć, zač mnoga objavi
menije višńa moć u ovoj dubravi.

Stih. 1563—1576 nalaze se i u „Pjesnima" kao br. 23 (str. 18); 1573 diuigni BC, dvigni D, divigni K.

Tim, drazi, za mal čas poslušajte starca, [str. 64]
er vam će višńa vlas skoro smirit srca.
Pastiri, znajte ovoj, er višńi za milos
dušu su vili toj uzeli, ńe lipos,
da takoj dan i noć za drazim ne cvili,
bez koga nije moć živiti toj vili,
koju će povratit, vjerujte vi meni,
i žalos vam skratit, pastiri ļuveni.

Ļ[UBMIR]:

O višńi, vratite pridragu vil meni,
sreu mi skratite nepokoj pakļeni!

R[ADMIO]:

Tirenu Ļubmiru a svitlo sunce nam,
ružicu rumenu zelenim planinam!

Ļ[UBENKO]:

Vrat'te nam veselje ovome liposti,
odžden'te dreselje od naše mladosti.

RE[META]:

Priklono svaki vas, pastiri gizdavi,
k višńemu dvigni glas, zla da vas izbavi,
ki može veselje sada vam povratit
i gorko dreselje u rados obratit.

Ļ[UBMIR]:

U ogań postavļam gorušte ļubavi
mê srce. kim spravļam i u sni i javi
vas višńe hvaliti, Tirenu kad meni
budete vratiti u gori zeleni.

R[ADMIO]:

Liru vam ovuj sad, o višńi, darivam,
uz koju već nikad spievati ne imam
neg kada hvaliti budem vašu kripos,
kojome vratiti možete ovuj lipos.

1608 ‚ouui' BC, ovuj D, ovi K.

Ļ[UBENKO]:

Sve pjesni koje ja služeći neharnoj
u vjetar metah tja, — višńi, vi znate toj, —
u hvalu u vašu sad hoću obratit,
a liepu vil našu hotjejte nam vratit!

R[ADMIO]: [str. 67][1]

Ļubmiru Tirenu a svitlo sunce nam,
svu rados ļuvenu vratite planinam!

IZ NEBA GLAS:

Zavjete primamo, pastiri ļuveni,
a dušu vraćamo priliepoj Tireni.

Ordi se vila uporavļa, a remeta govori:

RE[META]:

Oto vam gizdava Tirena, pastiri!
bogu hvala i slava koji vas samiri.
I zbogom!

Ļ[UBMIR]:

Gospoje Tireno!

V[ILA]:

Dragi moj
Ļubmiru!

Ļ[UBMIR]:

Övo je priverni sluga tvoj!

Ordi Miljenko doteče i vili govori, a Ļubmir na ńega vrkne, Radmio i Ļubenko, a Radat i Dragić dotrče na ńegovu pomoć.

[1] *Preskočeni su brojevi strana 65 i 66.*

M[ILJENKO]:

Gospoje gizdava, Miljenko sluga tvoj
u ruke tve dava pritužni život svoj;
bez tebe živiti, gospoje, ne more!

Ļ[UBMIR]:

Stan' tamo, čuješ ti, divjače od gore!

M[ILJENKO]:

Što tiskaš? Vila taj moja je gospoja!

R[ADMIO]:

Bježi tja, ne vikaj!

M[ILJENKO]:

Neću je oći ja.

Ļ[UBENKO]:

Viđu ja, život tvoj omrzao tebi jes.

R[ADAT]:

Što biješ diete toj? Probavi taj bijes;
taj vila sva tvoja neće bit, neka znaš;
naša je gospoja!

D[RAGIĆ]:

Što ļudi tuj tiskaš?

Ļ[UBMIR]: [str. 68]

Ne štedi divjake! udari, Radmile!

R[ADAT]:

Što b'jete junake? koje su toj sile?

Ļ[UBMIR]:

Sad ćete viditi što je po dubravi
nesviesno hoditi.

R[ADAT]:

Hodimo kako i vi.
Udari, Dragiću! strašiti nemoj se,
a, moj dobri ptiću, Miljenko, ne boj se!

Ordi dobar čas boj biju; uto izidu tri satiri i na ńih udare, i u troje boj biju, a vila im iz gore govori, na riječi od koje se ustare.

V[ILA]:

Ljuveni pastiri, izbrana mladosti,
i vi svi satiri, planinska radosti,
vaj, što toj činite? hoće li razum toj,
ali bojem mnite u gori steć pokoj?
Čovječe, što s mirom bez boja mož imat,
nikada s nemirom ne imaš toj iskat.
Ako se cić mene bijete, ljuveni,
övo vam Tirene u gori zeleni.
Oddžden'te zli nemir od vaše mladosti,
a prim'te božji mir pun svake radosti.
Ja vam ću vila dat darove tej sada
ke ne biste pitat umjeli nikada:
pastirom vas razum od svita i znanje,
satirom pamet, um i ljucko spoznanje;
ostalim daću svis, da znaju na sviti
kako je u nesvis gruba stvar živiti.
Svakomu ću još dat jednu od mo'ih sestara,
ku će vik uživat, š ńom da se istara;
er mnoge ja vile sestre imam u vodi, [str. 69]
priliepe i mile, koje voda rodi;
a ja od vas inoga ne pitam neg mira
i vjerenika moga, dragoga Ljubmira.

Ordi, budući se od boja ustavili, Radmio govori:

Junaci hrabreni, oto vil gizdava
u gori zeleni milos vam svo'u dava.
Ne bi li bolje nam sada boj ostavit,
a ovim planinam, junaci, za ńom it?

1651 svitu BC.

U rajskoj liposti ovej slavne vile
čudne su kriposti na sviti i sile:
može svaku žalos i svako dreselje
obrnut u rados i u rajsko veselje.
Oto nam hoće dat darove tej sada
ke ne bismo pitat umjeli nikada;
tim, bratjo, pođimo za ńome boga rad,
veće se ne bijmo, mir budi s nami sad!

S[ATIR]:

Mir budi!

S[ATIR]:

Mir ću i ja.

S[ATIR]:

Da i ja, brate moj.

RA[DAT]:

Mir ću i ja, kad moja gospoja hoće toj.

M[ILJENKO]:

Ja ino ne želim, junaci, nego mir.

D[RAGIĆ]:

I ja mu se veselim, — zla mräka uzmi nemir!

RE[META]:

Veliki bože moj, usiona tvoja vlas
milosni pogled tvoj obrni svrhu nas,
i ovi mir potvrdi komu je svak nas rad.
Bože, ne pogrdi molitvu moju sad!

Ovdi s tancom čine mir, i s tancom odhode za vilom, a Kupido izlazi i govori puku: [str. 70]

Pred 1675 ‚Ro' BC, Radmio DKP; 1679 ‚sluxiate' BC.

K[UPIDO]:

O ki nas slušate s ļubavi i s radosti,
veće ne čeka'te sad ove mladosti;
zač oni pođoše ńih dragu vil slidit,
a mene ođoše ki vladam nebo i svit,
da budem moliti priklono sada svih,
da srce primiti budete dobro ńih
i ļubav kome sad hotješe zadosti
ovo brieme od poklad uzvisit radosti.
Za drugo ništor ja, o puče, neću rit,
zač sunce, koje sja, svitlo će vazda bit;
nenavis ne more učinit nemila
da ruža od gore nî rumena i bila.

SVRHA.

1679 ‚sluxiate' BC.

[GRIŽULA.]

Počiṅe komedija prikazana na Vlaha Sarkočevića na piru, složena po Marinu.[1] [l. 3.ª]

[Lica što govore:

Slava nebeska (u prologu)	Grižula starac, remeta
Dijana	Radoje (Rade), Dragić } Vlasi
Kupido	
Plakir (Plako), sin Kupidov	Gruba, Miona } Vlahińice
Mudros	
Pravda	Staniša, otac Dragićev
Vile	Vukosava, mati Grubina
Oposlovnica, sluga Mudrosti	Omakala, djevojka]

[PROLOG.][2]

[Slava nebeska.][2]

Cti drago prolitje, dàždi med s nebesi,
  razliko jur cvitje livade urési,
danica vòdi dan jur draži neg ikad,
  a sunce gorâ van najsvitļe sviti sad,
zač vile kriposti, uzdrže koje svit,
  drage[3] sad[3] mladosti vladaju slatki cvit;
pričista Dijana življenje sad vlada,
  nebeska svud māna na zemļu sad pada.

Izvori (za sve komedije u prozi): za tekst A *(Rešetarov rukopis* M. III. 8 *iz sredine XVI. v.) a za varijante* P *(Petračićev tekst u prvome Akademijinom izdanju), napose za* Grižulu *još* M *(prijepis Dum Đura Matijaševića iz početka XVIII. v.).*

[1] *Ćijeli je natpis u* A *u jednome retku, a nad ńim je nešto ostrugano: prva se riječ* Prolog *može nekako da pročita, dok se ostalo ne vidi, ali je valjda bilo napisano* Prolog. — Slava nebeska *kao što je u* M. *Od drugoga a riječi* prikazana *pa do kraja natpisa neko je, po svoj prilici O. Ivan Matijašević, kasnije crnim mastilom prevlačio slova. U* M *natpis glasi:* Prikazanje složeno od Marina Držića Dubrovčanina, prikazano na piru Vlaha Sarkočevića; [2] *uzeto iz* M; [3] *zamiješeno na rubu sa* dvie vjerne M.

Spomeni[1] ovi stan s veseljem uvike
čestiti ovi dan, pun slave i dike,
u koji dva mila po milosti od nebes
tač slavno združila nebeska slava[1*] jes.

Za orjezijem se muzika kanta.[2]

Vila govori:

Pirnici,[3] znajući ja viła od planina srce Vlaha[4] Sarkočevića[4] er je vele užeženo za obeselit vas, Vlaho[5] prid nas vile velike je molbe činio da mi[6] vile[6] dođemo na ńegov pir. I budući Vlaho[5] mladić slatke riječi, crnok,[7] s . . love[8] ćudi,[9] naučan s lovom se vraćat doma, ûmje toliko,[10] er mi vile (od) planine[11] dođosmo na ńegov pir s našijem pjesni, s našijemi igrami i (s) našijemi ostalijemi planinskijemi salaci[12] za Vlahu[5] ugodit a vam kojigo(d) plakijer dat. I ja sam sama došla sada ovdi za navijestit vam (da su) na(še) planine veće[13] neg je vaš grad, naše ravnine veće[14] neg vaše (Pile); (mož)emo vam ukazat kudije lov lovimo i koliko daleko trke činimo. (I sve to) možemo se[15] ukazat u mälu mjestu. Koliko se uzmože, onoliko se će učinit, i što učinimo, primite u ļubav. I znajte, u ovoj strani stoje četiri vile, koje se zo(vu) kriposti: jedno[j] je ime pravda, drugo[j] je ime hitros, tretjo[j] je ime ja(kos), četvr(to[j] je) ime tihoća; ove kriposti svit vladaju. S ovu stranu stoji čista (Dija)na [s] (svijem) divicami, a tamo stoji žuđenje, boj bije s čistoćom; a sve te kriposti me(đu) ńimi mir čine. Koja igra ovdi bude bit, vidjećete! U ovoj planini s(toje) satiri i stoji jedan smiješan remeta, koji [16]–nas vile vele čini smijejat: upije, dan (i noć pomoć) pita.–[16] Ļubav ga mori, a ļubav se ńime ruga, a satiri se oko (ńega), kako oko čuvete, kupe i igraju. Što vidite, primite u ļubav; čini se što se m(ože). Ne recite zlo od nas vili, er mi vile uzimļemo onjezijeh koji od nas zlo govo(re).

---

[1] *zamijeńeno na rubu sa* proslavi M; [1*] *zamijeńeno na rubu sa* srjeća M; [2] *cijele ore napomene nema* M; [3] O vi svi ki me slušate M; [4] ‚N. N.' M; [5] ‚N. N.' M; [6] mu M; [7] ‚ciar . och' *sa* i *nad retkom* A, *nema* M; [8] ‚s . . love' A. plemenite M; [9] ćudi, dobar, izvrstan i M; [10] toliko prid nami M; [11] planina M; [12] arajdańima M; [13] vele veće M; [14] prostranije M; [15] *nema* M; [16]–[16] nam vilami čini se vele smijat: pjeva dan i noć u svojijeh tugah pomoć pitajući M.

PRVI[1] AT.[1]

STARAC GRIŽULA:

O vile vilice od guste planine,
čin'te, mê dušice, da me tuga mine;
molite dragoga plahoga djetića,
[s] strilama onoga ognena[2] božića,
koji me ustrili pogledom gorske vil
ke obraz pribili zada mi gorki cvil,
[l. 3.b] (i s)pusti jednu stril ognenu put prsi
(od) ove gorske vil na mene ka mrzi,
(ka) je mê žuđenje, vaj, ka je mâ ljubav,
(k)a je mê tuženje i ka je mâ nezdrav!
(A)li mi mol'te sad Plakira ljuveno
da me upusti u grad kaogodi skroveno,
da mi 'e prid onoga božića kleknuti,
da božo gorušti [3]–pogleda na moje–[3] ....

Jaoh, (mo)ja srčana tužice, moji uzdasi i moje plačne oči, kad se ćete[4] utješit? .... gleda[5] na moje ljuvene tuge, da djetece strjelovito ustrili, užeže, už(eže), užeže, jaoh, ledeno srce od vile. Pomilite, pomozite, smilite se, [6]–nemojte .... ile bit,–[6] oh, oh, oh!

SCENA SECONDA.[7]

VLAHIŃICA GRUBA:[8]

(Kud) tnžna Gruba sama se ovako tučeš, jaohi meni, po pustoj planini slije(deć)i onoga koji o(d) tebe bježi, ki je tvoj, a neće da je tvoj, koga uzeše gorske (vile), a on moje srce nosi, ki vilu slijedi, a mene, jaoh, za sobom poteže, ki se ... dar[9] drugoj, a ja ne mogu neg ńegova bit, ki je moj, a druzim se dava,[10] a ja (sam) ńegova, ni mogu neg ńegova bit, ni se moje srce može smirit,[11] bije(d)na.[12] Dragiću[13] nevjerni,[13] kud od tvoje vjerenice bježiš? Bježiš, a po razlogu ne mož mi uteći! Jaohi[14] meni tužni, komu se tužim? kamo li grem? tko da u pustoj planini mene tužnu razgovori? što iščekujem neg ku vrlu zvijer, da me tužnu razdrpi?![15]

---

[1]) Činjeńe prvo. — Prikazańe prvo M; [2]) ‚ogniena' A; [3])–[3]) *u* M *ova druga polovica stiha prazna je;* [4]) *iza toga nad retkom opet* se A; [5]) *valjada* Da pogleda A, pogledaj M; [6])–[6]) *valjada* ‚nemojte zle vile bit' A, na moje nevolno biće M; [7]) Prikazańe drugo M; [8]) ‚Gruboliepa' M, *pa tako i dalje, samo što obično piše* ‚Gruboliepa', *koje bi dakle trebalo čitati* Gruboljepa; [9]) *valjada* da u dar A, jaoh darova M; [10]) dava, dariva M; [11]) bez ńega smirit M; [12]) Bijedan Dragiću M; [13]) nevjerni Dragiću M; [14]) jaoh si ve M; [15]) na kuse razdrpi M.

SCENA[1] TERZA.[1]

GRIŽULA, STARAC REMETA.[2]

(REM)[ETA]:

Vile, gizdave vile, planinski razgovoru, slatke, dobre, drage, medene jabučice vam rodile, kruške mednice vam se rađale, rozice,[3] viojle,[4] trator, bosilak, ružice vam ctjele; ako nećete za mene ljubav molit, molite [5]—moju vilu makar—[5] da me uzme, neka me uzme, i da se veće zovem vilenik i da reku: „Vile ga uzeše, oh, oh!“ Ah, da bi me uzela, da bi me uzela, da bi me uzela!

GRUBA:

Tužna, koji glas ono čujem? ali je čovjek, ali je ka neman?

RE[META]:

Ah! oh! brajo, tko je? (hodi napri)jeda!

GRU[BA]:

Brižna, smijem li naprijeda?

RE[META]:

Na travici zelenoj da poči(nemo).

[GRUBA:]

Brižna, nije ga meni počivat ni stat ovdi. Smijem li naprijeda?

(REM)[ETA]:

Hodi, brajo, jes gdje počinut.

GR[UBA]:

Tužna, gdje sam ja ovo došla? tko li me zove?

(REM)[ETA]:

Zove te ki te je zvao i ki te, vilo,
žudi i želi noć i dan, a moj dragi biseru,
jäk jelin kad žedan želi prit k jezeru.[6]

GR[UBA]:

Tko si ti ki sa mnom govoriš?

---

[1]) Prikazaće 3.e M; [2]) M *dodao* i Gruboljepa; [3]) ‚rozize‘ A, *nema* M; [4]) ljubice M; [5])—[5]) daj bare moju vilu M; [6]) *ova 2 stiha napisani su i u* A *i u* M *kao da su proza.*

(REM)[ETA]:

*Vi*lo vi[lice], vilo vilice, tvoj rob, tvoj sluga, tvoj sužan, tvoj *verni* ljubovnik!

(GRUB)[A]:

Bijedna, sjetna, tko je ovo? što je ovo?

RE[META]:

Jaoh! jaoh! gdi je snijeg, gdi je lijer? Nije ovo moje sunce; ti nijesi k*u* ja zovem.

GR[UBA]:

Ni *ti* koga *já* ištem. Starče, ukaži mi put kud se ovamo id*é*.

R[EMETA]:

Moja kćerce, ne govori tako! nije[sam s]tar! bijela moja vila, — bijela moja brada. Kudi tako šetaš?

GR[UBA]:

Ištem moga vjerenika; zovem ga, a ne oziva mi se.

RE[META]:

I *já*, kćerce, zov*e*m tko mi se ne oziv*á*; vapij*e*m, uzdišem, plačem, suzice ron*i*m. Jeda ćeš, brajo, uljesti, da poči(neš?)

(GRUB)[A]:

Sjetna, starče, grub ti si! Tko si *ti*?

RE[META]:

Ja grub?! Gruba ti mati, grub ti otac, sve ti grubo; gruba i *ti*[1] b*i*la!

GR[UBA]:

A i jesam *já* Gr*u*ba.[2]

RE[META]:

Da kad si gruba, grub*a* pođi tja od mene, — lijepâ, k meni!

GR[UBA]:

Sjetna, sjetna! Ma koga vidim odovud? Dragić je, mo[j] je Dragić! Ah, tužna, poću se skrit, da čujem što govori.

[*U* M *je poslije toga prevučeno* Prikazanje četvrto: Rade, Dragić i Mionica, *pa je pri dnu str. 5 u 2. stupcu i u gornjoj polovici str. 6 u jednom stupcu drugom rukom zapisana ova pjesma:*

[1]) ti ista M; [2]) gruba, ali sam i lijepa *a poslije toga prazna 4 retka* M.

REM[ETA]:

Ako s' gruba, dalek pođi;
ako s' liepa, k meni dođi,
er za liepom suze[1] otirem,
er za grubom ja ne umirem.
Gruba od mene dalek stoji,
liepa srce meni osvoji.
Ja ću liepu sveđ ljubiti,
neću grubu viek pozriti.
Od grube ću sveđ bježati,
sveđ za liepom uzdisati,
uzdisajuć liepu zvati,
grubu u smrti još bježati,
i po smrti grubu mrzit,
i po smrti liepu ljubit[2]
liepu i grubu,
grubu i liepu
ljubit — mrzit,
mrzit — ljubit.
Liepu hoću,
grubu hoću[3] —
grubu mrzit,
liepu ljubit,
jere vik su
u 'ednom kipu
liepa s grubom —
gruba s liepom,
kako nami[4] svi rekoše[5]
sastati se ne[6] mogoše.[6]

RADE, DRAGIĆ I MIONICA.[7]

(RADE):

Dragiću, crni[8] Dragiću, kudi se odpravi? komu stado, komu sir, mlijeko,[9] [l. 4.ª] komu maslo ohodiš?

DRA[GIĆ]:

Rade, moj ve Rade! radala[10] se, Rade, tobom: ne pristaj (mi) tuzi! Bijela *v*ila od planin*e* moje srce odn*i*, bijel*a* *v*ila mene osvoj*i*, bijeloj vili odl*u*čih sl*u*žit, bijel*a* *v*ila moje m*i*sli uz*e*. V*i* o stadu mislite — j*a* idoh za ńome!

MIO[NICA]:

Bijedan Dr*a*go, sjetan Drago, kud se odprav*i* i bez ručka? Sjetna te vile uzele, [11]-a kud ću-[11] j*a*?

RA[DE]:

Voh, Dragiću, kud pođe? Čeka' da t' rečem, Dragiću!

DR[AGIĆ]:

(Ra)de, ohaj besjede, ni me zovi veće! Što odlučih, odlučih — za bijelom vilom idoh!

Grube s Dragićem govori:

[1]) *nad prevučenim* samo; [2]) *poslije toga prevučen stih* Grubu i liepu; [3]) *ispravljeno od* neću; [4]) ‚nenni'; [5]) *podvučeno pa sa strane dodano* govore; [6]) *podvučeno pa sa strane dodano* viek ne more; [7]) *U* M *nad tim* Prikazańe četvrto; [8]) ‚ciarnj' A, ‚carni' M; [9]) komu mlijeko M; [10]) Radala M. [11])-[11]) ‚akochiu' A, a kud ću M.

(GRUB)[E]:

Dragiću nevjerni, Dragiću nemili, Dragiću nedragi, da li ide za drugom a tvoju ļubi ostavî? Ostavļaš ka je tvoja, a slijediš ko t' ne more bit! Kudi se *to* gre? kamo li zama(m)ļen ideš? gdje li tvoju Grubu ostavļaš?

DR[AGIĆ]:

Moja Grube, ne grub(a), ma[1] grimizna svilice! U hladu na zeleni, a pri bistroj vodici danas tretji *dan* stadom plandujući, budući mliječca umuzao, kravajca[2] ugrizah, sirca prigrizah, a tebe mi Grube, pripijevah, er mi sva u srcu biješe. Prikaza mi se vila iz planine bjeļa od snijega, svjetļa od sunca, rumenija od r(u)že, tanka, visoka, strilovita pogleda, draga u vidjenju, mila u hodu, slatkòsmjeha, a pozorom ne moje tužno srce ma lijes, kami, zvirenje k sebi potezaše. Moja Grube, uze me, ostavih stado, ostavih brašno, skočih bijedan, ńoj se utekoh, rekoh joj: „Vilo, tvoj Dragić veće da je tvoj!"

GR[UBE]:

Nuta,[3] tužna, tužnijeh riječi!

D[RAGIĆ]:

A ona brža od vjetra, bjeguća kako košuta, ozrivši se na mene, smijehom reče mi: „Ako me stigneš, kolač ti". *Já* bijedan i još ju tjeram, a ne stižem ju.

RA[DE]:

Bijedan se tjerao i povilińio! [4]-Manenika magańe besjeda mu.—[4]

MI[ONICA]:

Sjetan i brižan ne pošao! komu Grubu ostavļaš? Tjerao se i istjerao se! komu mlado čeļade ostavļaš? Pundurila ti slatka; neka, naćeš po pustoj gori tko ti će večeru povidat[5] i tko te će od buha opuđat!

DR[AGIĆ]:

Grube, lijepa[6] ne gruba, oprosti mi. Sve tebi: mriļul[7] pitomi i grlice koje sam onomadne izeo iz gńijezda, i šaruļa moja ovčica — sve ti na darov, a ja se vili dah. Ne imam kad stāt — pođoh. Zbogom! tvoj sam njeka(d) bio, sad nijesam tvoj ni moj. Tko me uze, uze!

RA[DE]:

Maj prc, tu vrag s Dragićem, nut magańe!

---

[1] ma sva lijepa, moja M; [2] krušca M; [3] Nuti M; [4]—[4] *nema* M; [5] pripravļat M; [6] moja lijepa M; [7] mriļul M.

M[IONICA]:

Tako rasuta ne bila; kako ga su vile uzele!

G[RUBE]:

Jaoh ve, Mione, nuti mojijeh *túga*!

M[IONICA]:

Drago, Dragiću, brižan! nije li nam skoro svetac? Da li se će bez Dragića kola vodit? što će rijet, tužan, seļanke? vijenci koji se spravļaju da[1] li ih[1] će drüzi nosit? ružu, trator i bosilak za kog Grube goji? Drago, [2]–bogme ti ću–[2] i prjesnačić umijesit i ušnu[t] ti ću[3] od grud*e*.

D[RAGIĆ]:

Sest(re), i ti, brate Radoje, što odlučih, odlučih, i zbogom!

G[RUBE]:

Jaohi, tužna, što se ovo čin*i*? Dragiću, kamo greš?

R[ADE]:

Mione, tako sjetna ne hodila, uzmi t*i* mene: j*a* neću bježat, vazda ti ću i od ručka [4]–i od večere–[4] štogodi dohrańevat; a meni vazda baba ušne i kad se sir*i* i kad se mijes*i*.

M[IONICA]:

Bijedan Radoje, üpitomî[5] paganioce koje s gńijezdom onomadne nađe, i öblakomî se na ńe!

R[ADE]:

Za tebe ih hranim, Mione, a maja vel*i* vazda: „S Mion*o*m čuv*a*` živo“; a ka[d][6] ti ću, Mione, ukazat gnijezdo staglinâ koji lijepo poj*u*?

M[IONICA]:

Ne smijem od majk*e*!

R[ADE]:

A ja ću maj*i* rijet da te isprosi.

M[IONICA]:

Brižan, tako mi nećeš ni od ručka donijet?

R[ADE]:

Bogme[7] ti[7] ć(u) i pločicu zaimat, ter ćeš pticam zapinat.

---

[1]) ‚dalijh' A; [2])–[2]) žinti ti će M; [3]) će M; [4])–[4]) *nema* M; [5]) *tako u* M, *u* A *slova* upito *nijesu sasvim jasna*, uhiti mi P; [6]) ja M; [7]) žinti M.

M[IONICA]:

Bijedna nestala! stado mi se [l. 4.b] raspr̀ša, a Dragića v*i*le uzeše, a Gruba i ne znam kud pođe.

R[ADE]:

Tužan se ja zagovorio, a meni ovčice udariše u stranu! Gruba stigla Dragića, a Radoje stekao Mionu.

M[IONICA]:

Veće tebi od ručka ne pribilo neg će meni što bo|e s tobom bit.

R[ADE]:

Ali će meni s tobom dobro bit.

M[IONICA]:

Tu, tu!

SVRHA PRVOGA ATA; POČIŃE DRUGI.[1]

Kupido, vidjevši jednu vil, govori:

(O) Plako, sinko moj, zamčica gdi ti je?
Zapni mi vil onoj, na poslu spat ga nie!
(Ov)o je ona vil ka toli ne scieni
(o)gńene moje stril ni moj plam ogńen*i*:
(sat)ri joj oholas, čin' da zn*a* s gorkosti
ogńen*a* što je vl*a*s |uvene kriposti.
Ukazat budem j*a* oholim sv*i*m v*i*lam
koja je moć moja i što je |uven pl*a*m.

PLAKO:

Malahn*i* ćaćko moj, ma[2] sioni,[2] övo je
pripravan sinak tvoj na službe na[3] tvoje;[3]
neka je Plakiru s vilama boj biti,
a t*i* stoj u m*i*ru, nu ćeš sad viditi,
usion*a* |ubavi, srjed ov*e* planin*e*
jesam li[4] tvoj pravi sin Plako ali ne.

Mudros i Dijana govori:

(M)[UDROS]:

Gospođe Dijana, pričist*a* božice!

[1] Svrha prvoga činćńa a počińe drugi M; [2] svaki čas M; [3] ‚svakoje', *pa to na rubu zamijeńeno sa* na tvoje M; [4] ‚gli' A.

D[IJANA]:

Što zoveš, mâ znana Mudrosti divice?

M[UDROS]:

Plako je srjed gore, ki nosi med i jad;
čuva'[1] čiste dvore, ako igda, vilo, sad!

D[IJANA]:

Hvala ti, Mudrosti, ka ne spiš i toli
vrh tihe mladosti srce se tve boli! —
Ustan'te, divice, vience vit ostav'te,
uzmite strjelice, na boj se sve sprav'te!
(P)lako je u poļu, onoga sin koji
vodi na[2] svû[2] voļu, kad koga osvoji.
Plako je himben tač, ne štedi nikoga,
pod nebom nosi mač, kim koļe svakoga;
u vidu veselje, a nosi u prseh
toj gorko dreselje, kim truje paka svieh,
ter se u ú varaju i mladi i stari,
a ki ga ne znaju, svi(h)[3] lasno privari.

Odgovaraju vile:

1.[4] Božice gospoje,[5] spravne smo obslužit
zapoviedi tvoje i s time sad boj bit
koji med u licu, u srcu gorki jad,
koji plač, tužicu zadat nam nosi sad.
2.[6] Oružje drugo, m(n)im,[7] htil' bi se nego stril
za boj biti s timim ki trije[8] gorske vil;
a toje[9] i mi sad d(a)[10] varkami[10] igramo,
proć jadu damo jad, proć himbi himbu damo.
Znam, slavna božice, er Plako vazda nam
zapina uzice i o(n) nas sliedi sam;
daj da mu zamčicu zapnemo gdi sade,
jeda pod pločicu zločinac upade.

Dijana odgovara:

Sve dobro velite! takoj da se čini,
zamčice[11] spravite najbrže, cknjet ga ni.

---

[1]) ‚ciuá' A; [2]) ‚nasuu' A, ‚nascu' M', našu P; [3]) ‚suij' A, ‚svieh' M; [4]) *to jest* 1va vila; [5]) gospode AM; [6]) *to jest* 2ga vila; [7]) mim A; [8]) ‚trié' A, ‚strjela' M, *ono prvo biće mjesto* tjeri; [9]) ‚toie' A, ‚toje' M; [10]) ‚duarkamj' A, da varkami M, s varkami P; [11]) ‚samcj se' A.

Plakir govori sam:

Cvitje, razliko cvitje, i vi, travice zelene, vam pridavam tvrde uze od zamčica koje sam ovdi zapeo: čuva'te ih i skroveno ih držite! Já ću poć na tvrdi stan Dijane božićé, da spijam gdje su bijele vile; prve vidim, hoću na ńih udariti slatkome riječi. One, videći me samoga, htjeće na mene udarit, er vile Plakira na samu ištu, a ja ću prid ńimi uteć. — trijeba je lisičit! — one se će za mnom tisknut, tjerat me će, tako ih ću dovesti na stupicu. Nije ga vazda strjelami igrat, — varkami se je sada pomoć.

Mudros govori:

Božice[1] Dijana, Mudros ne spi, tobom se brine, na tvoje dobro nastoji. Plako je zapeo zamčice, s varkami gre. Nije tvojim vilam sada Plakira samoga tjerat; odpri mu se iz dvora, ne da' sada vile nadvor.

[DIJANA:]

Mudrosti, hvala ti! tvoje nespanje naše je shrańenje. — Divice, ni jedna iz dvora da nije izišla! ostavite sad lukove i strile, starijem oružjem odzgora udrite na ńega.

V[ILA] 1.:

Da bude, slavna božice! sada ćeš vidjeti vaļamo (li) u boju.

V[ILA] 2.:

Ovo ga, sestrice, iz cvijetja,[2] kako lisica gdi se vuče. Hodi naprijeda: i [l. 5.ª] lisica upade u stupicu.

V[ILA] 3.:

Sestrice, be(z) straha hrlo udrite na ńega sva(ka) (s) svoga mjesta; ne slušajte ńegove slatke riječi, ni gleda'te ńegov veseli pogled. Pod onim medom jad skroven stoji.

Plako govori:

Bijele vile, drage vile! poļa pengana razlicijem cvijetjem, livade urešene bijelijem ģiļi,[3] rumenom ružom, gora odjevena zelenim liskom, studenci bistri, hladni, žuber tihijeh slavićá, prolitje veselo, gorske vile, zovu vas, i Plakir vas zove; izidite, bijele vile, brijeme je kola vodit, brijeme je od pjesni, brijeme je od slatkoga mira, daleko od nas zli nemir!

---

[1]) ‚boxici', *posledńe slovo reklo bi se da je ispravļeno* e A, Božice M; [2]) ‚zuietia' *s drugim* i *nad* a A, *tako da bi se moglo čitati* i zuietá, *jer to drugo* i *nema tačke*, cvijetja M; [3]) lijerim M.

V[ILA] 3.:

Slatka riječi, gorki srcu, zli hiniče, daleko od našega dvora! Ovo ti mir: primi ove jabuke.

(Ovdi ga biju jabukami.)

PLA[KIR]:

Neka, jeda vam Plako plakijerom plati.

Grižula i Omakala govori:

G[RIŽULA]:

Tko je tamo? tko je ono onamo? Čuva' se zla! boji su, zamčice se zapiñu; ovdi se upada u zlo! Kćerce, momice, djevojko, obidi uokolo, da ne upadeš u stupicu; ovčice, da te vuk ne uije,[1] iz travice da mi te zmija ne peči.

O[MAKALA]:

Sjetna brižna, koji je čovjek ono? gdje sam já ovo? ružna se skitala: isto[2] me[2] će nemani uzet! Smijem li naprijed?

GR[IŽULA]:

Da mi te, moja kokošice, orlić ne podbije odzgara; obidi!

O[MAKALA]:

Bijedna Omakala išla nad pšeničan kruh iskat, a sjetna od gospođe utekla! Gdje sam já ovo došla? Bolje biješe i zlu gospođu podnijet neg se ovdje[3] po pustiñi tuć; mekša biješe ńe ohšubra, koja mi kako smokvu glavu biješe učinila, neg ove ļuti po kojih bijedna derem noge.

GR[IŽULA]:

Ovčice, vuk mi te ujede! pridi ovamo.

O[MAKALA]:

Brižna, starče, ružna já ne hodila! tko si ti? jeda si pustiñak?

GR[IŽULA]:

Pustiñak sam; utekoh u pustiñu od zle godišnice.

O[MAKALA]:

A já utekoh u pustiñu od zlé gospođe. Brižan, da tko ti kuha ovdi? kako li sam stojiš?

---

[1]) ‚u, ije' A; [2]) ‚istome' A, *koje možda stoji mjesto* istom me, ‚isctome' M; [3]) ‚ouudie' A, *koje se možda ima čitati* ovudije, ‚ovdje' M.

GR[IŽULA]:

Ti si utekla od zle gospođe i u pustińu si došla — gospar od službenice, djevojka od gospođe utekli od zla života i u pustińi se stanili. Dobro čujem što prije ne čuh: u pustińu si došla!

O[MAKALA]:

U pustińu sam došla, utekši[1] od zle gospođe.

GR[IŽULA]:

Kako ti je ime?

O[MAKALA]:

Omakala mi je ime.

GR[IŽULA]:

A meni je Grižula Omakao ime; Omakao Omakali može nauzdano rijet: moja Omakalice, kaži mi, spovjeđ mi kako si od gospođe utekla, a ja ću tebi spovidjet zašto sam od moje goduļe utekao. Utekao sam, ma me su, kćerce, vile uzele.

O[MAKALA]:

Moj starče Omakao, meni ne može gora uspomena bit neg zao život koji mi gospođa zadavaše. S tugom ti ću, nesrjećna, spovidjet, ma t' neću stoti dio kazat od tuga kojijeh sam š ńom imala. Jaohi, ružna Omakala, poslala bi me i rekla bi: „Omakala, pođi u Đura[2] crjevjara, je li obijelio one crjevje, koje se, ružna, bijele svaki dan, i je li ohšubre sašio, je li pantufe na bnetačku svršio — nu broji koliko posala — i pođi na Podmirje u one, — i ime joj sam zaboravila — i da t' u škatulici da bijeloga, crļenoga,[3] u gostarici vodice, u krpici njekijeh guba — pametuj! Pođi za rigulet, pođi za spik i svrati se u Sentalije na Garište i ponesi joj tartare[4] što mi su s pira poslali.“ Tako já neboga i zabudi: zanesi tartaru u Šile[5] crjevjara. Šile[6] me gleda: „Tko je poslao?“ — „Gospođa je poslala.“ Svrati se u Ġan[7]-Fiġina[7] i kupi glavičatijeh igala. Donesi já velicijeh igala; vraćam se doma. Zla došla! „Gospo, velim, crjevjar je zahvalio“; a ona meni: „Na čem, [l. 5.b] brižna?“ — „Na tartari.“ — „Na kojoj tartari?! gdje si ponijela, ružna vazda?“ — „U crjevjara, kako mi si rekla.“ — „Nije[8]! u Sentalije! brižna pošla i sjetna vazda! čeka'! u Šile!“[9] A oko moje brižne glave cokula igra! Istupila je, dušom mojom, toliko cokula mečući[10] mi glavu; a ja, neboga, ne mogu toliko

[1] ‚utechscj' A, ‚utekuhvsi' M; [2] Pava M; [3] ‚ciarglienóga' A, ‚i zarljenoga' M; [4] *i* M ‚tartare', *a to je po ńegovu pisańu* tartare *a nije* trtare; [5] Vitka M; [6] Vitko M; [7] Araba žudjela M; [8] A ne M; [9] Vitka M; [10] mečeći M.

pametovat. A u jutro dozove me, rukovet glavičatijeh igala držeći u ruci: pribod' ovdi, pribod' ondi, da mi se moz[1] smete toliko pribadajući; a kad što zlo učinim, — a nigda joj nijesam prava, — onome mekom rukom ǀusne nos, tako[2] mi se svi svićnaci[3] obrnu[4] uokolo.

GR[IŽULA]:

Ti si, Omakalice moja, martorižana bila od tvoje gospođe ka je sva u rozicah i u vodici rusatoj, a ja sam tugovao s goduǀom koja ne dadiješe mi se ni (s) susjedom razgovorit. A kad bih nadvor pošao, tako bi me i polila juhom mješte vodice rusate: „A kupi kupusca, a kupi larda; ne kup' govođa mesa; kup' morača, kup' luka, kup' voća, kup' konavaoskijeh loćika," — kup' ovo, kup' ono, kup' tretje, kup' deseto! Vrgoh se tobocem, utekoh u pustinu, da odahnem, da respiram[5]; ali, Omakalice moja, s tuge u tugu upadoh — vile me uzeše!

O[MAKALA]:

Sjetan se star uzeo! tko da tebe uzme?! Nijesam ti dopovidjela deseti dio.

GR[IŽULA]:

Bogme[6] ni já tebi stoti dio!

O[MAKALA]:

A tužna, kad joj ulomih njeko gvozdjice, jaohi ve meni! A prije 'o' bijeh od ckla razbila drugo, čijem njeke čičke oko glave čiča: bijedna Omakala, koja martorija podnijeh! Ako já nijesam tužna sve grijehe uza ńu platila, tad se veće ne izlazi iz purgatorija! A, bijedna, u jutro toliko koreta sapina, trakâ, tračićâ, dušom mojom, toliko litâr konaca u te trake ide: sapni primetak, sapni opet koret vethi, koji je još u majke nosila. Toj da je lakše, moj remeta, koji pleteš rešeta?

GR[IŽULA]:

Oh, oh, moja jarebičice, pletem u pamet od čudnijeh tvojijeh besjeda zapletancu koju ne bi zapletalo odpleo. Hod' naprijed; od koreta mi tu spovjeđ, er ti ću já od guńa moje godišnice spovidjet.

O[MAKALA]:

Er, moj Omakalo, nose naše gospođe, najliše kad idu u crkvu ali na pir, brjeme svite na sebi koje jedva bi jaki bastah ponio: primetak, koret vethi, kožuh ali t' koret o(d) toliko lakata, pak sukńu koja je dvaesti i osam lakata široka, — koliko t' uteza ja ti najboǀe

[1] ‚mós' AM; [2] *poslije prerućenog* da A, da tako M; [3] svijetńaci M; [4] ‚obarné' A, obrnu M; [5] oživem M; [6] žinti M.

znam koja ju ujutro i pobjed vadim iz kofana, a metlicom se, kad se ide nadvor, četa, četa. A kad se je sve učinilo, gospar vika: „Oslico, magarico, kad se će na komardu poć?“ Doði já s komarde na brijeme od objeda, pristavi — gospođa se s mise vraća: odpni gospođu, a ne imaj kad spjenit; svuci gospođu, a lonac kipi; da' gospođi košulju, da se promijeni, a lonac iskipje. Gospodar ide na objed, a meso ni uzavrjelo. Gospodar vika: „Kupi vina, naprav' trpezu, daj djeci jesti prije toga, i poď' dones' vode (iz) gustijerne“ — sve ujedno! A gospa me se meće[1] cokulom: „Oslico, što su tolike besjede s gospodarom i raspredance?“ A já, neboga grješnica božija, velim: za moje sam grijehe došla [l. 6.ª] u purgatorijo! Blaženici se priporučujem, korunicu govorim, a idem po vino. A zle česti oko mene se vrte a vele mi: „Kad ćeš kolende uzet? kad ćeš po ono doć? Udat se je dobra stvar.“ A oni prävi: „Nuti ti buhe na vratu. Što bosa ideš?“ A já neboga o(d) tolicijeh čuda mislim kako nijesam iz pameti izišla. Učinih zavjet, učinih seńao na sebi, — utekoh, pođoh u pustińu; ma bijedna ne znam ku(d) ću, ni što ću, ni gdje sam ovo.

GR[IŽULA]:

Djevojčice mlada, momice, čudim se neboga kako si živa! Ma pokli si došla u pustińu i na mene se namjerila, ti si dobra došla, i dobro si došla. Já pustińak, ti puštenica, dobro ćemo stat; srjećna si, er se si na mene namjerila. Ovdi su, momice moja, boji velici, zamčice, vile igraju, vile uzimlu; mene su, moja smokvice meka, uzele. U tuzi sam, uzdišem, cvilim; ma ćeš ti moj garofalak, ružica, moj razgovorak bit u pustińi.

O[MAKALA]:

Sjetna, mene je strah ovdi s tobom stat.

GR[IŽULA]:

Ako pođeš, veći će te strah biti.

O[MAKALA]:

Ovdi ću sjesti.

GR[IŽULA]:

Ako vile izidu, pazmaćeš; ako li ih čuješ začinat, strah te će bit; a u ovo ih doba čujem pjeti. Ako uljezeš k meni unutra, ja ću tebi dospovidjet martorija koje sam patio s kundurićom godišnicom.

[1] ‚mechié‘ *poslije prevučenoga* ‚mé‘ A.

O[MAKALA]:

Sjetan, kakva ti je kuća? Spilica je, dušom mojom!

GR[IŽULA]:

Slobodno uljezi; u pustiñi je, i odveć je ovi lijep stan.

O[MAKALA]:

Uh, smijem li?

GR[IŽULA]:

Uljezi, košutice, da mi te orlak ne ugrabi; ti dobra došla! Kako da je moja vila došla, tako ti se sam obeselio.

SVRHA O[D] DRUGOGA ATA; POČIŃE TRETJI AT.

R[ADE SAM]:

Voh, Miona, Miona! bijedan, kako ju izgubih! Mione, da li uteče od mene? Bogme[1] ću maji rijet er bježiš od mene, a dohranio bijeh da ručamo; a ti vjetar što vjetar! Ne bježi, Mione! Bogme[1] u bisacijeh nuta prjesnačić ti nosim! bogme[1] sad dozvah Pribisavu, a ti ga ne ökusî vragut kus. Bijedan, ako i bježi od mene, bež[2] ńe ne mogu vragut bokun okusit. Istom ono kad mi reče: „Rade, Radiću!“ tako mi se srce i strese. Nije je, bijedan, a živo mi u goru üdarî. Kec ovamo, pusto ostalo!

M[IONICA]:

Ah, ah, brižna Radoja! za Mionom plaka. Isto[3] mi[3] ga je drago gledat gdje mu se srce trese. Ušnuli mu su prjesnačić, a bogme[1] ga bez mene, Rado, neć mucnut. Bijedan, prije bi izdahao neg bi bez mene vragutijem se bokunom založio. Da je ovdi koja djevojka, naučila bih je; ma ne bih, ako mi ne bi što dala. Djevojke, gdje ste? Kad ti djetić govori: „Uzmi me!“ ti mu reci: „Ne smijem od majke“; a kad ti reče: „A ja te ću isprosit u majke“, ti mu reci: „Kad majka reče!“ da mu izmamiš i[4] svile[4] i da bez tebe vragut bokun ne ruča. — Bijedna, koja je ovo ružna? Kako da je vila?! tako ružna ne hodila! Ova je Dragića uzela. Sjetna Miona stala, gdje bi i mene uzela.

Vila govori:

[1] žinti M; [2] ‚bex‘ A; [3] ‚istomi‘ A, *koje možda treba čitati* isto[m] mi, ‚isctomi‘ M; [4] ‚isuijlé‘ A, ‚if svile‘ M.

V[ILA]:

Je li gdje koja od mojijeh druga, da joj smijeh spovijem, uistinu smijeh! Pastirić me je jedan snašao: gleda, uzdiše. „Zdrav, brajo“ já mu velim; a on meni govori: „Dragić, vilo, da je tvoj!“ A ja mu odgovaram: „Ne budi moj,[1] er ako te já uzeh, osta uzet.“ A on meni veli: „Tvoj živ, tvoj mrtav Dragić! i ovo ti na čas grudica: umijesi prjesnačić.“ Rekoh mu: „Grudicu primam, ma tebe ne uzeh, da se ne zoveš uzet; bi(t) ti će uzdarov, drugovja me ćeš nać.“ Ovdi pođoh já, a on osta ondi. Sada, je li [l. 6.b] koja nevjesta, da prjesnačić umijesi od ove grudice? Vidim jednu nevjestu onamo. Nevo, ovo ti grudica, umijesi[2] i sjutra ga pokloni tvomu Vláhi, da ruča, i reci mu: „Lovci u lov, junak na boj, a hrabar g djevojci; prjesnačić tebi, Vláhe[3] meni.“ Za tebe t' mi nije, mila, veće slidit gorske vile. — Ma gdje mi je moj remeta smiješni? Nije t' mi remete rešeta ki plete.

REMETA, OMAKALA, VILA.

GR[IŽULA]:

Rozice, diklice, mê svitlo sunačce,
veselo tve lice grabi mi srdačce!

Uzmi ga, tvoje je, uzmi me i svega, da sam tvoj i veće da nisam mrvu moj. Oh, oh, moja ružice, moj ǵiļu rumeni, uljezi, na zelenoj travici da počihneš.[3]

O[MAKALA]:

Sjetan ti ne došao, gdje zoveš ovaku gospođu!

VILA:

Remeta, koja je toj djevojka[4] s tobom? To li je što veliš da si vas moj? Pođi, pođi, — ti imaš čigov si.

GR[IŽULA]:

Hajme, vilo! ti me s' uzela i tvoj sam, tvoj, tvoj, tvoj.

O[MAKALA]:

Nuti, sjetna, čudâ i lažâ što govori, gospo, bijela vilo! a meni je rekao da me će uzet; a nuti sada što govori!

---

[1]) ‚mój' *poslije prevučenoga* ‚moý' A; [2]) umijesi prjesnačić M; [3]) ‚Vlahhe' M; [3]) ‚pocibnésc' A, ‚pocinesc' M; [4]) *poslije prevučenoga* ‚uijla' A.

V[ILA]:

Djevojko, odkle si *ti* i tko si *ti*?

GR[IŽULA]:

Čeljade je, rozice,[1] — dobra je ovako, ne umije ništa, puštenica je, promjeńuje gospođe.

V[ILA]:

Hoć me dobro?

GR[IŽULA]:

Já li, *já* li? hoću li te dobro? hoću li te? Ah, jaoh!

V[ILA]:

Da, pomuči, neka mi je je malo ispitat.

GR[IŽULA]:

Pita' ju, ispita' ju, bud' mudra *ti*.

V[ILA]:

Djevojko, spovjeđ mi odkle si.

O[MAKALA]:

Iz Dubrovnika.

GR[IŽULA]:

Iz grada je gdjeno su *Među crjevjari* i *Prijeki* i *Među polače*, gdi se djevojkam zapiňe.

V[ILA]:

Jesi li mi obećao da ćeš za moju ļubav mučat?

GR[IŽULA]:

Za tvoju ļubav da mučim, za tvoju ļubav da umrem!

V[ILA]:

Za moju ļubav da nigdje ne progovoriš, dokle t' *já* ne rečem.

GR[IŽULA]:

A *já* da mučim. Zamuknuh veće, nijem sam, dokle *ti* hoćeš.

V[ILA]:

T*i* si iz Dubrovnika?

O[MAKALA]:

E, gospo.

[1] ‚rozize' A.

V[ILA]:

Što se čini u Dubrovniku?

OMAKALA:

Gospo,[1] sra(m) me je i govorit! Gospođe su počele bačkjelom djevojke bit, a gospari hoće da ih djevojke izuvaju; a *Među crjevjare* su tolike štipance, er sve djevojke na[2] variete[2] otidoše. A i djevojke se ištetiše: ostaviše krasti gospođam hljebe, larad i mavasiju, a staviše se krasti peče od zrcalaca, i crlenoga[3] i bijeloga, i guńe sentat na prove. A gospođe zaboraviše i kuhat i posle kućńe činit; a sto posâl hoće objednom da se čine, i sve im objednom zapovijedaju. Tako zlo, gospe, cokule lete kako grâd po kućah, a djevojke počeše u pustińu bježat od gospođa.

GR[IŽULA]:

Uh, uh!

V[ILA]:

Neću da progovoriš! — Čudâ se naslušah. Nije tjezijeh guba u gori zelenoj. — Moja djevojko, je li što drugo?

O[MAKALA]:

Jes, njeki se crnok[4] ženi; odahnuće godišnice, prâvê da se će hudoba pokrstit.

V[ILA]:

To li oni ki riječmi vezo a okom namiguje? I s nami se je u gori zelenoj utjecao[5]; odsela će lakše trčat.

GR[IŽULA]:

Oh, uh!

V[ILA]:

Remeta, što bi ktio? ktio bi nješto rijet?

GR[IŽULA]:

Ah, uh!

V[ILA]:

Já znam što mu se hoće. — Djevojka, poði onamo u onu livadu i naberi mi ružica i svakoga cvitja, da remeti vijenac učinim.

O[MAKALA]:

Da bude, moja lijepa gospođe! Da bi mi taku gospođu služit, a da veće makar ne okusim ni hljeba u vruću ckvaru udrobljena,

[1]) *nema* M; [2]) ‚nauariete', *koje se može pročitati i* ‚nauarcéte' A, *pa je zbilja u* M ‚na værcete'; [3]) ‚ziarglienóga' A; [4]) ‚ciarnók' A; [5]) ‚utieziao' A.

ni varenoga vina, čijem se mi graćcke godišnice na despet od lakomijeh gospoda guvernamo.

VILA:

Dobrijem se guvernate, zato ste zračne, a gospođe mledne; tot ńim pođi. Lijepa cvijetja naberi.

Remeta progovori:

Vilo dušo, tvoj srčani rob!
Övo ti mê grlo, veži me, diklice,
učini da sam tvoj,[1] mâ biela ružice;
vodi me svezana, vodi me noć i dan,
mâ [l. 7.ª] zvizdo sunčana, vodi me na tvoj stan!

V[ILA]:

Remeta, a bi li došao sa mnom gdje bih te já povela?

GR[IŽULA]:

Ah, zvijezdo danice!

V[ILA]:

Já imam vele vila družica; o(d) tebe bi se pripale, a ti si zao, rukami igraš. Ako ć da sa mnom dođeš, já ti ću ruke svezat, i na grlo ti ću uzu stavit; govoriću da te sam uhitila i da mi si rob.

GR[IŽULA]:

Na t' ruke, na t' grlo, moj raju, övo me,
ter brzo i hrlo vodi me domome.

V[ILA]:

Vila te svojom uzom veže i uzu ti na grlo stavļa, da si vazda viliń. Ah, da je jedna duga vrjeća, stavila bih te u ńu; tako bih te i činila ponijet u moj dvor: svak bi mnio da su haļine, a ti bi moj s mnom bio.

GR[IŽULA]:

Ah, vilo, já tvoj! Da sam tvoj, övo me, — ovo ti jes vrjećica, ne budi t' truđahno, prostri tvoju meku bijelu ručicu, er ja veće neću da me odvezuješ:

sužanstvo jur ovo[j][2] toli mi jes milo,
er dragi já pokoj ne želim, mâ vilo.

Oto vrjećica, dohiti ju.

---

[1]) *zbog rima možda bi trebalo* da sam tvoj, čin' hrlo; [2]) ovo A, ovo M.

V[ILA]:

Ah, dobra je! Vrjeću ti ću na glavu stavit, da te nitko ne pozna, i nemoj govorit.

GR[IŽULA]:

Da zanijemim, da zamuknem; dokle mi ti ne rečeš, da ne progovorim; samo jednu votu da glasac puštam, moja medovinice.

V[ILA]:

Puštaj.

GR[IŽULA]:

Umiru, a poju ne kako kuf pribil,[1]
a to je, er moju ne vidim bielu vil;
a živem, er sam rob i bit ću, vilo, tvoj,
dokoli tamni grob pokrije tielo ovoj.

V[ILA]:

Veće da nijesi progovorio, i hodi tako tiho. Ovdi sjedi i prostri se po tleh; ja te ću činit unijet u dvor kako vrjeću haljina.

GR[IŽULA]:

Oh, ah!

Ovdi vila upade u zamčicu.

V[ILA]:

Tužna vila, što ovo bi? Nesrjećna moja mladosti, gdje te huda ćes dovede? Upadoh, jaoh, upadoh u hudu mrježu Plakira, našega[2] neprijatelja, neprijatelja smrtnoga! Moj se salac, vajmeh tužna, obrnu u plač; moj mir, jaohi nesrjećna, stvori se u nemir! Tko da me pomože, jaohi meni? tko da me izme iz nerazmrsite mreže?! Vile, drage vile, je li gdi kojá? Moje sestrice mile, pomozite! robiña osta vaša sestra, sužna osta, jaohi meni, hudoga neprijatelja vašega! Remeta, o remeta, remeta, vila te zove!

GR[IŽULA]:

Oh, ah, ah! Čujem glasac, a ne smijem progovorit, dokle k meni ne dođe moje žuđenje.

V[ILA]:

Remeta, za moje te gore svezah! za moje gore rugah se tobom, jaoh! I ti bi mi sada pomoćcu dao; a, jaoh, sada koga da zovem?

GR[IŽULA]:

Glasac mi se pričuva, a ne smijem; neću jo' žao učinit.

---

[1]) *najprije* ‚pribýlj', *pa je preko* j *zapisano opet* l A; [2]) *ovo je posljedna riječ u tekstu rukopisa* M, *a još je samo pri dnu strane zapisano* neprijatelja *kao prva riječ naredne strane, ali je ova prazna, pa odavde dalje ide samo rukopis* A.

DRAGIĆ, GRIŽULA.

D[RAGIĆ]:

Dragiću, srjećni blaženi Dragiću, ako vilu nađeš, kako je rekla. Kad joj grudicu poklonih, veselo je primi i reče mi: „Da te nađem u ovoj planini paka.“ — Bijedan, što je ovo prida mnom? Vrjeća haljina! Odkud su ove haljine u pustoši ovoj? Poću nožićem razaprat,[1] da vidim što je unutra.

GB[IŽULA]:

Oh, ah! Ne tegni, ne prti se u zlo!
Uzma ga uze,
tko ovdi uze;
ne vadi nožić,
zao ti božić!

D[RAGIĆ]:

Bijedan, što je ono? koji glas ono čujem? Kako da iz vrjeće nješto[2] govori! da nije ka neman? Bijedan, strah me obide.

V[ILA]:

Jaoh, gospođe Dijana, da li ti nije dano sada pomoć dati tvojoj vjernoj službenici? tvoja čista vila da li osta robiña tvoga neprijatelja? Da li, jaoh, na moj glas sada nije nitko da se ozove? da li nesrjećna svak ostavlja? da li ni lipos ni mlados sada, jaoh, meni ne valja?

D[RAGIĆ]:

Tužan, ma koji glas ono onamo čujem? što li bijedan vidim? Vidim bijelu vilu, i kako da se tuži; i kako da pomoć pita, ovamo pogleduje.

GR[IŽULA]:

Jao što čujem[3]? [l. 7.b] Zlo, nije dobro, brajo, brajo!

D[RAGIĆ]:

Bijedan Dragiću! vilu vidim, a glas njeki čujem koji mi od straha čini da mi duša odhodi; a srce mi čezne da k vili pridem, a ne smijem ni znam što ću.

GR[IŽULA]:

Ne hod' tamo, uzma te uze! ove malo odvež' uze, brajo.

---

[1]) ‚rasaprat' *biće grješkom mjesto* ‚rasparat'; [2]) *najprije* ‚nietko', *pa je ispravljeno u* ‚niescto'; [3]) ‚iem' *je pri dnu l. 7.a kao početak naredne strane, ali ga tamo nema.*

DRAGIĆ:

Bijedan, strah me mori, a srce mi tužnu gori da k vili pridem, a ne smijem tužan. Što ću bijedan? Što vidim?!

Plako vodi vilu.

P[LAKO]:

Bijela vilo, tko lov lovi i ulovi. Ti si naša, ako i nećeš. Tko od Plakira utječe, ali ne može od ńegove uze uteć. Svaka oholas snižuje se: hodi k ļu[v]enomu bogu, — ti si ńegova robińa.

V[ILA]:

Plako, Plakijer je svakomu vazda mio; Plakijer je ures od svijeta; Plakir svakomu rados dava, — da li će sada Plakir meni smrt bit? Pusti me, da od Plakira plakir imam.

P[LAKO]:

Bez Plakira ti ne mož plakir imat; a hoću da i moj otac Ļubav od ovoga lova plakir ima. I veće ne gubi riječî; i umiļeno hodi, da t' ne slomim oholas.

D[RAGIĆ]:

Bijedan Dragiću! odvedoše mi vilu; tužan, što ću? Kud ju vodite? jaohi, tužan, jaoh, ah! Tko? što je? Ajme,[1] vilo, dušice, ajme, umrijeh, umrijeh! Odvedoše li te? Odvedoše te, — umrijeh!

Ovdi Dragić od straha uteče, a izlazi Vukosava i Staniša.

VU[KOSAVA]:

Staniša, ovo naše dijete mi ne nahodimo, ni, bijedna, umijem ni znam što ću.

S[TANIŠA]:

Vule, s djece t' mi nije sada neg se brižit, neg se tužit! Djeca t' mi sada što luda i preluda, a s[v]e, er bič majčin ne rabi, a ćaće se malo haju. Da je istom dijete zdravo, a za čovječtvo se ne mari; da je dijete sito i odjeveno, a budi oslasto kako mu drago; da mu stari ostave hrane, a budi lud i bez pameti, djevojkom ga svak zatječe. Ludos vlada, moja sestrice, današńi dan, mudros je pogrđena. Djeca udriše, kako końi bez uzdé, u poļe od svijeh zlijeh djelá, a nije tko da ih uzdom od razuma ustegne. A kad iz mlada zalude, u ludosti

[1] ‚ahime'.

se i staraju; a gdi nije staraca razumnijeh, teško domu, teško selu, teško gradu! Mudros uzdrži svijet u dobru, a ludos u zlu; ludos rasiple i rasčiña, mudros umnaža i uzdrži. Ma, bijedan, u pustiñi se vika: svak je gluh na dobro, glusijem[1] se pripovijeda; na ludosti svak otvara uši. Ima gdje su zakoni dobri, razumni, gdi je ñih bič koji lude frustavaše, koji ludé čiñaše da nijesu ludi; zaludješe i zakoni naši u nas ludijeh! — Goro pusta, goro i gluha, tebi govorim, tebi se tužim, er ļudi ogluhoše, — ne ima se komu pripovijedat!

VU[KOSAVA]:

Staniša brate, i já viđu er zaludje svijet: starice se pomamiše mlade se čineći i vjetrom se pasući; mlade se bez srama uzdvigoše po funjestrah u smijesijeh, u jezičenju, u gizdah, u magli i u vjetru, u neslušanju starijeh. Djevojke bez kraliješa, su ušima ovolicijem za čut kugodi ludos a s očima vazda otvorenim za uzrit svudije, gluhe na dobar nauk, pune misli ludijeh; gospođe od kuća bezbrižne, malo umjeteone. A gdje su glave bez razuma, tu čeļad ne more neg luda bit; a gdje nije naredbe, tu je smeća; a gdi se, moj brate, ne moli bog, tu nije milosti božije. I hod'mo veće: ovoga djeteta izgubismo mi.

S[TANIŠA]:

Što je ovdi ova vrjeća, Vukosava bijedna? što će ovoj bit?

VU[KOSAVA]:

Daj da vidimo što je unutra. Nu da' nožić, da odperemo.

GR[IZULA]:

Ah, u mrtve, brajo, ne tiči,
ne vad' noža,
[l. 8.a] zla ti koža;
pođi, pođi,
već ne dođi!

Oh, oh, oh!

VU[KOSAVA]:

Bijedna, sjetna, tužna!

S[TANIŠA]:

Nesrjećan, što ovo bi? Bježi, Vukosava, nemani su!

[1] gliusiem'.

SVRHA TRETJEGA ATA; POČINE ČETVRTI AT.

DIJANA I MUD[R]OS, VILE.

D[IJANA]:

Mudrosti, *ti* nam si zaspala! tvoje spanje naš je rasap, naša poguba! Vidimo na ljuvenomu dvoru zlo naše, vidimo zlamenje — jedna je od naših *vila* uhićena!

M[UDROS]:

Nemoj se čudit, božice Dijana, i Mudros ima svoga neprijatelja, a to je san; dođe: kadgodi *já* ńega dobudem, a kadgod[1] i[1] on mene dobude. Tako se i zgodi vazda kagodi smeća. Zapnite, ako igda, sada Plakiru zamčicu, osvetite se! Iziće vas napuhan u oholasti, er je vilu uhitio, mnjeće da lisica ne može upasti u stupicu.

DIJA[NA]:

Brže jedna od vas s mrežom, a druga se skrij[2] s lukom i strjelama; kad upade, da ga pritisnemo, te jeda se osvetimo zlomu krvniku.

V[ILA] 3:

Ovo nas, gospođe, pripravne! Cvitje i vi, travice zelene, potajte našu mrježu i primite Plakira našega neprijatelja, da Plakiru platimo plakir koji je imao od robstva naše vile. Skrijmo[3] se, sestrice! Kad udari u mrježu, ti otud, *já* odovud, — tako ga i pritisnimo.

Grižula u vrjeći sam plače.

G[RIŽULA]:

Jaohi meni! Huda nesrjećo, gdi me dovede? Što ovo od mene bi? Što mogu *já* sada? Koga da zovem, svezan u vrjeći, živ ukopan, živ ukopan?! Ovako svakomu budi tko se vili dava vezat; tko se vili dava za roba, u vrjeći svezan ostaje, da se od ńega svak straši, da od ńega svak bježi. Jao, od mene svak bježi! ja sam umro, ja sam spirit, od koga svak bježi; ja sam nevoljan čovjek, ja meritam ovo i gore; ja ću veće zamuknut; ja sam umro, — umro sam, ne zovi me veće nitko!

---

[1]) *možda treba čitati* kadgodi, *jer je* kadgod *na kraju a* i *u početku retka, a ovo posljedne nije spojeno sa* on, *kao što su obično proklitike*; [2]) ‚schrij'; [3]) ‚skrijmo'.

RADOJE I MIONA.

R[ADOJE]:

Mionice moja mila,
vazda mi si[1] draga bila.

M[IONA]:

Ti s', Radoje, oko moje:
tobom gledam, nu ti ne dam!
Hrabar mladi kupus sadi;
djevojka mu ručak nosi.
Djevojčici hrabar prosi:
„Daj to, djevo,[2] zdravo t' živo!"
Ona veli: „I ne želi
što t' ne more, hrabro, biti."
Radoju t' mi ovo na čās
ki mi obeća zlatan pojas.

R[ADOJE]:

Mionica t' mi reče: „Rade," —
ka mi okom srce krade, —
„bit ću, mladi hrabro, tvoja,
kad mi reče majka moja."
Majka veli mladu Radi:
„Daću[3] mòmu, Rade mladi,
ko mi 'e dvori i udvori."

M[IONA]:

Radoje, za tu ti pjesan pô ove grudicé.

R[ADOJE]:

Brižna ne hodila, čemu bi na paši bez tvoga Radoja?

M[IONA]:

Sjetan ne hodio, čemu bi ti bez tvoje Mione?

R[ADOJE]:

Miona Radi tere Radi! Nä, polovicu ti ove brašnenice.

---

[1]) si] s'; [2]) *zbog rima bi možda trebalo čitati* divo; [3]) ‚docion', *što je* P *ispravio na* daću.

M[IONA]:

Mioni Rade srce ukrade! Radoje, hvala! — Kec, kozlići u žito! — Tko ovo ide ovamo? Ovo nam Grube. — Bijedna Grube, nađe li Dragića?

GRUB[A]:

Moja Mione, tugu veliku nađoh! Uteče, ni ga veće vidjeh, ni ga veće nazrjeh, ni znam, tužna, što ću.

M[IONA]:

Luda ti si i ti toliko se brižit! ja bih tjerala po gori vjetrovuše.[1]

GR[UBA]:

Mione, da bi mi srce sa mnom bilo! da je sa mnom, mirna bih bila.

R[ADOJE]:

Bijedna Mione, kad srce gori — gori; nije kamo tugu uteći.

M[IONA]:

Idi! — Vaše tuge, sjetne žene, na ruke od ļudi došle. Raspiramo se i pridiramo se za ńih, i još im smo krive. Tko ļudem vida obrok? Žene! Tko ih puđa od buha? Žene! Tko ih krpi? Žene! Tko im o kući radi? ko im uprede i košuļe kroji? Žene! Goli bi bez nas hodili; a nut, [l. 8.b] a nut k[a]kvi su. Sjetni, da žene uteku od vas,[2] ne biste li iscrkali[3] od zime u buru? Nut ono kad vjerenica vjereniku kitu svije, i tamo u Dubrovniku, kako sam čula, vodicom od rusa i njekim prahom, koji toliko lijepo miriše, potrusi odzgara, da je jedna milos vidjet; a oni nam vazda tuge zadaju. A čula sam u Dubrovniku reku: „A ne rec' to prid ženami, a ne nauč' to žene!“ kako da su ńim žene papagali, da onoliko govore koliko ih uče; a: „Drž' žene na uzdi, ne daj im slobode!“ Imali bi nas ohuzdat i žvalo nam u čeļus stavit, da se davimo i da svezane stojimo i da ńim ne umijemo ništa; a bog zna tko je razumniji, boļi i svetiji, ali mi ali oni. Vodi im nevjeste u zlatu, u svili goni nevjeste,[4] jeda im smo draže, morite[5] babice učit nevje[s]tu,[6] kako bi vjereniku ugodile. Načińamo se mi, začińi[7] im[7] u kolu, jeda bismo im ispravne bile; a mi, neboge, nigda im prāve. Govi[8] kako kokošica, budi púra kako golubica, ļubi draga svoga kako grličica,[9] poj kako slavic — sve zaludu! ā mi ńim krive, ā mi

[1] ‚uietrouuxe‘; [2] *poslije prevučenoga* ńih; [3] ‚isciarkalj‘; [4] ‚neuietste‘; [5] ‚it‘ *nejasno*; [6] *biće grješkom mjesto* nevjeste; [7] ‚sacignȳm‘; [8] ‚gouj‘, *biće dakle* gòvi *a ne* gòvîj, *koje bi u* A *prije bilo* ‚gouij‘; [9] ‚garlicjza‘ *sa* ‚cj‘ *nad retkom.*

nesrjećne! Da su blagosovļene one stare[1] žene što se pripovijeda da rekoše: „Poď' s tozijem bogom toliko robstvo!“ ter ti rekoše ļudem: „Poď'te zbogom, nećemo vas!“ I uze svaka štit, kopje i sabļu, i učiniše među sobom kraļicu i vojsku od žena.[2] I počeše udarat na ļudi, i dobiše ļudi; i one tada bijehu, kako sad, koje vladaju gradove, a ļudi bijehu za ništa. Ma to dobro mi žene izgubismo, er zločesta jedna žena poče se rvat s jednijem jačijem čovjekom od sebe, koji ju obali. Otole ženam poče nazada, kako vi znate, na ukidovanje — brižne, vazda gubimo š ńimi! Tako, moja Grube, zlo; a ja rekla sam: ne bih se udala, da mi daju.

R[ADOJE]:

Mione, znaš ka je? Hoć se ne udat, tad neće ni svatovi po te doć, ni se će pjet, ni se će igrat. Ako ćeš plakat, plači; ako li ć se veselit, Radoje je tvoj.

M[IONA]:

Brižan Radoje, onjezijem slatkijem riječmi me veže, lisico!

GR[UBA]:

Moja Mione, da bi meni Dragić bio kakav je Radoje, já neboga sada ne bih tužila; a kad se sam ńemu dala, veće sam ńegova, a nijesam moja.

M[IONA]:

Uda' se, da nijes' tvoja, — dobre pečenice!

R[ADOJE]:

[3]—Hodi sjemo, Mione—[3]! uzmi ti[4] mene,[5] a da sam tvoj, a ti tvoja budi.

M[IONA]:

Brižna Radoja što govori! Majčino je; za[6] to s majkom govòri, brajo!

R[ADOJE]:

Miona želi,
a maja veli:
„Rade mladi,
Mioni dragi!“

M[IONA]:

Tu, tu!

---

[1]) *poslije prevučenoga* strane; [2]) *poslije toga prevučeno* učiniše; [3])—[3]) *dodano nad retkom*; [4]) *dodano pod retkom*; [5]) *poslije toga prevučeno* Mione; [6]) ‚sa' *uz koje kao da je još treće nejasno slovo.*

G[RUBA]:
Brižna Miona, puhala na vruć ukrop!

MIONA:
Kozlići u žito! kec, ovamo! Radoje, ne da'! Grube, pomozi!

R[ADOJE]:
Kec, ovamo! vuk te ne uio[1])!

Plakir sam govori:

Plakir ima plakir od Plakira koji ima. Žuđenje, otac moj, kad vidje lov s kijema k ńemu dođoh: „Ovaki lovci vaļaju koji ne samo s lovom se vraćaju doma, ma s lovom vrijednijem i s lovom dostojnijem hvale. Tko kad što ulovi, veselje mu je za oni dan; ma kad se vila ulovi, veselje je za mnogo dana.“ Ma tko je sada slavniji, čestitiji i veći od mene? Gdje su ove bijele vile, da im ukažem ovizijem lukom što je naša kripos. Otac mi je zaimao svoj luk, da se branim od vrlosti bijelijeh vila, koje [l. 9.a] neka dođu na Plakira i da se osvete. Jes! a neće izit, najliše kad ovi luk upaze, od koga boje li se, one t' najboļe znaju. Ma što já ne idem naprijeda i od koga se bojim? Ajme, ajme!

Ovdi Plakir u zamčicu upade.

P[LAKIR]:
Plako tužan
osta sužan,
a, Ļubavi, tvoje strile
osvojiše biele vile.

Vile ga hitaju.

1. V[ILA]:
Stavi doli luk i strile;
takoj hoće biele vile.

2. V[ILA]:
I vuk mnozih, brajo, ucvili,
a kadgodi i on procvili:

[1]) ‚u.iio‘;

znat ćeš što je činit sile
i što 'e[1] hitat biele vile.

1. V[ILA]:

Sestrice, svež'mo ga za ovi dub; nije Plakira u naš dvor vodit, er sjen od Plakira bijelijem vilam može naudit.

2. V[ILA]:

Svež'mo ga i zov'mo vile, da naučimo ovoga zlića što je hitat bijele vile i činit ih robiće gorušte Ljubavi.

P[LAKIR]:

Tko je taj, čiste bijele vile, da se ne bi privario pri takoj ljeposti? Plakir je za plakir dat; a koga Plakir hita, ta[j] je, što se reče, na plakir došao. Nisam[2] zločinac, ma za plakir, bez koga vile čemu su?

1. V[ILA]:

Kad si Plakir, a mi da od Plakira plakir imamo. — Skoči, zovi druge, u ruci nam je neprijatelj, — da se osvetimo!

DIJANA:

Mudrosti, naš húdi neprijatelj ôvo je u našijeh rukah svezan! upitaj Pravde kojijem bičem imamo ga frustat.

M[UDROS]:

Pravde božice, osudi Plakira, neprijatelja čistih vila.

P[RAVDA]:

Sud je moj,[3] da Plakira bijele vile omrče, neka ostane grub, da se u ń veće nitko ne vara; i kako je zla srca, da je i crna[4] obraza, i da ga u svoj dvor stave u tamnicu, i da zatvoren za sada tako stoji. Moj sud takoj hoće, i drugo za sad da mu se ne čini.

M[UDROS]:

Dijana božice, oto sud Pravde. Uzmite crnu[5] mas, crn[6] mu obraz učinite, neka, kako srce ima gorko i grubo, da i obraz ukaže gork i grub.

D[IJANA]:

Divice, čujete da mu se crn[7] obraz učini?

---

[1] ‚ie'; [2] *možda treba čitati* nì sam; [3] ‚moij'; [4] ‚ziarna'; [5] ‚ziarnu'; [6] ‚zarn'; [7] ‚ciarn'.

1. V[ILA]:

Obraz ti crn[1] budi, kako su tv*a* dila,
nepr'jateļu hud*i* od pričistieh v*ila*.

2. V[ILA]:

I crn[2] ti taj pogl*e*d, kojieme[3] tolikoj
zadavaš tugu i zl*e*d mladosti liepoj svoj;
budi crn[1] i tvoj sm*i*h koji se s radosti
ka*že* lip, sladak, tih, a pun je gorkosti.

P[LAKIR]:

Bijele v*i*le, crna[4] djela bjeloći vašoj ne dostoje se, da crna[5] djela čin*e*. V*i* ocrniste plakira od svijeta. Plakir da je vam s radosti vazda izmiješ*a*n, s plakijerom da m*e*d i jad okušate a moj otac Žuđenje potvrdi ov*i* blagosov.

M[UDROS]:

Božice Dijana, Plakir je platio svoj d*u*g; nije ga veće t*u* držat. Da se zatvor*i* u tvrdi z*a*tvor, da Plak*i*ra vile veće ne gledaju, er Plakir svojim pogledom truj*e*.

D[IJANA]:

Hrlo, divice, povedite Plakira u tamnu tamnicu, da Plakir pozn*a* kakvo je sužanstvo i tamnica od Plak*i*ra.

1. V[ILA]:

Dobrovoļno, božice!

PLAKO:

Od sužanstva Plakirova da i vile plakir imaju; ma sužanstvo Plakirovo hoće još velik m*i*r učinit među čist*o*m Dijan*o*m i među goruš*t*om Ļubavi. A to je, er Ļubav večeras hoće združit Vl*a*ha Sarkočevića svojom vjerenic*o*m, a to se ne može učinit bez čist*e* Dijan*e*; uvrću se, da m*i*r među ńimi učin*i*m i da čistoća i ļubav od sada jedan bez drugoga nigda ne stoj*i* i, bijele v*i*le, veće Plako neće vaš neprijateļ bit.

2. V[ILA]:

Plako, grub si: ne možemo te tako*g*a gledat, a slatk*e* tvoje riječi neće učinit da ti nijesi naš rob; i hodi veće!

[l. 9.[b]] P[LAKIR]:

Plakir je s vami i s vami budi; a kad je s vami, od gruba lijep će bit.

SVRHA.

---

[1]) ‚ziarn'; [2]) ‚zarn'; [3]) *oba* e *nad retkom*; [4]) ‚ziarna'; [5]) ‚ciarna'.

Počiñe

PETI AT.

D[RAGIĆ]:

Bijedan Dragiću, išao za vilama, a tužan se tukao po pustoj gori i doli! bijedan, za vilama, koje me uzeše, ter ni znam gdje sam ni kamo grem. Ah da mi je vjernu moju Grubu naći; š ńom bih se domome vratio!

M[IONA]:

Drago, tužan Drago, sjetna te izgubile i vile te uzele. Gruba se tuče, zove, a ne ima koga. Gdje se si izgubio? onako li se djevojke puštaju? Ah, jeda za ńome proplačeš, ter ti ju kigodi boli junak ugrabi! Bijedan, što ti je pripalo ter o[d] djevojke bježiš?

VUKOSAVA I STANIŠA I DRAGIĆ.

VU[KOSAVA]:

Ôvo našega vilenika, Staniša.

S[TANIŠA]:

Magańo, vileniče, kudije se tučeš? gdje si stado ostavio? kamo li si pošao?

D[RAGIĆ]:

Caća, bijedan, sve mi je srce izdrto; ni znam gdje sam, ni kamo grem.

VU[KOSAVA]:

Bijedna, ovo je dijete uzeto! Ne boj mi se, mile, hodimo doma, a Grube ti svega hrani.

S[TANIŠA]:

Odro se je! nut gdje se je ukuveočao! Za vilami je otišao. Gdi je živo, magańo? — Mi smo krivi djeci! damo u ruke imanje: „Pođi, mile, budi dobar“; a mile: „Ćaća, doba[r] ću bit,“ — kad tamo mile zlo i gore! Zaboravi kućńu koris, zaboravi ćaću, nu veli:[1] .... pušta se kako ždrijebe bez uža, udri u ludosti, slijedi vile koje uzimlu; a paka bijedni kad su rasuli dom: „Srce mi je izdrto!“ Pridrli se i odrli se, ne vratili se taki doma! — Magańo jedna, ja te ću . . !

[1]) *ovdje sigurno fali nekoliko riječi što sin veli ocu.*

VU[KOSAVA]:

Nemoj ve, Stano, dobar će biti. Mladu je dano zgriješit; ma, kad zgriješi, da se pokaje.

M[IONA]:

(Rasuta! zaklat ga će, ako ga ima u ruke![1]) A ovo i Grube, ako i ona ne ima kolača od maje, ona čestita! Ja t' mi ću [s] strane stat.)

VU[KOSAVA]:

A ovo mi ove moje skitače! Gdje si pošla, gospo? kamo si išla?

G[RUBA]:

Dragića sam zvala.

VU[KOSAVA]:

Zvala i ne dozvala, zvala te i ne dozvala[2]) se,[2]) veće ako ću já bijedna! Nuta djevojaka sadanijeh! U naše mlade dni, i stara sam bila, nijesam gospodara moga imenom zazvala; a u kući, koliko da nijesam ni vjerena bila, nijesam smjela vjerenika u oči pogledat i, kako od tuđega, od njega sam bježala; neg kad bi mi majka rekla: „Sjedi tu!" tako bih zacrljenivši se i sjela, od srama ne bih znala ali uz majku sjedim ali uz vjerenika. A sada: Dragića mi je pošla po gori tjerat! Koji Dragić? Dragić je za vilami išao, a ti, sjetna pošla, hod' doma najbrže! Dragić neka tjera koga tjera.

D[RAGIĆ]:

Bijedan! Tko se ne bi privario? Ne biješe vila neg sunce! i ako me je uzela, što sam já kriv? Vile uzimlu ljudi, a oni što će?

S[TANIŠA]:

„Uzimlu ljudi! Što će!" — Vukosava, idi s kćerom, a neka on ostane vilenik s vilama.

M[IONA]:

(Tužan Dragić! Grubu mu uzeše! sjetan vile tjerao!)

D[RAGIĆ]:

Kudi mi Grubu vodite? Já neću za vilam veće it.

---

[1]) *najprije* ‚ruké' *pa je akcenat prevučen;* [2]) *najprije regbi* ‚dosualite', *pa je preko* t *prevučeno dugo* ſ, *a onda je opet* iſe *prevučeno a nad ńim napiſano* aſe.

VU[KOSAVA]:

Doma, doma, tuge naše!

S[TANIŠA]:

Doma i ti, bijedo naša!

MIONA.

[l. 10.a] M[IONA]:

Brižna, nut kako pođe za ńom, — özdravî! a kad mu je ktješe odvesti, sjetan ne može trpjet da ne ide š ńom. Zato se reče: „Što imam, ne marim; što ne imam, žudim; a pritio lonac, ne okusivši, zasića, a mledan,[1] i jedući, glad budi“. Sad mu je Gruba mila, er mu je hoće uzet.

RADOJE, MIONA.

R[ADOJE]:

Mione brajo, vidje li?[2]

M[IONA]:

Rade, medu, što vidje[3]?

R[ADOJE]:

Stignu Dragić Grubu i reče: „Moja si, mobme[4] ć[4] sa mnom!“ Mati jo' se nasmijeja [i] reče: „Hodite, starali se zajedno!“ a Staniša reče: „Zato ću ti já napit!“ Ize mješčić [i] zaupi k meni: „Radoje, — reče — zdrav si!“ Já zahvalih i napih se. Mione, sada a mi?

M[IONA]:

Uhit'mo se u dva igrat.

R[ADOJE]:

Da! pak?

M[IONA]:

Što maja reče, nijesam li ti rekla?

R[ADOJE]:

Da, pođ'mo ovako igrajuć doma!

M[IONA]:

Majdet, Radoje da sviri prîđe.[5] Ostaj zbogom tko piruje, a mi ovamo imamo posao.

---

[1]) ‚mledam'; [2]) *poslije toga je prevučeno* Radoje i Miona; [3]) ‚uiedie'; [4]) ‚mobmćch', ‚mobme' *mogla bi biti i prepisivačka pogreška mjesto* bogme *ili* bobme; [5]) ‚pryge' *ali nije sigurno ni slovo* e *ni* g, *koje je među* y i e *nad mrļom.*

MUDROS,[1] OPOSLOVNICA, SLUGA MUDROSTI.

M[UDROS]:

Oposlovnice, moja vrijedna, moja časna, bez tebe já Mudros što bih bila? Tobom živem, moja slugo vjerna; gdje ti dođeš, svudije si lijepo primljena. Dijana božica hoće da pođeš na ognjeni stan od Ljubavi. Istinom, tu ne primaju sluge od Mudrosti, tu se žive u raskoši; ma poď, reci bogu od ljubavi, ako će Plaka, da on nam vrati čistu vilu, i reci mu: „Mir ti nazivamo, a i brijeme je od mira budući ti, Ljubavi, zvana[2] na pir Vlaha Sarkočevića; a i Dijana je zvana, — nije ga s nemirom na taka veselja dohodit". Takoj reci i poďi veće.

OP[OSLOVNICA]:

Da bude, gospođe; lijepo spravno; brzo i mudro da opravim što zapovijedaš. Koji ću put učinit, da brže prođem? Prit ću priko Dubrovnika i učinit ću se dubrovačka godišnica s kudjeljom, s motovjelom, s košicem na glavi. Já Oposlovnica nijesam naučna zaludu stat: posao činim hodeći, sjedeći, ležeći, u noći, u dne kako i dubrovačke godišnice. Ma já ne mogu kako i one tri posla ujedno činit: gospi se, gospodaru i susjedi objednom ozvat, peć varit, oko trpeze služit i menestrat sve u jedan čas. To já ne umijem; já svaki posao pose činim. Dobro mi stoji godišnicom se dubrovačkom učinit, er já sve umijem, a i one sve nastoje umjet. U jutro u crjevjara idu za naučit crjevje k[r]pit,[3] a u svetac u tetaka za u razboj naučit pribijat; to, kad na svoj stan pođu, da sve umiju. Vidjeću kako one čine, kad prođem kroz grad, da i já činim što i one čine; kad se vratim, da umijem spovijedat kako čine.

OMAKALA, GRIŽULA.

O[MAKALA]:

Rasuta, sjetna, tužna u pustiňu išla! jedva sam s dušom utekla! Njeki divji čovjek dođe na me. Sjetna, pošla vilam posle opravljat: dušom mojom kako su ono sve nemani! Poslala me biješe navlaš, da bijedna zlo pođem. Blaženica me slobodi: ne znam ni kako utekoh onomu divjemu čovjeku! Jezus, abe Marija, neka krs učinim! Bijedna, da što mi je od moga remete? Da bi bog dao da i on bude dobro pošao so onizijemi nemani. Sjetna, što je ova vrjeća ovdi? bijedna, što je ovo?

---

[1]) *prije toga je prevučeno* Omakala i Grižula; [2]) ‚sauana'; [3]) ‚kapit'.

GR[IŽULA]:

Ah, ah, ne tiči u mrtve! s mrtvijem živi što imaju činit?

O[MAKALA]:

Ružna, što čujem? Jao meni, što je ovo?

G[RIŽULA]:

Brajo, brajo!

O[MAKALA]:

Jao, gospodaru, [l. 10.b] gdje si? Gospodaru, jao meni!

G[RIŽULA]:

Omake, Omakalice!

O[MAKALA]:

Gospodaru, jao, umrijeh od straha! Gospodaru, gdje si?

G[RIŽULA]:

Övo tebi Omakao, ovo je tužan Omakao! Brajo, gdje si?

O[MAKALA:

Gospodaru! jao, bijedna, gospodaru, gdje si? Ukaži mi se, er isčezoh od straha.

G[RIŽULA]:

Övo sam, brajo Omakalice, övo sam tužan Omakao kao rob svezan! Slobodi me, moj medu slatki!

O[MAKALA]:

Jao, jao, jao meni!

G[RIŽULA]:

Jao, jao, jao meni! Jao meni! Ajme[1] meni!

O[MAKALA]:

Jao meni! ajme meni! što je ovo? Ajme meni!

G[RIŽULA]:

Jao meni! ajmeh meni! jaohi meni!

O[MAKALA]:

Ajme!

G[RIŽULA]:

Omakalice, Omake, jaohi! Omake, ozovi mi se!

---

[1]) *poslije prevučenoga* ah.

O[MAKALA]:

Jaohi, tko me zove? jesi li *ti* gospod*ar*?

G[RIŽULA]:

Jesam, Omakao sam, tebi sam gospod*ar*. Brajo, mojijeh nevo|*a*! Omake, ne boj mi se: brajo, ja sam.

O[MAKALA]:

Jaohi, jesi li *ti*? Ne smijem.

G[RIŽULA]:

Ah, ah, jesam! Riječ[1]) čuj[1])! Omakalice, *ti* se si pripala? Ah, ah, ah, pristraših li te?

O[MAKALA]:

Sjetna, u vrjeći si? Ne smijem k tebi, — *ti* si nem*an*!

G[RIŽULA]:

Ah, ah, nijesam! Pripade li se, Omakalice brajo?

O[MAKALA]:

Uh, tako ras*uta*! On je, jaohi! Tužna, tvrdo ti se pripala bijeh.

G[RIŽULA]:

Ah, ah, ah, ah, pripala se biješe? Raju brajo, odveži to vrjećicu.[2])

O[MAKALA]:

Bogme t' još ne smijem tu tegnut.

G[RIŽULA]:

Omake, odveži, brajo!

O[MAKALA]:

Bogme t' neću vragut ped.

G[RIŽULA]:

Omake, Omakalice, odveži, brajo! Omakalice, Omakalice, ah jao, Omakalice!

O[MAKALA]:

Neću, neću to, neću!

G[RIŽULA]:

Omakalice, ah, jaoh, Omakalice! Omakalice, jaoh meni!

---

[1]) *nad retkom* ‚riec qui', *ali slova* ec *nijesu sigurna;* [2]) ‚uuriechizu' *biće griješkom mjesto* ‚uuriechizee'.

*

O[MAKALA]:

Sjetna já ne došla u pustiñu! Jao, ja[o]h, ah, ah! Gospo moja draga, čemu já o[d] tebe utekoh?

G[RIŽULA]:

Ah, jaoh! jao meni! ah, jaoh meni, čemu sam živ?

O[MAKALA]:

Já bijedna ni znam što ću ni kudije ću! ah, ah, ah, ah, ah!

G[RIŽULA]:

Ah, ah, ah, ah, Omakalice, to li je pravo?

O[MAKALA]:

To ti je de za vilam hodit! Tot tebi!

G[RIŽULA]:

Ah, jaoh meni, Omake, Omakalice brajo!

O[MAKALA]:

Što me omakaš? Poď, vilu uzmi. Reče mi uzet, pak nut nebogo!

G[RIŽULA]:

Da te uzmem, brajo, ava, da te uzmem! Hodi ve, moja kokošice, moj medni celovu, moja golubičice, moja meka tugdjelice!

O[MAKALA]:

Uh, a pak će rijet: „Idi! Bogme te ću!“ — Sjetna, jesi li ti? Još ne smijem.

G[RIŽULA]:

Idi! bogme, ako te uhiću, dušolice[1])! Uzalak na glavi odveži!

O[MAKALA]:

Sjetan, kako si živ? Bijedna, nu ti ga!

G[RIŽULA]:

Svjetlosti sunčana, svitlosti, zdrava budi, svijećo! Drag ti si, pogledu, mio ti si! Momice moja, tuge mi se sve od srca odkidoše, kad te vidjeh, moj veseli pogledu! Život mi si dala, tobom sam živ! Umro bijeh, otišao bijeh.

O[MAKALA]:

Ah, i još ćeš rijet: „Mala ti har!“

[1]) ‚duscolize‘.

G[RIŽULA]:

Brajo, ne obrn'mo se veće ovdi. Ovdi nije našega st*a*na; da' mi ručicu, medu moj: uzimam te za moju doma*ću*; bjež'mo iz pustiń*e*.

O[MAKALA]:

Neću! Idi, ako mi ne*ć* sukńu učinit. Idi, bogme te ću!

G[RIŽULA]:

Ih, ih, ah, ah, dušice moja, duša mi se vr*a*ti! U cokul*a*h na bnetačk*u* da veće id*e*š.

O[MAKALA]:

Ah, ih, ah, a hoć mi k*u*pit? Idi!

G[RIŽULA]:

Svega ti ću k*u*pit! Ne gubimo bremena, hodimo, medovinice! Ovdi v*i*le uzimļ*ú*. Vidjela si od mene što bijehu učinile.

O[MAKALA]:

Ali ću se j*á* umorit gr*e*de.

G[RIŽULA]:

A mi ćemo, brajo, na travici počihnut.[1] — Goro zelen*a*, zbogom! Maškarate, zbogom! Svak veće pròsti! Što umjesmo, činismo; a veće naprijed ni umijemo ni hoćemo, i nitko naprij*e*d ne gub' rječ*î*. I maškaratam, koliko za nas k*i* ovu smotrismo[2] .....

[1] ‚pocihnut'; [2] *Ovo je posļedńa riječ na samom kraju lista 10.b, gdje nema prve riječi naredne strane, ali opet nema sumńe da su na ńoj bile posļedńe riječi kojim se je Grižula (u ime svoje družine) opraštao s publikom.*

[MANDE.]

[Lica što govore:

Tripče de Utolče
Mande, ńegova žena
Kata, ńihova djevojka a nepoznata kći Lonina
Pedant Krisa, meštar od skule
Ǵove, žena Krisina
Nadihna, sluga Krisin
Lone de Zauligo
Kerpe, prijatel Tripčev
Anisula starica
Djevojka Anisulina
Turčin, nepoznati brat Mandin
Svojta Mandina
Jeđupka
Grk
Podestà kotorski
Kotoranin
Dubrovčanin
Kovač]

[Drugi at. — Šena tretja.]

[ANISULA:]

. . . . kugodi varku učinit.

KA[TA]:

Da ga k meni dovedeš umjesto moje gospođe i da mu izmamimo jedne deset škud*i*.

AN[ISULA]:

Muči, brižna! bo|e ćemo učinit. Činićemo da ga s tobom uhit*e*, ter ali da te za ženu uzm*e*, ali da ti prćiju d*á*.

KA[TA]:

Voljela bih *já* prćiju neg ńega stara, ter bih mlada vazela.

AN[ISULA]:

Znaš što ćeš učinit! A ja ću poć nać ńega i rijet mu ću: „Hodi, Manda te čeka *tu* i *tu*.“ Kad dođe k tebi, vikni: „Silu mi čin*i*!“ Ostalo neka je meni!

KA[TA]:

Brižna, hoću li smjet *já* te stvari činit?

Izvori: A *(za tekst)* i P *(za varijante) kao za* Grižulu *(v. str.* 127).

AN[ISULA]:

Muči, ogoto! Čini kako ti *já* velim! nemoj se otole kamo djet, er idem *já* š ńime najbrže, — već ako ga ne nađem.

KA[TA]:

Nemoj vele stat, er imam it u gospođe.

ŠENA ČETVRTA.

PEDANT KRISA, NADIHNA SLUGA ŃEGOV I TRIPČE.

PED[ANT]:

Ubi est ille furcifer sikofanta? Exi foras, sceleste[1]*! Si ego te, si ego te!* Nadihna, *do tibi auctoritatem percutiendi, ferita faciendi, respondendi et a tutti villania dicendi.*

NA[DIHNA]:

Já, po ran bože, *faciendi* ga ću, udrit ga ću! neću ino učinit, čije[m] mi dođe na ruku. Ja ga ću! Mandu tvoju hoće ti ugrabit; Mandu, za ku ti čovjek ne bi ni io[2] ni pio,[3] neg bi —; za ku *já* Nadihna, za ku *já* Mandu — ah!

PE[DANT]:

Mandu ću *já* ļubit, dokoli u moja — *in meo* bude bit *corpore amfora.*

NA[DIHNA]:

E, izidi, ako je tko, fora! jebâ t' pas mater! — Manda je tvoja, jes, nije inako.

PE[DANT]:

Mandice, izidi na svitli prozor tvoj!

NA[DIHNA]:

Da te Krisa vidi, sluga tvoj gospar moj.

PED[ANT]:

Nadihna, *jam carmina componis.* Nut što je s pojetami pratikat. *Vide, iste idiota numera servat.*

NA[DIHNA]:

Misser, uza te *já* i Mandi ću zakantat, zabersat joj ću ne inako Mandi.

---

[1]) ‚suleste'; [2]) ‚iio'; [3]) ‚piio'.

TRIP[ĆE]:

Ah, beki o[d] tuđijeh *žena*, jošte se Tripčetom *ru*gate? ženu mi dezvijat, a mene pjantat ovako? U k[u]ći u tamnici bez ha*ina* zatvoren sam, ne mogu izit. Ja bih komugodi ukazao što je Tripče; ma, [1]—po misu božiju, po boga . . . . .—[1], kako će veće dva platit.

PED[ANT]:

Quis est, qui nobiscum loquit ex arce? Ostende nobis faciem tuam.

NA[DIHNA]:

Izidi! ter što ćeš, beko jedan?

PED[ANT]:

Veni foras, ako ti ide što od ruke.

TRIP[ĆE]:

Ja sam beko, ja sam sve kriv! Pođite sa anđeli! ja meritam ovo i gore.

PED[ANT]:

Si te capiam, si te capiam in loco, ja te ću!

TRIP[ĆE]:

Tripče, zločesti nevoljni Tripče vazdašńi, ali si ka fantazma, ali já snim ovo, ali sam *daddovero* pjan.

NA[DIHNA]:

Pjan si zaistinu; kao prijatelu ti velu.[2] Ne vidiš li, bjestijo jedna, er si u košulji?

TRI[PĆE]:

Ja sam bjestija i ja ću bjestija umrijet; i ja sam beko, er hoću tako! i vi imate razlog, *e mi ho el torto!* I pođ'te s djevom, blagosovila vas!

PED[ANT]:

Iste homo non est i[n] suo sensu! ovi siromah nije sve pameti! *Dic michi, homo,* koji si čovjek ti?

NA[DIHNA]:

E, ali si čovjek ali si lud? Da nije ka neman? Bogme t' jes!

TRI[PĆE]:

Mande, za karece velje koje ti já činah ovo meritam o[d] tebe?!

---

[1]—[1]) *sve je docnije jako prevučeno, tako da riječi* po boga *nijesu sigurne, a poslije nih su još 3 ili 4 koje se ne mogu pročitati;* [2]) ‚uegliu' *ispr. na* ‚ueglijm'.

PED[ANT]:

Dic michi tu, što imaš s Mandom činit?

TRI[PČE]:

Mande, tako mi svete Mande, kako ćeš platit!

PED[ANT]:

Čuješ li *ti*, fantazmo, mahniče, što li si?

NA[DIHNA]:

Čovo, čovuļicu i čovječino!

PED[ANT]:

Što Mandi prijetiš, *michi,* meni prijetiš! *Cave, ne aliquam contumeliam in illam, contra illam,* ńoj i suproć ńoj ne uči[l. 11 : 1.[b]]niš.

NA[DIHNA]:

Er te, bogme, velik vrag uze i ponese, čovo, čovječe!

TRIP[ČE]:

Ja sam sada u paklu, duša sam pakļena, *son delli tormentai* od muka pakļenijeh, gdje djavoli duše muče.

PED[ANT]:

Razumio na[s] si! *Qui aures abet, audit.*

NA[DIHNA]:

Čuo nas je bjestija jedan! *Andeamus.*

PED[ANT]:

„*Eamus*" *potius* imaš rijet.

NA[DIHNA]:

Beamus! Dobro, a ja ću drugovja.

PE[DANT]:

E . . .

NA[DIHNA]:

E . . .

PE[DANT]:

. . . *mus,* bjestijo!

NA[DIHNA]:

. . . *mos,* bjestijo!

PED[ANT]:

. . . *mus, grossolane!*

NA[DIHNA]:

. . . *mus.* Naučio sam. *Eamus!*

PED[ANT]:

Tako,[1] lotre jedan!

NA[DIHNA]:

E, nauči me i bukvicu, tako ti vjere!

PED[ANT]:

Ex animale faciam te, učini[t] te ću čovjekom.

NA[DIHNA]:

Majdet ni sada nijesam žena.

PED[ANT]:

Čovjekom od pameti, *grossolane.*

NA[DIHNA]:

Od pometi?[2] Dobro, drago mi je.

PED[ANT]:

Pače od pan*ate*!

NA[DIHNA]:

Da od šta?

PED[ANT]:

Od . . .

NA[DIHNA]:

Od . . .

PED[ANT]:

pa . . .

NA[DIHNA]:

pa . . .

PED[ANT]:

. . . me . . .

NA[DIHNA]:

. . . me . . .

PED[ANT]:

. . . ti . . .

NA[DIHNA]:

. . . ti.

---

[1]) ‚lako'; [2]) *neće biti pogreška mjesto* pameti *(kako ima* P).

PED[ANT]:

Od pameti, vrag te uzeo!

NA[DIHNA]:

Pame[t] ti uzeo! Neka, naučiću.

PED[ANT]:

Tardae memoriae est.

NA[DIHNA]:

Misser, bogme ne zlo pomenacasmo onomu kurvinu mužu.

PED[ANT]:

Ah, da mi se je so onjezijem prvijem stät! *cum illo michi est bellum gerere;* znaće što je Krisa de Domonali *bon.*

NADIHNA:

Znaće đidija, pas jedan, što je Krisa Dolomabibon.

PED[ANT]:

Domonali *bon.*

NA[DIHNA]:

Dolomabibon.

PED[ANT]:

Domonali *bon,* vrag ti u čerebru!

NA[DIHNA]:

Dolomabibon tebi! drugovja ću naučit.

PED[ANT]:

Uči bogme, er imaš od koga.

NA[DIHNA]:

Da u koga hoću? a sluga ti sam.

PED[ANT]:

Nadihna, ne znam je li ono kuća Mandina odkle oni *furmecus, falsus testis,* zao čovjek govoraše.

NA[DIHNA]:

Jes, — nije inako, — para da nije! ja bih rekao majdet, *bona fè,* ne more bit! majdeši[1] ona, mni mi se, sva u ruži stoji i u cvijetju.

[1] ‚maidexi' A, majde ši P.

PED[ANT]:

Ja bih rekao da oni sikofanta ne dođaše od one[1] Anisule, sve bih razumio; a i prije sam š ńome govorio, ma ju nijesam pitao gdje stoji. *Quel furcifer, si ego eum!* jeda se kad stanemo!

NA[DIHNA]:

Stanemo! a jeda se stanemo, bogme ga ću, ja ga ću, beka od tuđijeh žena — Mandu tvoju, ah!

PED[ANT]:

E, Mandu moju koju já toliko —, za koju —, za ku bih, — ka mene jur vodi svezana za grlo.

NA[DIHNA]:

I mene, tako mi vjere![2] I ja bih joj, — sluga jo' sam kako i ti: ti s' moj gospodar, ona mâ gospođa.

PED[ANT]:

Ferma responsio! já i ona častan pár — ļubena oboja.[3] *Tu numera servas et ego!* Nadihna, što praviš, *quae tibi videtur de meo ingenio?*

NA[DIHNA]:

Tko umije što umije ne umije što ti umiješ; a ti umiješ što umiješ, i umiješ što svak umije.

PED[ANT]:

Non plus ultra! ne tamo, Nadihna, nije za tebe. *Eamus ad inveniendum vetulam*, poď'mo nać staricu, er me ļu — *quia amor*, — topim se kao led.

NA[DIHNA]:

Hod'mo najbrže, er se bogme rästopî. Led i ļubav dvoje je. Hod'mo.

PED[ANT]:

Eamus.

ATTO TERZO.

SCENA PRIMA.

JEĐUPKA I TRIPČE.

JEĐ[UPKA]:

Gospodične, divičice, je li gdi ka duša? umi li mi kazati gdje stoji Tripče de Utolče?

---

[1] ‚ononé'; [2] *iza toga prevučeno je* ‚slugaioisam'; [3] *ispravļeno od* ‚obadua'.

TRIP[ČE]:

Tko je ono? tko Tripčeta *pita*? Tripče *bi* i *minu*! Ne išti veće nitko Tripčeta: Tripče je priminuo, u porgatoriju je Tripče, svoje grijehe purga; ńegova žena tako hoće *e la sua mala disaventura!*

JEĐ[UPKA]:

Teke čujem goru[1] besjedit, a ne vidim nikogar. Gdi stoji Tripče de Utolče? Je li gdi tuka?

TRIP[ČE]:

Ah, ti li si, moja sibilije, moja profetese?

JEĐ[UPKA]:

Gospodine, došla sam, donila sam sve što je od potrjebe, kako mi si rekal.

TRIP[ČE]:

Ti si dobra došla, ma u zlo brijeme; veća moć *veću* primaga i pridobiva. Velike kućne smeće i djavli koji se su uvrgli činili mi su zaboravit moju nemoć. Velje, velje, moja profetese, [l. 11: 2.ª] tuge me su obujmile, er ja blažen, blažen bih bio, da se moje sve tuge u kilu obrate, i da ino nije moje fastidijo neg krepadura, er bi ti od ńe remidijo bila: ti bi me od kile ozdravila i od svijeh tuga. Ma drugi je pez na mojijeh pleću, a to je žena svojevoļna, žena ka me je učinila o[d] čovjeka jeljenkom s rogami. Pacijencija,[2] bud' sve za boļé!

JEĐ[UPKA]:

Haj, haj, čuda veljijeh kojijeh se naslušah! Velje su tuge tvoje: vidim, žalim te, bolim se. Ja hoću se opet vrnuti ka stanu, da vazmem korijenja: budem tebe naučiti, da znaš tvoja domaćá kudi gre, kamo gre, koje posle posluje. Drugoga korijenja hoću ti dat, da ti zaboravi svakoga, tebe samoga da ļubi i da š ńom miran život životuješ.

TRI[PČE]:

Ah, moja sibilije, kad bi to učinila, izela bi iz purgatorija čovjeka martira ki je mučen *fra le anime damnade del purgatorio.*

JEĐ[UPKA]:

Na moju veru, budem te sloboditi tih tuga! i grem sada, dočekaj me tuka.

[TRIPČE:]

Ako bih i ktio, ne mogu izit: tako hoće moja Mande. *Sia in bonora!* pacijencija![2]

---

[1]) ‚goru' *ispravļeno na* ‚gorj'; [2]) ‚patientia'.

ŠENA DRUGA.

MANDE, TRIPČE.

MA[NDE]:

Hvala bogu nije nikoga na placi: neće me nitkor vidjeti! A bogme t' ne uzeh zla brimena s onjezijem dubrovačkijem vlastelinom, tako i ne nadavši se da bi se Tripče, moj muž, i drugovja opio, da se já ovakoga dobra brjemena nauzmem; er bogme t' š ńime ne znam što je dobro ni što je dobar dan. Luda sam i dosle bila, er nisam uzela dobro kad sam mogla. Ma, brižna, je li se Tripče rastriznil? Da uzazna er sam nadvoru bila, zaklal bi me! Poću tiho vrata otvorit. Sjetna, odiznutra je njetko zatvoril! — Kata, Kata![1]

TRIP[ČE]:

Tko Katu zove? Koji je ono mladić u mojijeh haļinah? Milo ti[2] ti stoje moje haļine, gizdavi mladiću!

MA[NDE]:

Tripče, čemu si zatvoril kuću? Di je Kata?

TRIP[ČE]:

Ah, Manda, ti si li? Na solacu si bila?[3] .... Drago mi je, er umiješ dobra bremena uzet izvan svijeh ostalijeh dobrijeh žena.

MA[NDE]:

Tripče, što su te riječi? ali mniš da sam na kom zlu bila?

TRIP[ČE]:

U tebe je kļuč! Ti si veće[4] gospođa od kuće i sama od sebe: hodi na solac kud ti od voļe dohodi. Tripče je zatvoren u tamnici, žena mu sama u mušcijeh haļinah tance, s tuđijem ļudmi tance izvodi.

MA[NDE]:

Brižna, što su te riječi? ali si jošte pjan? Mnim da si pjan nješto snio.

TRI[PČE]:

Ja sam pjan, ja sam mahnit. Poď išti drugu kuću.

MA[NDE]:

Kamo ću it, sramoto moja? Vazda me si ti sramotil.

---

[1]) *poslije toga je prevučeno 6 riječi koje se ne mogu pročitati;* [2]) ‚ti', *već ako je pogreška mjesto* ‚li'; [3]) *poslije toga docnije su prevučene dvije riječi koje se ne mogu pročitati;* [4]) *nad prevučenim* sada.

TRIP[ĆE]:

Znaćeš, kučko jedna, ribaodo, zla ženo, kojijem putom greš i ke igre igraš! Neka ti dođu bratja, po ke sam poslao.

MA[NDE]:

Tripče, što je to? što su te stvari? Zaklinam te živim bogom, otvori mi kuću, ne sramoti me, er se sad zaklah, ter će rit da me s' *ti* zakl*a*l, ter ti će glavu usić.

TRI[PĆE]:

Zakoļi se, udavi se, objesi se! Neć *ti* veće u moju kuću; kurbe neće u moju kuću![1] ....

MA[NDE]:

Jaohi meni! Da ti bog prosti! *Já* veće idoh, ter se zaklah. Moja duša da ti dobrom plati ovu sramotu na onomu svijetu!

TRI[PĆE]:

Koļi se, zla ženo, a odavna se si zaklala tijem putom hodeći.

MA[NDE]:

Jaohi meni! brižna *já*, sjetna, tužna *já*, što ću sada? kamo ću sada? *Já* ostah ružna, osramoćena! Brižna, iznutra se je zatvoril, ne mogu uljesti u kuću; poću se opeta k vratom vrnuti, jeda me kako srjeća pomože, da otvori romazin iznutra, a u mene je kļuč od brave. Sjetna Mande, ļ[l. 11 : 2ᵇ]ubovnika stekla, a brižna u ļubav zašla! a ne vim kamo se Kata dje, tužna vazda.

ŠENA TRETJA.

Kata sama.

KA[TA]:

Bogme t' *já* ne mogoh čekat toliko prćije ka mi ima doć. Čekah i čekah, i omrazi mi se. Teško svakoj mladici koja stara čeka; da je ki mladić, kako bi k meni dotrčal! Rečeno je: „Ćaćka stara, a ļubovnika mlada"; ma, ako je i star, istom da mu prćiju izmem iz ruka. Poću vidjet što čini moja gospođa Mande; mnim bogme da boļe stoji neg sam *já* stala: *já* sama, a ona s mladićem kako garofao; *já* studena, a ona uz dobar kožuh koji je grije, da jo' nije zima. I ope[t] ću se sada vratiti, ako ona starež dođe, da mu izdrlim prćiju.

[1] *za tim su docnije prevučene 3 riječi što se ne mogu pročitati.*

SCENA QUARTA.

LONE, AN/SULA, DJEVOJKA.

LO[NE]:

Anisula, kako ti sam rekao, force ću od Erkule činit, poniječu se kako i Orlando, ki na tri udire; kad je od potrjebe, valá da se čovjek kaže. A ovi benedeti i blaženi dan čekao sam kako žudjel mesiju, *sia in bona ora!* Mande će danas moja bit!

AN[ISULA]:

Sjetna, nemo' da tko zna! i kad uljezeš k ńoj u kamaru, nemoj funjestara otvorat, er neće da ju poznaš. Rekla mi je da ti ne rečem da je ona Mande, neg kojagodi druga mladica lijepa i gizdava. I ti je ne zovi imenom, neg učini tvoj posao muče. Što ć ti ino neg da imaš što si žudio?

LO[NE]:

Dobro, dobro! razumil te sam, sve te ću slušati, moja draga babko i majko. Ti me si danas blažena učinila!

AN[ISULA]:

Sjetna stareži! tko bi mnio da je po[d] tizijem sjedinam mlados toliko zelena?

LO[NE]:

Zelena? neću t' drugo rijet, pita[j] ju kad uzbude poslije, i hod'mo, ne gubimo brimena! Neka pokucam.

DJ[EVOJKA]:

Anisula, ti li si? Oni prijatel ne može toliko čekat.

LO[NE]:

Vrag! otišla je?

DJE[VOJKA]:

Ma je rekla opeta doć.

LO[NE]:

Hvala ti, duša mi se vrati!

DJE[VOJKA]:

Uljezi gori, sad će ona doć.

LO[NE]:

A ja da uljezem.

AN[ISULA]:

Ja neću ni ula[zi]t goru, ostaj zbogom!

LO[NE]:

Pođe li?

AN[ISULA]:

Pođoh; starče, *či*n' da va*l*aš!

LO[NE]:

Star je tko nije mlad kako sam *já*. Poði zbogom!

AN[ISULA]:

Hod' tamo; na meko se ćeš naslonit. — Kamo je Kata išla? U najbo*l*e je doba otišla, kučka![1] Ako uzumjedbud*e*, lijepo ti ga će u stu[pi]cu uhitit. Ma tko je ono? tko id*e* ovamo? Ov*o* para žena Kr*ise*, meštra od skul*e*, on*e* mahničtine. On je za *l*ubavi otišao! Bri*ž*an vazda, maloprije me je p*i*tao gdje M*a*nde stoj*i*, i on sjetan uzdiše za Mand*o*m; i Mande t' im*a* njek*e* namoroze od štop*e*l*a* s plutom i o[d] dupl*e* barete. K*o* ogńu, starci, neka je mladim o *l*ubavi r*a*dit! Naša[2] je *l*ubav kako ogań od slam*e*, k*i* se u čas užeže, a u hip se ugas*i*. — Ǵove, dobar vi d*a*n, kamo tak*o* gr*e*š?

ǴO[VE]:

Anisula majko, da ti se potuž*i*m!

AN[ISULA]:

Što će bit?

ǴO[VE]:

On*a* moja sjeta, on*i* moj m*už*, Krisa meštar od skul*e*, jes toliko dana, ni ije[3] ni pije, neg sve njeke verse kompońav*a*; ni na skulu ne nastoj*i*, a u večer do ponoća izvan kuć*e* stoj*i*. Rekli mi su da duniž*a* njeku Mandu; a kad je doma, sve uzdiše, a u sni sve Mandu zov*e*. Dušom mojom, veće nije oni ki je bio; ne zn*a*m, sjetna, što ću ni kako ću!

AN[ISULA]:

(Ah, ah, a mene[4] je[4] našao da mu zao posao u ńe opravim!)

ǴO[VE]:

Da to je istina da [l. 13.ª] za tom Mandom ide?

AN[ISULA]:

Istina, moja sestrice.

---

[1]) *zatim prevučeno* jedna; [2]) *bez sumńe griješkom mjesto* vaša; [3]) ‚jie'; [4]) ‚menie'.

ĠO[VE]:

Da ju znam, dušom mojom, kako bih joj nos odgrizla!

AN[ISULA]:

Što je ona kriva, moja sestrice? Nemoj ńu krivit! Ma znaš ka je? Hoć da ti ga já od te nemoći ozdravim?

ĠO[VE]:

Ah, draga, da ti sam [s]luga i da ti lijepu čas pošlem.

AN[ISULA]:

Hoć činit sve što ti ja velim?

ĠO[VE]:

Sve ću činit što mi veliš.

AN[ISULA]:

Hod' sa mnom; nauči[t] te ću da mu učiniš jednu stvar od koje, žimi já tvoja, kao će ozdravit.

ĠO[VE]:

Ah, Anisula, ako to bude!

AN[ISULA]:

Vidjećeš!

ŠENA PETA.

TRIPČE I JEĐUPKA.

TRIP[ĆE]:

Dugo ti će stat ona Jeđupka! svaki mi se čini čas godište da prije dođe. U ńoj samoj stoje sve moje sperance i oto nä, kako me ktijaše od krepature ozdravit, tako će i moje kućne nevolje napravit. *La xe una gran donna.*[1] A ja sam zločes čovik; a tako hoće moja Mande, moja žena, ma . . . . .[2] kao veće ne bude moja žena bit, ni u moju kuću stupit. Ma övo moje sibilije, moga samoga odahnutja u moje tuge. — Dobra si došla! Jesi li donijela?

JEĐ[UPKA]:

Donijela sam! Mogu li uzit k tebi u kuću?

---

[1]) *zatim je kao nekakav znak, možda mjesto* etc; [2]) *tu je docnije prerućeno 5 riječi od kojih se ni jedna ne može pročitati.*

TRI[PĆE]:

Ovo i ne znam što ćemo učinit. Žena mi je odnesla kļuč od kuće, a odiznutra se brava ne može otvorit. Kurba jedna!

JEĐ[UPKA]:

Sídi doli na vrata, jeda moj kļuč[1] može otvorit.

TRIP[ĆE]:

Sada romazinom sam zatvorio, neka ona kurba ne može doć ni otvorit. Potegnuo sam romazin; nu viđ mož [li] otvorit.

JEĐ[UPKA]:

Obrni tvojim kļučem![2] I ne more se, bogme se ne more.

TRI[PĆE]:

Ček', poću odzgar maļic donit, da objijemo bravu.

JEĐ[UPKA]:

Gospodine, nemoj objijati sada; da ti já kažem: moj domaći kovač je. Čuj, ako mož siti niz funjestru, da zajedno idemo da ga zovemo. Ne vaļa da tako stojiš zatvoren kako u tamnici; i ova korijenja, moje lijeke, tuka na putu, gdi svak prohodi, ne mogu kazati. Ovdi neću ništa činiti.

TRI[PĆE]:

Da što ćeš da se čini?

JEĐ[UPKA]:

Sídi niz funjestru; može se, ne budi te strah!

TRIP[ĆE]:

Bez haļina sam! da znaš: ona kurba odnijela mi je haļine, a ja ću se u ńe haļine obuć, — *la necessità* ne ima leģe! A ja da sidem; drži me, moja sibilije.

JEĐ[UPKA]:

Bogme kako junak side.

TRIP[ĆE]:

Ah, moja sibilije, da ne imam nemoći — ona me krepadura mori, — bio bih žigant, [3]—po misu božiju![3] Zaboravih ro[ma]zinom kuću zatvorit! ako ona kurba dođe, moće kuću otvorit. *Che*

[1] ‚kliuc'; [2] ‚kliucem'; [3]—[3] *docnije prerućeno.*

error ch' ho fatto; a opet se ne mogu uspet. Ah, kilo, vele ti mi impačaš! s kilom je lašńe odzgor s*i*t ne[g] se opet uzgoru penat.

JEĐ[UPKA]:

Gospodine, idimo; ope[t] ćemo se sada vrnuti, ne boj se: tko će otvoriti?

TRI[PČE]:

A mi poď'mo, ter se opet brzo vratimo: *Dio te la mandi bona!* jeda se s vragom bud*e* zaklala, kako reče, ter bih se od svijeh t*u*g*a* slobodio. Hod'mo brzo.

MANDE *S*AMA I **KERPE.**

MA[NDE]:

Dobra sreću, hvala tebi! Otišal je, a reče da je iznutra ostavil kuću otvorenu. Hvala b*o*gu, moći ću otvorit kuću! Ma što j*a* stojim ter b[r]že ne gr*e*m? Ja sam na końu: j*á* život moj i moju čâs sada dobih; i ako se ne uzumjetbud*e*m vladat, tot meni! Ma tko id*e* ovamo? Kerpe je. — Kerpe, kamo greš?

KER[PE]:

Mande, pomozi b*o*g! Gdi je Tripče?

MA[NDE]:

Sjetan svoj[1] Tripče! opil se je, obukal se je u moje haljine, izajde, ne v*i*m kamo, k vragu! Kerpe, j*á* zao život š ńime ž*i*vem; a grube riječi govor*i*: pjan je nješto snil, ter me sramot*i*.

KER[PE]:

Manda, za rijet istinu vele mi je žao da je Tripče[2] tak*i*, [3]—po misu božiju—[3] .... Ja sam prijatelj od vaše kuće, ma tko stavlja prs među vrata, tako mu se [l. 13.b] i priskr*i*n*e*: t*i* žena, a on tvoj m*u*ž — u odru ćete akordat sve vaše diferencije.

MA[NDE]:

Žalostan ńegov m*i*r, kad je onak*i*!

KER[PE]:

Ja mu ću govorit i dat mu ću jednu reprensijon taku, er po svetu Orsulu i ńe družbu blaženu — basta, neka je meni.

---

[1]) *griješkom mjesto* tvoj? [2]) ‚Kerpe'; [3])—[3]) *i te tri riječi i još dvije docnije su prevučene, ali se ove dvije ne mogu da pročitaju.*

MA[NDE]:

Da ve ti sam priporučena, i nemoj mu vjerovat, ako što uzlaže.

KE[RPE]:

Ni tebi ni ńemu neću lažu vjerovat, zbogom!

MA[NDE]:

Pođi zbogom!

GRK: *Chie bella terra chiesta! case belle, passeggiar bello;* lijepe *belle madonne, bello omeni, bello casa, bello vender buttega, pan, vin, sardella, ogni cosa; ma belle più, belle assai madonne;* lijepe nevjeste — *oro,* zlato, ah, lijepe!

KATA.

KA[TA]: Ne najdoh Mande, moje gospođe, ni je sad već iskah. Ima bit da jo[j] je dobro, ter se ne da nać. Ako jo[j] je dobro, dobro joj bilo udugo. Poći ću já, jeda zlu prćiju dobudem, da mi je onoj staražini izdrlit štogodir. Sjetna, koji je čovjek ono? Neka projdem.

GR[K]:

Ah, *bella garzuna! Mi ti voler ben e chiesto cor dar per tuo amor!*

KA[TA]:

Hodi zloj česti tamo! Neka projdem.

GRE[CO]:

Pođi, dođi[1] [2]–*amima chiesta kela*–[2] *tua, garzuna bella,* ah, ah!

KA[TA]:

Sjetne Grčine!

GR[K]:

Mi portar tu cor dentro là, garzuna bella.

DJE[VOJKA]:

Tko je doli? Ah, ti li si? Uzidi gori, da Krise, — da te ne poznaju u obraz.

KA[TA]:

A bogme t' neću da me ni rukom tegne; ončas ću viknut.

GR[K]:

Mi star dormir, chie non manziar,[3] *non bever, spettar, garzuna bella,* djevojka! — *Bon zorno, signor.*

---

[1]) ‚dogi' *sa* d *ispr. od* g; [2])–[2]) amjma chiesta kela', *prva riječ stoji možda mjesto* anima *ili mjesto* a mi ma *a* ‚kela' *mjesto* quella — *svakako je nerazumljivo;* [3]) *najprije* ‚mangiar' *pa je preko* g *načińeno* z.

KOTORANIN:

Addio, fratello!

KA[TA]:

Jaoh meni! Je li tko? Silu mi ŭčinî! jaoh, neću!

DJE[VOJKA]:

Jaohi, zao človjek! Je li tko? Hoće nas zaklat!

KOTORA[NIN]:

Tko je to? što je to? Grube, skoči gori!

GRE[CO]

Per Dio, chiella garzona bella voler far mal!

KA[TA]:

Hoće mi forcu učinit!

KOTO[RANIN]:

Forcu? Ah, *can traditur!* Vodi ga dolu.

LO[NE]:

Koga sam vraga učinil? Vŏdîte me kako da sam traditur.

KOTO[RANIN]:

Traditor! force činit od djevojak*a*?!

LO[NE]:

Ja sam traditur, ja sam bjestija, er se sam kao bjestija dao privarit.

KOTO[RANIN]:

Vodi ga u tamnicu! Force činit, ah!

GRE[CO]:

Chie? voler far forza garzona virzine? Ti star la gola inpiccado!

LO[NE]:

Ov*o*, i gore, merit*a*m.

GRE[CO]:

Chie far zovani? vecchî far male cose! barba bianca andar burdel — vergogna! Mi qui passeggiar, garzuna parlar, con leng[u]a toccar, — con man Gio[1] *vardi! Far forza — Dio vardi, Gio*[1] *vardi! Guardar con occhio, non zogar con man; parlar con leng[u]a, star savio e star servitor garzuna, e non far mal. E sta con Dio.*

---

[1] ‚Gio' *krivi izgovor mjesto* Dio.

KA[TA]:

Brižna, odvedoše ga u tamnicu! Brižna, što já učinih? kao li će ova stvar proć? Ma övo gospodina Kerpe.

KER[PE]:

Kata, kamo greš? Para da se si skubla s njekijem.

KA[TA]:

Kerpe, ona starež ktio mi je forcu učinit.

KER[PE]:

Tko je to?

KA[TA]:

Lone de Zauligo.[1])

KER[PE]:

Forcu? on?! pas traditur!

KA[TA]:

I odveli ga su u tamnicu.

KER[PE]:

Jeda ga objese kako psa! Poď doma ti, ja ću it na podestata. Forcu! ah, *impiccado per la gola!*

ČETVRTI AT.

TURČIN:

Bre, *avradeno sitigum, čopek gidisi?* Gdi je ova đidija haramzada koji mene ktijaše puškom strijeljat? Tako mi careve glave i moje svitle sablje i vitkoga kopja i junačkoga koňa, kako prvom ga ove oči zagledaju, noge ga će stignut, ruka će k sabļi, sablja mu će moja svitla i junačka glavu usjeć; hič aman ne bude inako, tako mi moje vjere buslomanske! I neka viđu hoće li mi on braniti da moje srce ne želi onu vil od planine, da moje usti ne hvale, ne slave ńe crne[2]) oči, ruse kosi, bijelo lice, rumene (uh!) prsi, koje lirom caste. A valahe, kad šeta, mni mi se [l. 13 : 1.[a]] da gorka ļubav š ńome tanac vodi; a kad veseli, slatki smih ńe rumeni obraz obujmi, valahe, tada se svitli raj otvori, a proljetje veselo u mirisu rajskoga cvitja dojde. Vilo lipa, ukaži tvoj svitli obraz u tvojoj ļubavi, uh!

Ovdi sjede začinat i začiňe turski.

[1]) ‚zauuligo'; [2]) ‚ciarne'.

PEDANT.

PED[ANT]: *Amor vult solo, sollicito et secreto, ut vulgo dici solet:* ljubav hoće samoga čovjeka, *amor et imperium.* Dobro učinih er Nadihnu ne dovedoh sa mnom. *Sti famuli abent* dug jezik a kratko srce. Kad nije brijeme, tlape; a kad je brijeme da pomogu, tako su od ništar.

NA[DIHNA]:

(Ah, ah, po[1] ran[1] boga! scijeni bjestija da ga ne čujem. Nea, uzaznaću kud ideš.)

PED[ANT]:

Anisula mi je rekla da ju ovdi dočekam i s Mandom da je dala red. Ovi dan mene će blažena učinit, — *iste die beat*[2] *me!*

NA[DIHNA]:

(U Mande? Tot znam gdje ćeš. Hotimičar je, päs jedan, — odpao mu! a doma lačan li je!)

Ovdi Turčin kanta turski.

PED[ANT]:

Nije mi drag ovi Turčin ovdi: smesti će moje posle. *Nolo te*; poć[3] mu ću dat jedan latin.

NA[DIHNA]:

(A je.la ga priguziči oni Turčin! Dinar ti, — dohiti ga!)

PED[ANT]:

Mustafa Turčine, *hic nolo te.*

TUR[ČIN]:

Bre, kojim jezikom besjediš?

PED[ANT]:

Neću te tu. To tvoje uzdisanje ne čini za mene, — *non est pro nobis.*

TUR[ČIN]:

A bre, *avradeno sitigum!* nu čeka', đidijo! Koga goniš?

PED[ANT]:

Cedere furoris sapientis est.

NA[DIHNA]:

Vrag uzeo da ga ne dohiti! Poću[4] vidjet hoće li ga stignut.

---

[1]) ‚paran'; [2]) ‚beatj'; [3]) ‚poch' *ispr. od* ‚pogh'; [4]) ‚pogiu'.

[ŠENA DRUGA.]

ANISULA:

Zdrava Marija, milosti puna, — Jezus, da mi se je prikrstit! Uistinu božu smijeh! Lone bi stavljen u tamnicu. Starež — tot se mnom rugat! pođe iskat mladice, — tako mu i intraveńa što mu intraveńa. Starci, starica se držite, a mladice neka s mlaci stoje; mladice se rugaju starci, a od mladijeh se boje. Ma neka vam spovijem, o žene, mi ćemo se danaska malo ljudmi porugat i mi ćemo danaska š ńimi vas razlog imati, er ih ćemo riječmi zabit. A oni će, nebozi, stât kako i oni komu se govori: „Lezi, lezi!“, i trijeba je leć; i ako što budu vidjeli, toliko će zabit: parat im će da su snjeli. I nu gledajte što ćemo od meštra od skule učinit. Ma övo mu žene mladice kako anđeo, a on, sjetan, za njeku Mandu mre, koja se ńim ruga. Ma ćete vidjet što ćemo učinit: ozdravićemo ga, ludjaka jednoga! — Gove, dobra si došla!

GO[VE]:

Anisula, da znaš s kolicijem se fastidijom ovdje vrtim, ne bi mi mogla vjerovat; ma mi se ne more smańe.

AN[ISULA]:

Vjerujem ti, nebore, vjerujem ti, sve ti vjerujem; ma scijenim da se veće nećeš vrtjet i da ćemo Krisu ozdravit od ńegovijeh ludosti.

GO[VE]:

Uh, nemoj mi govorit! Ako ga ozdravismo, lijepu ti ću čâs poslat,

ANI[SULA]:

Da si zdravo! Veće ne valja da o ovomu govorimo, — dosta smo govorili. Uljezi gori u ove moje prijatelice, i učini i guvernaj se kako smo govorile; a ja ću poć nać ńega.

GO[VE]:

Pođi! za boga, razumno se vlada'!

AN[ISULA]:

Ne brini se.

ŠENA TRETJA.

TRIPČE I KOVAČ.

KOVAČ:

Prvo da vidimo može li se otvorit.

MAN[DE]:

Tko kuca dolu? tko je ono na vratijeh?

TRI[PČE]:

[1]—Po misu božiju i po boga mi,—[1] tko je uljezao u kuću? tko je gori u mojoj kući?

MA[NDE]:

Kako, tko je gori u kući?! Tripče, pomamil se si! što su *te* riječi?

TRI[PČE]:

Po Jozefa martira, uļezla[2] je kurba u kuću! U kuću mi si uļezla[2]? Nadvor mi, kurbo, zla ženo, er te s kućom sažegoh.

MAN[DE]:

Po Lovrijenca koga žegoše, neću te u kuću! Tripče, já vidim, još ti dura sinoćńe[3] vino koje si, [l. 13 : 1[b]] u zal čas za tebe, popil sinoćka.

TRIP[ČE]:

Ah, bjestije mene, ludjaka mene koji ostavih iznutra kuću otvorenu! Ja sam kriv, ja sam sve kriv, *io son becco futuo!* Mande, ti imaš razlog: ja sam pjan, ti si sveta svetica, dobra si žena; ja sam vrag, ja sam djavao. Oto te molim, daj mi haļinâ, da mi je poć moje posle činit; a ti bud' gospođa od kuće, pokli tako moja srića hoće.

MA[NDE]:

Ne budem ti haļinâ dat, neka se prid svim svitom tvoje pjanstvo ukaže. Poslala sam po svojtu: já veće ne mogu ovoga života trpit.

TRI[PČE]:

Kurbo, zla ženo, ja sam sada tebi kriv, er bih bjestija, a bjestija ću i umrit. Poći ću ovako, da svemu svijetu kažem i svoj parentadi tvoje dobro činenje; neću inako rijet.

MA[NDE]:

Zna mene vas svijet, ma i tebe zna što si.

TRI[PČE]:

Zna mene vas svijet; ma će i tebe znat, zla ženo, što si.

KRISA I STARICA.

KRI[SA]: *Desiderio desideravi hunc, questo benedetto,* blaženi dan.

[1,—1]) *docnije prerućeno*, mi *nije sigurno*; [2]) ‚ugliesla'; [3]) ‚sinochne'.

AN[ISULA]:

Kako ti sam rekla, Manda je sva tvoja, kako je i bila; i Mande morebit je došla onamo dje si rekao. Ako li nije došla, *ti* mož poć čekat; sad će ona doć i cijeć tebe se je s mužem svadila.

PED[ANT]:

Magnalia narras, spovijedaš mi veliku ljubav k*u* mi nos*i*. *Cum suo consorte*, [s] svojijem se je domaćijem svadila za moju ljubav! Anisula, velika je toj ljubav.[1] Ovo je ńe kuća, je li?

ANI[SULA]:

To je ńe kuća.

PED[ANT]:

Ovdi se sam s njekim psovao i rekoh mu: sikofanta jedan!

ANI[SULA]:

To jo[j] je muž bio; sve sam čula.

PED[ANT]:

Da muž joj zn*a* mene, i da j*á* . . . .

AN[ISULA]:

Zn*a*! Hod'mo veće u kuću.

PED[ANT]:

Certus sum, sad sam čert *de suo* da mi pravu ljubav nos*i*. Je li ona došla?

AN[ISULA]:

Mnim da je došla; ako ne bud*e*, sada će doć. Neka j*á* idem naprijeda. Ako uzbud*e*, uljezi u kamaru i ne otvor*a*' funjestar*a*, er ona neće od srama da ju u obraz gled*aš*.

PED[ANT]:

Anisula, *narras indolem bonam*, spovijedaš mi mladicu virtuozu.[2] Tako ću učinit. Blažen je ov*i* dan, *quia beat*[3] *me*, čestita[4] me čini. *Sit felix semper!*

Tripče sam.

TRI[PČE]: Ah, uzaznao sam, kurbo, tvoje posle, odkrio sam tvoje amorižanje! Kris*a* meštar tvo[j] je amoroz, kojim i biješe došao pod kuću

---

[1] *poslije prevučenoga* stvar; [2] *poslije prevućenoga* kostumanu; [3] ‚beata'; [4] *poslije prevućenoga* certamente.

con la superchiaria. A ona veļaše: „Mande je došla, Mande je tvoja.“ Mande je kurba što kurba; a ja *becco alla barba mia, che accade* da rugo ištem. Ovdi je š ńime, ali će k ńemu doć, kako je vidjela da sam já otišao. *Non è altramente,* — ovdi je! Trijeba je otit po parente i odkrit ju, *e pubblicarla per puttana,* kao zlu ženu. I ovdi nije trijeba tardat: Tripče, prida' nogami i teci najbrže. Neg tko me vidi u ovizijeh haļinah, svak će rijet da sam se pomamio; a ja sam veće neg iz pameti izišao.

Ordi vlasteli dubrovački prođu.

KOTO[RANIN]:

Signori, siate li ben trovai, dobri ste došli!

DUB[ROVČANIN]:

Addio, fratelli!

KOTO[RANIN]:

Ako što možemo za vas, zapovijedajte. Kad mi u Dubrovnik dođemo s lo[n]ci i s pińatami, vi nam karece, *per san Trifon,* svake činite.

DUB[ROVČANIN]:

Gdi je ovdi crkva[1] od svetoga Tripuna?

KOTO[RANIN]:

Ŏno onamo gori što se jedva vidi.

DUB[ROVČANIN]:

Da gdi se lonci i pińate čine?

KOTO[RANIN]:

Ŏno onamo u onjezijeh kućah. Koliko sam soldina iznio od pińata iz onoga vašega Dubrovnika i od krušaka mednica. Je li vam, bože, Cvijeta živa i Vukota? Ja vas poznavam: vi ste Garzarija; velike ti smijehe i vi njegda [l. 13 : 2.ª] čińahote o pokladijeh.

DUB[ROVČANIN]:

Oto, istom za pasat brijeme. Da u onjezijeh ulicah onamo tko stoji?

KOTO[RANIN]:

Da oprostite, one dobre persone koje svakomu daju, kako to i u vas na Pelilijeh.

---

[1] ‚ziarqua'.

DUB[ROVČANIN]:

Dobro je ordenan ovi vaš grad i lijep je *per amor de Dio*. Je li istina da u ovomu vašemu gradu tolike krepadure reńaju?

KOTO[RANIN]:

Kile nî, — sve su riječi! *semo netti in questo come un taglier*. Neg se [v]i Dubrovčići, *intendè vu*, ovako za solac[1] salacate[1] kako i mi vami.

DUB[ROVČANIN]:

Tko ide ovo ovamo?

KOTO[RANIN]:

Ovo je podesta od Kotora. — *Bon dì alla magnificenzia*[2] *v[ost]ra! Che vi sia riccomandata quella garzona che quel traditor li ha voluto sforzar*.[3]

PODESTÀ:

Lassa far a me: el farò inpiccar. Chi son questi gentilomeni?[4]

KOTO[RANIN]:

Ragusei, magnifico.

PODESTÀ:

Se vi posso far qualche piacer, comandate.

DUB[ROVČANIN]:

Siamo servitor[i] de la magnificenzia[5] *vostra.*

MAN[DE]: Kerpe, u velicijeh sam tugah.

KER[PE]:

Ki će vrag bit?

MAN[DE]:

Dohodil je oni pjanac.

KER[PE]:

Ne govor' tako, Mande! onaki kakav je tvo[j] je.

MAN[DE]

Ali me sramoti!

KER[PE]:

Svrh Tripčeta neću da mi veće govoriš; neka je meni činit.

---

[1]) ‚solaz salazatte'; [2]) ‚magnificentia' *s posljednim* i *nad retkom*; [3]) ‚sforziar; [4]) ‚gientil homenj'; [5]) ‚magnificentia'.

MAN[DE]:

Dobro. Za to veće t' neću govorit; ma, dragi Kerpe, kaži mi tko su oni furistijeri.

KER[PE]:

Dubrovački su vlasteli što to se zovu Garžarija.

MAN[DE]:

Ovo su Garžarija? Čula sam da ovizijeh poklada ti vlasteli čine jednu lijepu večeru i da se će po večeri izmrčiti; i vele da će i žene izmrčit, ter se će izmrčeni svi pak u kolo uhititi. Je li, bože, istina?

KER[PE]:

Brzo ti vi žene uzaznate sekrete muške! Meni su u sekreto rekli, a ja viđu svaki vrag zna. Manda, kad znaš, što me pitaš? *Addio, ho mille faccende.*

MAN[DE]:

Uh, bogme t' je istina, kad Kerpe veli. Kako ve će moć one vladike trpjet da ih mrčenijeh gledaju? Uh, grube ti će bit! Tužna, ma što já ne mislim o momu poslu. Ako se sada od ovoga perikula i od ove sramote slobodih, veće Mande ne bude o ljubavi radit ni se veće stavljat na ovo perikulo. Blažena sveta djevo Marijo, ti me sada pomozi, a veće ne budem nigdar sagriješiti.

ATO PETI.

SCENA PRIMA.

TRIPČE I SVOJTA MANDINA.

SVOJTA:

Tripče, ne možemo vjerova[t] ti da bi Mande to učinila.

TRIP[ČE]:

Ako ne vjerujete riječmi, vjerovaćete očima kojijem ćete gledat ne portamente.

SVO[JTA]:

Te nas haljine ne delektaju; tvoje pitje vele je, pa ti je dosle učinilo. Dobro znamo, kad vino uliješ u tvoju gulu, u tvoj trbuh, uljeze ġeneracijon[1]) vragova u tebe — djed i pradjed, otac i sin, i vražija mati.

TRIP[ČE]:

Adonka, moji stari i počtovani i moja bratjico, ako je Tripčeta kadgodi vince pridobilo, ter je u vincu štogodi lukavo

[1]) ‚gieneration'.

govorio, tot veće Tripčetu ni trijeznu nije istina vjerovana; sve što Tripče veće govori, sv[e] je pjano, sve je grintavo!

SVOJ[TA]:

Tripče, koga[1] često pjana vode, i kad je trijezan mne da pjan govori.

SVO[JTA]:

Pjanac je kako i žena ka, kad jednu votu čâs izgubi, veće ju nigda ne steče; koga vide jednu votu pjana, drže ga vazda za pjana.

TRIP[ČE]:

U slavu djeve majke! sad se će vidjet jesam li pjan!

SVOJ[TA]:

Ovo t' obećavamo[2]: ako ju nađemo u čem je si obadio, tako jo' ćemo lijepo glavu i usjeć, da veće nije živa i da ne gledamo prid očima sramotu od naše kuće; gubavu ćemo kozu izvrć iz stada, da[3] ostalo stado ne razguba. S kijem veliš da ju ćemo nać?

TRI[PČE]:

S meštrom Krisom od skule.

SVO[JTA]:

Mandu ćemo nać s meštrom Krisom od skule?!

SVOJ[TA]:

Oršu, bratjo, da *per forza* uljezemo u kuću i da i jednoga i [l. 13 : 2.b] drugoga za kose svučemo niz skale i ovdi, *quì in mezzo della strada*, da vâs svijet vidi, da od ńih komardu učinimo.

SVO[JTA]:

Ne inako, pod mač da se stave!

SVO[JTA]:

Tri uljez'te goru, a ja ću i Tripče na gvardiju od vrata ostat. — Tripče, gdje ti je oružje?

TRI[PČE]:

U vraga! övo sam i sam sebe zaboravio od njekijeh tuga.

SVO[JTA]:

Uhiti[4] za kose, doli[5] ih[5] svuci! a, *can traditor*, a ti, zla ženo!

---

[1]) ‚kogo'; [2]) ‚obochiauamo'; [3]) *draput napisano*; [4]) ‚uhity' *regbi isprarļeno na* ‚uhiti'; [5]) ‚dolijh'.

ĠO[VE]:
Jezus, *misericordia,* što ćete od nas? Mi smo!

KRISA:
Quoniam violentia? quare? začto?[1])

SVOJ[TA]:
Na ulicu, da vas svit vidi, traduturi!

ĠO[VE]:
Misericordia! što ćete? mo[j] je muž!

PED[ANT]:
Quid tibi vobisque rei mecum est? Što imate vi sa mnom činit?

ĠO[VE]:
Jaohi, moja ludoveti, na što te tvoje ludosti dovedoše!

SVOJ[TA]:
Tripče, ovo li je Mande?

PED[ANT]:
Violenter manuque armata, s oružjem tako!

TRIP[ĆE]:
Ali sam já mahnit, ali sam gluh bio, ter sam jedno čuo za drugo! Ja sam pjan, ja sam mahnit, ja .... Vrag uzeo kad sam živ! Ja ću poć uzet lakat konopca, ter se ću objesit, pokli moje oči i moje uši lažu.

ĠOVE:
Što ove stvari, dobri ļudi, činite?

SVO[JTA]: Dobra ženo, tko pjanu i mahnitu vjeruje, pjano i mahnito čini i govori. Nije on pjan ni mahnit, ma smo mi bjestije i gore neg bjestije, er na ńegove riječi ovi eror učinismo. — Vidimo er si ti muž ove dobre žene. Kako li ste tu došli, mi to ne ištemo. Prostite i ostajte zbogom! — Poď'mo za onjezijem mahnicem, da se onaki pjan desperan ne bi objesio.

ĠO[VE]: Krisa, sramoto moja, ne meštre od skule! Tko tebi da skulu učit, on mahnitiji bi o[d] tebe. Tu će skulu djeca o[d] tebe naučit?!

[1]) ‚sacto', *biće pogreška mjesto* ‚sascto'.

Jesam li *já* Mande? Što me gled*aš*? Pače me se sit nagleda', sramoto moja, ruže o[d] tvoje kuće, ruino *sam* od *svoga* života! Da te s Mand*om* sad ov*i* nađahu, kako sad ovdi prođaše? Zaklahu te, nečovječe, ne imaše kad Jezusa rijet, ter bi život i dušu izgubio! Brižna *já* s tobom, u smrtnomu bi grijehu umro! Lud*i* Kris*a*, što mučiš? što ne odgovaraš? Izvan kuće mi se valent mladić čini, a kad je doma: „Stomak me bol*i*." Nije te danaska stomak bolio kad si mnio da si s Mand*om*, koja je dobra mladica, a ti si zao čovjek. Sjetna! je li k*a* od žen*a* da joj se potužim kcje je valentižije danaska učinio scijeneći da je, brižan, s Mandom? Nijesam li on*a* s kojom se si danaska tol*iko* jun*ak* učinio, koja sam o[d] tolik*o* godišt*a* uza te vazda b*i*la? Ma *ti* meni nijesi on*i* k*i* si danas[1] bio [i] inda bivao. Tradituru od vjere k*u* mi si dao! er da ne gled*am* što gled*am*, sad bih ovjezim nokti u oči došla, ter bih ti[2] ih[2] izbola kako zlu čovjeku. Da je proklet on*i* čas i on*i* h*ip* koj*i* *za* te dođoh! Mučiš, ne odgovaraš, zao čovječe? a minuto brijeme tolik*u* oholas svrh mene imaše! Izgubio se je, zamuknuo je, odkrile se su ńegove grińe, uzaznala sam ńegove sekrete. Ma, zao čovječe, hoću da ih i drüz*i* znaju; poću dozvat svu svojtu, ter im ću ukazat tvoje galantarije; i neću cknjet — najbrže sada!

KRI[SA]:

Fortuna, ad quid tanta derisio?! Me miserum! Ženo, ženo, vele *ih* zna*š*! ženo, ima*š* razlog! ženo, ja sam kriv, ma ļubav k*im* se neće nar*u*gat? *Puer alatus, nudus atque pharetratus,* ļubav je jedno dijete golo s krilmi, er mu let*i* červeo kako sve djetetu; a gore[3] je[3] dijete, — narugao bi se svetijem [l. 14.ª] Antunom. *In fine,* ļubav se je htjela narugat danas mnome, ma veće se ne bud*e* mnom r*u*gat. *Satis est,* dosta je! *A sagitta tua volante šcutum*[4] *prudentiae proteget me;* poću ženi proštenje pitat, i da ovo pokrij*e* i da se veće o ovomu ne govor*i*. S ļubavi malo *já* život ne izgubih. Ne, ne veće!

TUR[ČIN]:

Valahe, kad pod kuću dođem m*oga* svitloga sunca, tako i dohod*e* njek*e* đidije, tere smetaj*u* moje posle. Valahe, tako mi ov*a* desnica neodsječena, prv*i* prida me dođe, tako mu ću ončas i usjeć glavu. Ma övo moj*e* svitl*e* zvizd*e* danic*e*. — Svitla zvizdo danico, pomiluj, rob tvoj umir*e*! Aman da zn*a*m da mi glava otid*e*, uljezoh gori k tebi! Primi me, v*i*lo, primi me!

---

[1]) *poslije prevučenoga* vazda bio; [2]) ‚tijh'; [3]) *nije sigurno je li* ‚goreie' *ili* ‚gorcie'; [4]) ‚sckutum'.

MAN[DE].

Jaoh, tužna! mahnit je ovi Turčin. — Kata, zatvori kuću.

TUR[ČIN]:

Vilo, ovo tvoj rob!

MAN[DE]:

Jaoh, jeda tko? Turčin u kuću!

SVOJTA·

Manda, što je to?

MAN[DE]:

Turčin mi je uljezao u kuću! pomozite za boga!

SVOJ]TA]:

Ah, đidijo jedna, tako li je?

TUR[ČIN]:

Ah, *bre ćopek!*

SVOJ[TA]:

Nadvor, đidijo!

SVO[JTA]:

Nadvor, da mi mu je glavu usjeć!

SVO[JTA]:

Drž'te ga! Ja mu ću glavu usjeć.

SVOJ[TA]:

Držimo ga! slobodno udari! Đidijo jedna!

TUR[ČIN]:

Junaci, prije neg mi glavu usiječete, da vam dvije riječi rečem, tako vam materina mlijeka!

SVOJ[TA]:

Neka govori đidija. — Čini tvoj posao!

TUR[ČIN]:

Svojtu imam ovdi.

SVOJ[TA]:

Tko ti je svojta? — Ne udar' sad, — neka reče.

TUR[ČIN]:

Draško Grubišić Krkranin[1] mo[j] je otac; fuste me su turske, djetetom u Puļu hodeći, uhitile.

[1] ‚krikranin'.

SVO[JTA]:

Ti si Draškov *sin*? Lažeš, pse! da jes' li imao ku sestru?

TUR[ČIN]:

Jesam, na ime Mandu; ne zn*a*m je li ž*i*va.

SVO[JTA]:

Manda, nu sidi dolu.

MAN[DE]:

Ča ću doli?

SVO[JTA]:

Hodi doli, tvo[j] je posao! Ali otole nam kaži: jes' li imala k*o*ga brata?

MAN[DE]:

Jesam jednoga, k*o*ga Turci uhitiše. Ne znamo je *li* ž*i*v.

SVO[JTA]:

Što je tebi ime?

TUR[ČIN]:

Mahmut sada, a prije mi je bilo ime Frančesko.

SVO[JTA]:

Manda, kako mu ime biješe?

MAN[DE]:

Frančesko.

SVO[JTA]:

Manda, meni kol*a*č! övo tv*o*ga brata!

MAN[DE]:

Ča je to? što vel*i*te?

TUR[ČIN]:

Ovo je Mande, ovo je moja dr*a*ga sestrica koju sam tol*i*ko žudio; bogme je ona!

MAN[DE]:

Frančesko, moj dr*a*gi brate, sada te pozn*a*m!

SVO[JTA]:

Vidite li i čujete li čud*á*?

MAN[DE]:

Frano, moj brajene dr*a*gi!

TUR[ČIN]:

Manda, sestrice dr*a*ga, je li otac živ?

MAN[DE]:

Da s' *ti* zdravo, — priminul je. Koja te, moj dragi brajene, dobra moja srjeća ovdi k meni dovede?

TUR[ČIN]:

Majdet dobra srjeća, moja dr*a*ga sestrice.

SVO[JTA]:

Ovo je naš dr*a*gi parenat, a *m*i ga ktijahomo klat.

TUR[ČIN]:

Moj*i* junaci, zgodi se na ovomu svijetu vele stvar*i*.

MA[NDE]:

Uljez'mo u kuću, dragi brajene.

SVO[JTA]:

Montańe fermo stoj*e*, a ļudi se jedan s druzijem nahod*i*. Stavite oružje u nožnicu; poću j*á* vidjet jeda Tripčeta nađem, onu mahničtinu, da doma dođe, da šuru ovog*a* vid*i* i da ga počit*a*.

KERPE.

KER[PE]: [1])—Po misu božiju—[1]) smijeh od ovoga kaza! Podest*a* kondena L*o*nu de Zauligo,[2]) da plati prćiju K*a*ti, našoj djevojci, pecat libr*ica*, ali da pet godišt*a* stoj*i* u okovijeh u tamnici. Tot amorižanje! Ma za skurtat besjedu: našla se je Kata da mu je kći. U Krkru ukradom se s njekom sklop*i*, kakav je vas amoroz; rodi se ov*a* djevojka, krijući ju odhr*ani*; baba se je našla koja ju je dojila i hranila, koja sve ovo[3]) spovijed*a*. Toliko, er ju je [l. 14[b]] on odlučio uzet u kuću i hoće ju udat *onorevolmente*. Kučki jednoj nehote se je srjeća rodila! Ma övo *je*; poć je ću malo pristrašit. — Kata, kamo greš?

KA[TA]:

G*o*ri; jesi li gdi Tripčeta vid*i*l?

KER[PE]:

Što ti je od potrjeb*e*?

KA[TA]:

On*i* Turčin, k*o*ga *ti* ktijaše puškom strijeļat, našao se je da je brat Mandin.

---

[1])—[1]) *docnije prevučeno*; [2]) ‚zauuligo'; [3]) *poslije toga prevučeno* zna.

KER[PE]:

Vraga veliš!

KA[TA]:

Nije inako.

KER[PE]:

Sve može bit; ma, Kata, kako će *ti* proć so onjezim rugom što si od Lone činila? Sve se je uzaznalo, podesta hoće da, zato što si se *ru*gala, uzmeš za muža jednoga koji bi Loni otac bio a gruba kako jednoga djavola od pakla, koji mješte ručka hoće ti davat svako jutro dvaes bića po mahači; tako podesta hoće.

KA[TA]:

Brižna, ča veliš?! ča su te riječi? Ubio bog i podesta, makar i teb[e] š ńime. Bogme ću se skrit, da me ne nađete.

KER[PE]:

Ovo ih, ovo Lone! biži u kuću.

LONE:

Reče se: ne može se jedna stvar načiniti, što se prije ne sašteti;[1] ma já ne nađah kćeri ni ozdravļah od ludosti, da se ova smeća ne učińaše. Mńah s vragom da me će objesit, a ja dobih *una zoia*, — k[ć]er[2] dobih ka mi je draža neg jedna ģoja o[d] tisuću škudi. I ļubav veća mańu pridobi:[3] Mandu zaboravih pri ļubavi od kćere; Mandu ću odsela ļubit kako onu ka je moju kćer lijepo odijevala i kako svoju sestru tratala.

KER[PE]:

Lone, uzidi gori!

LO[NE]:

A ja da uzidem.

KER[PE]:

Ovo je veće tvoja kuća. — Tripče, *per amor de Dio*, što si u tizijeh haļinah?

TRI[PČE]:

Znaš ka je? Ja sam zločes, ja sam mahnit; a Mande, moja žena, sveta je svetica, kad *vi* hoćete.

PED[ANT]:

Domini mei, quis est, tko je muž Mandin?

---

[1]) ‚sascteti' *s ispravļenim* ‚sa'; [2]) ‚kier'; [3]) *najprije* ‚pridobijuá' *pa je* ‚uá' *prevrćeno.*

TRI[PČE]:

Što ga pitaš? Ja sam njekad Mandin muž bio; ma sada, po Jozefa martira, ne bude ona veće moja žena bit.

PED[ANT]:

Et ego dico tibi, velim ti er ne ima nitko u svem Kotoru bolje ni svetije žene o[d] tvoje; i ako ti sam što sagriješio, *ignosce michi, domine! peccavi, peccavi, e valete!*

LONE:

A ja velim: prova', er Mande, tvoja žena, sveta je svetica i ńu ni munita ni koja druga stvar i u čem može ikad pridobit; i da te bog veseli! Kata, tvoja službenica, moja je kći; i uljezoh u kuću tvoju *con lizenzia vostra.*

SVOJTA:

A mi ti odzgar velimo s funjestre: hod' u kuću i ne mahnita' veće, er makar bi ti bio u tvoj dio kakva je Mande u svoj! I okropi se krštenom vodom, da ti iz glave ta zla čes izide koja te travalja.

TRI[PČE]:

U ime oca i duha svetoga! Kad svak veli „lezi!", a ja da ležem; ja se pridavam. *Merendo*[1] ja sam izgubio, vi ste pravdu dobili.

MAN[DE]:

Hodi ve u kuću; dosta si govorio i izgovorio!

TRIP[ČE]:

Mande, ja sam kriv, oprosti: pitam ti proštenje; kad svak hoće da sam kriv, ja sam kriv. Oto, spravi štogodi večeri, er umrijeh od glada; nijesam ni objedovao od fastidija.

MAN[DE]:

Hodi ve gori: šura ti se je našao a meni brat, Kati otac, da se veselimo.

TRI[PČE]:

Bože, tebi hvala na dobru, a na zlu ne umijem ti ni zahvalit. Brigato, ja sam počeo i ja dosvršujem. Mi ćemo ovamo unutra imat posao, a vas invitavam u Garzariju na večeru, — ne drugo. Počita'te se *e valete!*

SVRHA.

---

[1]) *griješkom mjesto* merendu?

[l. 15.a] Počińe komedija

SKUP

prikazana u Saba Gajčina na pîru.[1]

[Lica što govore:

Satir (u prologu)	Zlati kum, ńen brat	
Skup, starac	Niko, dundo Kamilov	
Andrijana, ńegova kći	Ǵivo, prijatel Dobrin	
Variva, godišnica stara Skupova	Pjerić, prijatel Kamilov	
Gruba, godišnica mlada Ǵivova	Munuo, djetić Kamilov	
Kamilo	Pasimaha (Kotoranin)	djetići
Dobre, Kamilova mati	Drijemalo	Zlatoga kuma]

PROLOG: JEDAN SATIR.

SA[TIR]:

Čudna rabota da vazda vile od satira bježe! I nije čudo: pitomi s d[i]vjijemi ne imaju što činit. Ma gdje sam já ovo? Jesam li já Stijepo? je li ovo naša kuća? Bogme, ćaćko, ako imaš ovolikoj družini kolacijun[2] dat, spravi gospin kofan zahare. Vi ste dobri došli! I Stijepo sam i satir sam: kako Stijepo gostom[3] se[3] ne pripadamo, — kako satir, da vam povijem smijeh. Žene, vila se spravila biješe doći s versi, sva galanta, da prolog reče od njeke malahne komedijice[4] koja se ovdi večeras ima arecitat, zašto para da njeke od žena bile su rekle: „Njeke se sad maškarate čine, para da se na Placi razgovaraju. Gdje su vile od planina? gdje su satiri od gora zelenijeh? gdje su vijenci, ruže, hladenci i Kupido s lukom i strjelami?“

Ńarńasi, kako znate, večeras festižaju. Oh, vi se nasmijejaste kad uspomenuh Ńarńase. Istinom, njeka je fantastika riječ Ńarńas: kad čuje naša kučka ovo ime, bježi kako od bata! Ma ime od Ńarńasa ima u sebi moć: „ńar“ hoće rijet „stô, pristolje, gospoctvo,“

Izvori: A *(za tekst)* i P *(za varijante) kao za* Grižulu *(v. str. 127).*

[1]) *u Matijaševićevu izvodu natpis je (na l. 1a)* Dalla comedia intitolata *Skup,* prikazana u Saba Gajćina na piru godišta 1555 mjeseca marča; [2]) ‚kolatiun‘; [3]) *dvaput napisano;* [4]) ‚komedijzć‘.

„nasi“ — „nase“. Svak [s] strane, sve kompańije! Ńarńasi su glave od svijeh kompańija; Ńarńase je večeras tokalo da učine maškaratu. I htjeli su, i vilu ku rekoh spravili bijehu, da pri vodi studeni, na cvijetju u jutro prije zore požuberi, — to da prolog reče; ma se ne ugodiše: smete ih jedna svekrva u ovoj komediji.[1] Ah, ove svekrve! da mogu ove mladice bez svekrva bit, dobro ti bi im bilo! Svekrve, svekrve! vazda kore, vazda karaju, vazda psuju, vazda nemirne! a neboge nevjeste ne smiju se ni tužit, obikle ih su; neg kad im prem dodiju, trče s rukami u pazuho,[2] muče, tako im i omiču smokve i roge. Kad one većma psuju, tako one većma smokve i roge! „A to tebi, a to tebi“ u sebi govore. U ovoj komediji[1] jes jedna svekrva fastidijoza. Ńarńasi cijeć će, kako rekoh, nijesu ktjeli arecitat: ta svekrva zlo od mladica govori, a oni neće gvere s tizijem personami. Uvezli su njeke mlade ki nijesu prije nigda arecitavali, koji, za rijet vam sekret koji sam od ńih izeo, neće dobro *a posta* arecitat; hrane se kad se od ńih ki oženi.

A komedija mislite kakva će bit? Starija je neg moj djed i pradjed, starija je neg stara komarda, gdje se djeca sad kupļu, starija je neg kruh podter,[3] sva je ukradena iz njekoga libra starijeg neg je staros, — iz Plauta; djeci ga na skuli legaju. Starac će njeki bit koji je našao tezoro u munčjeli i skrio ga je u njeki ormar pod ogńište, — taji da ga je našao. Ima jedinu kćer; prije hoće kćer ne udat nego joj o[d] tezora dat išto za préiju. Što će od ńega i od ńegova tezora bit, komedija vam će spovidjet.

A ne rekoh vam: vila kad satira [l. 15.b] upazi, to mene, uteče, još se nije ustavila. Ńarńasi htijahu da dva versa almanko reče, i já htijah, ma kako Ńarńasi ne ktješe arecitat, a satira upazi, veće izginu. Žene, já, kako Stijepo, velim vam: pasa'te se za večeras bez vile; do godišta na poklade ja vam ću komediju arecitat od vila. A vam, vlastele, velim, kako satir od gora zelenijeh, čovjek divji: n[u][4] ako[4] što ne bude na vaš način večeras, što se ima, to se dava; a tko sve dava vele dava, tko srce dava svega sebe dava. Vaša pitomos namjeri divjači našoj, vaša dobrota primi našu dobru voļu. I tko bi ktio znat što ću já satir u ovoj komediji[1] rijet, ja sam starcu u gori kameni tezoro objavio; i tko hoće znat koji je ovo grad koji se ovdi vidi, ovo je Ńarńas-grad,

[1] ‚komedy‘; [2] ‚pasuho‘, *ali je posļedńe sloro ispravļano, pa nije sigurno koje je*; [3] ‚podter‘ *sa* d *nad retkom, ali* ‚or‘ *n.je sigurno, moglo bi biti i* ‚oc‘; [4] ‚nahe‘.

Narńasi ga su *zi*dali, Ńarńasi ga gospoduju, Narńasi mu su i zakone d*a*li. U ovomu se gr*a*du id*e* u kapah, u plaštijeh; u ovomu je gr*a*du svak*a* liberta. — Ne drug*o*! ako komedija ne uzbud*e* dobra, v*i* ju dobrot*o*m vaš*o*m učinite dobru i čujte ju s dobrijem srcem.

SCENA PRIMA.

VARIVA, GODIŠNICA STARA, **GRUBA,** GODIŠNICA MLADA.

VA[RIVA]:

Sjetna, Gruba, ne došla! Što je t*a* prješa? kako li si smjela, tužna, d*o*ć, gdje zn*a*š, star pas ne d*a* pristupit, koj*i*, bijedna j*á*, na svakoga r*e*ž*i*; ni zn*a*m koji je ov*o* život koji se š ńime žive.

GRU[BA]:

Sjetan ti život i s gospodarom! prava si Variva koja pakao š ńime variš. Ne imate ni ogńa u kući, a,[1] sjetna,[1] jedva sam utekla od ńega. Dođoh da ogńa uzm*e*m; tako i čuh gdje njetko iza sna govor*i*: „Drži! zlato! munčjela! uhiti! lupeži!“ i str*a*h me obide. Tako put ogńišta. Istom se sunu starac p*u*t mene, a ja, Vare, ni[z] skale! Dušom mojom, malo nogu ne ulomih.

VAR[IVA]:

Da nijesi je ulomila dobro si prošla, er si zdrava skapulala. Moja Grube, ovčice mlada, ne dohodi veće ovdi po ogań, da mi te vuk ne uije,[2] da Gruba ne bud*e* gruba.

GRU[BA]:

Gruba ti gospođa b*i*la i s *i*menom makar i tko mi ga nadeđe! Nije mi života, sjetna, s ovijem hudosrjećnijem imenom; duša mi pođe s vražijijem vraguličići,[3] od kojijeh ino nije čut, ni im je ino u ustijeh neg gruba.

VAR[IVA]:

Gruba, ako i gruba, draga.

GRU[BA]:

Gruba im tamo mati i tko ih je rodio! — Što je od Andrijan*e*?

VAR[IVA]:

Ali je nijesi gori vidjela?

GRU[BA]:

Vidjela sam zlu č*e*s! jedva sam zl*o*m dušom utekla.

---

[1] *nad retkom*; [2] ‚uiie‘; [3] ‚uurageljcichj‘.

VAR[IVA]:

Grube, u veliko' smo tuzi. Andrijana je čula da ju hoće dat otac njekomu zlostaru koji vele da je bogat. Htio bi je dat bez prćije, er naš zlostar ne ima, ako bi joj i htio dat prćiju; i ako bi imao, djavao je a nije lakomac.

GRU[BA]:

Uh, ne bih stara muža! ono gdje kašļu, a, brižni, ne mogu ni hodit, a neg, a neg da . . .

VAR[IVA]:

Što, sjetna, „a neg da"?

GRU[BA]:

A neg da igraju s nevjestom.

VAR[IVA]:

Hudosrjećna se ti naigrala! Mńah da je i tebe vrag uzeo, kako i njeke puštenice.

GRU[BA]:

Prava ti si njeka Variva! Još učinite da ne imamo ni igrat. Sjetna ve Grube, neka se prikrstim.

VAR[IVA]:

Kćerce, ja bih ti mati bila; budi dobra.

GRU[BA]:

Dobra ću bit, ako me mati bude dobru učinila. Djevojka se je majčici molila: „Ne daj mene staru hrabru, majko moja draga; lačna bih bila [s] starijem hrabrom, ako i ima dosta blaga; od pogleda mlada hrabra vazda bih sita bila."

VAR[IVA]:

Nut hudobe, dokle ih umije! Djavolice, dobro se ne izležete, a sve znate. To Andrijana i plače: dat je će onomu zlostaru bez prćije, istom da dinare ne broji, a makar u morske pučine da ju vrže.

GRU[BA]:

Jes, nä, vraga da dobude, kad bi mu to moglo bit. Andrijana je, žint, obećala Kamilu; znaš, onomu vlasteličiću što često ovdje prohodi?

VAR[IVA]:

Obećala, sjetna! kako se to obećava?

GRU[BA]:

A on sve uzdiše i govori „jao!“

VAR[IVA]:

Jao ti vazda! što je to „jao“?

GRU[BA]:

Ono ne znam; govore vazda, kad dunižaju, „jao“.

VAR[IVA]:

Jao i stara sam, a ne znam koliko[1] ovi bizgiči znaju.

SCENA SECONDA.

STARAC SKUP, VARIVA.

STA[RAC]:

Variva, Variva!

VAR[IVA]:

Domalo ga ti vario! Idem u pakao; Grube, zbogom! Nemo[r] ve, moja lješinice,[2] s kijem govorit od šta smo sada besjedili.

STA[RAC]:

Ogote, kad mene nije u kući, okameni se u kući.

VAR[IVA]:

Hodi, tamo se ti okamenio! da gdje ću stat neg u kući?

GRU[BA]:

Vari, Vare, pakao vari!
S mladiem mlади,
[s] stariem stari!
Da mi mlada,
ne hajem glada;
ako me je mlad ubio,
ali mi je, brajo, mio.

Voljela[3] bih ja mlada gospodara nego stara.

VAR[IVA]:

Bizgiča!

---

[1]) *poslije prevučenoga* toliko; [2]) ‚lie scjnize‘, ‚ćešinice‘ P, *v. u Akad. rječn.* ćeskinica, *ali može biti da prvo slovo nije* l *već* c, *koje* A *u početku riječi više puta povuče uris te izgleda kao* l, *svakako ili sa* l *ili sa* c *nekakva je prepisivačka pogreška možda mjesto* ‚lienejnize‘ (= lijenčinice), *neće pak biti da su to dvije riječi:* lje *i još jedna*; [3]) ‚uolielia‘.

STA[RAC]:

Magarico, što iščekuješ na vratijeh? da ja iz*i*dem, je li? da razvrćeš što je po kući?

VA[RIVA]:

Tezoro da t' nađem, veliku t*u*gu!

STA[RAC]:

Tezoro, ah, tezoro? odkud t*i* umiješ dotl*e*?

VAR[IVA]:

Umijem! Da ti hoću ukrasti, ne bih ti imala šta ukrasti neg pauč*ina*; toga ti je najpunija kuća, ni daš mesti...

STA[RAC]:

Ni d*a*m mesti, pače neću da met*e*š.

VAR[IVA]:

... ni d*a*š kuhat. Kļuče od ogńišta držiš kako da ti je tezoro u ogńištu. Kći ti se namrije glada, djevica kako anđeo! Nije li ti grijeh?

STA[RAC]:

Tezoro, kako da mi je tezoro u ogńištu! Često li t*o* tezoro uspomenu'eš! Nijesu ti lopiže ni lonci na pameti.

VAR[IVA]:

Na pameti mi su prazni lonci i glad kojijem nas mor*i*š.

STA[RAC]:

Stav' pamet, Variva! Da nijes' veće ni ubiļ ni ušal, — da te vrag ne uzme, — o tezoru progovorila! S vragom ćeš učinit da nas istom tkogodi zakoļ*e*. Tebi je tezoro sve na jeziku; tkogodi će uzet nazbiļ da je u nas tezoro, zaklat nas će, ter neće ni tebi prostit i okoristovat se će. Zato, Variva, o tezoru ne govori.

VAR[IVA]:

Koje tezoro? što je tezoro? Oto da' da se štogodi objedu k*u*p*i*, a o tezoru t*i* misli.

STA[RAC]:

Starežino, zla ženo, o kom ću tezoru mislit? Poznavam j*á* tvoje malicije,[1] ma mi ćeš domalo u kući st*â*t. Koju si malo prije spiju

[1] malitiet.

poslala u kuću? Što ktijaše ona mala guba u mojoj kući? Ja te ću! Uzidi [l. 16b] gori, pođ' u Andrijane gori, š ńom stoj; da se nijesi od ńe dijelila!

VAR[IVA]:

Objedu hoće li se što varit?

STA[RAC]:

Ne bi Variva bila, da o varenju vazda ne misliš! Ja imam mislit o tomu, a ti pođ' k Andrijani, ter predi.

VAR[IVA]:

S tezoro[m] mi je došao, nebogo!

STA[RAC]:

Nećeš ti ostavit to tezoro, dokle t' ne pribijem vrat i noge.

VAR[IVA]:

Hodi, tamo te gočula zadavila! Gospo od milosrdja!

ST[ARAC]:

Ribaode, magarice, zle žene! Ovo je ruina moja. Ako ju izagnem, strah me je da ne propovije tezoro koje je u mene; a držat ju nije sikuro, ni znam što ću. Para da zna er je u mene ovo tezoro; a mogla bi i ne znat. Što je ona kucańa? Ava, zlo! *per Santa Maria,* obija bravu! Ajme![1]) Variva, Variva! što ti držim u kući ašašine?!

VAR[IVA]:

Što ti je, za ļubav božiju? što ti je? tezoro ti ugrabiše?

STA[RAC]:

Što ono razbijaše?

VAR[IVA]:

Ono drva cijepah.

ST[ARAC]:

Drva cijepaše? Da' sjemo kļuč od ogńišta!

VA[RIVA]:

Njeku je zlu mraku u ogńištu skrio, — nije inako! koji si je ovo život!

ST[ARAC]:

Zlu mraku sam skrio? Nä ti tezoro. To t' sam skrio, tako se krije!

[1]) ‚ahime'.

VA[RIVA]:

Ajme meni, jaọhi meni!

AND[RIJANA]:

Nemo', ćaće! Brižna, oto ju na mjestu ùbî.

VAR[IVA]:

Jaọhi meni! Bog te ubio!

STA[RAC]:

Gori u tretji pod svi! *Já* ne znam što ću, *já* nijesam sikur s ovom čeḷadi, ja sam nevoḷan čovjek. Ne imat zlato — zlo! imat ga na ov*i* način — zlo i gore! Odkle ov*o* tezoro nađoh, meni se m*i*r izgub*i*, san me se odvrže, m*i*sli me obujmiše, sva zla na mene napadoše, i ne čekam drug*o* od ńega neg da me tkogodi pri ńem zakoḷe. Odkrit ga ne smijem, tajat ga je muka pakḷen*a*; a za moje zlo draže mi je neg duša! Kako ga sam u munčjeli našao, tako ga u munčjeli i držim; tako mi para sikurije. Ah ne, da me tko čuje? Nije nikoga! Tko bi munčjelu našao, rekao bi, ulje je ali masline ali taka stvar, o[d] tezora se nitko neće stavit; a da ga u skrińi držim, koliko bi veće gvozdjem obijena b*i*la, toliko bi se prije o[d] tezora stavili. Po misu božiju mi sve nješto govori: poď', ter se prijavi doma; pri zlatu se gub*i* dobrota, zlato šteti ḷudi, a komodita lupeža čin*i*, a zlato je kalamita Amor nije amor, zlato je amor; zlato star*e* — mlad*e*, lijep*e* — grube, svete — griješn*e*, svjetovn*e* — crkovn*e* pridob*i*va. Zato se sada zlati osli dokturaju, er su zlatni: vas je u ńih razum, pritilo, lijepo, bogato, mudro; zlatu se i prvo mjesto d*a*va. Ma što činim *já* ter ne trčim da mi ḷubav tkogodi moju ne ugrab*i*? Tko ḷub*i*, sumńiv[1] je. Ah, tko je gori? što činite? Muči se sada: ovo mi nije drago. Što činite gori? *L' è fatta!* Nećete otvorit? Vidim[2] v[a]s[2], sve vas vid*i*m!

VAR[IVA]:

Što nas vidiš? Vid nas, ovako tebe gledali izbijena!

ST[ARAC]:

Jeste li gori?

AN[DRIJANA]:

Gori smo, ćaće.

---

[1]) *poslije prevućenoga* ‚suml'; [2]) ‚uidimus' A, ‚Vidimus' P.

ST[ARAC]:

Tko čuva učuva. Ugasite ogań, da tko p[o][1] *ogań*[1] ne dođe. Neću da mi nitko u kuću dođe. Zatvorite od skale vrata. Ako tko dođe zaimavat što i[z] susjectva, rec'te: „Lupeži su sve pokrali, nije ništa u kući.“

VA[RIVA]:

A i jes velika vraga u tvojoj kući koju toliko čuvaš! sva je paučinami porasla.

[l. 17.ª] ST[ARAC]:

Mučno ti se dijeļam iz kuće, a ne more mi se smańe. Dužnik mi je obećao danas za vas dan platit njeke dinare: ako ne pođem, neću [i]h skoģat; ako pođem, tezoro mi perikùlâ. Sin nije sin, ni prijateļ prijateļ, — dinar dobrotu šteti; a u mene je kļuč[2] od ogńišta, a žene su, ne umiju dotle. Za strah ne vaļa da ostavim ovoga dužnika, ma kako na vješala idem na Placu. Počeli mi se su persone javļat koje me prije i ne znahu; dubitam da su štogodi uzaznali. Što ćeš, zlatu se svijet klańa, ma já da[3] negandi:[3] ne imam vode, ubog sam kako uš.[4] Vraga izjeli! svak zja da vraga o[d] tuđega proždre; a já tvrd kako mramor: „Ne imam ništa, zahvaļam na prijateļstvu!“ Prijateļi o[d] današńe dobi, dokle im se menèstrâ, dotle te ļube; kad nije veće što menestrat, i ne znaju te. Poću i opravit što imam za najbrže se opet vratit doma.

SCENA TERZA.

KAMILO, GRUBA.

KA[MILO]:

Grube!

GR[UBA]:

Grub ti nos! Kâmo, ti li si? Ne more svak lijep bit kako i tvoja Andrijana.

KA[MILO]:

A je lì moja, Grube? Hoće li toj bit? Ja sam lje ńe, ne mogu neg ńe bit i ńe mrem, a pravo bi da ńe živem.

GR[UBA]:

Brižna, svi ovi ki dunižaju govore „Jao!“ i umiru, a živi su. Sjetni, što vam je ter uzdišete?

---

[1]) ‚pógagn‘; [2]) ‚kliúc‘; [3]) ‚dá negandi‘, *može biti da* ‚negan‘ *stoji mjesto* negam, *koje bi moglo biti 1. lice jedn. prez. glagola* negati *od tal.* negare = nijekati, *a onda bi i* ‚di‘ *moglo biti mjesto* ti, *dakle cijelo bi bilo:* (ma ja —) da! negam ti; [4]) ‚us usc‘ A, ‚Usuš‘ P.

KA[MILO]:

Grube, srce nas boli od slatka.

GR[UBA]:

Tot vam, a vi pomaže zaharom se davite. Da' to! imaš li?

KA[MILO]:

Imam, na!

GR[UBA]:

Što mi si dao? Lakomca, dva mijendeoka mi je dao! Spore ti si ruke, — sporo vazda davao i na tebe plakali!

KA[MILO]:

Grube, ne imam veće; ma ti ću zautra veliki ubrusac zahare dat, ako mi Varivu dozoveš.

GR[UBA]:

Kāmo, oni zlostar, — jaohi meni, malo vrat nijesam prid ńim ulomila. Jezus, abe Marija, ukloni mene bog da tamo veće nogu stavim!

KA[MILO]:

Grube, nije ga sad doma, tako mi boga!

GR[UBA]:

Kad mi daš, neka znaš,
za tebe ću skočit dvaš.
Kad daš zaharu, tako ću i poć.

KA[MILO]:

Bogme ti ću dat zahare, nu[1] hodi!

GRU[BA]:

Da' mi slatko,
nä ti glatko! —
Hodi živo! —
Neću! — Jao!
Komu je krivo,
budi mu žao.

KA[MILO]:

Ova me vražica ruinava. Oršu, pacijencija![2] U Andrijane se vrata otvaraju: Variva je. — Variva!

---

[1] ‚ne'; [2] ‚patientia'.

VAR[IVA]:

Kâmo, sjetna!

KA[MILO]:

Što je, Variva, za boga?

VAR[IVA]:

Ovi zlostar hoće Andrijanu udat za njekoga drugoga zlostara koji[1] ju[1] bez prćije hoće.

KA[MILO]:

Ajme, Variva! Da Andrijana što pravi?

VAR[IVA]:

Hoće se zaklat, plače, skube se.

KA[MILO]:

U ńoj stoji da ariva; a zna koliku joj já ļubav nosim, budući joj já obećao, a ona meni vjeru dala; ni se može razvrć, — nije razlog, ni bih to mogao podnijet, — prije bih život izgubio.

VAR[IVA]:

Jaohi, Kâmo, što to govoriš? Ona mre da se s tobom sastane i da učini koliko joj ti zapoviješ, a to, er hoće tvoja i živjet i umrijet.

KA[MILO]:

Variva, bi li se moglo sad š ńom progovorit?

VA[RIVA]:

Brižna, Kâmo, kako? na očiju smo ovdi od svega svijeta; a da on izide, tot veće mi, Jezus, pošli gore se ne more.

[l. 17.b] KA[MILO]:

Ah, Variva, reci joj da je mudra i da ne izgubi vjerenika koji[2] ju[2] ļubi veće neg oči svoje, neg život svoj.

VA[RIVA]:

Kâmo, nemo' da ona tebe izgubi; a ona je tvoja, — za to se naspi.

KA[MILO]:

Oto njekoga, Variva! Grubu ću poslat k vam i ordenat vam što imate učinit; istom činite što vam já ordenam.

[1]) ‚koi iu'; [2]) ‚koiiu'.

VA[RIVA]:

Kâmo, Andrijana i já, žive i mrtve, tvoje! što ć ino?

KA[MILO]:

Ah, vraže, vele ti možeš, smećo od svijeta!

VAR[IVA]:

Uh, brižna, nemoj se brinuti, Kâmo!

SCENA QUARTA.

DOBRE, KAMILOVA MATI, I **ZLATI KUM**, NE BRAT.

DO[BRE]:

Zlato, moje zlato, razlog je da sestrica bratu uspomene što je razlog. Dobro da mi žene scijeńene smo a[1] malo u stvoru, i da ne imamo pamet mušku ma djetinsku, koja se, kako i slaba grana, na svaki svjet obrće, ili lud ili mudar, i prije na lud neg na mudar, ništanemaće ljubav ku já nosim momu bracu mudru me čini da mu uspomenem što je razlog i što čini za tebe. I zato se sam dijelila iz kuće, da ti slobodnije ovdi, gdje nije nikoga, uspomenem što me je duh sveti nadahnuo da ti uspomenem, er od kućńe čeljadi ne smiješ riječ pošaptat, da ne prislušuju; hoće sve znat, i što nije, pak svakomu pripovijedat.

ZL[ATI KUM]:

To je istina, Dobre. Já tebe scijenim ženu razumnu, a ostale budi kakve im drago. Sa mnom nije od potrjebe da vele obhodom ideš; reci mi slobodno što imaš.

DO[BRE]:

Da mogu li ti slobodno rijet?

ZL[ATI KUM]:

Moreš, reci!

DO[BRE]:

Zlato, dragi brate, ime ti je zlato i kuća ti je suho zlato, a ne imaš od srca tvoga komu ćeš tvoje zlato po tebi ostavit! Neka ti damo vladiku s prćijom koju ti hoćeš, da vidiš u kući tvojoj drugoga tebe, a to je plod priličan tebi, da kuća naša s imenom ne pogine.

---

[1] *biće pogreška mjesto* za.

ZLA[TI KUM]:

Já da se od ove dobi sada oženi*m*?! Dobre, *to* li me svjetuješ? Dockna si uhranila *ti* svjet, Dobre!

DO[BRE]:

Nije, moje zlato, dockna. Kolicijem koji se su od veće dobi o[d] tebe oženili sada su sinci ńih starosti štap.

ZLA[TI KUM]:

Dobre, ja sam star, bogme star. Donjekle davah razumjet: skuboh sjedine, — staros ne mogoh skrit! brada sva pobijelje; ako bih bradu ostrugao, ali kose ne tajé; ako bih kose skrio, kašaļ grińe odkriva.

DO[BRE]:

Nu ve, zlato, nu ve! Star je tko je nemoćan; a da se za ino ne oženiš neg da imaš tko te će u staros guvernat; a prćiju mož uzet koju *ti* hoćeš. Neka tvoja sestrica *to* veselje vidi prije neg umre.

ZLA[TI KUM]:

Dobre, o tomu mi ne govori.

DO[BRE]:

Pače, zlato, neka o tvomu dobru govorim, i umoli se tvojoj sestrici, da ve *to* veselje vidim za moga života. Ja ti sam našla djevojku s prćijom od vele tisuć dukata.

ZLA[TI KUM]:

To mi i u kuću da', da mi govori: „Što? kupila te sam, prćiju ti sam donijela veću neg ti vaļa svoj parentati imanje! a hoću ovo, a hoću ono," — spenze da im carova riznica ne bi dosta bila! Dobre, ni mi o ženi govori, ni mi uspomenuj tej velike prćije: žena nije za mene, a od prćije nemam potrjebu.

[l. 18.a] DO[BRE]:

Zlato, kako si *ti* od potrjebe koji se zlato zoveš, tako i zlato nigda nije na odmet. A nije ni toliko koliko se govori od bogatica s velicijem prćijami. Sestricu tvoju, moje zlato, kontenta'.

ZLA[TI KUM]:

Dobre, ja te ļubim i nije stvari koju za tebe ne bih učinio, ma se od drazijeh imaju pitat stvari razložite.

*

DO[BRE]:

Ovo je stvar koju može brat za sestru učinit.

ZLA[TI KUM]:

Na veliku me stvar usiluješ, Dobre!

DO[BRE]:

Usiluj se; nu to ve hoću za mene da učiniš.

ZLA[TI KUM]:

Pokli je tolika *ta* tvoja imaginacijon,[1] konten[t] sam; ma neću neg *ku*godi ubogu djevojku. Neću gospođâ u kući, hoću djevojku kojoj ću *já* gospodar bit, a ne ona meni; *já* ne imam potrjebu od imanja.

DO[BRE]:

U ime božije! a mi da ti djevojku nađemo o[d] dobre kuće; a o prćiji,[2] ili bud' ili ne bud', da, ne misli!

ZLA[TI KUM]:

Jes u ovoga tvoga susjeda ovdi, dobra[3] čovjeka, *kći*, djevojka kostumana.

DO[BRE]:

Skupova *kći*? Ubog je odveće!

ZLA[TI KUM]:

Vel*im*: bogatu neću!

DO[BRE]:

U ime božije!

ZLA[TI KUM]:

Za ńu mi je Sk*u*p jed*an* dan govorio i spovidio mi je svoje uboštvo, i priporučio mi se je; i ja mu odgovorih kako se za ond*a* ne mišļah ženit, i ako bih se odl*u*čio ženit, imao bih ga na pameti. I, za rije[t][4] ti, srcem ļub*im* on*u* kuću; djevojku sam t*u* vidio: oko mi ļub*i* ńe krv.

DO[BRE]:

Na slavu božiju! Drago mi je, dobro je! Da hoću li *já* [s] Skupom govorit?

ZLA[TI KUM]:

Ja ću š ńim govorit, pokli mu sam obećao, ako bih se ženio, da ću ńegov bit.

---

[1] ‚imagination'; [2] ‚parchy'; [3] ‚dobro'; [4] ‚rietj'.

DO[BRE]:

Sve da je u slavu božiju.

ZLA[TI KUM]:

Poću cijeć tebe sad najbrže da ga nađem.

DO[BRE]:

Poď' u dobri čas!

Finis primo atto.

ATTO SECONDO.

MUNUO, DJETIĆ KAMILOV, GRUBA, KAMILO.

MU[NUO]:

Služit gospodaru namuranu dvoja je fatiga, er se služi ńemu i ńegovoj mahnitosti; a rečeno je er nitko ne more dvijema gospodarom služit. Sad mi zapovijeda: „Poď' doma, oprav' tî i tî posao.“ Nijesam dobro doma došao, s prešo[m] me zove: „Munuo, hodi, trči, skoči!“ Ostavļam posao ki mi je zapovidio. — „Munuo!“ — „Gospodaru!“ — „Čeka' me tu.“ — Odhodi od mene; čekam ga, vraća se s prešom, ide, uzdiše, svijet se ori! „Munuo, ja sam ruinan čovjek!“ — „Što, za boga, gospodaru? Ajme, je li koje remedijo?“ — „Život mi ide, Munuo, koļu me!“ — „Za boga, što je to? tko te koļe?“ — „Ajme! Audrijanu mi grabe, život mi uzimļu! Čuo sam, oni star vrag, otac joj,[1] ište udat ju za njekoga vraga stara, ni zna za koga li, što li.“ — Desperan odhodi i veli mi: „Poď', viď, išti, pitaj, iznaď'! ne vrati se, što ne spijaš štogodi, za koga se taj udadba čini, da umijem remedijat.“ Ja se vrtim kao ubodeni cipo; ni znam kud idem, ni što činim. Služit mahnitosti ne more se bez mahnitosti, ma ako se já danas ne pomamih, već vazda čitav bih. Imao bih se i já, ter bih, ah jaoh, uz leut dunižao. Ma övo mi Grube! Ova djavolica okom st[l. 18.ᵇ]rijeļa. — Kmecka kćeri, [2)]-kradosrca i kume ti malone rijeh, koji s njekijem imenom dođoše,—[2)] rozice.[3)]

GRU[BA]:

U tebe je ljepše ime: vjetar dunu, Munuo ga munu.

MU[NUO]:

Rozice,[3)] ovaki kakav sam nä mi ti jabučicu! Da hoćeš, Munuo tobom se munuo, ako ću já.

[1)] *poslije prevučenoga* to; [2)—2)] ‚kradosarza i kumeti malo nerieh koj sniekiem imenom dogiosce‘ *sve jasno napisano, ali je sigurno neka pogreška;* [3)] ‚rozize‘.

GRU[BA]:

Uzmi zveka[1] za miris:
Sad mi pođi,
paka dođi;
majka neće,
zbogom veće!
Kad bih tvoja mlada moma, ne bih moja bila.

MU[NUO]:

Kud uteče, striļico? — Ava, já i gospodar sad smo dva. Ja viđu, i mene poče srce boljet. Bogme bih ju uzeo, da me hoće. Poslao me je gospodar na posao; pri svomu poslu gospocki se ostavļaju. Gospar sada i djetić — ogńic nas srčani žeže, bogme nazbiļ! Vražica ova sva mi je u srcu, brate. Hoću li za ńom? Ma övo mi gospodara. U vraga ti koža, je li me čuo?

KA[MILO]:

Munuo!

MU[NUO]:

Gospodaru!

KA[MILO]:

Trči za mnom.

MU[NUO]:

(Dobro, nije me čuo!)

KA[MILO]:

Ču li što?

MU[NUO]:

Bogme ništa.

KA[MILO]:

Ajme, hodi brzo!

SCENA SECONDA.

SKUP, ZLATI KUM.

SK[UP]:

Veći posao ostavih, mańi ne opravih. Srce mi davaše er ću se vratit praznoruk. Ma što ne trčim da vidim što mi se u kući čini? Gdje godi sam, lje sam s misli na zlato koje mi je doma, koje bez vońa veći voń ima[2] neg svi vońi. Strah me je, njeki ga su obońali! ki mi se prije ne javļahu, sad mi se javļaju. Ah, ah, našli su!

[1] ‚sueka' *možda pogreška mjesto* zvčku; [2] ‚imaiú'.

ZLA[TI KUM]:

(Ôvo mi Skupa!) — Vele ti dobro jutro, Skupe, dobr*i* i st*ari* prijateļu!

SK[UP]:

I tebi dobro jutro i dobar d*an*. Što zapovijedate? Ubog bogatu malo vaļ*a*.

ZLA[TI KUM]:

Bogat je tko je dobar.

SK[UP]:

(Ugonenuh j*á*! Ove mi slatke riječi nijesu drage. Došao je...)

ZLA[TI KUM]:

Što rekoste?

SK[UP]:

A ja vel*i*m: dobar je tko je bogat. J*á*, bu[du]ći ubog, ni sebi nijesam dobar ni drug[om]u.

ZLA[TI KUM]:

Tak*i* kakav si meni si dr*a*g i meni si bogat.

SK[UP]:

(Ava, obońao je! vraga da izije! Zlato, u velikoj ti si scjeni!)

ZLA[TI KUM]:

Što reče: zlato?

SK[UP]:

Zlato i zlato: t*i* si zlato i kuća ti je zlato, a ja sam rđa od vetha gvozdja. Uboštvo je najvilija stv*a*r. Rđa [s] zlatom ne stoj*i*; bogat s *u*bozijem ne avancava ništa, — što ti j*á* vaļam?

ZLA[TI KUM]:

Vele mi vaļ*a*š.

SK[UP]:

(Ava, obońao je er je u mene zlato!)

ZLA[TI KUM]:

Što?

SK[UP]:

Zlato što će od rđe? J*á* im*a*m mojijeh t*uga*: kćercu zrjelu u kući, a nije joj prćije.

ZLA[TI KUM]:

Jes svega, kad je milos božija.

SK[UP]:

(Za čerto je ovi obońao u mene zlato!)

ZLA[TI KUM]:

Što reče?

SK[UP]:

Zlato je milos božijá! Imam veliku potrjebu doma; jeda mi što zapovijedate?

ZLA[TI KUM]:

Čeka', sada ćeš poći. Od ko'e ti je dobi kći? A neka stoji uboštvo.

SK[UP]:

Zrjela ve je, sva je žena; a zašto me pitate?

ZLA[TI KUM]:

Bi li ju udao?

SK[UP]:

Čijem ju ću udat? A ti mi ne ktje nigda ni odgovorit kad ti govorih.

ZLA[TI KUM]:

Čijem ju ćeš udat? Bi li ju udao za vrijedna čovjeka, da je sita i odjevena, da ne ima invidije od druge? A što ti onada ne o|l. 19.a]dgovorih, ni sad nije brijeme uteklo.

SK[UP]:

Tko ju pita?

ZLA[TI KUM]:

Ja ju pitam, ako si kontent.

SK[UP]:

(Rekoh já, er zja na moje tezoro, da vraga proždre!)

ZLA[TI KUM]:

Što veliš?

SK[UP]:

Velim er joj ne imam prćije, i zbogom! (Za tezoro se ovi hoće udat!)

ZLA[TI KUM]:

Nebore, čeka'!

SK[UP]:

Ne imam ....

ZLA[TI KUM]:

Imaš svega, čeka'!

SK[UP]:

Imam, ne imam. (O[d] tezora ćeš imat pacijenciju![1])

ZLA[TI KUM]:

Dobro si rekao: imaš, ne imaš! Ferma' se: imaš kćer, a ne imaš joj prćije. Uzet ju ću bez prćije!

SK[UP]:

Bez prćije?! Oh, to se može bez prćije!

ZLA[TI KUM]:

Bez prćije!

SK[UP]:

Sve bi dobro, neg ću ja i ti zao par bit: ja ću uza te uš uboga biti ka će ktjet jesti, a ti pritio komu će dodijat.

ZLA[TI KUM]:

Ne brini se tezijem! Bog mi je dao da se mogu mnozi uza me hranit, a aparentaćeš s dobrijem ljudmi.

SK[UP]:

O[d] toga sam kontent, ma nemojte vi scijenit da je u mene kojegodi tezoro.

ZLA[TI KUM]:

O tomu ne mislimo. Jesi li kontent?

SK[UP]:

Kontent sam.

ZLA[TI KUM]:

Da' mi ruku!

SK[UP]:

Ah, bože, *l' è fatta!* ruinan sam!

ZLA[TI KUM]:

Što ti intraveña?

[1]) ‚patientiu'.

SK[UP]:

Ču li dje nješto zvoknu?

ZLATI KUM:

O[d] toga li se pripade? Njetko gvozdjem kucnu. — Uteče ovi čovjek, a mene ovdi ostavi kako bjestiju. Kad k ubogu dođe bogat s umiljenijem riječmi, scijeni da ga je došao varat, i za ludos većekrat ispuste srjeću, koju pak, kad hoće, ni s plačem ne mogu uhitit.

SK[UP]:

(Ako ti tu jezičinu još ne izmem, da nijesam čovjek!)

ZLA[TI KUM]:

Para, Skupe, da sam já u maloj scjeni pri[d] tobom, a nije razlog to.

SK[UP]:

Zlati Kume, nemo' toj scijenit; prida mnom si veličak, a ja sam prid tobom ubog i siromah.

ZLA[TI KUM]:

Da jesi li kontent da je tvoja kći moja vjerenica?

SK[UP]:

Kontent sam, bez prćije, kako ti sam rekao.

ZLA[TI KUM]:

Bez prćije budi.

SK[UP]:

U patu matrimonijalu da se ne dekjarava nijedna stvar, ni da se razumije prćija, ni da sé ne razumije, ni da sam já oblegan veće ništa.

ZLA[TI KUM]:

Da nijesi ti oblegan veće ništa.

SK[UP]:

Budi u ime božije ....

ZLA[TI KUM]:

oca, sina i duha svetoga! Poću ordenat za pir. — Pasimaha, Pasimaha, gdje si? Hod' za mnom.

SK[UP]:

Poď' u slavu božiju i hodi tiho i brzo kao ti drago; od moga tezora ti nećeš radovat! Scijeu*i* da je veće ńegovo; na t*o* zja, a vjetra će proždrijet. Za ino se nije objesio da ovu parentijeru sklop*i* neg za munut moje tezoro; a vraga će probavit!

SCENA TERZA.

SK*U*P, VARIVA, KAMILO, MUNUO.

SK[UP]:

Gdje si t*i*, Variva, koja ne pristaješ cancajući [s] susjedami da sam kćeri obećao prćiju? Znaj i govori, makar se pridri, svakomu er sam kćer vjerio za Zlatoga Kuma, tog*a* tamo našega susjeda, — uzima je bez prćije!

VA[RIVA]:

Brižna, za onu st*a*režinu djevojčicu od šesnaes godišta?!

SK[UP]:

Nut magaric*e*! Da to smo m*i* st*a*ri na odmet?

VA[RIVA]:

Da, i ti se oženi, kad vaļaš.

SK[UP]:

Da sam bogat kao Zlati Kum, bih, žimiti; ma na uboštvo ne daju žen*â*. Poď' reci Andrijani [l. 19.b] da se lijepo obuče. I spremite kuću i ne d*a*' u kuću nikomu, dokle j*á* ne dođem. Poću kupit što je od potrjeb*e*.

VA[RIVA]:

Brižna, boļe bi drug*e* da se rod*e* na ošpedalu, er b[i] ih tkogodi za ļubav božiju udao za koga bi se moglo, i ne bi[1] ih[1] ovako u more metali. Što će ovoj boļe bit u toga starca neg jo[j] je doma s ćaćkom b*i*lo? Sita će i odjevena bit, a doma je ono lačna i gola hodila, — nut nebogo! Ah, Kamilo, gdje si? Kamilo, ïzgubî tvoju Andrijanu! Ma övo ga! — Kāmo gospodaru, zli glasi: Andrijanu vjeriše za tvoga dunda Zlatoga Kuma.

KA[MILO]:

Ajme, Variva, ubode me! ajme!

[1]) ‚bŷh'.

MU[NUO]:

Gospodaru, za boga!

VA[RIVA]:

Kâmo! Jezus! Čelo mu protri!

KA[MILO]:

Munuo, pomozi me! Variva, ajme, moju Andrijanu za moga dunda! Nije veće remedija!

MU[NUO]:

Gospodaru, kako nije remedija? Jes remedijo; svemu je remedijo neg *sa*moj smrti; ne desperavaj se.

KA[MILO]:

Munuo dragi, nauči me, pomozi me!

VAR[IVA]:

Ah, svet*a* gospođe!

MU[NUO]:

Pođ' doma, učin' se nemoćan, — neka je meni! Rijet ću da si namur*an* na t*u* djevojku, i kako si čuo da je su ovak*o* vjerili, da se s' t*i* razbolio i da hoćeš umrijet.

KA[MILO]:

A bogme ću umrijet, ako se ne remedij*a*!

MU[NUO]:

Ako uzbud*e* još od potrjeb*e*, rijeću da je ona tebi, a ti ńoj, vjeru dala i da je o[d] toga svjedočba.

VAR[IVA]:

Ja sam, Munuo, svjedok o[d] toga, ja ću svjedočit.

KA[MILO]:

Ah, draga Vare, u Andrijani sve stoj*i*.

VA[RIVA]:

Ne brini se, Kâmo; Andrijana će tvoja bit.

KA[MILO]:

Ajme, da to će bit, a nije sad moja?!

VAR[IVA]:

Sada je tvoja: meni je rekla er bi prije u more skočila neg bi za inoga neg za tebe pošla.

KA[MILO]:

Ajme, je li koji način da se š ńom govori?

VA[RIVA]:

Ja ću za tebe š ńom govorit. Da te ona sad vidi gdje se za ńu tako mučiš, kako mahnita bi strčala doli. Ja znam ńe ćud i kako te dobro hoće. Ma, brižna, da ne čuje cijeć časti, er bi se sva oskubla i kako mahnita bi s tobom htjela poć; ma, sjetna, cijeć svijeta ne vała. Ti je način najboļi što je Munuo rekao, a ńu otac na zlu[1] neće moć usilovat.

KA[MILO]:

Ajme, Munuo, ne gubimo brjemena!

MU[NUO]:

Gospodaru, ne brini se. Majka tvoja vele može uz brata a toga tvoga dunda. A dundo kad čuje da je ta djevojka za tebe vjerena i da ti tako za ńu mreš, a ona tebe hoće, i da ste dali vjeru jedan drugomu, stisnut će pleći i imaće pacijenciju,[2] i bit će na naš način.

VA[RIVA]:

Bit će, hoće; nemoj mi se brinut.

KA[MILO]:

Vare, Andrijani spovjeđ što za ńu patim.

VAR[IVA]:

Hoću, Kâmo.

KA[MILO]:

Vare, reci joj: „Andre, sad je brijeme da tvoga Kamila neumoriš.“ Reci joj: „Znaj er bez tebe ne mogu nikako živjet; u tebi stoji život moj i smrt moja!“

VA[RIVA]:

Hoću, Kâmo. Pođite, da oni zlostar ne bi izišao.

[1]) ‚slu‘ *mjesto* silu? [2]) ‚patientiu‘.

KA[MILO]:

Vare, da ti sam priporučen!

MU[NUO]:

Gospodaru, učini se da veoma zlo stoj*iš*.

[l. 20.a] KA[MILO]:

A bogme, Mûno, zlo stoj*im*.

VAR[IVA]:

Uh, sjetna! Andrijani je trijeba spovidjet sve kako stvar stoj*i*. T*ugâ*, zao ti se život ž*ive* [s] zlijem gospodarom.

SCENA QUARTA.

PA*S*IMAHA, GRUBA.

PA[SIMAHA]:

Gdi je munita onča[s] se pratež nađe, i gdi je gospodar kao se vaļa, tu je služba has, sluga i gospodar dva, a vaļaju za dvaesti i dva. Gospar mi tisnu tobolac u ruku pun dinara; reče: „Čini da vaļaš.“ J*á* potrčah, počeh zvonit u tobolac; kao svrački[1] na grohotušu skupiše se lupeži komardari, ribari, Piva i Tara: „Što ti je od potrjebe?“ U čas nađe se, doleti, stvori se pratež, koju munita vrtu[2] ima: kozlići, jagańci, kopuni — sve što ćeš! A njeki pošļu slugu bez dinara: „Poď, nađi!“ kako da je tko štogodi izgubio, da im se nađe. Dinare, dinare, tko hoće pratež! A gospar moj va[s] se je stavio u njeku, — ah, drago ti mu je! a pomladio se je, koji para tanca kad hodi. — *Santo nostro de Cattaro,* gdje ovi bïše? Ja se ovamo zagovorih. Amo za kapetanom, zli ļudi, svijeh ću danaska dobrijem ļudmi učinit; učinit vaš[3] ću da ste u vojsci velici bani: ti bandijeru da nosiš, a to je da ražań vrtiš; a ti da šikaš[4] u lumbarde, a to da u ogań puhaš, — dobru dušu imaš; a ti da si *sergente maggior,* da obskačeš [s] žmulićem ovamo i onamo, da u ordenanci vojska stoji; a ja ću kapetan od vitovaļe bit, grašu ću manteńat. Hodite, osmi sinovi, žene vam devet muža imale, — deveti da sam já! A övo mi Grube, po bradu božiju! — Grube, sad, ako igda, uda' se za mene; nut što sam piru pripravio.

---

[1] ‚suracki', *ali je* r *nad retkom baš poriše* a, *tako da bi moglo biti i* ‚suarcki', *a to bi trebalo čitati* zvrčki; [2] ‚u uartu' *od tal.* virtù; [3] ‚uasc'; [4] ‚xikasc' A, žikaš P.

GR[UBA]:

Hoće Pasimaha! Sjetna, dobro ti se hr*a*nite.

PAS[IMAHA]:

Ukropom — žimi ja tebi a ti meni! — kako i tvoj gospodar — on*i* štono drijemļ*e*.

GR[UBA]:

A tvoj s kiticom šet*a* i djevojke snahod*i*; a bržan, uh, zločes i š ńime.

PA[SIMAHA]:

Je li s kiticom, draga, *cara* Grube? Bogme se je pomladio. Je li ti se javio, tako moja bíla?

GR[UBA]:

Jes mi, ter jes, mladi hrabro, tako te izgubila!

PA[SIMAHA]:

Po svetoga Tripuna, odkle se je vjerio, drugi je deventao.

GR[UBA]:

Brižna, a to se je vjerio? za koga?

PA[SIMAHA]:

Za Skupovu kćer Andrijanu, tako se j*á* za tebe! Uzmi, *to*'[1] *me*,[1] kad je ov*a* pratež.

GR[UBA]:

Brižn*e* djevojke, od ćaćka u ćaćka! ako mu se provari juha?

PA[SIMAHA]:

Da uda' se t*i* brzo, brzo za mene mlada, da te stari bogme ne dopad*e*.

GR[UBA]:

Mladi hrabro, kad bih htjela, ne bih tebe uzela.

PA[SIMAHA]:

Ov*a* me ljepavica zagovor*i*, a rekao mi je gospod*ar* da ga doček*am* so ovom prateži doma; istom će rijet da sam dug na poslu. Za rijet, u[2] Grub*e* bih ručao i kad post*im*.

Finis secondo atto, come[n]za

[1]) ‚tome' ; [2]) ‚a'.

TERZO ATTO.

SCENA PRIMA.

DOBRE, ĠIVO.

DO[BRE]:

Jezus, u ime oca i sina! uh, zaboravih spjet molitvicu o[d] duha svetoga, da bog nadahne Skupa, da momu bracu Zlato[mu] Kumu ne bi odgovorio, [l. 20.b] kad mu uzgovori za kćer, s povolje. Moj brat para da ne ima tolike volje ženit se; a Skup, kakav je lakom i njeki čovjek sebetkan, ako mu odgovori ne kako bih já ktjela, strah me je da se ništa ne učini. U ruke tvoje sve, gospodine! Ma koga vidim od ovuda? Ġivo je! — Ġivo, dobro t' jutro!

ĠI[VO]:

I tebi dobro jutro i dobar dan. Dobre, jesi li što čula?

DO[BRE]:

Jeda bi Skup kontent?

ĠI[VO]:

Od Skupa se će sve moć imat.

DO[BRE]:

Je li stvar učińena?

ĠI[VO]:

Učińena je, kad je djevojka i on kontent.

DO[BRE]:

Djevojka je kontenta? Hvala bogu, toliko bolje kada je i djevojka kontenta; er kadgodi ove ludjačice u ludosti zadu govoreći: „Star je, neću stara!“ ma viđu, ta je razumna.

ĠI[VO[:

Da si se ne razumijemo, Dobre!

DO[BRE]:

Razumijem sve já: to je učińeno.

ĠI[VO]:

Tvoj sin Kamilo nije star: Kamilo se je vjerio, hoć li to rijet?

DO[BRE]:

Brižna rasuta, gdje? kako vjerio? sjetan!

ĠI[VO]:

Vjerio za [S]kupovu kćer.

DO[BRE]:

Da to se nije moj brat Zlati Kum za ńu vjerio?!

ĠI[VO]:

O[d] toga ne znam ništa! Kamilo znam er se je vjerio.

DO[BRE]:

Rasuta! vjerio! ona djetetina, još mu usta mlijekom vońaju! za ńega su žene! Neće mi u kuću! Kako se je bez mene vijerao, tako bez mene i bòravi.

ĠI[VO]:

Zašto, Dobre? Imaš onoga jednoga sina, a imaš svega milos božiju. Koje će zlo bit da t' nevjestica u kuću dođe, od koje ćeš zabavu imat i odmjenu u sve kućne posle?

DO[BRE]:

Odmjenu u kućne posle?! Nemoj mi, Ġivo, spovijedat što su sadańe nevjeste! Od sadańijeh nevjesta nije ino neg spat do podne; a kad se ustane, dvije djevojke nijednoj nijesu dosta da ih sapińu i oblače. A kad se obuku, jedva d[o] objeda mrdajući oko glave njeke čičke od kosa zavijajući i pri zrcalu — uh, tuga me je govorit! — čerse, zle česti, a pak se u crkvu dođe, a mise se sve svršile.

ĠI[VO]:

Dobre, ne moremo mi svijet načinit. To u početak bude, a pak i one, brijeme ih nauči, o kući uzrade.

DO[BRE]:

Rade — ruke u tikvici držeći; s funjestre na funjestru svilice klubačac naviju, pomrdaju u čestjelicu zlatnu, iglenicu od s[r]ebra zatvore i otvore, a djevojke se zovu, a posli su: cvijetje se kupuje; u dumana, u Čičilija, u Justina po rusate se vodice posila.

ĠI[VO]:

Mlados je taka!

DO[BRE]:

I mi smo mlade i gizdave bi*le*, ali smo u ogńište ulazile, a nijesmo tolik*a* čuda činile. Nebogo, m*i* o Ave-Mariji ustajahomo, a moj pokojn*i*k — pokoj mu duši! — rekao bi mi: „Dobre, ti se ćeš ištetit, docna ležeš, a odveće s utra ustan*e*š, nemo'!" a ja, dokle bi on ustao, dva vretena bih naprela, objed bih naredila, st*o* posala bih učinila.

ĠI[VO]:

I to je odveće bilo, Dobre. Ne daju ih oci za godišnice s tolicijem[1] prćijami muževom, ma da su gospođe i da zapovijedaju. J*á* mojoj ne d*a*m da toliko s jutra ustaje; drago mi se je u odru š ńom ovak*o* porazgovorit u jutro. Komu je žena draga, i sve mu je drago što čini; a jeda nam su robińe? Godišnic*e* za og[l. 21.ª]-ńište, prelice za kudjeļu, a vladika da zapovijeda u kući!

DO[BRE]:

Zapovijedaju ludijem, žimit, i za bradu ih potezaju, — tot ńim! A tvoja razbludnica poď da ti gaće okrp*i*, — jes, nada' se!

ĠI[VO]:

Šavci su za t*o*.

DO[BRE]:

Šavci za da do ženskijeh bječava i kroje i šiju i krpe. Jes, mi smo tak*o* činile!

ĠI[VO]:

V*i* ste u ono brijeme bile kad se je u bortijeh hodilo; a ove su u ov*o* kad se i svila der*e*, i dobro se der*e*, er jes od šta.

SCENA SECONDA.

GRUBA, DOBRE, ĠIVO.

GR[UBA]:

Brižna, sjetna! Tužan se Kamilo smurao, murao se i mr*e*. Ma övo mi gospodara.

[ĠIVO]:[2]

Sjetna, tko mr*e*?

GR[UBA]:

Gospodaru, poslala me je gospođa, hodi najbrže liječnika da dovedeš: Kamilo Dobrin mr*e*. Ma övo gospe. — Gospe, hodi doma najbrže: K*a*mo ti zlo stoj*i*.

[1]) ‚tolitiem'; [2]) ‚Do'.

DO[BRE]:

Sjetna, brižna! što je? što je to?

GR[UBA]:

Kako je čuo da se Zlati[1] Kum dundo mu vijera z[a] Andrijanu Skupovu kćer, za koju vele da se je on vjerio, tako, gospo, zlo ter zlo, — pao je, mre.

ĠI[VO]:[2]

Gruba, ili si to čula, ali si vidjela?

DO[BRE]:

Sjetna, mre, rasuta!

GR[UBA]:

I čula i vidjela ovizijem očima er su tuge velike.

ĠI[VO]:

Tuge velike! Jesi li vidjela da je nemoćan?

GR[UBA]:

Vidjela ovako, ah, gdje zijeha!

Ġ[IVO]:

Dobre, to se je Zlati Kum ktio za Skupovu kćer vjerit?

DO[BRE]:

Brižna, ne imam ti kad odgovarat.

Ġ[IVO]:

Za ńega je žena kako i za moga oca.

GR[UBA]:

Gospodaru, rekla je gospa da dovedeš liječnika.

DO[BRE]:

Ġivo, pođi ve ga dovedi.

ĠI[VO]:

Sad ga ću dovesti.

---

[1]) ‚slatkij'; [2]) *poslije prevučenoga* Do.

DO[BRE]:

Sjetna, sjetna, tuge odsvuda! Hod' *ti*, Gruba, sa mnom.

GR[UBA]:

Gospo, sve uzdiše za Andrijanom i govori: „Jao!“

DO[BRE]:

Hodi, sjetna ga *ti* jaukala! ne zadavaj mi *tuge*.

GR[UBA]:

Ah, ovako zijeha!

DO[BRE]:

Brižna, brižna!

GR[UBA]:

Blažena ga Gospa pomogla!

SCENA TERZA.

PASIMAHA, DRIJEMALO, VARIVA.

PASIMAHA:

Tara tara tan! Ništo nam ne mańka neg tambur, da je ežerčit[1] pravi; trunfanca! ovo je vojska u koju svak dobrovoljno na sodu ide. Ovoj se vojsci kaštjeli svi pridaju, od ovake je vojske kapetan blažen, er vazda viktoriju ima, s ključi svak trči, — blaženi tko nas može primit. — Drijemalo, mahni bandijerom, da se ova forteca prida.

DRIJE[MALO]:

Česa? da s' i Špańa, Franca[2] dobude! tara tara tan! Fora kapetan tko je ovdi; fora, ako je dobre žene muž. Sve je to zaspalo od našega straha; [3]—svoj su čeljadi,—[3] primismo vrata, u dobar čas já prvi uljezoh.

PA[SIMAHA]:

Drijemalo, reci gori: „Kapetan ide, poklonite se!“ da dadu ključe od municijoni[4] — o[d] drva, od ulja, a kuhińu hoćemo za nas.

VAR[IVA]:

Tko je ovo? tko ste vi? što ćete vi?

---

[1]) ‚exercit‘; [2]) ‚franzu‘; [3])—[3]) ‚suoisu cegliadj‘, *za čim sigurno fali bar jedna riječ*, ‚Svoji su; čeljadi‘ P; [4]) ‚munitionj‘.

PA[SIMAHA]:

Vare, slatko ime, idemo k tebi, da zajedno ovo nješto pratešce poblagujemo. Sve ti čestito, velika si žena, sva ćeš bit u pritilu, plovaćeš u masti.

VAR[IVA]:

Brižni, tko vas je poslao?

PA[SIMAHA]:

Poslao nas je oni tko je vaš; [l. 21.b] Zlati Kum, moj gospodar a vaš[1] zet.

VAR[IVA]:

Meni gospodar nije ništa rekao, ma vas já neću izagnat: uzidite gori; a bogme mi je i rekao da ne dam nikomu uljesti u kuću.

PA[SIMAHA]:

Nije bo znao, po bradu božiju, koja će gospoda danas k ńemu doć. Unutra, unutra, *valentomeni!*

SCENA QUARTA.

Munuo sam.

MU[NUO]:

Dobro stvar ide dosle! Kamilo, moj gospodar, učinio se je ne nemoćan ma mrtav. Mati mu je došla, skube se nad ńim, liječnici se kupe; a ako ga hoće ozdravit, lasno mogu, — Andrijana je lijek ńegov. Ma, brate, oni kapuni i ona pratež i Pasimaha, Zlatoga[2] Kuma djetić, zlo mi srce čini. Kamilo, zlo stvari idu za tebe! ovdi se pir pripravlá; a mi se vjetrom pasemo! Ni znam sada što ću: vratit se k ńemu i spovidjet mu što sam vidio, ne para mi, dokle štogodi boļe ne vidim. Ma tko je ovo odovud? Skup je! sk[r]it ću se ovdi [s] strane, da vidim i da čujem štogodi.

SCENA QUINTA.

Skup.

SK[UP]: Tko ima udavat kćer ima febru kvotidijanu[3] uza se, koja ga ne čini spat ni mirovat noć ni dan; tko paka vjeri kćer i udava ju ima pez na sebi, gòra mu je na pleću, pod kojom se pridira. Já pođoh na komardu, da spravim, da kupim, da časno dovečer dočekam zeta; ono drago a ono draže, onoga nije a ono se hoće; a tko se hoće počtit trijeba je tresnut tobocem! Bogme

[1] ‚uas e'; [2] ‚slatkoga'; [3] ‚quotidianu'.

se ja neću pridrijet, i ako hoću pokrit tezoro, trjeba da se činim ubog; inako, ako je tko što čuo da je u mene tezoro, scijenit će za čerto da ga imam. Ništa najboļe nije, — uboštvo je! Ah, bože, kako mi kuća stoji? Hoć uteć zle srjeće, čin' da t' oko ne spi. Ma što su ona vrata u mene otvorena? Što je ona trjeska? Ajme!

PA[SIMAHA]:

Čuješ li, Drijemalo, zaspao si gori! Munčjelu iz ogńišta, munčjelu!

SK[UP]:

Ajme, munčjelu, tezoro! Lupeži! Je li tko? pomaga'!

DRIJE[MALO]:

Munčjelu ti nosim.

SK[UP]:

Nosiš! Ah, traduturi, asasini, lupeži, ah!

MU[NUO]:

Miserere, amen! Munuo sam, *qui abitat* i sve što zle česti izgoni! Ova se čeļad izbode i izakla! Što hoće, bože, rijet ova trjeska? ali si je u štetu ali u koris moga gospodara Kamila? Tko je ovo? Pasimaha je! Sk[r]it ću se, da me ne vidi.

SCENA SEXTA.

PASIMAHA, SKUP, DRIJEMALO.

PA[SIMAHA]:

Ava, po sveca Tripuna, ugonenuh já na šalu er imamo kaštio konbatit.

SK[UP]:

Nadvor mi, lupeži!

DRIJE[MALO]:

Ukrali ti smo djevojci lonac.

SK[UP]:

Još se[1] tu vrtite? uh!

DRIJE[MALO]:

Velika se vraga vrtimo, er smo k tebi došli.

[1] ‚te'.

PA[SIMAHA]:

Per san[1] *Trifon da Cattaro,* čovječe, starče, velik te je vrag danas k nam donio! nijesi kr[s]t na sebi jutros učinio, ter išteš vraga, ter ne maloga!

SK[UP]:

S noži ste došli, asasini! Je li tko? Hoće me zaklat!

DR[IJEMALO]:

Brižno ti tvoje klanje! Oto se iz tebe ljuska od jaja ne bi krvi istočila.

[l. 22.ª] PA[SIMAHA]:

Sta bene, dobar si čovjek i počten si na stanu! tu si galantariju, galantariolu momu gospodaru učinio! — Drijemalo, poď'mo! razbijena smo vojska, vitovalu izgubismo, neprijatelji imaše viktoriju.

DR[IJEMALO]:

Viva Špańa! da je zdrava naša glava!

PA[SIMAHA]:

A je li ti zdrava? er, po bradu božiju, mene dohiti.

DR[IJEMALO]:

Oni nije sam čovjek, — Jezus s nami!

Munuo sam.

MU[NUO]:

Dobri su glasi dosle za nas! Ovdi se pir za večeras razvrže, ako se ne varam. Ma ovo iz kuće Skupa; nješto mrmori u sebi, ne mogu čut što govori; sk[r]it ću se ovamo, da me ne vidi.

SCENA SEPTIMA.

Skup sam.

SK[UP]: Dobro prođe stvar, kad im ne reuška. Čas jedan da docknije dođah, stvar biješe učińena: tezoro se moje stańaše u Zlatoga[2] Kuma. Čuva' vas tvoj život, a jedan čas ne učuva', koliko da nijesi

[1] ‚fan'; [2] *ispravljeno od* slatkoga.

nigda čuvao, — ponat svak gleda'! Bogme já učuvah i uza me je što čuvah. Koji je način Zlati Kum našao da mi ovo tezoro proždre! Scijeńaše se za ovo tezoro oženit, a vrag je izjesti! Kći mu moja bez prćije, kad mu drago; a za tezoro će prostit: uza me je, sa mnom je, moja čâs i moje dobro! Sad sam miran.

SCENA OCTAVA.

ZLATI KUM, SKUP.

ZLA[TI KUM]:

Kad tko svjetom što učini, ako se i privari, ne ima prikoren bit. Já, kako se dijelih od Skupa, razgovorih se s prijateļi: ktjeh čut što oni ćute[1] svrh ove parentijere moje. Pohvališe, rekoše: kad bi druzi tako činili, božiji bi se zakon tjerao i zakon od naravi. Hoće bogat uboga da pomaga, a djevojke uboge da bogati uzimaju; to ļucka koris prosi, i djevojkam ubozijem da je prćija dobrota, koja dobrota u djevojci veće vaļá neg velika prćija. Na ovi bi način grad boļe stao: bogati bi uboge počtapļali;[2] tako bi se grad i uzdržao i manteńao[3] u dobru bitju u vječna brjemena, a ne uboštvo, kako griña, konsumavalo građane i grad. Da bogactvo od bogatijeh, kijeh nije vele, ne more učinit da građani i grad ne ide svakčas na gore i na ruinu, ubozi bi se konsolali dobrotom od bogat[ij]eh, a ime o[d] dobrote bogatu veće vaļa, ako razumije, neg bogactvo. Ma je lakomos svijet zaslijepila: kroz dinar svak gleda, na dinar svak pozire; što hoće razlog i što je boļe za čovjeka, o[d] toga je svak slijep.

SK[UP]:

(*Veramente* dobro govori, sveto govori; sad poznam er ovi ne ište moje tezoro, — dobar je čovjek.)

ZLA[TI KUM]:

Bogati scijene, okoristovat se će kad uzmu ženu s velikom prćijom, a ne misle što pak provaju, er žena od velike prćije hoće i velike spenze. I ako joj muž ne da te spenze tolike činit, ima pakao s utra i večer uza se, koji ga martoriža ne pristajući mu govoreći: „Ne daš mi što mi je od potrjebe; a nijesam li donijela da mogu imat moju potrjebu? a što mniš, [l. 22.b] da ti će to moć bit? Donijela sam već neg ti vaļaš," i tacizijeh riječi.

[1] ‚ciuté'; [2] ‚poctápglialj'; [3] ‚manteggniao'.

SK[UP]:

(Onoj mi je slavic, koji tjezijem lakomcom žuberi s jutra i večer! Vrijedno govori, razumno govori; sad sam já sikur da ovi č[o]vjek o momu tezoru ne misli.)

ZLA[TI KUM]:

A kad bogat uzme djevojku uboga oca, a dobra i dobre matere, gdje je imposibilo da i kći ńih nije dobra, ne ima toga pakla, ma ima drugu ka mu je oblegana, koja nije uzrasla u oholasti neg u omiļenstvu, koja mu je poslušna, koja poznava dobro koje ima da ga od ńega ima; nije luda da želi od razblude i što jo' nije od potrjebe, uzdavši se u prćiju koju je donijela, ma je razumna, diskreto pita u gospodara svoga potrjebu svoju, koji, za ńe diskrecijon,[1] veće joj dava neg pita.

SK[UP]:

(*Veramente* je dobro rekao; ne bih ga se naslušao, toliko lijepo govori. I gustao sam ńegovo govorenje, er ne mislim[2] na tezoro, — uza me je i sa mnom je, ter sam miran. Poć mu ću se javit, kad je veće umukao.) — Zlati Kume, ne mogah se naslušat tvoga razumna i lijepa govorenja.

ZLA[TI KUM]:

A jeda me si čuo?

SK[UP]:

Sve te sam čuo; lijepo si progovorio, najliše svrh onoga kako bi imali bogati podštapļevat ńih bogactvom uboštvo od ubozijeh i ne gledat prćijâ neg dobrotu od kuća. Ma gdi je lakomos o[d] dinara — što je grijeh —, tu nije dobra ni veselja.

ZLA[TI KUM]:

(Ovi dobrotu i vjertu u druzijeh želi i hvali, a za sebe ju neće, neg u lakomosti hoće zlo živjet i zlo umrijet. Lakomosti, uzrok si od svijeh zala!)

SK[UP]:

Što reče najprvo ne čuh te, toj te poslje[d]ńe čuh. Istinom, lakomos je zlo sjeme, koja vele zao plod dava, i kuga je od svijeta; ma razmetan čovjek vele je gore, er lakomos uzdrži, a razmet rasipļe.

[1] ‚diskretion'; [2] *biće grješkom mjesto* misli.

ZLA[TI KUM]:

I jedno je i drugo zlo! zato *ti* nemoj odveće bit u ovoj vjeri od kćere tvoje nase ùstêgnût; nije razlog da ništa ne učiniš, ni ću velike stvari o[d] tebe.

SK[UP]:

(Ovi je uzaznao *per certo* od ovoga tezora: Variva mu je štogodi nablela! Imaće pacijenciju.[1])

ZLA[TI KUM]:

Što reče: Pacijencija?[2])

SK[UP]:

Što se ne more, o[d] toga je trijeba imat pacijenciju[1]); a poslao mi si njeke uskoke u kuću, — vojsku kuhača, mńah da me će zaklat! moja kuća nije za te tolike sprave.

ZLA[TI KUM]:

Oršu, nećemo velike stvari činit: konvit u drugi dan, a večeras da smo svakako zajedno. Poslaću jedno pritilo kozle, imam ekčelenta vina; hoću da se mi starci konfortamo.

SK[UP]:

Ti si mlad pri meni, a ja vino odnjekle ne pijem.

ZLA[TI KUM]:

Vino ne piješ? Spravi grob ka[d] ti drago! Uzmi starcu vino, ulja' ga ka[d] ti drago; kus i ogńic starce uzdrži.

SK[UP]:

Bogat kako hoće, ubog kako može; pošļi to kozle, dovečer da smo zajedno.

ZLA[TI KUM]:

Na moru ću dovečer já i popa dovesti. Što imam učinit zautra, učiniću večeras; moja godišta nijesu za pod vjerom stat; večeras já hoću sve svršit.

SK[UP]:

Dovedi u tvoju voļu, i vodi djevojku doma u tvoju voļu, — veće je tvoja.

[1]) ‚patientiu'; [2]) ‚patientia'.

ZLA[TI KUM]:

Da zbogom! Poću malo do barbijera; dovečer me [l. 23.ª] čeka'! Sad si najbogatij*i*, er sve im*a*š što hoćeš.

SK[UP]:

Ovi čovjek ne more bit da nije uzaznao za moje tezoro. S vino[m] mi je došao! Ništa, vodu pijem. A uza me je, bogme je uza me tezoro,[1] sad sam najbogatij*i*, najbogatij*i*! Meni malo ćeš avancat[2] s tvojom voj[s]k*o*m od kuhač*a*. Večeras poništo nije za držat ov*o* tezoro u kući; ovdi ga ću u ovu crkvu gdigodi za noćas skrit, tot ću j*á* miran bit.

Munuo sam.

MU[NUO]: Ah, Munuo! zli glasi, Kamilo! Andrijanu ti večeras odvedoše, ako se ne remedij*a* brzo. Sada veće p*i*ši[3] miļe[3]! A nješto pod pazuh nošaše Sk*u*p: „A uza me nos*i*m tezoro, a sa mnom je tezoro!" Brate, što će ono bit? da ne ima koje tezoro ov*i* čovjek, ter ga hoće u crkvu večeras skrit, da mu u kući ne perikul*a* u b*u*ni od p*i*ra? Brate, imam li poć k Kamilu, da mu spovijem kao stvar stoj*i*? Er ako brzo ne remedij*a*, ako sad ne remedija, veće nẽ bî načina, Andrijana osta Zlatoga Kuma žena. Ako li pođem, koliko ću bič*a* meritat, gdje čujem starca o tezoru vačelat, a gdje je s*a*m uljezao u crkvu sad pod noć, a obzire se. Ne more bit neg da hoće skrit štogodi ov*i* starac u crkvi. Nije za ostavit ovak*i* posao! Tezoro, kurvin sine, gdje bih j*á* večeras obogatio! Bogme ću spijat što čini u crkvi. Grob njek*i* otvora, munčjelu njeku unutra stav*i*!

SK[UP]:

Ah, tko je ovo? lupežu! Nije nikoga! Od greba tko se će stavit? tko li će grob otvorat? a svrh munčjele sam kosti stavio. Oh, sikur sam večeras. Poću priklonit crkvu, u dijaka ću uz*e*t za večeras k|uč[4] od crkv*e*, da u mene stoj*i*. Na moru ga ću poć sad uzet.

Munuo sam.

MU[NUO]:

Ovdi nije gubit brjemena; trijeba je da vid*i*m što je u greb stavio.

Finis terzo attò.

---

[1] *poslije toga prevučeno* ‚malo chiesc auanzat'; [2] ‚auanziat'; [3] pijscj miglie'; [4] ‚chliúc'.

QUARTO ATTO.

SCENA PRIMA.

Munuo sam.

MU[NUO]:

Ajme, vidi li me tko? je li tko? Nije nikoga! Je li istina ovo, ali mi oči lažu? Snim li já ovo, ali sam javi našao tezoro? Munuo, ti si munuo; bježi, da se vješala tobom ne munu! Nije me nitko vidio!

PJERIĆ, DUNDO NIKO.

PJE[RIĆ]:

Dundo, *bon dì!*

NI[KO]:

Pjeriću, ti li si? Što je novo?

PJE[RIĆ]:

Dundo, sad je brijeme da učiniš jednu veliku operu.

NI[KO]:

Koju ću operu učinit? Jeda si kojoj noćas vrata razbio, kako je vaša užanca? Svu noć se skitate, dezvijana mladosti; malo na skulu hodite, malo umijete, gradu sramotu činite, a sebi ste smrt. Inorant čovjek ni sebi žive ni svomu gradu. Nu što je?

PJE[RIĆ]:

(Ava, došao sam na meštra!)

NI[KO]:

Što ti je od potrjebe?

PJE[RIĆ]:

Dundo, potrjeba je velika, ako se može rijet.

NI[KO]:

Bože, jeda bog da da bude potrjeba da išteš da se meštru za tebe javim, da[1] na tebe veće nastoji, da ti večer lega. Ma jes, o[d] te dobi sad itko na skulu hodi! Sramota je u ovomu gradu sad na skulu hodit, a nije sramota ne umjet ni legat ni pisat.

---

[1] ‚na'.

PJE[RIĆ]:

(Ava, došao sam na pomoć!) [l. 23.b] Dundo, stvar je od importancije,[1] a ne znam smijem li ti rijet.

NI[KO]:

Da je stvar onesta, ne bi te sram bilo oni čas ju rijet; ma je kagodi stvar od importancije[1] od koje će mene sram bit. Znam vaše importancije:[1] psovke, grube riječi, sjeć se s puńalići; puńalić ti visi na pasu, ma ne libro. Je[s'] se prošetao za vidjet amancu? Jes' ku uštinuo godišnicu mimogrede?

PJE[RIĆ]:

(Já viđu, ovdi ću malo avancat. Štomudrago, — trijeba mu je rijet!)

NI[KO]:

Što mrńoriš? nijesu ti drage ove riječi? Ni nam vaša činjenja Sramujemo se vami! Gdi su litere od ovoga grada? gdje su kostumi? U plaštijeh od persa, u gaćah od svile, u rukavicah profumanijeh! Ne deńamo se svitu nosit koja se u gradu čini, neg ištemo ispriko svijeta komade koji[2] nam će personu uresit; a ne nastojimo da nam ispriko svijeta meštri dohode, da nam pamet urese.

PJE[RIĆ]:

Dundo, sve je dobro što veliš, ma t' ovo neću tajat.

NI[KO]:

Sekret mi će rijet, — štogodi od svojijeh canaca!

PJE[RIĆ]:

Kamilo, tvoj neput, mre!

NI[KO]:

Kamilo se je razbolio?! Tot mu po noći hodit.

PJE[RIĆ]:

Ti ga mož pomoć.

NI[KO]:

Jeda sam já liječnik? Ma jesam, ter dobar liječnik: mediči-navam: ne ho[d']te po noći; širupivam: ho[d']te na skulu; reubar-bar[a]vam: izagnite ińoranciju[3] iz vas, da, kad na staros dođete, da

[1] ‚importantie'; [2] ‚koie'; [3] ‚igniorantiu'.

nijeste kao i njeci koji ni sebi ni republici ne vaļaj*u*, koji su od štete a nijesu od koristi. Ińorancija[1] je vazda od štet*e*!

PJE[RIĆ]:

(Ovi me će držat vas d*an* u riječeh, ako mu ne rečem!) Dundo, Kamilo se je vjerio za Skupovu kćer, a Skup je večeras vijer*a* za Zlatoga Kuma.

NI[KO]:

Kamilo se je vjerio?! To je što Kamilo mr*e*! Pače s' dobro rekao „mr*e*“, — mre u svojoj ińoranciji.[2] Vjerio se je bez lišencije od starijijeh,[3] a sad: „Dundo, pomozi ga!“ Ako se je vjerio, što mu ću j*á* pomoć? jeda bi htio koj*i* dinar, da skroji od raza, od veluta, o[d] demaškina?

PJE[RIĆ]:

Dundo, razbolio se je, kako je čuo da ju Zlatomu Kumu Sk*u*p dav*a*.

NI[KO]:

Dobro si rekao er se je razbolio. Nemoćan je i bio, ka[d]*a* se je, djetetina, pošao vijerat, i sad je nemoćan; o[d] te će nemoći i umrijet. J*á* nijesam liječn*i*k o[d] tjezijeh nemoć*i*; poď zbogom, ištite drug*e* pomoći; j*á* nijesam t*u* dobar.

PJE[RIĆ]:

Ava, dundi! Uzda' se u ńih pomoć imat! Razumi njek*i* pridikaju, a o[d] trijes godiš su — s Donatom, u sajunijeh do p*e*ta — na skuli dančice učili. Kamilo, ovdi tvoje pomoći nije, a Munu[l]a nije nigdje. Ja ću učinit što mogu, a što ne mogu, Kamilo, pacijencija.[4]

Skup sam.

SK[UP]: Dum Marin me zagovor*i*: „a lemozine pomańkaše, a devocijoni[5] nije veće u krstjanijeh, a ne dava se pjet“, a sve: „Da'!“ a sve: „Tu ćeš spenģat toliko“, a dinar kad se mr*e*, a dinar kad se žive, a bez dinara ne more se molitva rijet, a dinar, sve dinar što dinar. A dobro brijeme imaju, — kantajući hljeb dobivaj*u*! a od me[l. 24.a]ne će malo avancat. A ja bogme uc[k]njeh doć zatvorit crkvu! u ovacizijeh[6] poslijeh erori se ne praštaju: poću ogledat kako mi tezoro stoj*i*.

---

[1] ‚igniorantia‘; [2] ‚ignіorantij‘; [3] ‚starieh‘; [4] ‚patientia‘; [5] ‚deuotionj‘; [6] ‚ouatjsieh‘.

SCENA SECONDA.

ZLATI KUM, PASIMAHA.

ZLA[TI KUM]:

Oh, poću doma vidjet što je Pasimaha učinio; ma övo ga.

PA[SIMAHA]:

Gospodaru, ne znam smijem li ti rijet.

ZLA[TI KUM]:

Što je, Pasimaha? Jes' ponio pratež u Skupa?

PA[SIMAHA]

Ponio i ostala je, i sramotni se mi otuda odpravili. Oni vrag star i bi nas i psova; i počten on ne bio!

ZLA[TI KUM]:

More li bit, Pasimaha?!

PA[SIMAHA]:

Da s' ti meni zdrav, tako je! Dođe kako šijun iz neba, ubi, odagna, raspršа! a mi övo životom utekosmo.

ZLA[TI KUM]:

Tako li je on, tako sa mnom?! Dobre mi je sve kriva. Tko se na ženski svjet prigiba, i mene ludjaka, od ove dobi, o vjeri mislit! Žao mi je er sam š ńim govorio. Pasimaha, poď' doma, čeka' me, reci da doma nijednu spravu ne čine, i reci da ne poju; neću ništa učinit!

SKUP iz crkve, **ZLATI KUM.**

SK[UP]:

Ajme, asašini u crkvi, iz crkve! Uhiti, drži! Sakrileģijo! Ah, na ti način moje, moju stvar!

ZLA[TI KUM]:

Skupe, ti nijesi u svoj pameti.

SK[UP]:

Molim te, be[z] skandala!

ZLA[TI KUM]:

Što me moliš? što ćeš od mene?

SP[UP]:

Ajme, ruinan sam čovjek! Uhiti, drži! Smijeju se!

ZLA[TI KUM]:

Ovi se je čovjek pomamio! Kad mu drago, basta. Dobro er nijesam djevojci tokao ruku, — nije ništa učińeno. Neću veće žene, neću se ženit! Poću ordenat doma da se nijedna sprava ne čini.

SCENA TERZA.

MUNUO, GRUBA.

MU[NUO]:

Munuo čestiti! Sad sam já čestit! odspremih blaženstvo moje, u salvo ga stavih. Sad sam já bogat kako i car, imam tezoro! Što ću já sada? kudi ću já sada? A övo mi Grube. Ah, da hoće ova djavolica sa mnom doć! — Grube brajo, bogme bez šale.

GR[UBA]:

Grub ti nos! Idi, Munuo, gospar ti mre, a tebe nije. Poslao te je da se opet brzo vratiš, a ti ni se haješ za ńega niti „bog pomogao!“

MU[NUO]:

Ah, Grube, bog mi je pomogao! Hoć doć sa mnom, da te u svilu obučem?

GR[UBA]:

Brižan, jeda si što našao? Da' to, Mûno!

MU[NUO]:

Grube, bogme be[z] šale, hoć li za mene poć, ti čestita!

GR[UBA]:

Po čem já mogu s tobom čestita bit? već ako s' komu što ukrao! Ti veće imaš uši neg mjedi.

MU[NUO]:

Grube, bogme imam! Obeća' mi istom; ako ne uzimam, ne hodi za mene.

GR[UBA]:

Da dođem za tebe, brižan, čijem bi me hranio?

MU[NUO]:

Kako malo[1] zlaca[1] u bunbačicu bih te hranio.

GR[UBA]:

Ava, *já* mńah da bi me dumanskijem priklami hranio. Ah, *oni* makaruli štono dumne *čine*!

MU[NUO]:

Grube, obećavan[2] te priklami i makaruli hranit; kontent sam, dođi za mene.

GR[UBA]:

Eh, a kad mi prikle i makaruli omrznu, što mi ćeš *pak* davat?

MU[NUO]:

Dava[t] ti ću . . .

GR[UBA]:

Hoć mi dat priganice ali kuljena podprigana i mavasije?

MU[NUO]:

Hoću, Grube, svega ti ću davat, i meda!

GR[UBA]:

Vuhvence[3] *to* govoriš, a pak bi me bitvom hranio, — neću za tebe! [l. 24.[b]] Žint me su prosili, *žint*, i *oni*, *znaš*, štono sirenje i sve prodava. A hoć i *ti* sirenje prodavat?

MU[NUO]:

Hoću, Grube, nä ti vjeru.

GR[UBA]:

Idi, a pak ćeš govorit: „Ne *tići* u *to*!“

MU[NUO]:

Neću, nä t' vjeru, moja lijepa Grube!

GR[UBA]:

Da da' to sada štogodi.

[1]) **maloslaca P**; [2]) ‚obechiauan'; [3]) *ako nije pogreška mjesto* vuhvenče.

MU[NUO]:

Da[t] ti ću svega poslije.

GR[UBA]:

Da, i ja ću tvoja bit poslije!
Reče Daša:
„Bit ću vaša,
ako uzbude
dobra paša.“

MU[NUO]:

Grube, moja lijepa, uteče li mi? — Imam dukate; ovaka mi djevojka još mańka. Striļa ti je, a što mi se veće zadražuje, to mi veće srce užiže. Já, ako se umjeh vladat, bih veličak čovjek. Hoću li izmaknut [s] zlatom, da me ne uhite? ma tko zna? Bogme ću promislit i vidjet jeda mogu potegnut Grubu sa mnom.

SCENA QUARTA.

Variva sama.

VA[RIVA]:

Sjetna, Variva, ne pošla! tuge odasvud: Andrijana se skube i plače, hoće niz funjestru skočit, kako je čula da ju je otac vjerio za Zlatoga Kuma; a gore, čula je er Kamilo za tu stvar hoće umrijet. Razbolio se je, liječnici se nad ńim kupe, a ona se hoće zadavit! A oni ostaviše kokoši i kozliće: odagna ih oni star vrag; a i drago nam bi er ih odagna. Ma ne znam, tužna, što se će od ove prateži učinit; a nije nikoga, a tuge, a nevoļa! Gospodine, ti nas pomozi! Poću k Andrijani, — neboga će djevojka usičijat o[d] tolikoga plača.

SCENA QUINTA.

GIVO, DUNDO NIKO.

GI[VO]:

Moj bože, čudan ti je animao čovjek, tko dobro promišļa, i razlike ti su naravi u ńemu, tko dobro stavi pamet. Jedni su, — neka ostalo ostavim, — naravi tihe, s kojom se može govorit, koji razlog čuju, koji razlog primaju i slijede, koji svijet razumiju, koji meni paraju pravi ļudi. Druzi su naravi tvrde, od kamena, kojijem para da su razumni, a š ńimi se ne može govorit; tihi ļudi tizijem

paraju ludi; gospoctvo u glavi njeko nose s oholasti, čijem hoće da je sve na ńih način, a to je što se zove barbarija; što žude hoće, i[1] scijene[1] ńih htjenje da je razum. Razlog u ńih glavi ne ima mjesta, oholas tuj sjedi i tvrdoglavstvo; ti su ļudi indiskreti, bez milosrdja; ti ļudi pravdu riječmi i oholasti brane, a oni su nepravi, kad su indiskreti; a svak je neprav i indiskret tko drugu ne razumije i tko ne mjeri svijet i eta i kondicijoni[2] od ļudi mjerom pravom, mudrom i od milosrdja. Mlada ne moremo mi učinit da nije mlad i da svojom naravi ne provodi, star također[3] da svojijem korsom ne ide. Ovo dijete naše, Kamilo, obļubio je djevojku i ona ńega; mati mu ne ima pacijencije[4] da se sada vijera, stariji ostali ńegovi također govore: „Boļe je da umre neg da to učini, — bez prćije da se vijera“ i take riječi. A ja veļu svjet: já ni ću ni ga umijem načinit; ja bih ga kontentao, ako bi se moglo. [l. 25.a] Ako nađem Skupa, ja mu ću govorit, a Zlato[ga] Kuma ću egzortat[5] da se ne prti u veće brjeme neg on može nosit, da se ne pridre, er se su i druzi pridrli; i rijet mu ću er je Skupova kći Kamilu dala vjeru a on ńoj; a što je bog sklopio, ļudi ne imaju razvrć.[6] Ma ovo dunda Nika; poću š ńim vrh ovoga progovorit. — *Bon dì,* dundo Niko!

NI[KO]:

I tebi dobar dan, Ģivo!

ĢI[VO]:

Kamilo nam se vjeri; jes' li čuo?

NI[KO]:

Zli glasi i nezvani dohode; čuo i ne čuo; i čujem, da ne čujem, ako i čujem što nije za čut.

ĢI[VO]:

Što nije za čut? Čuju se i veće stvari neg su ove, meni para. Grubše je čut da se je Zlati Kum star vjerio neg Kamilo mlad.

NI[KO]:

Grubo je čut: narodit mlad čovjek ošpedao djece i, za hranit[7] ih,[7] grabit, krasti i ašašinavat[8] i dat zlo' česti dušu; a nije grubo da se oženi vlastelin od bremena, bogat i koji ne ima potrjebu vragu dušu davat.

---

[1]) *dvaput napisano;* [2]) ‚kondjtionj'; [3]) ‚kakogier'; [4]) ‚patientie'; [5]) ‚exortat'; [6]) ‚rarsuarch'; [7]) ‚hranityh'; [8]) ‚ascjscjnauat'.

ĆI[VO]:

To je razum svjetovni, a nije razum božiji.

NI[KO]:

Što je razum božiji?

ĆI[VO]:

Razum je božiji: ženit se za imat plod i za umnožit rusag ļucki, i trudit i mučit za hranit rod koji bog da, i ne plakat; ili kćeri ili sinovi — bog ih dava, bog se ńimi i brine. Tko se mlad oženi u staros ima ļudi sinove, na kojijeh se ńegova staros uslańa,[1] i ne ima potrjebu od žene da ga guverna.

NI[KO]:

Jes, na to se nasloni, na sinove se nasloni, — našao si štap u sadańe brijeme, da se podštapiš, — da te ne scijene i da tvoju staros pogrđuju i da se gospode nad tobom.

ĆI[VO]:

Oci nerazumni zlijem guvernom, nemirni s batâ, koji palicom, ne ļubavi od oca, alevaju sinove, učine da im su sinovi ne sinovi, ma neprijateļi; i na to ih pravda božija osudi, er sinove vaļa alevat kako sinove a ne kako robove.

NI[KO]:

Vas je s tobom razlog! Pirujte s Kamilom, kad je tako. Uživa'te to dobro, a ja, kad dođu u mene na zajam, ne imam ludijeh dinara. I zbogom!

ĆI[VO]:

Ni já ne hvalim ludos o[d] djece, ma, kad je stvar učińena, ne vaļa ga abandonat, ni dovesti ga na desperacijon[2] da ga izgubimo.

NI[KO]:

Ja ga sam za mene izgubio.

ĆI[VO]:

Ovo je ono tvrdoglavstvo što najprvo rijeh! — Gruba, kud ideš?

GR[UBA]:

Gospodaru, poslala me je Dobre da dođeš u Kamila.

---

[1]) *poslije prevučenoga* ‚vstauula'; [2]) ‚desperation'.

ĠI[VO]:

Što čini Kamilo?

GR[UBA]:

Ah, ovako sve zijeha i plače, i hoće ustat, a mati mu ne da. Gospodaru, smijem li ti rijet?

ĠI[VO]:

Smiješ. Što je? Govori.

GR[UBA]:

Ono Munuo . . .

ĠI[VO]:

Što Munuo? Govori.

GR[UBA]:

Munuo . . . . bogme me je sram!

ĠI[VO]:

Što je Munuo? Reci.

GR[UBA]:

Ništa, nije ništa.

ĠI[VO]:

Ništa! Što je Munuo? To „ništa“ bogme ćeš rijet!

GR[UBA]:

Jezus, nije nijedno zlo.

ĠI[VO]:

To što je govori.

GR[UBA]:

Ono govori: „Hoć za mene poć?“ a ja mu sam rekla: „Idi!“

ĠI[VO]:

Ah, ah, ah! Ti mu si dobro rekla, vazda mu tako reci. Poď' u Dobre, rec', idem ja sad tamo.

GR[UBA]:

Gospodaru, ako mi što veće Munuo reče, što mu ću rijet?

[l. 25.b] ĠI[VO]:

Rec' mu: idi!

GR[UBA]:

Hoću.

GI[VO]:

Ova se je vražica razigrala. Bogme smijeh!

Finis quarto atto.

ATTO QUINTO.

SCENA PRIMA.

KAMILO, SKUP.

KA[MILO]:

Ajme, koja je ovo muka ku ćutim u meni! Ovo su bolesti od smrti: já mrem, ja ne vala ni da živem! A mogu li živjet bez života moga? Bez Andrijane já ne mogu živjet. A jesam li i sad živ? Bez ńe já nijesam živ, — mrtav i u paklu sam, u živom ogńu gorim. Ajme, Andrijana dundova ima bit! toj će bit, toj neće bit: to neću da je, da znam život izgubit. Moja je, meni je obećala; ne more veće ńegova bit. Ah, je li tko? Munuo krudeli, nije te! ovako me ostavit! Uvezao me je da se činim nemoćan: „Neka je meni, ja ću.“ On će! Ovako mu intraveńava tko se dava vladat djetićinam. Ah, Varivu da mogu dozvat! Nije nikoga! Abandonan sam od svakoga, ne viđu nikoga, ja sam u paklu, tučem se kako osuđena duša, — ovako moja huda srjeća hoće! — Koga vidim odovud? Skup je. Hoću li k ńemu poć? Bogme k ńemu! [1)]-Ovdi je trijeba-[1)] lagat i učinit veliko srce. — Dobar dan, gospodaru!

SK[UP]:

Ah! Tko je? Jeda što znaš, Kamilo?

KA[MILO]:

Znam, ma sam já tvoj prvi. Što bog hoće, onako ima bit, i kriv ti sam i mogu se ispravit.

SK[UP]:

Da to si ti bio prvi? Kamilo, tuđa stvar! U tuđe tko tiče, ti znaš što ga čeka. Ne imaše to meni učinit.

[1)—1)] „ouudie trieba“ *koje se može čitati i* „ovdje trjeba“.

KA[MILO]:

Tko se ne bi privario u onaku stvar?

SK[UP]:

Ah, tako smesti i mene i moju kuću!

KA[MILO]:

Mlados je u onake stvari ne lakoma ma lupež, ma haramija. Za onake bi se stvari čovjek dao isjeć.

SK[UP]:

Zlo činenje ne ima nigda skuše! U onake stvari ne ima se rijet: „Mlad sam.“ Ono je sakrileǵijo, ono je otar božiji, crkva, ah!

KA[MILO]:

Stvar draga zaslijepi čovjeka, a mladu čovjeku ne more draža stvar bit od onake.

SK[UP]:

Meni je staru draža, er je moja stvar moja, razlog je da je moja.

KA[MILO]:

Što bog i srjeća čovjeku daruje ne bi valalo da mu ludi uzimlu.

SK[UP]:

Što ti silom uzmeš valalo bi da je tvoje?! Ti razlog nije razlog! Što je moje razlog je da je moje, i moje da ja darivam, a ne da mi ga druzi silom uzimlu.

KA[MILO]:

Stvar je ova uzeta, i ne može se učinit da nije uzeta.

SK[UP]:

I já vidim da je uzeta, ali je zlo uzeta.

KA[MILO]:

Dobro će bit uzeta, ako ti ustjedbudeš.

SK[UP]:

Što bi ktio, Kamilo, da rečem na djetinsku: „Uzmi, budi ti!“? Para ti ovo stvar mala? Znaš er se za ovo ludi kolu?

KA[MILO]:

Znam er se je za ovaku stvar u staro brijeme i Troja uzela. Pariš[1] ne ugrabi li Elenu?

SK[UP]:

Koju Elenu? koji Pariš?[2] Tezoro mi vrati bez velika skandala, i neću veće riječî.

KA[MILO]:

Što sam já uzeo ne mogu ti vratit, i što sam uzeo nijesam silom uzeo, — Andrijana tvoja kći bila je kontenta o[d] toga.

[l. 26.ª] SKUP:

Andrijana moja kći s tobom je bila, da ti moje uzmeš?! Ajme, sada zlo, — u kćeri se uzda'!

KA[MILO]:

Mladosti se je dano privarit; a já sam ńoj dao vjeru, a ona meni.

SK[UP]:

Vjeru ste dali jedan drugomu za asasinat moju čâs i sve moje dobro na svijetu! Ajme,[3] što čujem?! To ti je plata od vjerenika koga joj bijeh našao, bogatijega čovjeka od grada.

KA[MILO]:

Nije sve u bogactvu! ni já tvoj neću bit zao zet.[4]

SK[UP]:

Ti si zao, a ona nije dobra; moje mi tezoro vrati!

KA[MILO]:

Ovake se stvari ne mogu vratit.

SK[UP]:

Neć vratit tezoro moje, lupežu?

KA[MILO]:

Od onake stvari lupež bit ne sramujem se i ne kajem se, i opet bih lupež bio.

---

[1]) ‚parise'; [2]) ‚parise' *ispravljeno od* ‚parix'; [3]) ‚ahime' *poslije prevučenoga* ‚haj'; [4]) ‚zet' *ispravljeno od* ‚set'.

SK[UP]:

Ja ću na pravdu!

KA[MILO]:

I ja ću na pravdu. — Ov*i* čovjek, para, ne odgovaraše na moj prepozit; tezoro mijentuj*e* i o vraćenju govor*i*, a j*á* hoću rijet da se je Andrijana za mene vjerila i udala. Moja je veće žena, — djevojkom se veće ne more vratit; i vjerit ju za druzijeh veće ne more, ako je pravda u ovomu gr*a*du. A on lje teše: „Moje mi vrati!“ Ah, nesrjećan ti sam čovjek! Dubit*a*m er sam gore učinio što sam[1]) š *ńim* govorio. Poću izdaleka za *ńim*, da vid*i*m kud će poć.

SCENA SECONDA.

MUNUO, PJERIĆ.

MU[NUO]:

Munuo lud*i*, što čin*i*m ter ne izmičem so ovizijem tezorom? Sreća mi je d*a*la da sam čestit; a okrćujem, da me istom kogodi opaz*i*, da ostan*e*m zločes. Je li tko? da me tko ne vid*i*? Njetko onamo gled*a*! Stāću ovdi, dokle prođe. Ah, Munuo, s tobom je što te može učinit vlastelina, — i[z] sukna u sv*i*lu, o[d] djetića gospod*a*r! Ah, Grube! Gdi je Grube? Vražica on*a* još je luda, ne zn*a* svoje dobro. Tko ov*o* suproć meni id*e*? Nije ga čekat. Kamilo, zbogom! što služih služih; uza me je već*i* gospod*a*r, — već*i* mańemu pod bok d*a*va.

PJE[RIĆ]:

Munuo, tako li je pravo, tako se gospodari ostavlja*ju*?! Bježiš, ribaode? Što je *to* pod skutom?

MU[NUO]:

A što je? tko bježi*?* što me t*i* pitaš? Na Kamilov posao id*e*m.

PJE[RIĆ]:

Lažeš! tako se bježeći ne id*e* na Kamilov posao. Što je *to* pod skutom? Ah, lupežu, ukrao si nješto!

MU[NUO]:

Istom ćeš učinit da se skup*i* svijet! Kamilova je stv*a*r, ma ti je neću ukazat.

[1]) ‚sasam‘.

PJE[RIĆ]:

Ako mi ne ukažeš, sad ću viknut sodate, da te vuku u tamnicu.

MU[NUO]:

Lijepu čâs činiš Kamilu djetića mu lupežom zvat.

PJE[RIĆ]:

Da što neć ukazat što je pod skutom?

MU[NUO]:

Kamilova je stvar; tebi je neću ukazat.

PJE[RIĆ]:

Da hod'mo Kamilu.

MU[NUO]:

Ne daš mi gospodarev posao opravit.

PJE[RIĆ]:

Neću te pustit, lupežu, hoć uteć.

MU[NUO]:

Basta, lupež sam tebi.

PJE[RIĆ]:

Da hod'mo zajedno u Kamila.

MU[NUO]:

Ter što me držiš?

PJE[RIĆ]:

Neću te pustit.

MU[NUO]:

Tako li je? Pođ'mo u Kamila! Ter što me ne pustiš?

PJE[RIĆ]:

Ovako te ću držat! pođ'mo u Kamila.

SCENA TERZA.

SKUP, KAMILO, ZLATI KUM.

SK[UP]:

Kći, ah, moja kći! Ja ću kćeri sad ukazat što se je dogovarat s ribaodi [l. 26.b] i meni tezoro ukrasti i meni toliku sramotu učinit.

KA[MILO]:

Gospodaru, u eroru si; kći ti tezoro ni *já* nijesmo nijedno uzeli; i nemo' nam *te* garbuļe[1] nametat.

SK[UP]:

Poricaš se sada, u b*a*h udara*š* da mi ti nijesi moje tezoro uzeo, — neće ti *ta* vaļat!

KA[MILO]:

Já vel*i*m er je tvoja kć*i*, mladica kostumana i dobra, meni vjeru d*a*la, i ja ju sam sekreto vjenčao; moja je žena.

SK[UP]:

Ajme, drug*i* asašinament, drug*a* ruina moja! Jedna bez druge ne more doć, — zlo svrh zla! Tebi ide od ruk*e* moju kćer bez moje ličencije[2] vijerat i uzimat, ma t*i* lažeš da t*o* mož učinit. *Já* sam vjerio kćer, *já* im*a*m zeta, a ti mi vrati moje tezoro bez tvoje velik*e* sramote.

KA[MILO]:

Koje tezoro? što su ti tursk*i* garbuļi?[3] U mene nijednoga tv*o*ga tezora nije, a tvoja kć*i* moja je žena ili hoć ili n*e*ć, i prćiju ti ne pros*i*m.

SK[UP]:

Za tezoro se t*i* hoć moje vijerat, vraga ćeš izjesti! to ti neće bit: *já* imam kćeri zeta. Ovo Zlatoga Kuma, ovo mi zeta! T*i* si mo[j] zet? Ovo je moj zet! Što su ov*i* ašašinamenti?

ZLAT[I KUM]:

Skupe, znaš kā je? a stavļa' se u koloru koliko ti drago, — ja se neću vijerat. Kćerom proveđava' kao ti drago; nï ću nï sam tvoj zet.

KA[MILO]:

(Ah, bože, snim li *já* ov*o*, ali dundo nazbļ govor*i*?)

SK[UP]:

Ajme, nut ļud*î*! Na ko'e se sam ļudi namjerio?! Dake se t*i* odric*a*š parentijere, kû smo učinili?

ZLA[TI KUM]:

Učinili nijesmo ništa, ni ću da je učińeno.

[1] ‚garbuglie' *koje se može čitati i* grbuļe; [2] ‚licentie'; [3] ‚garbuglj'.

SK[UP]:

Dogovorili se su ov*i* zli ļudi da u ńih moje tezoro ostan*e*!

KA[MILO]:

Potvorio me je da mu sam j*á* njeki tezoro uzeo.

ZLAT[I KUM]:

Ov*i* čovjek nije u svoj pameti, ne čudi se.

SK[UP]:

Mahnit sam, ajme, pače mahnit, koj*i* s vami imah što činit!

ZLA[TI KUM]:

Odkud je u tebe tezoro? Im*a*š tezoro od uš*i*! Siromaše, poď doma, ter utopli glavu; o[d] tog*a* najveću potrjebu im*a*š.

SK[UP]:

Ajme, asašinan sam! a veće me mahnita čin*e*. Bogme asašinaše moje mi tezoro. Ribaode jedan, neću te pustit, d*a*' mi moje.

KA[MILO]:

Dundo, vidiš li što me je našlo?

ZLA[TI KUM]:

Skupe, što su t*e* stvari? U što se uzd*a*š?

SK[UP]:

U što se v*i* uzdate da grabite tuđe? Moje neću pustit!

KA[MILO]:

Tvoj ću bit, ako t*i* hoćeš; ma nemo' tak*o*!

ZLA[TI KUM]:

[S]kupe, t*i* išteš skandao.

SK[UP]:

Ištem moje, neću puštat moje!

SCENA QUARTA.

ĠIVO, KAMILO, ZLATI KUM, PJERIĆ, MUNUO i SK*U*P.

ĠI[VO]:

Oh, što je t*o*? koja je stvar t*o*? Ne va|*a* tak*o*!

KA[MILO]:

Veli da mu sam já njeko tezoro uzeo.

ĠI[VO]:

Ah, Skupe, on želi tvoj zet bit, a ti ga trataš tako!

SK[UP]:

Koji zet? neću zeta! Da mi moje vrate!

ĠI[VO]:

Koja je deferencija[1]) među vami?

ZLA[TI KUM]:

Oto se je pomamio, vaḷalo bi ga svezat.

SK[UP]:

Ajme, za pitat moje pomamio se sam! Asasini! Je li tko? Moje mi da'te!

PJERIĆ:

Što je ova trjeska? Övo Kamila! Što ono Skup drži Kamila?

MU[NUO]:

Ovdi ovoliko stvar je dovedena gdi ima doć.

ĠI[VO]:

Što će bit, Munuo? jed[a] je što?

MU[NUO]:

Gospodaru Ġivo, dvije riječi! — Što me ti držiš?

PJE[RIĆ]:

Neću te pustit.

MU[NUO]:

A ti me drži, i ti mož čut. Gospodo, utažite se, er vam ću glas dobar dat. Gospodaru Ġivo, Kamilo je mahnit za [S]kupovom kćeri i vjerio se je za ńu.

ĠI[VO]:

Znam; je li što drugo?

[1]) ‚deferentia'.

MU[NUO]:

Skup je hoće Zlatomu Kumu dat.

GI[VO]:

Zlati je Kum neće; je li što drugo? . . . .

[Svršetka nema, a u Matijaševićevu izvodu ima (na l. IX.b) još ovo:]

Veće ne pitajte, tako mu ištom recite.
Je li živ bog, ali spi? Da bi bog učinio da zlom smrti umrem.
Ah, hvala bogu, odahnuh.
Ja se isprtih, za rijet istinu, teška bremena!

[l. 51.a] Laus deo 1550.

Komedija počiñe o[d]

DUNDA MAROJA,

prikazana u Vijećnici od kompañije Pomet-družina.[1]

[Lica što govore:

Dugi Nos, negromant (u prologu)	Niko, Pijero, Vlaho } mladi Dubrovčani
Dundo Maroje	
Maro Marojev, ńegov sin	
Bokčilo tovijernar, sluga Dunda Maroja	Mazija, (listonoša)
Popiva, sluga Marov	Pavo Novobrđanin, prijatel Dunda Maroja
Pĕra, na mušku obučena, vjerenica Marova	Grubiša, sin Pavov
Ģivo, prvi bratučed Perin	Gulisav Hrvat
Baba Perina	*Sadi Ebreo*
Laura (Mande Krkarka)	*Gianpaulo Oligiati*, (bankir)
Petrunjela, djevojka Laurina	*Lessandro*, (rimski trgovac)
Ugo Tudešak	Kamilo, (Rimlanin)
Pomet Trpeza, sluga Ugov	Kapetan (barižeo)
Tripčeta iz Kotora	Žbiri *(Sbirri)*
Ģivulin Lopuđanin	Tri rimska krĕmara.]

Dugi Nos, negromant, govori:

Já Dugi Nos, negromant od velicijeh Indijá, nazivam dobar dan, mirnu noć i pritilo godište svitlijem, uzmnožnijem dubrovačkijem vlastelom, a pozdravļam ovi stari puk: ļudi—žene, stare—mlade, velike i male, puk s kime mir stanom stoji a rat izdaleka gleda, rat poguba ļucke naravi. Ja što jesu tri godine, ako se spomenujete, putujući po svijetu srjeća me dovede u ovi vaš čestiti grad, i od moje negromancije ukazah vam što umjeh. Scijenim da nijeste zaboravili kako vam Placu, tu gdje sjedite, u čas glavom

Izvori: A *(za tekst) i* P *(za varijante) kao za* Grižulu *(v. str.* 127), *a osim toga* E *(izdańe u dubrovačkom zabavniku* Dubrovnik *za g.* 1867).

[1] *u Matijaševićevu izvodu nema* Laus deo 1550 *a natpis je (na l. XV. b)* Dalla comedia intitolata *Dundo Maroje,* prikazana u Vijećnici od kompañije Pomet-družina 1550.

ovamo obrnuh i ukazah prid očima, a na ńoj bijehote; i opet ju stvorih u zelenu dubravu, od šta plakijer imaste; i zahvaliste mi, i platu imah, što katance stavih na njeke zle jezike koji za zlo imaju ono što im se[1] za dobro čini. Sad, budući me vjetar opeta k vami dognao srjećom vašom u ovo brijeme od poklad, odlučio sam ne proć tako da vas kojomgodi lijepom stvari ne obeselim. Ma prije neg vam što od moje negromancije[2] ukažem, hoću vam odkrit jedan sekret koji dosle od ovizijeh strana nijedan čovjek ni mudar ni triš mudar nije znao, od šta se su skule od mudaraca vazda veoma čudile i veoma napastovale, — sekret dostojan da ga vi znate, plemeniti i vrijedni Dubrovčani. Znate er kad se, jes tri godine, od vas odijelih, onča[s] se uputih put Indija Velicijeh, gdje osli, čapļe, žabe i mojemuni jezikom govore. Otole obrnuh put Malijeh Indija, gdje pigmaleoni, čovuļici mali, [s] ždralovi boj biju. Otole otegnuh nogâ k Novijem Indijami, gdje vele da se psi kobasami vežu, i da se od zlata balotami na cuńe[3] igra,[4] gdje od žaba kant u scjeni biješe kako među nami od slavica. U Stare Indije otole htjeh naprijeda proć, ma mi bi rečeno er se već naprijeda ne more proć. Rekoše mi da su tamo Stare Indije, i da u Stare Indije nitko ne more poć,[5] govoreći: „Upriječilo se je ledeno more, koje se ne more broditi, i vrla vječna zima, koja galatinu od živijeh ļudi čini;“ a s drugu stranu veļahu da gorušte sunce i paļevito ljeto dan bez noći ne da netneiam[6] živu čovjeku pristupit, ma[7] zemļi od vrućine plod plodit. I rekoše mi: „Po negromanciji[8] samo u te strane može se proć.“ Kako ja to čuh, otvorih moja libra od negromancije,[9] — što ćete ino? u hip, u čas ugledah se u Indijah Starijeh!

Tuj nađoh pravi život, veselo i slatko brijeme od prolitja, gdi ga ne smeta studena zima, i gdje ruži i razlikomu cvitju ne dogara gorušte ljeto, i gdje sunce s istoči vodi tihi dan samo od zore do istoči i od istoči do zore; a svitla zvizda danica ne skriva se kako ovdi meu vami, ma svitlo svoje lice na bilomu prozoru na svak čas kaže; a zora, koja rumenimi i bijelim ružami cafti, i ne dijeļa se s očiju o[d] drazijeh ki ju gledaju; a slatki žuber od razlicijeh ptica sa svijeh strana vječno veselje čine. A ostavļam vode bistre, studene ke, odasvud tekući, vječnu hranu zeleńim travam i gustomu

---

[1] *poslije toga preručeno* ‚saslo cini‘; [2] ‚negromantie‘; [3] ‚ziugnie‘; [4] ‚igraiů‘ *pa je* ‚iů‘ *preručeno;* [5] *najprije* ‚próch‘ *pa je preko* r *načińeno opet* o; [6] ‚netneiam‘ *ili možda* ‚netaciam‘. *svakako je neka pogreška;* [7] *pogreška mjesto* a ni? [8] ‚negromantij‘; [9] ‚negromantić‘.

dubju daju; a bogata polja ne zatvaraju dračom slatko, lijepo, zrjelo voće, ni ga lakomos [l. 51.b] brani ljudem, ma otvoreno sve svakomu stoji. Tuj ne ima imena „moje“ i „tvoje“, ma je sve općeno svijeh, i svak je gospodar od svega. A ljudi koji te strane uživaju ljudi su blazi, ljudi su tihi, ljudi mudri, ljudi razumni. Narav, kako ih je uresila pameti, tako ih je i ljepotom uljudila: svi općeno uzras[t]a su učińena; ńih ne smeta nenavidos, ni lakomos vlada; ńih oči uprav gledaju, a srce im se ne maškarava; srce nose prid očima, da svak vidi ńih dobre misli; i, za dugijem mojijem besjeđenjem ne domorit vam, ljudi su koji se zovu ljudi nazbilj.

I za rijet vam sve što sam vidio, i da me bolje razumijete, vidjeh u tjezijeh stranah, u jednomu zgradu[1] veliku, visoku i vele urešenu, jedna pisma i od kamena čovuljica, vele učińeno, obraza od mojemuče, od papagala, od žvirata,[2] od barbaćepa; ljudi s nogami od čaplje, stasa od žabe; tamaše, izješe, glumci, feca od luckoga naroda. Upitah koji su ovo obrazi, što li hoće tolika gruboća, tolik[3] nesmirna[3] od lica čovječanskijeh rijet. Rekoše mi da negromanti u stara brjemena, kako to bud' já, po negromanciji[4] dohodeći u ńih strane i donoseći diverse trgovine za otuda zlato odnosit, er se u rijekah tamo veliko zlato nahodi, donošahu među ine žvirata,[5] čovuljica, barbaćepa o[d] drva, obraza od papagala, od mujemuča, od žaba, oslastijeh, kozjijeh i na svaki način.

I žene o[d] tizijeh strana, — kako i naše, koje polakšu pamet imaju od ljudi, — gledajući te obraze, počeše se smijejat kako od stvari ku prije ne bijehu vidjeli, i rekoše: „Smiješno ti bi bilo da ovi ljudi mogu hodit i govorit!“ i rekoše negromantom: „Vi ste negromanti; ako hoćete da od ovizijeh strana zlata odnesete, učinite po vašoj negromanciji[6] da ovi čovuljici ožive, i da počnu hodit i govorit, er bi tada na pravi način smiješni bili, a taki mrtvi ne valaju ništa.“ Negromanti, za lakomos od zlata, daše duh žviratom,[7] barbaćepom, čovuljicom, obrazom od papagala, od mojemuča, od žaba, oslastijem, kozjijem i o[d] tezijeh načina. Ti ljudici, kako imaše duh, počeše hodit, govorit i smiješnice činit po taki način, er se nigdje gozba ni pir ne činiše gdje oni ne bi dozvani bili. Mislite je li smiješna stvar bila gledat te obraze u to prvo brijeme gdje tamaše!

I, za dosvršit besjedu, ovi obrazi od papagala, od mojemuča, od žaba, žvirati,[8] barbaćepi i[9] s koze[9] udreni i, za u kraće rijet,

[1] ‚sgradu‘ *griješkom mjesto* gradu?; [2] ‚xuirata‘ *ili* ‚xiurata‘; [3] *baš tako i u* A, *sigurno griješkom;* [4] ‚negromantij‘; [5] ‚xiurata‘; [6] ‚negromantij‘; [7] ‚xuiratom‘; [8] ‚xuiratj‘; [9] ‚i skosć‘ A, i skose P, *mjesto* iz koze?

ļudi nahvao, počeše se plodit i miješat [s] ženami nazbiļ po taki način, er se ļudi nahvao toliko počeše umnažat, er poče veće broja bit od ļudi nahvao neg ļudi nazbiļ. I ti ļudi nahvao od ruke im ide učinit jednu konjuru, da iz gospoctva izagnu ļudi nazbiļ. Ļudi nazbiļ to uzaznavši skočiše, uzeše oružje, izagnaše sve te ļudi nahvao i ne ktješe da jedan cigloviti za lijek u tjezijeh stranah ostane.

Ļudi nahvao, zajedno s negromanti, priđoše u ove naše strane, i to pro[l. 52.a]kleto sjeme, — čovuļici, žvirati,[1] barbaćepi, obrazi od papagala, od mojemuća, od žaba, oslasti i s koze udreni, ļudi nahvao — useliše se u ovi naš svijet u brijeme kad umrije blagi, tihi, razumni, dobri starac Saturno, u zlatno vrijeme kad ļudi bez zlobe bijehu. I po Saturnu maće razumni kraļevi primiše ļudi nahvao, i smiješaše se među dobre i razumne i lijepe. Tako čovuļici, žvirati,[1] barbaćepi, obrazi od papagala, od mojemuća, od žaba, oslasti i s koze udreni naplodiše to gadļivo sjeme: nasta veće ļudi nahvao neg ļudi nazbiļ. Minu vrime od zlata, za gvozdje se svak uhiti, počeše ļudi nahvao bit boj s ļudmi nazbiļ za gospoctvo. Njegda ļudi nahvao dobivahu a njegda nazbiļ. Ma, za rijet istinu, ļudi nazbiļ u duga vrjemena napokon su otezali i još otezaju, ma s mukom i s trudom; i današńi dan ļudi su nazbiļ pravi ļudi i gospoda, a ļudi nahvao ļudi su nahvao i bit će potišteńaci vazda.

Sada, moji uzmnožni vlastele, svitla krvi, stari puče, mislim, kako i prije, ukazat vam od moje negromancije[2] kugodi lijepu stvar, i zašto u predńu votu triš mudrijem stavih katance na usta, sada im katance dvižem, neka govore, neka se govorenjem punijem nenavidosti ukažu i odkriju ļudi o[d] trimjed, ļudi od ništa i ļudi nahvao. Ovi sekret nitko dosle nije znao! Ļudem je nahvao paralo da su i oni ļudi, a ļudi su nahvao ļudi nahvao i bit će do suda.

Sada já mislim, sada u ovi čas, ovdi prid vami ukazat Rim, i u Rimu učinit da se tu prid vami, kako sjedite, jedna lijepa komedija prikaže; i zašto prije na šeni Dundo Maroje, Pomet i Grubiša ugodni vam biše, zato i sada hoću da vam se s ovom komedijom ukažu. I, za duzijema riječmi ne domorit vam, iziće prolog, koji vam će dekjarat što će bit. Ma rijet vam ću jednu stvar: budi vam draže što ste uzaznali odkud su izišli i koji su početak imali ļudi od ništa i nahvao, koji smetaju svijet, nego

[1] ‚xuiratj'; [2] ‚negromantié'.

komedija koju ćete vidjet. A komedija vam će odkrit koji su to sjeme tugljivo od mojemunskijeh obraza i ljudi od ništa, o[d] trimjed, nahvao, koji li su ljudi tihi i dobri i razumni, ljudi nazbilj. Tihi i dobri uzeti će za dobro što im se za dobro dobrovoljno čini, a obrazi od barbaćepa, kojijeh nenavidos vlada i nerazum vodi, mojemuče, žvirati,[1] barbaćepi, tovari i osli, koze, ljudi nahvao, sjeme prokleto, po negromanciji[2] učińeni, hulit će sve, od svega će zlo govorit, er i[z] zlijeh usta ne more nego zla riječ izit. I ne drugo! na vašu sam zapovijed, stav'te pamet na komediju!

[l. 52.b] PROLOG.

Plemeniti i dobrostivi skupe, puče stari i mudri, vidim er s ušima priklonitijema i s očima smagljivijemi[3] stojite za čut i vidjet večeras kugodi lijepu stvar; i sumńim, ako se ne varam, da vi scijenite i želite vidjet kugodi izvrsnu stvar; a izvrsne stvari u ovizijeh stranah nijesu se dosle činile! Ni mi, koji se zovemo Pomet-družina, ako se i mogu činit, nijesmo toga umjetjeonstva da umijemo činit stvari dostojne od ovakoga toli lijepa i plemenita skupa. Ma ovo brijeme od poklada budući od starijeh našijeh odlučeno na tance, igre i veselja, i videći se našoj družini od Pometa ne puštat proć poklade bez kojegodi feste ili lijepe ili grube, stavili se su za prikazat vam jednu komediju koja, ako i ne bude toliko dobra i ljepa, ali su ove žene lijepe koje ju će gledat, i vi dobri koji ju ćete slušat.

U ńoj će bit jedna stvar koja scijenim da vam će draga bit, er će bit nova i stara, — nova, er slijedi onu prvu komediju od Pometa, kako da je ona i ova sve jedna komedija, i u tu smo svojevolu oto mi sami upali, — stara, er ćete vidjet u ńoj one iste prve prikazaoce, a to jes: Dundo Maroje, Pavo Novobrđanin, Pomet i ostali. I prva je prikazana u Dubrovniku, a ova će bit u Rimu, a vi ćete iz Dubrovnika gledat. Žene, para li vam ovo malo mirakulo Rim iz Dubrovnika gledat? Neka znate er Pomet-družina, kako ovo što je mučno umije dobro učinit, toliko bi bolje učinili drugu kugodi stvar koja je lašńa. I ako ne uzbude šena lijepa kako i prva, túžimo se na brijeme koje nam je arkitete odvelo;[4] i ako komedija, od šta se ne varamo, ne uzbude vam

[1] ‚xuiratj'; [2] ‚negromantij'; [3] ‚smagliuiemj'; [4] ‚oduela'.

*

toliko draga, ali vam će Dundo Maroje, Pomet, Grubiša i ostali drazi bit. I ne scijen'te da se je vele truda, ulja, knige i ingvasta oko ove komedije stratilo: šes Pometnika u šes dana ju su zdeli[1] i sklopili. Mi ni vam obećavamo velike stvari, ni možemo: nismo tolici da možemo tolike stvari obećat i činit; kráci ljudi visoko ne dohitaju.

Ma oto vam ja brže i dotrudnih duzijem riječmi! U dvije riječi čujte argument od komedije „Dundo Maroje". Ako nijeste zaboravili kako mu biše ukradeni dukati i vraćeni s patom da se sinu spodesta od svega po smrti; po tomu znajte er su novi pat učinili da se sinu Maru za onada ne spodestava, ma da mu da pet tisuć dukata, da otide u Jakin, a iz Jakina u Fjerencu za učinit svîtâ i s tjezijem svitami pak da otide na Sofiju s patom, ako se dobro ponese i da mu s dobitkom dođe, da mu skrituru od spodestacijoni[2] ončas učini, i da ga oženi i da mu da vladat svijem ostalijem dinarmi. Ma prije neg vam ostalo izrečem, uzmite nauk od Pomet-družine večeras, i nigda ni sinu ni drugomu ne da'te dinare do ruke, dokle mladića nijeste u vele stvari druzijeh prôvali; er je mlados po svojoj naravi nesvijesna i puna vjetra i prignutija je [l. 53.a] na zlo neg na dobro; i pamet ńe ne raširuje se dalje neg koliko joj se oči prostiru, i ńu veće volje vladaju neg razlog. Da vam ne intraveńa kako će i Dundu Maroju večeras intraveńat, koji, davši sinu Maru pet tisuć dukata u ruke, odpravi ga put Jakina, a on iz Jakina ne otide u Fjerencu neg u Rim s dukatmi, i tu spenga dukate. A Dundo Maroje čuvši toj, kako mahnit otide starac u Rim s Bokčilom, svojijem tovijernarom. Što će segvitat, komedija vam će sama rijet, koja će svršit u veselje. Ma vi na tomu nemojte stat! od lude djece čuvajte dinarâ, er se je ovjezijeh komedija njekoliko arecitalo nazbilj u vašem gradu, koje su svršile u tragediju; er nije svak srjeće Dunda Maroja. Drugo će intraveńat: vjerenica Marova, čuvši zlo vladanje Marovo, kako ona koja ga srcem ljubi, i bojeći se da ju ne bi desperanu ostavio, [s] svojijem prvijem bratučedom, izamši iz tečina haholjka trista dukata, otide put Rima, i putem obuče se na mušku, učinivši se djetić Giva svoga bratučeda; što će naprijed bit, komedija vam će spovidjet. I drugo neću rijet, neg vas ću molit — s ljubleživijem srcem čujte i vidite, er ako nas uzljubite, i mi i naše stvari drage vam će bit; ako li inako učinite, i lijepa komedija

[1] ‚sgieli' *ali* ie *nije sasvim jasno;* [2] ‚spodestationj'.

kazat vam se će gruba, što će vaš grijeh bit a ne od komedije. Ma vi dobri nećete moć neg dobro i mislit i rijet; a u zle se mi ne impačamo, — tizijem ne hajemo da smo drazi. A poslaćemo našega negromanta da š ńima rasplijeta; a nas[1] daleko kuća o[d] tjezijeh obraza od mrčarije. Ma oto vam Dunda Maroja, stav'te pamet na komediju i zbogom!

Svrha od prologa; počiše

PRVI AT.

ŠENA PRVA.

DUNDO MAROJE, BOKČILO TOVIJERNAR, **TRIPČETA** IZ KOTORA.

MA[ROJE]:

Ajmeh, ajmeh, moja starosti, na što me si dovela, da se po svijetu tučem za dezvijanijem sinom, za haramijom, da iz morske pučine izvadim zlato, da iz jame beza dna izmem imanje! Pe[t] tisuć dukata dah djetetu u ruke! vuku dat u pohranu meso! Jaoh, vaļalo bi mi dat dvaest i četiri końe na dan, na svaku uru svoga, za eror ki sam učinio.

BOK[ČILO]:

Bogme bi ti, gospodaru, vaļao koń'c i svaku uru svoj, i jedva bi se donio doma, ako bi ga hranio kako i mene. Jaoh si ve meni, u koji ve ti čas pođoh iz grada!

MA[ROJE]:

Bokčilo, jesam li ti rekao: ne davaj mi fastidija, ne pristaj mi tuzi! Ti se, pjanico, rugaš mnom.

BOK[ČILO]:

Tebi sam pjan, a tvoj tobolac najboļe zna kako stoji moj trbuh.

MA[ROJE]:

Nijesam li ti danaska dao po kutla vina popit?

BOK[ČILO]:

Jesi, sita me si napojio! Övo, odkle sam iz grada, nijesam se usrao, ni sam imao čim s tvojom hranom. Nađi ti one štono se iz

[1] *biće grješkom mjesto* nam.

Moreške zemļe donose kamilionte, kao li se zovu, koji se jajerom hrane; a ne vodi junake [s] sobom koji se jajerom ne pasu. Po kutla mi je vina dao! jaoh si ve meni, jao!

MA[ROJE]:

Nevoļna mene, tužna mene! Veće sam [l. 53.b] já otišao, veće mene pokri grob! Sin mi dukate uze, a ovi mi život uzimļe. Oči, što ne plačete? ali ste doplakali? Ma zadosta je da srce za vas plače.

BOK[ČILO]:

Bog zna tko koga koļe i tko će prije umrijet. Duša mi odhodi i od glada i od žeđe; tvojijem tugama hoćeš Bokčila hranit. Dukate plačeš, a dukati ti rđave u skrińi. Brižni ti dukati, kad se ne umiješ ńima hranit. Plače, er mu je sin spenģao od svoga. Za česa su dukati neg da se pije i ije i trunpá?

MA[ROJE]:

Od svoga, pjanče, veliš, od svoga spenģao?! Ajme! ubode me, ajme!

BOK[ČILO]:

Ponta mu dođe, ubodoše ga, — rekoše mu istinu.

TRIP[ČETA]:

Che ha questo pover omo?

BOK[ČILO]:

M[isser],[1] ga[2] boli: *fiol spenzuto denari, doglia!*

TRIP[ČETA]:

Po svetoga Tripuna, vi ste našijenci!

BOK[ČILO]:

M[isser], bog te naučio! *De Ragusa?* I mi smo otuda.

TRIP[ČETA]:

Gospodine, što vam je? Vidim, ti si našjenac; *siate il ben vegnuo,* dobar si došao!

MA[ROJE]:

Ben trovato, m[isser]! Vi ste našjenac? Drago mi je.

[1]) *kao skraćenica, pa tako i daļe više puta;* [2]) *isprarļano, pa nejasno.*

TRIP[ČETA]:

Ja sam od Kotora.

BOK[ČILO]:

Ah, da te bog pomože!

M[AROJE]:

Susjed si naš! Susjede, prikloni obraz, da mi se je s tobom pozdravit.

B[OKČILO]:

Svoga mi, svoga, neka ti mi svoga, nije ti bez svoga! Koliko mišerâ srjetosmo, a nitko ne pristupi k nam neg sam našjenac, — svoj a k svojijem!

T[RIPČETA]:

Ištom se obeselim, kad čujem koga od našega jezika.

M[AROJE]:

Duša mi se vrati, *m[isser] mio!* kad te čuh govorit, rekoh: ovi je od našijeh.

T[RIPČETA]:

Che bone nove? imate li ča novo otuda? Ča se ono bolahote?

M[AROJE]:

U fastidiju sam.

B[OKČILO]:

Gospodine, je li ka kapla dobra na naškᵘ?

T[RIPČETA]:

Ča hoćete rijet? Izrecite!

M[AROJE]:

Bokčilo, dosta tvojijeh; muči sada.

B[OKČILO]:

Njeka vina na agrestu i srce nam izrezaše.

T[RIPČETA]:

Bogme si ti pravi našjenac; ja bih se s tobom ugodio! Za vince pitaš? naćeš toga.

M[AROJE]:

Bokčilo, stan' onamo [s] strane! ne dava' fastidijo. O vinu ovi misli, a ja sam u tugah u velicijeh. *M[isser],* vidim te dobra

čovjeka; rad bih se malahno s tobom [s] strane razgovorit, pokli te je moja srjeća k meni dovela.

T[RIPČETA]:

Gospodine, ovo sam, na vašu sam zapovijed; što mogu zapovjed mi kako bratu: ja sam zvišeran svijem Dubrovčanom kao bratji mojoj. I ne gledaj me ovako u spelanoj dolami; po svetoga Tripuna, já ne kuram se da sam u tuđem mjestu *signor* i *m[isser]*, gdje me ne znaju, ma da sam na mom domu gospodar počtovan i svijetao, gdje sam poznan.

MA[ROJE]:

Inveni ominem, nađoh čovjeka! Svete riječi, zlatom bi[1] ih[1] vaļalo pisat. Jaoh meni, da budem znao da je ta doktrina u Kotoru, u Kotor bih sina na studijo poslao, — sina koji me je ruinao, koji me je rasčinio, sina koji je zlu skulu naučio. Jaohi, pet tisuć dukata!

B[OKČILO]:

Našao je, iznašao je s kijem će plakat! Naplačite se, plakali vazda, er se ni moj trbuh ne smijeje uz vas. Jaohi meni, strańci[2] dubrovački, moja hranice, daleko ti mi ste!

T[RIPČETA]:

Nije, bogme, ta mala riječ pe[t] tisuć dukata! To je što se boļaše?

M[AROJE]:

Sin, dezvijan sin pe[t] tisuć dukat mi je splavio!

T[RIPČETA]:

Bogme je to gore neg ponta, ta je velika nemoć. Uzmi mi dukate, uzmi mi čast i život.

M[AROJE]:

M[isser] mio, život mi je uzeo! Vjerismo ga, er ne imam neg toga jednoga sina.

[l. 54.a] T[RIPČETA]:

Boļe je nijednoga na ti način ne imat, boļe je da ne živu taki.

M[AROJE]:

Smrt mi je, *misser mio*, a ne sin! mori me na prješu! Jesu tri godišta, vjerivši ga, já lud dah mu, dah mu u ruke pe[t] tisuća, ajme!

[1]) ‚bijh'; [2]) ‚strangzj'.

B[OKČILO]:

Bože, djevico, jeda ga zakoļe on*i* haramija ki ga je onamo zaveo? Ŏno ga će doma povesti, da ga gosti; jes, uzmi!

T[RIPČETA]:

Bogme ti, razumijem: velika je *to* bol*es*.

M[AROJE]:

Pe[t] tisuć dukata! ajme, ajme, Bokčilo, pomaga'!

B[OKČILO]:

Rekoh *já* er ga će ona haramija zaklat.

M[AROJE]:

Ajme!

B[OKČILO]:

Koļe ga! — Kurvin mužu, što mi *to* od gospodara činiš? Pušta', đidijo!

M[AROJE]:

Bokčilo, što je *to*? pomamio se si!

T[RIPČETA]:

Po svetoga Tripuna, čovječe, kao *ti* nijesi sam.

B[OKČILO]:

Gospodaru, što je? jesi li živ?

M[AROJE]:

Nije zlo, Bogo, hajme, da' mi ruku.

B[OKČILO]:

Mńah da te koļe on*i* haramija.

T[RIPČETA]:

Onestije dobru čovjeku govòri, čuješ *ti* s navrtom? *chè altrimente ti porterà il diavolo,* uze[t] te će velik*i* vrag.

M[AROJE]:

Bokčilo, ne bud' mahnit! *ti* se si pomamio!

B[OKČILO]:

Koga vraga *já* znah? Mńah da te davi; a, po majku djevu, ne ima ni obraza o[d] dobra čovjeka. Ovo te je doma poveo kao prustijera, da te gosti!

T[RIPČETA]:

Vrag je, ter ne mao, tebe, čovječe, danaska k meni doveo.

M[AROJE]:

Bokčilo, ja t' sam rekao er si mahnit; ovamo hodi! *Misser,* u eror je uzeo.

T[RIPČETA]:

Znaš ka je? Rec' mu da se čuva velika vraga.

M[AROJE]:

Hoću za moju ļubav da mu prostiš. — Bokčilo, pristup' ovamo, pita' mu proštenje.

B[OKČILO]:

Gdi je gostara? Bez gostare se mir u nas ne čini.

M[AROJE]:

Ovamo hodi, biće i gostara.

B[OKČILO]:

Dobar čovječe, prosti; u grijeh se davam.

T[RIPČETA]:

Ja t' praštam, ma čin' da s' drugovja mudriji, žit já; er čuj, da znaš, moja je kolora kako trijes, koji ogań pušta i udire. U koloru se stavļam, i rukom igram ujedno i zajedno, i odsela te za brata uzimam, pokli se si u grijeh dao.

B[OKČILO]:

S baretom u ruci kao starijemu i boļemu!

T[RIPČETA]:

I hoću danaska da mi vidiš stan, i da mi ogledaš vino.

M[AROJE]:

A ekčelen[t] ti je tovijernar u ńe[mu].[1]

[1] ‚mu' *odnijela rupa u papiru.*

B[OKČILO]:

Ah, jeda te kad srjeća u Dubrovnik dovede, da mi te je na [mojo]j[1] lijepo' tovijerni bistroga rujnoga vinca napojit i lijepo gostit kao braca.

M[AROJE]:

Bokčilo, poď', opet stan' onamo, i ne hodi dokle te já ne dozovem.

B[OKČILO]:

Na vašu zapovijed, ma je brijeme pinut.

M[AROJE]:

Sad ćemo otit na voštariju.

B[OKČILO]:

Da je s bogom!

M[AROJE]:

Ovi moj čovjek veoma je vjeran, ma je srdit, a junak je kao trijes.

T[RIPČETA]:

Po junaka Durđa, ima što u ńem junak bit! dobra je peča čovjeka u ńemu.

M[AROJE]:

Sada da se vratim na moje tuge.

T[RIPČETA]:

Nu, *caro m[isser] mio, seguitate.*

M[AROJE]:

Kako rijeh, vjerismo ga, zbrojih mu pet tisuć dukata, — tezoro, tezoro mu zbrojih!

T[RIPČETA]:

Bogme, ne já pe[t] tisuć bolanača momu! ne djeci u ruke dinare! Dinar u mladu djetetu bijesni kao zli duh, da znaš, u inspiritanu čovjeku.

M[AROJE]:

Oto já lud bih, a na konseļ se druzijeh prigibajući; tko se ne konseļá — zlo, a tko se konseļá — još goré.

[1]) ‚mojo' *odnijela rupa.*

T[RIPČETA]:

M[isser] mio, trijeba je gledat od koga se konseļ uzimļe; od mlada konseļa čuvaj se, staroga se drži.

M[AROJE]:

Jaoh, to ga i plačem; mladi biše u tomu vijeću, a ja ih čuh. Odpravih ga [l. 54.b] put Jakina, da ide u Fjerencu i da obuče te dinare u svite, vrativši se da ga odpravimo na Sofiju. Ako bi se dobro ponio, bijeh odlučio sve mu u ruke dat. Jaoh, dezvijanik jedan! iz Jakina ne otide put Fjerence, ma put Rima, u ovo mjesto toliko delicijozo.[1] Tko se u ovizijeh raskošah ne bi ištetio? Rekli mi su da je u[2] zle žene poplavio, ter sam došao, jeda bih što mogao skapulat.

T[RIPČETA]:

Gospodine, ako je u Rimu te dinare splavio, očisti veće ruke od ńih; drijevo se je razbilo u vas pod onjezijem veljijem stjenami.

M[AROJE]:

Jaoh, pod Sveti Vlasi!

T[RIPČETA]:

Gdje ne mogu ni ļudi ni roba skapulat; žao mi je er ćeš i sina izgubit.

M[AROJE]:

Ńega li? Za ńega já hajem! žao mi je dukata, a on mi ne bude veće na oči: živi i umri, hodi zlo kao je i počeo.

T[RIPČETA]:

Misser, ne bih já tako učinio, — našao bih ga; tko zna je li sve splavio.

M[AROJE]:

Tako i já mislim učinit, — nać ga.

T[RIPČETA]:

Bože, znam li ga já ovdi u Rimu? kako je ńegovo ime?

M[AROJE]:

Maro je ńegovo ime.

---

[1] ‚delitioso'; [2] u(z) P.

T[RIPČETA]:

Maro, — *amaro,* bogme ti je tebi *amaro* i grk, ma kojojgodi kortižani ovdi u R*i*mu vele sladak.

M[AROJE]:

Jaohi, to g*a* i plačem.

B[OKČILO]:

Jeste li se v*i* tamo našaptali? Šaptom Bosna poginu, šapto[m] mi on*i* nije drag. Jaoh si ve meni, jao, na ko'e ti me je ļudi srjeća namjerila, k*i* ni jed*u* ni pij*ú*. — Gosparu, umrijeh od glada, svršite!

M[AROJE]:

Bogo, Bokčilo, postrpi se malo; sad smo tvoj*i*.

B[OKČILO]:

Božij*i* bili!

T[RIPČETA]:

Ja zn*a*m ovdi jednoga vašega Dubrovčanina, vlastelina kao perlu, vas u velutu s kolanom na grlu, gospodar čovjek, i zove se *signor Marin,* a vel*e* da mu je ocu Maroje ime, od bogatijeh ļud*i* o[d] Dubrovnika.

M[AROJE]:

Od koje je dobi?

T[RIPČETA]:

Tak*o*, dijetac o[d] dvadeset i jedno godište.

M[AROJE]:

Koliko je er je u R*i*mu?

T[RIPČETA]:

Misser mio, jesu tri godišta. Liberal je kao jedan česar; okošt, ne vele učińen, išt[om mu][1] se nausnica pr*i*m*a*.

M[AROJE]:

To je on, on je! „*Signor Marin*“, hajme „*Signor* [2]–*Ma[r]in*“ ga] veće–[2] zovemo! To je moj s*i*n!

[1] ‚om mu' *odnijela rupa u papiru*; [2]–[2] ‚ma' *je napisano preko, regbi, dvostrukoga ſſ, pa je rupa odnijela 4—5 slova, a od* ‚vechie' *prva su dva slova napisana preko druga dva, od kojih je drugo bilo* ‚i'.

T[RIPČETA]:

Da po kotorsk*u* blaženicu kao imaš sina gospodara čovjeka.

M[AROJE]:

Ja sam siromah[1] čovjek, *t*i je sińor i gospodar, — to nije moj *sin*!

T[RIPČETA]:

Oto mu t*u* sińorê; ovdi prem stoj*i* ńegova galantina, ńegova namuroza. I mal*o* ć[e] stariji bit. Tu ga ćeš vidjet; ovo je prva kortižana[2] od R*i*ma.

M[AROJE]:

Hajme, zlo mi srce slut*i*!

BO[KČILO]:

Gospodine, jeda je što?

M[AROJE]:

Nije dobro, Bokčilo, zlo je.

BO[KČILO]:

Ovo tvoj sluga, a i brijeme je da se t*i* objed objeduj*e*.

T[RIPČETA]:

Misser, ako t' p*a*ra, poď'mo m*i* na ovu voštariju.

B[OKČILO]:

Ah, da te bog pomož*e*!

T[RIPČETA]:

I kad sińor Mar*i*n dođe, vidjećeš, poznaćeš je li tvoj *sin* ali nije.

M[AROJE]:

Moji sinovi nijesu sińori: neće bit to moj sin; ma poď'mo.

B[OKČILO]:

Ah, da si čestit! na dobra ti se smo čovjeka namjerili.

T[RIPČETA]:

Misser, da zn*aš*; ovdi su tr*i* voštarije: na jednom[3] je[3] seń „*Miseria*", što v*i* zovete lakomos; na ovoj ovdi „Ludos"; na onoj

[1] ‚sirouah'; [2] ‚korgixiana'; [3] *možda mjesto* na jedno' mi je, *inače pogrešk*a *mjesto* jednoj.

onamo, božić gdje kuljene i djevenice ije,[1] zove se *„Oštaria*[2] *della grassezza.“*

B[OKČILO]:

Gospodine, gosparu, kraļu, povedi nas gdi je najboļe vino.

[l. 55.a] T[RIPČETA]:

Da bogme, ovdi na Ludosti najboļe je vino. — *Misser*, s ove voštarije moćeš vidjet tvoj posao.

M[AROJE]:

Gdje Dubrovčani ovdi aloģaju?

T[RIPČETA]:

Na Lakomos, vazda *alla miseria*. Kigodi se nađe ki *alla grassezza* kadgodi aloģa. Siñor Marin, sin tvoj, *alla grassezza* ončas je aloģao.

M[AROJE]:

Sin moj! Siñori nijesu moji sinovi! Ta[j] je aloģao *alla grassezza*, a ja aloģah na Ludos, er lud i mahnit bih dat dinare iz ruka.

1. OŠT[IER]:

Alla sciocchezza, al segno della sciocchezza bon vin, bone starne, bon capponi, galline, salciotti da Bologna, bon pan soprattutto; nasa un poco, signor, che color.

B[OKČILO]:

Signor misser ošte,[4] *dar* ogledat *vin.*

2. OŠT[IER]:

Junako dobro od *Schiavunia*, vino dobro, tako mi boga.

3. OŠT[IER]:

Alloggiate qua da me alla grassezza; vi darò un antipasto, sguazzetto alla tedešca,[5] *che vi morderete le dita, vin da Corsica e Claretto di Francia, vitella di latte, fagiani, pavoni et ciò che poteti domandar con lengua.*

4. OŠT[IER]:

Signor, costui vi darà cose grandi, ma la vostra borsa poi sentirà; vi metterà a conto poi fina a'li štecchi[6] *con che vi netterete i denti.*

[1] ‚i,ie‘; [2] ‚osctaria‘; [3] ‚osct‘; [4] ‚oscte‘; [5] ‚tedexka‘, [6] ‚sctechj‘.

M[AROJE]:

Gdje gospoda i siúori aloǵaju, t*u* j*á* siromah ne aloǵavam, t*u* siñor Mar*i*n aloǵav*a*.

2. [OŠTIER]:

Kodi ovamo! j*á* mala plata uzeti, dati jesti koliko trbuka nositi.

B[OKČILO]:

Ovdi[1] me, gospodine, gdje mi krstjanski govor*e*, gdje nas razumij*u*.

M[AROJE]:

Bokčilo, uljezi unutra.

B[OKČILO]:

Päte!

M[AROJE]:

Misser, kako je vaše ime?

T[RIPČETA]:

Tripeta se zovem, na vašu zapovijed.

M[AROJE]:

Tripe, Tripeta, budi s nami danas, ne ostavi nas.

T[RIPČETA]:

Gramarzì, vazda[2] sam s vami. Poću k stanu; *ormai è tardi.*

M[AROJE]:

Nemoj, Tripe, od velike mi si potrjeb*e*: bez tebe se neću moć obrnut po R*i*mu.

T[RIPČETA]:

A ja da vam poslužim; övo sam na vašu zapovijed.

ŠENA DRUGA.

UGO *TEDEŠCO*[3] I POMET TRPEZA.

U[GO]:

Pomet!

PO[MET]:

Signor.

---

[1]) *biće griješkom mjesto* vodi; [2]) *biće griješkom mjesto* vazdan; [3]) ‚tedesco'.

U[GO]:

Foler far frit[1] *con me questa signora, signora tanto crudele al suo serfitor. Mi star sempre tuo sertitor; dinari, vita tuo comando, crudel signora! tasctì*[2] *koz*[2] *pestilenz, fenga 'l cancar chi ti foler più ben. Mi foler ben a un pietra, per Dio, matar chi non foler ben a mi.*

PO[MET]:

Signora Laura, — znam kad se i Manda zvaše u Kotoru, — *non tanta superbia!* Sad mi toškano govoriš, a naši smo, ili hoćemo ili nećemo. Neće vazda jednako brijeme bit: za slatkijem ljetom dođe i gorka zima; i *ti* cvijet od ljeposti, kojom se oholiš, mogao bi i kozomor još potlačit. Vidjeli smo i druzijeh sińora u Rimu, velicijeh kako i *ti*, koje, koliko su na višemu bile, toliko su na bašije pali.

U[GO]:

Mi tanto amar questa crutele, e ella a me foler tanto mal!

LA[URA]:

Pomete, ča su te riječi? Jesam li ti rekla da mi ne dohodiš s tizim Tudeškom prid vrata? A ti hoćeš svakako i na sramotu! Oto ti pripovidam: ostani[3] mi se[3] kuće, ako neć da te skandá najde.

PO[MET]:

Ah, *signora Laura,* ne poznavaš[4] tvoje srjeće! Ovi je Tudešak prvi bogatac od svijeh Tudešaka [l. 55.b] ki su u Rimu, a mahnit je za tobom; a u pratiku ne more bit galantiji vlasteličić od ńega. Ja ne znam koji su to tvoji g[i]ribici: druge naši[u] na ńega, a ti bježiš o[d] tvoje srjeće.

U[GO]:

Ah, cruter, queste lacrime non mover tuo cor, cor pietra non cor!

LA[URA]:

Dico, andate con Dio, non vò più ašcoltar[5] *le vostre ciance.*

PO[MET]:

Zahvaljamo! ma ti smo mi svakako sluge. — Fortuna je, neka malo poabunaca.

---

[1]) *grješkom mjesto* ‚finit'?; [2]) ‚tasctj koz' *možda mjesto* tas[i] ti, cor (muči ti, srce!); [3]) ‚ostani Mise'; [4]) ‚posnaciasc'; [5]) ‚asckoltar'.

DUNDO MAROJE S VOŠTARIJE I TRIP[Č]ETA I BOKČILO.

M[AROJE]:

Tripko, ovo li je što veļaše?

T[RIPČETA]:

Rekao bih *veramente* da je on.

M[AROJE]:

Da ovo nije moj *sin*; duša mi se vrati!

B[OKČILO]:

Bože ve, gospodaru, bože, vjeruješ li što ti su nalagali na tvoga dobroga *Mara*?

M[AROJE]:

Može bog dobro dat.

B[OKČILO]:

Nu ćeš vidjet er ćeš sve nać *a*[1] *contradiu.*[1]

M[AROJE]:

Para da mi se tuge odloži od[2] srca; još ufam, neće toliko zlo bit koliko govore.

T[RIPČETA]:

Misser mio, gospodine moj; ovo nije tvoj *sin*, ovo nije *ser*[3] *Marin;* imam kurtu vistu, ter mi se on čińaše.

P[OMET]:

Signor Ugo, che tanta desperazion pigliar? Star allegro, di bona voglia! Andiamo a far trink, la signora poi voler ben.

U[GO]:

Antamo, fer Dio, bever malvagìa e fuggir dolor de cor. Segnora, voler non joler, mi štar[4] *vostro serfitor.*

POPIVA SLUGA, MARO, POMET, UGO *TEDEŠCO.*[5]

PO[PIVA]:

Pomete, *signor Pometo, bagio la man a vostra signoria!* Veliki Pomete njegda, ma si sad *mali*; sińora vam u obraz vrata zatvori!

---

[1]) ‚akontradiu' *griješkom mjesto* ‚a contradire' *ili* ‚al contrario'? [2]) *kao da je uz* d *dodano sitno* a; [3]) *najprije* ‚miſer', *pa je prevučeno i* mi *i* er *a nad* er *opet zapisano* r; [4]) ‚setar'; [5]) ‚tedesco'.

Da ne budem iz kantuna gledao, rekao bi mi: „Sve smo u ńe.“ Pomete, neće sińore tvojijeh slatcijeh riječi, ni se haju za brikunanje tudeško, za kijem ti ideš; hoće kolajine, hoće zlato, hoće ẓoje! Vidiš ovu kolajinu? vidiš ovi kolarin? vidiš li ovi pendin? Sve ovo kosta trista dukata; ovo će sve Maro Marojev, gospar moj, darovat sińori Lauri.

DUNDO MAROJE S VOŠTARIJE.

M[AROJE]:

(Maro[1]) Marojev! — Bokčilo, ču li?)

B[OKČILO]:

(Čuh, gosparu. Hvala djevici er čujem našijem jezikom govorit; dobro stvari prohode.)

M[AROJE]:

(Za mene zao glas bi ovi od Mara; čujmo naprijeda!)

P[OMET]:

Vidim, velici ste ļudi, kraļevi ste, po trista dukata u votu darivate. Gdje si, Dundo Maroje? Tvoji dukati, koje si s velicijem znojem dobio, kako se peńgaju?! Trista dukata ẓojâ sińori se imaju večeras darovat!

M[AROJE]:

(Ajme, *l' è fatta!* Bokčilo, ču li?)

P[OMET]:

Njekoga ponta udri gori.

PO[PIVA]:

Pomete, plači komu drago; mi se dobru bremenu davamo, a gospar stari Maroje ima dukat kao šume: ima se od šta plavit! A ti, ako hoćeš s tvojijem Tudeškom imat graciju[2]) od sińore, mene služite i dvorite, er dukatmi nećete vi s nami na paru stat.

P[OMET]:

Tebe služit i dvorit! Ti si Popiva, daleko Popiva od mene! Popiva, što ne može sam popit, čini da i druzi piju;[3]) što ti ne mož doruinat gospodara Mara, činiš da ga rasčini Mande Krkarka.

[1]) *najprije* araro *pa dodano sprijeda* m; [2]) ‚gratiu'; [3]) ‚pijú'.

Ter nije zadosta da mu kako pijavice krv popijete, ma mu hoćete i dušu popit. Gdje si, Dundo Maroje?

M[AROJE]:

(Jaoh, ovdi sam za veliko zlo moje!)

P[OMET]:

Njetko se ozva s voštarije! Miri plaču ruinu o[d] toga uboga mladića, a[1] tebi se pod Zadrom[2] vozi.

PO[PIVA]:

Ubog je, er ti nijesi s trbuhom ki se ne može nigda napunit i s usmi od zmaja ki ne žve neg proždire, u ńegovi[3] [l. 56.a] kući da ga objednom živa proždreš i iziješ i da se udaviš. Spomenuješ li se kad ga ti navede da staromu gosparu ukradete dvije tisuće cekina, i kad ih pak podvrgoste kao vruću opeku? Ktijaše njekoga vraga proždrijet onada, — provrati se juha!

P[OMET]:

Neka Popivu ima u kući, sikuro more spat!

PO[PIVA]:

E, Pomet Trpeza boli se ńime, ki kao metlom mete bokune s trpeze.

P[OMET]:

Popiva mu je vjeran sluga i ļubi ga. I pijavica ļubi krv čovječju, ali mu dušu vadi.

PO[PIVA]:

Popiva po[p]ijeva s gosparom Marom u sińore Laure.

M[AROJE]:

(S gosparom Marom u sińore Laure?!)

PO[PIVA]:

A Pomet Trpeza iza vrata gleda [s] svojijem Tudeškom, koji vinom hoće interteńat prvu kortiganu od Rima. S dukati dođite u sińore Laure kako i mi! Neće sińore ovake havijara ni vina, — dukata hoće, a vi[4] ih[4] ne imate.

---

[1]) *nije jasno;* [2]) sadrom *mjesto* jedrom? [3]) *biće sigurno grješkom mjesto* ńegovoj; [4]) ‚uyh'.

M[AROJE]:

(Ajme, ovdi se mojijem imanjem brava!)

PO[PIVA]:

Onako tvoje srce jauka, Pomete, a jezik ti zamuknu. — Njekoga gori ponta tišti. — Plači i umri vas svijet, meni je dobro!

P[OMET]:

Dobro ti je?

PO[PIVA]:

Ovo mi moga lijepoga liberaloga gospara Mara, gospara moga i sińore Laure; er i sińori on sad zapovijeda.

P[OMET]:

Vidim ga; svega je svoje brijeme, i za lijepom godinom dođe daž; ma za tizijem smijehom još te ću vidjet plakat.

MARO MAROJEV.

MA[RO]:

Popiva!

PO[PIVA]:

Gospodaru!

MA[RO]:

Gdje dosle bi?

PO[PIVA]:

U Ġanpjetra zlatara.

MA[RO]:

Pomete, što imaš tu činit?

P[OMET]:

Ben trovata la signoria vostra, signor Marin! Njegda tvoj bijeh u Dubrovniku; u Rimu si sada veličak čovjek. Daleko siromaha od velicijeh ļudi!

M[AROJE]:

(Tripe, je li ovo moj sin?)

T[RIPĆETA]:

(Da bogme ti je on! ovo je sińor Marin.)

M[AROJE]:

(On je! ono je on u velutu, ajme meni!)

B[OKČILO]:

(Gosparu, ὸno i Pometa, one lupežine štono u gradu biješe; jaohi meni, gdje mi se je skitńa doskitao!)

M[AROJE]:

(Hajme, svi se su obješeńaci oko ńega skupili!)

B[OKČILO]:

(I Popiva, jaoh si ve meni!)

M[AROJE]:

(Piva i Tara! pe[t] tisuć dukata!)

T[RIPČETA]:

(Muči malo, *per amor de Dio,* da čujemo koga vraga vijećahu.)

M[AROJE]:

(Da čujemo ne dobro za mene.)

MA[RO]:

Sta ben questa cosa, Pomete; ovako se karecaju sińore, ovaki[1] im[1] se prezenti darivaju. A ti mi si s njekijem Tudeškom došao, od bokare čovjekom, za skartat mene; ali vam se će prikinut remik peńući se gdi se sam[2] já uspeo. Ma ti pripovijedam, Pomete Trpeza, šijunu od bokunâ, ako vas vidjeh veće vrtjet se oko ove kuće, tebi ću vas obraz izrjezat, a onomu ću Tudešku probosti trbuh, da mu sve vino isteče koje je igda popio. I ovu vam sentenciju[3] davam sada za vazda.

P[OMET]:

Signor Marin, učinićeš što se pristoji tvomu paru, a ja ti sam sluga; a Tudešak svoj posao čini, a svak svoj.

MA[RO]:

Razumio me si. — Popiva!

PO[PIVA]:

Signor!

[1]) ‚ouakijm'; [2]) *poslije toga opet* se; [3]) ‚sententiu'.

MA[RO]:

Pođi opet u Ġanpjetra zlatara i reci mu: „Pošļi mi oni dijamant i oni rubin.“

PO[PIVA]:

Signor, neće mańe dvijesti dukat za te dvije peče. I ovi isti Tudešak, Pometov gospodar, davao je sto i osamdeset dukat za ńe, i nije mu ih ktio dat.

M[AROJE]:

(Ajme, moji dukati! bogme ih će kupit!)

MA[RO]:

A ja mu ću dvijesti dat; pođ' ih uzmi, i da on dođe ovamo, da mu zbrojim dinare.

M[AROJE]:

(Bogme ih uze, *l' è fatta!* Ako ne remedijam, sve će s vragom poć.)

MA[RO]:

Pomete, tko hoće sińore imat, trijeba je tobolac otvoren držat kako i já.

M[AROJE]:

(Tobolac otvoren držat, ajme!)

P[OMET]:

Njekoga o[d] danas ponta udara gori. Gospar stari Maroje ima dukata kao sovrne; mož ih dobro peńgat, jes odkuda uzet.

M[AROJE]:

(Ajme, jes odkuda peńgat! a já veće na ošpedao u staros kad mi drago.)

MA[RO]:

Popiva, što se vrati?

PO[PIVA]:

Nećeš li na večeru u sińore?

MA[RO]:

Hoću.

PO[PIVA]:

Da što ćemo kupit?

MA[RO]:

Vina dukat, a havijara paulin, kako i Pometov gospodar [l. 56.b] Tudešak, i na tri škude kupi par faǵana; i kupi par kapuna velicijeh, da znaš škud za ńe dat; i kup' animelá, i poď u picikarula moga, da ti da mortadelá[1] i salčicá, što će bit za svu ovu nedjeļu, i čin' da ti da duzinu provardurá,[2] i svrati se u moga spičara, reci mu da mi pošļe jedan vr[u]ć marcapan.

P[OMET]:

To je za po pastu konfortat štomak.

PO[PIVA]:

Pomete, jeda ti zubi vodu čine? — Sve će bit opravļeno, pođoh veće.

MA[RO]:

Ne čeka'te me na objed, er ću u siñore na objed.

PO[PIVA]:

Dobro.

P[OMET]:

To je pravi i gospocki život! Neg mislim, *signor Marin*, kako se ćeš pak pasavat s pečom mesa u Dubrovniku i s krincom juhe kojoj se dno uzvidi kako u Mrtvom moru na Lokrumnu, kad je bunaca.

M[AROJE]:

(Jaohi, bogme mu će i pomańkat! još će, dezvijanik jedan, za boga prosit. Ajmeh, gdje moje pe[t] tisuć dukata otidoše?!)

MA[RO]:

Pomete, já ne mislim ni u Dubrovniku ǵimrijat.

P[OMET]:

Znam, gospoda vaļa da gospocki živu.

MA[RO]:

Da bogme gospocki! Scijeniš li ti da ću já na po kutla vina i na mezalin mesa stât kako i ostali? Pritilo ću, Pomete, já živjet; a ti ćeš daleko od moje kuće stât, a zubi ti će vodu činit. Ovu ću kolajinu na grlo stavit, neka me moja gospođa veselijem okom pogleda.

---

[1]) *najprije u 2 retka* ‚mortade|lá' *pa je* ‚mortade' *ispravļeno na* ‚mostarde', *zatim je to prerućeno te na rubu uz* ‚lá' *upisano opet* ‚mortade'; [2]) ‚prouardurá' *biće griješkom mjesto* ‚provadura' *od tal.* provatura.

P[OMET]:

Da bogme ti i dobro stoji! Što se kavalijer ne učiniš, ter bi je vazda nosio?

M[AROJE]:

(I kolajinu je na grlo stavio! Bokčilo, Tripeta! da mi je sit doli: poć mu ću sve kose iskupsti i sve mu ću oči podbit.)

T[RIPČETA]:

(Misser, non in furia!)

B[OKČILO]:

(Mila mati, bila mati!)

MA[RO]:

Pomete, čin' da te tu nijesam veće vidio; jes' me razumio? — (Tik, tok). *Signora,* ja sam, *padrona mia bella.*

P[OMET]:

Bit će što da bog. Sluga ti sam! — Ma š ćaćkom ćeš razlog učinit! Dundo Maroje, živi, da vidiš kao se tvoji dukati penǵaju! Ja ću odovle poć k momu Tudešku, s kijem veće mi vala ručak neg s ovizijem i sa svom ńegovom družinom objed i večera. Dubrovčani ne znaju što je pasteǵat: izjedu mi onu peču mesa, tad[1] s plaštem na Placu. Tudešci na repozano zasjedu ti mi, počnu s njekijeh gvaceta a specijom t' ih krope[2] za otvorit apetit za mrtva uskrsnut i da ga čine jesti; a trink ide uokolo, pak ti mi dođu s pliticom, u ńoj dobra kokoš, u ńoj pritila patka, u ńoj dvije jarebice, — faǵanova,[3] Dubrovčani ih ne umiju neg pečene jesti!

M[AROJE]:

(Ajme, da m[i j]e[4] nadvor, — ubosti ga ću!)

T[RIPČETA]:

(Non far, misser, non in furia!)

B[OKČILO]:

(Mir božiji s tobom, sveta te Nedjeļa pomogla!)

P[OMET]:

Njeka je buna gori na voštariji,[5] a njetko o[d] danas ino ne čini neg jauka gori: tkogodi se pjan bode; za mene se makar

[1] ‚tad'; [2] ‚kropá'; [3] ‚fogianouá' A, ‚fađanova' P; [4] ‚me'; [5] ‚uosetary'.

iskoļite! — *Or bene,* u toj plitici još bud*e* dobr*e* slanine na tudešk*u*, i dobroga vite|a mesa, a s rjepicom i s kupusom u jusi. Što su letuariji[1] i kordijali što se stomakalijem ļudem dava? Siromasi, ne umij*u* ozdravit. Sve t*o* ujedno; a mostarda mi njek*a* dušu vad*i*: ijem,[2] a lačan sam; što veće ijem,[2] to sam lačniji. A plitica kao se ispražńuj*e*, tako jedan (a valenti ti su sluge) na nožu i primeće u pliticu sad kapunića, sad guščicu, sad jezik sl*a*n, sad sufrig*a*tu ovoliko debelu; a brinc[3] id*e* uokolo, a mi ijemo,[4] a sve smo lačni. A para nam sad smo sjeli na trpezu, a tri ure su prošle, a u delicijah smo, u raju smo; pak se na slano, pečeno! Oh, oni odor, odor za svakoga nemoćnika ozdravit! Ma övo mi moga Tudeška namuranoga; ma bogme sam já namuraniji na ńegovu trpezu neg on na siñoru. I poću š ńim u zema|ski raj, gdje se ima što se žudi; a riječi ću ostavit i spovijedat mirom pečeno i vareno.

[l. 57.a] **UGO *TEDEŠCO*[5] I POMET.**

U[GO]:

Pomet!

P[OMET]:

Signor Ugo!

U[GO]:

Che star tanto qua? ti non foler bever malvagìa? Mi, fer Dio, foler.

P[OMET]:

Nut galantarije od ļudi! Ovo je nješto probudit apetit. *Con vo*ſ*, s/ignor/ Ugo, andar in inferno et star ben.*

U[GO]:

Salutar la signora: „Son fostro servitor.“

P[OMET]:

La signora serà vostra, che voler altro? Et andamo a trink.

U[GO]:

Fer Dio, far meglio.

TRIPČE, MAROJE I BOKČILO IZLAZEĆI S VOŠTARIJE.

T[RIPČE]:

Misser mio caro, non si fanno le cose in furia; reče se: tko plaho ije[6] udavi se; a oni reče: uprež' ih.

---

[1] ‚letuary' *možda griješkom mjesto* ‚eletuarij' *od tal.* elettuario; [2] ‚iiem'; [3] ‚brinz'. *ako nije pogreška mjesto* ‚brindis' *od tal.* brindisi; [4] ‚iiemo'; [5] ‚tedesckо'; [6] ‚iie'.

M[AROJE]:

Uteče mi obješeńak jedan! nije ga, štica se u one ribote.[1]

B[OKČILO]:

Ne plaho, gospodine! Plašilo ovcu tjer*a*, tihoćina vuka stiže. Bit ćeš gdi hoćeš, nea ti furencija[2] pro*đe*.

M[AROJE]:

Hajmeh, dođoh gdi se onuđe veće ne more.

T[RIPČE]:

Pojmi d*uš*ê, ustavi se, kolora te je sm*e*la! Vrag uzeo i djecu, makar i tko se afatiga činit[3] *ih*,[3] pokli se za ńe tolika fastidija imaj*u*.

M[AROJE]:

Ajme, smrt se, smrt se za ńe napokon im*a*!

B[OKČILO]:

Ah, djeco, vele ti kru[h]a hoćete, nut što se za vas past*idij*a![4]

M[AROJE]:

Nu, övo sam ostavio koloru; što hoćete da se čin*i*?

T[RIPČE]:

Da se op*e*t vrat*i*mo na voštariju.

B[OKČILO]:

Ah, blaženo mlijeko koje te doj*i*!

M[AROJE]:

I što da se čin*i*?

B[OKČILO]:

Bogme mi usta od njek*e* pastidij*e* usahoše.

T[RIPČE]:

Da čekamo dokle dijete iz*ide* iz kuć*e*; kad iz*ide*, kako sve tvoje dijete, uhit' za ruku i dvigni ga sa zla p*u*ta i tihoćom pročeda' š ńime, er ako ga uplaš*i*, uteče ti i ne stignu ga sa svijem psi si[ńo]ra Ćulijana Čezarina.

[1]) *griješkom mjesto* ribaode? *ili mjesto* ribaote *od tal.* ribalta? [2]) ‚furentia'; [3]) ‚cinitijh'; [4]) ‚pastydiá'.

B[OKČILO]:

Da je blagosovļena zemļa po kojoj hodiš! Med mu iz usta izlazi.

M[AROJE]:

Oršu, ne more gore stvar proć neg je prošla; činite što znate. Ovo sam, da se čini[1] kao vi hoćete: uljez'te opet unutra.

B[OKČILO]:

Ah, da te bog pomože! Reče se: dogovorna je boļa šteta neg koris bez dogovora. — Tripe, gospodine, kutalac vinca! ne umori me: usahoše mi usta.

T[RIPČE]:

Tako mi boga, da t' služim *un boccal de vin* s dobre voļe, brate.

B[OKČILO]:

Ah, djevica te pomogla; cvijetkom ti i ružicom puti porasli, kotorska slatka krvi.

T[RIPČE]:

Hod' unutra, brate.

B[OKČILO]:

Kao stariji i boļi.

T[RIPČE]:

Nea stoji ta bareta.

ŠENA TRETJA.

ĠIVO I PERA, VJERENICA MAROVA, NA MUŠKU OBUČENA, I ĠIVULIN LOPUĐANIN.

PE[RA].

Ġivo, lijep ti je ovi grad i vele ti je veličak; ja se umorih ovom ulicom hodeći.

Ġ[IVO]:

Ja scijenim diļa je od Krive ulice.

PE[RA]:

Uzaova, Ġivo, što govoriš? ovo je diļa neg od grada do Luncijate.[2]

---

[1]) *draput napisano — na kraju retka i u početku noroga;* [2]) ‚lunciate'.

Ǵ[IVO]:

Pera, hoć da ti ukažem crkvu od Svetoga Petra?

PE[RA]:

Nemo' me, Ǵivo, Perom zvat, da nas tko ne čuje i da me ne pozna jer sam djevojka.

Ǵ[IVO]:

Neću veće, zarekoh se nehote.

PE[RA]:

Petro[m] me zovi, kako smo rekli.

Ǵ[IVO]:

Hoću. Vidiš ovu ulicu? Onamo je crkva od Svetoga Petra.

PE[RA]:

Je li velika kako i Sveta Gospoda?

Ǵ[IVO]:

A kako ti znaš da je Sveta Gospoda velika?

PE[RA]:

Brižna, Ǵivo, kako ne znam? S tetkom nijesam li svaki božić u Svetu Gospođu na misu bila? Jaohi, tete, veoma ti mi ćeš za zlo imat er sam o[d] tebe ovako otišla! Je li se kad i jednoj djevojci ovako nevola zgodila da je iz grada ovako izišla za iskat svoga vjerenika? koga mnim da sam tako izgubila, jaoh, da ga veće neću nać. U tri godišta, odkle je iz grada pošao, ne pisat ni meni ni nikomu od svojih jednu ciglovitu knjižicu! Jaoh, što se će u gradu od mene govorit?!

Ǵ[IVO]:

A što se će rijet? Pošla si s babom i sa mnom, tvojijem prvijem bratučedom, k vjereniku.

PE[RA]:

Sjetna, neću smjet nigda na oči veće k mojoj teci doć, koja ne znam hoće li živa bit cijeć ovoga moga mahnitoga pošastja.

Ǵ[IVO]:

Pošastja! hoć li jo' smjet na oči! Zašto ne?

PE[RA]:

Zašto ne? a trista dukata koje jo' sam [l. 57.b] i[z] skriñe izela za ovo naše nesrjećno pošastje? Ġivo, ja sam djevojčica, i učinila sam stvar koju dosle nijedna djevojčica nije učinila; já sada razgrizam grijeh koji sam učinila! Jaoh si ve tužnoj meni, sad poznam što je bez majke bit i bez ńe straha! Teško svakoj djevojčici koja majku ne ima!

Ġ[IVO]:

Muči, Pera, sve se će načinit.

PE[RA]:

Jaoh meni, to mi je i mučno er se neće ništa načinit; sad razgrizam zlo moje. Pošla sam ovamo scijeneći sve načinit, a našla sam da je on tamo vas [s] zlicami i da je poplavio svu prćiju koju mu su dali. Ni znam kako se more k ńemu poć, i bi li me primio, budući tako [s] zlicami zlu družbu sadružio. A koliko mi je za vratit se u grad, bolje, nesrjećna já, u more skočit neg se opet u grad bez ńega vratit; er me ne bi ni svoji primili za stvar koju sam učinila, — i imali bi razlog.

ĠI[VO]:

Nebore, Pera, tu tuge sada brojiš pokli je stvar učińena; nastojmo na što smo došli. A da se u grad opet vratimo, po nesrjeći ne opravivši na što smo došli, mańkalo bi dumana koje bi te primile.

PE[RA]:

Žint, ni dumne neće u manastijer koje ovako hode.

Ġ[IVO]:

Da svake idu ovako kako si ti pošla.

PE[RA]:

Ne more gore nijedna poć neg sam ja pošla.

Ġ[IVO]:

Pera, ti si smiješna; ti se desperavaš, er u tri dni nijesmo sve opravili.

PE[RA]:

Brižna, jesu tri dni er smo ovdi u Rimu, a ńega ni možemo vidjet, ni ga znamo gdje nać, ni scijenim da ga ćemo za našega

života nać; er ako je u zl*i*ca, on je, moj brače, veće izgubļen, i veće m*i* ne vaļa da ńega ištemo.

Ǵ[IVO]:

Nebore, dosta riječ*i*! nać ga ćemo, ma se ne more sve u čas tak*o* učinit.

PE[RA]:

Jaohi, išto[m] mi zlo srce slut*i*.[1]

Ǵ[IVO]:

Muči, ȍvo njekoga; para njetko je od našijeh iz Dubrovnika. Stan' [s] stran*e*, čini mi se djetić. Ovo je Ǵivulin Lopuđanin; navegao sam š ń*i*me. — Ǵivuline, àdio! Kud tak*o* s prješom id*e*š?

ǴI[VULIN]:

Ǵuho, ovdi li si? T*u*go moja, znaš ka[d] te kašicom pȉtâh, a morinčela te ubila biješe? Koje te su ovdi u R*i*m dovele?

Ǵ[IVO]:

Ǵivuline, došli smo velikom potrjebom.

ǴI[VULIN]:

Da ov*i* uz*a* te brat li ti je? I ńega li ćeš dat u drijevo, da nam beškote konsumi? *Giuraddio,* ako dođ*e*, ončas ga ću za noge, tako ću ń*i*m kao grmušom i metnut u more. Ja sam manigodo u drijevu svijem ovizijem perdiǵornatam i manǵagvadańem. Placari[2] u drijevu hoć*e* kao godišnicam komandit: „Naprav'te mi odar!“ Po sonce žot*o* i blaženicu od Pšuńa, kao je trijeba mistijere u drijevu abandonit a ńih kašicom pȉtat. Bestro, kad dođeš u drijevo, čin' da ti prvu stvar majka u *s*krińu stav*i* lončić i mećajicu za kašu.

PE[RA]:

Ja sam dobar na moru: neće od potrjebe meni bit kašu mesti, a prem misl*i*m i ja za škrivana u drijevo.

ǴI[VULIN]:

Za skrivana ćeš u drijevo?! A hoć govorit na stoleću?

Ǵ[IVO]:

Ǵivuline, ostav'mo t*e* riječi. Odkle te sad im*a*mo?

---

[1] *poslije prevučenoga* ćuti; [2] ‚plaziari‘.

GI[VULIN]:

M[isser] mio, sad sam učinio *alle curtellade.* Srjetoše me njeki putem; a ja sām ovako kako me vidiš — s mačem, s mojijem najvjernijijem drugom, i s rudelom, s mojom braniteljicom. Ah! ah! scijeńahu imat što činit s ovijem zemļskijem gujami koje mi liže zemļu! U meni rekoh: privarili ste se; ovo je od jajera dijete, mlijekom od Igala dojeno, u kajpah od drijeva odhrańeno, oko sartija je ńegova šećńa; ptica je bez krila, galeb je morski[1] i od jajera. *Giuraddio,* scijeńahu da me će ončas s nješto malo spenzice rastavit: sunuše se, ja se fermih; pokrih se rudelom. Kurvin mužu, tu li si? Potegnuh na sljepačku, kud pade da pade. Mahnu njekomu tamo ruka — druzijem mahom s levadom otidoh, — mah u vjetar otide. Pogledah iza rudele — oto t' nikoga prida mnom! tamo nadaleko vidjeh gdje njetko bježi; rekoh: ho[d']te tamo, što dobiste, *giuraddio,* ne dijel'te sa mnom.

Ǵ[IVO]:

To su kojigodi od strade ļudi bili. Iz grada li ideš?

[l. 58.a] GI[VULIN]:

Iza mira li idem? Što? da mi spašete oružje? Od kampańe sam já čovjek; *son de isula de Mezzo;* izulan se zovem, i izulan hoću živjet i umrijet.

Ǵ[IVO]:

I da hoćeš ini bit, ne bi mogao neg izulan. Ma neka stoji to! Imamo li te od našijeh strana?

GI[VULIN]:

Od našijeh strana? S Prijekoga ne idem, gdje vi duniģate, gdje mi mačicem po kantunijeh skrobućete. S Lopuda idem, gdi vam nije Luce, na čeļadina našega gdje ne smijete ni gledat.

Ǵ[IVO]:

Za boga, Givuline, kad nije vas, tko vam čuva čeļad?

GI[VULIN]:

Strah naš: naša je čâs ogńem ograđena.

Ǵ[IVO]:

Sve je tako. Koliko odkle ste otuda?

[1]) ‚morskie' *sa* s *nad retkom.*

ĆI[VULIN]:

Njeki placar[1] vaš ima mi platit navao do Jakina.

ĆI[VO]:

A tko je s vami došao?

ĆI[VULIN]:

Njeki starac za sinom ide; dukate mu je poplavio.

ĆI[VO]:

Kako mu je ime?

ĆI[VULIN]:

Maroje.

ĆI[VO]:

A sinu mu?

ĆI[VULIN]:

Maro.

ĆI[VO]:

Sam li je došao?

ĆI[VULIN]:

Njeku je slugu [s] sobom doveo, — sve nam vino od[2] mise konsumi.

ĆI[VO]:

Da sad ku[d] ćeš poć?

ĆI[VULIN]:

Zavjetan sam u Svetoga Petra; poću proštenje uzet, pak ću poć[3] po voštarijah toga placara iskat, da me plati.

ĆI[VO]:

Ćivuline, molim te da se nađemo, kad opraviš, pak oko ovizijeh ovdi voštarijá.

ĆI[VULIN]:

Bonora, bonora!

ĆI[VO]:

I ako što mogu za tebe, operaj me.

ĆI[VULIN]:

Bagio le pede, misser.

[1] ‚placiar'; [2] *poslije toga mala rupa u papiru, ali čini se da nije ništa bilo napisano, svakako mogla su biti samo 2 slova;* [3] ‚pók'.

PE[RA]:

Jaohi, gospodar je Maroje došao! Ako uzazna još da sam se i *ja* ovdi doskitala, toprv mu će zla klenut i na me sve zlo pasti.

Ǵ[IVO]:

Došao je! Oršu, tko zna što je za boje; Pera, ne vaja ovdi spat.

PE[RA]:

Jaohi, Ǵivo, na tebi i na bogu moja čâs, moj život i moja smrt! Já vidim, zlo sam pošla; more bog i boje dat.

Ǵ[IVO]:

Pera, ne brini se, priporuči se bogu. Tvoje [je] došastje ovdi be[z] zlobe i na dobru fin, a ja ti neću ničijem mańkat; a u rukah božijijeh sve stoji. Poď'mo, ovdi nije trijeba spat, a ja znam što ću.

PE[RA]:

Što ćeš učiniti, dragi Ǵivo? reci ve mi.

Ǵ[IVO]:

Poď'mo, rije[t] ti ću.

Svrha ata prvoga.

DRUGI AT.

ŠENA PRVA.

POMET TRPEZA, PETRUNJELA sluga.

P[OMET]:

Reče se: „tko je namuran nije sam", — sad já po mom Tudešku poznam. Nut što je bit čovjek i imat judicijo. Sjedeći za trpezom s mojijem Tudeškom, a pečeno bijehu donijeli — pjat, u ńemu kapun. Gledam ali je guska, ali što drugo: onoliko velika kapuna moje oči nigda nijesu prije vidjele. Ispečen? gledah ali je isprigan ali je ispečen: imaše njeku hrustu na sebi koja mi oči zanošaše, srce mi veseļaše, apetit mi otvoraše. Oko ńega dvije jarebice oblahne, a sok iž ńih rosi. Pjat ureševahu [s] strana peča viteļa mesa od mlijeka, koja para da govoraše: „jeď me, jeď me", i polovica zadńa od zečića,[1] lardica okolo nazadijevana, a garofalići neistučeni naki-

[1] ‚xecichia'.

ćena, koja para na trpezi mirisom da stvaraše veselo, drago prolitje; a na krajijeh[1] od plitice uokolo nakitili bijehu kosovića, drazijeh kosovića, *turdius inter avibus*, koji paraše da se uokolo uhitili bijehu i da u veras pojući govorahu: „blaženi, uzmite!“ I u tjezijeh delicijah stojeći u kontemplacijoni,[2] bijeh otišao *in estasis*.

Tako[3] istom Tudešak moj i uzdahnu, uzdahnu drugu votu a mene dozva: „Pomet!“ Já se osvijestih: „*Signor patron, comanda!*“; mńah da mi će rijet: „Što činiš? rježi, da se triunfa; *far bona ciera!*“, kako je ńegovo užano rijet mi. Reče mi: „Ajme, Pomet, *mi štar*[4] *mal!*“ — „Što će bit?“ — „*Mi morir, se non aver la signora mi štar*[4] *malanconico; mi non poter mangiar. Tu mangiar presto, antar la signora, prometter ducati mille, do mila. Meglio spender ducati che perder vita.*“ Ubi me kad mi to reče! U meni rekoh: mahnitos, mahnitos s namuranijem ļudmi druži! mahnitos ńimi vlada! — Ne mogoh mu ne ugodit tu galantariju. — „Já imam, kažem, dobrovoļno činit i što mi je mučno činit“. Ma ne mogoh srcu odoljet: odkinuh krilo od onoga kapuna, stavih ga prida ń; drugo odkinuh, stavih ga prida me. Napih mu: „*Trink, misser Ugo, star allegro, signora star vostra*“. Što ć ino? Interteńah ga s galantarijom, založih se i trijema kosovići,[5] okusih i jarebičice. Bogme tjeh i rukom igrat u parti sekrete od onoga slavnoga [l. 58. b] kapuna (kurvina kuhača koje [ga]lantarije od onoga kapuna biješe učinio!): pun biješe nadjeven kao jedan kuljen njekijeh ptičica pritiļahnijeh; zalaga' se svakom kao mekom smokvicom, a s mijendeoci, s lučcom, [s] suhvicami, [s] specijicom[6]. Bogme i toga pouzeh! On me soličita: „Pomet, *antar!*“, a ja s galantarijom: „*Antar, signor*“. Napih se; otidoh iz raja zemaļskoga, dviže me iz onjezijeh delicijá[7] gdje se ima što se žudi.

Ma se je trijeba s bremenom akomodavat; trijeba je bit vjertuozu tko hoće reńat na svijetu. Kraļ je čovjek od ļudi, kad se umije vladat. Nije ga imat dinâr, er vidim mnoge s dinarmi potištene; nije ga bit doktur, er vidim mnoge te brigate fantastike; nije ga bit junak s mačem u ruci, er su ti većekrat ali ubijeni ali[8] ih[8] su pune tamnice; nije ga bit poeta ni komedije umjet činit, er tizijem svak ore i na svaki ga pijer hoće operat, kao bastaha, a umjesto zahvaļenja da mu reku: „Ne vaļa ništa, iždeni!“, i da mu neprijateļi ostanu; nije ga bit mužik, er tizijeh druzi čine pjet kad veću voļu plakat imaju.

---

[1]) ‚kraiieh'; [2]) ‚kontemplationj'; [3]) ta *je napisano nad* o *i nije sigurno*, Kad P; [4]) ‚xtár'; [5]) *poslije preručenoga* bokunići; [6]) ‚speziizóm'; [7]) ‚delitiaa'; [8]) alyh.

Trijeba je bit pacijent[1] i ugodit zlu bremenu, da se pak dobro brijeme uživa. Svakijem kami! Maro mi prijeti, a ja mu se s baretom u ruci klańam; Tudešak me, moj idol,[2] dviže s trpeze, s delicija[3]! srcem mučno idem — čijerom volentijero. I tko k meni dođe: „Pomete, opravi mi", — opravļam; „Poď za mene", — idem; konseļ mi pita, — umijem mu ga dat; psuj[e] me, — podnosim; ruga se mnom, — za dobro uzimļem. Ovaki ļudi reńaju! A merita moj profumani trbuh da mu vjerno služim. Sve sam ove galantarije za ńega naučio, er me nigda ne izdava na dobru obroku;[4] vazda je bio pripravļen, dispos ponijet.

Ma sam zaljezao u veliku konsideracijon,[5] a imam danaska fačende velike činit, fačende dostojne od Pometa. Imam Popivu s[6] svojijem[7] gospodarom tisknut iz kuće od sińore Laure. Dinare ćemo prosut; a onomu je sińoru Marinu otac došao. Pričuo sam da je Dundo Maroje u Rim došao za skapulat dinare od naufraģija Marova; ma je sve s vragom otišlo. Nadvor, grintavci bez dinara! s dukatmi kraļevi idu: *fate largo!* Srce mi dava *far faccende* u Rimu koje ni Čezar ni Šila ni Marijo nije činio. Imam imat viktoriju od neprijateļa, *triunfus caesarinus!* Ma ovo njekoga iz kuće od sińore — Petrunjela je, a prem ńu htijah.

PET[RUNJELA]:

Tko će ono bit onamo? Brižna, tvrdo ti je upro oči u mene, tot mu sam draga; neka ga! Rekla bih da je ono našjenac; istom krv poteže na svoga.

P[OMET]:

Pêtre, Petrunjela!

PET[RUNJELA]:

Pomet je, po djevicu Mariju.

P[OMET]:

Petrunjelico, lijepa našjenico!

PET[RUNJELA]:

Brižan Pomete, što se ovdi vrtiš? Gospođa vas moja neće; sva se je stavila na onoga dobročestoga Mara; neće veće nikoga u kuću.

---

[1] ‚patient'; [2] ‚idooy', *ali su sigurna samo oba* o, idol P; [3] delitia'; [4] *iza prerućenoga* bokunu; [5] ‚konsideration'; [6] *najprije* ‚sónieśiem' *pa je prerućeno* ‚óniesiem' *i nad ńim napisano* ‚suoiem'.

P[OMET]:

Ako se je ona stavila na toga brižnika Mara, a ja se sam stavio na moju brižnicu Petrunjelicu.

PET[RUNJELA]:

Na tvoju? Još se nijesam prodala da sam ičigova.

P[OMET]:

A ti se daruj meni, ter ćeš moja bit, a uzdarov ti *já* i sve moje stvari. Bogme si mi draga, a sad pobjed, kako sam pinuo, paraš mi ljepš*a* — meka ti *si*!

PET[RUNJELA]:

Napasti, tamo stoj, peci loj, ter se goj. Poď tamo u tvojijeh galantina, u sińora rimskijeh; a ja sam godišnica dubrovačk*a*. Bože, love li sada oko *Među crjevjara* one manenštine u Dubrovniku? Sjetne godišnice, martire su od štipanja.

P[OMET]:

Jes tri godišta er sam otuda,[1] ni se vab*ím* veće tamo na pečene jetre; popovsk*i* mi bokuni ovdi odražaše. Ma moja galantina, bogme, neće druga bit nego *ti*, ako je tebi drago, Petrunjelice, moja jarebičice.

[l. 59.a] PET[RUNJELA]:

Rekla je doć, ma je noć; ne ima cokul*a*, crjevje je izula; bosa hode drača bod*e*; nijesam tvoja, sva sam moja; kako došao, tako pošao. — Ovu molitvicu govoraše pokojn*a* moja tetka, i zbogom; ne mogu veće s tobom stât. Poslala me je gospođa da dozov*em* Sadi žudjela, da jo' njek*u* pocjelicu od zlata donese i njek*i* kolar*in* od perala koji misl*i* kupit. Što požud*i*, sve joj Maro kupuj*e*; a ona mahnita je za *ńim*.

P[OMET]:

Dobro čin*i*, dokle dav*a*. Ma čuj i moga dunda molitvu: Gospodar, žita stâr, da ti bud*e* dobar d*ar*; a na h*ar* budi meni tvoja stvar.

PET[RUNJELA]:

Ah, ah, sjetan Pomete, salačļiv ti *si*, sve[2] t[i j]e[2] veselo! Zbogom! otidoh.

---

[1]) oduda *možda mjesto* odtuda; [2]) ‚suete'.

P[OMET]:

Čeka'! kudije bježiš?

PET[RUNJELA]:

Ne imam kad veće stât.

P[OMET]:

Znaš što ti ću rijet? hoć li dobro tvojoj gospođi?

PET[RUNJELA]:

Da žimi dušica ti jo' sam vjerna sluga, er je i ona meni dobra.

P[OMET]:

Reci joj ovako: „Tudešak, moj gospodar, mahnit je za tobom, i odlučio je sve svoje imanje spenđat s tobom; bogatac je od peset tisuć dukata. Dokle ima tu volu, ne oždeni ga, i ka[d] ti srjeća sama u kuću dohodi, primi ju[1] i drži ju; er ako ju ödagnâ, kad ju ustjebudeš, neće ti moć bit". O[d] toga Mara izela je što je mogla, i on je spenđao što je mogao. Oto vele da mu je otac došao i da mu hoće konte gledat, i da ga hoće dvignut s fačenda.

PET[RUNJELA]:

Ah, Pomete, Maro je vele dinara u ńu spenđao i današńi dan penđa; a ona ga je oblubila, mahnita je za ńim. Ti Tudešak što ti je, ona[2] ne zna, — ovoga zna.

P[OMET]:

Prova' ga, tako će i znat.

PET[RUNJELA]:

Ali ako toga primi, onoga će izgubit. Maro je zdeńoz, neće da nitko drugi pratika u ńe neg on sam; a ne mańka jo' ničijem.

P[OMET]:

Ona sama od svijeh kortiđana u Rimu od jednoga se kontenta; poprav ti je Dalmatinka, — nije pratika.

PET[RUNJELA]:

Nije pratika? Bogme je u to razumna: ńe posli dobro idu, a ne znam kako druge stoje.

---

[1]) ‚iu' *nad preručenim* ga; [2]) *poslije preručenoga* ‚ouó'.

P[OMET]:

Ako ńe posli dobro id*u*, ima[1]) nastojat da jo' i boļe id*u*. Ako ovoga otac odvede [s] sobom u Dubrovnik, uzmi ovoga Tudeška vlastelina.

PET[RUNJELA]:

Já svrh ovog*a* ne umijem što rijet; ako ćeš, ja jo' ću govorit.

P[OMET]:

Govori joj i najbrže joj reci kako mu je otac došao; to je ńe posao.

PET[RUNJELA]:

Sve joj ću *já* spovidjet od mene do ńe.

P[OMET]:

Petrunjela, ako to bude, bogme će i tebi boļe bit. *Já* znam što govorim: njeka će persona sva tvoja bit; razumiješ li me?

PET[RUNJELA]:

Razumije tko umije; ģiļu moj, zbogom stoj, ma mi mati neće dati; ja ću spat, *ti* ćeš zvat; kako došao, tako pošao. Zbogom, Pômo!

P[OMET]:

Vele ih znaš, nije laž; moja budi, tuj ne gudi. Petrunjela, odgovori mi brzo, moj kordijalu od stomka.

PET[RUNJELA]:

Hoću svakako danas, moja velika misli!

P[OMET]:

Milice naše, kao se je istrijebila! Istom kad se dođe u Italiju, tako se i deventa drug*i*. Ova je s imenom promijenila i kostume; u ovizijeh bi se kortiģana izrizikao bule i bulin. Oh, scijenim, kad čuje sińora Laura er je Maru otac došao, i da mu misli fačende izet iz ruka, promijenit će fantaziju. Klin klina izbija, veći dinar mańega pokriva: našijem dukatmi, ispod kuńa frescijem, izagnaćemo sińora Mara s łagahnijem tobocem. *Contrarius contradia curabuntur!* Popivu da mi je na ošpedao poslat, majko djevice od milosti! Ova bestija kortiģana Mande prem ti je Šćavuša, ne misli što će zautra

[1]) *dvaput napisano.*

bit. Uzoholila se je, er jo[j] je vjetar u krmu; a ne zna jer se može brijeme ištetit i dobra srjeća promijenit se u zlu. Trijeba je naučit živjet; ja jo' ću meštar bit. Nut što je lijepo sve umjet! Legat joj ću *in literis* i doktrinu će naučit; i bogme će naučit, er je ńe posao. Ja sam na brijeme dokt*ur* i filozof. — Poću malo bo|e ispitat za došastje Dunda Maroja, da mi se je umjet vladat kako filozof *i[n] literaturis* koji sam.

ŠENA DRUGA.

NIKO, PIJERO, VLAHO, PETRUNJE*LA*.

N[IKO]:

O, Piero, per amor de Iddio, gdi ćemo na*ć* Mara? Jes dva dni er smo iz Fjerence; ištemo ga, — ni ga znamo ni umijemo gdje na*ć*.

[l. 59. b] P[IERO]:[1]

Pod'mo na*ć* kogagodi dobra kompańa, da nas vod*i* po kortižanah; u tjezijeh ga ćemo pratik*a*h ončas na*ć*.

N[IKO]:

Per Dio, dobro veliš; vraga je u ńemu trgovac! A bogme bih se i já š ńim ugodio; uzeo vrag trgovinu i tko od ńe b*i* invent*ur*; lijepu je stvar iznašao — bastašiju! Aferin Maro! otac mu u gradu govno gr*iz*a, ni ije[2] ni pije za mańe speńgat a veće akumulat; a Maro ovdi i za sebe i za ńega peńga i uživa; *in fine,* rad bih mu brat bit.

P[IJERO]:

Za napola dijelit sińore, je li ah?

N[IKO]:

Da koga vraga hoć da se čin*i*? U mlad*o*s da mi k*u*godi vo|u ispunit, a u staros me nasòli ter me spr*e*mi u ormar. Imamo nj*e*k*e* oce koji nas paz*e* kud gledamo, kud hodimo, gdje sjed*i*mo i što ijemo.[3] Gvardijane nam je nj*e*k*e* narav d*a*la koje nam je trijeba slušat[4] i podnosit za nevo|u. Ah, kurviću, da se |udi bez otaca rađaj*u*, dobro ti bi nam mladijem b*i*lo.

---

[1] *skraćenica za oro je ime u rukopisu* pr; [2] ‚iie'; [3] ‚iiemo'; [4] ‚xluxat'.

P[IJERO]:

U libertati bi bio, ah, ah! Smijejem se o[d] tvoga diskorsa — da se ļudi bez otaca rađaju! Za bit liber ne para ti drugi put željet neg bit bez oca.

N[IKO]:

Ti bo su, u dobri čas, neprijateļi od našijeh voļa; kad bi nas pomagali i prijateļi nam bili u naše potrjebe, molili bismo boga da im bog da živjet vazda.

P[IJERO]:

Bogme sam o[d] tvoje, i ja sam s tobom! Oni reče: „Vrag uzeo oca i tko ima oca!“, i para da sad svi mladi ovu molitvu kantaju mješte letanija. Smiješni su ovi oci: ne spomenuju se er su oni u mlados mahnitiji od nas bili. Imali bi nas puštat da živemo na naš način, a mi bismo pak naše sinove puštali da žive na ńih način u libertati. Tot bi veće vječni mir bio među oci i sinovmi: oni bi po našijeh molitvah živjeli kako i Matuzalem, mi također po molitvah naših sinova. Tot bi naš život bio i dug i miran; a ovako: oni su nemirni s nami, a mi š ńimi.

N[IKO]:

Ali da svi čine kako je Marov otac učinio: dao mu je pe[t] tisuć dukata; tako ih on i trafega ovdi u Rimu s galantinami sińorami.

P[IJERO]:

Za vjeru božiju, je li ga gdje peču da i mi štogodi baknemo uza ń? — Ma tko ide ovo ovamo? Vlaho je. — O, Vlaho, *bevegna.*[1] Za rane božije, što je? Jesi li ki dukat donio? Ovo mjesta za pengat[2] ih.[2]

V[LAHO]:

Nebore, još me nijeste ni upitali odkle idem.

N[IKO]:

Odkle ideš, ako s' dukata donio?

V[LAHO]:

S Livorna, donio sam dosta. Ma ne umijem na primijeru igrat, er tko gubi, veļaše moja pokojna tetka, boli ga glava i zubi. Druže, *m[isser] Nicolò,* u Rimu si; *misser Pietro,* u velutu ste! Vi ti ste sińori i gospodari, rodili se ste liberali. A ja sam njeki antiki čovjek, tučem se po svijetu za dobit kaban, da u daž ne okisnem.

[1]) ‚beuegnia' od tal. *ben vegna (ben venga)*; [2]) ‚pengiatyh';

N[IKO]:

Rekoh li ti, Pijero, er je mjedeničar ter nije dukata?

P[IJERO]:

Po muku božiju, prem se htijah servat u tebe jedne dvijesti dukât, dokle se vjerim; a ti mi reuškavaš kako kliješti, ki nijesu za ino dobri neg za tisknut i potegnut k sebi.

V[LAHO]:

Dvijesti dukata! Jes' čuo onu počašnicu:
Dukat mi, dukat kraļ i car,
dukat djevojci častan dar,
a za dukat se da na har
vele liepa, vriedna stvar.

P[IJERO]:

Ah, ah, za rane božije,[1] gdje su mješnice, da ju uz mješnice rečeš?

V[LAHO]:

Da su gusli, uz gusli bih drugu rekao; ma ostav'mo ove cance! Kao rabote prohode? kao ste?

N[IKO]:

Zlo!

V[LAHO]:

Kako zlo u Rimu, u raju?

P[IJERO]:

Mi smo kako i duše u paklu, koje gledaju raj, vječna blaženstva, za veću muku imat. Gledamo feličitati rimske, a konsumamo se u žeļah.

N[IKO]:

Ištemo naše refriģerijo, Mara Marojeva, da na[s] stavi u pišinu.

V[LAHO]:

Što je od ńega? Čuo sam da od[2] bačava[2] karatjele [je] učinio.

P[IJERO]:

Učinio je toliko, er se on dobru bremenu dava; i on je u raju, a mi smo u paklu.

---

[1]) ‚boxe'; [2]) *prepisivač je sasvim pokvario: najprije je napisao regbi* ‚oblikacia" *pa je prevukao* ‚kacia', *metnuo nad redak sitno* a *među* b *i* l *a dalje dodao* ‚uá, *ali nema sumńe da se ovdje radi o izričaju* „učinit od bačava karatjele" *što ga ima Daničić u „Poslovicama", str. 144.*

V[LAHO]:

Raj od ludijeh spenaza brzo se obrće u pakao. Ta veselja *fratello*, malo duraju; upita' me odsada do malo dana.

N[IKO]:

Vraga te ću pitat! Ovdi čuo sam da stoji lijepa kortiġana. Ono joj godišnice na vratijeh; poću se akostat k ńoj.

P[IJERO]:

Da', jeda koga zla možemo avancat[1] od ńe!

V[LAHO]:

Da bismo dobra avancali[2] kao[3] ćemo zla avancat.[1]

N[IKO]:

O, quella giovene, como si chiama questa signora che sta quà?

PET[RUNJELA]:

Xe mia signora, misser.

V[LAHO]:

Ovo para našijenka!

PET[RUNJELA]:

Po djevicu slavnu, ono paraju našijenci.

N[IKO]:

Bogme i ti nam paraš našijenka.

P[IJERO]:

Ono je Milica!

N[IKO]:

Bogme je Milica! Mile, poznavaš li me?

V[LAHO]:

(Poznaš, pse! Brzo ti se poznaste!)

[l. 60.ª] PET[RUNJELA]:

Niko, ti li si? Nut količak je uzrastao! Brižna, *Među crjevjare* kolikrat me je uštinuo. Ovolihni biješe, a nemanština u ńem velika biješe.

---

[1]) ‚auanciat'; [2]) ‚auanzialj'; [3]) ‚kko'.

V[LAHO]:

(Sada je dobar, čovjek je, tvo[j] je posao.)

P[IJERO]:

Da mene, M*i*le, kolikrat ve me *s*i opsovala! A kolende ti dah, a obeća mi, a malo izd*a*.

PET[RUNJELA]:

Obeća' ludu a zaludu. Pijero, t*i* li si? Brižna, nut gdje je obradatio! Isto[1] mi vas je milo vidjet. Ž*i*vi se vid*e* kadgodi, a mrtv*i* nikada.

V[LAHO]:

A za mene nijesi još up*i*tala?

N[IKO]:

Vraga! ne p*i*ta' za ńega; mjedeničar je.

P[IJERO]:

Bestija im*a* duk*á*t, a neće da ih peńg*á*.

V[LAHO]:

J*á* dukate hran*i*m za ń*e* gospođu sińoru.

N[IKO]:

Mile, čuo sam da im*a*š gospođu.

P[IJERO]:

Ljepotu od svijeta!

V[LAHO]:

Mile, j*á* s dukatmi da t' sam priporučen.

PET[RUNJELA]:

T*i* dobar došao!

N[IKO]:

Vrag! lakom je, udri ńega tj*a*!

P[IJERO]:

On uš bi odro z[a][2] avancat[2] kožu od ń*e*.

PET[RUNJELA]:

Onak*i* zračan i crļen[3] ne k*a*ž*e* da je lakom.

---

[1] istom P; [2] ‚sávanciat'; [3] ‚ciarglien'.

V[LAHO]:

Ah, hvala, Mile, na favoru; da mi si čestita!

PET[RUNJELA]:

Ne ćamam[1] se já *più* veće Milica, — Petrunjela se ćamam.[2]

N[IKO]:

Da, Petrunjelice draga, on je mizer[3] kako uš, a mi smo liberali kao gospoda. U lijepe, u drage gospođe da smo sluge.

P[LJERO]:

Da smo šćavi.[4]

PET[RUNJELA]:

Druzi su zasjeli, sada se ne dijeli! Brižni lovci od *Među crjevjara* lov lovili; goru obili; od sve što ulovili, ništa doma donijeli.

SIGNORA LAURA *del balcon.*

LA[URA]:

Petruniella, che ragionamenti sono quei? Non te ho detto che tu averai delle bastonate, desgraziata?[5]

PET[RUNJELA]:

Madonna, ghe son signori Ragusei; sangue tira, parlar poco, lassame-ghe štar.[6]

L[AURA]:

Entra in casa, desgraziata[5] — *Sadi, entra in casa.*

P[LJERO]:

Signora bella, non entrate in collera, vi siamo servitori.

MARO MAROJEV iz kuće od sinjore.

MA[RO]:

Olà, družino, vi li ste? *Al corpo de Iddio,* vi ste!

N[IKO]:

O, misser Marino, nebore, da se vidimo! Ili doli k nam sidi, ili da mi gori uzidemo.

MA[RO]:

Ja idem doli k vam.

---

[1] ‚chiamam'; [2] ‚chiamám'; [3] ‚Mi∫er' A, misser P; [4] ‚sechiauj'; [5] ‚desgratiata'; [6] ‚sctar'.

P[IJERO]:

Ne htje da gori uzidemo.

N[IKO]:

Ǵiļoz je; je li ga vrag uzeo!

V[LAHO]:

Onako se brijeme uživa; a *vi* zločesti!

N[IKO]:

Majdet zločesti.

P[IJERO]:

Bogme zločesti.

MA[RO]:

Siate li ben venuti!

P[IJERO]:

O, ben trovato, signor Marino!

N[IKO]:

Koliko te smo žudjeli!

V[LAHO]:

Maro, ådio!

MA[RO]:

Vlaho, odkle te imamo sad?

V[LAHO]:

S Livorna.

MA[RO]:

Che bone nove?

V[LAHO]:

Sve dobro! Oto vidim da se davaš dobru bremenu; dobro činiš.

MA[RO]:

To toliko se dobiva na svijetu, koliko se čovjek dobru bremenu dava. Dobro živi i zlo živi, mre se; a nako[n] nas makar ni sparožina ne ostani.

N[IKO]:

Bogme, istinu veliš. A ti se si pod njeku dobru zvijezdu rodio: u delicijah si do grla, — a mi sušimo.[1]

[1] ‚suximo' *možda mjesto* se sušimo, sužimo EP.

P[IJERO]:

A mi smo zločesti. Umrijećemo,[1] a nećemo jedne zločeste volje ispunit.

M[ARO]:

Já s mojom gospođom uživam. Dokle sam u ńe milosti, ja sam čestit; i dokle sam mlad, da uživam, pak kad ostarimo, tako ćemo i kašljat.

V[LAHO]:

Bogme kašljat i bok naš[2] će boljet.

M[ARO]:

N' è vero, anima mia bella?

LA[URA]:

Tutto quel che piace a vostra signoria, signor Marino.

DUNDO MAROJE s voštarije.

M[AROJE]:

„Quel che piace a vostra signoria, signor Marino!“ Meštre! *signor!* u kolajini! u velutu! Gdje mi su dukati, moje pe[t] tisuć, manigodo jedan? [S] zlijem ženami? Ne odgovaraš? Dukate mi moje, dukate, ribaode jedan! Bježiš, ne odgovaraš, pse jedan?[3]

MA[RO]:

Chi sete voi, omo dabben? che volete?

M[AROJE]:

„Che volete?!“

MA[RO]:

Non vi conošco,[4] *andate con Dio!*

M[AROJE]:

Ajme! čini me se ne znat!

MA[RO]:

È pazzo costui!

M[AROJE]:

Nećeš da me poznaš, ribaode? Da čeka'!

MA[RO]:

Arme! con arme! — Signor capetan, mi vol ammazzar costui!

---

[1] ‚umriesmo' *pa je nad* smo *napisano* ‚hie'; [2] ‚nax'; [3] *na kraju retka;* [4] ‚konoxko'.

El barigello et li sbirri.

[l. 60.b] KAPETAN:

KA[PETAN]: *Piglia, piglia!*

SBIR[RI]:

Sta forte! dà quà quel curtel!

M[AROJE]:

Lasciate che ammazzo ribaoda jednoga!

SBIR[RI]:

Dic[1] *esser pazzo questo vecchio.*

KAPETAN:

Menatelo in pregion; lo faremo ben guarir della pazzia.

V[LAHO]:

O Pijero, o Niko, vidjeste li feste?

N[IKO]:

Što ono bi? Ja stojim zamađijan.[2]

P[IJERO]:

Ali já snim ovo, ali sam javi vidio? Dundo Maroje u Rimu, ah!

V[LAHO]:

Rekoh li vam já er ove feličitati lude malo duraju! Spenza, kurve, vrag i ńegov otac — oto ste vidjeli.

N[IKO]:

Bogme je Dundo Maroje u Rim došao, i ove su oči vidjele!

P[IJERO]:

Maro, drži se na kontu!

V[LAHO]:

Pridat će kont, *item per dolce pisciar!*[3] Já poznam ovoga starca: vražije je impreze; dezereditat ga će. Ma nemo'mo se oglušit; pođ'mo g bariželu i spovjedmo mu kao rabota stoji, da neboga starca ne stratri.

---

[1]) *možda griješkom mjesto* dee; [2]) ‚samagán'; [3]) ‚pixár', piscar P.

P[IJERO]:

I rec'mo mu: sin mu je, za sinom je trčao.

V[LAHO]:

I cijeć Mara poď'mo štogodi, ako možemo, napravit i remedijat. Intromecajmo[1] se među ńe; ne vaļa ih tako abandonat.

N[IKO]:

Što t' para od onoga Marova trata? Resolvat se u čas i fengat onako na improvisto ne znat oca!

V[LAHO]:

E, da paka ko će š ńim remedijat?

N[IKO]:

Chi ha tempo, ha vita, a on je astut kao vrag: ma t' ćeš vidjet er će isplivat.

V[LAHO]:

Isplivaće? Hoću da nađe skužu da u oni čas nije oca poznavao, ma kao će dinare nać koje je spenġao? Za ostalo je sve lasno.

P[IJERO]:

Bogme će to mučno bit! *Stiamo a veder* kao će ova rabota proć.

V[LAHO]:

Poď'mo brzo za ovoga starca pomoć.

L[AURA]:

Ah, signori, o gintilomeni, che rumor fu quello?

V[LAHO]:

Signora, certamente non ve l' sappiamo dire.

L[AURA]:

E dove andò signor Marino?

P[IJERO]:

Non sappiamo certo dove se ne andò.

L[AURA]:

Se lo vedete, di grazia,[2] *mandatemelo.*

[1] ‚intromeciajmo'; [2] ‚gratia'.

N[IKO]:

Faremo volentieri, signora.

V[LAHO]:

(„Signor Marin"! ono ime delekta me od sińora.)

N[IKO]:

(Osta pomižana ta sińorija veće.)

LA[URA]:

Misser Sadi, non aveti lassato il collarin di perle?

SA[DI]:

Che so mi, signora. Signor Marin partì via e non mi disse[1] *altro.*

LA[URA]:

Mo[2] *tornerà ora ora egli; lasciatelo.*

SA[DI]:

I denari chi mi darà?

LA[URA]:

Non sapeti chi ve li darà? forse che questo è la prima volta che abbiam comprato roba da voi? Che montan quelle trenta perle?

SA[DI]:

Non le posso dar per manco di cinque scudi l' una; che sarebbono: cinque via dieci — cinquanta, cento, cento e cinquanta scudi, montarebbono.

LA[URA]:

I[n] nome de Iddio, lasciatele; como torna signor Marino, subito vi contarà i denari.

SA[DI]:

Averia a caro esser con lui.

LA[URA]:

Sadi, par che non vi fidate del fatto mio!

SA[DI]:

Non è, signora, che non mi fidi, ma era ben che ci fusse lui.

---

[1] ‚dixe'; [2] mo *moglo bi biti griješkom mjesto ma.*

LA[URA]:

Ci sarà anche lui, lasciatele; e ci son ora io, et io e lui siamo una istessa cosa.[1]

SA[DI]:

So! Dio faccia esser sempre insieme, chè certamente voi avete lo[2] *amante degno di voi, et egli la signora degna de lui. Le perle che importa che io li porti con esso meco e torni da quà a un poco?*

LA[URA]:

Importa; chè io le voglio metter al collo, e non vorria che qualcheuno, vedendole e piacendogli, ve le pagasse qualche cosa di più, et io ne restasse priva. Conosco ben io la avarizia di voi altri ziudei.

SA[DI]:

Siamo quel che vol la signoria vostra, et farò quel che piace a quella.

LA[URA]:

Spettate, scendo giù alla porta.

SA[DI]:

Per Dio, mal volentieri le lascio: non mi piacque quel che vidi correr quel vecchio drieto il signor Marino. Sti giovani spendono alla cieca, se indebitano, inbrogliano et poi danno del sulzo. Quel vecchio pareva che dicesse: „I mei ducati!", ducati nominava, il resto non intendevo. Ma questa signora altre volte me ha pagato liberamente; credo non mi mancarà neanche questa volta.

[l. 61.[b]][3] LA[URA]:

Misser Sadi!

SA[DI]:

Eccovi le perle; sono trenta, contatele voi.

LA[URA]:

Cinque, dieci, quindeci, vinti, vinti cinque, trenta, — sono tutte. Sadi mio, tornate da quà a una ora, et ser Marino vi contentarà i vostri cento e cinquanta ščudi.[4] *Queste perle portarò per amor di signor Marino.*

SA[DI]:

O, le vi stanno bene! che possiate gode[r]le in grazia[5] *del Signor Marino lungo tempo.*

---

[1]) *poslije prevučenoga* cassa; [2]) la *nad retkom*; [3]) l. 61.[a] *prazan je*; [4]) ‚sckudj'; [5]) ‚gratia'.

LA[URA]:

Dio lo permetta.

S[ADI]:

(O che liberal gentilomo: ciò che ha non è suo!)

LA[URA]:

Sadi mio, se voi sapeste, queste[1] *cose me ha comprato d' un anno in quà, voi ve ne maravegliareste, forse per tre milia ducatt di gioie, collane, vestimenti et altre cose.*

S[ADI]:

Bon prò vi faccia, signora! Non posso più star con voi: io ho da far; da quà a una ora tornarò da voi.

LA[URA]:

Andate in bona ora, Sadi mio caro.

TRETJA ŠENA.

TRIPČE.

T[ripče]: O[d] davna je rečena ona sveta riječ koja bi valalo da je zlatom pisana: *„rumores fuge"*. Majdeši, *stiam freschi*[2] *per Dio: andar a combatter con li sbirri!* Za koga? Za vraga i ńegova oca, — za jednu bestiju mizeru kako uš! Ostavio me je na voštariju; jesu dvije ure jer je prošlo brijeme od objeda. Da vrag vazme ńegovu zlu ćud;[3] da ti dobročesti človik uspomenu za objed, za ručak, za vraga, da ga vazme! Po četiri vanđelje i blaženicu od Kotora, kao ova bjestija nije otac sińora Mara: ono je sińor i gospodar, a on je njeka mahnit. Drago mi je er se ne ukazah iz voštarije, da mi ne bi sińor Marin za zlo imao. Umirem od glada, poću se domom založit dva bokuna *e andar a far i fatti mei.* I ja sam pošao kortigat ljudi koje ne znam! Bjestije mene! još da buđah š ńim ter da ubodijaše sińora Mara! *Quae par est? cuius generis?* ostajah *in delitto* š ńime! ubojica, po svetoga Tripuna! Vrag ti me vođaše *per farmi scarezzar il collo.* Ma blaženica naša devota od Kotora *miraculosamente* slobodi me od velika zla. Hvala tebi net sam! Personom mogu slobodno i s otvorenijem čelom moje posle činit po Rimu. Oto, malo uvrijedih tobolac; kosta me *un boccal de vin:* onomu ńegovu čovjeku siromahu dah se napit, — *carità!* Ne da mu ni jesti ni pit, a hoće da ga služi! A on i dobro učini, — u potrjebu

[1]) *biće griješkom mjesto* quante; [2]) ‚frexki'; [3]) ‚ciud'.

ga abandona, — štica se unutra u voštariju kad se vidi da ga vuku *in* pržon. Da' jesti sluzi i kareca' ga *in malora,* da za tebe na potrjebu skoči, ali mu sašij[1] prkno, da ne ije,[2] i nasol' ga i stavi ga u komin. *Mi moro di fame,* umrijeh od glada; poću dva bokuna izjesti.

BOKČILO I OŠTIJER I DRUGI OŠTIJER.

BO[KČILO]:

Jaoh si ve meni! bijedan já, u koji ve ti čas dođoh gdje ruka maha, bogme, gdje ruka maha. Jao meni, jao! Gospara za kose odvukoše tamo, a bijedan ne znam hoće li i mene vodit. Ma koga sam vraga já učinio? zašto li me će vodit? Ma jaoh si ve bijednu meni, što vodiše — vodiše, dovodiše — mene dovedoše. Bijedan, ne znam ku[d] ću ni kamo ću! Putu nijesam vješ, jezika ne umijem, spenzice truđahan ne imam, ne poznavam čovjeka ni tko mene.

OS[TIER]:

Dove è costui? se n' è fuggito il traditor! Eccolo, per Dio, che netta via. A, gaglioffo, ti netti e non voi pagar la oštaria?[3] *Il mangiar ti fu dolce, 'l pagar ti è amaro, n' è vero?*

BO[KČILO]:

E, Maro, gospar Maroje će platit.

OS[TIER]:

Che maro, dà quà quel caban, manigoldo!

BO[KČILO]:

Hajme, manigoda zove! Nijesam já po djevicu ništa, nijesam ja kriv!

OS[TIER]:

Cri, cri, canta ora k[i]rieleison e letanie.

BO[KČILO]:

Jao meni, jao bijedan já! letanije? To da se ispovijem? Nijesam po križ božiji!

OS[TIER]:

„Boži, boži", *che manigoldo!*

[1] ‚saxy'; [2] ‚iie'; [3] ‚oxtaria'.

BO[KČILO]:

Ajmè, božiji, bogu da duh pridam! Nemo' zvat, gospodine, manigoda! Jao, nijesam kriv já, jao!

OS[TIER] 2.:

Che diavolo urla quà? che ha costui?

OS[TIER 1.]:

Non vol pagar la oštaria,[1] *e gli ho tolto il gabban.*

BO[KČILO]:

Nijesam já, gospodine!

OS[TIER] 2.:

Manda con giavolo sta bestia, introna mezza Roma con suo urlar.

OS[TIER 1.]:

Che manigoldo, ne?

OS[TIER] 2.:

Rendegli el gabban e mandalo con giavolo; quel vecchio [l. 62.ª] *pagarà per lui.*

OS[TIER 1.]:

E dov'è 'l vecchio? non vedeste voi che fu menato in pargione?[2]

OS[TIER] 2.:

Ci è non so che del suo in casa; siamo securi.

OS[TIER 1.]:

Dunche gli rendo il gabban?

OS[TIER] 2.:

Rendeglielo.

OS[TIER 1.]:

Tò, va via!

BO[KČILO]:

Ah, da te bog pomože, djevica te krunila krunom! Majko djevo, smili ve se, — tebi hvala! Korunicu veće da t' pojem, zavjetujem se, svaku subotu. Majko od sirota, skapulah! nije nikoga! Ma, bijedan, što veće isčekujem? Prida' nogami, Bokčilo! Ma, tužan, kudi ve

[1]) ‚oxtaria'; [2]) *ako nije pogreška mjesto* prigione, *vaļada je trebalo da se izgovori kao* prġone.

ću? kamo li ću nevješ opet u stupicu upasti? Poću se ovamo [s] strane gdjegodi skrit i čekat jeda tko od našijeh prođe. Žeđahan sam, a srdačce mi je utrnulo. Djevo majko, u tvoje ruke!

Pomet sam.

PO[MET]:

Je li čovjeku na svijetu srjeća u ruci kako je meni? Je li itko ped nebom gospodar od ljudi kako sam já? Bez mene se nitko ne može pasat, bez mene se ljudi ne umiju obrnut. Gdje nije Pometa, tu nije ništa učińeno; gdi nije Pometova konselja, tu sve stvari naopako idu. Zatoj se je dobro reklo: čovjek valja za sto ljudi, a sto ne valjaju za jednoga. Já maloprije otidoh za ispitat o[d] došastja Dunda Maroja; oto t' *cum fustibus et laternibus* vuku Dunda Maroja u tamnicu! Gledam ali já snim ali bilj vidim — Dunda Maroja među Irudi i Pilati gdje ga vode kao Barabu! A njeki tri iz Dubrovnika, amanti od Prijekoga, došli su s malom gracijom[1] g bariželu, govoreći: „*Capetano, el è un di nostri, lasciatelo — è suo padre*". A bariž[e]o im odgovara: „*Che padre, che di nostri, che lasciar! Ognun largo!*" Istom se čovjek, pravi čovjek sunu: Pomet dođe, — [s] strane, dijeti! S reverencijom se poklonih Dundu Maroju, a kapetana s reverencijom salutah; a barižeo je vas moj, a tko Pometu nije prijatelj u Rimu? Bariželu rekoh dvije riječi na uho. Vlah Vläha potište, a katunaru kletište! *In pocis verbibus intendiantur vobis* — razumje me! Dundo mi Maroje ukratko spovidje kao je rabota prošla, a meni se srce obeseli. A smijeh mi dohodi o[d] trata sińora Mara: „*Non ti conošco*"![2] Šuma t' mati, ne poznavam te! Ne htje da pozna oca; ma ga će, bogme, i za nevolju poznat. Tudeško, moj idolu,[3] sada se drži, tvoja je sińora! *Or ja* s reputacijoni[4] slušam i stojim kao gospar čovjek, a Dundo se je Maroje ukuvečio, ter mi se priporučuje; a já stojim *sulle mie reputazioni.*[4] Rekoh: „Ne brini se, napravićemo tu rabotu". Druge dvije riječi rekoh bariželu na uho, — uhitih Dunda Maroja za ruku, tako i odšetah š ńim. I starac poče mi baretu skidavat, a zahvaljuje mi; a ja: „Nea bareta stoji".

A sińor Marin mi prijeti! Ah, hoću danaska da zna što je Pomet, što je čovjek virtuoz, čovjek *virtutibus praedutus!* Odpravih Dunda Maroja s onjezijema trijema vlasteličići, spačah se od ńega najbrže, —

[1] ‚gratiom'; [2] ‚conoxko'; [3] ‚ido bu'; [4] ‚reputationj„.

zna[m] mu ćud:[1] držao bi me [s] sobom *tri* dni i *tri* noći u postu i u penitenciji.[2] Odkinuh *se* i rekoh: „Im*am* posal*a*, velicijeh posal*a*, dostojnijeh Pometa baše". Pomete, da, Pomete, pače plemeniti kralu i gospodine, Pometov trbuše sofriktan*i*, veseli se, hrani *se* na delicije,[3] na zalogaje, na mänu nebesku, na vareno, na pečeno, na prigano, na podprigano, na tortice drage, na sapuriće incukarade i s vodicom rusatom, na jetrice slatke od kapunića, na guske, na patke, na paune, na galine od Indijan*a*, blaženstvo vječno! Za tebe Pomet sve stent*a*, za tebe *se* sve ov*o* spravl*a*, kralu i gospodine! Ti *si* moj, ja *sam* tvoj; *ti* meni gospod*ar*, a ja tvoj sl*uga* i pud*ar*, — pud*ar*, bogme, pud*ar*, er *já* tebe čuvam od zla čovjeka — od octa i blut*e*, od govedega mesa i o[d] tjezijeh poltronarija; a ti me ne pretiliš inijem neg bratkovinom i *s*mokvami. — Ma tko id*e* ovamo? Popiva je.

[l. 62.[b]] PO[PIVA]:

Chi t' ha fatto quelle šcarpe,[4] *che ti stan sì ben, che ti stan sì ben?*

P[OMET]:

(Popijev*a*!)

PO[PIVA]:

Che ti stan sì ben, Gernietta, che ti stan sì ben?

P[OMET]:

(Bogme te ću domalo još vidjet plakat.)

PO[PIVA]:

Petrunjela!

PET[RUNJELA]:

Brajo!

PO[PIVA]:

Srčano zeljice,[5] uzmi ov*o*.

PET[RUNJELA]:

Moj gork*i* pelinku, dobar mi *si* došao kad si donio.

PO[PIVA]:

Moje slatko nespanje, Petrunjelice, kolikr*at* me *si* činila ne spat!

PET[RUNJELA]:

Što to, brižan?

---

[1]) ‚chiud' *poslije prevučenoga* ‚ciu'; [2]) ‚penitenty'; [3]) ‚dolitie'; [4]) ‚sckarpe'; [5]) ‚se si lizo' *pa je* si *prevučeno.*

PO[PIVA]:

Gdi je sińora? čuje li nas sińora?

PET[RUNJELA]:

Onamo *se* grije u onoj kamari na kaminati; govòri slobodno.

PO[PIVA]:

Uzmi ovu pratež! Jaoh si ve, moja nemoći, Petrunjelice, huda ptičice, vidiš kao te hr*a*n*i*m, a *ti* tvrđa kamena, sjetnico,[1] komu *se* hr*a*n*i*š? zločesto' starosti?

Daj *se*, daj *se* a ne haj *se*,
daj *se* za me i udaj *se*;
nećeš lačna sa mnom biti,
zimi vruća, hladna liti.

POMET iz kantuna.

P[OMET]:

(Ah, pse jedan, i Petrunjel*e* mi *se* hit*a*š?!)

PET[RUNJELA]:

Hoću, hoću, tugo moja,
misli, nesnu, za bit tvoja;
bud*u*ć moja dat *se* i dati
mislić*u* se, da ti 'e znati.

P[OMET]:

(Popiva, proždri toj!)

PET[RUNJELA]:

I zbogom! poću večeru kuhat.

P[OPIVA]:

Drag ǵiļu, kad ne sad, kadgodi bit ću rad.

PET[RUNJELA]:

Rozico, da čekaj, još će doć danak taj.

PO[PIVA]:

Jaoh, ako nije došao, veće i ne došao!

PET[RUNJELA]:

K sebi ruke, ja t' veļu!

[1] ‚sietnizo' *ispravļeno od* ‚sietnize'.

P[OMET]:

Nut psa prozuntoza; ja te ću domalo poslije! — Ko ovo ovamo bata na klopcijeh? Foga nova u Rimu, para dubrovački tovijernar. Odkle si ti? tko si ti?

B[OKČILO]:

Ah, majko blaženico Luncijato, hvala tebi!

P[OMET]:

Bogme je Dubrovčanin!

B[OKČILO]:

Iz Dubrovnika sam! *E*, Pomo, Pomete, nea mi ti ručicu celivam.

P[OMET]:

Tko je ovo?

B[OKČILO]:

[B]okčila ne poznavaš?! Koliko si vinca na mojoj tovijerni popio, a zaboravio me si!

P[OMET]:

Bokčilo, pjanico, ti li si? Koje te u Rim dovedoše na ova vina na ogrestiju?!

B[OKČILO]:

Moja nesrjeća! S gospodarom sam Marojem došao, da ga ubije bog! Trča za sinom Marom s[1] pužetom,[1] i tamo ga odvedoše; ne znam k vragu gdi je, a mene je ostavio. Ni umijem jezika ni sam vješ mjestu, a što je najveća, jaoh si ve tužnu meni, nije spenzice!

P[OMET]:

Ta je, Bokčilo, najveća! (Ovo mi okazijoni! sad mislim učinit trat, jedan trat; nu gleda'te!) Bokčilo, sve znam: sa[d] te ću uputit kao ćeš otit gosparu i kao ćeš miran bit.

B[OKČILO]:

Ah, majka te od sirota pomogla!

POMET:

Podi na ona[2] vrata ondi i pokuca', i reci: „Je li Popiva gori?“ Popiva ti se će ozvat; reci mu: „Trči najbrže, gospodaru ti je otac došao, gospar Maroje, i donio je veće sto tavula gambjelota i toliko vrjeća papra i druzijeh prateži za trijes tisuć dukata; trči na vošta-riju „*od zvona*“, er ga su tamo njeki tri vlasteličići poveli“; i reci

[1] ‚spuxetom‘; [2] ‚ona oná‘.

mu da ga povede doma i da starca guverna, dokle Maro dođe. I ne govori er te sam já poslao. Siromaše, trči najb[r]že, tuj ćeš doć gdje ćeš pit, jesti i počinut kao kraļ.

B[OKČILO]:

Zahvaļam, Pomo, da ti bog plati! Na ona li vrata?

P[OMET]:

E, na ona vrata. — (Poću iz kaņtuna virit hoće li umjet opravit.)

[BOKČILO]:

Tik, tok!

PO[PIVA]:

Tko je ovo?

B[OKČILO]:

Jeda je Popiva gori, Marov sluga?

PO[PIVA]:

Tko je ovo? tko Popivu pita?

B[OKČILO]:

Bokčilo je iz Dubrovnika, stari sluga, a staroga gospara Maroja.

PO[PIVA]:

Odkle ideš *ti*?

B[OKČILO]:

Gospar je stari došao na proštenje.

P[OMET]:

(Dobro! ovo ga ja nijesam naučio.)

B[OKČILO]:

I donio je gambjelotâ tabulâ veće stotinu, i vrjećâ papra i čafrana drugu stotinu ...

PO[MET]:

(Aferin Bokčilo, ni ovo ga nijesam naučio.)

B[OKČILO]:

...i robe graciju[1] *de Diu* veće za peset hiļada munite dukata.

PO[PIVA]:

Bokčilo, *ti* li si?

[1] ‚gratiu'.

B[OKČILO]:

Pôpo, Popiva, *si*di doli, da mi ti je ručicu tegnut; [l. 63.ª] *ži*vi se *vi*de kadgodi, a mrtv*i* nikada.

PO[PIVA]:

A, Bokčilo, dobru nam si nôvu donio! Da mi ti se je dat napit.

B[OKČILO]:

Ovo je dubrovačk*o* dijete: blaženo mlijeko, koje sis*a*!

PO[PIVA]:

Siñora, čula *si*?

L[AURA]:

Čula sam.

PO[PIVA]:

Bone nove!

LA[URA]:

Bone! Čin' da t*a* čovjek uzide gori.

PO[PIVA]:

Bokčilo, vel*i* gospođa da uz*i*deš gori.

B[OKČILO]:

Päte, za posluh sam.

Pomet sam.

P[OMET]:

Dobro, dobro, bože! Ôvo trata, övo novel*e*! S Pometom imate što činit, kanalo, neludi, siromasi! Pomet se s vami rv*e*. Poću sada nać Dunda Maroja *alla oštaria*[1] *della campana,* ter mu ću sve spovidjet i naučit ga ću da s Popivom uñ*ig*a, dokle ga doma povede. Kad *im* Dundo Maroje u kuću uljeze, to prve[2] će fačende trjeske, bune bit, konti se će iskat, — dinari su spenġani! Tot já i moj Tudešak ostasmo *eredi delli beni di condan*[3] *signora Laura.* Fora, fora bez mjed*i*! u Dubrovnik, s vragom, na krinicu juhe i na deset peča u dinaru mesa. Poletjeh veće ov*i* posao opravit.

Maro sam.

MA[RO]:

Hajmeh, nesrjećo, krudel*a* nesrjećo, veoma ti me ubi, veoma ti me ucvil*i*! Ah, lakomosti od otac*a*! A oci vragovi neprijateli mira

[1] ‚osctaria'; [2] ‚parua'; [3] *mjesto* quondam.

i goja i kontenta od sinova! Despońao se je n Rim doć za ruinat me, za umorit me! krudeo čovjek, veće ljubi dinar neg sina, jednoga sina koga ima. S kojom je gracijom[1] došao, gdje li me je našao! Vrag uzeo čas i hip kad nijesam prije dan umro, er umrah miran; a sada ovi krudeo čovjek hoće da vodim desperan život, da provam muke od pakla. „Dukate, dinare!“ Vrag uzeo dukate, makar i tko ih kuje, pokli se kažu, kad se penǵaju, toliko slaci, a kad se spenǵaju, zmije, lavi koji nam srce deru i ijedu.[2] Ovi mi će vrag ktjet konte iskat, — konte! u vraga ti konti! Došao je skapulavat što je u morske pučine utonulo. Vrag uzeo i dinare, makar i ńega!

Je li na svijetu nesrjećniji čovjek od mene? Ima li ijedan sin ovakoga oca kako i ja? Stoje li ičigove stvari gore neg moje? A sve je uzrok ovi ne otac ma smrt moja! Oni krudeo čovjek, ajme, osramotio me je; što ću sada, ter prid sińorom Laurom? Hajme, sińora Laura, strah me je er te ću izgubit, strah me je er ću i život izgubit. Jaoh, izgubio se sam, ne znam ni kud hodim ni što činim, ni znam što ću. Sińori ove tuge ne vala da spovijedam. Sińore neće tuga ni tužnijeh amanata; dijele dobro brijeme sa amanti, od zla brjemena neće dijela. Poću nać Popivu i š ńim deliberat kako se imam vladat.

Svrha ata drugoga, počińe

AT TRETJI.

ŠENA PRVA.

POPIVA I BOKČILO.

PO[PIVA]:

Bokčilo, gdje reče da ćemo nać Mara?

B[OKČILO]:

Na voštariju „od zvona“.

PO[PIVA]:

Da umiješ ti poć?

B[OKČILO]:

Já, bijedan, ne znam ni gdje sam ni kud idem, nevješ kao slijep.

PO[PIVA]:

Da hodi sa mnom; ja ti ću vođak bit.

[1]) ‚gratiom‘; [2]) ‚jedú‘.

B[OKČILO]:

S tobom, Popiva, moje srce pòpîvâ; *ja* s tobom makar u pakao. Golemo ti vince ono u gospođe biješe; hubava ti je vladika u ńoj.

PO[PIVA]:

Bokčilo, ono je Dalmatinka,[1] ono je dalmatinsko mlijeko sisalo.

B[OKČILO]:

Vidjet je; nije kako i one brižne šturļive njeke parlašuše.

PO[PIVA]:

Je li gospar Maroje zlatijeh dukata donio?

B[OKČILO]:

Donio je njeku skrińicu; teška je, mnim da je munida u ńoj.

[l. 63.b] PO[PIVA]:

Dobro naši posli idu; poď'mo najbrže!

B[OKČILO]:

Kuha li se večera doma?

PO[PIVA]:

Stoj miran, biće svega.

B[OKČILO]:

Tebi se priporučujem, Pôpo, Popiva, moj kneže i gospodine!

PO[PIVA]:

Što ć ino neg da si sit i pjan?

B[OKČILO]:

Ah, da te bog veseli, — to toliko hoću.

ŠENA DRUGA.

Ćivo sam.

Ć[IVO]:

Moj bože, mučno ti je umjet živjet na svijetu; mučno ti je znat što se hoće čovjeku. Nam mladijem uspârâ većekrat da sve znamo i da sve umijemo; ma brijeme, koje nam je meštar, uči nas i kaže

[1] *poslije prerućenoga* našijenka.

nam dan po dan er što veće naučivamo, tot mańe umijemo. I para da su veće scijeńeni oni ļudi koji u sebi drže da mańe umiju neg oni koji se scijene da vele znaju i razumiju, er tko se vele scijeni, a ne umije,[1] operavši čini veću štetu neg koris. Já, budući u Dubrovniku, paraše mi da sve znam i u mojoj prozuncijoni[2] despońah se moju prvu bratučedu Peru svjetovat i navesti da ide u Rim vjerenika iskat Mara i da iz tečina haholka izme trista dukata, kako je i učinila; a sve to ne stavļavši pamet na što ima doć, neg slijedivši voļu ku ktjeh ovizijem ludijem mezom ispunit za poć u Rim, — voļu ka mi paraše slatka, a sad mi se je u grkos obrnula. Ovdi sam, a ne znam ni umijem koji partit obrat. Peri ne basta animo vjereniku se ukazat, a meni mańe od ruke ide rijet mu. Dubitam er bi mi za zlo imao er ju sam doveo, i ne bi mańkalo da me ovdi u Rimu čini ubit. *In fine* nije ńemu odkrit ovu stvar, ni znam što ću. Paraše mi iz Dubrovnika otit na pjačer u Rim, a ja sam došáo na misli, na nesan, na velika fastidija; a najveće mi je mislit, kad se vratim u Dubrovnik, koja mi će čâs bit od ludosti koju sam učinio; i ako mi je paralo da što umijem, sada razgrizam gdi me je moja prozuncijon[3] dovela. Napas, gdje ne mogu ni naprijed ni nazad, ni znam ni umijem što ću; trijeba mi je čekat da sam s neba mirakulozamente pomožen, inako tonemo na prješu. Ah, fortuna, gdje me si dovela?! Poću se vrtjet po Rimu sjemo tamo, da me tuga prođe i čekat mänu s neba ili ostat ruinan.

ŠENA TRETJA.

SADI EBREO, LAURA I MARO.

SA[DI]:

Tik, tok!

L[AURA]:

Chi è giù? Sadi, sete voi?

SA[DI]:

Signor Marino sarebbe tornato?

L[AURA]:

Non è tornato ancora.

[1] ‚umiú'; [2] ‚prosuntionj'; [3] ‚prosuntion'.

SA[DI]:

Signora, io ne ho da far un pagamento da quà a una ora; per altro non vi daria fastidio.

L[AURA]:

Mo ben, signor Marino non potrà star a venire.

SA[DI]:

Signora, non averesti voi alle man qualche scudo? ne avevo gran bisogno.[1]

L[AURA]:

Non certo, Sadi mio, tornate da quà a un poco, e sarete soddisfatto.

SA[DI]:

Farò quel che piace a vostra signoria.

L[AURA]:

(O, son fastidiosi sti giudei!)

SA[DI]:

Per Dio di Abram, Isac et Jacob, fui pazzo a lasciar quelle perle! Cortigiane, ah! bertoni, ah! Non bisogna dormirvi su questo fatto, bisogna sollicitar, infastidirgli e battere il ferro mentre è cal/d/o. Son cento e cinquanta šcudi,[2] *non sono frašche.*[3] *Ma ecco signor Marino, per Dio. — Basio la man a vostra signoria, signor Marino.*

M[ARO]:

Che c'è, Sadi?

SA[DI]:

Le trenta perle che ha tolte la signora, a cinque šcudi[2] *l'una, montano šcudi*[2] *cento e cinquanta.*

M[ARO]:

Oh, Sadi, montano troppo!

SA[DI]:

Di tanto abbiamo fatto el mercato, et ella se ha contentata.

M[ARO]:

Poichè ella se ha contentata, mi contento anche io.

SA[DI]:

I danar avreste appresso?

---

[1]) ‚bifognio'; [2]) ‚sckudj'; [3]) ‚frasckc'.

M[ARO]:

Andavo ora a casa a portarveli.

SA[DI]:

E dove vi trovarò io?

M[ARO]:

Venite dalla signora.

SA[DI]:

Non potria venir con essovoi a casa?

MA[RO]:

Voi sete fastidioso, Sadi! quando vi dico io, tornate da quà un poco dalla si[l. 64.ª]*gnora, et sarete soddisfatto.*

SA[DI]:

Quel che piace a vostra signoria, signor Marino; vi son servitore.

MA[RO]:

Addio, vago a casa.

SA[DI]:

Andate in bonora. — Cazzica![1] *non besogna esser pigro a questo fatto; costor a pigliar roba sono facili, a pagarla sono duri più che'l diamante. Non vò andar altrimente a casa; vò ascondermi drieto a questo canton per aspettar questo mio messia. Se non gli infastidišco*[2]*, stenterò da aver il mio.*

MA[RO]:

Jedva se izeh od ovoga vražijega žudjela! Počela me je nesrjeća persegvitat; trijeba će bit plaćat duge, a vrag uzeo i dinare, a dinara nije! Iznio bijeh dvijesti dukat za platit dijamant i rubin što sam sińori obećao, — neću 'oj mańkat. Ako oni vražiji žudio izide, triba mu će bit kontat od ovizijeh dinara sto i peset škuda za perle. Jeda ne izide! Poću do sińore, da mi ne bi za zlo imala jer nijesam, jesu dvije ure, u ńe bio; i ono što me oni vražiji otac tjera dat joj razumjet štogodi drugo. Još da sińora uzazna ove moje tuge, toprva bi na mene sva zla pala.

L[AURA]:

Signor Marino!

MA[RO]:

Bene mio!

L[AURA]:

Čula sam, drago mi je.

[1]) ‚cacjka'; [2]) ‚in fasti discko'.

MA[RO]:

Što si čula?

L[AURA]:

Od mene tajiš?!

MA[RO]:

Što, sińora?

L[AURA]:

Da ti je otac prišal ovdi. Što mučiš? jeda ti nije drago er ja znam?!

MA[RO]:

Tko ti je rekao?

L[AURA]:

Junak ńegov bil je ovdi; veli: na proštenje je došal. Vele da je velje trgovine donil.

MA[RO]:

Zbilj li govoriš?

L[AURA]:

S Popivom je taj junak otišal na oštariju *della campana* za dvignut starca i povest ga u vas doma.

MA[RO]:

Ter je Popiva to učinio?

L[AURA]:

Zač ne?

MA[RO]:

Imao je najprvo k meni doć. (Ah, kurvina traditura, zaklat ga ću!)

L[AURA]:

Ča je on kriv? on mni dobro učinit; a zač? na vjeru ti je dobro učinio.

MA[RO]:

Sińora, ne za ino neg er ima sve mene pitat. Poću najbrže nać ga.

SA[DI]:

Ben trovata la signoria vostra, signor Marino!

MA[RO]:

Sadi, ho una faccenda di gran importanza, non mi dar fastidio ora!

SA[DI]:

Signor, ho a far un pagamento, ora ora, di ducento ducati; altramente andarò in pregione.

M[ARO]:

Non tegli posso dar ora.

SA[DI]:

Rendetime dunque le mie perle, chè io non mi posso passar altrimente. Crederei potermi servir da voi a ogni mio besogno di trecento et quattrocento ducati come d' un banco, et ora al bisogno non posso aver il mio.

M[ARO]:

Sadi, non pensavo che voi fossi tanto fastidioso.

L[AURA]:

Soddisfatelo in sua malora, poich' è tanto inportuno.

MA[RO]:

Non è, signora, che io non li posso contar sti denari ora ora, ma il bisogno grande che ho mi spingeva ad andar presto, e i denari sarian, come sono, a ogni suo piacer. Tò quà: cinque, dieci, quindeci, etc. etc. Sete soddisfatto?

SA[DI]:

Signor sì, gran mercè alla signoria vostra! Se non avevo bisogno ora, non vi davo fastidio; abbiateme per escusato. Un' altra volta servitive della roba mia, con dan[a]ri et senza, a ogni vostro piacer.

L[AURA]:

Sadi, ricordatevi di quel pendente.

SA[DI]:

Signora sì, mi racordo bene.

L[AURA]:

Signor Marino, c' è uno che vende un pendente, domanda duacento ščudi;[1] *una bella cosa* obisit ga! *nove perle!* O, dobro ti bi stao!

MA[RO]:

Sve što je tebi drago, siñora! Da ga vidimo; poću ovi posao opravit.

L[AURA]:

Na večeru te čekam.

MA[RO]:

Ne znam hoću li moć.

[1] ‚sckudj'.

L[AURA]:

Ukradi se i dojdi.

MA[RO]:

Učiniću sve što je tebi drago! — Vrag uzeo čas i hip[1] kad izide ovi žudio! izeše mi sto i peset dukata! Toliko mi ne ostaje u ovo zlo brijeme, — vražije brijeme koje mi se pripravla za ruinat me, za rasčinit me. Ah, Popiva, ruinao me si, poveo mi si vraga oca u kuću, — razgledat će moje stvari! pacijencija![2] — Veseo ide, a meni srce plače! — *Bevegna,* galanti![3] *per Dio* s' gintio mladić i umiješ sve; gdje si dosle bio?

PO[PIVA]:

Gospodaru, otac ti je došao.

MA[RO]:

Tebi došao zao dan, zlo godište! vrag ti po dušu došao!

[l. 64.b] PO[PIVA]:

Gosparu, za boga, što je? što je intraveńalo? Jeda sam koji eror učinio? Da se remedijava, ako smo koji eror učinili.

MA[RO]:

Jeda si koji eror učinio? Ruinao me si!

PO[PIVA[:

Za boga, što li? kako li?

MA[RO]:

Ajme, nije remedija, pse jedan! Ti je neotac: došao je za osramotit me, za ruinat me u Rimu, za gledat mi konte, za reprenǵat me, za kastigat me!

PO[PIVA]:

Govore da je došao na proštenje i da je donio čudne prateži i trgovine; i on govori.

MA[RO]:

A je li onomu neprijatelju božijemu vjerovat? Ti ne znaš kako me je prid sińorom našao i kako je za mnom trčao s kordom; i ja sam u ono *all' improvvista* fengao ne znat ga, i tratao ga sam mahnica, i barižeo ga je bio odveo u tamnicu za oružje. Vrag uzeo kad ga nijesu objesili, pokli on meni ove muke zadava. Ne znam koji ga je vrag činio pustit; za oružje u Rimu idu vješala.

[1]) ‚hyh'; [2]) ‚patientia'; [3]) ‚galantty'.

PO[PIVA]:

Ajme, tako li je? Njetko nam je novelu učinio! a nitko *ini* neće bit neg Pomet; ne ima*š* inoga neprijatel̨a u R*i*mu neg onog*a* traditura.

MA[RO]:

Ajme, ne zn*a*m ni tko je ni što je, neg vid*i*m er mi je sve zlo na glavu palo. Dohodi mi vol̨a uz*e*t nož ter se ubosti i ne patit veće tol*i*k*e* tuge.

PO[PIVA]:

Gospodaru, ne val̨a *se* desperavat ni tak*o* abandonavat; svemu je remedijo neg samoj smrti. Da *se* id*e* na remedija! U fortuni *se* dobar mrnar poznava; na provu od ogńa fineca *se* od zlata pozn*ava*. Nije ga *tu* plakat ni ktjet umrijet, neg *se* ne abandonat, pomagat *se*.

MA[RO]:

Ja sam izgubl̨en, ja ne umijem što. Za rane božije, je li koje remedijo? Da, nauči me, sve ću činit.

PO[PIVA]:

Hoć činit što t' ja vel*i*m?

MA[RO]:

Hoću, sve ću činit! *ti* meni sad budi gospod*ar* a ja ću tebi sl*u*ga, istom da se isplije.

PO[PIVA]:

Dokle čovjek može koporat, val̨*a* da se pomag*a*.

MA[RO]:

Ovo sam, da koporem i da *se* pomagam.

PO[PIVA]:

Učin' ov*o*, i našao ju sam!

MA[RO]:

Da se čin*i*, kad ju *si* našao.

PO[PIVA]:

Poď' u sińore i odkrij[1] jo' *se*.[1]

MA[RO]:

Ovo je ǵusto rijet: „Poď', uzmi konopac ter *se* objes'", — ter *se* sińori odkrit!

[1] ‚odkriosse'.

PO[PIVA]:

Čuj me, *per amor de Dio,* daj mi rijet.

MA[RO]:

Reci, davam ti rijet. Ah, fortuna!

PO[PIVA]:

Velim, pođ' u sińore. Sińora scijeni — i ne bi[1] jo[1] vas svijet dao razumjet da je inako, – da tvoj otac ne[2] ima velike trgovine, prateži i zlato; i scijeni da je prvi bogatac ne o[d] Dubrovnika, ma od svega levanta, i zna er ne ima neg tebe jednoga sina.

MA[RO]:

Zna, sve zna! kako tolike partikularita ona može znat?!

PO[PIVA]:

Kortiġane, prije neg uzmu jednu taku pratiku, hoće znat tko ti je na krštenju bio, — što ti ne znaš, — a neg tko ti je otac i kako je i što može i ne može.

MA[RO]:

Nu, bud' je tako, ter što pak?

PO[PIVA]:

Pođ' u ńe i odkrij[3] jo' se[3] u dvije riječi: „Sińora, sad je brijeme da me pomožeš, a ja, ako sam tvoj bio ovoliko, sad mislim bit vas tvoj sa svijem mojijem[4] imanjem. Ti dobro znaš tko sam i tko je moj otac. Mene znaš kakav sam s tobom, a mo[j] je otac od lakomijeh ljudi od svijeta: ktjet mi će iskat konte, a dinare sam s tobom spenġao; mni da sam spenġalac, er su ovi oci taki.“ Da *Sadi ebreo* proveġa svita za jedne tri tisuće dukata, a da mu sińora da peń, da se samo ta finta mostra učini, ne drugo.

MA[RO]:

Nut riječî; sińora da mu da za tri tisuće dukata peń! Para li mao peń od tri tisuće dukata? Ne imaju za tri tisuće dukat ẓojâ papine nepuče!

PO[PIVA]:

Papine nepuče? Oto joj si ti za tri tisuće dukat[5] dosle ẓojâ iskupovao, a zaboravio si. Ma neka ẓoje stoje; sińora ima na jednom

[1] ‚bio'; [2] *na kraju retka, a svakako je izlišno;* [3] ‚odkriosse'; [4] ‚moiiem'; [5] *poslije (docnije?) prevučenoga* ‚zoia'.

banku za četr tisuće škuda, što *ti*, morebit, ne *znaš*. Ma ne gleda' *ti* ništa ino, neg vid jeda ti ovo može reuškat.

MA[RO]:

Ter kad se nađe pratežî za tri tisuće dukat i sińora obeća, što da poslije učinimo?

PO[PIVA]:

Sve da učinimo, sve da napravimo; tizijem se će sve načinit. Da *ti* pođeš i da se svučeš iz toga veluta, i da se obučeš na trgovačku, i da pođeš k ocu i da fenǵaš,[1] da *ti* ono nijesi bio najprvo, ma tkogodi tko tebi prilikuje. I ka[d] ti ustjedbude iskat kont, ukaž' mu svite, a od ostaloga da' mu razumjet da si gdjegodi poslao, ali da imaš skoǵat. I doď k ńemu s reverencijom.[2]

MA[RO]:

Stvari fastidijoze, partiti mučni, a svlačit se [l. 65ª] iz ovizijeh haļina! A i ne imam haļina od svite.

PO[PIVA]:

„Partiti mučni, a i ne imam haļina od svite!" Trijeba se je ne abandonat, ako hoć ne ostat sramotan i ružan po bradi i po glavi. A brineš se haļinami, kako da u žudjela nije haļina tacizijeh za okordat, — *gran cosa!* Kao se si u adversitati veoma izgubio! Svak u dobru umije papat, ma nu mi se u zlu umjej akomodat.

MA[RO]:

Oršu, Popiva, rekao t' sam da te ću slušat; što mi veliš, sve ću učinit. Hod' naprijed, vod' me kud znaš.

PO[PIVA]:

„Vod' me kud znaš!" Da' da tanac izvedemo! Tao ti boga, što „vodi me"? Otresi se, da pođemo k sińori [s] svijetlijem obrazom, er ako sińora nòtâ tvoju malankoniju, u suspet uze i ne učini ništa, a tebe udri nogom.

MA[RO]:

Oršu, Popiva, resolvao sam se! da se ponesemo kao inǵeńozi ļudi, da se ide k sińori. Ne bi li bole bilo da ja najprvo [s] Sadi žudjelom govorim i da ńega najprvo despońam?

[1] ‚fengiasc' *možda grješkom mjesto* ‚fengasc' (fengaš); [2] ‚reuerentiom'.

PO[PIVA]:

Ekčelento, dobro bi bilo! To te hoću gdje se si i ti počeo inǵeńavat.

MA[RO]:

Bî li u Ǵanpjetra zlatara?

PO[PIVA]:

Bih.

MA[RO]:

Hoće li donijet rubin i dijamant?

PO[PIVA]:

Rekao mi je odsad do kvart ure da će doć u sińorė.

MA[RO]:

Ne bi zlo bilo da sińori já realo rubin i dijamant, koji će Ǵanpjetro donijet, darujem i prid ńom platim.

PO[PIVA]:

A hoć imat dvijesti škuda na ruci?

MA[RO]:

Nješto imam, a nješto se mogu učas vrh dvije kolajine[1] moje velike i vrh maniļa servat. Ajmeh, Popiva, veće nije dūkât! ako nas srjeća ne pomože, otidosmo na ošpedao.

PO[PIVA]:

Bit će što da bog; *chi ha tempo, ha vita.*

M[ARO]:

Platio sam sada sińori kolarin od perala; oni vražiji žudio htje danas dinare u najveću moju potrjebu.

PO[PIVA]:

I drago mi je, neka sińora volentjerije učini nam ovi pjačer. Oršu, da se čini što se ima činit.

MA[RO]:

Pođi ti u Ǵanpjetra zlatara, da donese ǵoje, a ja ću poć dinare proveǵat za platit[2] ih[2] i nać Sadi žudjela i despońat ga za ovu rabotu.

[1] ‚kolaime'; [2] ‚platityh'.

PO[PIVA]:

To te hoću, tako mi otresen budi! Pođi, a ja pođoh po zlatara.

MA[RO]:

U kući si onoga neoca ostavio; provrć mi će sve moje bagatele, pacijencija![1] Ovdje trjeba učinit srce od lava a obraz od zle žene.

PO[PIVA]:

Hodi veće, ne pita' za drugo.

SCENA QUARTA.

PETRUNJELA SAMA, **TRIPČE**, **UGO**, SIŃORA **LAURA**.

PET[RUNJELA]:

Jezus, abe Marija, kad se ovako stavi koja na koga, tako ni ije[2] ni spi, nego sve ńega hoće, sve o ńemu misli. Ova moja gospođa, odkle je čula da je Maru otac donio tolike trgovine, tako ... Ah, zaboravih Maru rijet da se svrati u drapijera Luke, da mi čini donijet peču veluta karmizina za vesturu; ah, zaboravih i da čini donijet drugu peču demaškina bijela; ah, i da se svrati u kožuhara za onu poctavu od zibilina i za drugu od riza. Sjetna, zakraja[3] koliko da ovi ima gdjegodi puč dukata, ter da ih romijenčom crjepļe. Uh, brižne ve one dubrovačke potištenice štono se čersaju bulom i usta na suhvicu čine u koretu od abe; kad optoku koja od zetenina ima na koretu, para joj[4] da je njeka gospođa velika, — u cokulicah! A, sjetna, ako dvaš na nedjeļu vare, i još da im može to bit! A ove? Odre od svile; što nose po kući, od svile; kamare im su odstrte svilom; sve u srebru ijedu,[5] ijedu[5] vazda letušte; svaka hoće dvije kamarijere, koje ini posao ne imaju neg ńu oblačit i kamaru načińat, — a kako to! Já ne smijem joj ni u kamaru uljesti; já kuham i perem, i jošte s drūgôm.

Brižna se já zagovorila sama; govorim kao da komu spovijedam ovo. Ma, rasuta, gdje ću já sad Mara nać? Reče mi: „Trči, stignut ga ćeš.“ Stignut ga ću! Vragut ped neću tamo! Stāt ću ovdi [s] strane, ter se ću nagledat za dušu ove milosti božije, i u sebi ću mislit da hoću za muža koji bi mi najdraži od svijeh ovjezijeh ļudi bio. Oni ima veličak nos: uh, ne bih ga u srjeću! Ah, oni,

[1] ‚patientia'; [2] ‚iie'; [3] ‚sak raiá', *ali* i *nije sasvim sigurno, moglo bi biti* i c, *a tada bi trebalo čitati* zàkrâkâ, sakraja E, sa kraja P; [4] *umetnuto među* ‚parà' *i prevučeno* ‚teg (?)'; [5] ‚iiedú'.

brižna, velika ti usta ima: uh, ne bih ga za muža, dušom mojom mnjela bih da me će ončas proždrijet. — Ma tko ide ovo ovamo, sjetna? A nut ovoga s nosom i s grbom, nješto u sebi mrmori; poću čut što blede oslova nemanština jedna.

[l. 65b] *Tripče sam.*

T[RIPČE]:

Reče se: tko je bjestija, bjestija će i umrijet, a sve što se od mačke rodi, sve miše lovi, i sve što lisica leže, sve liha; a što hrtica koti, sve zeca tjera; a zmije što rađaju, sve to prokleto sjeme jadom meće. Hoće rijet da ļudi — *son stato a scola, non parlo miga a caso* — velim, hoće rijet da ļudi partičipaju, *misser mio,* od ovizijeh bjestija. Lav ima srce i zec *ar*[1] *contradio;*[1] pas vjeran — lisica liha; prasac u gnusnoći — armilin u čistoći; vuk grabi — ovčica s mirom stoji; osao trom — koń brz; ļudi njeki[2] od rampine, — njeki daju; njeki osli — njeki *la gentilezza di questo mondo;* njeki crnilom meću kao i hobotnica, a njeki čisti u jeziku, čisti u misleh; njeki *„Or misser mio, or misser mio“,* šaren kako i zmija, vlači se tiho kako i zmija [3]-kon fra fan korp di afone;-[3] čovjek je u formu, zmija je u pratiku; grij zmiju, da te uije;[4] pratika' š ńim, da te otruje. *Omo coperto di lupo cerviero, intrinsecus autem sunt lupi rapaces; a fructibus eorum cognoscuntur.* Sve što se od pelicara rodi, šije peli; a sve što se od mlinara rodi, sve múku krade. *Et concilium fecerunt, ut dolo tenerent. Intendami, fraello, se poi, chè mi intendo molto ben mi.*

PET[RUNJELA]:

(Brižna, ovo njeki para meštar od skule, govori da se sam razumije. Sjetne ve njeke pridrti!)

T[RIPČE]:

E per tornar gdje bijeh, za ne platit dva soldina pijene; jedni se ļudi nahode zli bjestije, druzi se nahode dobri anđeli *et troni. Cum santus santus eris. Chi nasce matto, anniegati, — tuo danno.* S dobrijem opći, ako ć dobro imat; já maloprije bez objeda ne ostah za njeku bjestiju.

---

[1]) *trivijalno mjesto* al contrario; [2]) *draput napisano — na kraju retka i u početku novoga;* [3])—[3]) *tako u rukopisu, možebit da je* ‚kon fra fan' *grješkom mjesto* contrafan (= tal. *contrafanno*) *a* di afone *mjesto* diafano; [4]) ‚uiie'.

PET[RUNJELA]:

(Sjetna, ah, ah, ne mogu srcu odoljet da se ovomu čovjeku ne javim, kad je našjenac.) — Našijenče, dobar ti dan! Našega t' mi, našega! A reče ona: jaše[1] ga,[1] bez našega nije têga, naš mi dvaš, nije laž, noć i dan, gdje ti je stan? Što mi se gonenu? „Tvrdo ti, meko já; tvrdo u meko dah ti já; pođi tjá; opet htio bi; bogme i já.“

T[RIPČE]:

Po svetoga Tripuna, ovo što htijah![2] Da si čestita i da je čestita srjeća koja me na tebe namjeri, našjenico lijepa i pjaževola. Já bogme ugonenuh er ovdi dođoh; nađoh što htjeh. „Ja sam tvoj, budi moja; tebi moj, meni tvoja; sladak san i pokoj; dobra voļa a bez znoja.“ Ugonen' ti meni ovu, da ja tvoju ugonenem.

PET[RUNJELA]:

Ugoneni: „Nitko ni došao, pošao; a on mni da je ošao, a sve sni.“

T[RIPČE]:

Bogme neće bit san, ako ti hoćeš, moja našjenico lijepa i draga. Já moje, a ti tvoje da' na srijedu; da' svak svoje, da se o[d] dvoja jedno učini; sunačce mi tobon sini.

PET[RUNJELA]:

Sjetan našijenče, salačļiv ti si, ah, ah, ah!

T[RIPČE]:

Po svetoga Tripuna blaženoga, kao si ti perla, *gioia de oriente;* ja bih s[3] tobom[3] život učinio, kad bi ti htjela.

PET[RUNJELA]:

Ja bih htjela,
kad bih smjela;
majka ne da,
sve me gleda.
Ne muči se, sve zaludu,
a razumjet davam ludu.

Ma övo njetko, brižna, njetko ide. Stan' [s] strane, da ne mni štogodi.

T[RIPČE]:

Ki će vrag bit?

Ugo izlazi Tudešak.

---

[1]) *na kraju retka prevučeno* ‚jascega' *a u početku novoga* ‚iaxega'; [2]) *poslije toga prevučeno* ‚jaa'; [3]) ‚sto stobóm'.

U[GO]:

Ah, Pomet, Pomet, traditor Pomet, ah, ma fraj!

PET[RUNJELA]:

Brižna, što veli?

U[GO]:

Garzona cognoscer, serfitor de tua patrona; mi star suo serfitor, et mi foler mal. Mi trar ducati mille, to mila, quanto foler.

T[RIPČE]:

Nut vraga gdi je došao tantat me, smesti me i posao mi ištetit!

PET[RUNJELA]:

Missier, signura parlar ti, mi non ghe parlar, mi non se impazzo, no.

T[RIPČE]:

Dico, gintilomo, andè a far li fatti vostri, non te inpazzar quì; questa è cosa mia, veh!

PET[RUNJELA]:

Ga star quì, non ghe posciu andar mi.

U[GO]:

Che foler? ti foler combatter con mi?

T[RIPČE]:

So anche combatter, quando bisogna. Ti par cosa da gentilomo disconciar i fatti mei?

U[GO]:

Che aver tu far con questa?

T[RIPČE]:

Aver che aver, — ho a far; e a te non ho a render conto di fatti mei.

[l. 66ª] U[GO]:

Fer Tio, fer Tio, tu star attorno quà e lasciar braghe e vita. Levar quà, fuggir de quà!

PET[RUNJELA]:

Missier, signur, non ghe far piazza! a tutti star passeggiar. Misser Domeneddio dao;[1] nebogo, nut vidiš li?!

[1]) *ako nije grješkom mjesto* jao.

U[GO]:

Fer Tio, mattar te ancora, puttana, e puttana tua padrona mattar. Fenga cancar a tutti!

T[RIPČE]:

Con arme e con superchiaria sei venuto! Ti par esser in terra tudešca[1] *e bravar. Pon mente e guarda ben con chi hai da far.*

U[GO]:

Jo, jo, fenir, fenir quà!

PET[RUNJELA]:

Nut, vrag ti dušu ne uzeo! *Puttana dir a signora, e mi šon*[2] *puttana?!* Lažeš posrjed usta tvojijeh! *Tua madre, sciurelle, fra[te]lli e tuo pare puttane!* Vidiš li, nebogo, kako nas je našao![3] *Nè ti più venir casa nostra, nè mi averzer, e ti špander*[4] *acqua calda supra testa,* tot!

T[RIPČE]:

Per la verzina Maria, can mio padre?! Ah, Dio, rad bih se ja[5] i ti gdjegodi na samu nać: *per Dio,* po boga i svetoga Tripuna blaženoga, *che ti farò veder le stelle a mezzugiorno.* Nemo' istom da ja počnem igrat nazbilj *e davvero.*

U[GO]:

Jo, jo!

PET[RUNJELA]:

Jao ti vazda kako jednomu *manigoldo di furche!*

T[RIPČE]:

Po boga, ako počeh igrat! *se comenzo giogar delle man!*

U[GO]:

Che dir ti zocar con man? Ti spettar!

T[RIPČE]:

Vidite li! *Superchiaria! con arme!*

PET[RUNJELA]:

Nut, nebogo, gdje nas siječe! Idi! *cancaru ti vegna! Per Dio ti ga cavar occhi cun queste man!*

---

[1]) ‚tudescka'; [2]) ‚scon'; [3]) ‚nascao' *griješkom mjesto* ‚nasuao' (nazvao)?; [4]) ‚scpander'; [5]) ‚na'.

U[GO]:

Puttana! Mattar, tu non viver; puttana ti et tua patrona.

PET[RUNJELA]:

Madunna cara, madunna, averzi!

Sińora Laura s funjestre.

L[AURA]:

Che rumori son questi?

PET[RUNJELA]:

Madunna, me ga voler ammazzar giudio! htio me je zaklat.

T[RIPČE]:

Inmezzo di Roma far queste superchiarie a omeni dabben! Vado de longovia al governator. Saperai, can traditor, s kijem imaš što činit.

U[GO]:

Ti[1] *fenga il cancar, puttana!*

L[AURA]:

Signor Ugo, a gintelomini pari toi non si conviene far queste cose.

U[GO]:

Che far? Ferito! Mattar puttana.

Izlazi Popiva, govori [s] sińorom.

PO[PIVA]:

Koja je trjeska ono? Sińora Laura, što oni Tudešak bravaše?

L[AURA]:

Ne znam! mnim da se je pomamil.

PO[PIVA]:

Sińora Laura, sama vidiš, ovo je Pometov gospodar; taki i sluga! Ah, ah, smijejem se od Pometa, od onoga ribaoda; gdi je, kako je uzaznao da je Marov otac došao i da je donio tolike trgovine? Ah, sińora, galant je čovjek oni Marov otac. Da ga vidiš! jedne prezencije![2] gospodar čovjek, kako i jes. I uzaznao je da Maro u tebe pratika; veli: „Mlados je taka, i ja sam u mlados gori bio“; veli: „Drago mi je, er almanko[3] s galantom ženom

[1] ‚pi‘; [2] ‚presentie‘; [3] ‚alamanko‘.

pratika". I za vratit se, oni ribalad Pomet, kako je uzaznao da je gospodar došao s tolicijem bogactvom, vidio je er [s] svojijem Tudeškom trijeba mu je daleko stât o[d] tvoje kuće.

L[AURA]:

Dalek stât od moje kuće?! Umim ti rit er ću činit da izdalek gledaju.[1]

PO[PIVA]:

I što ne mogu na dobru, hoće ribaldarijom pomagat. Iznašao je jednu astuciju:[2] čuo ga sam iza jednoga kantuna gdje šapće s njekijem i dogovara se da dođe k tebi i da ti reče: „Maru je otac došao, lakom je čovjek; uzaznao je er je Maro dinare spenđao, hoće mu dvignut fačende i hoće ga povesti [s] sobom u Dubrovnik." I drugu je neslaniju našao, s kojom će prida te doć, — da je oni mahnitac ki ga maloprije tjera s nožem, da je ńegov otac.

L[AURA]:

Ah, ah, dobra je ta!

PO[PIVA]:

Ribalad jedan, nut što je inmaģinao! Bi li vrag ovaku astuciju[2] inmaģinao?!

L[AURA]:

Ribaldi ribaldarijom hoće sa mnom živit. Já Mara ļubim s pravoga srca i, ti vidiš, odgonim svakoga, a ńega samoga hoću, i ńega samoga ļubim i ļubiću do smrti.

PO[PIVA]:

Vidi se, siñora, sve se vidi; a ta tvoja ljepota i ti spirit tvoj, koji ne ima para u svem Rimu, ne more inako učinit neg ļubit onoga koji tebe adora, onoga koji je čertamente deń[3] o[d] tvoje ļubavi. Jedna je stvar, — nješto se brine, malo je u fastidiju.

L[AURA]:

Ča se brine? more li gdje moja pomoć u taku brigu?

PO[PIVA]:

Ah, zaboravih ti rijet: bili smo u kožuhara; gotova je foldra o[d] zibilina.

L[AURA]:

Kad ju će donijet?

[1] ‚gledaii'; [2] ‚astutiu'; [3] ‚dengn'.

PO[PIVA]:

Rekao mi je, sjutra ju će u jutro donijet.

L[AURA]:

Da on*u* od *riza*?

PO[PIVA]:

Svršuje ju; Maro je sam bio u ńega. Ah, koliko te on*i* vlasteličić ļub*i*!

[l. 66[b]] L[AURA]:

Im*a* zamjenu. Nu kaž' mi, u kom je fastidiju?

PO[PIVA]:

Rad bi, kao je užanca o[d] trgovaca, ukazat ocu da je štogodi i na trgovinu nastojao, neka mu dobrovoļnije d*a* imanje u ruke. Stavi malo na udicu, da uhit*iš* vele, — razumiješ me?

L[AURA]:

Ah, ah, dobro vel*iš*; mogu li j*á* što u *to* pomoć?

PO[PIVA]:

Sińora, a što ne moreš? sve *ti* moreš. Ma se morebit akomod*a*; neka, dogovo[ri]ćemo se, još ćemo govorit. Sińora, trijeba je da se svi inģeńamo na koris. Što je on, *to* si *ti*; što si *ti*, to je on; ńegovo dobro — tvoje dobro, a ja vam sam vjeran sl*uga*. Odsada ćemo, scijen*i*m, largije živjet; kad je veće dûkâ*t*, razlog je da se i veće penģa; za in*o* nijesu dukati nego da *se* penģaj*u*.

L[AURA]:

Istinu vel*iš*; ja sam pripravna za Mara život a neg ča in*o*.

PO[PIVA]:

T*i* si vazda pr*a*va gospođa b*i*la, i bit ćeš uvijeke. Poću, sińora, u Ġanpjetra zlatara činit da donese rub*i*n i dijamant.

L[AURA]:

Pođi; ako vidiš Mara, reci mu da dojd*e* k meni.

PO[PIVA]:

Hoću, sińora! — Mogah li, mogah li igda u bo|*i* čas doć k sińori neg dođoh? More li ijedna[1]) stv*a*r bo|*a* bit neg što avancah[2]) trat Pometu? Er zn*a*m, doće k sińori, naše jo' će tuge

[1]) ‚iiedna'; [2]) ‚auantiah' *ispravļeno u* ‚auanzah'.

spovidjet, — rofijan je astut! ova naš[1] će[1] impresijon od sińore štitit: da joj najveće istinu Pomet pak govori, neće vjerovat; scijeniće da Pomet za svoj interes govori zlo od nas. Ah, Maro, gdje si, Maro? sad iskrsni, sada si od potrjebe. Ma övo ga, *per Dio!* — Ah, gospodaru, nigda nijesi na bolje brijeme došao neg sada! Avancao[2] sam Pometu trat: rekao sam sińori s dobrijem načinom da ne vjeruje Pometu, ako što od nas zlo reče; er će ribalad doć k sińori sa svijem našijem tugami. I vrgao sam žar na tavulijer: tegnuo ju sam er si se ti ocu rad ukazat er si nastojao na trgovine i da imaš prateži. Ńoj ne bi dao vas svijet razumjet da tvoj otac nije donio tezoro u Rim, i disposta je sve učinit. Poď'mo sada prije neg traditur Pomet dođe.

MA[RO]:

Ah, Popiva, sad poznam er vaļaš, er mi si vjeran sluga i da imaš inģeń.

PO[PIVA]:

Poď'mo sada u sińore, ne izgubimo ove okazijoni. Gövorî li [s] žudjelom?

M[ARO]:

Govorih. Oto ga, ide otuda. Darovao mu sam sto dukat, da me serva za tri tisuće dukat sfitâ; ma pas neće inako neg da mu banak od Oliģata proveģa[3] tri tisuće dukata, na kom sińora drži dukate.

PO[PIVA]:

Sińora će sve obećat. Gdi[4] je[4] žudio?

MA[RO]:

Övo ga, ide. Ah, Popiva, ako nas srjeća ne pomože, ruinaniji smo ļudi od svijeta.

PO[PIVA]:

Pušta' sada malankoniju! s kurvami imamo što činit. Čin' da si sada mariol: uńigaj, umjej fengat. Övo Sadi žudjela.

MA[RO]:

Popiva, neka je meni, *lascia far a mi!*

[1] ‚nascchie'; [2] ‚auantao' *griješkom mjesto* ‚auantiao' *za* ‚auanzao'; [3] ‚promecia' *jasno napisano, biće prije griješkom mjesto* ‚prouegia' (= *proveģa*, od tal. *provedere) negoli mjesto* ‚promechiâ' (= *promeća*, od tal. *promettere)*, promeća P; [4] ‚gdie' *a poslije toga prerućeno* ‚ie'.

PO[PIVA]:[1]

Sadi, sete informato d' ogni cosa?

SA[DI]:

D' ogni cosa.

PO[PIVA]:[1]

Fa che tu sei accorto.

SADI:

Non accadon troppe parole con me.

MA[RO]:

(Tik, tok.)

L[AURA]:

Signor Marin!

MA[RO]:

Padrona mia dolce!

L[AURA]:

Petruniella, tira.

SCENA QUINTA.

Pomet sam.

P[OMET]:

Je li ikomu na svijetu srjeća u favor kako je meni! para da gdi hoću doć, tako mi i pripravi što hoću. Namurala se je na mene — nije inako, i nije čudo: *cum sapiente fortuna semper conversabuntur,* s razumnijem srjeća stoji; s ludjaci, s potišteńaci, si ińoranti[2] ona ne opći. Jesu njeki ki mi se razumiju; kažu s dva kujusa: *„Ergo approbitur“;* istom *per littera* govore kako i papagali, a na[3] ožet su, — ne imaju ništa! A njeki su koji kopajući, bastahujući dobudu svitan kaban; iz guńa se svuku u svitu, pak steku perperâ dosta; i na dukate se oslade, i dukatâ steku; i dukati pak obuku se u rize ter šetaju: „Ovo sam!“ i „ja sam“ i para mu da je i on. Bastasi, vele se hoće! Za vlastelinu čovjeku bit hoće se čista krv od juhe, od kapuna i od jarebica učińena, a ne od luka česnovitoga i od srdjela. Ovo se more rijet čovjek, — ja sam čovjek ki s galantarijom idem, razumno se vladam, nijesam rustik, ala mi ne para da sam! Dobra srjeća sa mnom je, a š čovjekom je: umijem ju karecat, tako sa mnom dobrovoļno i stoji.

Felicitatis felicitantium! Nađoh Dunda Maroja *alla oštaria*[4] *della campana;* ukratko ga informah, uhitih za ruku, [l. 67ᵃ] povedoh,

[1] *tako u* A, *ali će prije biti da te riječi gorori Maro, kako je* P *uzeo*; [2] ‚ingniorantj'; [3] *možda griješkom mjesto* za; [4] ‚hosetaria'.

povedoh na kuću sińora Mara. „Sińor“ se sad zove; ja te ću do malo poslije! Informah Dunda Maroja er će Popiva doć s Bokčilom, da š ńim uńiga, dokle ga u kuću stavi. I rekoh mu: „Popiva, sluga Marov, nesluga Marina,[1] od onoga uboga od pameti mladića, ne zna o[d] tvoga došastja; da' mu razumjet da si donio velike trgovine, er oni imaju čudne fačende [s] sińorami činit. Obeselit se će Popiva, dokle te u kuću stavi.“ Oto t' izlazi Popiva s Bokčilom; ja se skrih za kantun. Kurvina starca što se umije dobro akomodat, a ja ga naučih! bez mene se ne umijaše obrnut! Tamo Popiva s kortezijom: „Gospodaru, dobar došao!“ Povede ga u kuću. Rekoh: nea, došao vam je meštar u kuću! odsad do malo poslije govòrite sa mnom.

Já, reuškavši mi ova novela, trčim, letim, da mi je u poses uljesti od sińore. *Signor Ugo,* ti si sada gospodar! sentenciju[2] si imao u favor; a ja ću tvoj biti *eredus coerendus;* a moj ti će trbuh sluga bit, a ja ga ću karecat za tvoju ļubav. Ma što já činim ter ne idem u sińore, ter joj ne spovijem mizerije Marove i naše feličitati? Ma, s vragom, nut što je bit akortu! ako Mara nađem u ńe, *quae pars? cuius? quare?* Našao sam remedijo, fengaću da i ńega ištem, da mu uzmem kolač er mu je otac došao. *Sta bene!* (Tik, tok.)

PET[RUNJELA]:

Tko kuca doli?

P[OMET]:

Prijateļi!

SIŃORA LAURA IZ KUĆE, PETRUNJELA, SADI, POPIVA, MARO.

[PETRUNJELA:][3]

Pomete, nije gospođe, ima potrjebu.

P[OMET]:

Sińora Laura, dvije riječi, ako je tvojoj milosti drago: jeda je sińor Marin gori?

PET[RUNJELA]:

Doli — gori, moli — tvori; neću sada, — hod' otuda;[4] nuti vraga: otvor', draga; nut napasti, — Pomo, to s' ti!

P[OMET]:

Petrunjelice, draga ptičice, ostav'mo salac! Vaš[5] je posao: šes riječi sińori Lauri!

---

[1] ‚maruj|na‘; [2] ‚sententiu‘; [3] *grješkom* L[aura]; [4] *možda grješkom mjesto* otada *kako ima* P; [5] ‚uas‘.

SA[DI]:

La signora è signora; fratel, andè in bona ora! Oggi non si dà ricetto nè a Pomo nè a Pometto.

P[OMET]:

Ki je vrag ovo? Ova se čeḷad ruga mnom. *Non si potria dir dua parole alla signora Laura?*

PET[RUNJELA]:

La signora dorme, Pomo; non averze a nigun omo. Tentaziun[1] *staga fora, andè a bever che xe ora.*

P[OMET]:

Nebore, Pêtre, što su *ti* ruzi? I prije si sa mnom govorila. Nut vraga, neće da svoj posao čuju! Vaš je posao! Petrunjela, po krštenje koje na sebi nosim, ostav'te te cance!

PET[RUNJELA]:

Druzi nam kolač uzeše, tebe nam vuhvu riješe. Vuhvo, izidi! gospo, sidi, da te napas ne nađe ovčas.

P[OMET]:

Je li vrag žene uzeo?! Vaš je posao, Petrunjela; *vi* nijeste u svoj pameti!

PO[PIVA]:

Lupežu! „Gospar je Maroje došao", — je li što drugo? „Lakomac je", — je li što drugo? „Konte će Maru iskat", — je li što drugo? „Maro je spenǵao", — je li što drugo? „Otac ga će u Dubrovnik povesti", — je li što drugo? *Ti* s Tudeškom ideš s dukatmi; neće te sentenciju[2] ti dava ova kuća; neće te ni s dukatmi ni s ničijem! Lupežu, dovabio se si na odor od njekijeh kapuna koji se u sińore peku večeri; ovdi nije tvòjê pïćć!

MA[RO]:

Nu, čeka', mariolu jedan! na *ti* način, ribaode jedan!

P[OMET]:

Signor Marin, ja ne znam što sam tebi učinio.

MA[RO]:

Uteče ribalad jedan! nu[3] stignu[t] te ću, ne boj se.

---

[1] ‚tentatiun'; [2] ‚sententiu'; [3] ‚ne'.

L[AURA]:

E, lascialo andar, signor Marin, è un poltron; neka ide zlom česti.

PO[PIVA]:

Da na[s] se neće ostat ribalad jedan.

MA[RO]:

Neće mi skapulat drugovja.

PO[PIVA]:

Gospodaru, da se opravi što se ima opravit, a ńega udri s vragom. Sińora, hoću li poći já Ganpavula,[1] faktura od Oliġata, dozvat, da asikura ovdi Sadi za tri tisuće dukata?

L[AURA]:

Pođi, pođi, ja sam kontenta. *Signor Marin,* a vi nećete li uzi[t] gori?

MA[RO]:

Sińora, poću ja opravit što imam; sa[d] ću se opet k tebi vratit. Kad dođe *Ganpavulo,*[2] da' mu riječ.

L[AURA]:

Hoću.

MA[RO]:

Petruniella, piglia questa spada, bene mio.

L[AURA]:

Spomeni se doć na večeru.

MA[RO]:

Hoću. — Dobro, po muku božiju, dobro! Izeh tri tisuće dukat od sińore: oni kurvin marìô malo mi vas posao ne ïštetî! Pomete, Pomete, nauči[t] te ću živjet. Basta, sada ovdi nije trijeba spat; fortuna je s nami. Poću se svuć iz veluta i obuću se [l. 67ᵇ] na trgovačku i otit k ocu i fengat da ga prije nijesam vidio. Ovdi je trijeba obraz od kurve učinit: trijeba se je ubezočit, rijet: „Ja nijesam te prije vidio!" Tot je tkogodi k meni prilikovao, — vrag! Kad pratež ukažem, sve se će načinit. Ah, žudio osta u sińore; pođ[3] ga[3] ću dozvat. — Sadi!

SA[DI]:

Signor Marin, commandate![4]

[1] ‚giampauula'; [2] ‚gianpauulo'; [3] ‚pogga'; [4] ‚kaminatte'.

L[AURA]:

Signor Marin, ordenala mu sam da mi donese sto[1] lakat kurdjele od zlata, tri prste široke, za pavijun;[2] ti ga ćeš tamo platit.

MA[RO]:

Dobro, moja draga, sve što je tebi drago. — *Sadi, ašcoltame*[3] *bene: voglio che quei tre milia ducati di panni non moviamo altrimente del vostro magazzin. E ci è più panni dentro che per valuta di tre milia ducati?*

SA[DI]:

Misser, non venete voi a veder il fatto vostro? e vedete se sono per valuta di tre milia ducati. Son tutti panni fini di Olanda;[4] *ci sono anche, ma pochi, panni leggeri. Venite a veder il fatto vostro.*

MA[RO]:

Non accade che io più guardi, mi fido di voi. Non mi potreste dar adesso la chiave del magazzin?

SA[DI]:

Besogna prima che 'l banco mi faccia sicuro.

MA[RO]:

Parlate ben. Avere[s]te voi un saio et cappa di panno tutto šchietto[5] *da prestar a nolo?*

SA[DI]:

Ne ho venticinque, se pur vi bisogna.

MA[RO]:

Mi bisogna un saio et una cappa schietta. Solamente andemo alla buttega vostra finchè 'l mio servitor torni con la cosa acconcia con banchiere.

SA[DI]:

Andiamo!

ŠENA ŠESTA.

PERA VJERENICA, **BABA** I **PETRUNJELA.**

PE[RA]:

Jaohi, bābe, u koji ve ti čas iz grada pođoh i lijepo ti se samohoć stavismo na kāru! Pošla sam da nađem vjerenika, a, jaoh, moj se je vjerenik izgubio, tako da ga već nije moć nać.

---

[1] ‚scto': [2] ‚pauiun', *ali* ‚uiun' *nije sigurno, neće biti od tal.* paviglione; [3] ‚asckoltame'; [4] ‚otanta'; [5] ‚scchieto'.

BA[BA]:

Tko zlice slijedi, moja kćerce, taj se je veće izgubio. Oto nas naš grijeh dovede u ove strane gdi svoj bježi od svojijeh.[1]

PE[RA]:

Jaoh, dovede nas u strane gdje su kamena srca od ljudi! Scijeniš li ti da Maro nije uzaznao er sam já za ńim došla u Rim? Oto je ta sad ljubav među drazijem, — čine se ne znat!

BA[BA]:

A tko ne zna er si ti ovdi? Jur veće svak zna neg samo on, er, moja kćerce, ne hoće da zna; u zlice se je vas stavio, gdje će i dušu izgubit. Ah, mladosti, mladosti, luda mladosti! Dočekali moje starosti, da poznate kako vaš vjetar nije ino neg ludos, nego malo vidjenje, nego zločestvo,[2] nespoznanje! U zlice ste stavili vaš kontent i vaš mir; tuj se ste zabavili. Brižni, ne vidite li er s kankari imate što činit koji vam ijedu[3] i život i imanje i čast? Griše su zle žene; zločesti, po bradah vam se poznava koje vam, brižni hodili, opadaju.

PE[RA]:

Bâbe, ôno njeka djevojka odonud izlazi; para da je našijenka; da' da ju upitamo tko je i jeda ve što zna od naše sjete.

BA[BA]:

(Múči, gòvori!)

PET[RUNJELA]:

Sjetna ve, Pêtre, ne hodila! s čijem biješe manigodo oni došao, da nam od Mara zlo govori, od Mara, ah!

BA[BA]:

(Ova djevojka para da Mara mijentuje; naški[4] govori.)

PET[RUNJELA]:

. . . od Mara našega dobroga!

BA[BA]:

Kćerce, dobar ti dan!

PET[RUNJELA]:

Tko je ovo? tko ste vi? Ti paraš Dubrovkińa.

---

[1] ‚suoiieh'; [2] *biće grješkom mjesto* zločesto; [3] ‚iiedú'; [4] ‚naschj'.

BA[BA]:

Iz Dubrovnika smo na proštenje došli. Kćerce, jeda ve što znaš za njekoga Mara Marojeva Dubrovčanina?

PET[RUNJELA]:

Brže za našega Mara pitate? mlad vlastelin o[d] dvadesti i jedno godište, pristao djetić?

BA[BA]:

To je, to je on! Jeda s vami stoji?

PET[RUNJELA]:

S nami je i s jutra i večer, i ne odhodi od nas.

BA[BA]:

A tko ste vi, sestrice? kaži ve mi.

PET[RUNJELA]:

Stojim s jednom gospođom; kortižana je prva od Rima. Maro ju dobro hoće; sve što ima, sve 'oj dava.

PE[RA]:

Ajme, ajme, umrijeh!

BA[BA]:

Brižna!

PET[RUNJELA]:

Sjetna, što ti bi?

PE[RA]:

Nije mi ništa; malo me srce zabolje.

PET[RUNJELA]:

Iz grada li je ovi djetić?

BA[BA]:

I on je, tužan, iz grada.

PET[RUNJELA]:

Bi li se u moje gospođe okordao?

BA[BA]:

Moja sestrice, te su kortižane[1] zle i ne dobre; toj ti je velika sjeta; ta je kagodi zlica i pustoš; to je kuga od nesvijesne mladosti.

---

[1] ‚skortixane', *gdje s stoji možda mjesto t', ali bi moglo biti da je tim pokvarenim oblikom* (skortižane) *Držić htio pokazati da stara Baba i ne zna pravog imena tim ženama.*

[l. 68.a] PET[RUNJELA]:

Sjetna, što to govoriš? a jeda kako i one vaše od Pelila i od Podmirja ke se vazda od buha puđaju? Ovo je gospođa i kraljica bogata, puna jo[j] je kuća srebra i zlata.

BA[BA]:

One su naše od Pelila velika sjeta, a ta je tvoja gora neg zla srjeća. Brižno im imanje a sjetna dobit, mađioničine jedne!

PET[RUNJELA]:

Onaka kakva je moja gospođa, — u ńu je Maro spenđao veće pe[t] tisuć dukata.

PE[RA]:

Jaohi meni, ajme meni!

PET[RUNJELA]:

Brižna, što ovomu djetiću bi?

BA[BA]:

Jeda ti što bi?

PE[RA]:

Jaohi, i sad mi zavi srce!

PET[RUNJELA]:

To se si nahladio. Kako rijeh, u ńu je Maro spenđao pe[t] tisuć dukata, i misli ju za ženu uzet.

PE]RA]:

Jaohi meni!

BA[BA]:

Nebore, trpi; sada nemo' jaukat.

PE[RA]:

Jaoh, a može li se trpjet i ne jaukat?

PET[RUNJELA]:

Brižnika! što ga je našlo?

BA[BA]:

Reče: „Uzet ju će za ženu". Nà, uzmi! to mu ne može bit: svezan je.

PET[RUNJELA]:

Kako svezan?

BA[BA]:

Vjeren je, jesu tri godišta.

PET[RUNJELA]:

Maro je vjeren?! Je li, draga? Nut traditura, a mojo[j] je gospođi govorio da ju će uzet svakako za ženu.

BA[BA]:

Za ženu?! To se ne more trpjet! Hoću da znaš er je vjeren i jer mu je vjerenica ovdi u Rim došla. Ne dadu se tako te stvari činit. Nut, nebogo, reci to tvojoj gospođi: „Pušta' tu misao, er ti traditur dava razumjet: to ne može učinit."

PET[RUNJELA]:

Da bogme t' joj ću najbrže rijet! Poću njeki posao opravit gdje me je poslala. Ostaj zbogom, babe. Isto[m] mi se je milo s našjenicami razgovorit.

BA[BA]:

Ču li, nebogo?

PE[RA]:

Ajmeh, babe, jes' li čula od moga nevjerenika? Ma ovo Ǵiva! — Ǵivo, uzaznali smo i čuli smo i naslušali se smo.

Ǵ[IVO]:

Nebore, čemu ste same bez mene ishodile[1] nadvor?

PE[RA]:

Ǵivo, zlo smo učinile, er smo uzaznale našu veliku tugu i nevolu i našu smrt.

Ǵ[IVO]:

Što je, za boga?

PE[RA]:

Uzaznali smo s kijem Marac opći i kako je sve splavio u njeku zlicu; i veli, hoće ju za ženu uzet.

Ǵ[IVO]:

Još bi to mańkalo! A, traduturu, a, nesvijesni ludjače, to o[d] tebe naša kuća merita?!

PE[RA]:

Ajme, to li já od ńega meritah?!

[1]) *najprije* ‚ishodi llj', *pa je preko* j *napisano* e.

Ǵ[IVO]:

Poď'mo, trijeba je stavit pamet na ovo; ovdi mu je otac i znam što ću učinit.

B[ABA]:

Brižna, luda mladosti, vele ti ludijeh stvari činiš! vele ti tuga nevolne majke i mukâ tužni oci za vas podnose; a vi vjetar što vjetar! A vi, brižni, u staros grijehe vaše plaćate, kad bi brijeme o[d] dobrijeh djela, da plátu, čās i pokoj imate.

SCENA SETTIMA.

GIANPAULO OLIGIATI, SIŃORA LAURA, SADI I POPIVA.

GIA[NPAULO]:

Bo[n] giorno alla signoria vostra, signora Laura.

L[AURA]:

Ben venga, misser Gianpaulo mio.

GIA[NPAULO]:

Volete che ťaccio Sadi sicuro di tre milia ducati?

L[AURA]:

Misser ši.[1]

GIA[NPAULO]:

Chi ama di cor il suo galante, siccome lo fa signore[2] *della persona, così ancora lo fa padron della roba.*

L[AURA]:

Signor Marin è patron di me e di tutto il mio.

GIA[NPAULO]:

Beato chi v' è in grazia vostra! Se mi vol commandar altro?

L[AURA]:

Son a piaceri vostri, misser[3] *Gianpaulo mio caro.*

SA[DI]:

Signora, voletemi commandar altro? Di panni lasciarò far a misser Marino quel che vorrà?

---

[1]) ‚scj'; [2]) ‚signiora'; [3]) *poslije prevučenoga* ‚signior'.

L[AURA]:

Sì, sì, dateli la chiave del magazzin. Ricordatevi di quei cento braccia di curdella.

SA[DI]:

Signora, sì mi recordarò.

PO[PIVA]:

Ja ću poć gospodaru, ako mu što uzbudem od potrjebe.

L[AURA]:

Pođi, čekam vas na večeru. Čuješ li, bi li u zlatara?

PO[PIVA]:

Sa[d] ću poć. — Ovo mi opravismo! Popiva sad popijeva'! iz morske pučine izeše se tri tisuće dukata! Komu bi ovo išlo od ruke — rimskoj kortižani izet dukate iz ruke, izet joj srce iz tijela?! Dobro prođe: lakomos lakomosti dobismo! Ova je stavila na udicu nariklu za izet smuduta, — stavila je na perikulo tri tisuće dukata za učinit se gospođa od peset tisuć dukata. A stavila se je u fantaziju da ju Maro uzme za ženu. Da se zlom ženom oženi, lijepo bi učinio! Oto, da je mudar, tako bi i odnio ove tri tisuće dukata, a ńu pjantao i platio jednijem kantunom; ma ne umije. Ah, da je meni činit! Ma ga ću poć nać, da s ocem kogagodi vraga napravi. Kad Maroje vidi pratež, sve se će načinit.

Svrha tretjega ata.

[l. 68.[b]] *Počine*

ČETVRTI AT.

SCENA PRIMA.

MAROJE I BOKČILO.

M[AROJE]:

Što se veće živi, to se veće i uči. I star sam, a ne umijem živjet. I počeo sam na skulu hodit, i učim, bogme, i učim; a za me stoji: ako ne naučih, zlo moji posli idu. Sin mi je meštar: on mi sad špa[l]mate dava, normu mi čini; on me uči, a ja primam. Ma, jaohi, strah me je er će zaludu ova skula bit! Poplavio je sve dinare moje; pet tisuć dukata utonule su u morsku pučinu, bogme utonule! Nije veće remedija, ma ću provat jeda se što može ska-

pulat, i iskat ću repozano; veće se neću š ńim u koloru stavļat, — promijenit ću ćud. Na brijeme vaļa umjet fengat; od ńega sam naučio. Čini mi se ne znat! „Šuma t' mati, *non ti cognošco.*“[1] A já, a ja ću fengat da vjerujem. Tako je! jeda što lavu iz nokata izmem, pak i ja ću kako i on: „*Non ti conošco!*“[2] Izvuc'[3] [s]e ne[3] meni na oči veće, ne bude veće on moj sin bit. Lijepo, kom dođem u grad,[4] da testament pričinim: komunu, sve komunu! neka se druzi ńim kastigaju. Iz kuće mu sam skupio što sam malo našao: gaća frapanijeh, sajuna od veluta vaera[5] što je po kući nosio. I s ovizijem će štogodi bolje bit, jeda frankam spenže od ovoga nevoļnoga puta, bogme, nevoļnoga puta. Jaoh, gdje moji dukati pođoše?! Ma gdje Bokčilo osta s prateži? da si je zašao? Ah, *santa Maria,* Bokčilo! U tovijernu je gdjegodi š ńom upao, — övo mi u bradu kako oslu! Bokčilo! *L' è fatta!* Pouzda' se, poď' se uzda'. Bokčilo!

B[OKČILO]:

Koju me sjetu bogaš?

M[AROJE]:

Hvala bogu!

B[OKČILO]:

Övo, jedva idem pod ovizijem bremenom.

M[AROJE]:

Najlakše, Bôgo!

BO[KČILO:]

Najlakše ovo mi si dao — kutalac vinca! za bastaha me si [s] sobom poveo. Ubio bog i moje pošastje s tobom i tvoju hranu! O[d] tebe nije ino čut neg plakat. Kad se ćeš nasmijejat i já s tobom? Ubio bog imanje za koje se tako sve plače! Hoću li se kada dobavit moga uboškôga stana, da mi je s mojijem[6] kutaocem vina popijevat, a ti da bez mene plačeš s dukatmi?

M[AROJE]:

Bôgo, sve se će načinit, sve će bit! Oto je sad brijeme o[d] tuga; jeda bog da da se kad i nasmijejemo.

B[OKČILO]:

Kad me ukopaš, ti se ćeš nasmijejat mnom. Nä, gdje ćemo ovo vrć? Prikinu me ovo brjeme teško.

---

[1] ‚cognioscko'; [2] ‚conoscko'; [3] *tako* P, *u* A ‚isuuzene', *ali* n *nije sasvim jasno;* [4] ‚grat'; [5] ‚uaera'; [6] ‚moiiem'.

M[AROJE]:

Vjerujem ti da je teško. I meni je teško, i já to brjeme nosim: tu su moji dukati obrnuli se u gaće frapane.

B[OKČILO]:

Nä, ubio bog i riječi, malo ne pukoh pod ńim.

M[AROJE]:

Santa Maria, tuga mojijeh što patim. Bokčilo, što to učini?!

B[OKČILO]:

Učinih! pridira' se ti, ako ti je trijeba; ja se hoću zdrav vratit, zahválê djevi, k mojoj domaćo'.

M[AROJE]:

Ne imat sluge — zlo; a imat ih — zlo i gore, na ovaki način. Bokčilo, tako se moja pratež guverna?!

B[OKČILO]:

Gosparu, da ovako li se sluge hrane?

M[AROJE]:

Rugaš se mnom?

B[OKČILO]:

A ti mniš paganjela si [s] sobom doveo, da ga mijendeokom hraniš? Ako hoć da ti ovaka brjemena nosim, da' mi kutao ručku, na obrok dva alimanku, kad hoću leć jedan, nea mi snaga, kad počivam, dođe.

M[AROJE]:

Já ne činim te spenze; brajo, poď u sińora Marina, u moga sina: u toga ćeš pjan bit s jutra i večer, — já davam što mogu.

B[OKČILO]:

Da' amo kutalac vinca.

M[AROJE]:

Bi[t] ti će, Bokčilo. Dvigni to, da poneseme na voštariju.

B[OKČILO]:

Što ve mu ove prapane gaće uze, bog te ne ubio?

M[AROJE]:

Já razdrte nosim, a on ih frapa.

B[OKČILO]:

Bijednijeh parlašuš*a*, gdje na mahaču sv*i*lu nos*e*.

M[AROJE]:

E, zadńicu mi su počeli sv*i*lom obt*a*kat. Oci [i]m su sve krivi, — mi smo sve krivi, er tak*o* hoćemo. Luda djeca sad u gać*e* zlate peńgaj*u*, tezoro peńgaj*u*, a mi se oglušamo.

B[OKČILO]:

Nea ti naših bragešic*a*: u kojijeh[1] se oženimo, u tjezijeh nas i ukopaj*u*.

M[AROJE]:

E, čohe[2] i mi, u naše ml*a*de dn*i*, užahomo, i kostahu, ma durahu vijek; još b*i*h ja našao od m*o*ga djeda čoh*a*[3] u kući; ne mogahu se razdrijet. Ma övo njekoga vid*i*m odovuda.

B[OKČILO]:

Gosparu, bogme je ov*o* Popiva!

M[AROJE]:

Para i on*i* moj meštar! Nije sad u velutu: počeli smo malo pomalo; bogme ga ću još vidjet u suknu. Nješto se dogovaraj*u*.

[l. 69. a] B[OKČILO]:

Da' da se, gosparu, gdjegodi skrijemo, jeda možemo znat što vijećaj*u*.[4]

M[AROJE]:

Neka vijećaj*u*; dovijećaše za mene, a bogme i za sebe.

B[OKČILO]:

Gosparu, oni su ovdi vješti mjestu i kostumanci: mogu nas prodat, ako hoće.

M[AROJE]:

Bogme, Bokčilo, nijes' gl*u*mu rekao; mog*u* zlo učinit, kao su i učinili. Poď'mo s prateži u voštariju. Oto *i*h, — dvigni!

B[OKČILO]:

J*á* ovo dvignut? Vragut p*e*d! bastaha, gosparu, n*a*đi.

M[AROJE]:

Ah, Bokčilo, šteto moja! Išteti mi vas posao ov*a* pjanica!

---

[1]) ‚koiieh'; [2]) ‚chioſe' *poslije prevučenoga* ‚cio'; [3]) ‚chioſſa'; [4]) ‚uiechia uu iú'.

B[OKČILO]:

Ah, gosparu, smrti moja, kutlo[m] me vina nećeš slobodit.

M[AROJE]:

Bokčilo, je li to pravo da mi ištetî vas posao?!

B[OKČILO]:

Nea, gosparu, naspi se.

Ovdi Bokčilo kabanom svite pokrije, a Maroje uljeze u voštariju.

SCENA SECONDA.

MARO, POPIVA, MAROJE I BOKČILO.

MARO:

Ah, Popiva, izgubļen sam! ne scijeńah na ove termine doć.

PO[PIVA]:

Ne vaļa se na potrjebu gubit ovdi ovoliko; a što se strašiš? k ocu ideš.

MA[RO]:

K ocu idem? k bazilišku idem, koji me će očima otrovat; idem k čovjeku koji samo dinar ļubi, a veće ne zna ni što je ļubav od sina ni od kuma ni od prijateļa.

PO[PIVA]:

Pacijencijom[1] se sve dobiva, a umjetelan čovjek svemu vrha dohodi. Ti, kad dođeš prida ń, fenga' da ga nijesi prije vidio; s dobrom dođi, kad se si resolvao prida ń doć, — čin' da vaļaš. Já bijeh od opinijoni da s ove tri tisuće dûkât pjantamo i ńega i sińoru i da promijenimo mjesto.

MA[RO]:

Da ja pjantam sińoru?! Ajme, Popiva, što govoriš? Prije bih umro neg bih to učinio.

PO[PIVA]:

Da ako t' otac, čovjek avar, agranča ove svite, neće li sińora ostat pjantana?

Maroje s voštarije.

[1] ‚patientiom'.

M[AROJE]:

(Dobro o svitah njekijeh govore, ma kako mi[1] ih[1] će[2] moć agrančat? Igraćemo š ńim, *al più saper*, žint, *a più saper*. Dobro!)

MA[RO]:

Popiva, oni moj neotac ima dinara kao sovrne; ne bih rad da me dezeredita.

M[AROJE]:

(Bogme će to bit, i ugonenuo si.)

PO[PIVA]:

Oršu, ovdi nije drugo neg da ga nađemo.

MA[RO]:

Gdje ga ćemo, bože, nać? Ah, jeda se izgubi za vazda, ter ga vijeku ne nađemo!

M[AROJE]:

(Ne boj se, izgubio se si ti, da se neć nać skoro.)

MA[RO]:

Tko je ovo ovdi? Övo Bokčila, pò muku božu![3] — Bokčilo, što si tu?

B[OKČILO]:

Che Bokčilo šparlar![4] andar, non Bokčilo.

PO[PIVA]:

Nuti pjanice, bofun se je učinio! — Pjanico, tko te iz grada dovede, da nam karestiju od vina u Rimu činiš?

B[OKČILO]:

Gosparu Maro, da mi ti je ručicu celivat! Övo mi moje krune, övo mi meda! Blagosovljeno mlijeko koje sisa, moj dobri gospodaru; a i ćaćko je ovdi.

MA[RO]:

Gdi je otac?

B[OKČILO]:

Gosparu, meni kolač, a tebi Maro!

M[AROJE]:

Maroje, *bevegna!*

[1]) ‚myh'; [2]) ‚chie' *biće griješkom mjesto* ‚je'; [3]) ‚boxu'; [4]) ‚separlar'.

MA[RO]:

Ćaćo, kako si?

M[AROJE]:

Koliko te sam žudio vidjet!

PO[PIVA]:

(Dobar početak, muči!)

MA[RO]:

Kako mi bi rečeno da si došao, obiskao sam vas Rim ištući te.

M[AROJE]:

Rim je veličak, nije se tako lasno nać.

B[OKČILO]:

(Nije ti nat ćaćkom! Ovo je vazda ńegovo bludilo bilo, a moja speranca, — zlato je, kruh je.)

MA[RO]:

Koje te su u Rim dovele?

M[AROJE]:

Došao sam, jedno na proštenje; drugo za vidjet tebe, kako si, jesi li se guvernao; ma oto si dobre čijere.

MA[RO]:

Dobro, ćaćo, zdravo sam, zdravo sam. A ti jesi li sveder zdravo bio? Nijesi ni ti zle čijere.

PO[PIVA]:

(Nut vragovi gdje uńigaju; da bi bog dao da im su onaka srca!)

MA[RO]:

Ćaćo, dvigni se s voštarije, da idemo doma. Jes' li ku prateż donio?

M[AROJE]:

Stan'te vi tamo [s] strane.

PO[PIVA]:

(Bože, što li će bit?)

B[OKČILO]:

(Ćaćo i sin, milosti božije!)

M[AROJE]:

Maro, hoću da mi istinu rečeš; ne htjeh te pitat prid onizijem, — bi li ti ono koga najprvo vidjeh? Parašc mi puki ti; ako se si cijeć česa bio sramio, ne taji od mene, — i ja sam mlad bio.

MA[RO]:

Já, ćaćo? ter se ja tebi ne bih javio?! Nebore, što mi to govoriš? Ma ne čudi se, ćaćko,[1] i druzi se su privarili tako. Jes jedan koga zovu *signor Marin,* u velutu, s kolajinom na grlu; ja sam siromah trgovac, čovjek koji väs k meni prikladuje.

M[AROJE]:

Basta, pokli je tako, ja se privarih.

MA[RO]:

Ah, kolici se su privarili!

M[AROJE]:

Drugo ti ću rijet: donio sam nješto verga zlata i nješto pańule; [l. 69. b] to sam učinio krijući. Imaš[2] magazin gdje prateži držiš?

MA[RO]:

Imam pun svita.

M[AROJE]:

Per amor de Dio, čemu ti ne pođe u Fjerencu, kako ti já rekoh?

MA[RO]:

Ćaćko, sve ćeš znat; imaćemo se brjemena razgovorit.

M[AROJE]:

Ovo zlato i ovu pańulu rad bih pod ključ stavit.

MA[RO]:

Ja ti ću dat skrińu u što ćeš moć to stavit.

M[AROJE]:

Já imam skrińicu u što to držim; ma bih ju rad stavit gdje mi vele ne bižigaju djetići. Ti magazin je li sikur?

MA[RO]:

Sikurisim!

---

[1]) ‚chiachko' *samo što nije sigurno je li* k *napisano preko drugog slova ili je prevučeno;* [2]) ‚imása' *mjesto* ‚imáse'.

*

M[AROJE]:

Tu će dobro stât na[1] moru! I pođ'mo, ter ću te svite vidjet. pak da pođemo doma, da malo repozam. Dobru stanciju[2] držiš? komoda je?

MA[RO]:

Veoma je komoda.

PO[PIVA]:

(Pusti vijeće! lisiče otac i sin. Bože, tko će dobit?)

B[OKČILO]:

(Drag a s drazijem, — milosti božije!)

M[AROJE]:

Nu, čeka', Maro; Bokčilu ću rijet dvije riječi. — Bokčilo, ovamo hodi! nä ti ovu munitu za vino.

B[OKČILO]:

Ah, svijetla ti vazda ruka!

M[AROJE]:

(Bôgo, ako mi si igda vjeran bio, sad mi posluži, a vidjećeš što ću já tebi učinit.)

B[OKČILO]:

Kad mi si dao za vince, da' mi i za smok.

M[AROJE]:

Doma ti ću dat svega.

B[OKČILO]:

Pikat mi, gospodine! usta mi pucaju na jetru.

M[AROJE]:

Pikat da ti bude, Bôgo.

B[OKČILO]:

Nea mi ti je ručicu celivat.

M[AROJE]:

(Bôgo, uzmi tvoj kaban i zavij[3] ovu pratež, da se ne vidi; or. ako ju ovi vidješe, ištetih vas moj posao.)

---

[1] *poslije prerućenoga* ‚ma', *zato* ma na P; [2] ‚stantiu'; [3] ‚sauy'.

B[OKČILO]:

Brini mi se kolačem; znaš er ti sam kolač uzeo za Mara.

M[AROJE]:

Biće i kolač.

B[OKČILO]:

(Neću imati čijem svezat; ma nea je meni, — naspi se, bud' miran.)

PO[PIVA]:

(Koga vraga šapće? Kao rabote prohode?)

MA[RO]:

(Ne zlo, ako mi ne dava razumjet.)

PO[PIVA]:

(Ne imam já zlu sperancu; otac je napokon otac.)

MA[RO]:

Ćaćko, je li mi kńiga od vjerenice?

M[AROJE]:

Nije. Kako se u preši dvignuh, ter im se ne jávih; ma su svi zdravo. Ovo su minuto godište velike nemoći bile; oto mi stari dekrepiti, i još smo živi.

MA[RO]:

Žimti, ćaćko, još nijesi star, jošte si fresak.

M[AROJE]:

Tuge me postaraše. Ti ki si mlad ne davaj tuge na srce; nije gore stvari neg malankonije.

MA[RO]:

Na to nastojimo.

PO[PIVA]:

(Na što li se će ono uńiganje obratit?)

M[AROJE]:

Bokčilo, hod' tako za nami; u onomu zavij to. — Nosim onu stvar ku ti rekoh.

MA[RO]:

U ime božije!

SCENA TERZA.

POMET SAM, GULISAV HRVAT I PETRUNJELA.

P[OMET]:

Vrag uzeo srjeću i nesrjeću. Fortunu pišu ženom ne zaman; i dobro čine tu joj čâs činit, ako se obrće sad ovamo sad onamo, sad na zlu sad na dobru; sad te kareca, a sa[d] te duši. Tko jo[j] je kriv? Ma bogme je ona meni kriva! da vrag uzme tu ńe moć, kojome na čas čini smijejat ļudi, na čas plakat. Vražija njeka ženska narav! scijenim da aposta čini, da se já sad malo proplačem, a da se ona nasmijeje. Nasmijej se, nasmijej se! Bogme plačem srcem, plačem očima, — plakat ženska je stvar! U kojoj prosperitati do malo prije bijeh; štono se reče, olova mi plivahu s mojijem[1] Tudeškom. Veće nije moj! bandeškao me je i[z] svoje kuće. Uživah raj zemaļski. Ajme, jeda já snim ovo? ah, bože, ali je biļ? Hajme, biļ je, bogme je nazbiļ! Ah, nevoļni Pomete, počeše mi usta pucat na one vivande, na mänu nebesku. A gdje sada da se konsolaš, trbuše, moj dragi gospodine? Primi u pacijenciju;[2] odsela ćeš kadgodi i srdjelicom se pasat. Žao mi je, meni se ne more smaće, ma si ti u to vazda galant bio, — u travaļah se si dobro nosio; a dobar se mrnar u fortunu poznava. A i octičice ako se kadgodi napineš, reci: i ovo je za boļe; tko nije provao zlo, ne zna što je dobro. Za octikom slađa će bit mavasijica,[3] i za ukropom i srdjelami boļe ćeš gustat kapune, torte, jarebice i faģane. Ja te i sad u adversitati s baretom u ruci onoram, i nijesam kako i njeki ki u dobru prijateļa ļube, u zlu ne čine ga se vidjet. Proplakah od njeke tenerece, er mi ga je žao; pateškaće za kigodi čas, — ne udugo. A tu mi speranću dava narav od fortune, [l. 70. a] koja je kako i njeka koju dunižah: sad mi dobru čijeru činaše a sad zlu; sad me činaše plakat, opet učas smijejat. Já, koliko za mene, ne gubim se, imam veliko animo; za ovoga mi je kompaña malo trudno. Já ne znam ki je vrag momu Tudešku, — tisuću vraga na mene napańkao. Kom k ńemu dodoh, na me se izbeći: „*Traditor, fuggir casa mia!*“ — „*Signor Ugo,* što je za boga?“ — „*Ti štar,*[4] *ti guartar!*“ Potegnu njeke kordetine na tudešku, — já prjedah nogami, a rekoh trbuhu: „Korizma ti! veće odsela posti.“ Dvojica mi se je danaska oružjem života hitala, — još sam, još sam Pomet, bogme Pomet! Sinor Marin s oružjem na mene! Ah, Popiva, Popiva, ovdi ide od ribaoda

[1] ‚moiiem‘; [2] ‚patientiu‘; [3] ‚mauasiza‘; [4] ‚sctar‘.

do ribaoda; vidjećemo tko će veći ribalad bit. Ma ovo njekoga odovud, na mene gleda; da ga nije ki vrag na mene poslao, da me posiječe? Bolje je škivat.

GU[LISAV]:

O quel omo dabben!

P[OMET]:

Ah?

GU[LISAV]:

O, našijenče!

P[OMET]:

Što, an?

GU[LISAV]:

Nebore, ne bježi!

P[OMET]:

Odkle si ti? tko si ti?

GU[LISAV]:

Prijatelj sam, nebore, približaj se.

P[OMET]:

Brate, prosti; i neprijatelji većekrat tako reku, a kordom se ukažu neprijatelji. Ma te vidim dobra čovjeka; da' mi ruku! Odkle te imamo?

GU[LISAV]:

Dobar junače, idem iz tudeške zemlje velicijem poslom. Posila me Ondarda Tudešak, vlastelin od Auguste, jeda mu kćer najdem ku je, jesu osam godišta, izgubio.

P[OMET]:

Kako je toj kćeri ńegovo' bilo ime?

GU[LISAV]:

Mandalijena. Ondardo ovde stao u Bnecijeh,[1] veliko brijeme na trgovine nastojeći, i tu u Bnecijeh[1] obljubi jednu vladiku bnetačku; š ńom ima kćer Mandalijenu. Tú tu kćer uza se uzdrži; devojka uzraste, u ńoj se učini golema vladika. Hjedbude nesrjeća, jedan susid vlastelin bnetački vrže oko na devojku, a devojka na ńega. Jedan dan izvede devojku iz kuće od oca; s divojkom umaha uteče. Otac velike stvari čini za opet imat devojku; devojka, kako pobježe, veće se ne vrati.

[1] ‚bnetieh'.

P[OMET]:

Ter što bi htio sad taj otac? Onda ju nije mogao n*a*ć, a sad, do st*o* god*i*š, gdje da ju nađe?

GU[LISAV]:

Gospodin Ondardo u početak je veoma iskao t*u* divojku, pak, kad se je u svoj d*o*m u Augustu vrnuo i oženil se i [i]mal djecu, veće nije mario za devojku Mandalijenu.

P[OMET]:

Da sada što bi htio?

[GULISAV:]

Žena mu umr*i*, djeca mu pomriše, imanje veliko im*a*. Spomenul se je o[d] divojk*e* Mandaline; mene je poslao da išć*e*m, da p*i*t*a*m, da gled*a*m, da obeć*a*m tko bi ju iznašao.

P[OMET]:

Da što obećaš?

GU[LISAV]:

Pinez*a* st*o* škud*i*, tko mi ju obnajd*e*.

P[OMET]:

I t*i* ne bi zao kolač bio! Ma to gdje da se n*a*đe?

GU[LISAV]:

Ako je ž*i*va, moj junače, obnajti[1] se će.

P[OMET]:

Da, da k*a* druga Mandalijena reč*e* „Ja sam“ za uljesti u imanje, a ne bud*e* ńegova kć*i*? Er se u duga godišta obra*z*i priobražaj*u*.

GU[LISAV]:

Junače, zlamenja su! Pod liv*o*m sis*o*m im*a* madež i na ruci ima zlamenje koje j*á* zn*a*m. Babka je š ńome, ako nî priminula [s] segaj svita.

P[OMET]:

Dobar junače, čuo sam; i ja ću poisp*i*tat, jeda i j*á* sto škud*i* dobud*e*m. Gdje ćeš na st*a*n?

GU[LISAV]:

Ovdi ću na voštariju bit *della grassezza;* hoď da sa mn*o*m piješ.

---

[1] ‚obnaidj‘.

P[OMET]:

Hvala, junače; opet se ćemo stàt, — imam sad njeku potrjebu. — Da se vrag umiža rusatom vodom, da mi se srjeća u favor obrne, da se Mande u Mandalijenu stvori, ja bih dobio sto škuda. Ma já viđu, danas nijesam te srjeće, i scijenim da oni sve tlapļaše; ja scijenim, htijaše da ga povedem doma, da ga gostim. Muzuvijer od muzuvijera malo može avancat.[1] — Ma ovo Petrunjele odovud; nješto mrmori u sebi. Poću, s vragom, čut što govori; a ne smijem joj se ni javit. Svak me se je odvrgao; [l. 70.[b]] na koga bogovi, na toga i ļudi.

PET[RUNJELA]:

Nut, tako ti vrag dušu ne uzeo, poď se uzda' i vjeruj u slatke riječi, spuštaj se u pse! Tot kako oslici mojoj gospođi: „Maro, moja duša, Maro, moje srce, *signur Marin!*“; da ne budem mojijem[2] očima vidjela, ne bih vjerovala.

P[OMET]:

(Nješto će bit.)

PET[RUNJELA]:

Brižna, tri tisuće dukata otidoše, odnese svite oni zlostar!

P[OMET]:

(Ne mogu srcu odoljet da ne ispitam Petrunjele što je.) — Pêtre, i ti li si na tvoga Pometa? hoć me za mrtva? Na, ubij[3] me!

PET[RUNJELA]:

Pomete, tako ti vjere, nemoj mi daj još ti k tuzi pristajat.

P[OMET]:

Petrunjela, molim te kao kraļicu, moja gospođe, spovjed mi što je.

PET[RUNJELA]:

Velika ti ću vraga spovijedat! sve traditur, sve asisini! Brižna, tri tisuće dukata! „Maro moj!“ — Maro vrag i ńegov otac!

P[OMET]:

Bogme vam je je Maro kalao! Pometa ne htjeste[4] čut, rugahote se Pometom, mahnitice! S istinom Pomet biješe došao, a vi ašišine[5] htjeste slušat, — tot vam! Nu što je, za boga, što su tradituri učinili?

---

[1] ‚auanziat‘; [2] ‚moiiem‘; [3] ‚uby‘; [4] ‚htiesce‘; [5] ‚sasciscyne‘.

PET[RUNJELA]:

Učiniše bogme, rasuta, tri tisuće dûkât. Posla me gospođa da spijam tko je ti Marov otac. Vidjeh Sadi žudjela; upitah ga tko je Marov otac. Ukaza mi uš njeku u razdrtoj čošini gdje otvora magazin, a stoji za ńim rpa bastaha. Upitah jeda će nosit sve[1] trgovine, koje je iz grada donio, u oni magazin. Reče mi Sadi žudio: „Ma[2] gdje?[2] ovdi su svite za koje je sińora obećala tri tisuće dukata.“ Gledam što će oni starac učinit. Ize sve one svite nadvor i odnese ih s bastasi ne znam gdje k vragu. Tako ončas meni Sadi žudio reče: „Vidiš li? Marov otac odnije.“ Reče mi latinski: „*Pare de misser portao robe,* odnije svite; ja ću se poć platit na banku od sińorinijeh dinara.“ Tot gospođa moja prihari tri tisuće dukat!

P[OMET]:

Tot joj u bradu! Ne htje mene čut; ja bijeh s tizijem došao, ja sam sve znao. Marov otac žudio je, mjedeničar; došao je, er je čuo da penga, da mu uzme sve što nađe prid ńim i da ga dvigne odovle, i misli ga dezeredirat.

PET[RUNJELA]:

Brižna, a mi ne znali ništa! Moja gospođa desperat se će.

P[OMET]:

Da ti sińor, vethi sińor Marin, biješe li tu kad mu otac[3] odnije te svite?

PET[RUNJELA]:

Ne, odaslao ga njegdi biješe.

P[OMET]:

Trat Dunda Maroja! Petrunjela, sad poznate tko vam je prijatelj. Prije neg pođeš doma, neka te upitam jednu stvar.

PET[RUNJELA]:

Veliku me tugu upitaj! Sjetna ve Petre, s kojijem ću kolačem gospođi poć.

P[OMET]:

Petrunjela, ovdi ovoliko nu me čuj. Ona starica koja je u vašoj kući je li baba sińore?

PET[RUNJELA]:

Jes, a zašto?

---

[1] ‚sle', zle EP'; [2] ‚maglá' A, ma gle P, maglo D; [3] *ovdje je bez sumnje prepisivač ispremiješao riječi, jer smisao ište ovako:* Da biješe li tu sińor Marin kad mu otac, ti vethi sińor Marin.

P[OMET]:

Za dobro. Umije li tudeški govorit?

PET[RUNJELA]:

Ta je baba iz tudeške zemļe.

P[OMET]:

Iz tudeške je zemļe!

PET[RUNJELA]:

Brže je i gospođa iz tudeške zemļe; meni je spovidjela er je jo[j] je otac Tudešak; ma ne zna za ńega ništa.

P[OMET]:

Sińori Lauri otac je Tudešak! Ah, Petrunjela, da zašto se ovdi zove *signora Laura* a u Kotoru se zvaše Mande?

PET[RUNJELA]:

Prvo jo[j] je ime bilo Mandalijena; tako ju u Kotoru i zvahu Mandom, a ovdi je u Rimu promijenila ime za veće uzroka: nješto cijeć oca, er ju je vele iskao, htio ju je zaklat. Brižan Pomete, što to činiš?

P[OMET]:

Ah, moja Petrunjelico, nà t' ovi škud, kup' štogodi za moju ļubav.

PET[RUNJELA]:

Pomete, što je ovo? ti se salacaš?

P[OMET]:

Pêtre, kraļa me si danas učinila! Odsela pitaj što ćeš od mene.

PET[RUNJELA]:

Brižna, što ću pitat? Ne imam što.

P[OMET]:

A ja ću u tebe pitat! Reci sińori Lauri: „Još ću ukazat da ti sam veći prijateļ ne[g] ga si nigda imala".

PET[RUNJELA]:

Sjetna, nemo[j] joj govorit er ti sam já spovidjela er jo[j] je otac Tudešak i er je ime promijenila; ona to vele taji. Jezus, ne bi mi života bilo, da uzazna er ti sam já spovidjela.

[l. 71.ª] POMET:

Petrunjelice, još imam s tobom používat, — ne drugo! Reci sińori Lauri: „Da te Tudešak, moj gospodar, hoće uzet za ženu, bi li htjela?“ i reci joj: „Znaj er je ovi Tudešak vlastelin bogatac od peset tisuć dukata.“

PET[RUNJELA]:

Pômo, velika je ta! tko bi se toga odvrgao? Já za ńu obećavam: ona će to učinit, i toliko veće, er je i ona Tudeška.

P[OMET]:

Poď joj tako reci, i doću malo poslije k vam.

PET[RUNJELA]:

Pômo, bog tebe poļubio ki nas toliko ļubiš. — Žimi duša kako je ovi Pomet vele vrijedan prijateļ od naše kuće. Ah, zaboravih mimogrede kupit dvije litre sapluna! na moru, prije neg doma pođem, poď[1] ga[1] ću časom uzet.

Pomet sam.

P[OMET]:

Ah, srjećo, moja srjećo, fortuna draga, sad poznam er se mnom špotaš; očito vidim er se sa mnom salacaš,[2] i vidim er me ļubiš; bogme me ļubiš, a ja, žimi, já tvoj, mahnit sam za tobom. A tko me je dosle pitao bokuni popovskijemi nego ti? A sad me malo pogńijevi, — zašto? Za učinit me svasma čestita i blažena: dala mi si po ruke okazijon da deventam što ne bih veće mogao žudjet! *Signor Ugo, la signora è tua.* — *Signora Laura,* Maude, Mandalijena, bogme si ti ona Mandalijena, kći *de Ondardo de Augusta. Signor Ugo,* čestita te ću učinit: da[t] ti ću sińoru Lauru, da je do smrti tvoja s velicijem imanjem. *Signora Laura,* da[t] ti ću za tvoga vjerenika vlastelina mlada, bogata. Ja vam ovo dobro činim, bogme će ovako bit! — Ma koga vidim odovud? Dundo je Maroje s Bokčilom. Ovo čovjeka, umije se nosit: ize iz morske pučine tri tisuće dukat. Nješto govore; poću čut što govore.

---

[1]) ‚pogga‘; [2]) ‚salaciáse‘.

SCENA QUARTA.

MAROJE, BOKČILO, MARO.

M[AROJE]:

Bokčilo, ponijeh li se kao? Ja sam sikur veće za tri tisuće dukata; izeh lavu iz nokata velik bokun!

B[OKČILO]:

Što je meni za to, ako i ja ne okusim kus o[d] toga bokuna? Ne može li mi bit od one karižice zubun i bragešice?

M[AROJE]:

Bokčilo, sve će bit, mi smo na dobru skoku.

B[OKČILO]:

Sve će bit, kad mene ne uzbude! Jaoh si ve moja ledja! teške ti bijehu one bale: prikidoše me.

M[AROJE]:

Muči, Bokčilo! Ovo onoga meštra! Činiću se da ga ne poznavam; munitom ga ću platit kojom je on mene platio.

MA[RO]:

Ah, kurviću, kao já ostavih ključe od magazina onomu vragu?! Ma ovo ga, *per Dio!* — Ćaćko!

M[AROJE]:

Što je, brajo? tko si ti? Upoznao se si; koga pitaš?

P[OMET]:

(Ovo trata, gleda'te!)

MA[RO]:

Kako, koga pitam? Nijesam se upoznao!

M[AROJE]:

Čigov si ti?

MA[RO]:

Vražiji sam, kad je tako. Što su te stvari?

M[AROJE]:

Prikrsti se, mlače; ti nijesi sam.

P[OMET]:

(Ovo komedije!)

B[OKČILO]:

(Ovdi je od muzuvijera do muzuvijera!)

MA[RO]:

Što su *te* ribaldarije? Da' mi ključe od magazina; nijesu svite moje.

M[AROJE]:

Assassin, all' assassino! Bokčilo, pomozi! *Ladro, a[l] ladro!*

MA[RO]:

Ah, ne oče ma vraže jedan!

P[OMET]:

(Je li tko, svijete?[1]) je li se igda ovaka komedija učinila?!)

M[AROJE]:

Bokčilo, dobismo!

B[OKČILO]:

Stučiše se dvije vuhve ne male, — otegnu veća!

M[AROJE]:

Trijeba je i vuhva i sve bit, tko s vragovi ima što činit.

B[OKČILO]:

Gospodaru, *ti* otac — on *sin*, ugodit se ćete.

M[AROJE]:

Među lisicom i hrtom nije ugođaja. Ma *ja* sad lisica bih, a on me je naučio. I pođ'mo na voštariju, da činim da trunfaš.

B[OKČILO]:

A bogme je i[2] saporintija;[2] one me bale utrudiše.

M[AROJE]:

Uljez' unutra.

BOKČILO:

Päte; nebit[3] da bude.

[l. 71.[b]] P[OMET]:

Komedije koje se nagledah! Sinor Marin kao uškopljen vuk izmače, a dukati sinorini staniše se u Dunda Maroja. Nut ljudi.

[1]) ‚suiete', *ako nije koja pogreška;* [2]) ‚isa porin tia' A, saporincia P; [3]) ‚nebit' A, ne bit EP.

odkad dinare skapulaju iza dna od Fara od Misine! Ma tko mu je meštar bio? Pomet! Pometovi su ovo trati; ja mu sam tramuntanu odkrio, a on je umio jedrit. — Ma koga vidim odovuda? Njeka je persona nova; para ovo Mazija s kńigami. On je! štogodi će novo bit; fortuna me je počela s njekijem novijem personami stavljat naprijed. Jeda mi još s Mazijom bude koja srjeća. Ako što bi, Mazija, pripravi se, gostih te na bosansku.

SCENA QUINTA.

POMET I MAZIJA.

P[OMET]:

Mazija, *bevegna!*

M[AZIJ]A:

Pomo, Pomete, da t' tokam ručicu. Seta gospođe, hvala tebi! Dobar mi je glas ka[d] te sam srio.

P[OMET]:

Muzuvijeru, što muzuvijeriš?

M[AZIJ]A:

Ja ću ovi put pit, jesti i trunfat na gospocku.

P[OMET]:

Uńigalo, s kijem uńigaš?

M[AZIJ]A:

Po setu Mariju, kao bih volio tebe srjesti neg papu.

P[OMET]:

Zašto, primorska haramijo?

M[AZIJ]A:

Zašto para da se su svi dobri bokuni s tobom pobratimili; gdje si ti, tuj se ije[1] i pije i veselo stoji.

P[OMET]:

Dabogme veselo stoji, Mazija.

[1] ‚iie'.

M[AZIJ]A:

Čuješ li *ti*? hoće li mi *ko*ga vraga što bo|e s tobom bit? Oto me uzmi za slugu, nea sam istom uza te. Po set*u* gospođu, volio bih tebe služit neg jednoga biskupa.

P[OMET]:

Ah, ah, biskupa! Mazija, još ne zn*a*š što sam *já* u Rimu. Pjanico, istom za mn*o*m hodi, moje se sjeni drži, ter ćeš vidjet tko je Pomet Trpeza.

M[AZIJ]A:

Já znam te ka[d] te sam napojio jednijem siromaškijem p*o* kutaoca vinca, a ti, nebog, ne mogaše toralu kruha k*u*pit; sad si veličak čovjek, ja sam siromah. *Non conveniuntus xudielis*[1] *cum samaritanorum.*

P[OMET]:

Mazija, amo hodi; što je novo iz grada?

M[AZIJ]A:

Novo je: Milašica sirenje prodav*a*, prid Orland*o*m vino liče, junaci ga pij*u*; krua ne mańk*a* prid Lužom, ni vod*e* na fontani.

P[OMET]:

Brack*a* mjero, to je sve staro! je li što novo?

M[AZIJ]A:

Jes, mavasija je b*i*la ovog*a*[2] godišta po p*e*set.

P[OMET]:

Je li k*a* kńiga?

M[AZIJ]A:

Bože, znaš li gdje stoj*i* Maro Marojev? Kńiga mu je iz grada.

P[OMET]:

Zn*a*m, ja sam svakčas š ńim; ja mu je ću pridat.

M[AZIJ]A:

I njekomu Ǵivu druga id*e*. Tao ti vjere, Pomo, prida' to mi[3] ih.[3]

P[OMET]:

Hoću, *lassa far a mi.*

---

[1]) *poslije prevučenoga* ‚iudeis'; [2]) ‚ouegá' *ili* ‚ouogá'? [3]) ‚myh'.

M[AZIJ]A:

Umrla je njeka udovica u gradu[1] i sinovi joj i kći, i ostavila je veliko imanje za sobom.

P[OMET]:

Tko je ta udovica?

M[AZIJ]A:

Ne znam; tu u knigah piše. Poću já, imam sto posala opravit. Pômo, da mi je štogodi bolje s tobom.

P[OMET]:

Mazija, da se pak stanemo, da te gostim, pjanico.

M[AZIJ]A:

Kao bracu zahvaljam, vuhvo.

P[OMET]:

Bogme će prvi Pomet znat ovu nôvu; morebit Pometu bude dobar kolač. Knige su u mene; budem ih otvorit. Ma ja sam zašao u feličita, ter ne idem iskat moga idola, sinor Uga, koji se je malo razgnijevio na mene.[2] Kad[2] mu donesem nôvu er je sinora Laura Mandalijena, kći Ondarda od Auguste, komu je umrla žena i djeca, i sinora Mande ima bit ereda od velikoga imanja Ondardova, — *cur? quare? cuius?* neće mačka larda! — a Pomet će dobit sto dukataca! Ma na[3] pari mari[3] bijeh zaboravio. Poću já najbrže na voštariju nać opeta onoga junaka Hrvata, da mi tko drugi ne izije lov koji sam ulovio, i da mi ga je bolje i ispitat. Bogme je Mande ova Mandalijena ku on ište, neće ina bit, seni su dosle [l. 72.[a]] svi. Ah, kud já idem? Ovamo je na voštariji[4] *della grassezza*,[5] a sinor Marin aloga veće na ošpedao.

SCENA SESTA.[6]

PAVO NOVOBRĐANIN, KAMILO, GRUBIŠA.

PA[VO]:

Gospodine Kamilo, jesi li vješ u ovomu mjestu?

KA[MILO]:

Misser sì, ja zna sve.

---

[1]) *na kraju retka;* [2]) *možda griješkom mjesto* mene, da; [3]) ‚napari mari' A, na pari Mari E; [4]) ‚uosctary'; [5]) ‚groječa'; [6]) ‚sehsta'.

GR[UBIŠA]:

Tata, bijedan Grubiša, gdje si se jošte stanih, gdje ļudi svi „šu“ parlaju, „šu—pšu“, da im se vraguto slovo ne razumije.

PA[VO]:

Da gdi je ovdi voštarija *della sciocchezza?*

OS[TE]:

Alla sciocchezza, alla sciocchezza! Che domandate?

GR[UBIŠA]:

Šo, šo, nuti svińe, gdje kako prasac šoka.

PA[VO]:

Upita' ga je li ovdi aloģao njeki Dubrovčanin.

OS[TE]:

Che, signor?

KA[MILO]:

Sarebbe quì alloggiato nisciun Raužeo?[1])

OS[TE]:

Credo di sì, i Ragužei[2]) *sempre alloggiano quì da noi; ah, ci è un vecchio.*

KA[MILO]:

Jes, jedno staro.

PA[VO]:

Toj će bit Maroje, moj prijateļ; rekli mi su da je u Rimu jes tri dni.

OS[TE]:

Ovdi kodi, dobro vina!

GR[UBIŠA]:

Bijedan, što tako šeperlakaš? što ne govoriš kao hristjani govore? Ima li kako vino?

PA[VO]:

Muči, sviño, i za te li je govorit?!

OS[TE]:

Vino dobro, vino dobro pito, sluko, pato.[3])

---

[1]) ‚rausceo'; [2]) ‚ragusce j'; [3]) *biće mjesto dubrovačkoga* ‚pûte'.

KA[MILO]:

O che spasso! Misser Paulo, pođi na voštarija *e* nađi starac Maroje.

PA[VO]:

A t*i*, neć li goru?

KA[MILO]:

Hoću sada.

GR[UBIŠA]:

Bijedan se Grubiša u latinsk*u* zemļu dosk*i*tao, gdje se žab*e* i spuži ijed*u*,[1] gdje se ogrestija pije[2] i gdje se na ure on*i* bijedan obrok jed*e*, gdje se u zdravjice ne pije, a voda se u v*i*no lijev*a*. Tata, mil*i* bože, gdje si me moja srjeća, huda srjeća dovede? Gdje si, Pribrate, Radate, Vukmiru, Obrade, Radmile, moja ļubim*a* družino? Daleko mi ste, bijedan!

KA[MILO]:

O, che spasso di questa bestia.

OS[TE]:

Che giavolo urli tu, ciera di buo?

GR[UBIŠA]:

Ubo maj prc s bodilom!

OS[TE]:

E buo ti è, un buo sì.

PA[VO]:

Grubiša, gori hodi, sviňo jedna; odavna ti nijesam dao tojag*a*.

GR[UBIŠA]:

Prc voštac, — vlašk*i* svetac. Ov*i* hoće bosti! — Ne bodi, ja t' veļu, junaka!

OS[TE]:

Bodi, bodi, *va con giavolo!*

KA[MILO]:

E mandalo al burdello: è un poveraccio. Pođi ti gori.

GR[UBIŠA]:

Uh! uh!

---

(1) ‚iiedú' ; 2 ‚piie'.

KA[MILO]:

È un faceto animal questo. Sin che costor se intertengono alla oštaria,[1] *vo' far un poco amor con questa signora. Ma ecco la sua massara, la par Schiavona.*

PETRUNJELA:[2]

Brižna, što ja cknim? Imala sam i sapluna i sve ostavit, a najbrže potrčat i spovidjet gospođi štete, sramote i ruge koje sam čula i vidjela. Brižna, tri tisuće dukata otidoše gospođi! Marac, nut vrag ti dušu ne uzeo!

KA[MILO]:

Indovinai ch' è Schiavona. — Djevojka, dobra djevojka, Dubrovniko?

PET[RUNJELA]:

Brižna, tko je ovo? Kamilo je! Sjetan Kamilo, ovdi li si? Što ti je od Kate? Je li ve zdravo, Kâmo?

KA[MILO]:

Ah, Milica, ti sa! Kako stoji?

PET[RUNJELA]:

Dobro, Kamo; živi se vide kadgodi, a mrtvi nikada. *Ma se ne chiama più* Milica, *Petruniela sce chiama.*

KA[MILO]:

E latineški ti naučila? Stoji *con la signora,* lijepa *signora* i draga?

PET[RUNJELA]:

Draga! Neka druzi draguju, — ti „draga" imaš, ne išti ve ti. Kamo, to.

KA[MILO]:

Ne zlo za zlo mene pita *de signora,* — dobro koću.

PET[RUNJELA]:

Dobro hoćeš, — dobro t' budi; zlo ne žudi; doma radi i ne kradi što nije tvoje, zlato moje.

KA[MILO]:

Ti govoriti i[3] s[3] *rima.*

---

[1] .osctaria'; [2] .petraniela'. *pa opet sa strane* ‚Pet'; [3] *ako nije pogreška mjesto* in.

PET[RUNJELA]:

A bogme i versat umijem. Zbogom, Kamo, övo mi gospođe na funjestru; imam veliku potrjebu.

[l. 72.b] KA[MILO]:

Čeka', čeka', gošpođa pozdravi. *O, che intertenimento!*

PA[VO]:

Signor Camillo!

KA[MILO]:

Miscere.

PA[VO]:

Uzidi gori.

KA[MILO]:

Eccomi.

L[AURA]:

Petruniella, che vol dir che tu se' stata tanto a tornar?

PET[RUNJELA]:

Uh, madunna, triste nuve porto!

L[AURA]:

Sjetna, što je? Naški mi govori!

PET[RUNJELA]:

Ovizijem sam očima vidjela i ovizijem ušima čula!

L[AURA]:

Što si čula?

[PETRUNJELA:]

Maru je u Rim vjerenica došla i vjeren je!

L[AURA]:

Ah, traditor!

PET[RUNJELA]:

Tri tisuće si dukat izgubila; svite su odnijeli ončas! Ja sam vidjela gdje ih čini njeki zlostar odnijet.

L[AURA]:

Ah, assassino, poď se uzda', poď se vjeruj! *Traditor!* Uzidi gori, Petrunjela.

Maro sam.

MA[RO]:

Hajmeh, zemļo, što se ne otvoriš, ter me ne proždreš? da mi je ovoliku[1] ne patit, da mi je mojijema[2] očima ne gledat i tolikom penom ne patit krudeltati koje jesu li gdi pod nebom? je li ovaki gdi na svijetu otac? je li ovaka pod suncem lakomos u čovjeku? Za imat dinar — sina umorit! Hajmeh, veće sam já otišao, veće meni ne ostaje neg stavit konopac na grlo ter se objesit. Prid sińoru s kojijem[3] očima imam doć? Hajmeh, ukazah se asasin prid ńom! Prid moje kompańe s kojijem[3] obrazom imam pristupit? Odrije me, ukaza me falita! Kako da se veće pri[d] dobre ļudi ukažem? Ajmeh, — što je görâ, — odkuda tolike duge da platim? Na sve strane me će potezat! A vrag uzeo kad sam živ, a veće ni mjeden[i]ce!

Ah, Popiva, ruino moja! Ah, Popiva, da tebe slušah, tri tisuće dukat naše bijehu! Ah, Popiva, da tvoj konseļ ne slijeđah! Ah, Popiva, gdi te ću nać? Ima bit da je u Ġanpjetra zlatara otišao rubin i dijamant uzet. Otidoše moje dvije kolajine i maniļi; veće mi ne ostaje, ajmeh, za objed na voštariji[4] platit; a kļuč mi je od kuće u onoga moga manigoda koji me koļe. Ah, Popiva, jeda ne budeš ponio sińori rubin i dijamant! u tomu samomu ostaje sva moja spera[n]ca. Ah, životu moj ludi, ińoranti guvernu! Ah, sińore, ah, kurve! tko vas slijedi, onomu[5] intraveńa! Ah, moja ruino, moj sljepilu, ni znam ku[d] ću ni što ću! Popivu da nađu.

SCENA SETTIMA.

POPIVA, PETRUNJELA, LAURA, MARO.

PO[PIVA]:

Bože, kao li će proć stvar od one stare lisice do mlade? Imamo što činit s astutijem čovjekom. Poznao mu sam po čijeri, — ma sin mu je; ki može vrag bit? A Maro meni pošapta na uho: „Poď s kolajinami i s maniļi, i trči u Ġanpjetra zlatara: uzmi dijamant i rubin i ponesi[6] ih[7] najbrže u sińore“, — njeke ńegove prješe, furije! Ki vrag zna što će bit: ne ostaje mu veće pice, a duga na sve strane! Još da mu otac kugodi novelu učini [7]–ami čier o duši–[7] lakomac. Uh, tako veće, kad mu drago, na ošpedao! Srce mi nješto govori da sińori ne nosim ove zoje; ma

[1]) *biće griješkom mjesto* ovoliko; [2]) ‚moiiema‘; [3]) ‚koiiem‘; [4]) ‚uosctary‘; [5]) *draput napisano;* [6]) ‚ponesyh‘; [7]–[7]) ‚ami cieru o duscy‘ *pokvareno i nerazumļivo* A, amićieri u oduži I', *nema* E, *možda* oni cerodušni?

da joj[1] ih[1] ne ponesem, ter da štogodi intraveńa, ne bi mi života š ńim bilo. Sluga je za slušat gospodara: ja ću opravit što mi je rekao; ako što intraveńa, neka on misli. (Tik, tok!)

PET[RUNJELA]:

Chi batte giuso?

PO[PIVA]:

Petrunjelice, mâ grličice!

PET[RUNJELA]:

Što si došao, traduturu jedan? Onako se čini, an?

PO[PIVA]:

Pêtre, što sam učinio [l. 73.ª] neg te sam ļubnuo jednom? ah, brže ono što te uštinuh?

PET[RUNJELA]:

Drugo je, pse jedan!

PO[PIVA]:

Jeda mi gdi ruka uteče? Ako je ruka kriva, nijesam ja kriv. Ruka pođe, a ne dođe; ruku stuči, — ruka muči. Kriv sam, — tvoj sam; draga ļúbi, tvoga slugu ne pogubi.

PET[RUNJELA]:

Još se rugaš? tradituru, pse jedan!

L[AURA]:

Petrunjela, s kijem govoriš?[2]

PO[PIVA]:

Sińora, donio sam rubin i dijamant; ovake se dvije peče nijesu odavna u Rim donijele.

L[AURA]:

Popiva, da gdi je sińor Marin?

PO[PIVA]:

Sad će i on bit ovdi.

L[AURA]:

Što učiniste tamo?

---

[1]) ‚ioyh'; [2]) ‚gouoryse'.

PO[PIVA]:

Sve dobro.

L[AURA]:

Sve dobro? Dobro, nu čeka' doli.

PO[PIVA]:

Ono „sve dobro" ne delekta me! Da nije koga vraga uzaznala od onoga našega lakomca? Dohodi mi vo|a da joj ne dam ove zoje.[1])

L[AURA]:

Popiva mio!

PO[PIVA]:

Signora!

L[AURA]:

Nu da' sjemo!

PO[PIVA]:

Che bella cosa!

L[AURA]:

Popiva, pođi najbrže i dovedi mi Mara; imam veliku potrjebu od ńega.

PO[PIVA]:

Na tvoju zapovijed, trčim najbrže. — Ova sińora u čijeru i u govorenje para da nije ona; ali tko ima suspet od česa, tako mu i para i što nije. Ma övo mi gospodara! Àdio, malankonik ti je! što će bit? — Gospodaru!

MA[RO]:

Ah, tradituru Popiva, ruino moja!

PO[PIVA]:

Što je za boga?

MA[RO]:

Jeda si sińori rubin i dijamant ponio?

PO[PIVA]:

Kako mi si rekao ja sam opravio.

MA[RO]:

Ah, tradituru! ah, pse jedan! Ah, gdje mi je puńao, da zako|em ovoga asasina!

---

[1]) ‚zioie'.

PO[PIVA]:

Per amor de Dio, gospodaru, ustavi koloru!

MA[RO]:

Ah, t*i*, ruino moja! Ajme, što ću sada? kudije li ću sada? čemu ž*i*vem? što ne uzmem no*ž*, ter ne d*a*m svrhu tolicijem tugam?!

PO[PIVA]:

Za boga, gospodaru, koja je tolik*a* desperacijon?[1] Repoz*a*' malahno, svemu se može na*ć* remedijo, kad se čovjek ne abandon*a*; kad se abandon*a*, i male stvari veliku mu t*u*gu zadaj*u*.

MA[RO]:

Ah, zl*i* guvernu moj! ah, moje malo naprijed mišl̥enje! ah, oče vraže! a, Popiva, smrti moja, t*i* me, ribaode, dȍzaklâ!

PO[PIVA]:

Gosparu, njeka ti je bol*e*s i malankonija od srca stegla, ter ti i nevelika stvar prem velika para; nemo' tak*o*!

MA[RO]:

Ah, Popiva, dinarâ veće nije, čȃs izgubih, eredita[2] veće ne mogu imat, duzi na sve strane, zlo patit ne umijem; što ću? Iz Rima se dvignut ne im*a*m s čijem; ne imam veće ni gdje na st*a*n poć. T*i* si onomu vragu, a ne ocu, dao kl̥uč od kuće, — obijati je sramota. Hajme, nesrećo, veoma t' me räščinî!

PO[PIVA]:

Vid*i*m, fortuna nas je na veliko zlo zbila; ma nu se malo akvijeta', malo repoz*a*'.

MA[RO]:

Ȍvo sam repozao. Hajme, nađi štogodi, iznađi koje remedijo smrti mojoj.

PO[PIVA]:

Sińora još ne zna ništa o[d] tvojijeh[3] stv*ari* ni najmańe.[4]

MA[RO]:

On*i* neotac odnio je svite iz magaz*i*na, a žudio se je oni čas pošao vȁl̥at na banku o[d] tr*i* tisuće duk*a*t.

---

[1] ‚desperation'; [2] ‚heredita'; [3] ‚tuoiieh'; [4] ‚niia magnie'.

PO[PIVA]:

Može li bit?! Ah, nut avaricije[1] o[d] čovjeka! To sińora još ne zna ništa. Poď večeras u ńe na večeru i na spanje, i dvignimo joj kugodi kolajinu, prsten, zoju, pokli naša srjeća hoće tako, i sjutra najsjutrije otidimo.

MA[RO]:

To je najboļe našoj desperacijoni,[2] to je remedijo najespeditije.

PO[PIVA]:

Ma kad dođeš k ńoj, ne kaži malankoniju, usiluj se veseo bit. I prije neg u ńe pođemo, poď vrati sajun i tu kapu žudjelu, a uzmi tvoj sajun od veluta i kapu. [l. 73.b] A *orama[i]* je noć: večeras sińora neće moć znati ove stvari, a sjutra znaj kako joj drago.

MA[RO]:

Asasin, bogme ostah asasin! Što se će po Rimu od mene govorit? Poď'mo!

PO[PIVA]:

Ovdi ovoliko, ovdi nije inoga remedija.

Svrha četrrtoga ata; počińe

AT PĿTI.

ŠENA PRVA.

Pomet sam.

P[OMET]:

Honores mutant moribus, i tko me vidi da sam promijenio ovako haļine rijet će: „Pomet se je Trpeza pomamio!“ a ne zna er sam *abate* sada, kont sam, kavalijer sam; zato sam i kolajinu stavio na grlo, sińora Mara[3] sučeda, — on odpade od kolajine. Hoću li kad u Dubrovnik, da vidim gdje se je u ormanicu učinio?[4] A meni pristoji haļina, bogme pristoji. Našao sam za čerto, za fermo da je sińora Laura ona Mandalijena, kći Ondardova iz Auguste; a otole je i Ugo, moj Tudešak. Onoga sam čovjeka koji mi donije nôvu ostavio vesela na voštariji[5] *della grassezza;* a ja sam bogme veseliji od ńega, *de ello.* Ugu kad rečem, — neće mačka larda! — ova je parentijera učińena! Poću najbrže u sińore

[1] ‚auaritie‘; [2] ‚desperationi‘; [3] ‚maru‘; [4] ‚ucj nio‘ *griješkom mjesto* ujmio?; [5] ‚uosctary‘.

Laure, u gospođe Mandalijene. Za rijet bolje, neću joj govorit da ju otac ište i da je ostala tako ereda o[d] tolikoga imanja, er bi se uzoholila, — kortiġana je! Hoću da joj *all' improvviso* dođe ovo veselje, da je Pometu oblegana. Ugu ću, momu Tudešku, sve rijet, neka je dobrovoljnije uzme za ženu. — Ma koga vidim odovud? Poću se retirat malo [s] strane, da mi ne smete fačende od inportancije.[1])

MA[RO]:

Hajme, nesrjećo, na šta me si zbila? da ni sajuna moga od veluta ne mogoh imat! Ma mojoj nevolji ne konveńa se neg i zločestija haljina od ove. Što će rijet sińora Laura?

PO[PIVA]:

Gospodaru, nije ga sada plakat neg učinit srce od lava. Svijeća je došla na zeleno: veće nije kuda. Ako još ne izesmo sińori iz ruke prsten, kolajinu ali štogodi, nećemo imat s čijem otit, nećemo imat što jesti.

P[OMET]:

(Ovo ih, ovo su oni faliti! Tu vas hoću, grintavci, došli ste gdje ruka maha.)

PO[PIVA]:

Što mučiš?

MA[RO]:

Ajmeh, Popiva, ja sam se izgubio!

P[OMET]:

(Rusatije[m] mu octicem polse!)

PO[PIVA]:

Nije se sad brijeme gubit; trijeba je učinit obraz od mariola.

P[OMET]:

(Bogme od mariola!)

PO[PIVA]:

Nije što jesti!

P[OMET]:

(Jes, ošpedao ńemu; ma tebe, ako ne vidim na vješalijeh, neću miran umrijet.)

[1]) ‚inportantie'.

MA[RO]:

Oršu, da se ide u siñore, ovdi je trijeba imat . . .[1]

P[OMET]:

(Bogme ga nećeš sad tamo.)

MA[RO]:

Tko je ovo? Je li ovo Pomet? Pomet je!

PO[PIVA]:

Nut ribaoda gdi se u velut obukao i s kolajinom je!

MA[RO]:

Da' da ga ubijemo na mjesto! Ovo je ljepša okazijon od svijeta, ter nam neće rijet da smo utekli kao faliti, ma kako omičidi; ter nam neće tolika sramota bit.

PO[PIVA]:

To hoću da zautra učinimo; večeras ne imamo s čijem otit. S oružjem je, ribalad jedan; neka, malo ti će vaḷat.

MA[RO]:

Pomete, ti?

P[OMET]:

Misser Mari[n], ben trovato.

MA[RO]:

Maloprije mi si skapulao, drugovja mi nećeš skapulat!

PO[PIVA]:

Ribaode jedan, još imaš oči s nami govorit?!

P[OMET]:

Id' tja, ti pod' na komardu! *Misser* Maro, svjetovah se, tako i skapulah; i opet sam se svjetovao, da ovo oružje uza se vazda nosim. Nea Popiva pristupi, da mi ovu muhu s nosa zbije.

PO[PIVA]:

Nut ribaoda, još nam bràvá!

MA[RO]:

Ki je vrag ovo? *Lessandro*[2] *drappier!*

---

[1]) *fali bez sumnje* srca *ili tako nešto;* [2]) ‚lexandro' *koje možda treba čitati* Lešandro.

[ŠENA DRUGA.]

LE[SSANDRO]: *Signor Marin, bon giorno alla signoria vostra! Oramai è tempo che io sia satisfatto.*

[l. 74.ª] MA[RO]:
Avete fatto il conto quanto vi resto a dar?

LE[SSANDRO]:
Ho avuto cinquanta ščudi,[1] *e mi restate a dar ancora cento.*

MA[RO]:
Sta bene; domattina sarete satisfatto senza fallo.

LE[SSANDRO]:
Voi andate mandandomi da un dì all' altro; non posso più spettar, voglio esser satisfatto.

P[OMET]:
(Popij[2] tu zdravicu!)

MA[RO]:
Avete ogni ragion, voglio satisfarvi. Venite domattina a casa mia, et sarete pagato.

P[OMET]:
(Ne ostavi ga se, ne ima grintave mjedenice!)

LE[SSANDRO]:
Stasera io ho da far un pagamento; se pensate pagarme domattina, pagatemi stasera, e[3] *datemi qualche cosa manco.*

MA[RO]:
Voi sete venuto con sì gran furia! alle vintitre ore che faccia pagamenti?! Trovatime all' ora di banchi, et sarete satisfatto.

LE[SSANDRO]:
Dico, voglio aver el mio, et non vo' parole!

PO[PIVA]:
Voi sete venuto con superchiar a.

LE[SSANDRO]:
Non volete pagarmi, eh?

[1]) ‚sckudj'; [2]) ‚popy'; [3]) *poslije prevučenoga* ‚et da de'.

P[OMET]:

(Je li tko, bože? Gleda' feste!)

MA[RO]:

Par che voi vogliate combatter?

LE[SSANDRO]:

Non son venuto per combatter, ma per aver il mio.

MA[RO]:

Orsciù, che abbiate il vostro; vado a portarvi vostri danari.

LE[SSANDRO]:

Vengo io con voi.

MA[RO]:

Aspetta alla butteja vostra; per mio servitor vi mando adesso, senza indugiar, cento šcudi,[1] *giacchè sete tanto inportuno.*

LE[SSANDRO]:

Aspetto, purchè sia cožì.[2] — *Se non mi paga, vo di lungovia a farlo citar.*

P[OMET]:

Sto uši će platit! *Cento ducati!* počeli ga su potezat. Da bi bog dao da mu još Pomet ne donosi u lončiću na tamnicu. *A,* na velik ti prepozit izide ovi svilar. Olova mi sad pliju, sve mi prospero prohodi! Ovi faliti mogahu mi posao ištetit: žene su kao lis. kojijem[3] svaki vjetar kreće. Poću najbrže u sińore; u poses ulazim. — (Tik, tok!) — *Signora Laura, patrona mia!*

LA[URA]:

Ah, Pomete, ti li si? Uzidi gori.

P[OMET]:

Ah, sińora, da maloprije ovako učińaše, tvoje tri tisuće ne utońahu.

L[AURA]:

Oto, tako moja nesrjeća htje; ma, žimi tvoja ļubav, Pomo. kako ih ne budem izgubit.

---

[1]) ‚sckudj'; [2]) ‚coscj'; [3]) ‚koiiem'.

P[OMET]:

Sińora Laura, nosim ti nôve koje scijen*i*m da ti će drage bit.

L[AURA]:

Tak*i* čovjek ne može neg s dobrijem kolačem doć.

PET[RUNJELA]:

Brižna, nut gdje se je nagalantao, i s kolajin*o*m na g[r]lu, kako da id*e* na p*i*r.

P[OMET]:

A, bogme, Pêtre, na p*i*r.

PET[RUNJELA]:

Da bogme gospoja[1] ti čestitih, — sve ti čestito!

L[AURA]:

Idi, oslico!

PET[RUNJELA]:

(*E*, nedrago jo[j] je!)

P[OMET]:

Sińora Laura, u dobr*i* čas desn*o*m naprijed st*u*pih.

SCENA TERZA.

MARO, POPIVA, SIŃORA LAURA.

MA[RO]:

Ah, Popiva, vid*i*š li gdi nas je fortuna zbila? da mi je trijeba lagat, da mi je trijeba bježat o[d] dužnik*a*, jaoh, da sva moja speranca stoj*i* sada u mariolstvu! Ako ne ukradem što sińori Lauri, m*i* veće ne zn*a*mo n*i* kud ni kamo. Ah, smrti, gdje si? Na velik ti bi mi prepozit sad b*i*la! Blagosovļena on*a* r*u*ka koja sama kadgodi libera *s*e ovacijeh t*u*ga.

PO[PIVA]:

Gosparu, ńije ga tu plakat ni gubit brijeme. Poď'mo u sińore: čeka *a* na večeru; i oprav'mo što imamo, ak*o* neć zautra u tamnicu uljesti.

MA[RO]:

Poď'mo, poď'mo.

[1] *možda griješkom mjesto* gospoju.

PO[PIVA]:

Što „poď'mo"? Övo si prid vrati od si[ńo]re.

MA[RO]:

Da kuca'.

PO[PIVA]:

(Tik, tok!)

PET[RUNJELA]:

Chi batte giuso?

PO[PIVA]:

Petrunjela, otvori!

Ovdi izlazi Vlaho, Pijero, Niko.

V[LAHO]:

(Kompańijo, nu gleda'te, vidim Mara prid vrati od sińore.)

PO[PIVA]:

Petrunjela, što se si zabila?

PET[RUNJELA]:

Gledam te, Popo, smurala sam se na tebe. Brižnika, pristao ti je!

PO[PIVA]:

Petre, Petrunjelice!

L[AURA]:

Signor Marin!

MA[RO]:

Signora mia!

L[AURA]:

To[1] li[1] ja o[d] tebe dostojih?

MA[RO]:

Što, sińora?

PET[RUNJELA]:

Nut onoga bezočnika! Nebogo, dohodi mi kima da mu ovi-zijema[2] noktima izdrem one očine kijema još ima oči gledat.

L[AURA]:

Muči ti, Petrunjela!

---

[1]) ‚toh'; [2]) ‚ouiſiima'.

PO[PIVA]:

Nebore, Petre, što je *ta* kolora? Pomet li vam je štogodi nalagao?

[l. 74.b] PET[RUNJELA]:

Bezočnici jedni! Äšišinâ sińoru o[d] tri tisuće dukat, ah!

MA[RO]:

Pomet li vam je štogodi nalagao? Ah, Pomete, Pomete, vele ti mi[1] ih[1] si sakrojio!

PET[RUNJELA]:

Mojijem[2] sam očima vidjela, tradituri jedni, gdje ti on*i* zlostar odnese svite; a žudio se ončas poće nap*l*atit na banku. Nebogo, još imaju oči govorit.

MA[RO]:

Ter si t*i* *to* vidjela?

PET[RUNJELA]:

Vidjela! ne vidjeli v*i* da bi!

L[AURA]:

Maro, ja li *to* o[d] tebe merit*am*?!

MA[RO]:

Sińora, j*á* ne znam ništa o[d] tog*a*.

L[AURA]:

A od vjerenice si imao kńigu, a meni si govorio da nijesi vjeren! Bastą, na dv*a* načina sam o[d] tebe privarena, tako da ovako dosl*e* nije nijedna moja drúga privarena bȉla. Scijeniš li da u Rimu nije pravd*e*? Čini da im*a*m moje tr*i* tisuće dukata be[z] skandala i bez tvoj*e* velik*e* sramot*e*.

MA[RO]:

Sińora, zlo si informana. Ovdi s ulice ne mogu moje razloge govorit.

PO[PIVA]:

Otvori malo, sińora, da uljezemo u kuću. Nijesu tolik*e* stvari kolike ti su nalagali!

PET[RUNJELA]:

T*o*, da nam još dvignete štogodi? nut, nebogo, da' ašišine u kuću!

[1]) ‚myh'; [2]) ‚moiiem'.

V[LAHO]:

(Kompańija, čujete *li* i vidite *li*?)

N[IKO]:

(I čujemo i vid*i*mo.)

PIJE[RO]:

(Ovo je što se reče: kurvam noge pla*č*i, da te ovak*o* goste.)

Pomet iz kuće od sińore.

P[OMET]:

Tko je ov*o* doli? Ah, *misser Marin,* prostite, mjesta su puna, ne imate gdje sjesti, a komedija se je počela odkada! Popiva, reci gospodaru: pacijencija![1] vuk lisicu privar*i*.

MA[RO]:

Kurvin ribaode jed*a*n, hoću li ti se kad krvi napit? hoć li mi kad u ruke upasti, da t' ukaž*e*m što je t*e* trate činit?

PO[PIVA]:

Mariolu jedan, nu sid' dolu, da t' ukažem s kijem im*a*š što činit!

P[OMET]:

Da s*i*dem doli? Ašendao sam j*á*, a vi ste pali! I v*i* bijehote na ovomu mjestu maloprije, ma, grintavci, ukinuste se, er na dobročestu mjestu ne umije zločes sjedit.

MA[RO]:

Ah, mariolu jedan! — Čuješ li, sińora Laura, otvori, er po raspetje božije sažegoh ga u kući.

PO[PIVA]:

Da' da razbijemo vrata!

V[LAHO]:

(Vidite li?)

N[IKO]:

(Slušamo i gledamo komediju.)

PIJE[RO]:

(Che spasso!)

[1]) ‚patientia'.

PET[RUNJELA]:

Da razbijete vrata?!

L[AURA]:

Vrata meni da razbijete?! Petrunjela, mortar mi!

PET[RUNJELA]:

Da nam vrata razbijete, manigodo jedan! Po Lunćijatu[1] božiju, kako va[s] se ću sad bačkjelom vrć, čije[m] mi na ruke dođe. Nut, vrag ti dušu ne uzeo!

MA[RO]:

Ah, kurve, kurve, tko s vami ima što činit!

PO[PIVA]:

L' è fatta!

V[LAHO]:

(Skrijmo[2] se, da nas ne vidi.)

MA[RO]:

Ajme, Popiva, ovo nam faļa! što ćemo?

PO[PIVA]:

Ah, jeda možemo Pometa gdi dočekat, da mu se, ajme, krvi napijemo.

MA[RO]:

Hoću svakako da ga prežimo i da ga ubijemo na mjesto. Ovdi ovoliko! Popiva, mi smo spačani.

PO[PIVA]:

Gosparu, nemo' se još abandonavat; ako uzmańka, a mi na sodu — zvòn[3] tambur.

MA[RO]:

Ajmeh, nesrjećo, na što me si dovela! Popiva, hoću da zakoļemo Pometa, — *che lo ammattiamo!*

PO[PIVA]:

Gosparu, na smrt — na život, ovo sam, slijedim te.

MA[RO]:

Hoću da uljezemo *per forza* u Laure, — ah, kurve! — da ih svijeh u kući zakoļemo ko mi pod ruku dođe! Desperan sam, — otac vrag, pak ću sam sebe ubit. Pod'mo oružje uzet.

PO[PIVA]:

A, svijete! a, vraže, vele ti moreš!

---

[1] ‚lunciatu'; [2] ‚skrymo'; [3] ‚suony' *možda je, pored dugoga* i, *2. sing. imperativa* zvòni.

SCENA QUARTA.

VLAHO, NIKO, PIJERO.

V[LAHO]:

Ah, vraže, zao ti si! a, zločestvo, od mala ti si! a, zl*i* guvernu, na što dohodiš!

N[IKO]:

Da u Dubrovniku meni koja onak*o* učin*i*, po muku božiju bih je fjersao.

P[IJERO]:

Onak*i* desperan, dubitam da koj*i* skandao ne učini.

V[LAHO]:

Onak*i* zločes, dub*it*am da vrat ne ulom*i*. Ako ga barižeo nađe s *o*ružjem, vidjećete feste.

N[IKO]:

Vrag! poď'mo za ńim, nemo'mo ga abandonat, da u [o]noj furiji ne učin*i* k*i* er*o*r.

V[LAHO]:

Ako što možemo, poď'mo, poď'mo!

[l. 75.a] N[IKO]:

Mi smo došli u R*i*m za imat k*i*godi pjač*e*r, a najliše s ovizijem Marom, a ja viďu š ńime nećemo imat neg despjač*e*r. Vrag! žao je meni er se je [s] sińorom svadio, — za moj dio; ma ǵi̯oz biješe, ne dadiješe, bjestija, na ńu ni gledat.

SCENA QUINTA.

ǴIVULIN, TRIPE.

ǴI[VULIN]:

Ah, ah, *giuraddio,* ne da se nać oni naš Žuho riđe brad*e*, štono mi plac*a*; lazi mi kao indijana žaba. Bože, hoću li se gdje stāt š ńim? Da mi je š ńim na bal*u*n poigrat, da ga učin*i*m od jajera, da malo polet*i*, da mu d*a*m nog*o*m u oć*a*s, da ga vihar odnes*e*, ne drug*o* — da se š ńim pozdrav*i*m. Nije ga, slava milostivici! Ma tko id*e* ov*o* odovud*a*? Ma koga se j*á* boj*i*m? Kurvin sin budi s dvijema rukami! Ma mi je boļe stāt [s] str*a*ne, da spijam koje su čijere od neprijateļa.

T[RIPE]:

Po kotorsk*u* advokatu, *can, becco futuo*, sad me nađi s oružjem! Gdje je ov*i* sin majk*e* od sedam muž*i*? Ne viđu ga, po svetoga Gulijana, junačkoga advokata, dobr*e* žen*e* sina, da ovak*o* rečem, koji bi mi sada dobar sramotu učinit. Izidi, *can, becco futuo!*

ĆI[VULIN]:

Ah, ah, ovo je moga Žuha majstorija! On ga je poslao, neće inako bit po Gospu od Pšuńa; poznah *já* er se hoće izet, da mi ne pl*ati* navao.

T[RIPE]:

Eccomi in campagna! Ako je tko, izidi, nije se ovdi krit; tko nije žena, hod' na poļe.

ĆI[VULIN]:

Misser, koga *ti* išteš? Ako čovjeka išteš, ŏvo je na pjaci; ako žene išteš, u kući su gdje kudjeļe pred*u*. T*i* li si on*i*? Tko te je poslao?

T[RIPE]:

Da t*i* li si on*i* koj*i* mene išteš? Ŏvo sam! Nut, što me nabl*i*zu gled*aš*? Sit me se nagled*a'*.

ĆI[VULIN]:

Reci mi t*i*, ne smijemo li našega iskat?

T[RIPE]:

Da kaž*i*[1] ti meni: što t' ne more bit *per amor,* zašto hoć *per forza?*

ĆI[VULIN]:

Giuraddio, po majku od Pšuńa, pomańe govori![2]

---

[1] ‚kaxy' *ispravljeno od* „kaccy'? [2] *U sredini lista 75.a prekida tekst, pa su l. 75b i 76—81 sasvim prazni.*

[l. 82.a] Komedija[1])

ARKULIN.[1])

[Lica što govore:

Arkulin, (stari nežeńa)
Vlah Kučivrat, sluga Arkulinov
Milov, drugi sluga Arkulinov
Milica, djevojka Arkulinova
Ančica udovica, nevjesta Marićeva
Lopuđanin Viculin, brat Ančičin
Marić, vjerenik Ančičin
Vukava, (starica)
Kotoranin Tripe
Negromant
Kanǵilijer
Grk Albanez.]

[PRVI AT.]

[ARKULIN:]

Cibo dolce e nutrimento della longa quaresima.

V[LAH]:

(Bob i leća korizmina hrana jes, a Petar Longo sve mu ono posilaše.)

AR[KULIN]:

Aglio — luk česan *et quella cipolla* — kapula, bez koje vi, žene, ne biste mogli sofrikat činit; i zaludu bi bili cipoli riječki i gere lokrumanske, da se lučca kapule najprvo ne podpriga.

V[LAH]:

(Jes, bogme smo s gosparom i prikle prigali; a dobro ih priga, a ja mu sam puhao, ah! ah!)

AR[KULIN]:

Veramente Puļu neću neg [s] suzami uspomenut, a dinarića kad bi mi poslali, munite srebrne kolura od neba, i zlatne kolura od sunca. I kako se svijetu ovako u jutro, kad sunce sine, oko

---

Izvori: A *(za tekst)* i P *(za varijante) kao za* Grižulu *(v. str.* 127.).

[1]) *napisao Dum Đuro (ili O. Ivan?) Matijašević, u* A *naime fali početak ove komedije.*

obeseli i otvori, tako i meni, na svjetlos od zlata, oko mi se otvoraše, srce mi se veseļaše. A sada nije dukat moje sunce; skrińu zatvorih i čavli zabih.

V[LAH]:

(Jes, bogme, ova svińa ima dukata dosta.)

AR[KULIN]:

Nije moje dunižanje Orlanda, veće moje je svitlo sunce Ančica dilikana, profilana.

V[LAH]:

(Ona li s nosom od pedi? Ubio te bog i š ńom!)

AR[KULIN]:

Moje je dunižanje ńe pod kuću veselo.

V[LAH]:

(Jes, bogme, tu mu je vas dan šećna. Stara se je klada užegla.)

AR[KULIN]:

Tu je moje *verdezzante prato, lo sole reluzente.*

V[LAH]:

(Farfanzia,[1] *ferfeto!)*

AR[KULIN]:

Tu je moje tezoro i moje *dolce riposo.*
Quella dolce memoria di quello zorno
ehe fu prinzipio a sì lunghi martiri,
početak koja bi od moje tužice;
a sad me pokriepi, gizdava rozice.[2]
Tvoj sam rob, tvoj sluga i tvoj ću umriti,
diklice, nî drügâ moje oko nego ti!

V[LAH]:

(Rekoh vam já er moj gospar Arkulin i bersat umije.)

AR[KULIN]:

Nut što ļubav čini! *Amor con che miracolo fai,* da prije ne znah što je veras, a sad pļujem verse. *Amor, el tuo dolce liquor,* kako med pčelicu u slasti sve stavļá.

---

[1] ‚farfantia'; [2] ‚rozize'.

V[LAH]:

(E, jes! sve svińa njeke slasti ije,[1] a meni ne da ni okusit.)

AR[KULIN]:

Ma ti, krudela *rubella de amore,* čemu si krudela? što hoć od mene? Živo[t] ti darivam; može li se veće dat?

V[LAH]:

(Bijedan ti darov! Oto te ne bi na turskom pazaru somun hljeba prodao.)

AR[KULIN]:

Ti ćeš moć rijet da sam star! Nijesam star, dušice. Je li tko da se sa mnom ukiduje? je li tko da se sa mnom škrima? je li tko da sa mnom tanca? Čovjeka se ne bojim u sve dintilece od svijeta.

V[LAH]:

(Ah, ah, ava, nuti ruge što od sebe čini! Nut gdje mu je gaćnik, junaci, ispao! Ovdi da ga Ančica vidi, sad bi se spondrala od ljubavi za ńim.)

AR[KULIN]:

Ah, mia vita leggiadra, ku njekada imah! Kurvina kćeri, er bi za mnom trčala, a ja bih prid tobom bježao, ter bih te morio kako ovratu na tri dlake, kako sad i ti mene moriš. Ma kad me umoriš, poslije ti će žao bit; jošte ćeš, kučko, za mnom proplakat, *et dopo morte aiuto porzerai al tuo Arkulino,* — kad, kučko, bude zaludu i ka[d] ti bude mala har, i kad, kučko jedna, . . . Ja te ću . . . po svetoga Arkulina, moje ime! Ne budeš bez mene umrijet, da je zdravo ova pestuleza!

V[LAH]:

Maj prc! pođ' mu tkogodi dlačicu s plašta dvigni sada! Ako sad nađe Ančicu, svoju morozu, Ančica zlo ide, bogme ju pjersa! Ljubav se je u ijed[2] obrnula, razjedio se je. Magańa, neće ni da jede, kad je [l. 82.b] u ijedu,[3] a meni se, bogme, tada trbuh ne veseli. Tko ti mene dovede iz Vlahâ, da mu sam kmet, ter me nauči na njeke ure jesti, — razbile se! Ma kad svińa zasjede, dobro poije[4]; a bogme t' i ja š ńim, istom kad mu polojim, kad ga malo pohvalim da ferfeto bersa i da je u ńem golem junak, —

[1] ‚iie'; [2] ‚iied'; [3] ‚iiedu'; [4] ‚poiie'.

u onoj rđi! Tu ti bude moj trbuh kakono pratarsci bisaci, kadno o svetkovini idu po Župi prosit. Poću vidjet kud ide i malo mu se prijavit, da me ne bi onom festulezijom, svińa, dohitio, — srdit je.

Finis prvi at. Počińe

DRUGI AT.

AR[KULIN]:

Ha! pestuleza bi lijek ovizijem koji se vrćahu ovdje. Nije[1] ih sada furfanata! *In fine,* oružje je kral od svijeta, oružje sve gospoduje. Sad sam já gospodar od ove place. Pestulezo, junačka hrano, ti si sada moja čâs, *meae summae vires.* Sad ću moć na repozano ovu krudelacu vidjet, ovu ka mene jur vodi svezana za grlo. Sad ću činit da izide na funjestru.

Želim te u želah, u želi umirem,
jäk žedan jelin plah, za tobom želan grem.

Ančice, je li pravo da si toliko krudela? Meni, ah meni, ah meni, tvomu tolikú krudelta!

[LOPUĐANIN:]

(Ču li, ģiļoziju zatvori od ńega!)

VU[KAVA]:

Gospodaru!

AR[KULIN]:

Ah, Vukava, ti li si? jeda mi si afikat od kuće donijela?

VU[KAVA]:

Ubio bog afikat! Sada hodi najbrže, u mene u kuću uljezi, er imam s tobom govorit od strane Ančice tvoje.

AR[KULIN]:

Ah, od strane Ančice!

VU[KAVA]:

Nemo' veće tu stât, er ima jednoga brata, gospodaru, zmaja, īsiječe te na peče, ako izide. Vidio te je gdi s Ančicom govoriš, i potrčao je u tretji pod po mač i štit. Hod'mo u kuću prije ne[g] je izišao.

AR[KULIN]:

Ah, junak je! ah, i s mačem i [s] štitom! Da pođ'mo, retira'mo se!

[1]) ‚niie'.

VU[KAVA]:

Oto ga! hodi!

AR[KULIN]:

Ne govor' da sam *já* ovdi u tebe.[1]

LOPUĐANIN.

LO[PUĐANIN]: *Giuraddio,* na moje oči! Po svetoga Antuna od Padue, *viescio*[2] *vigliacco,* kako te ću naučit kao se u čâs dobrijem ļudem tiče. Bih u Napuli, u Ʒembi,[3] u Maoprdoniji[4] *e* Aligurli,[5] — ovaka mi se sramota ne učini, kao mi se ovdi za mirom učini od zamiraca! Nu me dočeka', ter ćeš vidjet je li se ovo po ulicah tjerat, zamirci! *Giuraddio,* najmańa te će peča bit nos, ako te stignem. — Nije ga, utekao je *traditur de forche, mangiaguadagno.* Vele vôlât sam *já* ovizijem mańgagvadańom ručak u drijevu dao, da se će spomenovat od Viculina. Ah, koliko ih je u moje dni prida me u more skočilo!

AR[KULIN]:

(Ah, *já* ne mogu trpjet da mi tko bràvâ!)

VU[KAVA]:

(Nemo', gosparu, ïsiječe te!)

AR[KULIN]:

Čuješ ti, Lopuđanine, da ne gledam što gledam ...

LO[PUĐANIN]:

Ah, ah, u *forte* se je njetko zatvorio! Nu izid' malo iz te fortece!

AR[KULIN]:

Ļubav me velika čini da t' imam respet.

LO[PUĐANIN]:

Nu izid' odzgor, da t' ukažem što je ļubav, i da se pozdravimo.

AR[KULIN]:

Vukava, *já* ne mogu trpjet!

VU[KAVA]:

Nemo' gospodaru!

---

[1]) *na kraju retka;* [2]) ‚uiexo'; [3]) ‚zembi'; [4]) ‚mao pardony'; [5]) ‚aligurlj', *ali je* r *baš nad* u, *tako da bi se moglo čitati i* ‚aligrulj'.

AR[KULIN]:

Ah, *becco futuo,* stav' ruku na to oružje!

LO[PUĐANIN]:

Misser, što sam ja tebi učinio?

[l. 83ª] AR[KULIN]:

Prida' se, *beccazzo,* er ti sad stokatu dah.

LO[PUĐANIN]:

Misser, ja ti sam sluga.

AR[KULIN]:

Moj pržon! dobio te sam *in battaglia;* daj to oružje.

LO[PUĐANIN]:

Misser, nemo'! *Giuraddio,* torto mi činiš.

AR[KULIN]:

Metti zo quelle arme, becco futuo!

LO[PUĐANIN]:

Misser, tvoj sam sluga, nä!

AR[KULIN]:

Moj si prǵon!

LO[PUĐANIN]:

Tvoj sam, što je tebi drago.

AR[KULIN]:

Klekni doli sada!

LO[PUĐANIN]:

Kako je tvojoj milosti drago.

AR[KULIN]:

Moj si prǵon, u meni sad stoji zakla[t] te i prosti[t] ti život.

AN[ČICA]:

(Vule draga, ne da' ve ga ubit!)

VU[KAVA]:

Nemo', ne, gospodaru, za ljubav one tvoje drage duše!

AR[KULIN]:
Vukava, puštaj me činit moje oficijo.

VU[KAVA]:
Za ļubav one tvoje drage duše!

AR[KULIN]:
Ha! za ļubav one duše, Vukava, prašta[m] mu život.

LO[PUĐANIN]:
Misser, a vazda[1]) ti sam sluga.

AR[KULIN]:
Čuješ *ti*, praštam ti život, ma oružje hoću za mene; i da te veće nijesam vidio u gradu se obrnut čas jedan!

LO[PUĐANIN]:
Misser, bez oružja čemu sam?

AR[KULIN]:
Još se vrtiš tudije, *becco futuo?* — Vukava, što *ti* veliš? meritam li ļubovcu sada?

VU[KAVA]:
Jaoh, sjetna, tko bi mnio da u tebi *to* leži!

AR[KULIN]:
Ja se ovoga prvoga obstakula liberah.

VU[KAVA]:
Ti, ti nijesi čovjek ma zmaj!

AR[KULIN]:
Vukava, bogme zmaj, i reci Ančici — zmaj. Star je, njetko govori; Vukava, *ti si* vidjela, neću ništa govorit; umjej spovidjet. I' reci joj da mi ne ima za zlo er joj sam ovako brata tratao; on je sve kriv, er htje provat što je jakos Arkulinova, — tot ńemu! Reci joj: „Cić tvoje ļubavi mu sam život prostio".

VU[KAVA]:
Ja 'o' ću sve rijet. Ma hod'mo opet u mene u kuću, er ti imam od ńe strane vele govorit. Neka ja nosim *tu* štitinu.

---

[1]) ‚uasda' *što se može čitati i* vas da.

AR[KULIN]:

Vukava, neću neg *já*! ovo je moja čâs, ovo ću u memoriju stavit *ad posteros;* mnom je danaska sva moja fameļa čâs dobila eternu, eternu.

VU[KAVA]:

Blago ńim s tobom!

KO[TORANIN]:

Vraganajes po petnajes, komedije, komedijole! Boļe je meni nastojat kao ću lopiže prodat, neg da se mnom Dubrovčići rugaju. Po svetoga Tripuna, blaženo[ga] našega konfaluna a moga krsnoga imena, kao ne bijehu za ino Tripu doveli u maškaratu, neg da se ńim rugaju Dubrovčići, — Dubrovčići, er ako uljezozmo jedan drugoga u ruge stavļat, njetko će i drugi pomižan ostat. Po bradu božiju, da vrag uzme dušu onijem našijem ki pomižaše kruške, da ih pomižanijeh Dubrovčićem prodaju, pak ih sami, bestije o[d] tri bolanče, jedoše. Fortuna ih zategnu; staviše se tej kruške jesti: „Ova nije pomižana, ova nije uscana, ova nije". Vrag da ih vazme! daše fin svijem kruškami, da smo sad za rug Dubrovčićem i vituperijo od sve Dalmacije.[1]) Ludjak jedan učini eror, a svi ga mudri ne mogu remedijat. A, uz ove tuge, još nas i naš dom i naša kuća bije. Oni vražiji ajer, koliko nas rađa, toliko nas kilavijeh rađa. Te vražije krepature reńaju u nas, er sam većekrat rekao u meni, a meni: kilo, vrag da te vazme, ako si i moje meso; i vas tedijo moj zlo' česti pridavam. Tizim nas vražiji Dubrovčići najveće kore. Da vrag uzme oni djavoļi ajer ki nas pridrtijeh rađa, da smo za rug Dubrovčićem i vituperijo vragu [l. 83.b] i ńegovu ocu. Njeka me malankunija uhiti razbirajući ove stvari; poću malo začet uz leut, da mi malankonija od srca otide.

Kroz bužu me gledaš, ne daš mi pokoja;
razdro sam vehti plaš etc.

AR[KULIN]:

Olà! Čuješ ti, Kotoranine, da si otle najbrže otišao s tizijem leutom; neću tizijeh leuta tu!

KO[TORANIN]:

Ki vrag odzgor govori?

---

[1]) ‚dalmatić'.

AR[KULIN]:

Jesi li me čuo?

KO[TORANIN]:

Malo sam pogluh, *non aldo troppo ben.*

AR[KULIN]:

S tizijem leutom otole! Jesi li čuo?

KO[TORANIN]:

S ovizijem sam leutom ovdi, i ovdi ću stât; a ti mi paraš njeka pridrt[1] s tjezijem riječmi od bjestije.

AR[KULIN]:

Scijeniš ti da sam já Kotoranin?

KO[TORANIN]:

A što hoćeš izrijet od Kotorana?

AR[KULIN]:

Kurvina kilava trago, još te tu vidim?

KO[TORANIN]:

Ima bit da ti je to domaća spovidjela.

LO[PUĐANIN].[2]

Giuraddio, per san Givan, kako ti neće probit oružje koje mi si ugrabio *per superchiaria.*

KO[TORANIN]:

Po svetoga Tripuna i po četiri vanđeliste, kao te će velik vrag vazet, ako u nokte Tripi upadeš, beko od tri bolanče!

LO[PUĐANIN]:

Po sonce, koje nad nami svijeti, i po more, koje brodim, jeda te kad na Igalo srjeća dovede! Ah, za mirom sam, ter sam svezan! Znaš koje sam prove ja na mulu o[d] Ζenbe[3] učinio?

KO[TORANIN]:

Ah, moli tvoga boga i ńegovu mater, er nijesam ono malo lopiža doprodao! Neću ńimi perikulat; a ja bih te naučio što je Tripe Kotoranin.

---

[1]) ‚pridárt'; [2]) *iz kuće pridružuje se Kotoraninu da psuje na Arkulina;* [3]) ‚zenbé'.

LO[PUĐANIN]:

Giuraddio!

KO[TORANIN]:

Po svetoga Tripuna!

LO[PUĐANIN]:

Po Gospu od Pšuńa!

KO[TORANIN]:

Po majku od Kotora!

LO[PUĐANIN]:

Po svetoga Antuna i Nikolu[1] od Bara!

KO[TORANIN]:

Po Petra i Andriju i Jozefa martira svetoga!

LO[PUĐANIN]:

Ja te ću!

KO[TORANIN]:

Znat ćeš, bestijo, o[d] tri bolanče, s kijem imaš što činit!

AR[KULIN]:

Respetam, imam respet! Poď'te zbogom, šeta'te.

LO[PUĐANIN]:

Giuraddio, izidi ako t' što ide od ruke. Ovo ti pàrâ pestulezom bit?

KO[TORANIN]:

Ja, [2]–po majku božiju–[2], da izide, u peče bih ga učinio.

AR[KULIN]:

Ah, dva ste na jednoga!

VU[KAVA]:

Pođite zbogom, dobri ļudi! — Gospodaru, ištetićeš vas posao tvoj, ako š ńimi uzgovoriš.

LO[PUĐANIN]:

Ha, jeda te kad na Igalo dobra srjeća donese!

KO[TORANIN]:

Neće li te ki vrag u Kotor donijet jedan dan, da se ja i ti celivamo?

---

[1] ‚nikoli'; [2]–[2] *docnije prerućeno.*

[2]-**MARIĆ** [I] **VICULIN,**—[1] **LO[PUĐANI].**

[MARIĆ:]

Koja je[2] trjeska ovo prid mojom kućom? Što je to oružje? Viculine, što se to rabi? ali ti vazda kustijon činiš?

VI[CULIN]:

Nije neg, *giuraddio,* njeka bjestija!

KO[TORANIN]:

Po svetoga Tripuna, njeka bjestija!

MA[RIĆ]:

Hodi u kuću ti! a ti, dobar čovječe, pođi na tvoj posao.

KO[TORANIN]:

Me reccomando, vaš sam sluga.

MA[RIĆ]:

Para mi, biješe ono Tripe Kotoranin, moj prijatelj, a ne stavljah se od ńega.

Svrha dru[go]ga ata. Počińe

TRETJI[3] ÀT.

ARKULIN, VUKAVA.

AR[KULIN]:

Ovi su *becchi futui* asedijali mene ovdi. Vukava, što se ima činit?

VU[KAVA]:

Brižna, gospodaru, nije nikoga; ti se si prem pripao.

AR[KULIN]:

Pripao, an? Vukava, dva jednomu dušu vade, a Orlando nigda ne ktje[4] neg jednoga na sebe.

VU[KAVA]:

Brižna, oni li Orlanda na Placi?

---

[1]—[1]) *sa strane na rubu dodano oko* Lo[puđani]; [2]) *poslije toga precrtano* Mariću; [3]) ‚trety'; [4]) *u dva retka* ‚neg|tie'.

AR[KULIN]:

Vukava, *ti* ne razumiješ! Oni je Orlanda mrtav na Placi; ja *se* od živijeh vrag*ova* boj*im*. Kad nije nikoga doli, izmimo *se* odovl*e*, ter ćemo o našem poslu gdigodi [s] str*ane* u kojojgodi ulici govorit.

VU[KAVA]:

Pođimo, kako je tebi drago. Nemo' ve *te* štitin*e* nosit i ogrni ve se *tom* čošin*om*.

AR[KULIN]:

Vukava, ov*o* što sam u gveri dobio nije mi sramota nosit, — ovo je moja čâs; [l. 84.a] poslije, ako bi gdje ov*i* bekaci izišli, da se mogu od ńih štȉtit. U frotu će doć, kao hvrļci, na mene, er znaj*u* er j*a* oružjem[1] igr*am* fjorito; j*á* rukami igr*am* i fjorižam.

VU[KAVA]:

Zn*am* er umiješ i tancat.

AR[KULIN]:

Ja li?

VU[KAVA]:

Hod'mo opravit što imamo.

AR[KULIN]:

To li j*á*?

MARIĆ I VICULIN LOPUĐANI.

MA[RIĆ]:

Viculine, pokli je *to* tak*o*, bo|e je, j*á* vid*im*, da Ančicu, moj*u*[2] nevjestu a tvoju sestru, ud*amo*, ako se more, za ovoga starca Arkul*ina*, er vel*e* da je bogat.

VI[CULIN]:

Udat ju za mírom, da *se* ov*i* pasalijeri oko *ńe* vrt*e* ovako kako psi oko kučke! *giuraddio,* kako neću komportit t*u* vergońu.

MA[RIĆ]:

Viculine, da što hoć da učinimo?

VI[CULIN]:

Da ga na peče isiječemo.

---

[1]) *poslije prevučenoga* ‚rukami igram'; [2]) *na kraju retka.*

MA[RIĆ]:

Viculine, ovdi nijesmo na otoku, *ki* ne im*a* vrat*a*. Iza mira, *misser mio,* nije lasno uteć, er se zatvor*a*.

VI[CULIN]:

Mariću, učinio mi je jednu inġuriju, ka se nije, *giuraddio*...

MA[RIĆ]:

Što ti je učinio?

VI[CULIN]:

Oružje mi je ugrabio *per superchiaria.*

MA[RIĆ]:

Oružje ti je ugrabila on*a* opuzen*a* guska?! To li *si* što se hvaļaše?

VI[CULIN]:

Za mirom, Mariću, svezane nam su ruke; kad sila dođe, trijeba joj se je poklonit.

MA[RIĆ]:

Tako je, basta!

VI[CULIN]:

Znaš ka je? Trijeba je da mu se ov*a* žena navrže na kimudrago način, er mi ne va|*a*, *misser mio,* da komportimo ovu sramotu u kući našoj.

MA[RIĆ]:

Giuraddio, er k*a* mu godi otočka dođe za ov*i* mir, među ov*e* pasalijere, otruje se kao o kugu, i k*e* ne id*u* u grad sv*e*te *su* svetice. A na izuli ne imamo str*a*h od pasalijera, perdiġornat*a*, manġagvad*aña*, k*i* mi placaj*u*.[1] Velekr*a*t im sam stražu čuvao, kad dođu na Lopud s leuti.

VI[CULIN]:

E, vazda s njekijem leuti dođu, ter mi počn*u* versat; scijen*e* da mog*u* štogodi od Lopuđak*a* avancat,[2] ter im para na Prijekom dunižat u Dubrovniku. O, Maro, ho'mo na plakijer! prvom ga nađem tolik*o* iza mira, ukazat mu ću što je Viculin.

MA[RIĆ]:

Što učinismo za ovu našu zlu pečenicu?

---

[1] ‚plaziaiú'; [2] ‚auanziat'.

VI[CULIN]:

Da se čini što se može.

MA[RIĆ]:

Já znam što ću učinit: hoću da mu je vržemo u kuću, ili hoće ili neće; ako ne ustjedbude, imam jednoga negromanta prijateļa; činiću da učini za mene *cose de altro mondo.*

VI[CULIN]:

Istom da mu vrha dođemo pasalijeru od komarde.

MA[RIĆ]:

Hod'mo opet u kuću, ter ćemo se boļe dogovorit.

VI[CULIN]:

O, Ġuho! o, bestro! vidje li ju? Galanta ti je tamaša, ribe me ne jele!

ARKULIN.

AR[KULIN]: *Caga sangue!* sto dukata, sto dukata pita!

VU[KAVA]:

Poklisaru se glava ne odsijeca; u tebi stoji.

AR[KULIN]:

Ribaodo, nije li zadosta da ju dobro hoće ovaki gospodar? Sto dukat! zle žene!

VU[KAVA]:

Pođi ve s vragom od mene, ne psuj me, u zao čas ti bijes u oća udrio! Tamo te gučula zadavila!

AR[KULIN]:

Sto dukat, smrdećice, gńilo meso! Tko sto dukat ima u ovo brijeme? gdje da se mogu dobit? stat[1] pitaju[2] ribaode.[3] [l. 84.b] — Ah, Kučivrate, gdje si, moja vjerna sluga i kmete?

KUČIVRAT:

Gosparu, što je, za boga, gosparu, viteže i junače? Ovo ti Kučivrata tvoga vernoga sluge.

---

[1] ‚stát' *možda mjesto* sto t' *ili* što t'; [2] ‚pitaiu' A, pita [t. j. pita'] ju P; [3] *sa* e *ispravļenim regbi od* o.

AR[KULIN]:

Ah, Kučivrate, u najboļe si doba došao! Uzmi ov*i* štit i mač.

KU[ČIVRAT]:

Golema štita! dje ga se si dobavio?

AR[KULIN]:

Kučivrate, junaci junački oružje dobivaj*u*.

KU[ČIVRAT]:

Haj! haj! vrijedn*i* gospodaru!

AR[KULIN]:

Kučivrate, pripravi se da ugrabimo ļubovcu.

KU[ČIVRAT]:

Ovo sam, gospodine, s mačem na tvoju zapovijed.

AR[KULIN]:

Gdje b*i* Milov?

KU[ČIVRAT]:

Ŏvo i Milova, po brašance božije.

AR[KULIN]:

Što je *to* u ruci, Milove?

MILOV:

Ah! ah! rekoše mi da te hoće sjeć, ter donijeh ražań, da ga probodem.

AR[KULIN]:

Da t*a* pečenica?

MI[LOV]:

Ah! ah! ne imah ju kad skinut.

KU[ČIVRAT]:

Nea, dobro bogme, dobro vitovarija[1] vaļ*a*.

MI[LOV]:

Ah! ah! bogme sam i donio, — hoć li pit?

KU[ČIVRAT]:

Dobro, dobro, po svetoga Savu, kao da se je sa mnom dogovarao!

---

[1] *za šalu od tal.* vettovaglia *(životne namirnice), možda u vezi s* tovar.

AR[KULIN]:

Kučivrate, já viđu, *in orden* smo; da ova vrata po tleh vržemo!

KU[ČIVRAT]:

Päte, gosparu; hod' ti naprijed.[1] Ah, da je peču želješca, sad bih ih u dvije peče učinio.

MI[LOV]:

Ah! ah! sad ih ću já probosti.

KU[ČIVRAT]:

Stan' [s] strane ti, dijete![2] Što se si smrzao? otresi se!

MI[LOV]:

Ah! ah! bogme ću pit.

AR[KULIN]:

Kučivrate, što činimo? da'mo asalt!

KU[ČIVRAT]:

Ne pij[3] sada ti, vrag te popio!

AR[KULIN]:

Ah, ribaodo, sto dukat u mene pita![4] sto dukat, an?

MI[LOV]:

Sto dukat, an? ah! ah!

KU[ČIVRAT]:

Sto dukat[5] u gospara pita, pufrant, ah!

LO[PUĐANIN]:

Giuraddio, što je ovo?

LO[PUĐANIN]:

Što je ova superkjarija oko naše kuće?

KU[ČIVRAT]:

Sto dukatova, ah!

LO[PUĐANIN]:

Što ištete vi oko naših vrata?

---

[1]) *iza toga opet na rubu* Ku, *ako nije grieškom mjesto* Ar; [2]) ‚die te' A, dje te P; [3]) ‚py'; [4]) ‚pytá', *ali uz á bilo je još* t, *koje se čini da je ili prevučeno ili, naprotiv, još jednom napisano;* [5]) ‚dukat' *sa ispravljanim* t, *regbi od* a.

AR[KULIN]:

Muč'te svi *vi*, neka mi je *já* nagovorit. Prida'te *se*, *becchi futui*, er vam sad otide kuća *a fiamma e fogo*.

VI[CULIN]:

Misser, što ćemo *se* pridavat? Što išteš *oko* naših *vrata*?

AR[KULIN]:

Ančicu hoću za mene.

KU[ČIVRAT]:

Ančicu za gospara!

MI[LOV]:

Ančicu, ah! ah!

LO[PUĐANIN]:

Giuraddio, prije ću život izgubit neg ću dat moju *čâs*.

AR[KULIN]:

Nećeš? Kučivrate[1] viteže, Milovrate sokole, skoči! da'mo asalt!

LO[PUĐANIN]:

Giuraddio, i s fust*a*mi sam konbatio, kao mi nećete *vi* sramotu učinit! — Sada, Mariću, spomeni *se* od našega staroga oružja.

AR[KULIN]:

Kamenjem, ah! *becchi futui*, kamenjem!

KU[ČIVRAT]:

Ne boj *se*, gospodine Arkuline; štitom *se* pokr*ij*![2] Milove brajene, ne ostavi nas!

AR[KULIN]:

Kučivrate, daj da *se* retiramo.

KU[ČIVRAT]:

Retira'mo *se*! i ako t' *para*, da' da ručamo.

AR[KULIN]:

Ah, kanal*j*a, na tradiment kamenjem, ah!

LO[PUĐANIN]:

Ah, ah, utekoše placari.[3]

---

[1] *poslije toga prevučeno* ‚u liesj'; [2] ‚pokry'; [3] ‚plaziari'.

AR[KULIN]:

Ho'mo zasad doma; ne zlo poskaramučasmo!

KU[ĆIVRAT]:

Gosparu, da se ne biješe napetrio visoko, htijah ga u peče učinit.

MI[LOV]:

Ah! ah! a ja ih htijah probosti.

AR[KULIN]:

In fine s miri se je mučno rvat; jeda se *in piano* kad nađemo! Na druga remedija trijeba je Ančicu imat; trijeba je Ančicu imat, a od sto dukata ne va|*a* ni govorit.

KU[ĆIVRAT]:

Ančica za gosfara, ne inako, za gosfara, — a za nas pečenica. Milove, što činiš?

MI[LOV]:

Ah! ah! j*a* pijem.

AR[KULIN]:

Ah! lotre jedan, brzo ti se požeže! Uljez'mo u kuću.

KU[ĆIVRAT]:

A bogme sam i j*á* žedan; refira'mo se!

Ovdi u kuću ulaze, a Kotoranin izlazi.

[l. 85.ª] TRIPE.

TRI[PE]: Koji ti mene skandao nađe danaska! *Per Cristo,* kao se sam j*á* lijevom prikrstio jutroska, a nijesam se ni stavio. S mirom, s bogom šet*a*h, a ov*a* bjestija dođe i prva mu riječ b*i* — kilavče! Bogme ti je ugonenuo! Ma *per la verzine Zuana,* kao mu ne zlo odgovorih; er on*e* sekrete kotorsk*e* najboļe žene znaj*u*. Biješe njeka bjestija araģana, — ne zlo učinih er ovu kordetinu podbih, ako bi op*e*t došao na mene, da se mogu br*a*nit od kurvina muža.

VI[CULIN]:

Mariću, övo t' onoga Kotoranina, prijateļa tv*o*ga.

MA[RIĆ]:

O, Tripe!

TR[IPE]:

Tko zove?

MA[RIC]:

Ne poznavaš Marića tvoga?

TR[IPE]:

Mariću, *ti* li *si*? A i maloprije te vidjeh, a ne stavih *se* o[d] tebe. Što je o[d] tebe? kao *se* pasava*š*?

MA[RIC].

Njeki na[s] su skandali našli.[1])

VI[CULIN]:

Giuraddio, oni pasalijer o[d] trimjed!

TR[IPE]:

Koji?

VI[CULIN]:

Oni što nas maloprije psova.

TR[IPE]:

Oni li beko od svoje žene?

MA[RIC]:

Nu, uzidi gori, er imamo s tobom vele govorit.

TR[IPE]:

A ja da uzidem.

Svrha tretjega[2]) *ata; počine*

ČETVRTI AT.

LOPUĐANI I TRIPE.

LO[PUĐANIN]:

Tripe, razumio nas si?

TR[IPE]:

Razumio va[s] sam. *Lassa far a vostro Tripe!*

LO[PUĐANIN]:

Giuraddio, ako neće da ju svršimo s pasalijerom o[d] trimjed s oružjem.

[1]) ‚nasceglj'; [2]) ‚trietiega'.

TR[IPE]:

Razumio va[s] sam: *o guerra o pace o triegua per oggi,* da možete *vi* vaš posao opravit, *misser sci!* *Or, misser mio, penso* da ćemo sklopit ovu parentijeru.

TR[IPE]:

Bože, umije li mi tko ukazat gdi stoji Arkulo Arkulinović, *per zentilezza?*

AR[KULIN]:

Što išteš *ti* od Arkulina? Ovdi sam; i da mi bolje ime znaš, nije mi Arkulo ime neg Arkulin, s mačem u ruci za odgovorit svakomu tko ima dvije ruke. Ma na frote dohodite na Arkulina, kao i hvrlci na ruinu od smokava.

TR[IPE]:

Misser, já nijesam došao kombatit, ma s tobom dvije riječi progovorit *in secreto, di manera,* ako je vašoj milosti drago.

AR[KULIN]:

In secreto, an? Htio bi me doli primamit *sto becco futuo!*

TR[IPE]:

Já velim, onestije govori, ako je vašoj milosti drago, *misser* Arkulo ali t' Arkuline.

AR[KULIN]:

Milica, mortar mi! S vrata mi se dvigni, *beccazzo!*

TR[IPE]:

I s većijem smo ludmi govorili, *per san Trifon,* nego *si ti, in malora!* Imam s tobom tratat parentijeru, a ti *si, já* viđu, neprijatelj tvomu dobru, *in malora e in mal punto* makar!

AR[KULIN]:

Koja je *to* parentijera? Otole govori što imaš govorit.

TR[IPE]:

A ja da odovle govorim; ako svak čuje, *vostro danno.*

AR[KULIN]:

Da si je tkogodi s konopcem na grlu došao!

TR[IPE]:

Da t' rečem: daju ti Ančicu za ženu; sva je on*a* parent*a* kontenta.

AR[KULIN]:

Ah, ah, ugonenuh li!

TR[IPE]:

Ma da znaš, prćije t' ne daju[1] i, *zentilomo mio,* hoće da jo' kontradotu učiniš; *altramente non è fatto niente.*

AR[KULIN]:

Kontradotu, *becchi futui?!* bez prćije, kanalja?! S vrata mi *se,* kilav*a* trago!

TR[IPE]:

Tot avancah[2] *já per far ben!* Indovinah da me će tegnut u živo! — Znaš ka je? Ja sam kilav, a ti si beko od tvoje žene, — pones' to *in viso, bestia de merda!*

AR[KULIN]:

Lumbardu mi, pušku mi, Milica! da mi ga *se* je strijelit ribaoda.

TR[IPE]:

Lumbardom? *Merda magna! addio, m' arreccomando.*

[l. 83.b] AR[KULIN]:

Bez prćije, kanalja! — kontradotu, gramandionici jedni! Hoću, na ńih despet, da mi dođe[3] u kuću. Uzet ju za ženu i ne uzet ju hoću da u meni stoji. *Per zerto* mahnit sam za ńom i ljubim ju, kurvinu kćer, kako moje dvije oči, ma kondicijoni[4] koje mi daju neću ni slušat. S kontradotom! Ah, já znam što ću učinit: poću nać njekoga negromanta, da znam spenǵat štomudrago; činit je ću da mi u kuću dođe, na ńih despet! Ma övo ga, nut srjeće! *bon augurio,* — Ančica će u mene danaska bit. — *Dio vi salvi, misser lo maistro!*

NE[GROMANT]:

Ben venuto, gospodine moj!

AR[KULIN]:

Umiješ i naški govoriti?!

---

[1]) ‚daiu' *ispravljeno od* dadú; [2]) ‚auanziah'; [3]) *nad prevučenim* ‚ugliesć'; [4]) ‚konditionj'.

NE[GROMANT]:

Znam.

AR[KULIN]:

Rad[1] bih, ako je sińoriji vostri drago, da mi učiniš da mi jedna moroza dođe[2] doma, koju vele ļubim, ma je ona krudela.

NE[GROMANT]:

Signor sì, el solito delle innamorate.

AR[KULIN]:

Njeke kontradote pita i hoće doć bez prćije.

NE[GROMANT]:

Ho inteso, neka meni, razumio sam; ma koću já plata.

AR[KULIN]:

Ava, da te platim; što mi ćeš uzet?

NE[GROMANT]:

Dvaes dukata.

AR[KULIN]:

Caga sangue! dvaes dukata vele je!

NE[GROMANT]:

Ne mogu maňe.

AR[KULIN]:

Konten[t] sam, ma hoću da mi prvo kugodi provu učiniš o[d] tvoje negromancije.[3]

NE[GROMANT]:

Ja da učinim? Nemo' te straho bit?

AR[KULIN]:

Mene li, mene strah?! Našao si čovjeka strašiva.

NE[GROMANT]:

Gleda' na tvoja kuća!

AR[KULIN]:

(Obide me njeki strah!)

NE[GROMANT]:

Gleda' na tvoja kuća!

---

[1]) ‚rab'; [2]) ‚doge' *ispravļeno od* doscla; [3]) ‚negromantić'.

AR[KULIN]:

(Ove mi vragolije nigda nijesu drage bile.)

NE[GROMANT]:

Gleda' na kuća!

AR[KULIN]:

Kuću mi! Kuća mi otide! *Lassami star la casa, becco futuo!*

NE[GROMANT]:

Ti imaš strah; ne boj *se*, ne boj *se*.

AR[KULIN]:

Neću tvojijeh[1] vragolij*a* oko moj*e* kuć*e*! Ajme meni, kuća mi! *Becco futuo,* neć mi kuću ostavit?

NE[GROMANT]:

Ne boj se *ti* vraga da te ponese.

AR[KULIN]:

S *o*čiju mi, kurvina ostrižen*a* đidijo!

NE[GROMANT]:

Che omo del diavolo!

AR[KULIN]:

Poću na sudije, da ovoga negromanta činim izagnat iz grada; inako će oborit vas grad od vješal*a* čovjek.

TRIPE:

Gintilomo, che curri? Ferma!

NE[GROMANT]:

Un certo vecchio matto mi corre addosso con le armi.

TR[IPE]:

Saver parlar schiavon?

NE[GROMANT]:

Uno poco umije.

TR[IPE]:

Poznaš li toga starca?

---

[1] ‚tuoiieh'.

NE[GROMANT]:

Ja ga znam.

TR[IPE]:

Jeda je Arkulin?

NE[GROMANT]:

Signor sì, signor sì, Arkulino!

TR[IPE]:

Vražijega čovjeka, da je svakomu dodijao! *Con tutti la vol. Misser, poco ha mancato che anche a mi non ha dato delle feride. Chi sete voi, se piase alla signoria vostra?*

NE[GROMANT]:

Mi deletto un poco di negromanzia.[1]

TR[IPE]:

Di negromanzia?![1] Da, *per Dio* si naš! Tebe žuđahomo, *te desideravamo grandemente.*

NE[GROMANT]:

Sono a piacer vostro.

TR[IPE]:

O, Mariću! o, Viculine!

LO[PUĐANIN]:[2]

Tko zove?

TR[IPE]:

Andeamus usque ad Betlem, venit propheta magninimus, došla[3] je *stella in oriente!*

MA[RIĆ]:

Što je, za majku milostivu?

TR[IPE]:

Hic faciamus tria tabernacula, unum . . . umrijeh od veselja!

VI[CULIN]:

Giuraddio, što će bit?

TR[IPE]:

Negromant nam je ovdi! Da se osvetimo *di quel becco* od svoje žene.

---

[1] ‚negromantia'; [2] *biće mjesto* Ma[rić] A, Marić P; [3] ‚dosla'.

MA[RIĆ]:

Tripe *dragi*, neka te celunem od veselja! *O, maistro, ben venuto!*

N[EGROMANT]:

Gentilomeni, se koćete ciniti *vendetta di quel vecchio del diavolo . . .*

[l. 86.a] TR[IPE]:

S pestulezom ga je tjerao, *becco del burdello!*

NE[GROMANT]:

Ja sam *pronto* za učinit za vas stvari velike.

MA[RIĆ]:

Da ti dobro platimo i da ti smo sluge.

VI[CULIN]:

Giuraddio, da ti smo vazda skjavi.[1])

TR[IPE]:

Ja t' neću drugo *oferir* nego Tripu, mene, *e la casa mia in Cattaro, che mi costa ben cinquanta ščudi,*[2]) i još bolje.

NE[GROMANT]:

Što koćete od mene?

TR[IPE]:

Neka mu *já* rečem; *con lizenzia,* Mariću, i *ti,* brate Viculine!

MA[RIĆ]:

Reci, Tripe, kontenti smo.

TR[IPE]:

U d[v]ije riječi, *misser mio,* — a ti razumiješ naški?

NE[GROMANT]:

Žna.

TR[IPE]:

Ovi dobri dijeci imaju udovicu u kući, zlu pečenicu, er se hoće udat, a nije prćije, *misser mio,* — dukate velike pitaju, a nije ih! *Arkulino de altro canto si xe innamorao di essa, et senza dote non la vol per sua consorte,* za domaću, ma ju hoće za hotimicu *et per forza.* Zato molimo *la signoria vostra* da učiniš da rečeni

[1]) ‚schiauj'; [2]) ‚sckudj'.

misser mio, Arkulin Arkulinović vazme Ančicu bez prćije i da joj kontradotu učini. *Ve preghiamo*[1] *la signoria vostra.* Já rekoh kao umjeh.

MA[RIĆ]:

Dobro, to toliko hoćemo; što smo htjeli sve si izrekao.

NE[GROMANT]:

Ja va[s] sam razumio. Koću učiniti vele veće neg pitate. Ja ću činiti da sada Arkulino dođe prid vaša kuća i da vjenca Ančicu s konopco na grlo, i koću učiniti veće što neću govoriti, — sve biti vas posao! Pripravite kanǵilijero i sve, er sada *sponsalizio*[2] da se čini.

MA[RIĆ]:

Ah, majko od Pšuńa, tebi hvala!

TR[IPE]:

Kotorska advokato, tebi slava!

VI[CULIN]:

Santo Iacomo di Galizia,[3] tebi se priporučujemo!

NE[GROMANT]:

Io voglio poći i sve će biti kako ja reci.

KO[TORANIN]:

E, misser, da ti smo priporučeni, a plata će tvoja bit.

NE[GROMANT]:

Neću plata.

KO[TORANIN]:

E, da ti smo *riccomandai alla signoria vostra; siamo vost i servidori:*

VI[CULIN]:

Giuraddio, ovi mač i ova desnica vazda da je na tvoju zapovijed, koja mi nije sramote učinila do današńega dnevi. *Bažovi*[4] *lo pede, segnor.*

NE[GROMANT]:

State preparati, — non più!

---

[1] ‚pregiamo'; [2] ‚sponsalitio'; [3] ‚galitia'; [4] ‚baxouj'.

Arkulin sam govori:

Ne nađoh nijednoga od sudij*a*, da ovog*a* negromanta činim s dinarom kruha u Puļu poslat. Do današńega dnevi ne znah što je str*a*h, a ov*a* vražija negromancija[1] učini me da veće nijesam čovjek, da *s*am od junaka deventao zec i *gallina bagnada*. Sad kad se l*i*s kr*e*ne, tako i pazm*a*m! da malo dijete sad dođe na mene, sramotu bi mi učinio. *Sventurado Arkulino! D' altro canto amor mi assassina! Crudel amor, perchè tanto foco in me?!* — Ah! Što? Jezus, pazmah! ovdi ovol*i*ko deventao sam timid, gore neg zec. Vjetar mi sad vjeru čin*i*. *Ah, infelice, ah, misero Arkulino!* Nesrjećo prihud*a*, da li me uhil*i*! Ančico,[2] od ńekoga[3] te sam straha i zaboravio. Moja ve kćerce, dušice moja! — Ah! j*á* ne znam . . . [l. 86.b] Jezus, Abe Marija! *Credo . . ., Qui abitat . . .* Strah me je[4]! Nije inako, j*a* sam ištećen, strava mi je; ja sam zločes čovjek, ja *s*am nevoļan čovjek, *e non est, qui consolat me! In fine,* ja sam sve kriv. Mogao sam sve moje posle s mirom načinit, a otidoh po p*u*tu od vragolija. Ančicu mogah imat, — drag*u*, kordijal*u* Ančicu! davahu mi je, a ne umjeh ju uz*e*t. Sad mi ne ostaj*e* drug*o* neg da uzm*e*m konopac ter da *s*e objes*i*m. — Milica!

MI[LICA]:

Gospodaru!

AR[KULIN]:

Je li Kučivrat doma?

KU[ČIVRAT]:

Jesam, gospodine!

AR[KULIN]:

Kučivrate, moje djetece, zlo stoj*i*m.

KU[ČIVRAT]:

Što je, za boga, gospodaru? Oto se si izmorio.

AR[KULIN]:

Što čin*i* Milov?

KU[ČIVRAT]:

Zaspao je, lotar jedan!

AR[KULIN]:

Milica, čuješ li me?

---

[1] ‚negromantia'; [2] *čini se da je* o *ispravļeno od* a; [3] ‚gniekoga'; [4] ‚je' *ispravļeno regbi od* ne.

MI[LICA]:

Gospodaru!

AR[KULIN]:

Stav' pamet što ti velim. Nikoga ne upušta' u kuću, ili od moje strane dođe ili t' o[d] druzijeh strane, — ni Kučivrata, neg ako sa mnom dođe. Izvan moje persone nikoga ne primi u kuću.

MI[LICA]:

Dobro, čula sam.

KU[ČIVRAT]:

To li se ni u mene tvoga vjernoga ne uzdaš?

AR[KULIN]:

Tako hoću, Kučivrate, taka je potrjeba. Zlo se čujem, trijeba mi je otit u liječnika. Hajme, nješto ne mogu ni hodit! Kučivrate, ne mogu se krenut, pomozi me!

KU[ČIVRAT]:

Bijedan gospodaru, što ti to dođe?

AR[KULIN]:

Kučivrate brate!

KU[ČIVRAT]:

Maj prc! ti ne moreš ni s mjesta. Nea te ponesem u liječnika!

AR[KULIN]:

Kučivrate, pače te kumļu!

KU[ČIVRAT]:

A bogme t' jes u tebi brjeme!

AR[KULIN]:

Ovako svakomu budi tko se u vragolije impača!

KU[ČIVRAT]:

Drži me se, gosfaru!

AR[KULIN]:

Najlakše, Kučivrate brajo.

Svrha četvrtoga ata. Počine

PETI AT.

MARIĆ I VICULIN.

MA[RIĆ]:

Or,[1] da je u dobar čas! naši posli dobro id*u*, Viculine.

VI[CULIN]:

Što veliš?

MA[RIĆ]:

Pođi, ter *t*i opravi ono.

VI[CULIN]:

Bonora, bonora!

MA[RIĆ]:

Je li kanǵilijer došao? Ma övo ga odovuda. — Dobar si došao, *misser!* — Övo i gospodara Arkulina. — *Misser,* prosti, ako je što među nami bilo. — Viculine!

VI[CULIN]:

Što veliš?

MA[RIĆ]:

Čin' da Ančica i vjerenik *sidu* doli na ulicu, da se ova parentijera *in pubblico* učini; da poslije, *misser mio,* kao djeca, ne počnemo se poricat.

VI[CULIN]:

Giuraddio, dobro veliš; sad idu doli.

MA[RIĆ]:

Žimit, trijeba je da joj kontradotu učiniš. *Misser Arkulo,* oprosti, ako je što među nami bilo; sad te uzimamo za našega brata i draga zeta.

NE[GROMANT]:[2]

Što je bilo, bilo.

MA[RIĆ]:

Ančica, hod' naprijed. — *Misser*[3] kanǵilijeru, stan' na tvoje mjesto.

AR[KULIN]:

(Kučivrate, što ćemo učinit?)

---

[1] ‚hor'; [2] *griješkom* Ar; [3] *najprije skraćenica (slovo* m *s krakom), pa ispisana cijela riječ.*

KU[ČIVRAT]:

(Ubio bog i liječnika, — ne bi ga doma!)

AR[KULIN]:[1]

(Dragi[1] Kučivrate, što se ono vidi prid kućom Ančice moje?)

KANĆILIJER:

Čuj, veliki i mali, er Arkulo Arkulinović uzima za ženu . . .

AR[KULIN]:

(Kučivrate, stavi me doli, da čujem što se ono čini!)

KAN[ĆILIJER]:

. . . i za svoju vjerenicu leģitimu . . .

AR[KULIN]:

(Ajme, vjerenicu leģitimu!)

KAN[ĆILIJER]:

. . . Ančicu, kćer Skočikimka Lopuđanina.

AR[KULIN]:

(Ajme, koji[2] je[2] to Arkulin drugi?! Ja sam Arkulin Arkulinović!)

KU[ČIVRAT]:

(Junaci, nuta ruge! para ono moj gospodar kako i ovi ovdi!)

[l. 87.[a]] AR[KULIN]:

(Kučivrate, ne govor' toga; ja ti sam pravi gospodar.)

KAN[ĆILIJER]:

Sada, *messer* Arkuline Arkulinoviću, jesi li kontent . . .

AR[KULIN]:

(Ajme,[3] što je ovo moje ime?!)

KAN[ĆILIJER]:

. . . uzet Ančicu za tvoju leģitimu spozu?

---

[1]) *prepisivač je bio to zaboravio, pa je izgledalo kao da Kučivrat dalje govori, te je zato na rubu pod posljednim* Ar *napisao* ‚chulyn' *i dodao još* ‚dragy'; [2]) ‚koiie'; [3]) ‚aimo'.

*

NE[GROMANT]:

Misser sci, jesam!

AR[KULIN]:

(Ajme, ja sam uzet! u sni já vidim moje zlo!)

KU[ČIVRAT]:

(Nuta čuda, junaci!)

KAN[GILIJER]:

A ti, Ančice, jesi li kontenta uzet za tvoga legitima spoza i vjerenika Arkulina Arkulinovića?

AR[KULIN]:

(*Actum est,* ako ga uze!)

AN[ČICA]:

Jesam!

AR[KULIN]:

(Son spacciato, son ruinato, son disfatto!)

KU[ČIVRAT]:

(Junaci, što su ova čuda? Poću vidjet koji je čovjek ono.)

AR[KULIN]:

(Kučivrate, ne ostavi me!)

KU[ČIVRAT]:

(Sad opet idem, gosfaru.)

KAN[GILIJER]:

Sada, *misser Arkulino,* prije nego joj ruku tokaš, triba je da joj kontradotu učiniš.

AR[KULIN]:

(Kontradotu?! *Misero me!*)

KAN[GILIJER]:

Tisuću perpera, kako si obećao.

AR[KULIN]:

(Koje su ovo nevolje što čujem?!)

NE[GROMANT]:

Kontent sam.

AR[KULIN]:

(Ajme!)

LO[PUĐANIN]:

Piši, kanġilijeru!

NE[GROMANT]:

Kučivrate, tvoj *se* gospodar ženi, a tebe nije ni vidjet. Kučivrate, što gleda*š*? zaboravio *si ti* tvoga gospodara Arkulina?

KU[ČIVRAT]:

Bijedan, što je ovo? Ovo mi gospodara, a onamo *sam* drug[og]a ostavio!

NE[GROMANT]:

Kučivrate, *ti* nijesi zdrav; ovo ti tvoga gospodara.

AR[KULIN]:

(Misericordia, misericordia! Qui abitat . . . Credo . . . Ave Maria! Kučivrate, ne ostavi me!)

NE[GROMANT]:

Kučivrate, tebe *su* nemani uzele, *ti* nijesi zdrav. Što gleda*š*? Ja ti sam gospar. Ovo *sam* Ančicu uzeo za ženu; a *to* tamo ima bit kagodi nema*n*. Što gleda*š*? Gdi je Milov?

KU[ČIVRAT]:

Milov je doma, gosparu!

NE[GROMANT]:

Što gleda*š*? Ovamo stani, er te inako zabih u tamnicu; kad ima*m já* potrjebu o[d] tebe, *ti se* izmičeš.

KU[ČIVRAT]:

Ovo *sam*, gosparu, na tvoju zapovijed!

AR[KULIN]:

(Sada zlo, sada plači, nevo]ni[1] Arkuline! *Omnes amici mei derelinquerunt me!* Kučivrate, i *ti* li me ostavi, njekada moja vjerna slugo, sada *totalmente* nevjerniče?)

NE[GROMANT]:

Kučivrate, pođi doma i reci Milici da spravi svekoliko, i one kapune da nadeđe, er s nevjestom[2] idemo doma.

---

[1] ‚neuogny'; [2] ‚nieuiestóm'.

AR[KULIN]:

(*Misericordia,* mojom kućom njetko zapovijeda! Kučivrate, nevjerniče!)

NE[GROMANT]:

Kučivrate, zatisni uši, da ne čuješ glas od one nemani. Siromaše, malo nijesi zlo pošao.

KU[ČIVRAT]:

Bogme t' malo!

AR[KULIN]:

(Misero Arkulino, sada sam já neman, ja sam neman! *Fortuna crudele, ad quid tanta derisio?!)*

MA[RIĆ]:

Kanǵo, jes' li upisao?

KAN[ǴILIJER]:

Upisao sam!

NE[GROMANT]:

Sada te prstenujem, moja Ančice draga; a sada te celovom *della pace* celivam. I hod'mo veće put kuće. — Mariću, ustavi kanǵilijera[1] na večeru.

MA[RIĆ]:

Kanǵo, bogme neć inako učinit, bogme ćeš s nami na večeru.

KAN[ǴILIJER]:

Zahvaļam!

AR[KULIN]:

(*Domus mea deserta, preda di ribaldi!* Ajme, smrti, što me ne umoriš, da ovolike tuge ne gledam prid mojijem[2] očima?!)

MA[RIĆ]:

Bogme ćeš doć?

KAN[ǴILIJER]:

Na vašu sam zapovijed.

KU[ČIVRAT]:

Ove su djevojke zaspali, ter neće da čuju. Kucao sam i kucao, i nitko ne odgovara.

---

[1] ‚cangilieria'; [2] ‚moiiem'.

AR[KULIN]:

(*Santa Maria, ti* učìni[1] da *im* ne otvore, — mirakulo učini, majko *de' pupilli*, er mi kuću, ribaodi, pokradoše. Jaohi meni, moja jakosca njekadašńa! Ne mogu *se* k[r]enut, ne mogu *se* pomoć: *et omnes famuli mei derelinquerunt me in pulvere et sterquilinio.*)

[l. 87.[b]] MILICA.

MI[LICA]: Ho'te, u dobar čas!

NE[GROMANT]:

Milica!

MI[LICA]:

Dobri ste došli, gospodaru! Kučivratu bez tebe ne htjeh otvorit, kako mi *si ti* rekao.

AR[KULIN]:

(Ribaodo, zla ženo, i *ti* li me *se* odvrže?!)

MI[LICA]:

Gospo, dobra došla! uljezi u tvoju kuću.

AR[KULIN]:

(Poseģaše mi kuću, ugrabiše mi kuću! *Misericordia!* jeda brže *já* snim ovo?)

KU[ĆIVRAT]:

Milica, bogme t' sam na ferikulu stao, — malo me nemani ne uzeše!

AR[KULIN]:

Bogme uljezoše, svi uljezoše! Ovo, *meschino me,* nije san! *factus sum derisio gentium et domus mea desolata facta est preda di cani e di ribaldi! Misero Arkulino, che speri ormai?* što čekaš, zločesti Arkuline? u koga *se* veće uzdaš? *Famuli*[2] *tui famulaeque derelinquerunt té!* I smr[t] se je rebelala od zločestoga mene, — ni ona na veliku potrjebu neće da pomože.

GRK ALBANEZ.

AL[BANEZ]: *Chie chiesto omo? Poveretto, chie fare? ca*[3]*? Non aver anima? Chie te portar a casa de*[4] *ca*[4]*, povero vecchio, povero!*

[1]) *pri kraju retka;* [2]) ‚familuj'; [3]) ‚ka' *(mjesto* qua) *nad prevučenim* ‚chie'; [4]) ‚deka' *za* de qua.

AR[KULIN]:

Gore neg *povero,*[1] — *misero e mendico!*

AL[BANEZ]:

Mendigo?! Chie dir? Ti [non] aver pare nè mare, fiol, cugnato chie te menar a casa?

AR[KULIN]:

Ha, mi vole menar a casa! Te prego, ponesi me doma, er ne mogu nikuda.

AL[BANEZ]:

Chie in sto mondo perduta caridà! Omeni tender mangiar, bever, far fioli, far custion, far diavolo chie te porta anima sua.

AR[KULIN]:

E sti ribaldi kauza su bili od moje ruine!

AL[BANEZ]:

Calche laro ruinar, robar casa tua?

AR[KULIN]:

E, lupeži osvojili mi su kuću.

AL[BANEZ]:

Chiena kuća tvoja *lari?*

AR[KULIN]:

Misser scì, lari.

AL[BANEZ]:

Chie cammina con mi, mazzar mi lari.

AR[KULIN]:

Ne mogu hodit! *Caro misser,* ponesi me!

AL[BANEZ]:

Chie questo? Ti star poltron! chie leva sù, cammina! Chie cammina casa tua, o chie ti vole ammazzar con spada.

AR[KULIN]:

A, jaohi meni, moja njekadašńa jakosca! sad mi svak može[2] bravat!

---

[1]) ‚poueuo'; [2]) *poslije prevučenoga* ‚menazá'.

AL[BANEZ]:

Chie parlar? Cammina casa: povereddo morir di freddo, fame; chie sta malado. in terra.

AR[KULIN]:

Para da se na nogah mogu pomoć! bogme mogu hodit! Dobro da je zdravje, sve se će načinit.

AL[BANEZ]:

Chie, podè passeggiar, e voler star in terra malado.

AR[KULIN]:

Dobro, bogme dobro!

AL[BANEZ]:

„Dobro" *chie* „dobro"? *Chie chiella casa tua?*

AR[KULIN]:

E, misser, casa mia questa, se i lari non la averanno robata, ribaldi de mille forche!

AL[BANEZ]:

Aver serva? zovane massara? calche omo in casa? garzuna?

AR[KULIN]:

Misser sci, ako je pravda u ovome mjestu. Moja kućo, moja vazdašńa kućo, nemoj me se odvrć! Tako udugo počtene gospodare hranila! Ja sam tvoj gospodar, primi me za tvoga gospodara, tako se vazda u tebi dimio komin i pritilo se peklo i varilo u zdravju i u veselju!

AL[BANEZ]:

Chie bone parole, misser, chelle[1]*! Chie frate, chie prete parlar ti. Zu[v]ane massara! o, casa!*

MILICA:

Tko kuca doli?

AL[BANEZ]:

Chie misser otvori, *garzuna bella!*

MI[LICA]:

Gospodaru, dobar si došao!

---

[1]) ‚kele' (*mjesto* quelle) *za prevučenim* ‚chiele'.

AR[KULIN]:
Hvala milostivomu bogu!

MI[LICA]:
Ančica te čeka, a *ti* ončas otide od *ńe*.

AR[KULIN]:
Ančica? Ah, idem gori! Čerto sam *já* snio ona fastidija. Je li tko drug*i* gori?

MI[LICA]:
Kučivrat je otišao na njek*i* posao.

AR[KULIN]:
Iam im portu navigamus!

[l. 88.a] AL[BANEZ]:
Chie calche nave venuda in porto?

AR[KULIN]:
Já veće, *misser*, ozdravih, i veće ću zaboravit sve što je bilo, i uljesti ću brzo u kuću, da ne bi u moje mjesto tko drug*i* došao. Negromancije[1] i vragolije dosta me su mučile, a od Ančice se, moje drage moroze, kontentam, ili t' bez prćije ili t' s kontradotom.

AL[BANEZ]:
Chie omo dotto vostra signoria, chie saver littere!

AR[KULIN]:
Nije, nješto od mojijeh[2] posal govorah.

AL[BANEZ]:
Chie sal salis sapientia, — mi gnende saver per littera.

AR[KULIN]:
Milica, je li večera gotova?

MI[LICA]:
Uzidi ve, gospodaru, sve je naredno.

AR[KULIN]:
Hvala bogu, er me moj stan za gospodara pozna! Poću ovoga Albaneza sa mnom na večeru povesti, ako bi ka zla ćes u moju

[1] ‚negromantie'; [2] ‚moiieh'.

formu došla, da me brani. A merita da mu sam vazda oblegan, er me on dviže i[z] smetlišta; *e de stercore erigens pauperem.*

ALBANEZ:

Pevere? non aver in casa pevere?

AR[KULIN]:

Hodi sa mnom na večeru, da se počitamo.

AL[BANEZ]:

Chie mi non tender gne[nde] di vostra linga.

AR[KULIN]:

Vien a zena con mi.

AL[BANEZ]:

Che mi cenar con vu? Chie fate e star vostro amico, vecchio e giovane.

AR[KULIN]:

I[n] nomine patris et filii et spiritus, amen. — Qui abitat semper mecum . . . Credo . . . Ave Maria.

AL[BANEZ]:

Amen.

AR[KULIN]:

Spiriti daleko od moje kuće. Amen.

AL[BANEZ]:

Chie santo Manoili aiuda vostra signoria!

AR[KULIN]:

Amen, amen. Uljez'mo u kuću. — Kučivrate, gdje si, *per amor de Dio?*

KU[ČIVRAT]:

Gospodaru, tisuću sam potrjeba opravio.

AR[KULIN]:

Hvala bogu er ti sam gospodar!

KU[ČIVRAT]:

A tko je meni drugi gospodar nego ti, gospodine? A bogme t' me malo njeke nemani ne uzeše!

AR[KULIN]:

Já, Kučivrate, što *sam* patio od vragolija i o[d] ti*zijeh* nema*ni*! Je*zus*, abe Marija, ukloni bo*g* svakoga naše*ga* neprijate*ļa* o[d] tolicijeh t*uga*! — Milica, nu d*a*' malo k[r]šten*e* vodic*e*. Amen, amen!

KOTORANIN.

KO[TORANIN]: Sińori, da znate, negromant i *mi* svi bogme *se* osvetismo od ovoga kurvina muža: Ančicu dasmo mu za ženu, ma s kontradoto*m*, i abašasmo ńegovu superbiju. Njeka superbija superbijoza *regnava in lui di manera e di tal sorte,* er *se* ne mogaše š ńime život životovat. A i drug*o* da vam reč*em*: bogme mu je i[z] skrińe izeto lijepijeh dinar*a*; a bogme t' sam i *já* lijep dio imao, — tot kila i inġurije koje mi činaše! On, prem beko od svoj*e* žen*e*, ne smije *se* ni tužit, *anzi, sop[r]a di questo,* para mu da *se* je danaska rodio i da mu je kuća i imanje koje im*a* — *l' è ricco quel becco futuo!* — danaska darovano. *Já* zasada neću drug*o* rijet; vratiću *se* na moje lopiže i ežortav*um*[1] sve st*a*re staražine da *se* ne namuraj*u*, da ne bud*u* vituperijo i r*ug* od svijeh ļud*i* kako i Arkulin, *e m' arreccomando, son vostro servitor! Valete et plaudunt!*

Svrha komedije od Arkulina.

---

[1] *ili* egzortavam, ‚exortauám'.

[l. 88. b] Počiṅe komedija

DE ĠUHO KERPETA E DE HLAD.[1]

Prolog počiṅe: Kerpeta.

KE[RPETA]:

Siṅori vlasteli, dobro ste našteni! i *vi*, vladike, dobar vi večer! A nevjesti s baretom u ruci naz*i*vam dobar d*a*n i dobar večer, a ženiku dobru noć! I j*á*, za rijet vam kao rabota stoj*i*, do malo prije *s*am bio Žuho, a sad *s*am Kerpeta, koj*i* idem na sva vesla, štono *s*e zov*e*, *al fonte di Elicona,* na studenac, na vodu gdjeno Apo*l*o deventa profeta. A t*o* za naučit indivinat i da deventam profeta za moć ugonenut tr*i* stvari: jedno, kad *s*e oženim, ali ću imat ženu karḷivu, ali lakomu, ali ližiot*a*r. S karḷivom kuća je zvono koja susjectvo zagluš*a*; s lakom*o*m — ormar je pun svega koji *s*e ni na božić ne otvar*a*; s ližiotarom — nije lonac skuhan ni trpeza načiṅena; a t*o* da se čuvam zl*e* godin*e*; drug*o*, kad mi rek*u* „Što mi se gonen*u*?“, da ugonen*e*m; tretj*e*, da indivin*a*m što nevjesta misl*i* kad *s*e udav*a*. T*o* toliko; ja *s*am baš čovjek, kao vidite, ne žud*i*m velike stvari. Sada, sada, sada da znate, . . .[2]

[. . .][3]

Sada,[4] sada, sada, tko je tebe doveo ovdi?

KE[RPETA]:

Noge me *s*u dovel*e*.

[. . .][3]

Što umiješ činit?

Izvori: za Prolog *rukopis* A *(v. str.* 127*), a za ostalo izvod Dum Đura Matijaševića iz rukopisa* A.

[1]) *U Matijaševićevu izvodu natpis je* Dalla comedia intitolata *Ġuho Krpeta* [‚Kærpetta‘], *pa je na rubu dodao O. Ivan* prikazana na piru u Rafa Gučetića; [2]) *ostalo nešto prazna prostora do kraja retka;* [3]) *na rubu, gdje je inače skraćenica lica što govori, znak* | . |; [4]) *s ovom se riječi počiṅe nov redak.*

KE[RPETA]:

Umijem što umijem, i umijem što *ti* umiješ; a *ti* umiješ što *já* umijem. I stav' deset sold*i*na!

[. . .][1]

Odkle s' *ti*?

KE[RPETA]:

Odkud *se* papagali donos*e*.

[. . .][2]

Što imaš činit ovdi?

KE[RPETA]:

Im*a*m činit što umijem činit, i činiću što *ć ti* činit, i čineći čini[t] te ću činit, a *to* igrat; ja ću t' sv*i*rit. *E m' arreccomando, son vostro servidor!*

[. . .][1]

Dobra ov*a* b*i*! Oršu, sińori, za rijet vam, ktijahomo, za obeselit ov*i* p*i*r, sklopit malo maškaratic*e*, i moja družina biješe prionula srčano za učinit što bo|e umijemo. Dođe njetko, upita: „Tko maškaratu u Rafa arecitav*a*?" — „T*a* i t*a* kompańija." — „Oždeni, izidi, daleko ih! neslani ti *će* bit! usramòti, ùbij kao ubogu ženu kudje|om!" Mislite, sińori, kako m*i* ostasmo! ubi nas zla godina, učinismo obraz o[d] četrmjed, ostasmo drveni, kameni, kako on*i* koj*i* otrn*e* od *glave* do p*eta*. Dođe Garzarija, družina Rafova, rekoše: „Maškari, što činite? brijeme je, hodite!" — a mi stojimo kako drvene duše. — „Izidite, hodite!" — a mi istom gled*a*mo. — „Što činite?" — a mi ništa! Mìsli gdje se nađoše *ti* vlasteli kad vidješe gdje m*i* stojimo inkantani! Ma oni, kako prudenti ludi, espedijent uzeše: doniješe rusata octa, s njekijem riječmi namazaše nam polse, — vratismo se, daše nam animo i rekoše: „Ili zlo ili dobro arecitate, bićete pohvaljeni; imamo m*i* sekret kojijem[3] ćemo činit, ako i zlo arecitate, da će svakomu parat dobro, lijepo i drago." — M*i*, ludi čertamente godišti mladi, ma ćudi àntîci — prem kao njek*i* k*i* *su* u[4] feocijeh[4] upengani, k*i* stoje ter gledaj*u* — rekosmo: „Övo nas!" i kažemo *se*. Sada molimo vas, ako i rečete: „Övo *ih*", nemojte igrat gńilijem nàrânčinam. Ma što *já* govor*i*m? ne stavljah *se*! Garzarija nam je obećala da nas ćete pohvalit, ako i gofi budemo. Ma övo odovud u vijeneu

[1]) *na rubu znak* | . |; [2]) *znak* | . | *posred retka;* [3]) ‚koiiem'; [4]) ‚ufeozieh'.

poete, u veras vas će molit što vam rijeh. Ma bogme oni Kotorčić mali smiješan biješe! Ako i ńega mogosmo pritegnut k nam, nećemo ni toliko gofo proć. Pođ[1] ga[1] ću rečerkat, ukoliko ovi s vijencom reče svoj posao. *Signori, audiamo*[2] *et opera eius.*[3]

[l. IX.b] Dalla comedia intitolata

ĠUHO KRPETA,[4]

[5]—prikazana na piru u Rafa Gučetića—[5]

[l. X.a] Velim,[6] što to ovi gredu na hladence, gdje bijele vile stanom stoje i gdje junakovom na zelenoj travi, meu razlikom belomu, crvenomu, žutomu cvijetju, na livadi služe hladnu, bistru vodicu, ter junaci pak u družbi z gorskijem slavici pjesni[7] spijevaju, slatke, medene? Rekoh: „Da umjesto bistre, studene vodice služe bistro, rujno, crveno i bijelo vince, koli bi junaci ļevše popijevali, koli bi glasom ļepše izvrtali!“ Ja, za kazat vam, moja gospodo plemenita, želeći njekada pridobit u pjesneh gorske, tihe slavice, ńekada kad crne oči od bijele vile bijehu ranile srce moje i kad gorušta ļubav vladaše mene, idoh na tu vodu ku rekoh; ali studena vodica ništore ne pomože junaku meni! Tada rekoh: „Riječi što riječi, a sve voda što voda, — nije ti nad rujnijem[8] vi[n]cem bistrijem!“ Tada rekoh: „Žimti, vodice, da si rujno vince, kako bi se tebi veće junaci utjecali!“ I zato rekoh: „Malo je tizijeh pjesnivaca, er se svak nedobrovojno k vodi utječe; a da je vino, veća bi od pjesnivaca buka bila u mjestu neg od letuštijeh ptica u zelenoj gori!“ Zato, ako što vodeno rečem, dajte krivinu vodi koju pih, i moja družina od zločeste vode koju htješe pit, i srce im je ostinulo; zato, ako što studeno reku, vodi dajte krivinu, a ńim oprostite.

[l. X.b] A ja od žeđe veće ne mogu ni slova rijet Vašoj Milosti. Mir božji[9] s tobom!

Trijeba ih je svjećicom[10] od dvimjed iskat. Uzrok je ńeki triš mudar, koga čovjek, da ga škakļe, ne bi ga činio smijejat, komu pod nosom zibet lukom voña i ne vidi er je ńegov červeo u toli-

---

[1]) ‚pogga‘; [2]) *nesigurno i na samom kraju retka;* [3]) *ove tri riječi u sredini posļednega retka na ovoj strani, a zatim idu l. 89—92 koji su sasvim prazni;* [4]) ‚Kærpetta‘; [5])—[5]) *dodano na rubu;* [6]) *poslije 6 rečenica što su prepisane iz onoga dijela prologa što je sačuvan u rukopisu* A; [7]) ‚spiesni‘; [8]) ‚rujnieh‘; [9]) ‚Bosci‘; [10]) ‚suiecizom‘.

cijeh pečah, er ga ne bi sve Mendalije izkrpili. Er su ļudi vas smijeh ispuhali, a to se je vidjelo ovezijeh poklada, kad vile u garbiješijeh tancahu.

Kad bi godišnica gospi ukrala peču larda, ter bi ju vrgli u tamnicu; a gdje bi Puļiz[1] puļiški govorio, a Masara latuštinom udarala, i kad se ženik ne bi brinuo.

Brjemena slatka i pritila hercega Stjepana.

Tko ovu vodu pije u brijeme prolitja i prije sunčana istoka, pjesnivac izhodi; tko u podne, — u ļubav zađe; tko u zapad sunca, — pomami se; tko opet u ẓoru prije sunčana istoka, — vrati mu se pamet.

Slatkijem riječmi nije vjerovat; i sirene u more sladak glas imaju, ali tko ih čuje varan se nađe.

Iz mojijeh ruka sva bogastva od svijeta izlaze.

Podalek stoj i tako govori. Nu, tkoje te su dovele ovdi?

A što žudiš etc.? Ohaj! dva tolika dara ne mogu bit u jednom čovjeku. Pokli je tako, draže mi je da sam k tebi došao, er bogastvo gospoduje današńi[2] dan sve ostale krjeposti. Pokli me je sreća k tebi donela, učini me, stari, pošteni, uzmožni bože od bogastva, da među ostalijem bogaci vaļam has štono se reče.

O, lakomosti od zlata, kudi se prostireš?! po mirijeh se bogataca peńeš. Ja sam sve kriv, poznavam moj grijeh, i spovjedavam[3] ga; po meni mnozi u vās život ne vide zlata i mru od glada, a mnozim zlato rđavi[4] u skrińah. A to sve izhodi odkle oči izgubih, — ne vidim tkomu davam; er da vidim, inako bi stvari prošle.

Da to si slijep, gospodine, po Krpetu[5] slugu! Ručka ne stavļah se. Kad mlađi bijeh i kad viđah, dobro dijele činah: davah zlato ļudem blagodarnijem, koji mi čās [l. XI.ª] činahu i koji ga razdjelivahu s razlogom; a kad ostarih i izgubih oči, stvari nazad otidoše.

Neka ti starosti, ako je i slijepa; teško onomu domu gdje se staraški glas ne čuje i gdje staraški štap ne vlada. Hoću da mi poslužiš malahno.

Dobro si rekao, nu nijesi dorekao: starca razumna i mudra, er staros nerazumna zvijer je duhata s dvijema očima a s jednijem trbuhom, koji veću štetu čini neg koris. Ovo sam tvoj rob, zapovijedaj mi.

---

[1]) ‚Puglis'; [2]) ‚danasceni'; [3]) *možda grješkom mjesto* spovljedam vam: [4]) ‚irgiavi'; [5]) ‚Karpetu'.

Uzmi ovi kondijer kameni i pođi na kraj te livade, i naćeš studenac, iz koga teče rujno, bistro, slatko vino; natoči ga puna i donesi ga. Vince krjepos dava, staros uzdrži; srce mi smagne na rujno, slatko vince.

Počamši odovlek tamo sve te strane gospoduju uzmnožni bogovi.

Ter zakupļujem sva voća, sva žita i sve što zemļa sazdava; a poslije ļudem priprodavam; i zato sam bog od bogastva.

Uzovit[1] se[1] ńeke ne[2] u nami[2] gospoduju.

Er zlato i srebro kao veska priļepjuje godišnicam oko ruka. Bog od bogastva lotrom ne dava zlata. Ne oblakomi[3] li se kada moj otac na komu.

Majdet nemudar biješe.

Ona je prva kuća, a onamo, u granah bez listja, stan od Zime; druga, sva od cvijetja, dom od Primaljetja; tretja, sva u zeleni i u klasju, pribivalište Lita, božice vele lijepe; četvrta, sva je u voću, počivalište od Jeseni, brata rečene Ljeta.[4]

Oni m[l]adić, vas u cvijetju, vene od ńe ļubavi, pase ga vjetrom. Čudnijeh ti se stvari i nagledah i naslušah.

Idoh, sad ću doć.

Ovako izide nebog, ter se goram i dubju sam potu[l. XI.^{b}]ži, a Ljeto tvrdja[5] na ńegove suze stoji.

[PROLITJE:]

Travice zelene, i vi, drago cvijetjice, vaše Prolitje gorko tuži, vaše Prolitje suze lijeva; a Lito lijepa, a Lito draga neće da čuje moj grozni plač, neće da vidi moje ļuvene bolesti! Lito draga može izvidat moje rane, Lito lijepa može utješitt moj grozni plač. Jaoh, sve je ino zaman! jaoh, kriposti zelenih trava nijesu za dat lijek mojojzi nemoći.[6] Travice, i vi, razliko cvijetjice, znam er se bolite mojijema suzami; ali, jaoh, čemu je da se boli mnome sve što narav sazdava, kad moja draga Lito kamena stoji na moje suze? kad moja draga Ljeto goji se mojijem uzdisanjem? kad moja draga Lito hoće da drago Proljetje vene? Jaoh, venem, jaoh, kako led na suncu; malo pomalo lipsa moja krjepos! Gorušta Lito, ja sam ljetni cvit prid tvojijem očima, iz kojih plam ońene[7] ļubavi praži mlados moju. A, jaoh, nije dostojno tolikoj ljeposti tko te

[1] ‚Uſovitse' *mjesto* jezovite? [2] ‚neńnami' *mjesto* nemani? [3] ‚oblakolimi'; [4] ‚**Lietja**'; [5] ‚tvardia'; [6] *poslije prevučenoga* bolesti; [7] ‚oghnenje'.

ļubi da ovako za tvoju nemilos vene, tko je tvoj da ga ti nećeš za tvoga. A, Lito draga, ja sam tvoj, i kad bih mogao, Lito lijepa, ne bih mogao ne bit tvoj. Ljeto lijepa, pokli sam tvoj, uzmi me za tvoga, — tvoj sam, jaoh, tvoj sam! Ah, da sam tvoj! Jaoh, nijesam tvoj, — jaoh, meni je umrijeti! Ļubavi, usiona Ļubavi, spiš, moj dragi druže, a tvoje Prolitje grozno suze lijeva; moja gorka tužba bûdî gluhe planine, a ti tvrdi sanak spiš.

[KUPIDO:]

Prolitje drago, Prolitje veselo, što je taj plač tvoj? što je toj uzdisanje? Koja je toj zled koja, dragi druže, toli tlači cvijet [l. XII.[a]] tvoje razbludne mladosti? Ustavi suze, gizdavi druže, kaž' meni, Kupidu tvomu, uzrok tvojih tuga, jeda gorušta Ļubav dragomu Proljetju može pomoć dat u svoje nevoļe.

[PROLITJE:]

Kupido, njekada u zelenijeh gorah i na travnih livadah ne mogaše čas bez tvoga Prolitja stat, a sada, jaoh, ne znam uzrok, tvoga si Prolitja svasma ostavio! Tvoj dragi drug Prolitje uzdiše za lijepom Litom, a tvoj luk i ogńene strile zaman leže. Ukaži ali si bog od ļubavi ali nisi. Lito lijepa ne scijeni tvoje strile! Ah, Kupido usioni, vidi draga Lito er si zaspao, ter na moje uzdisanje kamena stoji. Ukaži tvoju moć, a Prolitje, tvoja druga, slobodi groznijeh suza. Čin' da Lito draga obļubi svoga Prolitja, kako Prolitje ļubi ńe lipos.

[KUPIDO:]

Koja je moć bila u mojijeh ogńenijeh strijelah? etc.

Nejmajući što činit, dao se sam na lotropstvo i na san, nu u tvoju potrjebu postavit ću sve moje sile i sve što uzmoć budem. Ako za tebe što ne učinim, za koga ću učinit?

[. . . . .]

U moje djetinstvo vazda si sa mnom družio.

I dinarmi je zamitio svoju službenicu, koja uza ńu vele može.

Oto se i božice počeše hitat za bogatstvo. Sve se je ištetilo. Lakomos i među nami bogovi oto je počela sve snatat.[1]

Čuo sam kao rabote prohode; trijeba se je pomoć umeteonstvom gdje ne do[s]tiza moć.

---

[1] ‚snâtat'.

U ove strane opći dohodit jedan junak.

Hoć li se tako moć u tu djevojku priobrazit, da te ne bi poznala?

Sve stvari ļuvene imaju početak od ludosti.

Reče se: svińa utječe se na puniji želud, koza na boļu travu, vuk na pritļu ovcu, hvrļak na smokvu kuveoku, a čovjek se utječe gdi je veće zlato.

Ava, gospodine, i ti me posla k tomu bogu! etc.

Nije li, gospodine, kapļica? Usahoše mi usta. — Bit će kad se vrneš. — Vince krjepos dava i pamet uzimļe; bez vinca nije srcu veselja, ni nogam snage, a neka t' ļudi besjede. Veće idoh; kad se vrnem, kapļicom crvenom okropi tvoga Vodana, da mu se duh vrne.

Er za prasce nije dragi kami, ni za osle.

Ako Kupido najmańom[1] strjelicom tegne ńe srce, stvar je učińena.

[l. XII.[b]] Ti si dobar došao ti bi .....[2] došao.

Pan, bog od Arkadije, u sladak glas izvijajući, navještuje zelenim planinam veselje, budi satire, da spravļaju verse i svirali i da uhitivši se u kolo[3] s bilim vilami tance izvode, pjesni spijevaju, etc. Da' da ńu uprašamo.

I ja bi veseliji tomu bio. Satiri vitezovi, mila krvi.

A nebore kako to besidiš?

Pluton, sioni bog od bogastva.

Današńi dan tko je bogat, ta[j] je lijep i mlad; tko je ubog, grub je i star. Ino se hoće neg odjeća u našemu životu.

U ovizijeh planinah ja bih se veoma blažen i bogat držao, er bogastvo, mnim, nije ino neg voļu ispunit.

Kad bi zima došla, hlad bi ti domorio.

Mir s vami. Srce mi je vazela i nijesam moj, ni znam čigov sam; da imam zlata, zlatom bih ju primamio.

Davori mi, davori, bijedni Vodane, gdje se si zašao među ńeke božiće; sve ńešto poje u ovizijeh stranah, sve je milo.

Ne bih rad ucknjet: jes njekoliko do ńegovijeh dvorova, — na ulaka trčim! Bez mene se ne more oženit nitko, kako bez glumca. Još nije stvar sklopjena.

Tvoje stvari tkomu nijesu domorile? Ova djetetina sve smeta, a vi oglušajte se na te stvari.

---

[1]) *poslije, regbi, prevučenog* s; [2]) ‚nepozeni', *ali ni* p *ni* ni *nije sigurno;* [3]) ‚okolo'.

Obeća ludu, da se raduje. Ovi bogaci, što veće imaju, to su lakomiji. Er mi izčeznu srce od straha.

Bijeda vas našla, otvorite!

Koje su to kramole i haraminstva? Bijedan, ovako mi srce bije od strave. Veća vas tuga našla nego nas!

Tko k meni toliko obrazom prilikuje? Puka je ja; onaka sam vidjet kad se nadazrim nad hladenac bistre vode.

I ti li me se odvrže? Što čujem i vidim sada? Je li meni javi ovo, ali ja snim ove stvari? Tuge me su odsvud obujmile. Tko si ti? tako te Jove svojijem gromom ne udrio!

Izidimo iz ovezijeh strana, da nas kleti zmaj[1] ne omrcini.

Čovječe, ne pridavaj mi tuge k tuzi.

Hlad hlada je ogńevio.

Lijepa žita po poļijeh pritilo godište obećaju ļudem, i slatka voća zrući spravļaju zabavu umrlijem u veliki dan kad ļudi pod sjenu od zelenoga dubja bježe rasrčbu od vrućega sunca.

[l. XIII.[a]] Pođ'mo u lov, jeda koji lijep lov ulovimo, da dovečer dobru večeru večeramo. Meni kolač, övo nam lova!

Ti si naš papagao, kalandra i čavka, — unutra! Tu čeka'.[2]

Ki zao božić Vodana zove? Ako me Hlad ne zove, ne ozvah se živoj duši. Övo me, kićena kitico, Vodane brajenc!

Gdje si pošao? kud se si zašao? kudi li se to ide? kamo li se to putuje? Ja te grem — koliko dana jes! — ištući, zovući po zelenih planinah; oto me je srjeća sada na tebe namjerila. Vrni se, Vodane, hodi domome: stan te tvoj žudi, svojta te tvoja zove.

Na to li me zoveš? za to li me išteš? na to li si došao? Hlad, moj brajene, sada mnome vlada. Ohaj rabotu, — Hlada ja ištem, da mi srce ohladi, i zbogom! Ne domari mi.

Što su te riječi, üzêti Vodane? kamo greš, kamo li bježiš? Gdje su tanci, igre, skupi, gozbe etc.? Svud su bez tebe i tvoga vina kako lonac bez soli, trpeza bez kruha i kuća bez vode.

A tvoja sestra bez obiju nas malo je vrijedna.

Ja imam kćer, Mratińe[3] lito, i rad bih ju udat.

Ńeki z dobrom odjećom, a s praznijem tobocem.

Što će rijet bogovi? Jedno mu dijete vrha dođe!

Za zubļu, ku u ruci nosiš, mož li znat što je ovo?

Gledam, ter se čudim, jaohi, gospođe draga.

Neka ova dogovori, pak ćeš ti govorit.

---

[1]) ‚ſnai'; [2]) ‚cjaka'; [3]) ‚mratine'.

Boleći se plačem, trudom i nemoći dragoga Prolitja.

Djevojko, ide ti od ruke tej riječi govorit?

Ovdi je privara! ovo nije[1] mani.[1] Tko može što božici naudit?

Odsela će dobro rabote prohodit.

Mnim da se je gdjegodi zaigrao, a da je mene zaboravio. Ko je zdrav ne scijeni da koga išto boli. Moj druže, ja bolestan grem, a ti zdrav ne misliš o tvomu Proljetju.

Brže ju za ženu ište; jesi li mu ti posao opravio?

Ah, pse jedan! umrli se su počeli umetat u stvari od bogova. Ubio bog i Plutona!

Odtole se dvigni, Hlape, zao čovječe, smećo od moga mira. Znajte! Gdi je zmaj, da proždre ovoga Hlapa?

Hoću toliko plakati, dokle pläčem život moj svršim.

[l. XIII.[b]] A najveće mi je žao er nam jedno dijete vrha dö-hodî! Mati ga je razbludila.

I Zimu da prizovemo. Ti ćeš ostat na osekli.[2]

Kažući se tihe naravi. Tihoća je stvar rajska, a tvrdoćstvo stvar od zvijerí.[3]

Da to li se nećemo namjerit s našijem surlami i svirali?

Što bogatac veće ima zlata, to je veće lakomiji na ńemu.

Ustavi suze, utaži plač tvoj, zrak svitle liposti ukaži se u tvom dragomu licu.

Od mrtva me u zivot vraćaš.

U sî[4] čas imam opravit veličak posao.

Adi 17. Giugno 1702.

---

[1]) ‚nje mani' *mjesto* nemani?; [2]) ‚osćkli', *vaļada je dakle akcenat bio* osékla; [3]) ‚ʃvjeêri'; [4]) ‚sii'.

[l. I.ª] A. M. D. G.

Adi. 11. Giugno 1702.

Stracce di prose e di versi tolti dalle comedie di Marino Držić.

Dalla Comed[i]a intitolata

PJERIN.

[PRVI AT.]

[PJERIN:]

Hoće da uzmem, na moju sramotu, ńeku grdobu. [. . . . .] Istinom ne ima neg tu jednu kćer, bogat je, tu je velika prćija; ali vrag uzeo i prćije i dukate, makar i tko ih kuje! Kontentaj mi srce, a da' mi mańe imanja.

[. . . . . .]

[OBLOŽDER:]

Aferin, gospodaru! Znam li ga? Kako tebe!

[PJERIN:]

Ima jednu hćer, ljepšu, boļu i skladniju djevojku od svega ovoga grada; nemavši ju čijem udat, onomadne ju vodjahu[1] da ju u dumne stave. Nitko se ne nađe da ovu ljepotu, urešenu tolikom dobrotom, odkupi i slobodi iz vječne tamnice, gdje ju vodjahu.[1] [. . . . .] Tamo je s Lučilom odprije ugovorio, a ja, ajmeh, ne znam što ću učinit.

[. . . . . .]

[OBLOŽDER:]

Srce mi uzigra, a trbuh mi se obeseli! pirovat se će! Sve ti čestito! Ti s' razumniji[2] vlasteličić od ovoga grada; ti imaš razlog,

---

Izvori: izvod Dum Đura Matijaševića uz rukopis A.

[1]) ‚vodjahu'; [2]) ‚raſumni'.

a ne otac. Tko ima razlog ima jaku ruku koja ga brani, i ne brini se.

[PJERIN:]

Ah, Obloždere, vaļaš tisuću dukata! Kad te vidim, obeselim se; kad te čujem govorit, sve mi tuge od srca otidu; ńekom tvojom dobrom voļom od mrtva me si na život povratio.

[OBLOŽDER:]

Neka je srjeći činit! Poď'mo mi malahno na tudešku stomak konfortat. Vrag uzeo i misli! Poď'mo na objed. Je li što? Je s' li što na junačku pripravio? Obloždera ne vodi na jednoga kokotića.

[l. I. b] [PJERIN:]

Obloždere, tko bi nas vidio i obadva goliće ovako bez brade, rekô bi: „Djeca su!“, a tko bi na naš objed došao i znao nas što smo, rekao bi: „Ovo su ļudi među sto žena!“

[OBLOŽDER:]

Blagosovjena majka koja te mlijekom pïtâ! med ti iz usta ide.

[. . . . . .]

[PJERIN:]

Ah, Oblo, srce mi je zanila ona moja draga vjerenica. Ako mi ju zloba od moga lakomoga oca ne ugrabi, ja sam čestit; i ako moja dobra srjeća uzhtjetbude, na końu sam.

[MRVA:]

Sjetna ne pošla, ne znam što ću učinit i smijem li. [. . . .] Kad se vrati, sva od veselja uzigravaše. Sad me je poslala s ovom kitom da nađem Pjerina i da mu je dam; a ja ne znam gdi ga ću nać. I kad ga nađem, manenština, tako me izštipļe! Brižni ovi ļudi, što ono djevojke štipļu?!

[. . . . . .]

[MRVA:]

Je li ti se ona u dar dala?

[. . . . . .]

[MRVA:]

Nješto bih ti dala, — nu idi odtole!

[PJERIN:]

Ne boj mi se, brajo bračе! hodi mi, mile, moja svile; stupi slobodno, nije dračе. Na t' kolende!

[MRVA:]

Uh, nuti Obloždera! Dušom mojom, kako bih ončas mnjela da me će oblu[1] proždrijet.

[OBLOŽDER:]

Žinti, bih se zalognuo tobom kao bubreškom od kvartjerića od mlijeka.

[. . . . . .]

[OBLOŽDER:]

Lijepa kita! ima bit da ju je i lijepa ruka kitila.

[. . . . . .]

[MRVA?]

Tko je sve dao nejma veće što davat.

[. . . . . .]

[MRVA:]

E, stigni me, Oblo; što mi se gonenu? „Oblo obla u oblo izio, a za ńim se pak napio.“

[. . . . . .]

[PJERIN:]

Oh, ļubko t' miriše od slasti dušica i srce uzdiše! [. . . . .] Ŏvo nam staraca, — štinca'mo se!

[LUČILIN OTAC:]

Ja ne umijem molit nitkoga, ja nahodim tko mene dvori i moli.

[PJERINOV OTAC:]

Za boga, što su te riječi?! tko li ti je što nalagao? Nä ti ovu vjeru kako je sve laža.

[LUĆILIN OTAC:]

Da bi bog dao da je tako!

[PJERINOV OTAC:]

Ŏvo t' moja Nīka; ako inako bude, drži me za većega lažca od svijeta.

---

[1]) *poslije prevučenoga* ončas.

[. . . . .]

[LUČILIN OTAC:][1]

Od sadańe mladosti ima[2] se veće vjerovat neg se reče końicu bez uzde; a stav' uzdu od straha na ńih, końi su tvrdousti.

[PJERINOV OTAC:]

Kad bismo doma došli, napravili bismo trpezu i sto posal učinili; i matere kad bi nas za drńku uhitili za kose i vukli nas po svoj kući!

[LUČILIN OTAC:]

A sad se je sve izopačilo; na mačku mi se strigu!

[PJERINOV OTAC:]

A sad nijesu se dobro izlegli, s rukavicami na rukah etc.

[LUČILIN OTAC:]

Vidiš ovu čohu na meni? Nije pametara odkad ju sam učinio.

[PJERINOV OTAC:]

Jes u mene čoha novijeh koje mi su djedi derali; a ovo mi je očina čoha, i pak ju sam meni prikrojio.

[LUČILIN OTAC:]

Kad se su ļudi pomamili, pogotovu će i žene. Jesi li vidio koja se čuda hoće kad nevjestu imadu povestit? U naše doba djevojčica bi kuću pomela i sto posal učinila, i kad bi brijeme bilo, rekli bi joj: „Svatovi idu, obuci se!“ I oto t' ona naređena.

[PJERINOV OTAC:]

U ono doba susjed se susjedi javļaše, kum kumu; a sada kúma kûma ne zna, susjed susjedu ne smije ni pogledat! Na svrhu sve se je ištetilo, — svijetu je poginut!

[LUČILIN OTAC:]

Brijeme je od objeda; ako neć sa mnom doć na objed, zbogom, doveče nas čeka'!

[PJERINOV OTAC:]

Tko ima ku misao al', za rijet boļe, tko ima djecu, ne more dobro ni objedovat, ni može mir imat; a ovo dijete nije nitko neg mati ištetila. [. . . . .]

---

[1]) *možebit da je prvi — otac Pjerinov a drugi — Lučitin, pa tako i dalje;* [2]) *mjesto* nema?

[PJERIN:]
Tko me zove? — Ćaćko, što veliš?

[PJERINOV OTAC:]
Da ideš dovečer u djevojke; spravi se, čuješ li? Nemoj ti kako umiješ!

[PJERIN:]
Nebore, ćaćko, što je ta preša?

[PJERINOV OTAC:]
Ako misliš moj sin bit i u mojoj kući stāt, čini što ja hoću; to li neć, dug i širok [ti] svijet!

[DRUGI AT.]

[SLUGA:]
I ti si iz kogagodi kosala iz Kalabrije!

[. . . . .]

[PJERIN II:]
Mi smo stali odi karat se.

[. . . . .]

[SLUGA:]
Jaoh si ve meni, pobio bi po ļudi!

[PJERIN II:]
Vi ste se stali psovat, a izgubismo Strongila; sad se ne umijemo bez ńega kud obrnut.

[. . . . .]

[PEDANT:]
Mudri luđega ima podnijet.

[SLUGA:]
Sumeštrico od *cuius, quare* na ručici od gusli tran[1] ne draži ga.

[. . . . .]

[PEDANT:]
Nä, magarče, nosi ti to; ali nađi tovara, ali se i sam uprti.

---

[1] *poslije prevučenoga* re *nad kojim je, regbi*, ļ.

[SLUGA:]

Ova se sumeštrica ńeki gospodar čini.

[. . . . .]

[LOPUĐANIN:]

Sa mnom ide ti od ruke? Nu se uhitimo malo za uši, da ja i ti vidimo u koga je tvrđi vrat.

[. . . . .]

[LOPUĐANIN:]

Djeco, dijeti, čovuļci, čuvajte se šijuna, baraška vas odnese!

[. . . . .]

[PJERIN II:]

Odkle me otac izgubi u Bnecijeh, pokoj mu duši, vele se je stvari pričinilo.

[. . . . .]

[SLUGA:]

[l. II.[b]] Ovdi je jedna krčmarica, — sunce je! — voštariju drži.

[. . . . .]

[AGUSTIN?]

Na t' moju vjeru kako te ļubim, a ne poznavaš. Malo sam srdit, a za ino sluga ti sam.

[. . . . .]

[KRČMARICA:]

Tko ste vi, ako vam je drago? [. . . . .] Vi dobri došli, uljezite!

[AGUSTIN:]

Što nam ćeš dat objedu?

[KRČMARICA:]

Što kuća da i dobru voļu; što ćete drugo da vam rečem?

[PJERIN II:]

Nevjesta, od tvoga ćemo pogleda siti bit. Uljez'mo ovdi, ne ištimo drugo.

[MRVA:]

Brižna se ne pošla skitat! Što mi će Dijana rijet koja veće žudi da joj odgovorim kako je Pjerin kitu primio neg nevjesta dan u koji ju imaju vodit.

[SLUGA?]

Vele t' ih znaš, bizgiču! Nu hodi ovamo.

[MRVA:]

Ugoneni mi ovu gonetku: Ne udao se, — udao; što dao, — ne dao; ne ozvao se, — ozvao, a nosom u kao.

[. . . . .]

[PJERINOV OTAC:]

Ja za dug ne bit u besjedi [. . . . .].

[. . . . .]

[PJERINOV OTAC:]

Zovi Pjerìna odzgar.

[SLUŠKIŃA:]

Prem je sad izišao; reče mi: ako me otac uspita, da rečem er je pošao izvan grada.

[LUČILIN OTAC:]

Tučemo[1] vodu u mortaru.

[PJERINOV OTAC:]

Nemoj se od mene danas odijeļat, za prijazan koja je među nami, da kragujca divjaka iz neba dovabimo; umoli mi se!

[LUČILIN OTAC:]

Darivam ti se za danas, da sam sveđer[2] s tobom; što ć ino? A tebi velim: ne ogluši se!

[PJERINOV OTAC?]

Svak je držan najprvo svoj posô načinit, pak se tuđijem brinuti.

[. . . . .]

[PJERIN:]

Volim š ńom ubog živjet neg bogat s onom grdobom.

[OBLOŽDER:]

S tobom na smrt, na život! Kud se ti uputiš, ja te ću slijedit; i ti mnogo dobro činiš. [. . . . .] Kad je on na poslu, naspi se! Žinti se lijepo počitah š ńime! koji ono kvartjerići bijehu! ono štono [se] reče: drijemalo svoju je majku sisalo.

[. . . . .]

[PJERIN?]

Je li bez šale doma? Poď joj uzmi kolač najbrže!

---

[1]) ‚Tuchiemo'; [2]) *poslije prevučenoga* ‚uaʃd'.

[TREĆI AT.]

[PJERIN II:]

Pokaže[1] žaba svoju nogu! I ti hoć govorit gdi stariji[2] govore? Hod' ti sa mnom, kad te je strah.

[SLUGA:]

Boji se da mu druzi košutu ne ulove ku je namislio lovit; ali za ulovit ju, prostiće.

[. . . . .]

[PJERIN II:]

[l. III.a] Da mi nijes' veće riječi progovorio! — Čin'te spravit večeri štogodi dobro.

[. . . . .]

[SLUGA?]

Ne daš mi se od tebe prs odijelit!

[. . . . .]

[PJERIN II:]

Poću se prošetat malo sam, ali ni ja ću koga poznat ni tko mene.

[PJERINOV OTAC:]

Što su one haljine od puta na ńemu? Ovi se spravlja njekud, ovi bježi! A ja sam lud i mahnit tjerat ga.

[PJERIN II:]

Ovi starci k meni idu!

[PJERINOV OTAC:]

Što gledaš? što se ne ozivaš? kud se tako ide? Zaboravio si što ti danas rijeh?

[PJERIN II:]

Tko je meni što danas rekao? kako li moje ime znaš? ali si se brže upoznao?

[PJERINOV OTAC:]

[. . . .] da se nećeš odijeljat od mene do noći.

[LUČILIN OTAC:]

Do noći da sam s tobom.

[PJERINOV OTAC:]

Je li pravo da si ti tvomu ocu neposlušan? [. . . . .] Drugi se si učinio Maro Marojev, koji, kad splavio imanje biješe, ne htje da oca pozna.

---

[1]) ‚Pocace'; [2]) ‚stari'.

[PJERIN II:]

Ni znam tko ste vi, ni o čem govorite,[1] ako se[2] nijeste došli rugat mnom.

[PJERINOV OTAC:]

Čuješ li riječi?!

[PJERIN II:]

Poznam er se vi varate u me: nijesam koga ištete; upoznali ste se!

[PJERINOV OTAC:]

Vidiš li moje tuge?! Dohodi mi sada da ga zakoļem! A ti mi veće na prag ne pristupi od kuće, veće te neću za sina.

[LUČILIN OTAC:]

Nu čuj dvije riječi [s] strane. More bit da mu se nije drago u mene vjerit.

[. . . . .]

[LUČILIN OTAC?]

Ne vaļa da ja tako mojom časti igram — činit mos tako od djevojaka!

[. . . . .]

[PJERINOV OTAC:]

A oto smo na tvojijeh vratijeh.

[. . . . .]

[PJERIN II:]

Ja sam upao u škripe![3] Ovi starci vrh mene vijećaju.

[. . . . .]

[LUČILIN OTAC:]

Nijesam ti za u ničem mańkat: bolim se i ja ovezijem djetetom i ńegova uļudnos čudno mi je uļezla u srce.

[. . . . .]

[PJERIN II:]

Tko bi se od toga odvrgao?

[LUČILIN OTAC:]

Tko bi ti š ńom lijepu prćiju dao, bi li ju uzeo za tvoju vjerenicu?

[. . . . .]

---

[1] ‚govoriti'; [2]) ‚ste'; [3]) ‚sckripi'.

[PJERIN II:]

Srećan sam ja u ocijeh: gdje godi dođem, svud oca nađem!

[MRVA:]

Brižna, sjetna, što sam vidjela?! Hudosrećna Mrve, da ne budem mojijem očima vidjela, ne bih vjerovala. Otide za velikom prćijom, pas jedan, a maloprije primi [l. III. b] kitu od strane Dijanine; i kolike obećance učini! A sada, nut nebogo etc. A sada, jaoh nesrećna Dijano, kad čuješ! Poću tijekom[1] najbrže, sjetna, da jom spovijem. Brižna, što stojim ter ne trčim da joj zao glas uzmem?!

[DIJANA?]

Što je tolika prješa? što se si zasopla? sjetna, što je? Izreci, brižna, što će bit?

[. . . . .]

[DIJANA?]

Tužna Mrve, koja ti nas nesrećica nađe!

[. . . . .]

[DIJANA?]

Hvala bogu, odahnu[2] malo.

[. . . . .]

[AGUSTIN?]

Oni čas idem k vami. Ti vidiš mańkam li čijem.

[. . . . .]

[OBLOŽDER:]

Ovi moj trbuh hoće bit prvi služen. Nije zaman rečeno: „Ne može se dvijema gospodarom službom zadovoļno učinit“. Pjerin me, drag prijateļ i gospodar, posla da mu Agustina dovedem; trbuh me, draži prijateļ i moj uzdržilac, potegnu; reče: „Brajo, žeđahan sam, posluži mi“. Trbuhu poslužih, napinuh se.

[. . . . .]

[LUČILIN OTAC:]

Psi jedni, dušom mojom, kako mi dohodi etc. Ne ima razloga rugat se mojom kućom i igrat se mojom časti kako jednom stvari od ništa. Ja moju čās vele cijenim, ako ju on[3] ne scijeni.

---

[1]) ‚tiehom‘; [2]) *mjesto* odahnuh?; [3]) *poslije prevučenoga* ja.

[AGUSTIN:]

To ti duša ńegova, ne znaš ńegove posle. [. . . . .] Po mlijeko koje sam sasao i po prijazan ku s Pjerinóm imam, kako ja od toga ništa ne znam.

[LUČILIN OTAC:]

A bud' da se varamo, rad bih poć malo do doma.

[. . . . .]

[AGUSTIN:]

Ne umijem što odgovorit; ja sam ńegov prijatel, a tvoj nijesam neprijatel, i sluga sam svijem dobrijem ludem. Otit ću moj posao činit.

[LUČILIN OTAC:]

Ajmeh, poď' se uzda' današńi dan u riječi! Izgubila se[1] je vjera na svijetu, nije se koga uzdat u sadańe brijeme. Poću, naći ga ť ću prid Lučilom, prid vragom i prid ńegovijem ocem; ovdi se nije oglušit. [. . . . .] [l. IV.ª] Stav' pamet, er se ćeš nać inako veoma varan. [. . . . .] Vidim kud vodu vodite, vidim kud ova stvar ide; ovdi je trijeba sudom igrat! Čin'te kao ste počeli, već ako ne uzbude pravda u ovomem[2] gradu.

[ČETVRTI AT.]

[. . . . .]

[PJERIN II:]

Kad sam u milosti tvojoj, zašto neću bit veseo?

[PJERINOV OTAC?]

Ištom nastoj[3] da si poslušan svekru tvomu. [. . . . .] S ovom stvari meni nije cknjet. Ne bi zlo bilo da ja pođem bit gvozdje, dokle je vruće.

[LUČILIN OTAC?]

Ugodi ćaćku, ako hoć starosti dočekat. Ćaćko ti je našao djevojku. Nemoj ti, kao čini sadańa mlados: „Nije lijepa, ljevšu bih!" Što ti ćaćko dava, ono je lijepo i tebi budi drago, er si i ti ćaćku drag.

[PJERIN II:]

Ja sam za učinit sve što je ćaćku drago.

---

[1]) ‚sa'; [2]) ‚ououem'; [3]) ‚naistoi'.

[LUČILIN OTAC?]

Š ńim si govorio i od ugođaja ste? Sve ti čestito! Što je starijem drago, to je zdravje mladijeh, to je ńih dobro.

[. . . . .]

[?]

Vrte se oko one krčmarice. Bez glave, bez gospodara, kuća je za pustit.[1] Tko bi se to od tebe nadao?

Haļine si promijenio, da rečeš: „Šuma t' mati, ja nijesam, — ne znam te.“

Vlastelin je, vlasteli se vlasteoski nose.

[. . . . .]

[MRVA:]

Pijero, tako li bi pravo? Ovakoj svakoj biva koja se u vas uzda! Sve psi! Sjetna, koje slatke riječi, koje obećance, a pak, sjetna, — ah, bože! Bog sve vidi!

[PJERIN:]

Reci mi što je, er sad umrijeh!

[MRVA:]

Ne boj se, umrijet ćeš i pridat ćeš bogu razlog. Ah, bože, ti svakoja vidiš.

[PJERIN:]

Tko vam je što nalagao?

[MRVA:]

Bezvjerniče jedan!

[PJERIN:]

Ajme, nož mi zabode Mrva u srce!

[MRVA:]

Oženi se! oto vam zrcalo, ogledajte se! Obesel' se, rodio se je djetić, — rodio se je pakao! Zli vi [i] oni, — umri svak!

[. . . . .]

[MRVA?]

Zašao si, gospodaru; ovdi nije koga pitaš.

[1] *mjesto* pastit?

[. . . . .]

[MRVA?]

Što se volovi imaju tužit, to kola škripļu.

[PJERIN:]

Nesrjećo moja, vidim er me slijediš! čin' gore neg možeš, er mi je omrzlo živjet. Ajmeh, je li etc.

[. . . . .]

[OBLOŽDER:]

Ako je preša, nije sudńi dan.

[. . . . .]

[PJERIN:]

Dobra sreća ne bi se meni našla, zla mi se srjeća i sa[l. IV.b]ma nameće.

[. . . . .]

[OBLOŽDER:]

Taš[1] sit, to ujedno ne može stāt. Tko je taš[2] nije sit; a tko je sit težak je. I zbogom, za mene nije kńiga ni kńižnik.

[PETI AT.]

[. . . . .]

[PJERIN II:]

Koga ne bi tva ljepota privarila, prem bi kamenit bio.

[. . . . .]

[PJERIN II:]

Izginu kako magla; od ovizijeh ljepota oči bole. [. . . . .] Neću tjerat tko se ne da uhitit. Pušta'mo šale.

[. . . . .]

[DIJANA?]

Obadva jednom igrom igraju. [. . . . .] Bolje sama neg sa zlijem drugom.

---

[1]) ‚Lasc'; [2]) ‚lasc'.

[. . . . .]

[MRVA?]

Ti osta kako oparen pas vrućom vodom. Bojim se da se ne oguliš. Poď' se igra' na piļke i ne umeći se gdje nijesu tvoji. [. . . . .] Ti ćeš se vrtjet za krčmaricom kako i pas kad zja na kobasu pod podom obješenu. Na visoko s' pogledao, gdje ne mož dohitit; vraga izio! Poću tijekom nać gospodara.

[. . . . .]

[DIJANA?]

Dosta tvojijeh! vele mi si ih skrojio.

[. . . . .]

[PJERIN II?]

Gospodično lijepa, što bi?

[. . . . .]

[OBLOŽDER:]

Vidim te, nijesam slijep; znam te, s tobom sam hljeb io; čujem te, imam uši. Dobar ti dan, ako ga hoćeš.

[. . . . .]

[MRVA:]

Uljezao je oni nevjernik! Nut, nebogo, vike koja se čini u gospockijeh kućah! Ja te ću, ne boj se, već ako gospodara ne nađem.

[OBLOŽDER:]

Što si tako srčna? tko mi te je, dušo, ucvijelio? Mrve, moja grimice, od kojih se prikle čine. — Ja sam mrnar od bunace, ja sam sódat od mira, goja i veselja, za drugo ne vaļam iglu; za pirove, za gozbe, za veselja, žinti, vaļam, žinti, umijem! Ćono se Miškinov ženi; poću se malo prijavit; tu me gotova večera čeka. [. . . . .] Poď' ti svijetu ugodi; a jesu njeki, da ih škakļeš, ne bi se nasmijejali. [. . . . .] Kad vidim da je svršeno, tako ću i iskrsnut.

[AGUSTIN?]

U ime božije, svemu ćemo red dat. [. . . . .] Pušta'mo sada to, drugovja mi ćeš rijet.

[. . . . .]

[DIJANIN OTAC:]

Dobar ti dan, ako ga hoćeš.

[. . . . .]

[PJERINOV OTAC:]

Tako se čini? ludu djecu varat i slatkijem ih riječmi laskat.[1] Ukradom li dobri ļudi vijeraju svoje kćeri? [. . . . .] Ja sam izgubio sto po sto. [. . . . .] Ni mi veće dođi na oči!

[. . . . .]

[MRVA:]

Umrijet će od straha; hodi najbrže! [. . . . .] Za rijet kako stvar prohodi: ovo je dijete malo pameti šenulo, ako nije zla ćes koja se je u drugoga Pjerina stvorila.

[DIJANIN OTAC:]

Je li joj mati doma?

[MRVA:]

Nije, na posjedu je.

[. . . . .]

[?]

Što se ovdi čini? Ova je čeļad zaspala.

[. . . . .]

[?]

Muči, er je dobio igru.

[PJERINOV OTAC:]

Koju sam dobio igru, ako sina iz morske pučine izmem, koga imam za izgubļena?

[. . . . .]

[?]

Bijehomo otišli gori u taracu obhodit kuću. [. . . . .]

Sjetna, Dijana će od straha izčeznut. [. . . . .]

Neman je, dušom mojom, u ńemu. [. . . . .]

---

[1]) ‚laskat'.

[MRVA:]

[l. V.ª] Bezočnika jednoga! nut gdje nas sotoni, i hoće rijet da nije on bio! Sjetna!

[DIJANIN OTAC:]

Muči ti, pasaljerico! Nut riječî od one gube; nut grintavice! — Nut ove druge: i ti li si došla, juhopila?

[. . . . .]

[MRVA?]

Ne bi se jaje izpeklo odkle ga sam ostavila u kući našoj.

[DIJANIN OTAC:]

Stav' pamet, rec' istinu, da ti pak uši ne otegnemo.

[. . . . .]

[DIJANIN OTAC?]

Svrh ovoga ne umijem što rijet, što će sve meni na glavu pasti. Ti kuca' na vrata. [. . . . .] Tebi li ide od ruke, tako bez moje riječi, ulesti u moju kuću?

[DIJANA:]

Na što me si doveo?! Srce mi davaše!

[. . . . .]

[PJERIN II:]

Vi se upoznavate u mene!

[?]

Kako je iz pameti izišao!

[PJERIN:]

Da ja na čem ostajem? da tako li je? Od tvoga se sina ti odričeš?! [. . . . .] Nemoj me psovat! [. . . . .] Od jednoga sina ktio bi da mu se dva stvore! Ovo ne može bit bez vraga i bez vragolija!

[. . . . .]

[PJERINOV OTAC:]

Ah, gospodine bože, snim li ovo, ali bi̯ čujem? Vidiš li čudna kaza[1]! Agustin je naša stvar! Tko se ne bi upoznao u ovoga

[1]) ‚cassa' *što bi, po pisaru Matijaševićeve matice, moglo biti i* časa.

Pjerina i u ovoga drugoga? Je li voda vodi prilična, mlijeko mlijeku? tako i oni jedan drugomu prilikuju! Krčmarice, obadva se su ujedno rodili i malahni prilikovahu jedan drugomu, tako da ih mi u kući ne mogahomo razaznat. Hvaljen bog! [. . . . .] Je li tko da ti majci kolač uzme? Pođosmo mi doma.

[. . . . .]

[PJERIN II:]

[. . . . .] Jedan vlastelin bnetački, koji me je bio posinio. . . . . .]

[?]

I ja vas ću do doma dopratit.

[. . . . .]

[AGUSTIN?]

Razumio te sam, neka je meni!

HEKUBA

TRAĠEDIJA.[1)]

Izvori: a) za tekst: od početka do stiha 275 Du *(rukopis br. 309 Franev. biblioteke u Dubrovniku iz kraja XVII. v.), a od stiha 276 do kraja* Be *(bečki rukopis iz kraja XVI. v.); b) za varijante: uz* Be *i* Du *još* O *(odeski rukopis XVII. v.) i* T *(talijansko izdanje od g. 1566.).*

[1)] Tragedija Hekube kraljice od Troje O, Hecuba tragedia T.

IMENA ONIJEH KOJI GOVORE U TRAĜEDIJI.[1]

Sjen Polidora.[2]
Hekuba, kraļica od Troje.
Kor od[3] žena trojanskijeh.
Poliksena,[4] kći Hekubina.
Ulise.[5]
Taltibijo, sluga Agamenona.[6]
Sluga Hekubina.[7]
Polinesto, kraļ od Tracije.
Agamenon, kraļ od Mičene.
Semikor.[8]

---

[1]) Imena koja ulaze u traĝediju O, Persone della tragedia T; [2]) Polidorov sin Ekube kraļice O, l'ombra di Polidoro T; [3]) *nema* O; [4]) *rukopisi imaju* Polyxena, *tako docnije i* Be, *a* O *katkada i* sc *mjesto* x, *a ipak nema sumńe da treba čitati* Poliksena; [5]) *dodaje* ban gr[č]ki O, *samo* Ulisse T; [6]) *ovo lice u* O *nije zapisano;* [7]) Hekube O; [8]) *nema ni* O *ni* T.

AT PRVI.[1]

SJEN POLIDORA:[1]

Iz strašne tej sjeni, gdi je taj vječna noć,
veselja gdi, jaoh, nî, gdi plač svu ima moć,
iz pakla, gdi s mukom ne ufav milosti
duše, jaoh, živu tom vječnome gorkosti,
gdi smeta ogńen mrak, od pakla tej strane
na slatki došao zrak svitlosti sunčane,
svitlosti, ka toli mila jes umrlim
na zemļi, ka doli slatka je hrana svim,
došao duh, tužna sjen mrtva Polidora,
jes tri dni ki ubjen tuj leži kraj mora,
jedihni sin, štapak Hekube kraļice,
razgovor sām sladak u ńe sve tužice,
došao prieku smrt da skažem svim na svit,
koja me hotje strt mlađahna prem u cvit.
Kažem se vam sada, neka ste svjedok vi
od suza i jada, smrti mê i krvi,
pod suncem umrlim zrcalo neka jes
i vječni nauk svim prihuda moja čes.
Tkogodi milostiv začuvši, more bit,
mû tužbu i moj gniv hoće mi haran bit,
staviti ter bude u pisma svitla taj
mê tužbe prihude, da je moj vječni vaj,
da žive tužba mā, da nigda, jaoh, ne mre,
da mojim suzama tkogodi suze otre,
pokli smrt ne u vrime hotje me uzeti,
da tužno mê ime vik slove na svieti.
I da vam sve znat jes gdi smo sad: mjesto ovoj,
prid kim je Keronez, kićeno poļe toj,

[1] At prvi — Šena prva — Sjen Polidorov O, Atto primo T; 5 pakla] plača Du, cerchi d' inferno T; 7 umrliem Du; 8 sviem O; 9 tužan O; 11 jedini O; 20 gniev Du; 25 ne u brieme O, ne u vrieme Du; hoće O; 26 sviti Du; 27 mjest' O; 28 Kersonez Du, Cherroneso T.

perivoj Tracije, ovdi kraļ zli vlada,
Polinesto, ki je uzmnožan kraļ sada;
kraļuje taj ļudi, oružna s kim je vlas,
junačtva kih svudi visoki slove glas,
kraļ grabeć, kraļ lakom, krvnik bez milosti
potlači zlobom tom cvit moje mladosti.
Svjedok će vječni bit u vrieme svakoje
mjesto ovo svim na svit od krvi od moje.
Ovdi moj krvnik slip oči će žuditi,
ovdi sve u jedan hip zlobe će platiti;
ovdi će dva braca za tuđ grih smrt primit,
dva sinka za zla oca prävi će ovdi umrit.
Ma pokle s milosti svaki od vas gorki jad
i plač mê mladosti [s] suzami sliša sad,
budem vam ja kazat, da vaša dobrota
tuj svrhu bude znat mojega života.
Otac moj veliki od Troje kraļ sioni,
istočne strane ki u dobre vlada dni, —
strašiv se česti zle, umrle ka tira
i ļucke stvari sve napokon satira,
i znajuć pod nebi da vječno ništa nî,
taj njekad čestit bi sad je od svih najtužn'ji,
u misal upade da Troju i svoje
visoke tej zgrade Grci kad ne osvoje,
od gradov obstupi er svaka zla priete,
nesreća taj skupi ujedno sve štete, —
malahna iz Troje ter mene on posla,
malahan da boje ne gledam ni taj zla,
sahranen da stoju daleče od rati,
mlade dni u goju da budem trajati.
Polinesta zloga u krilo poslan bih
a kraļestva svoga u ljepši grad od svih;
želeći otac moj shranit me u miru,
prida me, jaoh, takoj nevjernu na viru,
život moj krvniku s imanjem pridan bi,

---

29 ‚Tratie' Du; 30 Polinestor Du, Polinesto T; uzmožan O; 31 s kim] kiem O; 32 svuda O; 35 brieme O; 36 mjesto] mjes' O; 37 sliep Du; 39 brata O; 40 sina O; 41 pokli *i nema* od O; 42 suzami] s grozami O, con pietà T; 43 skazat O; 44 mojega] od moga O; 54 taj] tuj O; 55 *nema cijelog stiha* O; 56 malahan] mladahan O, me picciolo T; 59 Polinesto O; 60 a] od O.

pri zlatu veliku vjeru i čās ki zabi.
I ako me odpravi [s] suzama ćaćko moj,
ne s mańom ļubavi primi me pr'jateļ svoj, —
Prijama uzdanje Polines hvaļaše,
prid kim već imanje neg vjera mogaše.
Ja bîh sin najmlađi od sinov Pr'jamovih,
rod draži i slađi svim ćaćkom oda svih;
kada me odpravi i skrovno činaše
jăk ćaćko moj pravi, koji me ļubļaše,
veličak dio blaga i zlata dā meni
i kamenja draga, procjene komu nî,
neka krv svitla taj od kraļa Prijama
od druga na svit saj potrebe ne ima,
i ako huda čes, s uredbom tome ka
zgar vlada od nebes na zemļi sva ļucka,
ktil' bi se obrnut u rasap od Troje
i u gork plač svrnut blaženstvo sve svoje,
sinovom nesrećnim u tuzi da je doć
i kćercam tužnim tim gdigodi na pomoć,
Prijamu i ako bi oči zla smrt pokril',
utočište da bi nesrećnoj kući bil'.
Nie sumnit, i jes to, prem je moj ćaćko mnil
od shrane u mjesto da me je postavil
nepr'jateļ, od Troje ki mire rvaše,
desnice gdi svoje prostriet ne mogaše,
kako sve toga ki oružja nositi
ne mogah ni jaki bieh s kieme boj biti.
U naše velike potrjebe općene
od krvi kad rieke teciehu crvene
i naše čim vojske na nogah stojahu
i stvari trojanske viteški braňahu
i ogań čim smioni ne bieše spražio
naš slavni grad oni ki je ures svietu bio,
i dočim živ bieše Ektor, brat slavni moj,
i vrh svih slovieše junačtvom razum svoj,
ovi mi kazaše kraļ krvnik ļubav svu

---

65 i ako] tako O, si come T; suzami O; ćako Du; 69 bieh O; 70 slađi i draži O; ćaćkom Du; 72 ćako Du; 73 velik Du; 77 ako] tako O. quando T; 83 smrt zla O; 85 toj O; ćako Du; 86 shrane] hrane *ispravļeno na* shrane Du, scampo T; 90 bih O; 91 potreba O; 98 i vrh svih] svrh svieh ki O; s junačtvom O.

koja se mogaše u svomu kra|estvu.
A ja mlad vjerovah, pod krilom ńegovim
kako sin mirno spah, kako sin živ|ah š ńim;
u goju i takoj u miru stojeći
provođah život moj, mû mlados gojeći
veseljem, |ubavi i dobrom svakieme
kako ǵi| gizdavi prolitja u vrieme,
ki blazni tih vitar a sunce kripi toj
a rosa goji zgar na zem|i gdi plodnoj.
Nu Ektor kad pade, ki bieše kruna svim,
i Troja i zgrade padoše slavne š ńim,
i odkli vrloga Piro sin Akila
ubi oca moga i svitla i mila
u krvi ńegova taj lica ocrni
i svetih bogova svetilišta ockvrni,
taj pr'jate| |ubav, ku kaza mi himben vas,
obrnu u gorku nemilos u taj čas.
Od ća[ć]ka |ubav taj, koja me varaše,
stvori se u gork vaj, er zlato |ub|aše;
grlo ovo priklati, da svaki duh trne,
desnicu ne krati, toj zlato da zgrne.
I tako gizdavi cvit moje mladosti
[s] životom rastavi bez n'jedne milosti;
ktje krvi mojome od zlata upiti
tuj žeđu kojome krvnik će sloviti,
i da ga ne more ubojstvom tko tvorit,
vrže me u more, svoj zlotvor mneći skrit.
Nu sińe more toj, i sjemo i tamo
noseći tielo ovo, tretji dan ovamo
vrže me u ovi kraj, gdi velik ni mali
od drazieh nije taj da mene požali,
vrh mene kosice da skube rukami,
krvavo mê lice da plāčê suzami,
da mi grob pripravi i na moj rusi vlas
da vjenčac postavi cvileći u vas glas,

---

103 i] ter O; 106 brieme O; 108 gdi] di O; 110 odkli] dokli Du, poi che T; 114 svetih] a višńih O, dei santi T; svetilište Du, gli altar T; 117 od ćaćka ńegova O; 119 ovoj O; 121 takoj O; 124 krvnik će] krvju kće O; slovjeti O; 126 svoj zlotvor mneći] zlotvor moj kteći ne O, con speranza di tener l' homicidio crudel . . . ascoso T; 130 da] joh da Du; 131 da skube kosice Du; 132 da plaće] polieva O; 133 na moj] naj Du.

da čini plačem tim svak da me žaluje,
celovom pokońim da me pak daruje,
vidiv me izbjena, pun mora gdi ležim
srjed žala studena, vukovom obrok zlim.
I tri dni jesu da ja takoj ležeći
nespravno ovuda mučim se hodeći
svitlosti na ovoj, ku život zove svit,
pridragu a sve toj za majku mû vidit.
I ona pritužna tri dni su er dođe
u ovi kraj sužna, a carstvo svoje ođe
i dobra svakoja u dobro jur vrieme
užival' jes koja [s] sviem rodom svojieme.
A Grci oholi, er velja ńih sila
toj Troji odoli ka je strah svim bila,
ne dobro još siti tej krvi od naših
kom hoće počtiti viteze slavne ńih,—
Akile nemili, žeđaje krvi tom,
svu vojsku sad sili da ne ide na svoj dom
prî neg se omasti krvi Poliksene
ńegov grob i časti tom svoj duh spomene,
govore on takoj: „O, Grci, gdi 'e nam čās?“
Ukazav vojsci svoj strašivi svoj obraz,
hoće ga tim smirit i od mê sestrice
svetilište učinit prisvitle djevice;
a hoće i sila uredbe zgara toj
da smrtna, jaoh, strila srdačce mine ńoj.
I takoj taj sužna majka će vidjeti
smrt sada pritužna od svoje dvoje dieti,
nad kim će suze trt, nad kim će smrt zlu klet,
prî reda ka htje strt tuj mlados i uzet.
K moru ću poć opet, er će doć na more
djevojka vode uzet, neka me nać more,
u ruke da bih doć majke mê kralice
i prispjet da bih moć na smrt mê sestrice.
Morebit ovi dan, to mi da dobra kob,

---

136 pokonim Du; 138 sred O; 139 tako O; 140 ovudaj O; 144 sužńa O; 145 brieme O; 146 koja] svoja Du; svojime Du; 149 još] jaoh O; 151 žeđaje] žedan je Du; 155 govori Du; gdi] di O; nam] moja O, *možda oboje mjesto* mâ; 156 ukazav] u krv O; svoj obraz] taj obraz O; 157 i od mê] od moje O; 158 posvetilište O; 161 taj] tuj O; sužńa O; viditi Du; 164 htje] će O; tu O; 168 prispit O.

budem ja ukopan [s] sestricom u jedan grob,
jeda se time vaj utješi vječni moj
i plačna duša ovaj tuj nađe ki pokoj.
Ma övo starice majke mê pritužne,
njekada kraļice, sad sluge i sužne,
eto gre odzgora, već mrtva neg živa,
[s] svietloga šatora Agamenonova.
Misli ju zle more, odkle umrih er svak dan
vas rañen prie zore kažem se ńoj u san.
Izišla oto je; poću se od ńe skrit,
od sjeni er moje strašiv se hoće umrit.
Tko je tvrd kami taj da suze, jaoh, ne tre,
u starost gdi ovaj kraļica sužna gre?
O, majko, od tužnih tužna si majka i ti,
tužnija oda svih ke živu na sviti,
da li dođe u strane gdi ćeš smrt mrtva zvat,
neliekńe tvê rane gdi će vik plač vriđat,
životom pritužnim u robstvu gdi ćeš bit
zrcalo tužno svim ke tuže na saj svit?
tva slava visoka gdi se je stanila,
od svega istoka kraļica ka s' bila?
Koliku uzvišenu gledah te njekada,
toliko sniženu gledam te, jaoh, sada:
blažena blažene mogaše učinit,
bez n'jedne sad scjene gleda te sada svit!
U robstvu eto sad sva ti je zla patit
u staros tvoju, kad počinut razlog bi t';
tobom u veselju sviećaše carski dvor,
sad u tvom dreselju ne imaš razgovor.
Jeda ki zavidi od višńih na mir tvoj
i odzgar navidi tvu slavu i pokoj,
tere se ne krati da tvoje veselje
i slavu obrati u gorko dreselje,
i kako vrh inih zvaše se čestita,
zrcalo tužno svih da si sad od svita?

---

171 time] tijem O; 174 sužńe Du; 175 odzgara Du; 179 izišla] iziće O; 183 si majka] ti s' majko O; 184 oda svih] od svijeh O; 185 mrtva zvat] gluhu znat O; 186 neliekne . . . plač viek O; 189 stanila] stavila O; 191 koliku] toliko Du. quanto T; gledam i njekada O; 192 jaoh] ja O; 194 scjene] ‚scene' O; sada] tužnu O; 195 eto] oto O; 197 sviećaše] captieše O; 203 kako] tako O; zvaše] skaže O; 204 tužna O.

HEKUBA:[1])

U vrieme dobro toj, o verne mê sluge,
u tuzí sad mojoj nesrećne mê druge!
rec'te mi, što ću ja u tugah tolicih?
evo sam tužnija od žena tužnih svih.
Ali ću podnieti što nie moć uteći
i rane trpjeti bez lieka mučeći?
ali ću vrlu zvat uredbu od nebes
i plačna proklinat prihudu moju ćes?
ali ću nemile zgar zvizde vapiti,
umrlim ke dile dobro i zlo na sviti,
koje su stavile nemilo, vajmeh, tač
sve moći i sile za dat mi veći plač?
Na smrti zavidim kojieh je satrla,
a žive navidim, er sam ja umrla,
umrla u tugah, živa ukopana,
u plaču i suzah robiña svezana.
Rec'te mi, ali plač meni je vaš odgovor?
da li su tuge tač tugama razgovor?
Suze se pristoje tim i sve žalosti
u mukah ki stoje ne ufav radosti.

KOR:

Plač plaču nije lik, prislavna kraļice,
plačem bit neće vik maňe tve tužice.

HEKUBA:

Nemojte, molim vas, kraļicom zvat mene;
toj ime i taj čās nie za me tužnu, ne!

KOR:

Jäk oblak vrh gore suncu uzet kriposti,
tač robstvo ne more kraļu uzet svitlosti.

HEKUBA:

Bolestan tko je taj da čini u tuzi
gorki vaj da nî vaj i da, jaoh, ne suzi?

---

[1]) Hekuba — Kor žena trojanskijeh Du, *samo* Hec[uba] T; 205 brieme . . . vjerne O; 206 nestrjećne O; 207 tolicih] velicieh O; 217 kih Du; 220 suzah] u tugah O; 222 tugami O; 224 ufav] ufaju O, ufam Du; 225 prislavna] prisvietla O; 228 tužna O; 229 kreposti O.

A od srca nepokoj suzom se odlaga,
suza i vaj smrtni moj hrana je mā draga.

KOR:

Ostavi plač i vaj, tužici odoli;
tužba je zaman taj, višńega zgar moli,
da višńi sahrani rođenje ostalo
i smrti ubrani koje ti je ostalo,
ki more nepokoj boljezni odniti
i tebe i rod tvoj u dobro shraniti.

HEKUBA:

Da pomoz'te, pomozite,
u tužici slatke druge.
da ne padem, uzdržite;
teška staros i zle tuge
ujedno me su obujmile.
Držite mi ruku, drage!
Što čekaste, danci duzi?
Nije u tuzi, nije snage!
štapak ovi jeda u tuzi
bude pomoć draga meni.
Teško tielo već nositi,
jaoh, ne more tužni duh moj,
a trieba je pospješiti,
trieba je izit nadvor tužnoj,
da se istužu, malo odahnem.
Š ńim me more smrtni trudi,
noć mi brani slatki pokoj,
strah mi prieti zlo odsvudi;
jaoh, odahnut starici ovoj
ni dan ni noć nije dano.
Čestit, čestit i pričestit
komu sreća taj se zgodi
da dni bez zla svrši u cvit,
ali da umre kom se rodi,
pokli za plač rađamo se.

---

233 a *nema* O; 235 tužice O; 237 da t' višńi O; 239 odnieti DuO; 240 u dobru O; 245 *cijeli stih dodan drugom rukom* Du, *nema ga* O; 246 ruke O, questa mano T; 247 čekaste] skazaste Du; duzi] u tuzi O; 248 tuzi] tužnoj O; 255 i malo O; 256 š ńim me] siće O; trudi] hudi DuO; 264 ali] ili O.

Oče višńi, koji dila
zgara vidiš naša svaka,
zle doseza tvoja strila,
brani dobre tva moć jaka
i tva pravda svud dohita, —
ako srčba silna tvoja
ište sada pedepsati
zla činńenja koja moja,
nemoj za me da prav pati,
prosti, oče, krvi mojoj.
Ustav', oče, srģbu, ustavi, [l. 13.ª Be]
shrani rod moj dragi i mili;
dosta smrti, dosta krvi;
na tužnu se majku smili
i čes moja ovdi stani.

K[OR]:

Ja bih rekla, već strašiti
nie se tebi hude česti,
nebo i svit er su siti
tvoje tuge i bolesti,
a s tobom je Poliksena,
ka je štapak tebi u staros
i razgovor tuzi tvojoj,
ke dobrota i ke lipos
ufa s tobom i dostoji
boļi život uživati.

HEK[UBA]:

Ini uzrok da nî meni
o Kasandri sad misliti,
Polidoru i Polikseni,
samo majka od ńih biti,
gdje bez brige da sam tužna?
Ma sni hudi i nemili, [l. 13.ᵇ Be]
ki m' prijete, tužnu mene

270 svud] sud O; 271 srģba O; 276 ustavi, srčbu Du; 277 i *nema* Be; 284 bolesti] žalosti O; 285 ‚Polyxena' Be *i tako uvijek*; 290 boļe O; 291 nie Du; 293 Polidora Du; 294 sama O; 295 da] ja DuO; 297 ki mi priete tužno meni O.

jesu toli pristrašili
da od straha lipsa, vene
ova majka i umire.

K[OR]:

Spovjeđ nam što je toj, ako ti trudno nî;
da li i san u plač tvoj slatki ti mir brani?

HEK[UBA]:

Ne bieh plačna spala svu noć;
tihi sanak takoj k zori
dođe tužni za dat pomoć,
plačne oči mê zatvori
ke se ni u san ne utiešaju.
Prikaza se moj primili
vas izrańen sinak meni,
komu sjaše obraz bili,
gasnuo bieše ǵil rumeni,
snig mu bili ličce bîše;
i kako oni ki se boli
nače s plačem govoriti:
„Sad pod suncem vjere doli
među ļudmi nî na sviti, — [l. 14.ª Be]
tvoj je umro Polidoro;
i ki s tobom sad govori
duh je ńegov i ne pita
drugo nego pravdu odzgori,
ka zločince svud dohita.“
I toj rekši tak' istraja.

K[OR]:

Ništa nije dobar san taj;
ktjej nam drugi spoviditi.

HEK[UBA]:

Paka, zaspav sanak veći,
doteče mi u skut mlada

---

299 lipša O; 300 ovaj O; 301 spovjed' O; 305 tužni] ‚tusciu' O; 307 ni *nema* O; 310 komu] ‚kimu' Be: 311 gasnuo] hasnuo O, e i bei colori spenti T: 312 bili] bliedo O; lice O; bieše DuO; 313 kako] tako Du, come T; 316 među nami nie na svietu O; 317 tvoj je] ‚tuoie' Be; 322 rehši Du; takor (?) Du, takoj O; istaja Du; 323 taj] ti O; 324 ktje, spovidjeti DuO; 325 zaspah O.

košutica biela, mneći
da je utekla tužna tada
od medvida ki ju tiri.
I kteći ju obraniti
od tej zviri vrle, hude,
ka režeći smrt joj priti,
skrih ju u krilo, jeda bude
u mom krilu ńojzi shrana.
Nu bi zaman, er nemila [l. 14. Be]
izdri zvir taj bez milosti
košuticu meni iz krila,
a u strahu i žalosti,
izbečiv se, mene ostavi.
Odnese ju u lug gusti
i razdri ju u sto kusi
krvavima tima usti,
od žalosti da svak suzi
a srce se mê raspada.
I čime se ja uputih
za it tužna ni znam kamo,
vidih ončas i očutih
iz lipoga groba tamo
duh gdi izide silna Aki*l*a;
ki u platu svitlih dila
činaše se da dar pita
djevičicu ličca bila,
i da bieše ke se hita
kćerca moja Poliksena.
Krostoj neću vîku pristat, [l. 15.ª Be]
u sve ino mê tuženje,
zgar višńega molit i zvat
hudih sana da zlamenje
tužnih od nas dalek svrne.

---

327 biela] biedna O; 329 medvjeda DuO; ki je tjera O; 330 hteći. ubraniti DuO; 331 vrle] ‚vale' Du, vele O; 332 prieti DuO; 333 ju] je DuO; 334 shrana] hrana DuO; 335 jer O; 336 izri Be, izdrie O; 338 a] tad Du, i O; i u žalosti O; 341 razdrie BeO; 344 raspade DuO; 346 ni znam] ne znam O, ne znaj Du, nè so T; 347 vidjeh DuO; 348 iz lipoga groba] groba *ispravljeno od* grada Be, i slipoga z groba Du, fuor della sua bella tomba T; 349 gdje DuO; siln' O; 350 svitlih] slavnieh O; 352 djevojčicu O; lica DuO; 358 sana] sanak O.

*

K[OR]:

Stavi ufanje u onoga
ki svih brani zla svakoga.

HEK[UBA]:

O, ki zgara svit vladate
vlasti vječnom i kriposti
i očima k nam gledate
i od pravde i od milosti,
pogleda'te na ovu tužnu.
Ako molbe od nevoljnih
prid vaše uši prit dostoje,
srca vaša ako od tužnih
dosezaju tužbe koje,
čujte molbe ovej tužne.
Pokli dobra od svakoga
svasma jesam tužna pala
i ufanje, lik od toga,
smrt je sama meni ostala, [l. 15.b Be]
sahranite sinka moga,
ki ostaje kući paloj
sam jedino uzdvignutje,
sam ostaje krvi carskoj
ime, život, sjeme i bitje
i kraljevstva uzdržanje.
Vaše molbe milostive,
višńi, ko ocu vi svrnite,
oca stvorca umolite
da mi i kćerca draga žive,
kćerca u tuzi moj razgovor.
Noći, ka si slatki pokoj
svim ki bil dan s trudom vode,
ka zatvaraš zle nezgode
u zabitje drago u toj,

---

360 stav' O; 363 vječnom] vriednom O; 366 pogledajte Du; tužnu] tužbu Du; 367 molbe O; nevoljnieh Du; 368 prid vaše uši prit] prid vami se rit DuO, se le orecchie porgete T; 369 od *nema* Du; 371 ove Be; 373 sasma DuO; 374 poi che mi si contende . . . ogn' altra speranza T; 375 sama meni] samo meni Du, meni sasma O; 378 uzdignutje BeO; 379 krvi] kući Du, tkući O, del nostro illustre sangue T; 381 kraljestva Du; uzdržanje] uzdignutje O; 382 molbe O; 383 višńi] višńem Du, k višńem O, santi celesti dei T; ko ocu] k ocu Du, ocu O.

molim, kako pod tvom sjeni
sve počiva i sve muči,
čini da me strah ne muči,
čas počinut dopus' meni.
Eto, ako tuge moje [l. 16.ª Be]
gdi dadu mi sanak vidit,
da ne budu mene strašit
tej prikaze strašne tvoje.
Dosta da sam bili danak
bez pokoja i bez mira,
ako li mi je san s nemira,
dalek mojih oči sanak!
Posvećena zemļo mila,
majko od sana dobrih i zlih,
od prikaza uzrok strašnih
kada san spe teška tila,
ako je istina tamnim krili
da prikaze kažeš svima,
er te dio svak nas ima,
čin' da je laživ san nemili
i da malo počinuti
dopuste mi strašne sjeni;
umoli se plačni meni,
čas da pokoj srce ućuti.
Sve mi tužni srce dava [l. 16.ᵇ Be]
noviem plačem plakat da imam,
od tuga se nova sprava
na me spravļa, kojim se otimam,
a zlo stiže koga tjera.
Da je Helen gdi moj blizu,
ki mi otajna odkrivaše,
da mi spovie zli sni ki su
ki mi odahnut, jaoh, ne daše
ni čas pokoj ućutiti!
Ali da je meni moći

391 pod tvom] ‚potuom' Be; 398 prikaze strašne] pristrašne sjeni O; 399 bieli BeO; 401 mi je] me BeDu; siami del sonno avara se dormendo s' accresce il mio tormento T; 402 mojih oči] mojieh oči Be, oči mojih Du; 404 dobrieh i zlieh Be, dobrih i zlieh O; 405 strašnieh BeO; 406 ‚tiela' *s prevučenim* e Be, tiela DuO; 409 per la parte ch' in noi possedi et hai T; 418 kojim se] „cos'" *ili* „ces'"? Be; 420 Eleno DuO, Heleno T.

gdi Kasandri kćerci dragoj,
proročanstva s kom su moći,
spoviditi moj nepokoj
i nakazni noćnih sjeni!

K[OR]:

U san nije vjerovati,
er kad pamet naša javi
koju žalos srcem pati,
u san žalos taj se objavi;
duša što bdi, speći sve sni.

HEK[UBA]: [l. 17.ª Be]

Ne bi laživ san meni oni
ki Pariša rodiv ja snih,
ki mi u kuću ogań doni;
što snih, javi sve zlo vidih,
vidjeh u prah Troju iti.
Ma odovud vidim gdi gre
jednu od starih mojih sluga,
kako s oči suze da tre;
bog će dati vrh svih tuga
na me gore da ne padu.

SLUG[A]:

K tebi tiekom ja sam došla,
tva služica stara njekad,
i šatore kradom ošla
toga komu tužna, jaoh, sad
služim hudom mojom česti.
O, Hekuba, ne nosim ti
razgovora slatku pomoć,
utješila čim bi plač ti,
ma t' glas nosim, smańe nie moć,
vas od plača i od tuge.

---

427 proročamstva Be; su *nema* Du; 429 nakaznih noćnih Du, nakazne noćne O; 434 bdij] boji Du; speći] sneći Du; 436 snjeh BeO; 438 snjeh, vidjeh BeO: zlo sve Du; 441 jedna O; 442 očiju O; 445 k tebi] tebi O, a tebi Du; ja sam jesam DuO; 447 kradom] gradom Du; 448 tega DuO; tužna] sužna Du, sužńa O; joh Du; ‚sada' *s prerućenim drugim* a Be; 450 Ekuba Du; 453 smańe] znańe Du.

HEK[UBA]: [l. 17.[b] Be]

Što je to? tužna ja! što li će, jaoh, toj bit?
nesrjećo zla moja, dokle me ć progonit?

SLU[GA]:

Odlučiše, o kraljice,
zlu odluku i nemilu
grčke vojske poglavice:
tvoju kćercu dragu, milu
Poliksenu da ubiju;
jaoh! ne krv da proliju
na grob velji silna Akila,
hudu žeđu da upiju!
Krvi duša taj nemila,
ta me žeđa, ta me smagne!

HEK[UBA]:

Bjenje od srca, oni zli strah
i noć i dan, majka sužna,
ki u prseh, vajmeh, imah,
satvori se u bil, tužna!
zbi se što, jaoh, strah slućaše!

K[OR]:

Držite ju da ne pade,
pomoz'te ju, o sestrice,
duh se iz tila tužni krade;
stvorio se pepeo lice, [l. 18.[a] Be]
kad nesrećni ovi ču glas.

HEK[UBA]:

Toliko mi odahnuti
dajte, uzdasi tužni moji,
da je od ove meni čuti
što, jaoh, more biti ovoj
što, jaoh, kolje mene sada.

---

455 to] toj O; toj] to O; to *i* jaoh *nema* Be; 456 nesrećo Be; dokle] odkle Be; zla] jaoh O; 457 .Odlucise' Be; 463 veljij ‚uel' Be, veli Du, velmi O; siln' O; 464 hudu žeđu da mi upiju O; 465 *orog stiha nema* O; 466 ta me *(oba puta)*] ‚tome' BeDu, toj me O; 467 bjenje] bije me DuO; 468 majka] nješto Du; sužna O; 469 bil] zbil O; 473 pomoz'te ju] pomozite DuO; 474 tiela DuO; 475 liće Be; 476 ovi *nema* Du; 480 može Be; 481 sada mene DuO.

SLU[GA]:

Mnim, kraļice, čula da si
kako Akiļe ogńen u obraz,
kad se spravļat vojsku upazi,
sva ustaviv drieva taj čas,
vrh groba se u oružju ukaza
strašnim glasom vapijući:
„Kud bježite, Grci, takoj,
razlog časti ne budući
i vridnosti dali mojoj?
za čās vašu a ja umrih!“
Tuj ti u vojsci velja smeća
udri u riči, razloženja
meu svim staše svakčas veća,
tuj razlici svjeti i ktjenja [l. 18.b Be]
činahu se sa svih strana.
Na same se ustaviše
dvi besjede ńih odluke;
tresku i smeću ustaviše,
svak sta gledat svezav ruke
gdi će silna vojska obratit.
Biehu jedni ki veļahu
da se Akiļu da živina;
mnozi druzi ne ktijahu
da djevica taj jedina,
ne zgriešivši, takoj umre.
Agamenon od tej bieše,
kraļ ļubovnik kćerce tvoje;
toj morebit on želieše
cić Kasandre drage svoje,
ļubav koje toli scieni.
A dva brata, kih Atena
sazda, objednom svi težahu,
er nî razlog jedna žena

483 ogńen] ogań Du; 485 ustavi DuO; u taj čas O; 486 u oružju] oružan O; 490 vriednosti BeO; 492 velika Be; smeća] sila DuO; 493 ‚rieci‘ *isprav.* *na* ‚rijci‘ Be, rieči DuO; 495 htjenja Du; 496 činahu se] ‚Ciuiascese‘ Be, činaše se O; 497 na same] ne zaman Du, na zaman O; 498 dvi besjede] bi besjeda DuO, due discordi sentenze T; odluka Du; 499 ustaviše] ugasiše DuO; 501 obratit] obrnut DuO; 504 htijahu Du; 507 Agamemnon Du, Agamennone T; 509 **žeļaše** DuO.

— od Kasandre rit ktijahu — [l. 19.ª Be
da primože kopje Akila.
Na dvie strane stahu koji
razlog ktjenja ńih brańahu:
jedni u pomoć kćerci tvojoj,
za Akila druzi stahu, —
još svak sebi primagaše.
Čim izide slatkorjeki
hitri Ulise, dragi puku,
ki u sladak način niki
riečmi svrnu u odluku
od dvie jednu silnu vojsku,
govoreći: „Razlog nije
vrjednijemu od nas takoj,
za čās našu pao ki je,
za ugodit ženi jednoj,
živinu mu sužnu branit;
ni da može doli riti,
što razlogom reć bi mogao
koji k mrtvim bude siti:
bez časti je Akile ostao, [l. 19.ᵇ Be]
već neharstvo vridnos plaća.“
Ulise će doći krostoj
sada, sada za iz krila
izdrit majci slatki rod svoj,
što si, majko, odhranila
za razgovor u tvu staros.
Zatoj hodi i ne krsmaj,
zovi pomoć višńih odzgor,
svetilišta obid' sva taj.
pođ' na svitli kraļev šator,
prida ń padi umiļena;
pitaj milos, plači, moli
i na zemļi i na nebi,
jeda ti se tko umoli,

515 htijahu Du; 518 htjenje Du; 521 ‚primaſce' Be; 522 čiem BeO; 524 u sladak] vladati Du; 525 rieči DuO; e 'l diverso parer ridusse in uno T; 534 s mrtvim Du; 539 izdriet DuO; 542 zato Du; 543 odzgar DuO; 545 pod' na svitli kraļev] pod najsvitļi kraļu Du, pod na svietli kraļu O; 546 prida ń padi] tere prida ń O; 547 pita' Du; moli] i moli Du; 549 tko] takoj Du.

krvi kćerce tve da ne bi
grob polili silna Akila.

HEKUBA:

Tko mi će suze dat u tuge tolike
da budem, jaoh, plakat ne pristav sve vike?
er suze ke ronim, jaoh, nisu zadosti [l. 20.a Be]
tugama mojim sim ni mojoj gorkosti.
Kim glasom upiti na hudu budem čes
koja se ne siti na nijednu mû boles?
Jesu li nemile u srcu komu kad
tuge se sve zbile jak meni tužnoj sad?
i muke tolike pate li suđeni
u paklu kolike ćutim sad u meni?
Tko da mi pomoć da? gdi li da se utečem?
od koga, jaoh, sada ku milos da stečem?
Sirota ostala od sinov prisvitlih,
u tuge sve pala od dobar tolicih,
vidjela u staros, jaoh, majka tužna ova
krv i smrt i žalos od peset sinova,
i smrt zlu vidila ćaćka ńih a moga
gospodina mila, kraļa trojanskoga,
koji me ostavi da plačem ovakoj
i da se ne ustavi do smrti zli plač moj.
Komu, jaoh, da stupaj nemoćni obrnem?
komu li gorki vaj starica da svrnem?
Koji glas, smrtni glas, dođe, jaoh, sad k meni, [l. 20.b Be]
glas s koga jedan čas živiti meni nî?
Meni je umriti! i dosle li živih,
da budem viditi smrt, tužna, mojih svih?
Smrt meni, za me smrt blažena, blažena,
da me, jaoh, kt'jaše strt u dobra vremena!
Stupaju, stupi, moj, nemoćno, ako ikad,
pones' ti tielo ovoj u ova vrata sad.

---

552 suza O; 554 niesu jaoh O; 555 mojim sim] mojizim Du, mojijem O; ni i O; mojoj] mojom Du; 556 kiem DuO; budem] moju Du; 561 ćutim sad] ćutim ja sad Be, ćutim ja O, ja patim Du; 562 gdje BeDu; li *nemaju* DuO; 566 u] pod O; tužna majka O; tužna *nema* Be; 567 i smrt] smrt Be; 568 ‚uidiela' *s prerućenim* e Be, vidjela DuO; ćaka Du; 572—573 *oba su stiha dodana norijom rukom* Du; 574 k meni] meni DuO; 576 dosla O; 577 tužnu O; 578 za me] sama O; 579 kt'jaše ‚ktiaſce' Be, hotje Du, hoće O; 580 stupaje Be; 581 pones' ti] ponesi DuO.

KOR:

O, kraļice plačna i tužna!
Bi kraļica, sad si sužna!
koliko bi t' boļe umriti
tužni sada neg živiti.

HE[KUBA]:

Kćerce, kćerce tužna moja,
kćerce majke od svih tuga,
s plačem ide majka tvoja,
koj u tuzi, jaoh, nî druga.
Izid', izid', da te viđu,
od sunačca mâ svitlosti,
k tebi tužna majka iđu
da t' navistim sve gorkosti,
da t' navistim glas ki slove [l. 21.ª Be]
vrh života tvoga sada,
glas ki na smrt mene zove,
tebe na krv, kćerce mlada.

POL[IKSENA]:

Majko moja draga, mila
majko, u tuzi utješenje,
što si takoj poblidila?
što li je toj tve eviļenje?
Iznenatke što li takoj
jak ptičica s grane mlada
činiš trepteć da ovakoj
k tebi letim tužna sada?

H[EKUBA]:

Vajmeh, kćerce, kćerce, vajmeh!

P[OLIKSENA]:

Da li, vajmeh, poče u toj
u zlamenje tužno? Ne ktjeh
da počineš, majko, takoj.

Pred 582 Kor] Sl[uga] Be. Coro T: 582 i tužna] tužna DuO; 585 tužnoj BeO; 587 majci O; 589 kojoj O; jaoh *nema* O; nie DuO; 593 *i* 594 naviestim DuO; 600 probliedjela Du; 601 li je toj tve] l' je tvoje toj Du, l' je takoj toj O; 602 iznenadke DuO; 603 grane] gore Du, da nido T; 604 ,trepech' Be; 606 kćerce kćerce] oh kćerce O; 607 da li vajmeh], Dali, u, uaimeh' Be; u toj] takoj O; 608 tužno] u toj O.

H[EKUBA]:

Životu se, kćerce, tvomu
tva pritužna majka boji!

P[OLIKSENA]:

Odkrij tugu srcu momu,
a bez tuge i ne stoji.
Ti uzdasi što će riti? [l. 21.[b] Be]
sva od straha tužna čeznem!

H[EKUBA]:

Tužna ti si, kćerce, i ti,
tva tužnija majka u svem.

P[OLIKSENA]:

Što je, majko? kaži meni,
majko, moja sva radosti.

H[EKUBA]:

Grci hudi i kameni,
puni zlobe i vrlosti,
odlučiše tuj nemilu
zlu odluku, kćerce mlada,
tvojom krvi da Akilu
žeđu upiju mrtvu sada.
Živ te iska, sad te ište
mrtav, kćerce, srce moje!
hoće da posvetilište
ńemu učine krvi od tvoje.

P[OLIKSENA]:

O, nesrjećo zlobna, huda,
da li svakčas nosiš takoj
tuge, gorkos, suze odsvuda
plačnoj, tužnoj kući našoj?
Da li se ćeš nasititi [l. 22.[a] Be]
svitle krvi, suza groznih

---

611 ‚boiu' *s prevučenim* u Be; 612 tuge O; 614 rieti DuO; 615 čeznem] venem DuO; 618 što je] za toj O; 621 ‚uarolosti' Be; 627 mrtvu Du; 628—673 *nema* O; 630 nesrećo Be; 631 ‚noſcisç' Be; 634 da li] kad li Du.

i da takoj već cviliti,
jaoh, ne budeš plačnih, tužnih?

H[EKUBA]:

Takoj hoće žive biti,
kćerce, dušo srca moga,
za mrtvima pogoditi,
a na pomoć nî zvat koga.

P[OLIKSENA]:

Jaoh, bolesna i triš tužna
majko od plača, majko od tuge,
majko od svih zala sužna,
majko, u tuzi koj nî drúgê.
Ki pakļeni duh nemili,
srčan, pun zla i jadovit,
dođe u staros da te ucvili
i čini te plačem slovit,
i čini te da tva gorkos
ogle*d*a je svim tužnima,
i bolesna da tva staros
razgovor je tužnim svima?
Srce mi se sve raspada, [l. 22.^{b} Be]
er ne mogu, majko, biti
tebi u staros drúga sada,
tebi u staros poslužiti.
Videći te gdi ostaješ.
jaoh, sirota tužna to*li*,
bez pristanka suze gdi treš,
to me koļe, to me boli;
i videći majci tužnoj
gdi iz krila hoće ugrabit
svoje hraňenje, slatki rod svoj,
to je smrt mā, ne kom ću umrit.
Er smrt nî smrt, neg je svrha
od svih zala i žalosti;

642 triš] ti s' Du, tre volte T; 645 koj] ko Du; nie Du; 649 *i* 650 te] ti Du; 651 ogleda je] ‚ogleddaie' Be, *ali isp.* 935; 653 tužnim] tugam Du; 647 tebe Du; poslužiti] poslušati Du; 665 ne kom] netom Du; 666 er] ‚ego' Du; nie Du.

smrt dohodi sama vrha
plaču, tugam i gorkosti.
Kako tihu košuticu
iz skuta će, majko, uzeti
bez milosti tvu djevicu,
dragu kćercu Grci kleti. 23.[a] Be]
Jaoh, da li ćeš, majko moja,
nedostojnu smrt viditi
tvoje kćerce drage koja
cić toga će dvaš umriti?
Toj će mene tužnu umorit,
ne smrt prika, vajmeh, sada;
smrt će mene zla slobodit,
ti ćeš ostat puna jada;
smrt će biti lik žuđeni,
u nevoljah ki svak pita,
tužni meni, sužni meni
od svih tuga segaj svita.

U vršenje prvoga činjenja šes satir izidu, trčeći jedan za druzijem pod son od sviral; poslije, stavši na mjesto od igre, p.vi govori:

Je li ovoj onaj vila
slavna toli i visoka,
ka je sva čās vridna bila
svim kraljicam od istoka,
ka planine pohođaše [l. 23.[b] Be]
u tolikoj časti i slavi,
oko sebe a kupljaše
gorske vile po dubravi?
Mi satiri vođahomo
u veselju svud gorome
liepe tance tuj prid ńome,
dielit se od ńe ne um'jahomo.
Eto sada gdi vidimo

669 tugam] suzam Du; 671 iz skuta će] ‚is' *pred prevučenim* ‚cu' *pa* ‚cutachie', *u matici je dakle sigurno bilo*, iscutachie' *mjesto* ‚iſ scutachie' Be; 673 ćercu Du; 674 joh Du; 675 vidjeti DuO; 676 tvoje] svoje O; drage] tužne DuO; 678 to BeO; umorit] morit Be; 683 ki] koji O; 684 tužni *(prvi put)*] tužnoj O; sužni] tužni Du; 685 sega Du; *poslije* 685 *do* ‚*Drugi at*' Du *i* T *nemaju ništa; pred* 686 O *ima samo* Svrha od prvoga ata. — Intromedija: Satiri govore: 686 ona O; 687 i visoka] od istoka O; 688 ke, vriedna O; 691 ‚slaua' *a nad drugim* a *opet* u Be; 692 a kupljaše] okupljaše O; 697 dielit Be, diliti O.

veličinu tuj od svita
gdje čes huda ne dohita,
kako da ne procvilimo?

II. S[ATIR]:

Ako, pjesni naše, kada
razgovor ste tužnim bile,
sve ujedno slasti mile
i radosti skup'te sada
za ovu tužnu razgovorit;
jeda pjesni slatka rados
bude tugu srcu odniti
ovoj ka je svitla mlados
bila kruna svim na sviti [l. 24.ª Be]
a veselje nam jedino.

III. SATIR:

Kako slavu svita sega
vrieme dava, vrieme krati,
kako svrha jes od svega
i nie dolu u što ufati,
sve je doli vrjemenito.

IIII. SATIR:

Čemu je taj rados, ke tko se izbavi,
gorku mu svu žalos u srce postavi?
Zaman je tuj plakat i hudu čes zvati,
gdi ne može lika dat, a vrieme sve krati.

---

699 veličinu] u veselju O; 704 *nema ga* O; 707—711 *nema ih* O; 713 vrieme *(oba puta)*] brieme O; 714 gorke O; 715 dolu] doli Be, dolu ni O; 716 vremenito Be, brjemenito O; *pred* 717: IIII. satir] Hekuba O; 718 postavi] dostavi O; 720 brieme O.

DRUGI AT. [l. 24.b Be]

KOR:

Evo ide Ulise, vidim ga s prešom it;
Hekuba, spravi se, nov ti će glas donit.

ULISE:

Mnim da znaš, o ženo, i da si čula toj
što je odlučeno u vojsci u našoj;
ma t' budem i ja sad, da čuješ bolje, rit
i navlaš toga rad hotio sam k tebi prit.
Grčka je vojska sva danas odlučila
da umre ta kći tva na grobu Akila;
da posvetilište od ńe se učini,
Akile taj ište od nas dar jedini.
Ktjeli su da sam ja do groba ńe družba,
djevici svakoja da je čās i služba,
i od posvetilišta Piro će glava bit,
vriedna će ruka ta živinu tuj ubit.
Sad što t' se pristoji, ti dobro mož znati,
i dobro t' ne stoji s jačiem se rvati.
I naša znaš sila koliku ima vlas:
eto je slomila trojansku oholas,
s koje si upala u tuge svakoje, [l. 25.a Be]
robińa ostala pokońe dni tvoje.
Mudra je razum svoj na vrieme ukazat
i srjed zla znati toj potreba što je znat.

H[EKUBA]:

Dođe, jaoh, zla tuga koje se bojah ja,
u srce iz kruga peči me zla zmija!

Pred 721 Činenje drugo — Kor Be, Počińe drugi at — Kor govori Du. Drugi at — Sena prva — Kor O, Atto secondo — Cho[ro] T; 722 ,H[e]kuba' Be. Ekuba DuO; 728 taj Du; 731 do] od Du, di condurla a questo [t. j. Achille, T; ńe] nie DuO; 733 i *nema* O; 735 sad što t'] sad zašto Du, zašto O; 737 i jer O; 738 slomila] satrla O; 741 mudra] mudar Be, mudros Du; brieme O; 742 sred Du.

Jaoh, da li još ovoj dočekah u staros
i prodļih život moj za vidit svu žalos,
zlo vrh zla za gledat sim plačnim očima
a svrhu ne ufat nevoļam mojima?
Čemu ogań i zla smrt s Trojome za'edno
ne ktješe mene strt, neg sada neredno
čini me živiti, čini me svakoje
žalosti viditi pokońe dni moje?
U Troji, u Troji bieše mi liepo umrit, —
tuj mi se dostoji život moj ostavit!
Jaoh, ako za žalos robińe i sužne
mogu gdi ku milos izdvorit pritužne,
dopusti, dopusti, sužni ovoj ne brani
da dvi rieči izusti, mili banu izbrani,
malu stvar tebe ja da samo uprašam, [l. 25.[b] Be]
a svitlos da tvoja odgovor dā mi sam.

UL[ISE]:

Govori! ne udi, ako malo i pocknim;
milos ti taj budi, ne štetim posao tim.

H[EKUBA]:

Znaš li, kad uhoda ti dođe u Troju,
Helena kad onda i odkri var tvoju?

UL[ISE]:

Znam, i toj u zabit ne mogu staviti;
istinu i za rit, imah srjeću iziti.

H[EKUBA]:

I znaš li, u dvor moj kada te vođaše
a s tebe krvav znoj od straha iđaše?

U[LISE]:

Pri zlu se nahođah ne malu onada;
tko ne bi imao strah mramor bi bio tada.

---

746 vidjet Be; 749 ujedno DuO; 750 ktješe] hotje Du, hoće O; 751 me *(oba puta)*] mi O; 752 vidjeti DuO; 754 tuj mi se dostoji ostavit tužni svit O. *tako i* Du *samo što pred* tuj *ima još* i; 755 Robigne· *s isprav.* gne Be, sužńe O; 756 gdje BeO; 758 dvie BeO; 759 da samo ja tebe Du; 760 *poslije* mi *prerućeno* do Be; 762 ta Be; 763 li *nema* Du; 764 Elena Du; kad onda i] i onda kad DuO; 765 to BeO; 766 i] a O; sreću BeDu; 767 vodiše Du.

H[EKUBA]:

Prida me pade ti na zemļu i takoj
poče me moliti da t' prostim život tvoj.

U[LISE]:

Sve je toj istina, i ja se hvalim tim:
tva milos jedina uzrok je da živim.

H[EKUBA]:

Prostih ti život, pak poslah te domome.

U[LISE]:

Ovoga sunca zrak naziram tobome.

H[EKUBA]:

Što mi si govorio, Ulise, onda kad
u rukah mojih si bio, spomen' se malo sad.

U[LISE]: [l. 26.ª Be]

Ričmi sam najslađim kojiem sam mogao
i molbam lipim svim i himbam iskao,
za svu vlas i svu moć da bi mi zdravu izit,
da bi mi glavu moć od smrti slobodit.

H[EKUBA]:

Pokli neć drugo rit, odgovor i taj jes:
ne misliš haran bit meni u mû sad boles,
ne misliš pomoć dat koju ja dah tebi,
neg tebe budem zvat vrhu svih pod nebi
neharna, ki plaćaš dobro zlim i koji
za život smrt vraćaš, što t' veomi zlo stoji.
Svi koji ištete s mnoštvom se ugodit
veomi se kažete neispravni na saj svit:
prijatel se zabude, na stranu poče har,
od mnoštva gdi bude čās i ki slavan dar.
Sad poznam u tuzi da nehar svit vlada,
i tužnu ki suzi milosti nî sada.

---

771 zemļi Du; 772 to Du; 777 si] se Du; onada Be; 778 mojieh Be; u rukah si mojieh O; 779 riećmi Du, riećim O; koje DuO; 780 ‚iſako' Be; nastojô Du, nastojao O; 781 za svu vlas i svu] iskao za svu Du, iska za su O; zdravu] ‚sdrauu' *s drugim* u *nad prvim* Be, zdravo DuO; 783 ta DuO; 787 ki] ti Du; 790 nespravni Du; 793 da] er Du; 794 nie BeO.

Ja ne znam ki razlog nemili hoće toj
  žive mrtvim na grob da bijete ovakoj,
i krvi ļuckome da duše ištete
  napajat vrućome, a mislit nećete
er gorka nemilos višńega ne budi [l. 26.ᵇ Be]
  na ļubav i milos, neg zlobe da sudi.
Sad moju djevicu ka vaša kletva kti
  da kako krvnicu hoćete zaklati?
Niesu li volovi za posvetilišta,
  za koja ļudi svi zvirenja biju ta?
Ali ište Akile osvetu i zove
  pravdu cić nemile tej smrti ńegove?
Ova mā djevica što mu je skrivila?
  ńemu je krvnica Helena nemila:
Helena potegnu Akila u Troju
  i mnozih još stegnu, da umru u boju;
Helenu ubijte, Akile prosi toj,
  ovojzi prostite djevici pravednoj.
Ako li ljepote ištete, pri vaših
  liposti sve su te, nie toga u naših:
Helena dobiva sve ine liposti
  i ličcem odsiva sunčanoj svitlosti.
Ne mańe nego mî a i ona, mogu rit,
  kriva je prid vami; pravo je ńu ubit.
S razlogom velicim mnim da sam rekla ovoj, [l. 27.ª Be]
  mnim da prid svitom svim prav bi bio razlog moj.
Ma sada tva svitlos razlog je da ovoj
  ukaže ku milos ka shrani život tvoj,
da molbe ńe čuješ ka ti se umoli,
  ńe suze da otreš ka se tvojim boli,
da u me pogledaš, da poznaš po meni
  kakav je život naš, kako ufat ni u što nî,
i kako čes zgara na voļu sve vlada,
  kako nas svit vara, svih tuga dopada.

---

795 ja] i O; 796 na *nad prevučenim* da Be; ovakoj] takoj Du; da bijete ovakoj *nema* O; 797 ļudekome Be; 801 ka] ku O; ktje Du; 802 zaklati] zaklat je Du; 804 zvjerenja BeO; 808 Elena Du, *pa tako i dalje,* Helena T; 810 ‚mosih' Be; 812 djevici prostite ovojzi DuO; ‚praudnoi' Be; 813 pri vaših] ištite pri vaših Be; 814 *i* 815 ljeposti BeO; 816 licem DuO; odsieva BeDu; sunćanoj] od sunca DuO; 821 ovoj] onoj DuO; 822 ukažeš DuO; tvoj] svoj O; 824 tvojim] tobom O; 825 po] u O; 826 ni u što] u što Be.

Tko se kad veseli i zva se blažen tač,
sada se dreseli, sada ga druži plač;
urietko i blažen tko se je njekad zvao,
od tuge poražen da pak nî proplakao.
Moļaše ti njekad u tvoj plač, — u mû zled
oto ja molim sad, dohodi svim svoj red.
Ulise, tim nemoj mê molbe pogrdit,
umol' se tužni ovoj, mramoran nemoj bit;
od majke ne odiļaj svê slatko rođenje,
život mi ovi daj, ona je mê življenje!
Kćerca ova sama jes razgovor medeni [l. 27.b Be]
u hudu moju čes, u staros štap meni,
ńom mi se žalosti tužni odlagaju,
ńom moje gorkosti medom se stvaraju;
od kćeri tolicih koje sam ima*l*a
sama mi je pokoj tih i družba osta*l*a;
u zabit ńome sad zle tuge stavļam ja,
ona je sad moj grad, slava i čās sva moja.
Malahni što ovoj ja zaimah djevici,
sad harna vraća toj svoj majci starici;
ona je sad sama, ona je, pravo dim,
život moj, duša mā i štapak kim hodim.
Umol' se, čim njekad tebi se umolih,
neharan nemoj sad meni bit vrhu svih.
Kim sreća da dobit, pri svakom jur sudu,
ne imaju vrli bit vrh kojih dobudu.
Ima se misliti er svaka slava i moć
pod suncem na sviti na mańe ima doć;
nitkore razuman ne ima ufa*t*i
što more uzet dan i vrieme što krati.
Što bih ja njekada, e*t*o sam mož vidit, [l. 28.a Be]
toj niesam ja sada ni mogu veće bit,
blaženstva ka imah jedan mi dan uze,
osta mi sam uzdań, kim živem, i suze.

---

832 da pak nie Du. da nie pak O; 833 u mû] a mû Be; 834 eto DuO; 835 tim] ti O; mê molbe] molbe mê Du, molbe mê O; 837 odieļaj BeO, diļaj Du; svê O; 842 svoje DuO; 838 mi] nam Du; 841 ńom mi] ,gnomi' Be, ńom O; tužnoj O; 847 š ńome se gorkosti medom satvaraju O; 844 mi *nema* O; 846 sva] sad Du; 858 što malahni] mladahni O; ja što ovoj O; 848 svojoj BeO; 851 čim] tim DuO; 855 što more] što može Be, u što more Du; brieme O; 859 bieh DuO; vidit] znati O; 860 ‚nesam' Be; već biti O.

Sad na me, moj mili, pogledaj, Ulise,
na tužnu ka cvili staricu smili se.
Hotjej se vratiti na grčke šatore,
gospodi toj riti er višńi odzgore
ni pravda ļucka ta ne hoće da žene
na posvetilišta koļu se takoj, ne,
u srģbi u krvi ke prije ne biste,
vitezi slavni vi, nu liepo shraniste.
Zakon je stari ti vrh krvi, znate vi,
ki neće da klati budu se robovi.
Rič tvoja i tva moć, još da nî dobar svît,
prid vojskom sve će moć, što rečeš sve će bit;
čovjeka od vlasti svaki svjet ima vlas,
a ki je bez časti, nie čuven mudar glas.

K[OR]:

Koje će srce bit kameno, vajmeh, tač,
da neće prosuzit ovaki čuvši plač?
i ki duh na sviti bez nijedne milosti [l. 28.b Be]
neće se boliti ovakom žalosti?

UL[ISE]:

Hekuba, nu me čuj, i nemo' boles ta
da pamet tvoju tuj i razum sad smeta;
neharna ni scieni ki pravo bude it,
neprijatel a to nî ki razlog ište rit.
Ja mislim ubranit i želim život tvoj
na brieme sahranit, kako tî shrani moj;
toliku i tvu har, čim budem živiti,
ne budem nikadar u zabit staviti.
Istinu ma za rit, robińi za jednoj
ženi sad ugodit ne hoće razlog toj
da slavu i da čās pogrdimo onih
počtili ki su nas viteškom smrti ńih,
bojnika da vridnos stavi se u zabit,
robovom a milos da bude svaka bit,

863 na *nema*, ‚pogleda' O; 865 hotjej se] ‚Hohiciſe' Be; 866 toj] svoj DuO; 867 ļudcka Be; 869 srebi Du; 870 nu] ma DuO; 873 rieć Be; 874 sve će moć] svak će moć O; sve će bit] ucinit O; 875 svaki *dodano nad* svjet Be; 876 mudar] čuven O; 880 boljeti DuO; ovakoj Du; 881 Ekuba Du *i tako dalje*, Hecuba T; nemoj O; 882 sad] da O; 883 ni] ne DuO; 886 vrieme Be; shranit DuO.

budući slomili od Troje sve vlasti
i travom činili tolik grad porasti.
I hoću da t' je znat, prvi sam nastojao,
i neću toj tajat, i Grkom svjet moj dao
da posvetilište učine ovi dan [l. 29.ª Be]
kćerce tve ku ište Akile slavni ban,
da se čās tomu da komu se dostoji,
er platu čās gleda tko na čās nastoji.
Gospostvo tuj gine, a ludos tih sudi
gdi časti ne čine vridnosti od ļudi;
a s vridnim nevridni upored gdi stoje,
pokoñi toj su dni državе svakoje.
Akila sve časti držimo vrh inih
dostojna, er pasti htje za čās od nas svih.
Bila bi gruba stvar, s koga si častan ti,
da tomu malu har ukažeš po smrti,
i koji život vās svih časti, svih ļubi,
od mrtva da ončas spomena se izgubi.
Kad bismo mi takoj u zabit stavļali
tej ki su bijuć boj za grčku čās pali,
tko bi opet pod Troju ktil doći? tko bi bil
ki za nas u boju život bi ne štedil?
Gdi plate krvi nî, viteški je ne umrit
ma život da shrani pripravan i brz bit.
Od svita dvigni čās i platu vridnosti, [l. 29.ᵇ Be]
od dobra uzrok vas dvigao si mladosti.
Ki ini biju boj bez straha nego ti
ki smrti život svoj nastoje počtiti,
ki znaju ńih ime i vriednos da će bit
u ustih sve vrime od ļudi na saj svit?
I za rit istinu, ja za ino ne trudim
neg za čās jedinu, umriti s kom žudim,
u duga vrjemena da slove i želim

898 toj *nema* Be; i Grkom] Grkom O; 900 kćere DuO; slavni *nema* Be; 906 toj] svi DuO; su] svi Du; 908 hotje Be; nas svih] naših Du, na[s] svieh O; 909 si] ‚sii' Be; si častan ti] čās imamo O; 910 ukažeš po smrti] po smrti mi damo O; 911 *i* 912 *dodani su norijom rukom* Du; 911 vās] nas DuO; 913 tako Be; 914 te Be; bijuć] bojeć Du; *među* 914 *i* 915 *dolaze u* O *opet stihovi* 909 *i* 910 *onako kako su u* Be *i* Du; 917 viteški je] ‚viteschie' Be; 919 svieta DuO; digni Du; vriednosti DuO; 922 ‚nastoe' Be; 924 ustieh DuO; vrieme Du, brieme O; 925 riet DuO; 926 umrijet Du, umrieti O; 927 vremena Be, bremena O; slovem O; žudim] želim Be.

glas moga imena pod nebi među svim,
i da grob mramoran, čim svitlo sunce sja,
spovida noć i dan svim na svit što sam ja.
Slava i čās, ka slove od svete vridnosti,
na dobro sve zove izbrane mladosti.
„Tužna sam — ti ćeš rit — prem sasma za djecom“;
i druzi na saj svit bolesti bole tom.
Kolike mladosti od naših u Troji
padoše kih kosti vaša zem|a osvoji!
Nis' sama, starice, ka plačeš sinove;
mnoge udovice plakat će mužove;
mladice kolike, pod miri od Troje [l. 30.ª Be]
drage vjerenike izgubivši svoje,
lica će grditi u grčkoj zem|i toj
i tužne cviliti vaskolik život svoj.
Razgovor u tuzi budi ti drug tužan
ki cvili i suzi, kako i ti, po vas dan.
I ako nemili budemo tebi bit,
er smo odlučili tve kćerce krv prolit
i darom časnim tim da častan vitez jes
koji je Grkom svim svitla čās i ures,
volimo zgriešiti prid vami zlobom tom
neg od nas platiti jednoga neharstvom
ki svojom vridnosti shranil je našu čās
a svakoj mladosti od dobra ošao glas.
Ni od griha takoga stidit se budemo,
nu veomi se od toga držani čujemo;
vitezom er kad tim dobru har imamo,
od dobra uzrok svim unaprid davamo.
A vi ini barbari, er razlog ne znate,
ni časti ni hari prijate|om ne imate
ki za vas ne brane svaki trud ni glavu, [l. 30.ᵇ Be]
da liepo sahrane vašu čās i slavu,

929 čiem svietlo DuO; 930 spovieda DuO; 931 čās] glas DuO; vriednosti DuO; 934 i *nema* O; bolesti bole tom] bolestim bole tom Be, bole se takome O; 935 kolik Be; 936 kih] tih Du, kojich O; ‚uascia' *nad prerućenim* ‚oſuoi' Be; 938 plakat će] žaliće DuO; muževe O; 939 mirim Du; 940 izgubivši] izgubili su Du; 942 i tužne] za drazim Du, za draziem O; 943 drug] drag O; 944 i ti] ti O; 945 ako] kako O; 948 koji je] ‚kie' Be; svitla] vriedna DuO; 950 nego Du; 951 vriednosti DuO; 953 stidit] štedit DuO; 954 nu veomi] veomi Du ma veomi O; ću'emo Be; 955 har O; 957 ini] i ini Du; ma voi che sete barbari T; 958 prijate|em [?] O; ne *nemaju* DuO; 959 ni] i O.

vitešku i smrt tih stavļate u zabit,
spomena i od ńih nie da će koja bit.
Meu nami ne takoj! Časnim je čās plata,
a vridnim razum svoj vridniji je od zlata.
Tim cvita, slove tim Grecija prislavna
razlogom lipim svim, er je u svem ispravna;
ögleda vladanjem državam svim će bit,
vridnosti i znanjem vike će sve slovit;
a vašim zakoni sličan je i vaš glas,
a časna glasa nî gdi vridnos ne ima čās.

H[EKUBA]:

Kad milos na glas moj meni, jaoh, gluha jes,
a hoće, vajmeh, toj prihuda moja čes,
ti, kćerce, sada taj pušta' tvoj tužan glas,
jeda tvoj plačni vaj uzima koju vlas;
jakino u gori ucviļen slavic tih,
svê tužbe kad tvori, na milos steže svih.
K zemļi umiļena padši, kćerce, obhiti
Ulisu koljena! čuvena ćeš biti,
er je i on, kćerce mā, od sinov ćaćko blag, [l. 31.ª Be]
i on svoj rod ima, zna koli je ćaćku drag,
jeda tva taj lipos i tva rič medena
pritegne na milos srca ova kamena.

P[OLIKSENA]:

Ulise, vidim ja, odnosiš obraz tvoj,
da se vridnos tvoja ne smili na plač moj,
da suze ogńene tve srce ne smute,
tve prsi kamene da žalos ne oćute;
er ban blag kako ti, ovaki čuvši plač,
kako da ne oćuti u srcu bridak mač?
a kriješ i ruku, ku ļubit kad bih ktil',
strašiš se milos ku da ne bih izdvoril'.

---

961 smrti Du; 962 i od ńih nie] ki od ńih ni Du, nie od ńih ni O; 965 među O; 964 je *nema* Be; 965 cvjeta BeDu; ‚Gretia' Be; 966 razlogom er liepim u svem je ispravna O; 967 ogleda] ‚O gledai' Be; vladanje O; 968 i znanjem' uzdanje O; vike] vikom O; 969 slican je] slika nie DuO; vaš] vas Du; 970 ‚vrednos' Be; 972 a] i O; 973 sada taj pušta'] ti sad taj pušta' Du, ti sad taj pustaj O; 974 plačni vaj] plac i vaj DuO; 977 k zemļi zemļi Be; 979 jer Du; i *nema* Be; 981 ta BeDu; 989 ktil'] bil' Du, til' O.

Tej misli brzo sad hoću te slobodit,
svitlos tva toga rad mirna će sada bit;
budem ti još riti ostaviv molbe sve:
spravna sam sliditi stupaje hrle tve,
spravna sam ja umrit i krvi mojom sad
Aki*l*e da je sit, Aki*l*e da je rad.
Ili t' me sad na toj uredba zgar sili
ili mi ovakoj mladi umrit omili,
hoću da pozna svit, ako sam i mlada, [l. 31.[b] Be]
er volim dobro umrit neg živit zlo sada.
Neka se bļudu ti i smrti zle boje
bez tuge na sviti ki traju dni svoje;
ja ne imam uzrok taj smrti se tej strašit,
ni marim na svit saj ovakoj živa bit.
Od krvi rođena kraļeve gospoja,
u slavi gojena, što sam sad, gdi li ja?
Kći kraļa od Troje, cara istočnoga,
jaoh, plača ovo je početak od moga;
dvignuta u gizdah, od bana služena,
djevica ka se zvah u svemu blažena,
cvit moje liposti, kom slovih toliko,
za pir pun svitlosti hrańah tač visoko,
čekaje dan po dan za bit vjerenica
visoka kraļa i stan moj vidit kraļica,
i da se oholi među kraļi i slavi
taj ki svim odoli prid mojom ļubavi, —
e*to* sam sad sužna, nesrećna kraļica,
e*to* sam, jaoh, tužna vrhu svih divica!
Zvahu me gospođom trojanske gospoje, [l. 32.[a] Be]
kraļice časti kom diče se i goje;
među svom mladosti slovih di*l*i izvrsnim,
a svitlom liposti zanošah oči svim;
s radosti rajskom stah u dvoru carskomu

---

991 tej misli hoću te sad brzo slobodit, *pa je poriše* brzo *napisan broj* 1, *a poriše* hoću *broj* 2, *da se dobije pravilni rim u sredini* Be; 993 rieti DuO; 994 ‚stupai' Be; 995 ja] i DuO; 997 ili t'] ‚Ilti' Be, ali t' O; 1004 ni] ne DuO; sviet Be; ovako DuO; 1005 ‚Gospogia' *s prerućenim g* Be, gospođa DuO; 1006 gdje DuO; 1008 jaoh] od O; od] jaoh O; 1011 liposti kom slovih toliko] mladosti hrańah tač visoko O; 1012 hrańah tač visoko] kom slovieh toliko O; 1014 i *nema* O; vidjet Be; 1015 među kraļi i] od kraļa toj O; 1018 svih] inih O; divica] djevica žena *ali je ovo drugo zamrļano* Be, djevica Du; 1019 gospode DuO; 1020 kom] tom Du; 1021 svom *nema* Du.

i mlados mû gojah u dobru svakomu,
zavidit ter višńim ne mogah u čem zgar
neg smrti, ka tužnim bila je vazda u har;
kraļica tolika *e*to sad robuje,
pa*l*a tač s visoka žive da tuguje.
Blažena, blažena smrt ka me će umorit,
pokli bih suđena ovako živa bit;
i uzroka inoga da ne imam smrt žudit,
cić robstva samoga već ne imam živa bit,
u robstvu er sčekat što mogu neg nĕčâs
i sluga komu ostat neharnu život vas
ki bi me ne scienil i nijedne od gorkosti
koji sit ne bi bil od moje mladosti.
Tim hvala velika višńemu ki neće
djevica tolika da robuje veće,
kći kraļa slavnoga među svim na svit saj,
Hektora svitloga dostojna sestra taj,
ni, što bi još gore, da vodi život svoj [l. 32.b Be]
izgubit gdi more svoje čisto djevstvo toj,
koje samo meni jes tolicih od dobar
osta*l*o za ures, osta*l*o za lip dar.
I tako sad meni milo je umriti,
milo je tužne dni objednom svršiti.
I veće sad evo da ni čas ne imam cknit:
na desno, na lievo spravna sam s tobom it,
i tužno tielo ovoj, ko skonča gorki jad,
posvetilište u toj svim srcem davam sad.
Vodite, vodite, i krvi mojome
Aki*l*u polijte svitli grob vrućome;
grem ra*d*a, voļno grem, svim spravna slidit vas,

1025 ter] er DuO; mogah] imah O; 1026 u *nema* O; 1028 s] iz Be; 1031 ne *nema* O; 1032 već *nema* O; 1033 čekat O; 1035 *i* 1036 *oba stiha nema* Be *a u* Du *glase* Ki će me slobodit svih tuga? Tim nemoj / nemila kćerci bit, navidiv ńe pokoj, *po svoj prilici i* Be *i* Du *prepisani su s rukopisa u kojemu je ostao prazan prostor za ta dva (nečitka ili napola otrgnuta) stiha, pa ih je* Be *naprosto preskočio a* Du *dopunio drjema norim stihorima, dok je* O *(u drugoj matici) našao i sačuvao originalni tekst koji dobro odgovara talijanskomu* il [*t. j.* Signor] non vedria sazio giammai del mio mal, del mio danno et del mio sangue T; 1040 Ektora DuO, Hettor T; svitloga] slavnoga Be; 1041 ni što, jaoh O; 1042 svê djevstvo čisto Du; 1043 ‚koc' Be; 1045 ‚umrieti' *s prevučenim* e Be; 1046 objednom] ujedno O; 1047 evo] ovoj O; 1049 ko] ke Du, koje O; gorki] tužni O; 1050 u *nema* O; davam] dava Du, offerisco T; sad *poslije prevučenoga* dam Be; 1052 Akila Du.

jednome da umrem, za ne mrit na svak čas.
Smrti ovom, morebit, sine mi svitļi dan
i tamo na on svit bude mi slađi stan.
Ti, majko draga mā, ako mir ļubiš moj,
s groznima suzama smetat me tač nemoj;
odluku lipu mû, kom obrah umriti,
u srcu sad tvomu nemoj pogrditi;
ma kćercu potukaj da slidi sî lip čas [l. 33.ª Be]
prî neg ki gorki vaj ockvrni našu čās.
Sužnu su gorči dni nego smrt na sviti
naučan koji nî sužanstvo trpiti;
a čovik u tuzi mramora tvrđi jes,
i trpi i suzi i kune hudu čes;
nu dobro živiti nie muka velika,
a zlim zlo sliditi ures je i dika.

K[OR]:

Istom krv svitla taj sjemena carskoga
odkriva na svit saj plod dobra svakoga;
dobro da svak vridan sunce je svojim svim,
krune je dostojan od krune dïli tim.

HE[KUBA]:

Prem kažeš, kćerce mā, da si krvi prave
kći kraļa Prijama dostojna svim slave;
lipo je umriti, hvali svit svima toj,
kad smrti počtiti budu vas život svoj,
ma lipo nî umrit kad smrti tko ima
s tolike tuge bit pridrazim svojima.

UL[ISE]:

Početak svrši taj, djevice gizdava,
er sve mre na svit saj razmi čās i slava.

HE[KUBA]: [l. 33.ᵇ Be]

Ako duh mislite smiriti Akila,
mene, jaoh, ubijte, ja mu sam skrivila!

1054 za ne mrit] da ne mrem Du; 1055 svitli DuO; 1056 on] oni Du, onom O; 1058 s *nema* O; 1059 liepu Be; 1060 tvomu] momu Du; 1061 sî lip] hip i Du, liepu O; 1062 prie DuO; neg ki] negli O; 1063 sužnu Du, sužni O; neg Be; 1064 trpjeti O; 1067 nu] nie O; 1069 ištom O; 1071 vriedan DuO; 1072 djelim Be; 1075 liepo Be; hvali svit] hvalit je DuO; 1077 nî] i ne Be, ma non si dee morir T; 1078 pridrazim] prid drazim Du, sviem draziem O; 1082 ubijte] koļite Du, vodite O.

Ja mu sam krvnica, Parišu ja dah stril,
a ne ova djevica, Akila da bi ubil;
od mene prihude — ništo ova nî kriva —
osveta da bude: ja ne imam bit živa!
Inako smiriti Akila nećete,
s prikorom živiti i umrit budete;
moju krv prolijte, Akile prosi toj,
djevici prostite ovojzi pravednoj.

UL[ISE]:

Ne tebe staricu ni drugu od svita,
ma ovuj djevicu Akilov duh pita.

HE[KUBA]:

Nemojte branit, daj, nemojte, molim vas,
da s kćercom majka ovaj za'edno umre ovi čas,
neka duh Akila obieju krv pije,
taj žeđa nemila jeda se upije.

UL[ISE]:

Dosta će smrt biti od ove djevice,
nie trieba küpiti smrt na smrt, starice.

HE[KUBA]:

Trieba je svakako da ja umrem s kćercome.

UL[ISE]:

Ja ne znam nikako većega nad mnome.

H[EKUBA]: [l. 34.ª Be]

Ni brštan neće taj uz dubak svezan bit,
kako će majka ovaj svû kćercu obhitit;
ujedno bridak mač bude nas raniti,
bude se i naš plač ujedno svršiti.

UL[ISE]:

Nećeš toj učinit, poslušna ma boljim
od tebe budeš bit mudrosti, moći svim.

1085 ništa BeO; nie Be; 1088 umrit] u miru Du; 1091 ne] ni O; drugu] ino O; 1092 ovu BeO; 1094 zajedno DuO; ovi čas] oncas Du, u oni čas O; 1095 obieju] od obieh Be, od dvojih Du; 1098 küpiti] aggiunger T; 1099 ja *nema* O; 1105 nećeš toj] ne se će toj Be, nećeš to Du, ciò non farai T; 1106 a color . . . c' hanno di te maggior forza e più senno T.

H[EKUBA]:

Ne budem iz ruka mû kćercu ja pustit!

UL[ISE]:

A moja odluka nikako bez ńe it.

P[OLIKSENA]:

Majko mā, ugodi, pusti me neka grem,
neka me već vodi, — blažena smrt kom mrem!
Ti dobro mož znati, svitli gospodine,
ļubi li, jaoh, mati svo'e diete ali ne;
i ti si majku imal, i ļubav drage tve
majke si, mnim, poznal, — umieš sve, poznaš sve.
Majka je, prosti joj. Nu, majko, pusti me,
zgar višńi hoće ovoj, rvat se nie s ńime;
neka se ispuni uteći što nî moć,
jur plačem silit nî od zvizda sionu moć.
Što hoć ti na smrt it za mene slobodit?
ti živi, ja ću umrit, ti ćeš život moj bit!
Nu, majko, jur nemoj pristavļat jad na jad; [l. 34.b Be]
pokońi danak moj došao je meni sad
ki me će slobodit svih tuga. Tim nemoj
nemi*l*a kćerei bit navidiv ńe pokoj.
Nî toga srditi s nejakom rukom tač
koga je moliti u tuge i u plač,
neprijatel, s kim je vlas, da ne uplete ruku
u bîlî ovi vlas za veću mû muku.
Pusti me neka grem, da gore ne vidim,
da suze već ne trem, da ličcem ne blidim;
er moja huda čes hrani me na gore,
protive sve s nebes tjere nas i more.
Za mlieko, majko, sad, koje sisah, drago toj;
za krilo, koje njekad bi slatki moj pokoj;
za prsi, u trudu ke me su nosile,
u goju i bludu pak mi*l*o goji*l*e;

1112 svoje DuO; 1113 majku] ļubav O; 1115 prosti joj] prosti 'o' DuO; 1116 ovoj] toj DuO; ś ńime DuO; 1117 nie Be; 1118 sionu] silnu O; s kom je Du; 1119 hoć] htje Du; 1120 moj život DuO; 1121 postavļat O; 1122 došô Du; 'e Be; 1127 *i* 1128 *stoje iza* 1130 O; 1127 uplete] .uplace' Be; 1128 u bili ovi vlas] nu bi li ovi glas Du, u bili ovi glas O, eh' ei ponga nei canuti crini le forti mani T; 1130 licem DuO; 1132 ćere O; tjeraju Du; 1133 *i* 1134 koje] ko Du; 1136 i bludu] u bludu Du, i u bludu O; gojile] dojile O.

za one celove malahni meni ke
davahu usti tve, medene i slatke;
za ļubav velju tuj, ku mi si nosi*la*,
od kćerce molbe čuj, moja majko mi*la*;
molbe su tej moje, da bi mi živila, [l. 35.ª Be]
starosti i tvoje da ne bi mučila.
Kad budeš živa ti, majko draga moja,
ti ć za me moliti višńega, a za te ja:
ti — višńi da prosti djevici grieh ovoj,
a tvojoj starosti da slatki da pokoj;
da višńi u svoj kril primi mû dušicu,
a tebi da bi odnil od srca tužicu.
Sad, majko draga mā, pokońi celov taj
s groznima suzama tvojojzi kćerci daj;
prikloni toj ličce pridrago i milo,
od gorke tužice ko je potamnilo;
zagrli rukama nejacim kćercu tvu,
ku ć mrtvu suzama polievat krvavu.
Pokońi dođe čas ki hoće, majko mā,
da veće tvoj obraz ne gledam očima.
Sunčana svitlosti, kom gleda vas saj svit,
veće tve liposti neću ja moć vidit;
mlados mā i lipos pod zemļu ima it,
gdi tamnos i slipos hoće me vik družit;
već, majko, pozrit ja tve ličce neću moć, — [l. 35.ᵇ Be]
toj hoće čes moja, toj hoće višńa moć!
Nu tko mre pravedan, na život ide taj,
tomu će biti stan sve vike vječni raj.
Zatoj plač ustavi, a i ja, majko, grem,
ovi plač krvavi da s ličca već ne trem.
I veće odhodim, majko mā, zbogom stoj!

H[EKUBA]:

A ja ostah da vodim u robstvu život moj!

1137 malahni] mladahni O; 1138 tve] ove DuO; 1139 velju tuj] veliku O; 1141 molbe O; 1144 a za] za DuO; 1145 griehe DuO; ovoj] ‚oui' Be; 1146 a] ‚Ja' Be; 1147 višńi] tužnu O; 1150 tvojojzi] ‚tuoiosi' Be, svojojzi O; da' O; 1151 lice DuO; 1152 ko] ke Du, koje O; 1153 rukami O; nejakim Du; 1154 suzami O; 1157 gledam O; vas] na O; 1158 veće tve] već tvoje Du; neću ja] tej neću Du, neću viek O; 1161 ja *nema* Be; lice DuO; 1162 hoće toj O; 1165 ostavi O; a i ja majko] ja majko veće O; 1166 lica DuO.

P[OLIKSENA]:

Budi je ovo veselje ko ufah od pira?

HEKUBA:

To je svoje dreselje vječnoga nemira!

P[OLIKSENA]:

Na on svit dalek tja od tebe ja ću it.

H[EKUBA]:

A dokle, vajmeh, ja život ću zli vodit?

P[OLIKSENA]:

Da li, jaoh, mrem sužna svitla kći Prijamova?

H[EKUBA]:

Ja viđu, prem tužna, smrt peset sinova.

P[OLIKSENA]:

Hektoru što ću ja i starcu ćaćku rit?

H[EKUBA]:

Rec' er sam tužnija svih žena na saj svit.

P[OLIKSENA]:

O, prsi, moj bludu, mā hrano medena!

H[EKUBA]:

Ah, kćerce, za hudu nesrjeću rođena!

P[OLIKSENA]:

Zbogom mi ostani, bog ti dao slatki mir!

H[EKUBA]:

Nî mira meni, nî, grli me zli nemir.

1169 *i* 1170 *nema ih* Be; 1169 ko] ke O; 1170 svoje] sve O; vječnoga] višńega O; 1171 ja od tebe tja O; 1172 a] da O; vodit] slidit Du; 1173 Prijama DuO; 1174 vidim Be; 1175 Ektoru, ćaku DuO; 1178 nesreću Be; 1179 zbogom mi] ‚Sbogomi' Be, i zbogom O; slatki] vječni O.

P[OLIKSENA]:

I zbogom, sestrice, Kasandro draga mâ,
  već pozrit tve lice neću ovim očima.
Brače, i ti zbogom stoj, Polidoro mili! [l. 36.ª Be]

H[EKUBA]:

Bog će dat i u toj da me smrt ne ucvili, —
to li me, jaoh, satrt nesreće ištu sve?

P[OLIKSENA]:

Žive, ufam, i u smrt pokrit će oči tve.

H[EKUBA]:

Prî sam ja umrla u tugah tolicih
  nego me je satrla smrt, svrha zala svih.

P[OLIKSENA]:

Vodi me već sada, Ulise, već vodi;
  obraz bih, jaoh, rada pokriti čimgodi,
er me plač skončava pritužne majke mê,
  ńe mi plač smrt dava, jaoh, ńe plač koḷe me.
Ne cknimo, Ulise, srdačce ovdi stav
  raspada meni se, na majku mû gledav.
Svitlosti sunčana od neba ka s' ures
  i svića i hrana tva lipos živim jes,
  neću te već pozrit, mlađahna er ću umrit.
Draga je i mila meni tva spomena,
  er mi si svitila u dobra vrjemena,
  kad ne znah žalosti ni nijedne gorkosti.
Već od sad, svitlosti, neć meni svîtiti,
  već mojoj mladosti tamnost će drug bit,
  pod zemḷu ja ću it, srećnim ćeš ti svitit.
Svitlosti, milo je, čim dođem na grob taj, [l. 36.ᵇ Be]
  gdi će tilo moje ostavit duša ovaj,
  tvu lipos uživat, tve slatko ime zvat.

1181 sestrice] starice DuO; 1184 i *nema* Be; 1185 to] da O; ‚start' Be; ištu jesu Du; 1186 žive] živ je DuO, vive egli T; pokrit će] pokriće Du, zatvoriće O; 1187 prie DuO; 1188 neg DuO; je *nema* Be; smrt svrha zala] smrt svrha ‚sla' Be, od zala svrha O; 1190 jaoh] ja DuO; 1193 scknimo O; 1196 svieća DuO; lipos] svitlos O; 1197 er ću umrit] ‚erchiumrit' Be; 1199 vremena Be, bremena O; 1201 odsad] sad Be; svitiți] ti svitit Be; 1202 tamnos DuO; drug biti] draga bit Be; 1203 svititi DuO; 1204 greb Be; 1205 gdje, tielo DuO.

H[EKUBA]:

Jaoh, smrtna udava i smrtni nepokoj
čujem gdi skončava u meni život moj;
i pamet, jaoh, čujem, kriposti er već nî,
od muke svasma prem gdi lipsa u meni.
O, kćerce, kćerce mā, da li mi, jaoh, pođe,
a smrtnim tugama u družbi majku ođe?
Ručicu, ručicu, er umrih, tvu mi da',
tvu majku staricu pomozi, jaoh, sada.
Ovako nemila, ka je uzrok tuga svih,
Helena cvilila, zrcalo da je od svih,
ke lipos umrla nemi*l*o, vajmeh, tač
Troju je satrla i dala nam vični plač.

K[OR]:

Tihi vitri, vitri mili,
ki činite siṅe more
čestim vali da se bílî,
tiho kada puhav s gore
zemļu plodom napuṅate,
brza driva i činite [l. 37.ª Be]
'da se s pticam uticaju,
ponit mene kud mislite,
kojoj strani, komu kraju,
da u robstvu mlados vodim?
Ali me ćeš u Dorika
kraja odnit tužnu onamo,
gdi Fitijo, slavna rika,
goji, tekuć sjemo i tamo,
plodna poļa naređena?
Ali, srećo, zoveš mene
na otok lipi i gizdavi
gdi cte grāne posvećene
päomê to*l*i ku svit slavi
cić poroda od Latone?

1208 u meni život moj] krjeposti tolikoj O; 1210 sasma DuO; 1212 družbu O; 1213 er umrih] ter vajmeh Du; 1215 ovakoj O; 1216 Elena DuO; zrcalo da je od svih *nema* Du; 1217 lipos] milos Be, con caduco fior d' alta bellezza T; 1218 i *nemaju* DuO; 1221 valim Be; 1224 drieva Be; i] vi O; 1225 utjecaju Be; 1230 kraju odniet tužna O; tužnu] sužnu Du; 1231 Pitijo DuO, Phthio T; 1232 ‚siemi' Be; 1235 liepi BeO.

gdi se lovor zelen sveti,
pod lovorom er se zgodi,
ki nad nami sada svieti,
oko od neba da se rodi,
da *se* rodi svića noći?
među čistim djevicami [l. 37.ᵇ Be]
da pripivam sve dni moje
mrežu, zlat vez, luk [s] strilami,
o, Latona, kćerce tvoje,
svete Dijane i pričiste?
Ali mi je more brodit
put Palade slavna grada,
gdi pod svitla ko*la* vodit
budem brze koñe mlada
i služeći takoj umrit?
Ali, tužna mā mladosti,
očima t' je zagledati
Titonovîć strašne kosti,
kim oholas Jove skrati
strilom koja ogań meće?
Tužni naši svi sinovi,
tužne utrobe ke ih nosiše,
pokoli se na svit ovi
za tolika zla rodiše,
za tolike, jaoh, nevolje!
Tužni i vi, oci blazi, [l. 38.ᵃ Be]
kim razgovor i lip ures
biehu vaši sinci drazi,
pokli huda srjeća vas jes
od ńih s plačem odilila.
Tužna i Troja, slavni naš grad,
kad joj grčka sila odoli!
koja strah bi mnozim njekad,
sad u dimu leži doli
oborena i spražena.

1239 lavor O; 1240 lavorom O; 1242 od *nema* O; 1243 svieća Be; 1246 mrežu] ‚Vreſciu' Be; zlat vez] vez *dodano nad retkom* Be, zlat ures Du, zlat O, l' aurata benda, l' arco, le reti e 'l dardo T; 1247 kćere BeDu; 1253 tako O; 1255 pogledati DuO; 1256 Titonović] Titonovich O, de la prole Titana T, *dakle griješkom mjesto* Titanović[á]; 1258 ogńem Be; 1259 vaši O; 1260 ke ih] ke Du; 1264 i vi] o vi Be; blagi BeO; 1266 dragi Be; 1267 sreća BeDu; 1268 razdielila Du; 1269 i *nema* O; 1273 spržena O.

Kako slavu svita sega
brieme dava, brieme krati,
kako svrha jes od svega
i nie doli u što ufati,
sve je doli bremenito!
E*to*, vajmeh, ke njekada
u gospoctvu jesmo bile,
robiće smo tužne sada
i sad bismo promienile
s najnesrećniem bitje naše.
Sada nam je Troju oći [l. 38.b Be]
i sve naše dobro velje,
a u grčku zemļu poći,
Himenea gdi veselje
budem smrti ja prominit.

U vršenje na svrsi činenja drugoga vile dohode u jednomu brocu i gov[o]re:

I. [VILA]:

Nereide mi smo vile,
siće more ke plovemo,
toli u moru ke slovemo,
kih su u pjesneh velje si*l*e,
o, Hekuba, prišli k tebi,
u istoku ka slòvîše,
kruna vrh svih koja bîše,
druga u vlasti kojoj ne bi,
da vidimo što čes huda
i što brieme može učinit,
er vjerovat nije scinit
tolicijeh vidjet čuda.
Oto očima sad vidimo [l. 39.a Be]
što ne bismo vidit kti*l*e

1275 vrieme *oba puta* Be; 1278 vremenito Be; 1280 ‚Gospodztu' Be; 1283 s naj s nesrećniem Du; 1287 Imenea Du, Kimenea O; 1288 promienit DuO: *mjesto proze i* I. [vila] *pred* 1299 O *ima* Svrha o[d] drugoga ata — Intromedija: Hereidne, *a* Du *ima samo* Svrha ata drugoga, *dok* 1289—1328 *nema nikako, kao što ni* T *nema ništa što bi im odgovaralo;* 1289 Hereidne O; 1290 siće more] bistre vode O; 1291 *cijeli stih na ostruganom polu* Be; 1292 pjesnieh O; 1293 Ekuba O; 1294 slovieše O; 1295 bieše O; 1296 ‚Druga' *sa* r *nad retkom* Be; kojoj] ‚coi' Be; 1298 vrieme Be; 1299 scinit] scienit Be, cknit O; 1301 *eto* Be; sad] tiem sad O; 1302 ktjeli O.

*

i što nismo gledat mnile,
er od tuge sve blidimo.
Jaoh, vidimo potlačeno
ličce, u istoku koje sjaše,
suncu koje odsievaše,
potamnjelo i sniženo.

II. VIL.:

Je li koja tužna pjesan,
da u pjesneh procvilimo,
grozni plač s ńom da dilimo,
da 'e razgovor tužni ki dan?
Ostavimo sad vesele
naše pjesni i ljuvene,
nadpievamo kiem serene;
pojmo pjesni sve dresele.
Kraljicom te njekad znamo
u svem dobru segaj svita,
sad u tugah svieh gledamo.
Svud li huda čes dohita?
ne štedi li svietlieh krunu?
Tko se uzda, svietc, u tebe
i blaženstva i u tvoja,
nađe s' izdan sam od sebe,
vodi život bez pokoja
a s bolesti dni dovrši.
Nitkore razuman ne ima ufati
u što more uzet dan i brieme što krati.

Svrha.

1303 mnjeli O; 1304 er] što O; 1306 lice O; sjaše] bieše O; 1308 potamnjeno O; II. VIL *pred* 1309 *nema* O; 1310 pjesnich O; 1311 da s ńom O; 1312 je O; 1315 kiem] tim Be; sirene Be; 1317—1328 *nema* Be; 1318 svieta O; *poslije* 1328 svrha *nema* O.

TRETJI AT. [l. 39.ᵇ Be]

TALTIBIJO:

Hekuba starica gdi je, žene, zna li ka,
koja bi kraļica od Troje visoka?

K[OR]:

Malo se obrni: kraļica *e*to ta
na zemļi tuj crni gdi leži prostrta.

T[ALTIBIJO]:

O, višńi, što ću rit? gledaš li sva s nebi?
*a*li se ovi svit sam vlada po sebi?
ter ogań, ter more, razlika tere smrt
neredno tač more pražit nas, topit, strt,
ter se mî tvoju moć, nam gluhu, varamo
zovući nam pomoć, ali je što ne znamo?
*E*to ova ka bieše istočna carica,
ka slavom slovieše vrhu svih kraļica,
sinovmi izvrsnim, bogactvom i vlasti,
kruna ka bîše svim ke živu u časti,
slavnoga Prijama dostojna taj drúga,
*e*to plačna i sama robińa i sluga
u prahu leži sad združena [s] suzami,
visoki a ńe grad oboren s crkvami,
sinovi ubjeni, kćeri odvedene, [l. 40.ᵃ Be]
ostala a ńoj nî prilika od žene.
Ja sam star i ktil bih svršiti moje dni
prî neg ka túgâ sih moj pokoj ockvrni.

Pred 1329 Činńenje tretje — Taltibijo Be, Početak tretjega ata — Taltibijo govori Du, Tretji at — Šena prva — Taltibijo sluga od Grkâ govori O, Atto terzo — Talt[ibio] T; 1329 Ekuba DuO; 1332 tuj *nema* Be; 1333 gledaš] vidiš Du; sve O; 1336 tač] ter Du, da O; pražit] sprźit O; nas] nam Du; trt Du; 1337 ter se] tere se Be, tere O; 1340 slavom] slovom Du; 1341 sinovim Du, sinovi O; 1342 bieše DuO; 1346 a ńe] gine O; 1347 kćere [?] Du; 1348 a ńoj] ńoj Be, u ńe O; 1349 ja sam star] jaoh star sam DuO; htil DuO; 1350 prie DuO; ka] koja Be; sih] zlih Du, ovieh O; moj] mojih O.

Nesrećna starice, ustani za mal čas,
podvigni glavice, odkrij taj bili vlas,
u kojoj huda čes čini te viditi
sve tuge, svu boles, i još si živa ti.

H[EKUBA]:

Vaj, tko će bit ovoj ki brani, jaoh, sada
ni zemļa ki pokoj pritužni da ne da?
Ki s' godi, mene sad bolesnu ne vrieđaj,
razgovor neće jad moj gorki ni moj vaj.

T[ALTIBIJO]:

Taltibijo ja sam, sluga vojske ove,
od strane poslan sam Agamenonove.

H[EKUBA]:

O, dragi, o, mili Taltibijo žuđeni,
došao jesi li naviestiti meni
da na grob Akila i mû krv proliju,
i da mu nemilu tuj žeđu upiju?
Ako si prišao s žuđenim glasom tim,
na brieme s' došao, ja ino ne želim.
Pođimo, pođimo najbrže, starče moj, [l. 40.b Be]
i veće ne eknimo, — mom plaču lik je toj.

T[ALTIBIJO]:

Došao sam, starice, da budem tebe zvat
da kćerce djevice dođeš tielo ukopat.
Kraļevi, braća dva, sinovi Atrida,
i grčka vojska sva k tebi me šļu sada.

H[EKUBA]:

Da li, jaoh, nis' došao da s kćercom i ja umrem,
da svršim život zao i da suze već ne trem?
Da li mi živiti nesrićni sila jes?
da li, jaoh, umriti ne da mi huda čes?

1353 kojoj] koj Be; te] ti DuO; vidjeti Be; 1355 vaj] jaoh Du; 1356 zeml Du; 1358 ni] i Du; 1360 Agamemnonove Du; 1362 došô DuO; 1364 tu Be; tuj žeđu nemilu jeda mu upiju Du; 1365 prišao] došao O; žuđenicm Be; 1366 želim] žuđen O; 1368 liek Be; 1370 kćere Be; 1373 nies' Be; 1374 da suze] i da suze Be; 1375 nesrećni Be, nesrećnoj O.

Da *li*, jaoh, glasa nî ki bi me utješil,
neg koji, jaoh meni, veći mi dava cvil?
Umrie mi, kćerce, ti, mā hvalo jedina,
ku ktješe izdriti iz krila majčina!
Ja svasma sirota već ostah pritužna
na svrsi života robińa i sužna.
Ma kako ubiste nesrićnu djevicu?
Ali ju stratiste kakono krvnicu,
ali bi život svoj uzet toj djevici
kako se tolikoj dostoji kraļici?
Starče moj, kaž' meni, dobro da radosti [l. 41.ª Be]
znam ere čuti nî neg gorke žalosti!

T[ALTIBIJO]:

O, ženo, išteš ti da ja plač ponavļam,
a na tve gorkosti da gorkos pristavļam,
da srce sad moje od dviju plač smuti, —
smrt kćerce od tvoje, tvoj uzdah priļuti.
S tolicim suzama bi tva kći žaļena,
u srcu er sama bûdî plač spomena;
ma ako žudiš tač žalosnu čut ńe smrt,
pripravi novi plač, — suze i ja budem trt.
Bieše se skupi*la* od Grkâ vojska sva
na grob silna Aki*la*, kad pride kćerca tva,
ku Pi*ro* uhvati za ruku, i ončas
uzvede na grob tî, a rusag gleda vas.
I kad s ńom gori bi, er bîše ublidi*la*,
promisli da ne bi tuj niz grob skoči*la*,
ter so objedvie strane djevici gizdavi
mladiće izbrane na stražu postavi.
Čašu on držaše, kamenjem pridrazim
i zlatom ka sjaše, u ruci, i prid svim
Akilu silnomu mrtvu grob okropi,
svomu ocu dragomu zdravicu tuj napi;

1378 daju Du; 1379 mi] li Du; 1381 svasma] sama Du, sasma O; 1383 nesrećnu BeO; 1387 kaži DuO; 1388 ere čuti] er čut meni DuO; 1391 dviju] dvojih Du, ovih O; 1392 kćerce od] kćere od Du, od kćerce O; 1393 toliciem Be; 1394 bûdi] bude Du; 1396 suze i ja budem] ja budem suze O; 1397 skupila] spravila O; 1398 pride Du; 1401 š ńom DuO; bi gori O; bieše DuO; 1402 pomisli DuO; tuj] taj Du; 1403 so] s DuO; 1405 s kamenjem O; 1406 *i* 1407 *nema* Be; 1406 i *nema* O; prid] prida O.

pak nače: „Posluh svim od vojske ličnik da'!“ [l. 41.ᵇ Be]
Iz glasa ja ličim, srjed svih ja stav tada,
naviestih vojsci svoj mučanje, mir, posluh.
Tuj ončas na glas moj umuknu svaki duh;
a Piro pušta glas i poče govorit,
na glavi a svim vlas poče se strašno vit:
„Oče moj, svitla čās ki s' Grkâ bil na svit,
koga će môć i vlas vik živit, vik slovit,
er cvit tve mladosti družio 'e s vrednosti!
Pelea slavnoga, sinu oca istini,
primi od sina tvoga ovi dar jedini,
koji si žudio, koga si želan bio.
Nemoj se kratiti iz vičnih tih strana
ovdi k nam sad priti, naša slavo izbrana,
da piješ zdravice od krvi djevice,
koju si ljubio, koju si njekada
svim srcem žudio, krvi ke i sada
ja i puk spravljamo da tvoj duh čîtâmo.
Pomoćnik žuđeni molimo da si nam,
ostalo er nam nî ufanje neg ti sam,
da ćemo kada moć na drage stane doć.
Tih vitar da' nam sad, Neptunov pokoli [l. 42.ᵃ Be]
satrsmo Troju grad protiv nam oholi,
da drage vidimo ke vidit žudimo.“
Tako on, a puk vas skrušeno sta molit
umiljen Pira glas da bude čuven bit.
I ončas mač ize svoj iz zlatne nožnice,
a kinu ruke utoj da drže djevice,
od šta Poliksena staviv se oni čas,
da je od svih čuvena ovaki pušta glas:
„O, Grci, ki naš grad satrste svasma prem,
znajte er ja voljno sad i rado na smrt grem,

1409 pak nače] ‚a pak naſç' Be, poi comandò che . . . imponessi silentio a tutti quanti T, *prema* Be *trebalo bi čitati* a pak naš posluh svim od vojske ličnik da, *ali to ne daje pravoga smisla;* 1410 sred DuO; 1415 ki] ti Du, ti ki O; gréka DuO; 1417 družio 'e] druži se DuO; s *nemaju* BeDu; 1419 prim' DuO; sina od tvoga Du; 1421 vičnih] ‚viſcgnih' *a mjesto toga na rubu* [u]ičnih Be, vječnih Du, višńieh O; 1422 ‚sada' *s isprav.* a *na kraju* Be; slavo] časti Du; 1425 i] a O; 1429 drage] drugo O; stane] strane DuO, le dolci paterne alme contrade T; 1431 protiv nam] protivnieh O; ‚hoholi' *s prevučenim prvim* h Be; 1436 kinu] čini O; 1437 ‚Polyſcena' Be; stavi se O; 1438 ovakoj Du; 1439 sasma DuO; 1440 jer O; rada Du.

i od vas jedan sam za milos dar pitam:
da ruke nikoje ticat me ne budu
i dalek da stoje koji me sad bl̥udu;
dobru je lašńe umrit negoli zlu živit.
Sama ću pod mač ja mê grlo postavit,
čistoća da moja shrańena bude bit,
ka meni sama jes ostala za ures.
I meni kratak čas prid smrti hip ovi
dopus'te, molim vas, slobodu sada vi
da umrem djevica kako sve kral̥ica; [l. 42.b Be]
da sramna na on svit među iue kral̥ice
ne bude duša prit od ove djevice,
sužanstvo er tamno i tamo je sramno."
Tuj vas puk „Budi joj" iz glasa vel̥aše,
djevici svak lipoj ugodit žel̥aše,
i sam se kral̥ javi i sam kral̥ odsudi
djevici gizdavi da bude što žudi.
Oko ńe ki stahu mladiće izbrane,
i ki ju čuvahu, poslaše sve [s] strane.
Kad ona vidi toj, zgar s prsi oni čas
do pupka koret svoj rukama razdri vas;
ukaza tuj mi*l*e ńe prsi djevica
kakono snig bile i kako ružica.
I sama kleknu, pak k Pi*r*u rič obrnu,
u srcu a tuj svak žalosno protrnu;
reče mu: „Mlače, ti u prsi ako me
išteš sad raniti, evo *t*i prsi mê;
ako li hoć glavu usjeć mi, evo t' vrat,
na vol̥u sada tvu evo *t*i budem stat."
Na rieči medene Pi*r*o se vas smuti, [l. 43.a Be]
žalosti skrovene u srcu oćuti;
hoće li, neće li, sta smućen misliti
djevici vrat bili bude li raniti;
misleći i takoj napokon desnicu

1441 jedan od vas Du; 1443 koji me sad] ki me ovdi sad Du, ki me sad ovdi O; 1444 dobro, zlo DuO; 1445 postavit] podložit DuO; 1447 sama] sasma Du, sada O; 1448 hip] lip Be; 1449 sada vi] vi meni O; 1450 umre O; 1453 er tamo i tamno je i sramno O; 1458 mladići izbrani O; 1459 i ki ju] koje je O; poslaše] podoše O; strani O; 1460 s prsi] prsi DuO; 1461 do pupka] dopušta O, fino a l' ombilico T; rukama] oni čas Du, rukami O, con le bianche mani T; 1467 evo] ovo O; ti] t' DuO; 1468 usjeć mi] usjeći O; evo] ovo O; t'] ti DuO; 1469 evo] ovo O.

podviže, i tuj ńoj odsiječe glavicu.
Velja se krv proli, a pade ńe tilo
na zemļu, gdi doli vidjet ga bi milo
gdi pokrit nastoji sramežļive strane,
kako čās dostoji djevice izbrane.
Smrtni mač i kad toj djevici gizdavi
prikrati život svoj, ončas se svak spravi
tko grane zelene poda ńu stavļati,
tko zubļe ogńene za ogań spravļati.
Mirisi tolici odsvud se nošahu,
svi se toj mladici služiti siļahu;
tuj nitkor oda svih zaludu ne staše,
od skupa tolicih svak se ńom brińaše.
Moreš se pohvalit porodom izvrsnim
i majka djece rit vridnija među svim;
ma, ženo, mogu ja dobro *ti* sad riti [l. 43.b Be]
da si od svih tužnija ke živu na sviti.

K[OR]:

Nesreća gorko t' nas od[a]svud ucviļa,
gorko t' nas čas po čas svih tuga nadiļa!
Njeki gńiv usioni Prijama i dom svoj
prem svasma progoni, — zgar zvizde hoće toj.

T[ALTIBIJO]:

Mramora tvrđi jes, i čovjek nije ti
ki tvoju hudu čes neće sad žaliti.

K[OR]:

Zločes je, tužan je, tužan će i vik bit
tko stavļa ufanje u ovi svit varovit,
koji te priblazi blaženstvom bjegućim,
a pak te porazi nevoļam vječnim svim.

1475 tu O; 1476 tielo DuO; 1477 zemļi Du; gdi] ma DuO; ga] je Du, im O; 1478 sramežļive] smravļive sve O; 1479 i dostoji O; 1480 gizdavi] izbrani Be; 1481 onćas se] onća[s] se Be; svak spravi] on stavi Du, svak pravi O; 1485 mladici] djevici DuO; siļahu] žeļahu Du, spravļahu O; 1488 možeš DuO; 1489 vridnija] vridna Be, vrjednija Du, vriedne O; 1490 mogu] ‚nuchiu' Be; rieti DuO; 1491 svieti DuO; 1492—1493 nesrića [nesreća O] prihuda, jaoh, tužne, gorko t' nas satire odsvuda i tlači čas po čas DuO; 1494 gńiv] ‚ghgniu' *poslije prerućenoga* ‚gni' Be, gniev Du, grieh O; 1495 sasma DuO; zviezde Be; 1497 sad *nema* Be; 1500 priblazni O; 1501 pak te] paka Be; svim] tiem O.

Noć hvali svitli dan, dobra smrt život naš;
čovječe, u ovi stan ufati ne imaš.

H[EKUBA]:
Tolike žalosti mene su obujmil',
mā kćerce, er dosti nî sam plač, nî sam cvil
za moć se istužit i za moć, kćerce mā,
tolika zla združit s dostojnim suzama.
Kad počnem plakati na hudu moju čes,
ončas me uhvati druga tuga i boles;
i na tî gorki vaj druge, jaoh, žalosti [l. 44.a Be]
pridođu u hip taj i druge gorkosti,
koje mi, kćerce mā, odahnut ne daju, —
jaoh, svakčas tugama tužice pristaju!
I da se ne bolim tvom smrti sada ja,
ni mogu i ne umim, kćerce draga moja;
također u plač sva da ne idem krozi te,
kripos me uči tva i hvale tvoje te.
Zla zemļa čudo nî kad dobar rod rodi
zgar sunce ku blazni a daž joj ugodi,
ni dobra kad dobar ne bude plod dati
potrebu svoju zgar ka ne more imati.
Ma čovjek koga da narav zla na sviti
ne more nikada negoli zao biti;
tko jednom dobar jes vazda će dobar bit,
ne more prika čes dobru ćud prominit;
ali će, poď'mo rit, od dobrih života
svitla krv uzrok bit i òtâc dobrota,
dobrote ali tîh uzrok je jedini
meštara nauk svih i ńih put istini.
Djeteta uzdvignut zakoni svetima [l. 44.b Be]
njeki je općen put i dobrim i zlima.

1510 tî] taj DuO; 1513 joh, k tugama Du; 1514 ‚tuuom' Be; 1515 ni mogu] ne mogu O; i ne umim] ne vim Be, *možda mjesto* ja ni vim'; 1516 kroza O; 1517 kripos] vridnom Du, k[r]epos O; me] ne Be, se Du; 1519 zgor Du; a] i DuO; *poslije* 1519 O *ima još ova 2 stiha* Nije se čuditi zla zemļa kad plod da, / koj bude služiti sunce i daž odsv[u]da, *ali to je samo parafraza stihova 1518—1519, koju je umetnuo neki prepisivač;* 1521 ka] kad DuO; 1522 zla narav O; 1523 negoli zao biti] nerli zlo živiti Be, fanciullo iniquo et rio sempre fia tal perfino al giorno estremo T; 1525 može O; 1526 podimo, dobrich Be; 1527 svitla] čista Du, svietla O; uzrok] ures O; òtâc] velja Du, ostat O; 1528 dobrota Be; 1529 svih] svetih Du; 1531 njeki] ‚neca' Be; dobriem Be, ma si conosce a prova che al bene e al mal la disciplina giova T.

Tko bude zakon znat, i dobar će umjet bit
i umjet će razaznat dobro od zla na saj svit.
Ma kudie tužna ja, kamo li puta van
zađe sad svis moja razložeć sve zaman?
Ļuveni starče moj, poði mi naprid ti,
i grčkoj vojsci toj i kraļu navisti
da tegnut ne bude u mû kćer tkogodi, —
u mnoštvu svud bude ćudi se nahodi,
a skupi od ļudi, vladaoca gdi im nî,
silom srću svudi, i dobar tuj biesni;
u trjeskah i tih zlih tko gore učini
boļi je oda svih, razbora er tuj nî.
Ti, stara službice, malo se sad potrud',
morske mi vodice dones' pun jedan sud. —
Tve čisto tilo toj najprvo suzama
u vodi pak morskoj da umijem, kćerce mâ,
koja neudana udana majci umri,
svoje djevstvo vjenčana udadbom a ne skri.
Pokoñi, kćerce, dar tva majka da ti da; [l. 45.ª Be]
ma odkud? ku li stvar da nađem ja sada?
Je *li* gdi kagodi od druga mojih sih
ukrila štogodi od dobar tolicih,
da kćerci djevici uresim tilo toj,
kako se kraļici dostoji tolikoj?
Da *li* u svih nijedna stvar ve*l*ika ni ma*l*a
tolicih od dobar nî, vajmeh, osta*l*a?
Kad ino, kćerce mâ, ne more t' majka dat,
groznima suzama tebe će darovat.
Gdi su, jaoh, bogactva i dobra tolika
našega kraļevstva, gdi li je moć velika?
Prijame, ki to*l*i sinovi izvrsnim
dostojno se oholi i diči, i ima čim,

1533 i *nema* Be; umjet će] umjeće Du, umjen će O; 1534 kudi O; kamo] kuda O; 1535 svies Be; 1536 ļubimi Du, ļubļeni O; napried DuO; 1537 toj] svoj DuO; naviesti DuO; 1539 u] a Du; 1540 vladóca DuO; gdi im] .gdym' Be; 1541 srcu svudi] svrću svudi Du, srca sudi O; i] a O; 1542 i *nema* Be; 1543 tu DuO; 1544 se *nema* Be; 1546 tielo DuO; najprvo] najprije O; 1547 ćerce O; 1548 koja je neudana majci svojoj sad umri O, de la figliuola mia che maritata e pur senza marito T; 1549 a] ka Be; 1550 dar] i dar Du; 1552 gdje DuO; sih] svieh O; 1554 tielo Be; 1556—1559 *u* Be *idu ovim redom:* 1558, 1559, 1556, 1557; 1557 nie DuO; 1558 može Be; 1560 gdje DuO; 1561 kraļestva Du; gdje Du, di O; je *nemaju* DuO; 1562 sinovmi Du; 1563 dostojno] dosta Be; se] s' O; i] a DuO.

i ja s tobom starica, tva žena i drúga,
njekada kraļica, nesrjećna sad sluga,
gdi je naša oholas, veličanstvo i slava?
da *li* se u mal čas u ništo stvori sva?
Koli smo, jaoh, pa*li* od dobar tolicih,
nesrićni osta*li* vrhu svih nesrećnih!
Kako, jaoh, nî vire u svitu, kako prem [l. 45.b Be]
sve vrime satire i ufat nî u čem!
Svak se u me ogledaj tko slatko veselje
uživa na svit saj ne znav što je dreselje;
er dobra od svita, gospoctvo, slava i čās
stvar su bremenita i od riči nadmen glas.
Čestit se svak riti i blažen može zvat
bez tuge na sviti ki bude dni trajat!

T[ALTIBIJO]:

Ako bi mogla ti, boļe bi da sada .
pođemo, er ckniti, starice, nî kada.

H[EKUBA]:

Jaoh, nesrećna! a ja da grem,
pokli je trieba da idemo;
ma nî snage, — starče, ja mrem!
jaoh, ni tamo, jaoh, ni sjemo
s mjesta mi se nie moć krenut.

T[ALTIBIJO]:

Pomoz'te ju, o, vi žene,
držite ju da ne pade.

H[EKUBA]:

E*t*o vidiš, starče, mene,
ja ne mogu doći sade:
ti rec' kraļu što sam rekla.

1565 nesrećna BeO; 1567 ništa DuO; 1569 nesrećni BeO; nesrećnih] ostalih Du, nesrećnieh O; 1570 nie DuO; u] na O; 1571 vrieme Du, brieme O; i ufat] ufati O; nie DuO; 1573 sviet Be; 1574 er] i O; dobro od svieta DuO; gospoctva O; 1575 vremenita Be; nadmen] jedan Be; 1579 nie DuO; 1580 joh Du; 1581 triebi O; 1583 jaoh *nema* Be; 1584 mi se nie moć] mi se nie Du, nie se moći O; *pred* 1585 Taltibijo] Kor O, Tal[tibio] T; 1585 pomoz'te] pones'te Du, aiutate T; 1586 držite] uzdrž'te DuO.

K[OR]: [l. 46.ª Be]

Nebo zgara nam spravļaše
sve nevoļe i žalosti,
hitri Pariš kad iđaše,
slidiv voļe od mladosti,
da visoko jelje siče;
da korabļu brzu zgradi,
da s korabļom brodi more,
da Heleni lipi i mladi
dođe na tej svitle dvore
i Helenu da ugrabi;
ka zanosi svima oči
rajskim cvitom od liposti,
a sunačce od istoči
ne obsiva svom svitlosti
lipšu, dražu ni slavniju.
Jaoh, odovle sve dođoše
gorke tuge ke nas tire,
radosti nas sveođoše,
suzam našim da nî mîrê,
da se u nas svak ogleda.
U*f*anja nam nî osta*l*o, [l. 46.ᵇ Be]
da se naša rados vrati,
jaoh, ni ve*l*e, jaoh, ni ma*l*o
da se boles naša skrati
i da ikad odahnemo.
Ovo je ogań ki se zgodi
vidjet u san majci tužnoj;
ovo je rasap ki se rodi
svoj visokoj Troji slavnoj
i kraļevstvu od istoka.
A još poče i onada
naših tuga uzrok hudi,

Pred 1590 Kor] Intromedija — Kor ***novijom rukom*** Du; 1592 iđaše] spravļaše Du; 1593 sliedit O; 1594 sieče DuO; 1595—1599 *u* Du *dodani su drugom rukom;* 1595 da korable brze gradi Be; 1596 **s *nema*** O; korabļam Be; 1597 Heleni lipi] k Eleni liepi DuO; i ***nemaju*** BeO; 1598 tej] te Be, ńe O; svitle svietle Du, liepe O; 1599 Elenu DuO; 1601 rajsciem cvietkom O; 1603 obsieva Be; 1604 ljepšu Be; 1605 joh [još?] O; 1609 da] i da O; 1610 ufanje DuO, *u* Du *novijom rukom;* nie DuO; 1611 rados naša DuO; 1614 ikad] kada O; 1616 tužni O; 1618 svoj visokoj] visokojzi O; slavni O; 1619 kraļestvu Du; 1620 onda Be; 1621 uzrok tuga Du.

božicami trema kada,
bivši pastir, pravdu odsudi
pravdu s koje poginusmo,
od liposti davši svu čās
bludnoj majci od ļubavi,
a u rat, u krv i u smrt svih nas
i kraļevstvo svoje stavi,
postavi nas u plač vječni.
Još se neće svi veselīt [l. 47.ª Be]
od protivnih naših hudih,
tkogodi se će i dreselit
tamo u grčkih stranah u tih,
gdi Heurota rika teče.
Još će, to znam, ka mladica,
smrt kunući priku, hudu,
za drazima derat lica,
još nevjeste mnoge budu
cića svojih proplakati;
majke mnoge i starice
za sinovi pridrazima
bit će prsi, grdit lica.
Lakša je tuga svim tužnima
kad imaju druga u tuzi.

INTRAMEDIJA VILE:

O, Ekuba, gorske vile
slatkim pjesni utješiti
žele tvoje grozne cvile;
eto k tebi ktismo priti,
tebe tužnu razgovorit,
jeda dielak tvojieh tuga
naše pjesni budu odlišit,
pjesni, kojiem mi [s]red luga
od mladosti u ovi naš cvit

1622 triema Du; 1627 i u] u Be; 1628 kraļestvo Du; stavi] postavi DuO; 1631 naših] mnozieh O; 1632 dreselit O; 1634 Eurota DuO; 1635 toj O; 1636 prieku DuO; 1639 svojih] svijeh O; 1640 starice] udovice O; 1641 sinovmi Du; 1642 biće DuO; grdit] derat O; 1643 ‚laghsca' O; *pred* 1640 *mjesto toga natpisa* Be *ima:* U vršenje izlaze vile u karu, koji vuku dva lava, razgovarat Hekubu; ono što vile govore izgubilo s[e] je. Svrha tretjega činjenja, *i doista u* Be *stihora 1645—1684 nema*, Du *mjesto natpisa i tih stihova ima samo* Svrha, *a* T *nema uopće ništa.*

razgovor smo tužnim sviema.
Kako pjesni omekšaju
tvrda srca proć ļubavi,
tako tuge odlagaju;
o, Ekuba, tim pripravi
mjesto u srcu slatkiem pjesni.
Njekad gore uživahu
tvoje gizde i ljeposti
a vile te pripievahu;
sad su tebe zle gorkosti
sasma u srcu potlačile.
Pjesni slatke dubja vodit
za sobome jur mogoše,
sunce ustavit, kami hodit, —
jeda u pjesnieh biti može
ki lik tužnu srcu tvomu?
Kraļicom te njekad znamo
u svem dobru sega svita,
sad u tugah svieh gledamo;
svud li huda ćes dohita
ne štedi li svietlieh krunu?
O, Ekuba, pokli takoj
naše pjesni utješiti
ne mogoše grozni plač tvoj
ni od srca odložiti
gorke tuge ke te more,
a mi ćemo suze ronit
zajedno s tobom, a cvietjice
Polišeni ovoj donit,
tielo mrtve tej djevice
cvietjem posut, suze pläkat!

1662 te| se O; 1666 mogaše O.

ČETVRTI AT.

SLUGA:

Hekuba starica, jaoh, žene, gdi će bit,
od tuga kraļica ka se sad može rit,
bolesti nemile sve, kojim lika nî,
koju su obujmile pokońe svoje dni?
Ona se jedina zvat može u tuzi,
tužnija nî ina pod suncem ka suzi.

K[OR]:

Taj jezik prihudi kada će zamuknut
koji nas odsvudi zle tuge čini čut?
kad se će ustavit s tim hudim glasima,
kad li će svrha bit nevoļam našima?

S[LUGA]:

Hekubi, jaoh, tužni tužan glas imam dat,
a u zlu moći nî dobru kob nazivat.

K[OR]:

Ah, takoj nije doć, gdi boles zla prosi
razgovor i pomoć, da zao se glas nosi.

S[LUGA]:

Koli si tužnija, gospođe, sada ti
neg riči mogu ja mojome izriti!
Tebi je život tvoj već uzet, mrtva s' ti!
što živeš sada, toj zli su dni od smrti:
pade ti u*f*anje kraļa gospodina, [l. 48.a Be]
a ne osta t' uzdanje ni od grada ni od sina.

Pred 1685 Činenje četvrto Be, Četvrti at — Šena prva O, Počińe četvrti at Du, *samo* Atto quarto T; sluga] govori sluga O, Ser[vo] T; 1685 Ekuba Du; 1689 **može** zvat DuO; 1690 nie DuO; 1693 kad će se Be; s *nema* O; 1697 **tako** DuO; 1698 **da zao**] a zao Be, zao ODu; glas] glas sam BeDu; 1700 riečmi, mojiema O; 1701 mrtva] smrtna Be, tu sei morta T; 1704 t'] ti DuO; uzdanje] ufanje O.

H[EKUBA]:

Nî tuga na saj svit ka nova jes meni,
ni boles mož izrit u meni koja nî!
Ma kudie tielo toj kćerce Poliksene
sad nosiš, jaoh, takoj bez časti, bez cjene?
Niesu li ńoj bili oholi Grci ti
častan grob spravili? Što će toj sad riti?
Jeda ju ukopat ne misle? ali ńoj
po smrti ištu dat još koji nepokoj?

S[LUGA]:

Još ne zna ni more nesrećna poznati
zlo svoje najgore ko ju će skončati:
mni, nosim tielo ńoj kćerce Poliksene,
od muke obraz svoj ter svraća od mene.

H[EKUBA]:

Da tko je? vajmeh ja! koga mi s' donila?
jeda je kći moja Kasandra svršila
dni svoje, ńe tilo ter k majci nosiš sad,
ńe majka nemilo da ońuti i taj jad?!

S[LUGA]:

Mientuješ žive ti, a mrtva ovoga
ne mariš plakati od srca ki je tvoga.
Oto ga ću odkriti. Poznaš li tko je ovoj, [l. 48.b Be]
nesrićna majko, ti? Polidor je ovo tvoj.
Ovo nis' čekala prid smrti! huda čes
oto ti je svu dala ońutit zlu boles.

H[EKUBA]:

Sada, vajmeh, vajmeh, sada,
plačne oči, proliva'te
rike od suza, ako ikada
uvike se ne utješa'te!

1706 koja nî u meni O; 1707 kudi Du; 1711 misle] umiše Du; 1714 ko ju ke ju Du. koje O; 1715 ńoj kćerce] k ńoj mrtve Du; 1716 svŕće DuO; 1717 doniela BeDuO; 1719 tielo Du; 1719—1720 *nema* O; 1722 mariš] moreš O; 1723 *eto* Be; poznaš li tko je ovoj] da poznaš tko j[e] ovoj Be; 1724 nesrećna BeO; 1726 oto ti je] eto je Du, er ti je O; 1728 prolieva'te Du, prolievajte O; 1729 ikad Be; 1730 uvike] i vieke Du, uviek O; utješajte O.

Boles ova, ka od svita
sve bolesti zle dobiva,
vječne suze, vajmeh, pita,
vječni majka da plač liva.
Ova gorkos sve gorkosti
dobi moje; ova žalos,
skupiv ujedno sve žalosti,
ubi svasma mene u staros.
A odolit gorkoj sili
tužnoj majci nije moći;
zadovoljno da, jaoh, cvili
nije snage, nije moći.
Polidoro, sinko mili, [l. 49.a Be]
majci ufanje ki sam bieše,
gdi je ruža, gdi je gil bili
drago lice kim caftieše?
Koja ruka bez milosti
na te prava srgbu obrati?
tko u cvitak tve mladosti
dni bez griha tvoje skrati?
Moje djetece milo, drago,
da li mrtva tebe gledam
ki razgovor i sve blago
ostao bieše majci ti sam?
U što majka već ufanje
da bez tebe, sinko, stavi?
Ti sam bieše uzdržanje
kući paloj i stup pravi.
Eto svrhu tužna vidih
od Prijama kući slavnoj!
što nesrićna prie ne umrih
neg dočekah zlo tolikoj?
Da li, sinko, hotje umriti [l. 49.b Be]
prije majke drage tvoje?

1732 ‚sfe' Be; 1734 vječni] vječno Du, uviek O; 1737 skupi DuO; 1738 svasma mene] svasma men' /*tako s apostrofom*/ Be, sasma mene Du, mene sasma O; 1740 nî Be; 1741 joh DuO; 1743 simko Be; 1745 gdi je gil] gdje gil Du, gdi gil O; bieli Du; 1746 lice DuO; cavtieše Du, captieše O; 1748 srčbu DuO; 1750 grieha Be; skrati] strati Be; 1754 ti majci O; 1756 simko Be; 1758 pravi] prvi Du; 1759 svrhu] sva zla O; 1761 nesrećna BeO; 1763 simko Be; umrieti Du, umriet O.

*

Tko će majci oči pokriti
dan pokońi smrti svoje?
Proklet zli nož i desnica
ka ti rani bez milosti
drage prsi, bila lica,
ka cvit satri od liposti.
Ako mariš, višńa moći,
gdi na zemļu pogledati,
ne daj zlobi takoj proći,
čini krvnik da grĭh plati;
čini plačne ove oči
da osvetu vide, čini
plata od griha da svidoči
er jes pravde bič istini.

SLUGA:

Tužna ti si, majko, i ti,
pokli ti je u tvu staros
tač nemi*l*o pogledati
od tve krvi svaku žalos.

HEK[UBA]: [l. 50.ª Be]

Si*l*a hoće mê nesreće,
sve što živem unapredak,
da me tire gore smeće,
da mi je gorči svaki danak.

KOR:

Je *l*i tuga ka na sviti
koja na nas nî udrila?
i more li žalos biti
ka nas nije obujmila?

HEK[UBA]:

Jaoh, moj sinko dragi, mi*l*i,
sinko začet u čas hudi!

1765 pokrit Be; 1769 liċca Du; 1770 liposti] milosti O; 1772 gdje DuO; 1773 zlobe O; 1777 platu O; svjedoči DuO; *pred* 1779 **Sluga**] Kor Be, Ser vo T; 1779 majka Be; 1783 nesriće Du; 1786 .gorci' *ispravļeno na* .gorcy' Be, *što bi moglo značiti da se ima čitati* gorčiji; 1788 nie DuO; 1789 može O; 1791 i 1792 simko Be.

tko mi tebe smrtno ucvili?
lip cvit toli što oprudi?
Gdje li, kako, kom li smrti
puna zlobe taj desnica
tvoju mlados hotje strti,
hotje ogrdit tvoja lica?

SLU[GA]:

Ja ne znam ništore! mrtva ga tuj nađoh,
nesrećna na more i tužna kad pođoh.

HEK[UBA]:

Ali ga val morski tuj bieše vrgao,
ali zao čovjek ki tuj bieše smrt mu dao?

SLU[GA]: [l. 50.b Be.]

Morski ga bieše val, poznat se mogaše,
na suh kraj izvrgal, gdi mrtav ležaše.

HEKU[BA]:

Sada, jaoh, jaoh, sada ja moje zlo poznah
vajmeh, još onada kad tužna zao san šńah!
Nî mene prikazan taj noćna varala,
zlo moje i u san tužna sam gledala!
Što po snu ja sumńih, što cvilih neznano,
sve jávi, jaoh, vidih, sve mi bi izdano!
Eto sad očima moj rasap pokońi
pòglêdâm mojima, komu, jaoh, lika nî!

KOR:

Taj krvnik nemili tko ti se viđaše
ki u san vrat bili djetetu koļaše?

HEK[UBA]:

Polines, Polines nevjernik mê milo
hrańenje, vajmeh, jes pogubil nemilo.

1795 kom li] kojom DuO; 1797 hotje strti] htje satrti Du, hoće strti O; 1798 hoće O; grdit DuO; tvoja] svitla DuO; 1799 mrtva ga tuj] mrtvoga tu O; 1800 đođoh Du; 1805 ja] a Du, ka O; 1806 onda Be; ‚ſgnah' Be, snih O; 1807 nie Be; taj noćna varala] strašna sjen strašila O; 1808 u san] u snu Be; tužna] plačna Du; gledala] vidjela O; 1809 sumńih što cvilih] sumńah što cvilih Du, cvilih ja sumńah O; *pred* 1813 Kor] Sluga DuO, Cho[ro] T; 1815 nevjernik mê milo] nevjerni nemilo DuO; 1816 vajmeh] moje O; nemilo] mê milo Du.

KOR:

Nî drugi — on će bit! a sve toj za drago
ńegovo osvojit imanje i blago.

HEKUBA:

Jaoh, nî moć izriti krvnika zlobu ovu,
nije moć podniti krv *ovu* ńegovu,
kom zalac neharni vjeru i čās ockvrni!
Tej zviri nemi*le*, s kim su sve vrlosti,
ne bi, jaoh, tač bile toli bez milosti [l. 51.ª Be]
djetetu, kako ovi krvnik pun otrovi.
Je *li* gdje tko vjeran, da vjeru obrani
prid ovim ki svoj stan za ļucku krv hrani,
prijateļe gdi prima, da im život uzima?
Kako ti srce da zaklati diete toj,
koga ti, jaoh, prida u ruke ćaćko svoj,
uzdav se u tebe kako sam u sebe?
Proklet nož nemi*li* ki t' prsi otvori,
moj sinko, i krvnik zli koji te umori,
kad ktieše život tvoj bit shrana kući svoj.

KOR:

Ti si sad oda svih tužnija na sviti;
ti, ti se od tužnih zrcalo mož riti.
Ma ôvo gre si*mo* Agamenon, slavni
kra|; zasad mučimo; — što ide nî mani.

AG[AMENON]:

Što ne ideš ukopat, Hekuba, kćer tvoju?
Ja ne dam ni ću dat na ńu ruku svoju
staviti nikomu, ni se je stavila,
kako s' po vernomu Taltibiju molila.
Navlaš sam doći ktio da ne ckniš već š ńome,
veće posle ostavio brinuć se tobome. [l. 51.ᵇ Be]

1817 *i* 1818 *govori u* Du Sluga *a u* O Hekuba, *dok ih u* T *govori* Cho|ro'; 1817 on] er O; to Du; 1819—1833 *govori dale u* Be Kor *a u* O Hekuba, *koja ih i u* T *govori;* 1820 podnieti DuO; 1821 ockvrni] ocrni Du; 1826 ļudeku Be; 1827 gdje O; 1829 ćako Du; 1832 sinak O; i krvnik *nema* O; koji] ki Be; 1833 shrana] hrana Du, haran O; *pred* 1834 Kor] Slu|ga] Be, Ch[oro] T; 1834 sad *nemaju* BeDu; 1835 ti ti] i ti O; 1836 sjemo DuO: Agamemnon Du, *pa tako i dale;* 1837 zasad] sada O; nie DuO; 1838 Ekuba Du; 1841 vjernomu O; 1842 htio Du; cknim DuO, non so perchè dimori tanto a sepellir T; 1843 brinu se Be.

Koliko za ńe čās, tim budi pokojna,
imala je razlog vas, kako je dostojna
i kako ktje ńe čes i mjesto i vrime,
er veće časti jes podobna prid svime. —
Oh, što će bit ovoj? u naših šatorih
tko ubijen leži toj Trojanâ od vaših?
Kaže ga haḷina da nî Grk; to*li* mlad
tko je od vaših sin*a* ovdi ubijen takoj sad?

HEKUBA:

(Sama ću u sebi sobome govorit,
er sama pod nebi tužna se mogu rit;
budeš li sada ti, er nî lika inoga,
Hekuba, kleknuti prid kraḷa ovoga
i prid ńim pitati od pravde silni mač,
prid ńime iskati ku pomoć u moj plač?
a*li* ću mučeći zlu boles mû tajat,
potajno cvileći na višńoj pravdi stat?)

AG[AMENON]:

Plačući kud tamo odnosiš obraz tvoj?
Pogledaj ovamo! Što mučiš? što je toj?

HEKU[BA]: [l. 52.ª Be]

(Od mene morebit, kako od protivnice,
što će, jaoh, smrt mā bit, svrnut će svo'e lice.)

AG[AMENON]:

Nijesam ja prorok da tuđe misli znam:
ne znavši zla uzrok, ku pomoć da ti dam?

HEK[UBA]:

(Ma što nî ufati sve dobro od toga
koji je svim mati, ki prima svakoga?)

AG[AMENON]:

Ako neć da znam ja tvoj skrovni nepokoj,
budi voḷa tvoja, ni marim ja znat toj.

1846 htje Du; čes] ‚cias' Be; vrieme Du, brieme O; 1851 tako O; 1855 Ekuba DuO; 1862 može Be; 1863 svrnut će svo'e] ‚suarutchie suoe' Be, svrnuću svo'e Du, svrnuću sve O; 1865 znavši] čuvši DuO; 1866 ma što nî] ma što je Du, zašto ne O; 1869 znat] znati Du, za O.

HEK[UBA]:

(Bez vridne pomoći od kraļa tolika
vrha, jaoh, nie doći toj zlobi krvnika;
bez ńega osveta nikada na sviti
od krvi djeteta neće se viditi.
Ma što cknim, ter sad ja ne budem k ńemu prit?
Još prid ńim rič moja primļena bude bit.
Nije se pripasti od dobra kraļa, nî:
prida ń ću ja pasti, ńemu odkrit plač grozni;
ńemu ću svu izrit nevoļu mû gorku,
još da znam ne izdvorit prid ńime milos ku.) —
Kraļu Agamenone, ako plačne i tužne
kraļevi ne odgone, čuj ove plač sužne.
Za mi*l*a koljena ka grlim sada ja [l. 52.ª Be]
sluga umiļena i robińa tvoja,
za krunu pomili, kome sjaš, ako ikad,
milosti nadili tužnu ovu jednom sad;
za ruku ka brani od Grkâ svitlu čās
ma*l*u stvar ne brani tužni ovoj tvoja vlas.

AG[AMENON]:

Koja će stvar toj bit ku pitaš takoj ti?
Ako išteš sad izit iz robstva, budi ti!

HEK[UBA]:

Ne marim dovika u robstvu stojati,
osvetu krvnika da mi je gledati.

AG[AMENON]:

Ku drugu pomoć ja sad išteš da ti dam?

HEK[UBA]:

Misao nî moja slobodu da pitam.
Vidiš li tielo ovoj koje plāčćm suzama?

AG[AMENON]:

Vidim, ma tko je toj, još ne znam, — znaš sama.

1873 vidjeti BeDuO; 1874 prit] it DuO; 1875 tužba će znam moja primļena prid ńim bit Be; 1878 svu izrit] ja odkrit Be; mû] tuj O; 1879 ńim Be; milos] boles Du; 1880 Agamemnone Du; 1881 plač ove O; 1883 slugu Be; 1888 stvar toj] taj stvar Du, stvar ta O; 1894 ovoj *nema* Be.

HEK[UBA]:

Zače ga i rodi utroba tužna ova.

AG[AMENON]:

Ovo je kigodi od tvojih sinova?

HEK[UBA]:

Nie nijedan od onih ki su u Troji pa*l*i.

AG[AMENON]:

Još koga vrhu t*ih* djeteta ste ima*l*i?

HEK[UBA]:

Za nesrjeću ovoga nad kime plačem sad.

AG[AMENON]:

Gdi shrani ti toga, kad ti u ogńu bîše grad?

HEK[UBA]: [l. 53.ª Be]

Prijateļu ćaćko svoj posla ga na shranu.

AG[AMENON]:

Jednoga gdi takoj dā od svih na stranu?

HEK[UBA]:

Dā ga ovdi gdi sada mrtva ga gledamo.

AG[AMENON]:

Gdi Polines vlada u ove strane ovamo?

HEK[UBA]:

Za zlato sačuvat, zlato ga izgubi.

AG[AMENON]:

Možeš li istom znat tko diete toj ubi?

HEK[UBA]:

A tko će ini bit neg komu bi pridan?

1897 kogodi O; 1898 ‚onyh' Be; 1899 koga] toga Be; tih] ‚tyh' Be, kih Du; 1900 nesreću BeO; 1901 gdje, bieše DuO; 1902 ćako Du; 1903 jednoga] jeda ga Du, partendolo da tutti T; dā od] oda O; 1905 gdje BeDu; Pulines O; 1907 istom] ‚itco' Be, išto Du; diete toj] djeteta Du.

AG[AMENON]:

Cić zlata ockvrnit ktje zločes viru i stan?

HEK[UBA]:

Nî za ino, kad vidi svrhu, jaoh, od Troje.

AG[AMENON]:

Tko nađe, kad li i gdi mrtvo diete tvoje?

HEK[UBA]:

Ova ga je sred žala kraj mora sad našla.

AG[AMENON]:

Jeda ga je iskala? što je ona tuda išla?

HEK[UBA]:

Za Poliksenu umit, bieše išla po more.

AG[AMENON]:

Polines, on će bit, drugi bit ne more.

HEK[UBA]:

Ubiv ga bačiti u more hotje ńim.

AG[AMENON]:

Za zlobu sakriti odkrio se zloban svim.
Tebe ti svakoje obujmit žalosti
hotješe u tvoje teške dni starosti.

HEK[UBA]:

Nî tuga ka, jaoh, nî na mene udri*la*;
svrha je već meni, sve sam zlo vidi*la*! [l. 53.[b] Be]

AG[AMENON]:

U tugah ka je taj ka žive tolicih?

HEK[UBA]:

Nisam ja, ma je vaj i tugâ skup od svih
ki žive u meni; a ja sam umrla

1909 htje Du; vjeru Be; 1910 nie DuO; 1911 i gdi] gdi DuO; 1912 ova] ovo Du; 1913 tuda] tuj O; 1916 hoće O; 1917 zlobam O; 1918 ti] mi t' O; 1920 nî tuga] nije te O; 1921 vidjela Du; 1922 ka je taj ka] ko je taj ki O.

i vas plač pakļeni sa mnom sam podrla.
*E*to sam toga rad, da čuješ razlog moj,
prida te pa*l*a sad, i prid sud sveti tvoj
puštaću tužbe mê, samo uši tve mi da';
ni za ń stoj ni za me, s razlogom stoj pravda!
Ako imam patiti s razlogom tolik vaj,
već neću rič riti, vas razlog ńemu daj;
ako li *sî* moj plač, svitli kraļu izbrani,
dostoji pravde mač, pravde mač ne brani.
Od pravde prisveti pomoćnik sad budi,
pravedna osveti, krvnika osudi;
osudi ki tvori toliku zlobu; osud'
ki biča od zgori ni ļucki scieni sud,
koji dom ockvrni prijateļski nevirom,
svetu har ocrni pravednom krvi tom;
od grada, od stana komu bi našega
podobna čâs dana i ļubav vrh svega,
u scjeni od prv*i*h prijateļ nam bîše, [l. 54.ª Be]
uz kraļa više sv*i*h prid pukom sidiše.
*E*to viđ čim plati napokon dobro toj:
sinka mi zaklati ktje krvnik ovakoj;
ni grobom ne mari darovat ńega tim,
neg, zalac bez hari, u more bači ńim,
gdi bi se najgore vrle, jaoh, smuti*l*e
tej zviri od gore i žalos ćuti*l*e.
Žene smo pritužne pod vlasti od druzih,
nejake i sužne nevoļâ pu*n*e sv*i*h;
ma je bog vrhu nas mogući i sioni,
ki vlada svaku vlas svetima zakoni,
zakoni uzdrži nebesa velika,
na uzdi tim drži doli ovdi čovika.
U ruke vam na svit pravda je, zakon dan,
bez vas se sahranit ne more pravedan;
činite, kim doli dano je vladati,

1927 sveti] svitli O; 1928 tve] tvoje O; 1929 stoj pravda *moglo bi se čitati* i stoji pravda, *kako je Daničić i čitao;* 1932 sî] ‚sy' Be, sad O; 1937 ļudcki Be; 1942 prvih] ‚parvyh' Be, pravih O, et fra gli amici il primo luogo tenne T: prijateļa DuO; bieše DuO; 1943 uz] u O; više] vrhu Du, više od O; svih] ‚ſuyh' Be; sidiše] sjeđaše DuO: 1944 čiem DuO; 1951 ‚punne' *s prvim* n *nad retkom* Be: svih] ‚ſuyh' Be; 1953 ki] koji O; 1955 uzdi] zemļi Du; doli ovdi] na uzdi Du, nadasve O; čovjeku Be; 1956 je] je i Du; 1957 shranit Be; može DuO.

da se prav ne boli i da prav ne pati.
Er ako zloba uz vas vladaoce moć steče,
slatki mir, pokoj vas od ļudi uteče;
već drago na saj svit veselje i rados [l. 54.[b] Be]
meu ļudmi neće bit, ma dreselje i žalos.
Pravednu sahrana gdi da se bude nać
kad pravde izbrana sila *se* bude zać?
Sad, kraļu svitli moj, milosrdje ako ikad,
ako je grubo ovoj, od mene imaj sad!
Pisalac kako taj razložnim okom tim,
dalek stav, zamiraj kolika zla patim:
kraļica njekada, od gospoj gospoja,
nesrećna, jaoh, sada sužna i raba tvoja!
Od sinov tolicih koje sam ima*la*
sirota *et*o od sv*i*h tužna sam ostal*a*;
u staros prognana, kad ufah pokoj tih,
od svoga, jaoh, stana, u tugah ležim svih. —
Jaoh bjèžî, tužna ja, za otit krade se,
mê riči vitar tja prid ovim odnese;
prid ovim ništore, u koga sve ufah,
moj razlog ne more, ne more moj uzdah.
Čemu tač, vajmeh ja, pamet je kršiti,
za umjet svakoja pod suncem na sviti,
najljepši a ne umjet zgara dar jedini [l. 55.[a] Be]
riči dat razumjet svoj razlog istini?
čemu je toj znati što nî moć ukazat,
u srcu imati a ne moć nadvor dat?
Imao bi svak pamet najveće stavļati
za naučit svih umjet razlogom vezati;
razložna rič lipa svića je pameti,
a pamet je taj slipa koj razlog ne svieti.
Da *li* će, jaoh, vesel zli krvnik it takoj,
a tužan i dresel pravedan ovakoj?

1959 da se prav] da se pravda Du; 1961 mir] mir i Be; 1963 među O; ļudi Be; 1964 pravedna. gdje DuO; 1967 imaj] viđ ti Be. ima' O, haggi pietà T; 1968 pisalac] pittor T; 1969 zamiraj] zamieraj Du, razmiraj O; 1970 njekadaj Be; 1971 raba] roba Be; 1973 svih] ‚ſuyh' Be; 1977 vjetar Be; tja] ‚tai' Be; 1979 moj razlog] ter joj razlog O; moj uzdah] mojih uzdah Be; 1980 čemu] ‚cemue' Be; 1983 rieci Be; svoj] sud i Du; 1986 imal O; 1987 svieh Be; s razlogom O; 1989 taj] ‚tai' *sitnijim slovima nad retkom, možda drugom rukom* Be, *nemaju* DuO; koj] kojoj Be; sviti Be.

on sinke uživat, — sirota ja sasvim
ne pristav prolivat suzice za mojim?
od svoga on grada viditi svu rados,
a od moga, jaoh, sada ja vidim svu žalos?
uživat on svoj stan s radosti, — jaoh, ja dîm
od moga sa svih stran pritužna još vidim?
za sužnu mene sad kraļicu odvode,
a krvnik hodi rad od moje nezgode?
Kad dobri razlog moj, o, grčka svitlosti,
prid tobom ovakoj ne ima kriposti,
stranputa hoću it a [s] sramom ja sada [l. 55.b Be]
i ļubav tej molit ka srce tve vlada.
Kasandra kći moja, prilipa ke mlados
noćnoga pokoja bludna je tva rados,
traje sad sve noći u krilu vlasti tve,
ļuvenom tom moći uza te može sve;
ńe ļubav ispròsi meni sad ku milos,
ńe ļubav ku nosi u srcu tva svitlos.
Ako odar ļuveni i noćni celovi
što mogu medeni, tužni se ozovi!
pomoz' mi, što ļubav dariva slatka taj,
ļubežļiv, kraļu, i prav ukaž' se na moj vaj!
Bratac je ńe ovoj, nad kime trem suze,
a, kraļu, tebi svoj, — nevira zla ga uze!
Kasandra srcem svim ńega je ļubila,
od mala vrh svih ńim vazda se hvalila.
Ne propus' krvnika, Kasandra prosi toj,
čin' zloba tolika da plati vas grieh svoj.
Malo je sam jezik i sam glas i vika
na toli plač velik, jaoh, na zla tolika;
čemu ruke i noge, prsti i moj svaki vlas [l. 56.a Be]
ne stvore se u mnoge jezike i u glas?
i sve što je u meni da pušta glas tužan
prid tvojim koljeni, da moli noć i dan,
u srcu da milos u tvomu probudi,
krvnika nemilos da zloga osudi.

1994 vidjeti DuO; 1995 a od] od DuO; 1996 joh DuO; 1998 odvode] otovode Du; 2002 a] ma DuO; 2003 te Be; 2009 ļuba[v] Be; 2010 ļuveni] jedini Be; 2013 kraļu i prav] i pravdu Du, kraļ i prav O; 2014 ovo Be; 2016 je] e Be; 2019 vas *nemaju* BeDu; 2021 tolika] velika O; 2022 prsti] prsi O, queste mani et queste braccia T.

Smiluj se, o, kruno svîh Grka, pomiluj,
ukaži napuno od kraļa svitlos tuj,
od tužnih ne brani desnicu, s kom je môć,
dosada ku hrani od pravde za pomoć.
Ovọj se umoli ka toli skrušena
obhitiv sad moli tva svitla koljena;
ne propus' tolika zloba da prođe tač
bez biča velika, — osveti tolik plač!
Svak dobar braniti dobre ima i pòmoć,
zle bičem sliditi od pravde za svu moć.

KOR:

Pod suncem ka je stvar koja se zgoditi
neće još ikadar meu ļudmi na sviti?
i ki će zakon bit nevoļa tvrda taj
i vrime ki pobit ne bude na svit saj?
U svetoj ki njekad prijazni živješe, [l. 56.b Be]
neprijateļi eto sad krvni se vidješe;
a ki se okom zlim gledaše tolikoj,
eto je među tim prisveti mir i goj.

AG[AMENON]:

Hekuba, srce mê boli se, pravo dim,
i tobom i time tvojim sinkom nesrećnim,
i molbe tej tvoje mjesto su imale
prida mnom, i moje srce su svezale.
I ktil bih zli krvnik, vjeruj mi, i želim
da plati grih tolik, ögleda da je svim,
s pomoći višńih zgor da pravda mjesto ima,
da je ki razgovor nevoļam tvojima.
Ma vojska ne bih rad, smrt ńemu dav, da mni
za ļubav da se sad Kasandre toj čini;
Polines er našoj vojsci je prijateļ,
ubijeni a sin tvoj, kako znaš, neprijateļ;
i ako ga ļubiš ti, majka si ńegova —

2028 smili DuO; ‚suyh' Be; Grka] kraļa Du; 2030 tužnih] sužnieh O: ne] ni Du; 2031 shrani O; 2034 da zloba DuO; 2036 dobre] dobra DuO; 2038 ka je] koja je Du, koje O; 2040 i ki] ili Du; 2041 vrieme Du, brieme O; ke DuO; 2042 njekad] nikad O; 2043 krvni se] krvnike Du, krvnici se O; 2046 Ekuba DuO; 2047 tvojim] tvim Du, tvojiem O; 2050 htil Du; 2054 ńemu dav da mni] ńemu da uzmni Du, mu dav da meni O; 2056 vojci Be; 2058 ga *nemaju* DuO.

toj vojska gledati ne ima naša ova.
Ma ovdi mene čuj: ja ti ću prijatel bit,
a ti čin', ako tuj što možeš učinit;
ni pomoć ni moj svît neću ti braniti, [l. 57.a Be]
sve što ti budeš ktit, sve ću i ja toj ktiti,
da mi istom ne budu taj ljuctva Grkâ gdi
u tolikom sudu zabavit štogodi.

HEK[UBA]:

Jaoh, kako nitkore pod suncem na sviti
zvati se ne more slobodan ni riti!
Tko ljuctvu, tko zlatu, tko sreći od svita
robuje za platu; a vjetar obhita
„zakonom" tko pravi „svezan je život moj,"
ter svojom naravi ne vodi život svoj.
Pokoli toj ljuctvo od Grkâ tvojih tih
drži tve gospoctvo u sumńah tolicih,
od tebe drugo ja već neću sad iskat
neg svitlos da tvoja mû misao bude znat:
ja mislim učinit da zloga krvnika
ne bude takoj it ta zlobâ velika,
da plati grijeh svoj, er sunce zgar gledat
ne ima zlo tolikoj ni zemla uzdržat.
Ako bi tužbu ku zločinca od toga
ti začuo i trjesku, uzdrži svakoga
ki urvom budu doć i iskat ki budu [l. 57.b Be]
s oružjem dat pomoć neverniku hudu.
Ne kaž' se prijatel moj, ma pravdi mjesto daj,
kad platit grijeh svoj uzbude krvnik taj.
I vjeruj, sve će proć s tvom časti, i sad ti
vidjećeš što ću moć i što ću umjeti.

2061 čin'] čuj Du; 2062 svjet DuO; 2063 ti] u toj DuO; htjet Du, ktjet O; i ja] ja DuO; htjeti Du, ktjet O; 2064 ljustva Be, ljucka O; *za tim stihom u* O *opet* 2035—2064; 2065 štogodi] gdigodi O; 2067 rieti DuO; 2068 ljucku O; 2072 toj ljuctvo] ljuctvo to Be; tvojih] ‚tuoyh' Be; 2074 već neću sad] sad neću kralju DuO; 2075 svjetlos Be; misal O; 2077 tako Be; velika] tolikaj O; 2078 er] a Du; 2081 ti *nema* Du; tresku DuO; 2082 urvom] ‚vruom' Be, *pa je i u* DuO *tako ili* ‚urvom', *koje je Daničić čitao* vrvom; i iskat ki] iskati do Be, iskati i O; 2083 nevjerniku BeO; 2084 ma] na DuO; pravdu O; mjesto] razlog Du; da' O; 2085 grijeh] on grieh O; uzbude] bude zli DuO; ta O.

AG[AMENON]:

Što misliš učinit? ali ćeš oružjem,
starice, ńega ubit? ali ćeš jādom kiem,
ali kom pomoći prijateļa? Gdi su ti
koji će sad doći s oružjem služi[t] ti?

HEK[UBA]:

Žena je trojanskih unutra puno sve.

AG[AMENON]:

Hoćeš rit od grčcih robińa; što će te?

HEK[UBA]:

Š ńimi se ću osvetit od zloga krvnika.

AG[AMENON]:

U ženah gdi će bit srce i moć tolika?

HEK[UBA]:

Mnoštvo je tvrda stvar, najliše kad umie.

AG[AMENON]:

U ženi nikadar čovječje ruke nie.

HEK[UBA]:

Što veliš? U Egiptu niesu li tej sile
od ļudi i moć tu ńih žene slomile?
a u Lemnu ne ktješe sjemena ostavit
muškoga, ma ktješe pod sabļu sve stavit.
Kako će bit ovoj, i ki ću način dat, [l. 58.a Be]
neka je meni u toj svu misao tu imat.
Sad, svitla kruno, ti za milos velju tvu
čini sad provesti kroz vojsku ženu ovu.
A ti ćeš, o ženo, krvniku momu prit,
hinbenu hinbeno od moje strane rit:
„Zove te kraļica od Troje nikada.“

2088 ali] jeda DuO; 2089 starica Du; ubit] bit O; ali ćeš jadom kiem] otrovi ali čiem Be, ali ćeš jadem kiem O; 2090 gdje Be; 2093 grčkih Be, grčkieh O; 2094 ńima Du; ću se BeDu; 2097 nikada Be; čovječke DuO; 2098 niesu li u Egiptu Be; 2099 ‚sllomille' *s preručenim prvim* l Be; 2100 *i* 2101 htješe DuO; 2102 ovo Be; 2103 to Be; tul i oči O; 2105 sad] mi DuO; 2106 momu] k momu Du, tomu O; 2107 himbenu himbeno DuO; 2108 njekada DuO.

Čin' ńegova i djeca da dođu s ńim sada;
reci mu: „Posao je tvoj sinova i tvojih
ne mańi nego svoj.“ Da ne ide, rec', bez ńih.
Utoj bih, izbrana svitlosti, ktjela ja
da bi ukopana bil' s bracem kći moja.
Naredi toga rad ukopom kćere mē
da pockne malo sad; učini toj za me,
da majka obima od suza, jaoh, sada
nesrićnim svojima pokońi darak da.

AG[AMENON]:

Bi[t] ti će što pitaš i kako s' ti ktila;
ma da je vitar naš, za toj bi prostila.
Pokoli višńi zgar ne hoće nam poslat
žuđeni tih vitar, sila nam je ovdi stat
čekaje od mora korabļam dobar put [l. 58.b Be]
i milos odzgora — sve budi bogu u skut!
Razlog je prid svima i koris je od ļudi
da dobar dobro ima a da zla zlo sudi.

SEMIKOR:

O, kraļevstvo slavne Troje,
ne budu se veće zvati
neizmirne sile tvoje,
ni će veće straha dati
tim ki sabļom svit smetaju.
Tebe ti su obujmili
grčke vojske gusti oblaci,
tvrde mire oborili,
lipi ures gdi junaci
sunce oružjem odsievahu.
Dim iz tebe crni sada,
što bez suza ne gledamo,
skriva nebo; s tebe pada

2109 š ńim DuO; 2110 ‚tuoyh' Be; 2111 mańe DuO; 2112 uto Du; 2113 bil' ukopana Be; bracem] bracom Du, kraļicom O; 2116 objema, joh DuO; 2117 nesrećnim Be, nesrećniem O; darak] darov Du; 2118 će Be; htjela Du, ktjela O; 2119 zato Du; 2123 milos] milo Du; odzgara DuO; 2124 koris je] koris O; 2126 kraļestvo Du; 2127 zvati] znati Du, . . . chiame T; 2128 neizmjerne DuO; 2129 ni će] neće O; strahu Du; 2133 mire tvrde DuO; 2134 liepi Be.

po poljijeh sjemo i tamo
magla ogńena ka sve prudi.
Veće neće moje oči [l. 59.a Be]
iz prozora na perivoj,
na zrak sunca od istoči
u prolitje drago u toj,
[s] svojim drazim zelen gledat.
Jaoh, nesrićna! meni već nî
s družicami uživati
lipe šetńe, drage pjesni,
u kih odsvud pripivati
čujahomo našu mlados.
Tuga onda smrtna mene
tužnu obujmi, noćno kada
vraćahu se s igre žene,
a ja kose ruse mlada
pletieh zlatom povijaje.
Počinuo bieše jur svak,
moj gospodin mirno spaše
blizu mene tihi sanak,
od protivnik ne sumńaše, —
štit mu i kopje visi tamo;
er ne bieše već viditi [l. 59.b Be]
oko mira slavne Troje
protivnike obhoditi
s bojnim kopjem da osvoje
krvi i smrti grad toliki.
Kada eto treska, vika
po gradu se prosu svudi,
svih se [s] strana strašno vîkâ:
„Sad je brieme da se ljudi
silni Grci ukažemo;
sad je brieme! Što činimo?
u rukah je naših Troja;
ako vidjet stan žudimo
i našega svrhu znoja,

2143 sunca] sunćan O; 2145 [s] svojim] s mojim Du; 2146 joh Du; 2148 liepe Be; šetńe] žeļe O; drage] slatke Du; 2149 od kojieh O; 2150 čujahomo] ćińahomo O; 2152 tužno O; 2154 ruse] rude O; 2159 protivnih Du; 2160 i *nema* O; 2161 vidjeti DuO; 2164 s *nema* O; kopji Du; 2166 tada DuO; 2168 strašna DuO; vika] srika Du; 2169 *i* 2171 vrieme Be.

u ogań, u krv sve da ide!“
Ja se od straha u led stvorih,
u ogńu vidjeh gdi sve gori,
plač se čuje strana od svih,
noć se mrkla u dan stvori,
skočih, ne znav tužna kamo.
Prid otar se stanih sveti [l. 60.ª Be]
od Palade, ku stah molit
zaman, er, jaoh, Grci kleti
hotješe mi druga ubit,
shraniv tužnu mene za plač.
Ma kada me odvedoše,
dalek s mora i kad pozrih
grad, jaoh, koji požegoše,
sva se u plač tužna stvorih,
malo ne umrih od bolesti.
Tuj Helenu idoh kleti
i pastira slavne Ide
ki me izbavi i ktje izeti
s moga stana, da ne vide
već mê plačne oči Troju,
da ne vide već veselja,
da *se* od plača ne ustave.
Ńu dosegla zla dreselja,
stigle ju tuge sve krvave,
ne vidjela stana svoga!

Svrha četvrtoga ata.

Tužba vrh mrtva Polidora. — VILA *govori:*

Pulidora svitla časti
od izbrane sve mladosti,
ki kao cvitak hoće pasti,
segaj svieta i radosti

2179 u dan mrkla O; 2180 skočiv O; znam Du; 2181 stavih O; 2184 hotješe mi druga] na moje oči htješe mi Du; 2185 shraniv tužnu] druga shraniv Du, sahraniviši O; 2187 s *nema* O; 2188 grad ki jaoh O; užegoše DuO; 2191 tu O; Elenu Du: 2192 pastire Be, pastiera O; 2193 htje Du; 2197 ne] viek ne O: 2198 ńu] gdje O; dosegla] dreselju Du; *poslije* 2200 Svrha ata četvrtoga Du, *mjesto čega* Be *na l. 60.ᵇ ima ovo:* Na svrsi cetvrtoga ata izlazi jedna vila, ter se skube i plače nad Polidorom — što govori, ne nahodi se, *i zbilja* 2201—2250 *s natpisom ima samo* O, *a ni* T *nema prema ńima ništa;* 2203 kako O; pasti] pusti O.

*

u nebrieme ostaviti,
kad ljepotom tvoja ctieše
mlados slavna i gizdava,
kada rados slatka bieše
od svieh vila od dubrava
a veselje mê jedino, —
eto, vajmeh, tuj ružicu
već ne vidim ni tuj svjetlos
ka t' u dragom sjaše licu,
već pogledaj slatku milos
ne znav mene tko me gleda.
Veće smieha neće vidit
moje oči ni mê lice —
meni je lievat, sahnut, blidit —
već plač grozni, već suzice;
već bez tebe živit nî mi!
Biele vile od dubrava
ktješe poslat poklisara
mene, ka sam tvoja prava
ljubi; ktješe da bez dara
pokońega tač ne pođeš.
Od cvitjica ova[j] dar ti
i pokońi dar od suza;
kako u život tako i u smrti
od ljubavi jedna uza
naša srca bude stezat.
Spomena [nam] bude biti
srcu našem tve ljubavi:
dočiem svietlo sunce svieti,
među vilam u dubravi
Polidoro će uviek slovjet.
Celovom će sad pokońiem
tebe vila darovati,
sadružena [s] suzam grozniem
sama tebe hoće imati
vik u tužnu srcu svomu.

2208 kada] kad u O; 2213 ka t'] kad O; 2214 *i* 2215 *pokrareni su u* O; 2216 vidjet O; 2218 bliedit O; 2221 dubrave O; 2225 **pokojnoga** O (*on i prije toga uvijek piše grješkom* pokojni *mjesto* pokoni); 2227 **pokojni** O; 2233 dočieme O; 2236 pokojniem O.

Zbogom, zbogom, sad odhodim,
Polidoro, a s tobome
misli moje sve ohodim,
i [s] suzami i s tugome,
jaoh, bez tebe sam' ostajem.
Već, nesrećna mā mladosti,
vrzi gizde, vrzi igre,
već veselja, već radosti
nie ufat tebi, — već ti ūmrî
s Polidorom svaka rados!

Počiňe

AT PETI.

POLINESTO:

O, Prijame dragi moj, Hekuba mi*l*a m*â*,
ne mogu ličce ovoj neg polit suzama
kada vas spomenem, najliše, pravo dim,
u staros tužnu prem gdi tebe sad vidim;
gdi vidim Troju grad, ne mogu neg cvilit,
po zemļi gdi je sad, kako gre ovi svit;
napokon nemi*l*a tve kćerce drage smrt
koga nî čini*l*a tej grozne suze trt?
Kako, jaoh, ništore nî kripko na sviti!
nî da *se* gdi more ufanje staviti,
ni *se* je ufati u što tač vara nas,
ni u dobra stavļati bjeguća našu slas.
Taj njekad uživa blaženstva i rados,
sad suze proliva, druži ga sad žalos.
Čestit se može rit ne koga svit ļubi,
ma ki umie ne cvilit kad dobra izgubi.
Čemu je taj rados ke tko se izbavi [l. 61.ª Be]
gorku mu svu žalos u srcu ostavi?
Zaman je tuj plakat i hudu čes zvati,
gdi ne mož lieka dat, a vrieme sve krati.
Nemoj mi zazriti er niesam prie došal
za tebe viditi i posle svê ošal;
u zemļi dalek tja, takoj se je zgodi*l*o,
ove dni bil sam ja; i čut mi bi mi*l*o,
kad sluga od strane tvoje mi naviesti

Pred 2251 Be *ima samo* Činenje peto, *a* T Atto quinto, O *pak iza toga još* Šena prva; Polinesto] *nema* O, Govori Polinesto kral od Tracije Du, Poly[nesto] T; 2251 Hekube Be, Ekuba DuO; 2252 lice DuO; neg] ne DuO; 2255 neg] ne Du; 2259 *na rubu nacrtana ruka što kaže na oraj stih* Be; nie DuO; krepko Be. krjepko O; 2262 slas] vlas Du; 2263 blaženstvo O; 2264 združi O; 2268 postavi O; 2270 a] jer O; 2271 došao Be; 2272 vidjeti DuO; ošao Be; 2273 takoj] tamo O; je *nemaju* DuO; 2274 bio Be; 2275 navisti Be.

da budem na strane k tebi doli sljesti.
Na ńe rič ne krsmav sve posle ostavih
i ončas za ļubav ku t' nosim doći ktih.

HEK[UBA]:

Polinesto, nemoj za zlo mi imati,
ne mogu obraz tvoj očima gledati.
Čestitu, blaženu ti me znaš njekada, —
koliko sniženu gledaš me, jaoh, sada!
Sram me je ikoga pogledat u oči, —
promjena od moga obraza svjedoči, —
a ženska 'e ćud nika, kad tugu k*u* pati,
ne more človika u oči gledati.

POLIN[ESTO]: [l. 61.ᵇ Be]

Ja u zlo ništore od tebe ne primam,
ni činit što more da sumńu ku imam;
ma ako u čem ja mogu te poslužit,
na službu moć moja sva da ti bude bit.

HEK[UBA]:

Želim ti ništo odkrit: otajna 'e stvar ka mnim
tebi će draga bit sinovom i tvojim.
Poslaćeš toga rad gdje tamo sve [s] strane
s oružjem tvoje sad viteze izbrane.

POLIN[ESTO]:

Poď'te vi svi tamo! ovdi sam domome,
mi potrebu imamo s kraļicom ovome.
Uzdam se u tvoju, Hekuba, prijazan
kako u glavu moju i kako u moj stan.
Kraļevi, brata dva, u srcu me imaju
i grčka vojska sva, što sam ja er znaju.
Možeš mi sad riti; ovdi nî nikoga,
spravan sam služit ti od bogactva moga
nevoļi toj tvojoj i tuzi tvojoj toj,
kako se dostoji prijazni tolikoj.

2276 budem] tebi Du; k tebi] budem Du; dolu O; 2278 ktih Du; 2282 koliko] **toliko** DuO; joh Du; 2283 sra[m] me Be; 2285 'e] je DuO; njeka BeO; 2286 može **Be**; čovjeka BeO; 2290 na službi Du; 2291 nješto DuO; 'e] je DuO; 2292 tebi] da ti O; 2293 gdi O; 2295 ‚Pockte' *t. j.* poć'te Be; 2297 Ekuba Du, Ekubo O; 2300 er] riet O; 2301 rieti DuO; 2302 spra[va]n Be; služit ti] služiti DuO; 2303 toj tvojoj] toj tvoj Be, tvojoj toj O.

HE[KUBA]:

Pravo mi rec' ovoj, sve drugo ostaviv,
sin Polidoro moj jedihni je li živ,
iz krila majke ove prijateļu ki tebi [l. 62.ª Be]
a iz ruke ćaćkove nauzdano pridan bi?

POLI[NESTO]:

Ziv je i zdrav, mir imaj; budi u toj pokojna.

HEK[UBA]:

Moj dragi, rič je taj tvojih dje*la* dostojna.

POLI[NESTO]:

Što drugo zatime tva milos znat želi?

HEK[UBA]:

Spomena prid ńime od majke sveđ je *li*?

POL[INESTO]:

Sad ktieše doć k tebi krijući nauzdano.

HEK[UBA]:

Čuvaš li koje t' bi s ńim zlato pridano?

POL[INESTO]:

Čuva *se* liepo toj, hrani *se* za ńega.

HEK[UBA]:

Shrani ga, i nemoj požełit tuđega.

POL[INESTO]:

Nikako! i što imam kad bi mi uživat.

HEK[UBA]:

Znaš što ću riti vam i što od vas hoću iskat?

POL[INESTO]:

Ja ne znam; recite.

2305 pravo] prvo DuO; 2308 ćakove Du; pridan] poslan BeO, raccomandato T; 2309 živ je] ſiuie Be; toj] tom, *ali na rubu zamiješeno sa* toj Be; 2310 rieč Be; 2312 sveđ] sve BeO; 2313 htieše Du. ktijaše O; 2314 s ńim O; zlato s ńim Du; 2316 hrani DuO; požełit] požudit DuO; 2318 iskat] znat, *ali na rubu zamiješeno sa* iskat Be.

HEK[UBA]:

Da sinka moga tim
srcem vi ļubite kojim ja vas ļubim.

POL[INESTO]:

Što 'e drugo toliko što nam si ktje*la* rit?

HEK[UBA]:

Zlato vam veliko skrovno hoću odkrit.

POL[INESTO]:

To *li* hoć da tvomu sinu ja navistim?

HEK[UBA]:

E, to*li* vernomu prijateļu sve rit smim.

POL[INESTO]:

Djecu ovu zašto kti zvat ovdi ovakoj?

HEK[UBA]:

Cić, ako bi umro ti, neka i oni znaju toj.

POL[INESTO]: [l. 62.ᵇ Be]

Taj razlog zao nie; dobro taj svjet stoji.

HEK[UBA]:

Znaš crkva svete gdi je Minerve u Troj*i*?

POL[INESTO]:

Zlato je crkvi u toj? nije li ki zlamen?

HEK[UBA]:

Naći ćeš tuj u ńoj vrh zemļe crn kamen.

POL[INESTO]:

Da što bi već kti*la*? hoć li što drugo rit?

HEK[UBA]:

Zlato sam donila što ti ću dat hranit.

2320 vi] tiem O; 2321 'e] je DuO; htjela Du; 2322 skroveno DuO; 2323 sinu ja] sinko Be; naviestim DuO; 2325 htje Du, ktje O; zašto] da što DuO; 2328 gdi je svete Be; sveta Du; ‚Troy' Be; 2329 u crkvi u toj? da nie li O; 2331 htjela Du, ktjela O; hoć li] i hoć O; 2332 doniela DuO.

POL[INESTO]:

Jeda je pri tebi? ali s' toj skri*l*a gdi?

HEK[UBA]:

Skrila sam, da ne bi našao tkogodi.

POL[INESTO]:

Gdje? jeda u grčkih šatorih a*l*i indje?

HEK[UBA]:

Stan je ovdi pose od svih žena, toj zlato gdi je.

POL[INESTO]:

Sumńiti od koga sad ovdi nie meni?

HEK[UBA]:

U unutra nijednoga od Grkâ, kraļu, nî;
uljezi, nî sumńit, er Grci s' spravļaju
odovle brzo it, sam vjetar čekaju.
Zlato ovoj da t' pridam pak brieme bit neće,
u tebe er se uzdam samoga odveće;
[s] sinovmi neka tî, prijateļu naš pravi,
budeš se vratiti gdi mi sina ostavi.

SEMIKOR:

Još niesi morebit platio griehe tve;
ma nećeš vele cknit, ujedno ć platit sve;
upao si u more, krvniče, gdi pomoć [l. 63.ª Be]
nie t' ufat da mor*e* odkud ti sada doć.
Budeš se izbavit zle duše ovi dan,
život ćeš ostavit, koga nis' dostojan;
er pravda što ļubi, i višńi ļube toj;
tko vara, sam gubi prid sobom razlog svoj.
Nevira i huda lakomos tuđega
ne more od suda uteći višńega.

2333 to Du; 2336 pose *nema* Be; od svih žena toj zlato] svieh Polines, ženo, toj O; 2337 sumniti Du; koga] Grka O; nie meni] meni nî Du, jes meni O; 2339 sumnit O; s' *nemaju* BeDu; 2340 brže Du; 2341 ovo BeO; vrieme Be; 2344 gdje Du; mi] nam Du; *pred* 2345 Semikor] Kor DuO, *dok* T' *griješkom nema ništa*; 2345 možebit Be; 2346 ć] ćeš O; 2348 nie t'] nie Du, nie ti O; odkud ti] ‚odkuti' Be; da t' more odkudi O; 2350 ostavit] oprostit O; 2351 i višńi ļube] višńi zgar ļubi O; 2353—2356 *u* Du *idu ovim redom:* 2355, 2356, 2353, 2354; 2353 nevjera Be; 2354 od suda] ‚od ſuuda' Be, *koje može biti* od *suda i* odsvuda.

Da vira pogine, kojom je čovik lip,
od svete istine svijet bi ostao slip.
U zlu nî uzdanja velika ni mala;
tva su zla ufanja svrh glave tve pala,
kako će ukazat višńi sud u tebi,
tvom zlobom nauk dat svim ļudem pod nebi.
Ženska će ruka tvoj zli život uzeti,
a pravda hoće toj, ka razlog svoj sveti.

POL[INESTO]:

Vajmeh, ja slip ostah, slip ne vim kuda it!
da li se ženam dah ovako ogrdit?

SEMIKOR:

Ču li, mâ sestrice, krvnika zloga plač?

POL[INESTO]:

Jaoh, moja dječice, da li vas koļu tač?

SEMIKOR: [l. 63.b Be]

Velika 'e njeka stvar unutra učińena.

POLI[NESTO]:

Neć mi uteć nikadar, nakazni svih žena!
Sve ću ovo oborit, budem te nać, zlice!
Djecu mi još ubit! Gdje si, mâ desnice?

SEMIKOR:

Uh, nut gdi obtječe s oružjem, tužna ja!
u tapat svud sieče! Sestrice, da', moja,
kraļici da našoj budemo pomoći,
er, draga, ovakoj nî razlog ńu oći.

2355 vjera DuO; čovjek BeO; 2356 svijet] život O; ostô DuO; 2358 tva] sva Du, sita O; tve] zlim *na rubu zamiješeno sa* tve Be, zlim DuO; 2359 kako] tako DuO; ‚ſuud' Be; *pred* 2363 *uz* Pol[inesto] *na rubu još* Polines o[vdi] viknu iz[a glasa] Be, *samo* Poly[nesto] T; 2363 kuda] nikud O; 2364 ovakoj O; 2365 ču li mâ] čuste li DuO; *pred* 2367 Semikor] Kor O, Sem[ichoro] T; 2367 'e njeka] njeka je Du, njeka O; unutra] unutra je O; 2368 nakazna O; 2369 zlico Be; 2370 si mâ desnice] si mâ desnico Be, ste mâ dječico O; 2371 nut] nu Be; gdje DuO; obtiče O; 2372 svud] sve O; 2374 nie DuO.

[HEKUBA]:

Obori, ne krati vrć po tleh stanom svim,
neć sunce gledati očima već tvojim;
ne budeš sinove već vidit svê male
s razlogom žene ove koje t' su zaklale.

[SE]MIKOR:

Jeda *si* dobila na stanu, gospo, tvom
krvnika nemi*la* kom lipom osvetom?

[H]EK[UBA]:

Sad ga ćeš viditi, u tapat pipaje
gdi će slip iziti ku od nas iskaje;
dva sina ńegova mrtva ćeš još vidit,
od žena družba ova ka mu je ktje*la* ubit.
Krvnika nemila dostojnu osvetu
e*to* sam vidila i pravde moć svetu.
Ma ôvo nadvor gre u srġbi i u gnievu vas, [l. 64.[b] Be]
krv s oči slipih tre, s oružjem gre put nas;
vrlosti krvnika bo|e *se* je uklonit
s kim je moć velika; sjemo ću [s] strane it.

POLINES:

Vajmeh meni, slip ovakoj
kudi da grem, vajmeh, kudi?
Ljezem, ni znam kud li ovoj
pipam tužan, jak zvir svudi
početveronože hode.
Da mi je koju uhvatiti,
da mi je koju maḍionicâ
zubi izjesti, svu razdriti,
da poznaju što desnica
umie ova silna moja,
koja ište, pipa sada
tej trojanske zle krvnice.

Pred 2375 *u* Be *samo na obrezanom rubu* Hekuba utekši [nadv]or [s] ženami [govo]ri, *samo* Hec[uba] T; 2375 vrz' DuO; 2376 već tvojim] neć tvojim DuO; 2377 ke] ni DuO; svê] tve DuO; 2378 koje t'] ke ti DuO; *pred* 2379 [Se]mikor] Ženski kor O, Sem[ichoro] T; 2380 liepom Be; 2381 sad ga] sada O; vidjeti BeDuO; 2384 htjela Du, ktjel' O; 2386 vidjela BeDuO; 2387 ovo] evo O; srćbi Du; i *nema* O; gnievu] ogań Du, ogńu O; 2388 s očiju slip O; 2389 je *nemaju* DuO; 2391 vajme O; 2397 maḍionicu Be; 2398 zubmi Du, zubim O; 2401 pipa i O.

Vaj nesrjećan! kada, kada
upasti će prokletice
u mê nokte, kada, vajmeh?
Kudi bježe? gdi se kriju? [l. 64.b Be]
Ne mogu *li* dostignuti
koju od ńih ļutu zmiju,
da krvnica ka oćuti
što je ovakom igrom igrat?
Svitlo sunce, osvitliti
da mi hoćeš slipi vid moj,
krvave oči izliečiti,
da mi je nazrit svitli zrak tvoj,
čim bih zlice dostignuo!
Ma muč', muči, kradom ćutim
od zlih žena hod mučeći.
Vajmeh, ne znam kud se putim,
brieme opipom grem gubeći,
a tko slipu neće utećí?
Hoće *li* mi zlice ove
pasti u ruke, da nàpitâm
ńih zla mesa zle vukove,
na osveti da ih pîtâm
što mi od djece učiniše?
Jaoh, nesrićan kudi hodim, [l. 65.a Be]
ostavivši sinke moje
svjerepicam kletim ovim
i bez straže i bez koje
u potrebu ńih pomoći,
ostavivši razjedenim
psicam vrlim sinke drage,
gladnim gorskim, vajmeh, i tim
zlim vukovom jańce blage,
nedostojnu zlim jestojsku.
Gdje da stanem? kudi tužan
da obrnem slipi stupaj?

2403 nesrećan BeO; 2405 mê] moje O; 2406 kudie Be; 2410 ovakom] ovom O; 2411 svietlo DuO; 2413 krvave oći] krv ovu s oći O; 2415 ćim] kim O; 2416 ma] da Du; muči] muče Be; 2418 ajme, uputim O; 2419 opipom] pipom O; 2422 ruku, ‚napittam' *s prvim* t *nad retkom* Be; 2423 zle] tej DuO; 2425 mi] m' [*tako s apostrofom*] Be; 2426 nesrećan Be. nesrjećan O; kuda Du; 2428 sirjepicam Du, sjerepicam O; 2434 jagance Be.

Kako drivo u škoļ, u stan
u ovi udrih na plač i vaj,
zao stražanin djece moje.

KOR:

Eto tužan mož viditi
tvom nevoļom i žalosti
zlobnu koli je grubo biti;
ni tuj neće tve gorkosti
svršit, ma zlo gore čekaj.

POLINESTO: [l. 65.b Be]

O, o, slavni vitezovi
od Tracije slavna časti,
ozov'te se na glas ovi,
od oružja s kim su vlasti,
bojnim kopjim ki slovete.
O, o, vojske grčke, i vas
prijateļe zovem sada;
o, kraļevi, čujte moj glas,
o, o, tiekom, ako ikada,
skoč'te, skoč'te na mû pomoć.
Vaj, čuje li tko mû viku?
nitko li mi neće pomoć
u potrebu u veliku?
nie tko, jaoh, u mû pomoć?
Pogubiše žene mene!
žene sužne rasčiniše
slavna kraļa od Tracije,
osliepiše, sinke ubiše,
gluhu pomoć a vapije,
nie tko tužnu da se ozove.
Velika je moja tuga, [l. 66.a Be]
na potrebu, vajmeh, sad nî

2438 drievo Be, drievu O; 2439 i vaj] i na vaj Be; 2441 vidjeti DuO; 2442 s tvom O; 2445 ma] za BeDuO; *pred* 2446 Polinesto ***nema*** Be, Poly[nesto] T; 2446 oh oh O; 2447 ‚Tratie' BeDu; slavna] vridna Du; 2450 kopjem O; 2451 o o] o vi Be, oh oh O; 2454 o o] skoč'te Be, oh oh O; ikad Be; 2459 nie tko jaoh u] je li tko jaoh na Du, je li jaoh koji u O; 2462 ‚Tratie' BeDu; 2465 nie tko] nitko O; 2467 potrebu vajmeh sad] potrebi sad mi jaoh Du, potrebi vajmeh kad O.

srčan prijatel̨, verna sluga,
da pomože tužnu meni,
tužnu vrhu svih pritužnih!
Gdje da sada svrnem stupaj,
kad je umrla pomoć meni?
k višńim gori svitli u raj
*a*li u propas k vječnoj sjeni?
Tvrda zem̨a, a raj visok.

KOR:

Tko veća zla pati neg more podniti,
zao život kad skrati, svak mu ima prostiti.

AG[AMENON]:

Taj vika velika ovdi me dovela,
a trjeska tolika koga bi ne smela?
A Eko nî spála, kći gorske jame, nî,
svud se je ozvala na toli glas strašni.
Da niesu još si*le* trojanske sve pa*le*,
vike bi tej bile od smeće ne ma*le*.

POLI[NESTO]:

O, Agamenone moj, kom te čuh, pravo dim,
glas ončas poznah tvoj. Vidiš li što patim?!

AG[AMENON]:

Polinesto, ti li s' toj? a što to sada bi?
nesrjećan, tko takoj tebe sad pogubi?
tko krvi taj lica ogrdi u zao hip? [l. 66.b Be]
koja taj desnica čini te da *si* slip?
tko to*li* nemio bi, ki t' djecu ktje zaklat,
prem srčan proć tebi hotje *se* ukazat?

POLI[NESTO]:

Hekuba pogubi, ubi me s robińam,
i veće neg ubi: ti, kra̧u, vidiš sam.

2468 vjerna O; 2470 vrhu svih pritužnih] vrh svieh i nesrećnu O; 2471 gdi O; 2472 umrla] mrtva DuO; 2473 u raju Be; 2476 veće O; 2479 treska DuO; 2480—2481 *nema* Be *a ima* T che a molte miglia fa risonar Echo; 2481 tolik O; 2484 kom] kad Du; 2486 ti li s'] ti si O; a] oh O; 2487 nesrećan BeO; tko] što DuO; 2488 ta DuO; zô Du; 2489 ta Du; čini te] učini O; 2490 htje Du; 2491 hoće O; 2492 Ekuba DuO.

AG[AMENON]:

Što veliš na ovoj, Hekuba? ìde *li* t'
od ruke tolikoj što vidim učinit?

POL[INESTO]:

Jaoh meni! tuj li je? posluž' mi, ako ikad,
do ruka daj mi je krvnicu *ma*lo sad,
da mi *se* napi*ti* ńe krvi, da tilo
ńe budem razdriti u sto kus nemilo.

AG[AMENON]:

Oh, što se toj čini?

POL[INESTO]:

Do ruka daj mi ju,
prijate*l*u jedini, jadovnu zlu zmiju.

AG[AMENON]:

Pridobud' sam sebe, i vrlos i nesvies
odagni od tebe, er pravda ovdi jes;
svak reci razlog svoj, a ja ću suditi.
Ti prvo reci tvoj, ona će pak riti.

POL[INESTO]:

Ja ću rit! Bieše ostao od Prijama sin jedan,
koga otac bieše dao na shranu u moj stan,
na ime Polidoro, Hekube sin, koji [l. 67.ª Be]
skroveno u moj dvor ktijahu da stoji.
Ja biv se ogledao u rasap od Troje,
da ne bih sumńu dao od vire vam moje,
diete ovo ubih ja. Jesam li s razlogom,
svitlost će čut tvoja i sviesti svome tom.
Veća se naprieda vazda ima staviti,
a mudar svak gleda gdi što ima iziti.
Tegnu me strah taki, da ne bi diete ovoj,

2494 ovo Be; Ekuba Du; 2495 tolikoj] sad ovo Be; 2496 tu BeO; 2497 ruke Be; 2500 oh] o Du; 2503 ovdi pravda O; 2505 prvo reci] reci razlog Be, reci pravo O; 2506 rit *nema* Du; 2508 Polidor Du, Pulidoro O; Ekube DuO; 2509 skrovno Be; htijahu Du; 2510 biv se] bivši Du; ugledao O; 2511 vjere Be; 2512 ubih] zaklah DuO; 2513 svitlost] svjetlost Be, svitlos DuO; sviesti svome tom] s dobrom sviesti svom DuO; 2514—2515 *nema* Be, *a ni* T *nema ništa što bi im odgovaralo;* 2515 veće O; vazda] uzda O.

kad bude pojaki, dao mislit Greciji svoj,
oporaviv si*l*e trojanske ve*l*ike,
ke bi vam pak bile od smeće tolike,
potegle koje bi Grke opet u Troju,
štedili ter ne bi državu ni moju.
Većekrat tuđe zlo primi *s*e susjeda,
a mudar misli to na dalek ki gleda.
Toj mi sad vidimo, i Troje dio tug*â*
övo mi patimo; zlo nije bez druga.
Hekuba i takoj smrt sina kad začu,
s varkom 'e ovakoj u onu polaču
[s] sinovmi činila da dođem k ńojzi sam,
kako da bi odkrila ke skrovno zlato nam,
i riečmi slatkima uvela hinbeno [l. 67.b Be]
da mene s ovima rasčini svršeno.
Gdje mene posade tuj na sag, i mene
i s desna obgrade i s liva zle žene;
ļubav mi kazahu hinbenom rieči ńih,
a vêze gledahu haļinâ od mojih.
Za vidjet ostalo svlačit me idoše
i ma*l*o poma*l*o iz haļin svukoše;
a moje sinove ļubeći svaka ńih
odnieše zmije ove s oč*i*, jaoh, ćaćkovih!
I meni dočime razgovor davahu,
tim sinkom mojime grlo, jaoh, koļahu,
pak k meni udriše, sinovom na pomoć
kad mene vidiše gdi tijah tužan doć:
jedne me držahu odsvuda rukami,
a druge derahu mê oči iglami;
i što se već siļah sinovom pomoć dat,
sve s ńimi već gubļah, ni mogoh se odrvat.
Toj tvoriv idoše, a slipa, jaoh, mene

2517 ‚Gretij' Be; 2519 pak vam Du; bile] ‚bille' *ispravļeno na* ‚bile' Be; 2520 potegli O; 2521 ter] er O; ni] i Du; 2522 tuđe] čije Du, kada O; 2524 to O; 2525 ovo] oni i O; 2526 Ekuba DuO; tako Be; 2527 varkom 'e] varkome Du, varkom O; ovako Be; onu] ovu DuO; 2530 rieči, uvede O; himbeno DuO; 2531 ovima] očima O; rasčini] rastavi O; 2533 lieva DuO; 2534 ļubav mi] ‚Gliubavi' Be; himbenom Du, himbeno O; 2335 vêze gledahu] sve [ve O] se zgledahu DuO, mostrando stupir del ricco et bello lavor de la mia veste T; 2539 jaoh *nema* Be; ‚oey' Be, očiju O; 2542 k meni] mene DuO; 2543 kad mene] kako me O; vidješe BeDuO; 2546 i što] jošte O; 2547 š ńimi DuO; mogoh se] mogah DuO; 2548 sliepa Be.

nesrićna odoše krvnice tej žene.
Hitih se za ńima, ma zaman, kako slip [l. 68.a Be]
da nokti ovima sve razdrem u taj hip,
i kako zvir skakah zle psice ištući
i kako lovac plah udarah po kući.
Sve ovo tebe rad, o kraļu, samoga
ubivši patim sad neprijateļa tvoga,
budući ugasio živoga ogńa plam,
napokon ki bi bio s štete svim Grkom vam.
Na svrhu ma za doć razloga mojih sih,
zlo rit se neće moć od žena ujedno svih,
koliko se ima rit, ļutije er zmije
ne hrani od ńih svit ni zviri gorčije.
I za dug ne bit sad, ako tko zlo od ńih
govori ili ikad govoril je od starih,
sve ja sad govorim, ni se izrit može sve
jezikom najgorim, koliko su one zle;
er zemļa ni more ne uzdrži sjemena,
uzdržat ni more gorega od žena.
Obćenstvo a toj ńih svjedoči svakomu,
a dobar ja vrh svih svjedok ću bit tomu.

KOR: [l. 68.b Be]

Zao jezik ne umije nego zlo govorit,
a zao se sam bije, kada mni druzih bit.
Žene su krive sve ujedno ostale,
er te su zlobe tve dostojno izdale.
Ženâ je svud vridnih kakono i ļudî,
uz dobre jes i zlih, dio svega jes svudi.

HEK[UBA]:

O, kraļu, ja ne mnim dobrota da se ima
ukazat riečmi lipim neg dili dobrima;
nu dobro tko tvori i dobro diluje,
da dobro govori, dobro ga siluje,

2549 nesrećna BeO; tej žene] himbene Du; 2550 hitih se] ‚Hitise' Be; kako] koko Be; 2551 noktim, razderem Be; 2555 sad] ja Be; 2557 s *nemaju* BeO; 2558 sih] svih O; 2559 riet Be, rieć O; ‚suyh' Be; 2561 zvieri BeO; 2563 il' *a čijeh stih osim* starih *napisan na ostruganom mjestu* Be; 2564 može izrit DuO; 2568 općenstvo Du; to Be; 2572 su] t' su Du; 2576 mnim] umiem O; da se] da s' [daj] Be; 2577 riečim O; dobrima] lipima Du, dobriema O; 2578 nu] a Du.

a ričmi pokriti ki zlobe umiju
ńih hinbe na sviti napokon se odkriju.
Uresom nije moć od rieči ocrnit
razloga svitlu moć i pravdu ockvrnit.
Ki riči lipome, ne dïli, ištu čās
napokon lažome odkriju grub obraz.
Hinbome nikada nî dugo itkor stao,
kako ni ti sada za tve zlo ki s' pao.
Većekrat tko vara privaren ostane,
a hoće toj zgara dobrotu ki brane.
Koliko tebe rad budi ovo početak,
ostalo rieću sad i da me čuje svak.
Što veliš od truda da s' Grke slobodil,
tva zloba što huda sinka je moga ubil',
čovječe bez hari, komu daš razumit?
gdje mogu barbari prijatelji Grkom bit?
I ako s' ńih ļubio, kako si, o taman,
prîjatelja tvoga ubio, ockvrniv viru i stan?
ali se bojeći cić ńega da ne bi
vrativ se plieneći sharali što tebi?
ali ku roġbinu hoteći sklopiti,
dobru čās i istinu hotio si pobiti?
ali je ļubav ka od tvoga nemila
rodjaka tolika na toj te stavila?
I tu li ć toliku zlobu [ti] naslonit
čovičkom jeziku koju nî moć izrit?!
Ako ćeš rit uprav, lakomos tvoja bi
i od zlata zla ļubav ka sinka moga ubi;
i odgovor na ovoj što ima bit da ti,
za grčkoj vojsci toj prijatel se kazati,
ne ubi gą onada na nogah kad Troja
stojaše i kada slovieše moć svoja,
visoki kad taj grad miri se braňaše,

2580 a ričmi pokriti ki] svih ričmi ki kriti ńih Du; umjeju O; 2581 ńih] zle Du; hinbe DuO; se *nema* O; 2582 nije] i ni O; 2583 i] ni Du; pravdu ockvrnit *na ostruganom mjestu* Be; 2584 dïli] ‚dielli' Be, djeli O; 2585 lažome] ‚cias come' Be; 2586 himbome DuO; nie Du; itkor] ništor Du, nitkor O; 2587 ki s'] ki si BeO; 2590—2629 *nema* Be, *jer je među l. 68 i 69 istrgnut jedan list;* 2590 bud' O; 2591 reću O; 2595 s Grkom O; 2596 o taman] oto man O; 2597 ockvrnio O; 2598 ali] to li Du; 2600 roġbinu] rodjbinu [?] Du, robińu O; 2601 i *nema* O; 2603 te] se O; 2604 i tu li ć] na što ćeš O; naslonit] nastanit O; 2606 ako] ako li Du; 2609 za] sad O; toj] svoj O; 2612 kad taj] dar naš O; mirim O; braňaše] bańaše Du.

*

viteško oružje kad na ńih svitļaše,
kad Prijam živ bieše i kopjem vrh inih
kad Ektor slovieše, vitezov kruna svih,
kad bi ti sve za har toj Grci imali
od zlata i sadar držani ostali?
U rukah tvojih je bio, u kući u tvojoj
toliko živio koliko u svojoj;
mogao si i živa u ruke dat ga ńih.
Ma brieme odkriva napokon zlobe svih!
Kada si ugledao da nas nî već na svit,
prijateļu smrt si dao za zlato osvojit;
u dimu kad Troja odsvud se viđaše,
desnica zla tvoja sinka mi koļaše,
u tvoj dom na shranu ki bieše utekao,
na vjeru izbranu ki t' se bieše dao.
Uz ovoj jošte čuj, er hoću odkriti
sasma tvu zlobu tuj ku ne mož pokriti.
Diete ovoj kad *si* ubio za prijateļstvo od ovih, [l. 69.ª Be]
koji je razlog bio tajati to od ńih?
zač zlato, sam koje veliš da na mańe
nie došlo ni je tvoje, ne doni prida ńe?
koje bi u velike potrebe ńih bilo
od hari tolike i u vrieme služilo,
u zemļi kad tuđoj daleče od svojih
bijahu trudni boj potrebni dôbâr svih.
Ni sad se ne ozivaš za dat ga, neg takoj
mûkom se otimaš; ma t' neće proći toj.
Da budeš shranio mo'e diete, zlatom s tim,
kako bi razlog bio, imao bi čās prid svim.
Prijateļa dreselje pravoga odkriva,
na slatko veselje a svak se oziva.
I kad bi od zlata potrebu imao,
už ńega bogata ubog se ne bi zvao,
ńegovo prijateļstvo da budeš imao ti,

2613 na ńih] nad ńim O; svitļaše] se svitļaše Du, se svietlaše O: 2614 i *nema* O: 2615 slovijaše Du; 2630 za prijateļstvo od ovih] ne tajat to od ńih Be: 2631 razlog je svaki bio za prijateļstvo od ovih Be: 2632 zač] i BeO: 2633 doni] odnit DuO: nie došlo ni je tvoje ne doni] er došlo sad nije donio nis' Be: 2634 ńih] ńim O: 2635 hari] časti O; i *nema,* brieme O; služilo] ńim služilo Be: 2636 tuđoj] tvojoj O: 2638 sad se] ‚satsse' Be; 2639 proć takoj O: 2640 hranio O: moje DuO: s tim] tim Du: 2641 bio] htio Du: 2645 už ńega] ‚Vxgnega' Be, uz ńega DuO: 2646—2647 *dodano norijom rukom* Du; 2646 imao ti] umiti Du, umio ti O

bilo bi bogactvo tve velje na sviti.
Prijateļa sad toga ne imaš, er ga ubi,
a srca rad svoga i zlato izgubi;
a sam si ögleda ostao svim na svit, —
ni čeka' ni gleda' već čovik da ćeš bit. —
O, kraļu, a sada ako ku pomoć ti [l. 69.b Be]
krvniku zlomu dâ, zao se ćeš odkriti,
er nećeš ni virna ni dobra pomilit,
negoli nevirna, gorega svih na svit;
i rit ću tako ja, i na zlo ne uzmi toj,
da je ćud zla tvoja dav zlu pomoć takoj.

KOR:

O, kako dobrota i riči dobre ima,
a od zla života u zlo se sve prima;
a razlog od riči vazda ures lip druži,
a koji lisiči ni rič mu ne služi.

AG[AMENON]:

Nie mao trud meni, istinu za riti,
a s maňe moć mi nî tuđa zla suditi;
ma nije moja ćud, ni časno da je mnim,
prida se primit sud a pak se vrći ńim.
Polinesto, za uprav i sudit i riti,
za našu nis' ļubav diete ovo ubio ti,
ni koris za koju od Grkâ toliku,
negoli za tvoju lakomos veliku;
da t' zlato ostane u kući, gledao nis'
prijazni izbrane i da si časti čis.
Meu vami morebit malahan grieh je toj, [l. 70.a Be]
prijateļa svoga ubit na stanu ovakoj;
meu nami grubša stvar pod suncem na saj svit
ne more nikadar ni čut se ni vidit.
Kako bih ja sada, ne osudiv taki grih,
prikora ikada utekao ļudi svih?

2647 bogastvo Du; 2648 toga] tvoga O; 2649 rad] rod Be, sad O; svoga] tvoga Du; 2650—2651 *nema* Be, *dok im u* T *odgovara* et hai, sicome provi, acerbamente perduto nel guadagno de' tuoi danni; 2650 na svieti O; 2653 zao se ćeš] zao ćeš se Du, sad tie se O; 2654 vjerna DuO; 2655 nevjerna DuO; 2656 rit ću] ‚rechiu' Be, rieću O; takoj O; 2657 ćud] i ćud Du; dav zlu pomoć] davši zlu proć Du, davši zlu poć O; 2658 o kako] ovako Be, o come T; rieći Be; 2660—2661 *griješkom iza 2667* Be; 2660 rieči Be; 2661 ni rič mu] na rieč mu Be, ni riećmi O; 2664 da je] da ja Be; 2666 rieti DuO; 2667 nies' Be; 2671 si] s' ti O; 2672 medu O; 2674 stvar *nemaju* DuO; 2676—2677 *nema* Be, *čemu u* T *odgovara* et di ciò mi verria biasmo et vergogna.

Ma pokli grubo ti učinit hotio *si*,
što nećeš sad pati, što s' iskao našao *si*.

POL[INESTO]:

Jaoh, da *li* od žene robiće bih dobit,
i gorim od mene da *li* ću nauk bit?

AG[AMENON]:

Sudi te zlo tvoje, koje te dostiglo.

POL[INESTO]:

Jaoh, sinci, jaoh, moje oči, jaoh, velje zlo!

HEK[UBA]:

Ti plačeš za tvojim; a scieniš da ja sad
ne cvilim za mojim i ne žvem gorki jad?

POL[INESTO]:

Jošte me hoć dražit, krvnice zla moja?!

HEK[UBA]:

Neću li rada bit takoj te gledav ja?

POL[INESTO]:

Morebit neć tada kad möra siona moć . . .

HEK[UBA]:

To neću nikada u grčke strane doć?

POL[INESTO]:

bude te[be] proždrit i tu ćeš svršit put.

HEK[UBA]:

Iz driva tko će bit ki me će istisknut?

POL[INESTO]:

Sama ćeš ti takoj na tve zlo natrtat.

HEK[UBA]:

Reci mi razum tvoj, jeda ću krila imat?

POLINESTO: [l. 70.b Be]

U psa se ć satvorit s neznaniem očima.

HEK[UBA]:

Tko prorok hotje bit taciziem glasima?

POL[INESTO]:

Dionizijo od naših proroka, ki je znao.

2683 jao [*drugi put*] Be; 2684 a scieniš] scieniš li DuO: 2685 ne žvem' ćutim DuO: 2687 li] ti O; tako O; 2688 mora] moja DuO, alhor che 'l mar et l' onda T: 2689 nikada] ikada Du, nikadar O: 2690 proždriti Du, proždrieti O: 2691 driva] drieu' Be, drieva O: ki] koji O; 2692 tako Be; tve] svoje O; natrtat] nasrnut O: 2694 stvorit Be; neznanim O; 2695 hoće, takimi O; 2696 naših BeO: je] te O.

HEK[UBA]:
Od tuga tvojih tih nî t' što prorokovao?

POL[INESTO]:
Ne, er me hinba tva ne bi ima*l*a ovakoj.

HEK[UBA]:
Živa ću al' mrtva u more pasti toj?

POL[INESTO]:
Mrtva, i tve ime na grob će staviti.

HEK[UBA]:
Imenom kojime tako ću sloviti?

POL[INESTO]:
Od psa nesrećnoga mrnara biljeg svih.

HEK[UBA]:
Ne hajem ja toga, kad se od tebe osvetih.

POL[INESTO]:
I tvoja umrieće Kasandra draga kći.

HEK[UBA]:
Vrh tebe toj sve će zlo pasti i doći.

POL[INESTO]:
Žena će ovoga u ijedu ńu ubit.

HEK[UBA]:
Tindara kći toga vik neće učinit!

POL[INESTO]:
I ńega nemi*l*o još bude zaklati.

HEK[UBA]:
Tebi se toj zbilo, a zasad toj pa*ti*!

POL[INESTO]:
Kolite i bijte, — neć uteć od toga!

AG[AMENON]:
Gdi ste vi? dvignite s očiju mi ovoga!

POL[INESTO]:
Nie t' drago čut ovoj?

2697 tvojieh BeO; nî] nie Be, je li O; 2698 himba DuO; 2699 ali DuO; 2701 tako] kako Du; 2702 biljeg] ‚bilieh' Be, biće Du, di Can sepolchro a marinari segno T; 2704 umriće Du, umrieti će O; draga] mila DuO; 2706 žene DuO; ijedu] ‚ijedu' Be; ńu] ńih DuO, l' aspra di costui moglie occideralla T; 2707 Tindara] Pindara DuO; vik neće] nig[d]a neć' O; 2709 a] i DuO; 2711 dignite Du; oči Be.

AGA[MENON]:
Usta mu sklopite!

POL[INESTO]:
Što nećeš, bude toj!

AGAMENON:
Zapovied činite!
Na otok brže ki pus da je sada dan: [l. 71.ª Be]
nie zalac ovaki inoga dostojan.
Nesrićna ženo ti, poď veće, ukopaj
tvoje mrtvo dvoje dieti i veće ne krsmaj.
Vi ine žene, dim, na šator pođite,
s gospodinom vašim za it se spravite.
Tih vitar eto ti puha nam, — ckniti nî —
ki nas će odniti na naš stan žuđeni.
Bog će dat da ćemo od truda tolicih,
kad doma dođemo, uživat pokoj tih,
i stvari da budu ispravne tej tamo,
gdi tolikom trudu svrhu imat u*fam*o.

KOR:
Nesrićne, pođite, na driva poď'te taj,
već družit ne mnite negoli plač i vaj,
sužanstva zlo brjeme noseći život vas
zločinci s vašime ki sužne vode vas,
gdi ćete patiti svakoje gorkosti,
napokon svršiti s plačem dni mladosti.
Hoće toj siona moć uredbe tvrde zgar, [l. 71.ᵇ Be]
kojojzi nije moć uteći nikadar.

Svrha.

2713 nećeš] hoćeš DuO; bude] budi BeDuO, *t. j. biće ono što ne želiš : u* BeDu *cijeli stih 2713 govori Polinesto, dok su u* T *prve riječi Agamemnonove* Fate voi ciò quanto si può più presto T: *poslije* 2713 Be *ima napomenu* Ovdi sluge Agamenonove Polinesta uhite; *poslije* 2715 Be *ima opet napomenu* Ovdi ga veće sluge odvedu: 2716 nesrećna Be; 2717 tvoje] tve O; nej na Be; 2718 dim] tim Be; šatore Be; 2719 s *nemaju* DuO; it] ite Be; 2724 te Du; 2725 tolikomu Be; ufat imamo O; 2726 nesrećne BeO; na driva poď'te taj] podite na put Be, na drieva poj'te O; 2727 ne mnite] nemojte BeO; 2728 noseći] vodeći Be; 2729 s *nemaju* BeO, sužne O; 2730 gdi] koli O; 2732 to O; 2733 kojo'zi Be; *poslije* 2733 Svrha od tragedije Hekube Du, Svrha Ekube tragedije O, *samo* Il fine T.

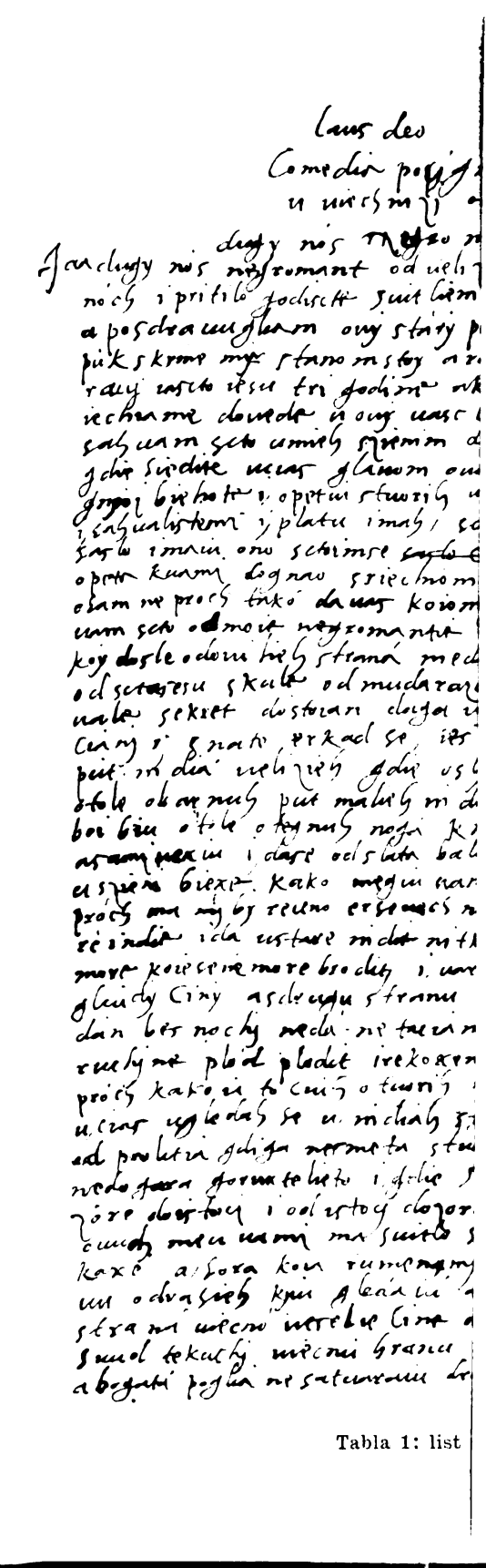

Tabla 1: list

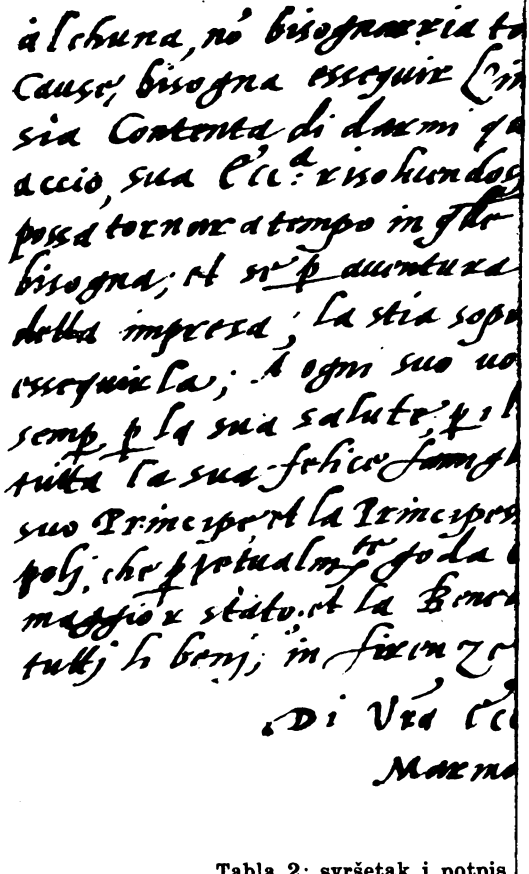

Tabla 2: svršetak i potpis

11. **Prirodoslovna istraživanja Hrvatske i Slavonije.** Sv. 4. D 10.—; sv. 3., 6., 8. i 13. po D 15.—; sv. 1., 2., 5., 7. i 11./12. po D 20.—; sv. 9./10. D 35.—; sv. 14. D 40.—; sv. 15. i 16. po D 125.—.
12. **Izvješća o raspravama matematičko-prirodoslovnoga razreda.** Sv. 8. D 15.—; sv. 1., 11./12. i 13./14. po D 20.—; sv. 2.—5. i 9./10. po D 25.—; sv. 6./7., 21. i 22. po D 30.—; sv. 15./18. D 35.—; sv. 23. D 40.—; sv. 19./20. i Izvješća za god. 1867. do 1914. po D 60.—.
13. **Bulletin International hist.-fil., filoz.-jur. i umjetničkog razreda.** Knjige 1. i 2. još nisu izdane; knjiga 3. D 60.—.

B. Posebna djela.

1. **Flora Croatica.** (Schlosser-Vukotinović) . . . . . D 150.—
2. **Dvije službe rimskoga obreda.** (Berčić) . . . . . « 15.—
3. **Historija dubrovačke drame.** (Pavić) Rasprodano . . . . « —.—
4. **Pisani zakoni na slavenskom jugu.** (Bogišić) Rasprodano . . « —.—

4a. **Isprave o uroti bana P. Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana.** (Rački) Rasprodano . . . . . « —.—

5. **Zbornik sadašnjih pravnih običaja u Južnih Slavena.** (Bogišić) Rasprodano . . . . . « —.—
6. **Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia.** (Theiner) . . . . . « 100.—
7. **Korijeni s riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku.** (Daničić) Rasprodano . . . . . « —.-
8. **Fauna kornjaša trojedne kraljevine.** (Schlosser-Klekovski) Sv. I.—III. « 150.—
9. **Figure u našem narodnom pjesništvu s njihovom teorijom.** (Zima) Rasprodano . . . . . « —.—
10. **Regesta documentorum regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae saeculi XIII.** (Kukuljević) Rasprodano . . . . . « —.—
11. **Akademijska Strossmayerova galerija slika.** Katalog. 6. izdanje . « 5.—
12. **Osnova za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu.** (Radić) . . . . . « 20.—
13. **Stolna crkva u Đakovu.** Ilustrirano . . . . . « 150.—
14. **Nacrt života i djela biskupa J. J. Strossmayera i izabrani njegovi spisi i govori, rasprave, okružnice.** (Smičiklas) . . . . . « 60.—
15. **Statuti primorskih gradova i općina.** Bibliografički nacrt. (I. Strohal) . . . . . « 20.—
16. **Pravna povijest dalmatinskih gradova.** Dio I. (I. Strohal) . . . « 60.—
17. **Crtice o rječniku naše akademije.** (Maretić) . . . . . « 5.—
18. **O dvjestagodišnjici rođenja Rudera J. Boškovića.** (Varićak) . . « 140.—
19. **Osobine narodne glazbe naročito hrvatske.** (Kuhač) . . . . . « 50.—
20. **Sile pokretnice i pravilnosti u univerzalnoj historiji.** (Manojlović) « 120.—
21. **Korespondencija Rački—Strossmayer.** I. i II. knj. (Šišić) po . . « 150.—
22. **Proslava stogodišnjice rođenja Franje Račkoga** . . . . . « 15.—
23. **Crnogorci u pričama i anegdotama.** (Pavićević) . . . . . « 20.—

C. Djela Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

1. **Izvješća o zagrebačkom potresu.** (Torbar) . . . . . D 20.—
2. **Euchologium glagolski spomenik.** (Geitler) . . . . . « 30.—
3. **Psalterium glagolski spomenik.** (Geitler) . . . . . « 50.—
4. **Flora fossillis Susedana.** (Pilar) . . . . . « 120.—
5. **Lekcionarij Bernardina Splićanina.** (Maretić) . . . . . « 30.—
6. **U proslavu 50-godišnjice preporoda hrv. knjige** . . . . . « 40.—
7. **Nekoje, većinom sintaktične razlike između čakavštine, kajkavštine i štokavštine.** (Zima) . . . . . « 50.—
8. **Hrv. spomenici u kninskoj okolini.** (Bulić) . . . . . « 150.—
9. **Istorija hrv. pravopisa.** (Maretić) . . . . . « 50.—
10. **Geografijske koordinate.** (Pilar) . . . . . « 100.—
11. **200 god. oslobođenja Slavonije.** I. dio. (Smičiklas) . . . . . « 50.—
12. **Koluničev zbornik.** (Valjavec) . . . . . « 40.—
13. **Zadarski i Ranjinin Lekcionar.** (Rešetar) . . . . . « 50.—
14. **Zbornik jugoslav. umjetnih spomenika.** (Jelić) . . . . . « 50.—
15. **Život i djela Franje Račkoga.** (Smičiklas) . . . . . « 15.-
16. **De piscibus fossillibus Comeni, i t. d.** (Gorjanović) . . . . « 50.-

17. **Akcenti u glagola.** (Daničić) Rasprodano . . . . . « —.—
18. **Gragja za neogensku malakološku faunu Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.** (Brusina) . . . . . « 80.—
19. **Hrvatski spomenici ninskoga područja.** (Jelić) . . . . . « 50.—
20. **O srednjem trijasu Gregurić-brijega u Samoborskoj gori.** (Salopek) « 30.—
21. **Fosilni proboscidi Hrvatske i Slavonije.** (Gorjanović) . . . . « 30.—
22. **Fosilni rinoceridi Hrvatske i Slavonije.** (Gorjanović) . . . . « 90.—
23. **Život i kultura diluvijalnoga čovjeka iz Krapine.** (Gorjanović) . « 90.—
24. **Akcenti u imenicâ i pridjevâ.** (Daničić) Rasprodano . . . « —.—
25. **Pojave vulgarno-latinskoga jezika.** (Skok) . . . . . « 20.—
26. **Gustoća žiteljstva Hrvatske i Slavonije.** (Kresser) . . . . . « 80.—
27. **Luka Bračanin.** (Karlić) . . . . . « 25.—
28. **Đuro Križanić.** (Jagić) . . . . . « 90.—
29. **Zbornik kralja Tomislava u spomen tisućugodišnjice hrvatskog kraljevstva.** Cijena D 200.—; vezano . . . . . « 240.—

D. Rječnici.

1. **Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika.** Dio I.—VII. po D 120.—: dio VIII. (sv. 35., 36., 37. i 38.) D 165.—; dio IX. (sv. 39., 40., 41. i 42.) D 330.—; pojedini svesci 2.—37. po D 30.—: sv. 1. D 60.—: sv. 38. D 75.—; sv. 39. D 90.—; sv. 40., 41., 42., 43. i 44. po D 80.—.
2. **Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik.** (Vl. Mažuranić) Sv. 1.—9. po D 40.—; sv. 10. i Dodatak po D 60.—.
3. **Jugoslavenski imenik bilja.** (Šulek) . . . . . « 180.—
4. **Rječnik zoologičkih narodnih naziva. I.** knj. (Hirtz) . . . . « 90.—

E. Znanstvena djela za opću naobrazbu.

1.—3. **Historija srednjega vijeka.** (Nodilo) 1. i 3. sv. rasprodan; 2. sv. , , , ... D 80.—
4. **Naša narodna epika.** (Maretić) . . . . . « 40.—
5. **Pogledi na biologičke i bionomičke odnose u Jadranskome moru.** (Babić) . . . . . « 30.—
6. **Crvi nametnici.** (Langhoffer) . . . . . « 15.—
7. **Nauka o životu bilja.** (Vouk) Rasprodano . . . . . « —.—
8. **Jezični savjetnik.** (Maretić) . . . . . « 40.—

F. Djela, koja su izašla troškom Akademije ili su prešla u njezinu svojinu.

1. **Monumenta historica Slavorum meridionalium.** (Kukuljević) Rasprodano . . . . . D —.—
2. **Assemanov ili vatikanski Evangelistar.** (Rački) Rasprodano « —.—
3. **Rječnik iz književnih starina srpskih.** (Daničić) Rasprodano. « —.—
4. **Život sv. Simeuna i sv. Save od Domentijana.** (Daničić) Rasprodano . . . . . « —.—
5. **Život kraljeva i arhiepiskopa srpskih.** (Daničić) Rasprodano « —.—
6. **Stope Hristove od T. Hammerkena.** (Kurelac) Rasprodano . « —.—
7. **Jačke ili Narodne pjesme prostoga i neprostoga puka hrvatskoga po župah šopronjskoj, mošonjskoj i železnoj na Ugrih.** (Kurelac) . . « 50.—
8. **Fontes historici liturgiae glagolito-romanae.** (Jelić) . . . « 40.—
9. **Auf slavischen Spuren.** (Czerlien) . . . . . « 35.—
10. **Nacrt za istraživanje hrvatskih i srpskih narječja.** (Ivšić) Rasprodano . . . . . « —.—

G. Djela, koja su izašla potporom (djelomičnom) Akademije.

1. **Théorie mathématique des Phénoménes thermiques.** (Milanković) . D 100.—
2. **Darstellung der Relativitätstheorie.** (Varićak) . . . . . « 80.—
3. **Beiträge zur griechischen Satzlehre.** (Musić) . . . . . « 60.—
4. **Spoznaja i spoznajna teorija.** (Vuk-Pavlović) . . . . . « 60.—

H.

Popis publikacija Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (od 1867.—1927.). (Ovaj popis sadržava naslove svih članaka, rasprava i t. d.) , , , , ... D 10.—